

FARKLI PERSPEKTİFLERDEN KIŞ TURİZMİ



Editör:
Doç. Dr. Ahmet ÇAVUŞ



PARADİGMA AKADEMİ

FARKLI PERSPEKTİFLERDEN KIŞ TURİZM

**WINTER TOURISM FROM
DIFFERENT PERSPECTIVES**

Editör / Editor: Doç. Dr. Ahmet ÇAVUŞ

Aralık 2019



PARADİGMA AKADEMİ

Atatürk Üniversitesi Turizm Fakültesi Yayın No: 2

Atatürk University Faculty of Tourism Publication No: 2



TURİZM FAKÜLTESİ
Faculty of Tourism

Bu kitap SBS-2019-7315 Kodlu Atatürk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesinden üretilmiştir. Katkılarından dolayı Atatürk Üniversitesine teşekkür ederiz.

This book is produced from SBS-2019-7315 Atatürk University Scientific Research Project. We would like to thank Atatürk University for its contributions.

FARKLI PERSPEKTİFLERDEN KIŞ TURİZM

Editör: Ahmet ÇAVUŞ

ISBN: 978-605-7691-51-4

Sertifika No: 27324

Matbaa Sertifika No: 43370

1.Baskı Paradigma Akademi Basın Yayın Dağıtım

Fetvane Sokak No 29/A

Çanakkale

Tel: 0531 988 97 66

Tel: 0286 212 57 66

Dizgi: Arş. Gör. Serhan ORAL

Yayın Sorumlusu: Fahri GÖKER

Matbaa Adresi: Ofis2005 Fotokopi ve Büro Makineleri San. Tic. Ltd. Şti.
Davutpaşa Merkez Mah. YTÜ Kampüsüçi Güngören / Esenler

İSTANBUL

Paradigma Akademi Bir ÇNK kuruluşudur.

Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni
olmaksızın hiçbir şekilde çoğaltılamaz. Bu kitap T.C. Kültür
Bakanlığından alınan bandrol ve ISBN ile satılmaktadır. Bandrolsüz
kitap almayınız.

Kapak Fotoğrafları: Erzurum İl Kültür ve Turizm Müdürlüğünde
alınmıştır.

**Bu kitabın içeriğindeki kitap bölümlerinin bilimsel ve hukuki sorumluluğu
bölüm yazarlarına aittir.**

The scientific and legal responsibility of the chapter in this book belongs to the authors.

ÖN SÖZ

Kış Turizmi, genellikle dağlık alanlarda, özellikle de kar ya da buzda yapılan çeşitli rekreatif faaliyetlere bağlı olarak gerçekleşen ve dünyadaki önemi gittikçe artan bir turizm türüdür. Birçok disiplinden araştırmacılar kış turizmi ile ilgili çeşitli konularda araştırma yapmaktadır. Bu konulardan bazıları; iklim, çevre, kış sporları, peyzaj, rekreasyon, pazarlama, ulaştırma, konaklama, yeme-içme ve hizmet kalitesi ile ilgilidir. Ancak bunların derli toplu olarak yayınlandığı kış turizmi konulu kitap sayısı oldukça azdır. Bu nedenle kış turizmi temalı bir kitap oluşturma fikri ortaya çıkmıştır. **Farklı Perspektiflerden Kış Turizmi** isimli kitabımız, çeşitli bilim alanlarından turizm araştırmacılarının yazdığı kitap bölümlerinden oluşmaktadır. Kitabın niteliğini artırmak için bölümler hakem değerlendirilmesi sonucunda kabul edilmiştir. Türkiye dışından araştırmacıların ve konuya ilgi duyanların kitaptan faydalanabilmeleri için yazarlardan bölümlerin konu başlıklarını ve içeriğini yansıtacak İngilizce genişletilmiş özet hazırlamaları istenmiştir.

Kitabın ortaya çıkmasında bazı kurum ve kişilerin destekleri olmuştur. Bunların başında Atatürk Üniversitesi gelmektedir. Atatürk Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ömer Çomaklı'ya desteklerinden dolayı şükranlarımı sunarım. Bölüm yazarlarına, bölümleri değerlendiren hakemlere, yayın sürecine katkı sunan Atatürk Üniversitesi Turizm Fakültesi öğretim elamanlarına, dizgi sürecinde aktif rol alan Arş. Gör. Serhan Oral'a ve Paradigma Yayınevi sahibi Fahri Göker'e teşekkür ederim.

Umduğum ve beklediğim yararları sağlaması dileklerimle...

Editör

Doç. Dr. Ahmet ÇAVUŞ

25 Aralık 2019, Erzurum

PREFACE

Winter tourism is a tourism type spreading its importance cumulatively all round the world and it occurs depending on recreational activities performed generally in mountainside, especially on snow and ice. From several disciplines, researchers are doing research about various topics related to winter tourism. Some of the topics are related to climate, environment, winter sports, landscaping, recreation, marketing, transportation, and accommodation, catering and service quality. However, there are few numbers of books with topics related to winter tourism which are published in a well-coordinated way. With this reason, there occurs an idea of creating a book with winter tourism theme. Our book called **“Winter Tourism from Different Perspectives”** consists of book chapters written by tourism researchers from various scientific fields. In order to increase the quality, chapters were accepted as a result of reviewer evaluation. It is asked from writers to prepare an extended summary in English in the manner of reflecting topic titles and content for those researchers who are outside of Turkey and interested in topic to make use of it.

For the book coming into view, some institution and people shared their support with it. Foremost among them is Ataturk University. I express my gratitude to the Rector of Ataturk University, Prof. Dr. Ömer Çomaklı for his kind contribution. I personally thank to the chapter writers, reviewers evaluating chapters, instructors from Ataturk University Tourism Faculty contributing publishing process, Research Assistant Serhan Oral taking active role in composition process and Fahri Göker who is the owner of Paradigma Publishing house.

Wishing to see the benefits that I hope and seek for...

Editor

Assoc. Prof. Dr. Ahmet ÇAVUŞ

December 25, 2019, Erzurum

BİLİM KURULU / SCIENTIFIC BOARD

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	Prof. Dr.	Adem BAŞIBÜYÜK
Mardin Artuklu Üniversitesi	Prof. Dr.	Asım SALDAMLI
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Prof. Dr.	Azize HASSAN
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	Prof. Dr.	Erdal AKPINAR
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	Prof. Dr.	Faruk ALAEDDİNOĞLU
İstanbul Üniversitesi	Prof. Dr.	Fusun İSTANBULLU DİNÇER
Atatürk Üniversitesi	Prof. Dr.	Gökalep Nuri SELÇUK
Atatürk Üniversitesi	Prof. Dr.	Halil KOCA
Atatürk Üniversitesi	Prof. Dr.	Mehmet Akif IRMAK
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Prof. Dr.	Muharrem TUNA
Atatürk Üniversitesi	Prof. Dr.	Ogün COŞKUN
Yaşar Üniversitesi	Prof. Dr.	Orhan İÇÖZ
Uludağ Üniversitesi	Prof. Dr.	Serhat ZAMAN
Atatürk Üniversitesi	Prof. Dr.	Sevgi YILMAZ
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	Prof. Dr.	Şule AYDIN
Karabük Üniversitesi	Prof. Dr.	Ünal ÖZDEMİR
İstanbul Arel Üniversitesi	Doç. Dr.	Burak MİL
Atatürk Üniversitesi	Doç. Dr.	Doğan Dursun
Kocaeli Üniversitesi	Doç. Dr.	Emrah ÖZKUL
Cumhuriyet Üniversitesi	Doç. Dr.	Erkan SAĞLIK
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	Doç. Dr.	Eser AĞGÖN
Atatürk Üniversitesi	Doç. Dr.,	Fatih KIYICI
Atatürk Üniversitesi	Doç. Dr	Işık SEZEN
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	Doç. Dr	İsmail ÇINAR
Uşak Üniversitesi	Doç. Dr	Mehmet DENİZ
Kafkas Üniversitesi	Doç. Dr.	Mucip DEMİR
Atatürk Üniversitesi	Doç. Dr.	Nalan DEMİRCİOĞLU YILDIZ
Atatürk Üniversitesi	Doç. Dr.	Neslihan KULÖZÜ UZUNBOY
Atatürk Üniversitesi	Doç. Dr.	Salih BİRİNCİ
Atatürk Üniversitesi	Doç. Dr.	Sinan BAŞAR
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	Doç. Dr.	Şaban ÇELİKOĞLU
Atatürk Üniversitesi	Dr. Öğr Üyesi	Çağlar Kıvanç KAYMAZ
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	Dr. Öğr Üyesi	Erkan GÜNEŞ
Atatürk Üniversitesi	Dr. Öğr Üyesi	Neslihan ÇETİNKAYA
Atatürk Üniversitesi	Dr. Öğr Üyesi	Nilgün SANALAN BİLİCİ
Atatürk Üniversitesi	Arş. Gör. Dr.	Zafer TÜRKMENDAĞ
Trabzon Üniversitesi	Öğr. Gör. Dr.	Tamer CİVİL
Atatürk Üniversitesi	Öğr. Gör. Dr.	Vahdet ALAEDDİNOĞLU

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KIŞ TURİZMİNE YABANCI TURİST İLGİSİ WINTER TOURISM TO FOREIGN TOURISTS INTERESTED IN TURKEY

Mucip Demir

Extended Summary	1
1. Introduction.....	1
2. Aim and Methodology	1
3. Winter Tourism Centers In Turkey and Their Main Features	2
4. Foreign Tourist Coming To Turkey and Their Features	2
5. Winter Period Accomodation Preferences Of Foreign Tourists In Turkey	2
6. Results and Implications	2
1. Giriş.....	3
2. Amaç ve Yöntem.....	4
3. Türkiye'deki Kış Turizm Merkezleri ve Başlıca Özellikleri	4
4. Türkiye Gelen Yabancı Turistler ve Bazı Konaklama Özellikleri.....	6
5. Türkiye'nin Aktif Kış Turizm Merkezlerinin Bulunduğu İllere Kış Döneminde Gelen Yabancı Turistlerin Konaklama Özellikleri	7
6. Sonuç ve Öneriler	12
Kaynakça	14

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KIŞ TURİZMİ ALANINDA YAPILAN COĞRAFYA ÇALIŞMALARININ İNCELENMESİ AN ANALYSIS OF GEOGRAPHY STUDIES ABOUT WINTER TOURISM IN TURKEY

Serhat Zaman

Soner Duman

İbrahim Eşim	15
Extended Summary	15
1. Introduction.....	15

2. Purpose and Method	16
3. Findings	16
4. Conclusion and Evaluation.....	16
1. Giriş.....	17
2. Amaç ve Yöntem.....	19
3. Bulgular	20
4. Sonuç ve Öneriler	28
Kaynakça	29

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAYAK ALP DİSİPLİNİNDE ÜLKELERİN SPORTİF BAŞARI DURUMLARI İLE KIŞ TURİZMİ POTANSİYELİNİN İNCELENMESİ INVESTIGATION OF SPORT SUCCESS AND SKI TOURISM POTENTIAL OF COUNTRIES IN ALPINE SKIING

Hasan Tahsin Aslan

Fatih Kıyıcı

Extended Summary	33
1. Introduction.....	33
2. Purpose and Method	33
3. Alpine Skiing.....	34
4. Winter Tourism.....	34
5. Conclusion and Suggestions.....	34
1. Giriş.....	35
2. Amaç ve Yöntem.....	36
3. Alp Disiplini.....	36
3.1. Olimpik Kış Oyunları.....	37
3.2. Dünya Kayak Şampiyonaları.....	38
4. Kış Turizmi.....	38
4.1 Dünyada Kış Turizmi Ve Ülkelerin Kış Turizmi Düzeyleri.....	38
4.1.1. Avusturya	40
4.1.2. Fransa	40
4.1.3. İtalya.....	41

4.1.4.	İsviçre	41
4.1.5.	Almanya.....	42
4.1.6.	Kanada	43
4.1.7.	Amerika Birleşik Devletleri.....	43
4.1.8.	Rusya.....	44
4.1.9.	Norveç.....	45
5.	Sonuç ve Öneriler	45
	Kaynakça	48

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KIŞ OLİMPİYATLARINDA KAYAKLA ATLAMADA BAŞARILI OLAN ÜLKELERİN ANALİZİ VE EĞİTİM SİSTEMLERİNİN İNCELENMESİ

AN ANALYSIS OF THE COUNTRIES ACCOMPLISHED IN SKI- JUMPING AT WINTER OLYMPICS AND AN EXAMINATION OF THEIR TRAINING METHODS

Bilal Albayrak

Fatih Kıyıcı

Gökhan Atasever

Extended Summary	49
1. Introduction.....	49
2. Material and Method.....	50
3. Findings	50
4. Discussion and Results.....	51
1. Giriş.....	51
1.1. Kayak Sporunun Disiplinleri	51
1.1.1. Alp Disiplini	51
1.1.2. Kuzey Disiplini.....	51
1.1.3. Kayakla Atlama.....	52
2. Amaç ve Yöntem.....	58
3. Bulgular	59
4. Sonuç ve Öneriler	67
Kaynakça	68

BEŞİNCİ BÖLÜM

KIŞ TURİZM KORİDORU KAPSAMINDAKİ İLLERDE KIŞ TURİZM HAREKETLERİ

WINTER TOURISM MOVEMENTS IN PROVINCES COVERED BY WINTER TOURISM CORRIDOR

Mucip Demir

Mete Alım

Extended Summary	70
1. Introduction.....	70
2. Aim and Methodology	70
3. Locations and Winter Tourism Properties Of Winter Tourism Corridor Provinces.....	71
4. Tourist Movements and Qualifications In The Research Area	71
5. Conclusions and Recommendations	71
1. Giriş.....	72
2. Amaç ve Yöntem.....	73
3. Kış Turizm Koridoru İllerinin Konumları ve Kış Turizm Özellikleri	73
3.1. Erzincan Kış Turizm Merkezi	74
3.2. Erzurum Kış Turizm Merkezi.....	76
3.3. Sarıkamış Kış Turizm Merkezi.....	78
3.4. Ardahan Yalnızçam Uğurludağ Kış Sporları Turizm Merkezi.....	80
4. Araştırma Sahasındaki Turist Hareketleri ve Nitelikleri	81
5. Sonuç Ve Öneriler.....	86
Kaynakça	89

ALTINCI BÖLÜM

DOĞU ANADOLU BÖLGESİ KIŞ SPORLARI MERKEZLERİNİN KIŞ MEVSİMİ DIŞINDA DEĞERLENDİRİLME İMKANLARI VE BÖLGESEL KALKINMAYA ETKİSİ

OPPORTUNITIES TO UTILIZE WINTER SPORTS FACILITIES IN THE EASTERN ANATOLIA REGION EXCEPT FOR WINTER SEASON AND THE IMPACT ON THE REGIONAL DEVELOPMENT

Kenan Arıncı

Extended Summary	90
1. Introduction.....	90
2. Purpose and Method	91
3. Location Requirements.....	91
4. Geographical Characteristics Of Eastern Anatolia	91
5. The Current Potential And Utilization Status Of Winter Sports Centers In Eastern Anatolia	92
6. Alternative Evaluation Of Winter Sports Centers In Terms Of Sustainable Development.....	93
7. Discussions, Conclusions and Suggestions	93
1. Giriş.....	94
2. Amaç ve Yöntem.....	95
3. Lokasyon Şartları	95
4. Doğu Anadolu Bölgesi'nin Doğal Çevre Özellikleri	96
5. Doğu Anadolu'da Bulunan Kış Sporları Merkezlerinin Mevcut Potansiyeli ve Yararlanma Durumu	98
6. Sürdürülebilir Gelişme Açısından Kış Sporları Merkezlerinin Alternatif Değerlendirilme İmkanları	103
6.1. Kış Sporlarının Yaz Versiyonları	103
6.2. Ekoturizm	105
6.3. Dağcılık	106
6.4. Performansa Dayalı Sporlar İçin Yüksek İrtifa Kamp Etkinliği.....	107
6.5. Uluslararası Kongre Turizmi	108
7. Tartışma, Sonuç ve Öneriler	108
Kaynakça	110

YEDİNCİ BÖLÜM

PALANDÖKEN DAĞLARI VE ÇEVRESİNDE TURİSTİK ÜRÜN ÇEŞİTLENDİRME KAPSAMINDA TUR KAYAĞI (DAĞ KAYAĞI)

SKI TOURING ON PALANDÖKEN MOUNTAINS AND ITS SURROUNDING WITHIN THE SCOPE OF TOURISTIC PRODUCT DIVERSIFICATION

Yusuf Kızıllkan

Çağlar Kıvanç Kaymaz

Salih Birinci

Extended Summary	112
1. Introduction.....	112
2. Location and Boundaries Of The Research Area	113
3. Materials and Methods.....	113
4. Findings	113
5. Conclusion.....	114
1. Giriş.....	115
2. Araştırma Sahasının Konumu ve Genel Coğrafi Özellikleri.....	116
3. Materyal ve Yöntem	118
4. Bulgular	119
5. Sonuç ve Öneriler	126
Katkı Belirtme	127
Kaynakça	128

SEKİZİNCİ BÖLÜM

YERLİ TURİSTLERİN GASTRONOMİ TURİZMİNE VE ERZURUM MUTFAĞINA YÖNELİK BAKIŞ AÇILARININ İNCELENMESİ: ERZURUM PALANDÖKEN KIŞ TURİZM MERKEZİ ÖRNEĞİ

INVESTIGATION OF THE VIEWS OF DOMESTIC TOURISTS ON GASTRONOMY TOURISM AND ERZURUM CUISINE: ERZURUM PALANDÖKEN WINTER TOURISM CENTER EXAMPLE

Ahmet Çavuş

Barış Turan

Emirhan Güneysu

1. Introduction.....	130
2. Erzurum Palandöken Ski Center and Cuisine Culture	130
3. Literature Review	131
4. Aim and Problem Of The Research.....	131
5. Research Method	132
6. Conclusion And Discussion.....	132
1. Giriş.....	133

2. Erzurum Palandöken Kayak Merkezi ve Mutfak Kültürü.....	135
3. Literatür Derlemesi.....	138
4. Amaç ve Yöntem.....	139
5. Bulgular	141
5.1. Katılımcıların Erzurum Mutfağına İlişkin Algı ve Gastronomi Turizmine Yönelik İlgi Düzeylerinin Belirlenmesi	142
5.2. Katılımcıların Yemek İçerikli Aktivitelere Katılımına İlişkin T-Testi ve Varyans Analizi	144
6. Sonuç Ve Tartışma	147
Kaynakça	149

DOKUZUNCU BÖLÜM

REKREASYONEL KIŞ TURİZMİ KAPSAMINDA SİVAS KENTİ YILDIZ DAĞI KIŞ SPORLARI TURİZM MERKEZİNİN PEYZAJ POTANSİYELİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

EVALUATION OF LANDSCAPE POTENTIAL OF SIVAS CITY YILDIZ MOUNTAIN WINTER SPORTS TOURISM CENTER FOR RECREATIONAL WINTER TOURISM

Burcu Çirci Selçuk	152
Mehmet Akif Irmak	152
Extended Summary	152
1. Introduction.....	152
2. Objective and Method	152
3. Relationship Between Tourism and Recreational Planning.....	153
4. Yıldız Mountain Winter Sports Tourism Center.....	153
4.1. Location Characteristics Of The Research Area	153
4.2. Natural and Cultural Characteristics Of The Research Area	153
4.3. Infrastructure Features Of The Research Area	154
5. Other Winter Sports Tourism Centers World and In Turkey	154
6. Conclusions And Recommendations.....	154
1. Giriş.....	154
2. Amaç ve Yöntem.....	155
3. Turizm ve Rekreatyon Planlama İlişkisi	156

4. Yıldız Dağı Kış Sporları Turizm Merkezi	157
4.1 Araştırma Alanının Konum Özellikleri.....	157
4.2 Araştırma Alanının Doğal Ve Kültürel Özellikleri	158
4.3 Araştırma Alanının Altyapı Özellikleri.....	159
5. Dünya ve Türkiye’deki Diğer Kış Sporları Turizm Merkezleri.....	162
6. Sonuç ve Öneriler	165
Kaynakça	167

ONUNCU BÖLÜM

TÜRKİYE’NİN ÖNEMLİ KIŞ TURİZMİ DESTİNASYONLARINDAN ERZURUM'DAKİ KONAKLAMA İŞLETMELERİNİN ÇEVRE DUYARLILIĞININ DEĞERLENDİRİLMESİ

EVALUATION OF ENVIRONMENTAL SENSITIVITY OF ACCOMMODATION ESTABLISHMENTS IN ERZURUM, ONE OF THE MOST IMPORTANT WINTER TOURISM DESTINATIONS IN TURKEY

Ahmet Çavuş

Sinem Barlak

Extended Summary	169
1. Introduction.....	169
2. Environmental Sensitivity Applications In Accommodation Establishments	169
3. Purpose and Objective Of The Research.....	170
4. Research Method	171
5. Conclusion and Discussion.....	171
1. Giriş.....	171
2. Kuramsal Çerçeve.....	172
2.1. Çevre Duyarlılığı	172
2.2. Konaklama İşletmelerinde Çevre Duyarlılığı Uygulamaları	173
3. Araştırmanın Amacı ve Yöntemi.....	176
4. Bulgular	177
4.1. Demografik Özellikler	177
4.2. Kurumsal Bilgiler	179

4.3. Konaklama İşletmeleri Yöneticilerinin Çevre Duyarlılığı Uygulamalarına Yönelik Algıları	179
4.4. Farklılık Test Sonuçları	186
5. Sonuç ve Öneriler	189
Kaynakça	191

ON BİRİNCİ BÖLÜM

BİTKİSEL TASARIMIN KIŞ TURİZMİNE ETKİSİNİN ENVI-MET İLE ANALİZİ: ERZURUM PALANDÖKEN ÖRNEĞİ

ENVI-MET ANALYSIS OF THE EFFECT OF PLANT DESIGN ON WINTER TOURISM: ERZURUM PALANDÖKEN EXAMPLE

Başak Ertem Mutlu

Sevgi Yılmaz

Extended Summary	193
1. Introduction.....	193
2. Objective and Method	194
2.1. Characteristics Of The Research Area	194
3. Envi-Met Analysis	194
3.1. Analysis Of Current Situation.....	194
3.2. Scenario With Less Plant Design	194
3.3. Scenario With Medium Density Plant Design.....	194
3.4. Scenario With Intensive Plant Design	194
4. Pmv (Predicted Mean Vote) Analysis	195
5. Conclusions And Recommendations.....	195
1. Giriş.....	195
2. Amaç ve Yöntem.....	197
2.1. Araştırma Sahasının Konum Özellikleri	198
3. Envi-Met Analizleri	200
3.1. Mevcut Durum Analizi.....	200
3.2. Bitkisel Tasarımın Az Olduğu Senaryo.....	201
3.3. Bitkisel Tasarımın Orta Yoğunlukta Olduğu Senaryo	201
3.4. Bitkisel Tasarımın Yoğun Olduğu Senaryo	202
4. Pmv (Predicted Mean Vote) Analizleri.....	202

5. Sonuç vve Öneriler	204
Kaynakça	206

ON İKİNCİ BÖLÜM

KIŞ KENTLERİNDE AÇIK-YEŞİL ALAN FONKSİYONLARININ TURİZM ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ: ERZURUM KENTİ ÖRNEĞİ

THE EFFECTS OF OPEN-GREEN FUNCTIONS ON TOURISM IN WINTER CITIES: A CASE OF ERZURUM CITY

Ali Can Kuzulugil

Başak Aytatlı

Nalan Demircioğlu Yıldız

Enes Avcı

Extended Summary	209
1. Introduction.....	209
2. Aim and Method.....	210
3. Findings	210
4. Conclusions and Recommendations	210
1. Giriş.....	211
2. Amaç ve Yöntem.....	213
2.1. Araştırma Sahasının Konum Özellikleri	213
2.2. Erzurum Kenti Açık-Yeşil Alanları	214
3. Bulgular	215
4. Sonuç ve Öneriler	220
Kaynakça	224

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN KIŞ SPORLARINA YÖNELİK FARKINDALIK DÜZEYLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ (ERZURUM İLİ ÖRNEĞİ)

EVALUATION OF AWARENESS LEVEL OF UNIVERSITY STUDENTS TOWARDS WINTER SPORTS (SAMPLE OF ERZURUM)

Şeyda Polat

İbrahim Yıldırım

Extended Summary	226
1. Introduction And Objectives Of The Study.....	226
2. Conceptual / Theoretical Framework Of The Study	227
3. Method.....	227
4. Results and Discussion.....	228
5. Conclusions and Suggestions	228
1. Giriş.....	228
2. Amaç ve Yöntem.....	229
3. Bulgular ve Tartışma	231
4. Sonuç ve Öneriler	244
Kaynakça	246

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TURİZM EĞİTİMİ ALAN ÖĞRENCİLERİN KIŞ TURİZMİNE BAKIŞ AÇILARI

THE PERSPECTIVES OF TOURISM EDUCATION STUDENTS ON WINTER TOURISM

Mikail Kara

Hüseyin Özdemir

Extended Summary	248
1. Introduction.....	248
2. Aim and Methodology	248
3. Findings	249
4. Results.....	250
1. Giriş.....	250
2. Araştırmanın Amacı	250
3. Yöntem.....	251
4. Bulgular	251
4.1. Hipotezlerin Test Edilmesi	253
5. Sonuç.....	259
Kaynakça	260

ON BEŞİNCİ BÖLÜM

AZERBAIJAN'IN KIŞ TURİZM POTANSİYELİNİN SWOT ANALİZİ İLE DEĞERLENDİRİLMESİ

EVALUATION OF AZERBAIJAN'S WINTER TOURISM POTENTIAL BY SWOT ANALYSIS

Arzu Huseyn

Uhayna Valehzade

Gunay Ildırım

Extended Summary	261
1. Introduction.....	261
2. Assessment Of Tourism Potential In Azerbaijan	261
3. Analysis Of The Development Of Winter Tourism In Our Country	262
1. Giriş.....	263
2. Azerbaycan'da Kış Turizm Potansiyeline Sahip Bölgeler	264
3. Amaç ve Yöntem.....	270
4. Azerbaycan'da Kış Turizmine İlişkin Bulgular.....	270
5. Sonuç ve Öneriler	273
Kaynakça	276

ON ALTINCI BÖLÜM

KIŞ TURİZMİNE KATKI POTANSİYELİ AÇISINDAN ERZURUM'UN DOĞAL TURİSTİK KAYNAKLARI

NATURAL TOURISM RESOURCES OF ERZURUM IN TERMS OF POTENTIAL FOR WINTER TOURISM

Mehmet Zaman

Cemal Sevindi

1. Introduction.....	277
2. Natural Environment Elements On Touristic Attractions	277
3. Potential Of Natural Tourist Resources In Winter Tourism	278
1. Giriş.....	279
2. Doğal Çevre Unsuru Turistik Çekicilikler	283
2.1. Peribacaları	284

2.2. Mağaralar.....	285
2.3. Şelaleler ve Çağlayanlar	286
2.4. Akarsular ve Göller.....	286
2.5. Yüzen Adalar.....	288
2.6. Diğer Sulakalanlar.....	289
2.7. Termal Kaynaklar.....	290
3. Doğal Turistik Kaynakların Kış Turizmine Katkı Potansiyeli.....	291
Kaynakça	295

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KIŞ TURİZMİNE YABANCI TURİST İLGİSİ

WINTER TOURISM TO FOREIGN TOURISTS INTERESTED IN TURKEY

Mucip Demir¹

EXTENDED SUMMARY

1. INTRODUCTION

Tourism in the world has started to develop and attract attention since the 1950s. Tourism activities that contribute to the economic and social development of countries and all kinds of locations within the country are being encouraged and developed by many countries and local governments. According to 2018 data, 1.4 billion individuals participate in tourism activities annually in the world and 95% of these tourists participate in summer tourism activities known as hot tourism activities and 5% in winter tourism activities. Our country is Turkey, according to data for 2018 is 40 million foreign tourists come annually in future years should the amount of tourists that figure with the new tourism strategy both in terms of tourist revenue is intended to further increase. In reaching this goal, it is understood that the number of tourists participating in winter tourism and other alternative tourism activities can be increased more easily than the number of summer tourists, which constitute almost all of the total number of foreign tourists.

2. AIM AND METHODOLOGY

The research is based on quantitative statistical data and it is more descriptive in order to determine the current situation. This may be used in research and raw data for the purposes of research and particularly the Ministry of Culture and Tourism of Turkey Statistical Institute (TSI) has been obtained from the relevant authorities such. After these raw data were screened according to the necessity of the research; The results were analyzed by using statistical analysis programs such as Microsoft Excel and SPSS. Determining the beginning of this results and research obtained on the basis of the objectives Turkey intended to determine the spatial relationship between the differences and similarities to handle winter tourism centers in general is conducted analyzes using various techniques emerging patterns has become for this purpose today.

¹ Doç. Dr. Kafkas Üniversitesi Dede Korkut Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölümü, Coğrafya Öğretmenliği Anabilimdalı. mucipdemir@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0003-1122-2664

3. WINTER TOURISM CENTERS IN TURKEY AND THEIR MAIN FEATURES

All the qualitative results of the data obtained for the purpose of the research, as a result of the elimination, analysis and visualization study of the Geographical Science; In the light of the principles of causality, distribution and mutual interest (connection), the subject of the research has been evaluated and interpreted as required. In this context, suggestions are presented according to the results obtained from the research.

4. FOREIGN TOURIST COMING TO TURKEY AND THEIR FEATURES

418,365 people, who make up 1% of 39.488.401 foreign tourists who came to our country in 2018, came to Turkey to participate in winter tourism activities and these tourists amounted to 307.244.272 dollars per capita, which corresponds to 1% of the total tourism income of our country which is 29.5 billion dollars per capita. the average income of \$ 735. This shows that winter tourism activities are relatively weak compared to summer tourism activities which are generally dominant in our country.

5. WINTER PERIOD ACCOMODATION PREFERENCES OF FOREIGN TOURISTS IN TURKEY

Bursa Uludağ winter tourism center is the winter tourism center, which attracts the most interest of foreign tourists coming to our country, and accommodates 58% of the tourists participating in winter tourism activities with 245,000 people. Uludağ, which is the most well-known center of winter tourism in our country, has 25 accommodation facilities with 2250 beds and 15000 person / hour mechanical carrying capacity is the most important foreign tourist interest due to the winter tourism center.

Approximately 120 months of winter tourism between November and March in our country, which has a period of winter tourism activities in this period to come to our country in this period the most foreign tourists came to our country in January. It is understood that the tourists who come this month are traditionally accepted by tourists as the month of winter tourism as well as the fact that the snow thickness in our country is ideal in this month and that it is perceived as a school semester in all northern hemisphere countries. November is the month in which the least number of tourists come to our country during the winter tourism period. It is relevant.

6. RESULTS AND IMPLICATIONS

Germany, Azerbaijan, Russia, Iran and the Gulf countries, which are low in quality and quantity in terms of winter tourism opportunities, are associated with our country and in the immediate vicinity. Among these countries, Iran, 17.2%, Georgia, 11.10% Bulgaria, 9.9% Germany, 7%, 17.6% of the foreign tourists visiting Turkey in the winter of 2018 While 8 of them are in Russia, the rest is mostly composed of tourists from neighboring and nearby countries.

Keywords: Turkey Winter Tourism, Foreign Tourists, World Winter Tourism

1. GİRİŞ

Kış turizmi, odağında kayak sporunun bulunduğu ve buna uygun karlı ve eğimli alanlara yapılan seyahatleri, konaklama ve diğer hizmetlerden yararlanmayı kapsayan faaliyet ve ilişkilerin bütünüdür (Ülker,1992, 12). Kış turizmi kar yağışına bağlı olarak dağların kar alabilen yükselti kuşağında sporun (kar kayağı) ağırlık kazandığı bir turizm çeşididir. Bir mekanik tesis ve kayak eviyle başlayan kayak alanından, konaklama, hizmet, eğlence, spor rekreasyon tesisleriyle kayak merkezleri ortaya çıkarmıştır. Kar kayağıyla başlayan sportif faaliyetler çok çeşitlenmiş (snow-boarding, snow speed rafting, snow scating) sporun ağırlık kazandığı bu turizm çeşidi olmakla beraber rekreasyonel ve eğlence tesisleriyle kayak merkezleri, dağ turizm merkezlerine dönüşmüştür (Doğaner, 2001).

Günümüzde kış turizmi olarak biline kavram dar anlamda kayak kaymak veya kayak sporu olarak kabul edilmesine rağmen anlamı önemli oranda genişleyerek neredeyse kış döneminde yapılan diğer tüm rekreasyonel faaliyetleri de kapsar hale gelmiştir.

Kış turizmi, turizmi on iki aya yayabilmek amacıyla insanların tatil anlayışlarının değişmesi paralelinde, gelişimi hızlanan ve alternatif turizm politikaları içinde değerlendirilen bir turizm çeşididir. İnsanların tatil anlayışının değişmesine rağmen hala deniz-kum-güneş ağırlıklı yaz tatillerini tercih etmeleri ve kış aylarında da turizme katılımı sağlayarak yıl boyu turizmden fayda elde etmek amacıyla alternatif turizm olarak nitelendirilmektedir (Özbay, 2018). Tüm turizm faaliyet ve çeşitlerinde olduğu gibi kış turizmi de temelde beşeri ve ekonomik anlamda faydacılık üzerine kurulmuş bir etkinlik dizisidir. Bu anlamda kış turizm faaliyetleri yapıldıkları alanlara başta sağladıkları istihdam ile işsizlik sorununa doğrudan bir çözüm olduğu gibi, ekonomik sektörlerde ve sosyal alanlarda çeşitlenmeyi ve canlılığı sağlamaktadır. Bunun yanı sıra kırsal kalkınmayı sağlayarak bu nedenle meydana gelen göçleri azaltmaya, doğal, tarihi ve kültürel, somut ve soyut miras varlıklarının korunmasına da uygulanan doğru yönetim ve stratejiler ile büyük katkılar sağlayabilmektedir.

Yaz turizminde olduğu gibi, kış turizm faaliyetleri için de turizmin sağladığı yukarıda bahsedilen katkıların gerçekleşebilmesi için yerli ve yabancı turistler temel girdiyi oluşturmaktadır. Bu kapsamda Dünya ve Türkiye’de turizm alanlarında yabancı ülke vatandaşı olan yabancı turistler bıraktıkları döviz nedeniyle, yerli turistlerden daha önemli bir konum ve ayrıcalığa sahiptir.

Ülkemizde turizm faaliyetlerine katılan turistlerin yıllara göre ortalamasına bakıldığında büyük kısmının yabancı turistlerden oluştuğu görülmektedir. Buna göre 2018 turizm yılında ülkemize turizm faaliyetlerine katılmak amacıyla 39.488.401 yabancı turist gelmiş ve ülkemize 29,5 milyar dolar gelir bırakmıştır (YİGM. KTB, 2019). Türkiye’nin Dünya turizminden daha büyük pay ve gelir elde edebilmesi için ülkemize gelen toplam yabancı turist sayısının artırılması Türkiye kalkınma stratejisi içinde büyük önem arz etmekte olup, bu bakımdan daha çok deniz-güneş-kum turizmi merkezli yaz turizmi dışında kalan diğer turizm türlerinin canlandırılmasının gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Bu kapsamda Türkiye turizminde son yıllarda gelişim göstermeye başlayan kış turizmi içinde yaz turizmine nispetle daha çok bireysel gelir bıraktığı kabulü olan kış turistlerinin sayısının artırılması büyük gereklilik göstermektedir.

2. AMAÇ VE YÖNTEM

Bu araştırmada Türkiye'ye kış turizm faaliyetlerine katılmak amacıyla gelen yabancı turist sayılarının yıllara göre değişimi, geldikleri ülkelere göre dağılımı, konakladıkları kış turizm merkezleri ve diğer konaklama unsurlarıyla ilgilerinin belirlenmesi ve ortaya çıkan sonuçlara göre bazı öneriler sunulması amaçlanmaktadır.

Araştırma nicel istatistiki verilere dayanmakta olup, daha çok mevcut durumun tespiti edilmesi amacıyla yönelik betimsel bir araştırma özelliği göstermektedir. Bu araştırmada kullanılan ve araştırmanın amacına uygun olabilecek ham veriler başta Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) gibi ilgili kuruluşlardan elde edilmiştir. Elde edilen bu ham veriler araştırmanın gerekliliğince elelendikten sonra; Microsoft Excel gibi istatistiki analiz programları kullanılarak analiz edilmiş ve ortaya çıkan sonuçlar araştırılan konunun hedeflenen sonuçlarını en doğru şekilde yansıtabilecek şekilde grafik ve tablolar haline getirilmiştir.

Araştırma amacına yönelik olarak elde edilen verilerin bahsi geçen elemlenme, analiz ve görselleştirme çalışması sonucu ortaya çıkan tüm nicel sonuçlar Coğrafya Biliminin; nedensellik, dağılım ve karşılıklı ilgi (bağlantı) ilkeleri ışığında araştırma konusu gerekliliğince değerlendirilip yorumlanmıştır. Bu kapsamda araştırmadan elde edilen sonuçlara göre öneriler sunulmuştur.

3. TÜRKİYE'DEKİ KIŞ TURİZM MERKEZLERİ ve BAŞLICA ÖZELLİKLERİ

Türkiye'nin ortalama yükseltisi 1131 metre olup. Yüzölçümünün % 25 oranındaki kısmı 1500 m, % 56 oranındaki kısmı 1000 metrenin üzerindedir (Doğaner 2001).. Bu nedenle kış turizmi için uygun yükselti kuşaklarına sahiptir. Bu dağlık alanların bol kar alması, kar kalınlığı ve karın yerde kalma süresi bulunduğu coğrafi enleme, karasallığa ve yükseltiye göre değişmektedir. Karasallığın fazla, yüksek basıncın etkili olduğu ve nemli hava kütlelerinin yolu üzerindeki dağlık alanlar daha fazla kar yağışı almaktadır. Türkiye genellikle batıdan doğuya güneyden kuzeye doğru gidildikçe ve deniz seviyesinden yükseğe çıktıkça kar yağışlı ve karla örtülü günler sayısı artar (Doğaner 2001).

Türkiye'de hali hazırda 9'u aktif 20'si tam anlamıyla hazır olmayan veya planlanma aşamasında toplam 29 kış turizm merkezi bulunmakta olup (YİGM, KTB, 2019), bu merkezlerin % 90'nını oluşturan kısmı iklimik ve topografik bakımdan kış turizmine görece uygun koşulların bulunduğu kabaca 40 kuzey enlemi civarında bulunmaktadır (Şekil 1). Bu kayak merkezlerine turist ilgisi;

Klimatik (Karın yerde kalma süresi, kar örtüsü derinliği, kar kalitesi, rüzgâr),

Jeomorfolojik (Kayak pistlerinin eğimi, Kayak pistleri uzunluğu),

Doğal peyzaj (Orman örtüsü, Diğer doğal bitkisel, varlık)

Konaklama merkezi hizmetleri,

Ulaşım,

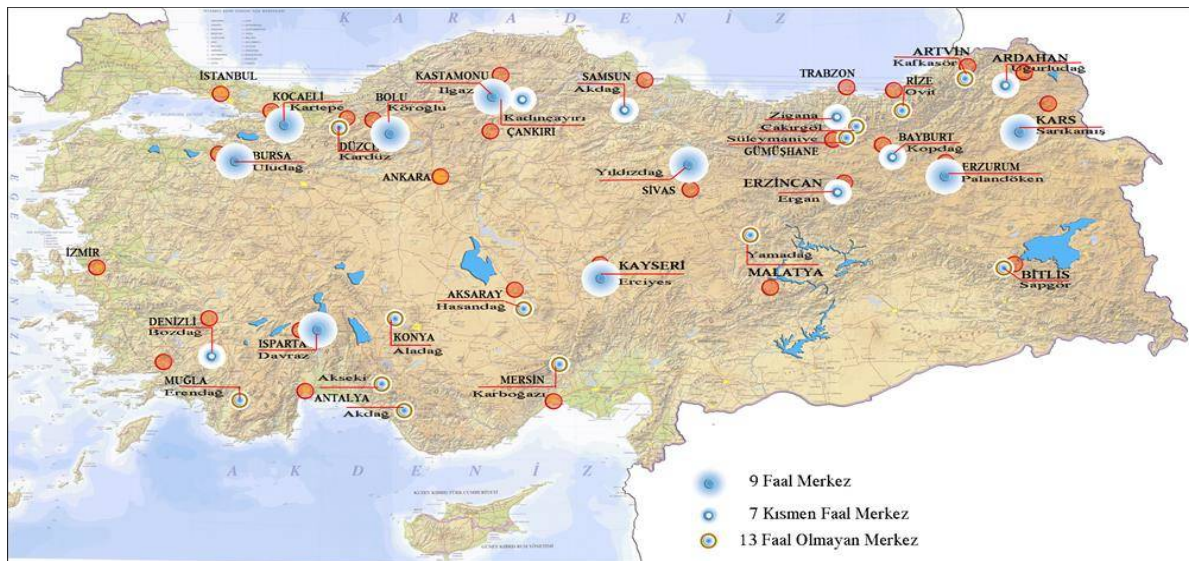
gibi özelliklere göre şekillenmektedir.

Türkiye de aktif kış turizm merkezleri mevcut toplam 11,459 yatak ve mekanik taşıma tesisleri bakımından toplam 105.143 kişi/saat kapasiteye sahip olup, bu tesisler ortalama 120

gün civarındaki kış turizmi sezonu baz alındığında tam kapasiteyle toplam 1,375,080 ziyaretçinin konaklamasına imkân verebilecek durumdadır (YİGM, KTB, 2019). Bu durum ve imkânlar değerlendirildiğinde kış turizm merkezlerindeki turizm işletme belgeli toplam yatak sayısı ülkemizin aynı imkâna sahip olan turizm işletme belgeli toplam 1.478.958 yatak kapasitesinin ancak % 0,7'sini oluşturmaktadır (YİGM, KTB, 2019;Tablo 1). Bu durumda Türkiye, kış turizmini etkileyen Klimatik ve topografik koşullar bakımından benzerlik gösterdiği toplam 547 kayak merkezine sahip Japonya, 498 kış turizm merkezine sahip Almanya, 240 kış turizm merkezine sahip İsviçre ve 254 kış turizm merkezine sahip Avusturya gibi kış turizminde ön sıralardaki ülkelere göre gerek toplam kış turisti ve gerekse kış turizm geliri bakımından oldukça geri sıralarda bulunmaktadır (TURSAB, 2015).

Türkiye’deki kış turizm merkezleri içinde en büyük mevcut yatak sayısına ve mekanik tesis taşıma kapasitesine Erzurum Palandöken Kış Turizm Merkezi sahiptir. Bu merkezde mekanik tesislerin uzunluğu ve taşıma kapasitesi bakımından ülkemizde ilk sırada bulunmakta ve bu merkezi Bursa Uludağ, Bolu Köroğlu, Kastamonu-Çankırı Ilgaz, Kayseri Erciyes ve Kars Sarıkamış gibi kış turizm merkezleri takip etmektedir (YİGM, KTB, 2019; Tablo 1).

Ülkemizde kış turizmi faaliyetlerine katılmak amacıyla gelen toplam yerli ve yabancı turist miktarında ise ilk sırada Türkiye'nin en eski ve en bilinen kış turizm merkezi olan Bursa Uludağ bulunurken, onu Bolu Köroğlu, Kastamonu Çankırı Ilgaz, Kayseri Erciyes ve Kars-Sarıkamış kış turizm merkezleri takip etmektedir (YİGM, KTB, 2019; Tablo 1).



Şekil. 1. Türkiye’deki Kış Turizm Merkezleri

Kaynak: <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-10176/kis-sporlari-turizmi-temali-ktkgb39ler.html>

Tablo 1. Türkiye'deki Kış Turizm Merkezleri ve Başlıca Özellikleri

No	TM / KTKGB	PLAN DURUMU		YATAK KAPASİTESİ		MEVCUT MEKANİK TESİSLER		
		ÇDP	NİP/ÜİP	Mevcut	Hedef	Adet	Kapasite (kişi/saat)	Uzunluk (m.)
1	Erzurum Palandöken KTKGB	VAR	VAR	2466	8850	19	24563	22018
2	Bursa Uludağ II. Gelişim Bölgesi KTKGB	VAR	VAR	2250	3500	22	15000	16145
3	Bolu Köroğlu Dağı KTKGB	VAR	VAR	1713	4000	14	10000	10380
4	Kayseri Erciyes KTKGB	VAR	VAR	1072	6000	13	19300	21832
5	Kastamonu Çankırı Ilgaz KTKGB	VAR	VAR	1217	1300	6	5639	5983
6	Kars Sarıkamış KTKGB	VAR	VAR	1013	12000	4	5348	6263
7	Kocaeli Kartepe KTKGB	VAR		800	1000	4	6400	3250
8	Isparta Davraz Dağı KTKGB	VAR	VAR	467	1600	4	3800	3621
9	Sivas Yıldız Dağı KTKGB	VAR	VAR	110	1600	3	3000	4547
10	Çankırı Ilgaz Kadınçayırı Yıldıztepe KTKGB		VAR	80	400	1	1200	1588
11	Ardahan Yalnızçam Uğurludağ KTKGB	VAR	VAR	74	4250	3	2800	5250
12	Bayburt Kop Dağı KTKGB	VAR	VAR	60	810	1	600	1220
13	Gümüşhane Zigana KTKGB	VAR	VAR	40	470	1	843	661
14	Erzincan Ergani Dağı KTKGB	VAR	VAR		8000	3	3450	6967
15	Denizli Tavas Bozdağ KTKGB	VAR	VAR		2250	3	2400	3822
16	Samsun Ladik Akdağ KTKGB		VAR		800	1	800	1360
17	Aksaray Hasan Dağı KTKGB	VAR	VAR	97	1235			
18	Mersin Tarsus Gülek Karboğazı KTKGB	VAR			8000			
19	Gümüşhane Çakırgöl KTKGB	VAR	VAR		5600			
20	Antalya Alanya Akdağ KTKGB	VAR	VAR		3000			
21	Muğla Eren Dağı KTKGB	VAR			1500			
22	Gümüşhane Süleymaniye KTKGB	VAR			1180			
23	Artvin Kafkasör KTKGB	VAR	VAR		2000			
24	Düzce Gölyaka Kardüz Yaylası KTKGB	VAR	VAR		380			
25	Malatya Hekimhan Yamadağı KTKGB	VAR						
26	Rize İkizdere Ovit Dağı KTKGB							
27	Antalya Akseki Göktepe KTKGB	VAR	VAR		450			
28	Bitlis Sapgözü Kış Sporları TM							
29	Konya Derbent Aladağ KTKGB	VAR						
TOPLAM		25	21	11459	80175	102	105143	114907
FAAL OLAN TURİZM MERKEZLERİMİZ (9 ADET)								
TAM ANLAMIYLA FAAL OLMAYAN MERKEZLERİMİZ (7 ADET)								

Kaynak: <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-10177/kis-sporlari-turizm-merkezlerine-iliskin-genel-bilgiler.html>

4. TÜRKİYE GELEN YABANCI TURİSTLER ve BAZI KONAKLAMA ÖZELLİKLERİ

Ülkemize gelen yabancı turistlerin sayısı; ülkemizde artan turizm merkezi sayısı, konaklama tesisi sayısı, turizme ait yatak sayısı ve diğer alt ve üstyapı hizmet imkânlarındaki gelişimin yanı sıra, ülkemizdeki siyasal ve ekonomik duruma bağlı olarak genel bir istikrar içerisinde artış göstermektedir. Ülkemize 2018 yılı itibariyle bir önceki yıla göre % 21,84 artışla yurtdışından 39.488.401 turist gelmiş olup bu turistler ülkemize toplamda 29,5 milyar dolar, fert başına ortalama 735 dolar harcamayla gelir bırakmıştır. Ülkemize gelen tüm yabancı turistlerden elde edilen toplam gelir ülkedeki toplam yıllık hasılanın % 3,8'ini oluşturmuştur. İçinde bulunduğumuz 2019 yılında ilk 9 aylık dönemde önceki yıla göre önemli artış gösteren yabancı turist girişi 41.564.536 kişiye ulaşırken yabancı turistlerin bıraktıkları gelir geçen yılın aynı dönemine göre % 6 artışla 21,6 milyar dolara ulaşmış ve önceki yılın toplam gelirini aşmıştır (YİGM, KTB, 2019).

Turistleri cezbedebilecek çok çeşitli doğal ve beşeri özelliğe ve imkâna sahip olan Türkiye'ye 2018 yılı verilerine göre yabancı ülkelere toplam 39.488.401 turist gelmiştir. Bu turistlerin % 15,10'unu oluşturan 5.964.413 kişi Rusya ve eski SSCB ülkelerinden, % 11,43'ünü

oluşturan 4.512.360 kişi Almanya'dan, % 6,4'ünü oluşturan 2.386.885 kişi Bulgaristan'dan, % 5,71'ini oluşturan 2.254.871 kişi İngiltere'den, % 5,24'ünü oluşturan 2.069.392 kişi Gürcistan'dan, % 5,07'sini oluşturan 2.001.744 kişi İran'dan, % 3,51'ini oluşturan 1.386.934 kişi Ukrayna'dan gelenlerden oluşmaktadır (YİGM, KTB, 2019).

Ülkemize gelen yabancı uyruklu turistlerin lokasyon olarak %39'u "başta Antalya olmak üzere Türkiye'nin batı ve güneyinde deniz güneş ve kum turizmi" bakımından zengin imkânlarla sahip olan illerin kıyı kesimlerinde konaklamayı tercih etmektedir. Bu turistlerin ise % 34'ü önemli kültür varlıklarına sahip olan ve Dünya genelinde Türkiye'nin "marka değeri" olarak bilinen ve en çok tanınan turizm merkezi olarak İstanbul ve Marmara bölgesini tercih etmiştir. Türkiye'ye gelen yabancı turistlerin tercihleri bakımından üçüncü sırada önemli kültür merkezlerine sahip olan İç Anadolu Bölgesi illeri bulunurken en az tercih edip konakladıkları illeri ise % 5 ile doğuda bulunan iller oluşturmaktadır (YİGM, KTB, 2019).

Türkiye'ye gelen yabancı turistler 2018 yılında ortalama 1,75 gün konaklama yapmıştır. Konaklama gün sayısı; ülkemizdeki "deniz, güneş, kum turizmi" ile beraber kültürel turizm varlıklarının ve konaklama imkânlarının oldukça gelişmiş olduğu güneyde bulunan kıyı illerinde ortalama 5'tir. Mevcut durumda turizm merkezi, konaklama imkânları bakımından daha zayıf imkânlarla sahip olan Türkiye'nin doğu ve iç bölge illerinde konaklama gün sayısı ortalama 1,6 gün civarındadır (TUİK, 2019).

Ülkemize gelen yabancı turistlerin 2018 yılında geliş oranının en yüksek olduğu mevsimi 15.560.000 kişi ve toplam yıllık gelen turistin % 39'unu alan yaz mevsimi oluştururken, ikinci sırada, 10.514 kişi ve toplam yıllık gelen turistin % 27'sini alan sonbahar mevsimi, üçüncü sırada 8.473.000 kişi ve toplam yıllık gelen turistin % 21'ini alan ilkbahar mevsimi, dördüncü ve son sırada ise 4.939.000 kişi ve toplam yıllık gelen turistin % 13'ünü alan kış mevsimi oluşturmaktadır (TUİK 2019).

5. TÜRKİYE'NİN AKTİF KIŞ TURİZM MERKEZLERİNİN BULUNDUĞU İLLERE KIŞ DÖNEMİNDE GELEN YABANCI TURİSTLERİN KONAKLAMA ÖZELLİKLERİ

Ülkemize 2018 yılında gelen 39.488.401 yabancı turistin % 1'ini oluşturan 418,365 kişisi ülkemize kış turizm faaliyetlerine katılmak amacıyla gelmiştir. Bu turistler ülkemizin 29,5 milyar dolar olan toplam turizm hasılasının % 1'ine denk gelen toplam 307.244.272 dolar, fert başına ise 735 dolar ortalama gelir bırakmıştır (TUİK, 2019). Bu durum ülkemizde genel olarak baskın durumda bulunan yaz turizm faaliyetlerine nispetle kış turizm faaliyetlerinin oldukça zayıf durumda olduğunu göstermektedir (Şekil 2).

Ülkemize kış döneminde gelen yabancı turistlerin sayısı, 2000'li yıllarda Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından kış turizmini geliştirme amaçlı yatırım ve projelerin uygulanıp desteklenmesiyle beraber az da olsa bir artış göstermeye başlamıştır. 2000 yılların başında ülkemizin aktif kış turizm merkezlerine kış turizmi döneminde gelen yabancı turist sayısı 36,811 kişi iken, aynı yıl gelen 10.428.153 toplam turistin ancak % 0,04'ne denk gelmekteydi. Geçen yıllarda yabancı turistlerin ülkemize gelişini teşvik eden adımlar atılması ve yapılan yatırımlarla beraber 2018 yılsonu itibariyle ülkemize kış döneminde gelen yabancı turist sayısı 2000'li yıllara nispetle önemli miktarda artıp 418,365'e ulaşmıştır. Buna rağmen aynı yıl gelen toplam 39.488.401 turistin ancak % 1'ine denk gelmiştir. Kış döneminde ülkemize gelen yabancı turist sayısı geçmiş yıllarda önemli miktarda artmış olmasına rağmen gerek

uluslararası siyaset gerek küresel ekonomik dalgalanmalar gerekse Türkiye'nin dış ilişkilerindeki değişkenlikler nedeniyle istikrarlı bir büyüme gösterememiştir (Şekil 2; Şekil 3; Şekil 4; Şekil 5).

2018 yılı UNWTO verilerine göre kış turizm döneminde İsviçre 11.134.000 yabancı turist 17 milyar dolar toplam, 1527 dolar turist başına gelirle, Avusturya ise 29.460.000 yabancı turist 20,4 milyar dolar toplam ve 693 dolar turist başına gelirle Dünyada ilk sıralarda bulunmaktadır (UNWTO, 2018). Kış turizmi için önemli doğal potansiyel kaynağa sahip olan Türkiye henüz yeterli sayıda Kış Turizm merkezi, konaklama tesisi, yatak ve diğer turizm imkânlarına nicelik ve nitelik bakımından sahip değildir. Bu nedenle, kış turizminde toplam 418,365 yabancı turist, 307.244.272 dolar toplam ve 735 dolar turist başına gelirle henüz potansiyelini yeterince değerlendirememektedir (TUİK, 2019). Bu durumda ülkemize kış döneminde gelen turist sayısı kış turizminde adı geçen öncül ülkelere nispetle oldukça düşük düzeydedir.

Türkiye'ye kış turizm döneminde aktif kış turizm merkezlerinin bulunduğu illere gelen yabancı turistlerin en çok ilgi gösterdikleri ili 245,000 kişi ile ülkemize kış turizm döneminde gelen yabancı turistlerin % 58'ini misafir eden Uludağ Kış Turizm Merkezinin bulunduğu Bursa oluşturmaktadır. Kış turizm bakımından en bilinen merkez konumundaki Uludağ sahip olduğu cezbedici doğal güzelliklerin yanı sıra 25 konaklama tesisi 2250 yatak ve 15000 kişi/saat mekanik taşıma kapasitesi (Tablo 1) yerli ve yabancı turistler için ulaşım elverişli konumda bulunması nedeniyle en önemli yabancı turist ilgisi görülen kış turizm merkezi durumundadır (Şekil 4; Şekil 5).

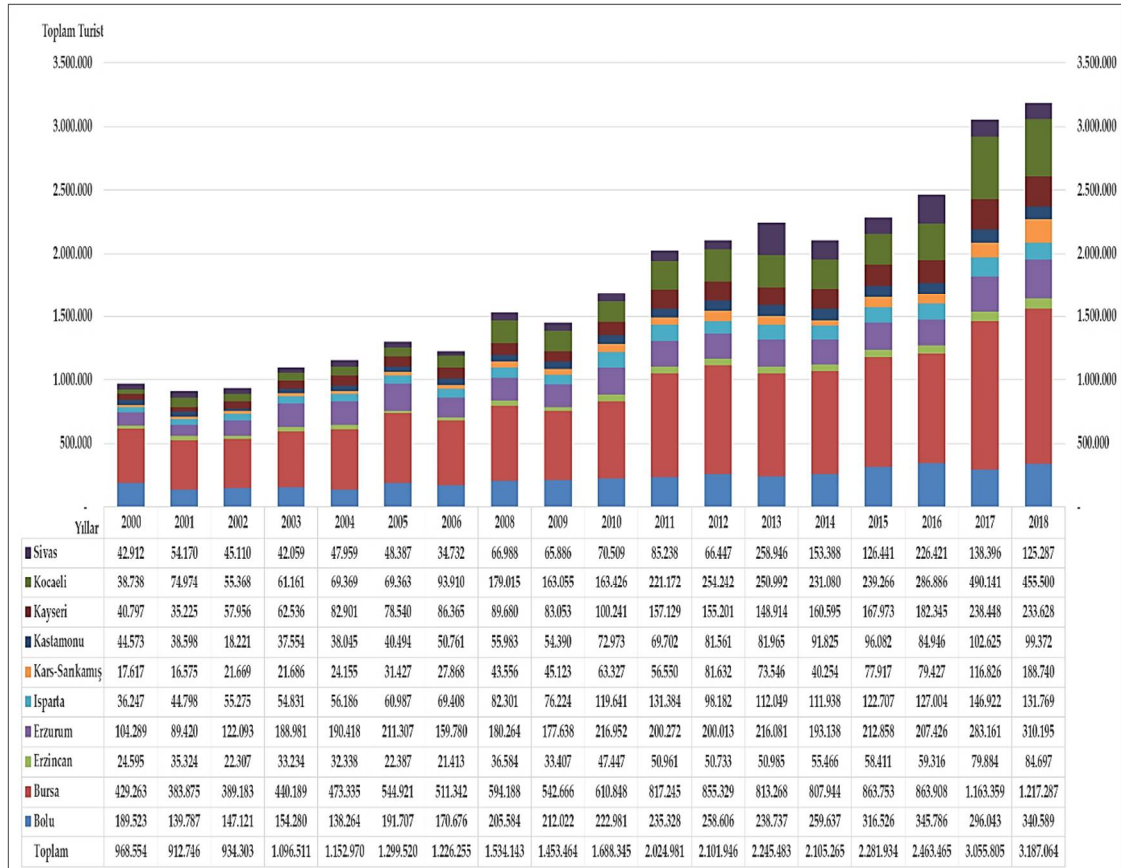
Yaklaşık olarak kasım ve mart ayları arasındaki 120 günlük kış turizmi süresine sahip olan Türkiye'de, bu dönemde yabancı turistlerin ülkemize en çok geldikleri ay ocaktır (YİGM,, KTB, 2019). Bu ayda gelen turist sayısının artmasında, ocak ayının kuzey yarımkürede okul sömestri ve kış tatil dönemi olarak kabul edilmesinin yanı sıra, ülkemizdeki kar kalınlığının kayak gibi kış turizmi faaliyetleri için ideal düzeyde bulunması gibi faktörlerin etkili olduğu anlaşılmaktadır. Kış turizm döneminde ülkemizdeki kış turizm merkezlerinin bulunduğu illere en az sayıda turistin geldiği ayı kasım ayı oluşturmakta olup bu dönemdeki yabancı turist azlığı büyük oranda turistlerde kasım ayının çok fazla kış algısına sahip olmaması yanı sıra, ülkemizdeki kış turizm merkezlerinde yeteri düzeyde kar bulunmaması ve yabancı ülkelerde de okul sömestri dönemine denk gelmemesiyle alakalıdır.

Ülkemizdeki kış turizmi merkezlerinin bulunduğu illere gelen yabancı turistlerin konaklama tesislerinde geceledikleri konaklama gün sayısı ortalaması 1,73 gün olup ülkemize tüm yıl boyunca gelen turistlerin 1,75 gün konaklama ortalama değerinin altındadır (YİGM, KTB, 2019). Kış turizmindeki bu mevcut durum tüm dünya turizmindeki gün konaklama durumuyla benzerlik göstermektedir. Ülkemizde ve dünya genelinde kış turizmindeki konaklama gün sayısı miktarının düşüklüğünün; kış aylarının tatil dönemi olarak kabul edilmemesi yanında, kış turizminin turistler tarafından pahalı bulunması, Dünyada henüz kış turizm alışkanlıklarının oturmaması ve kış turizminde kayak gibi beceri isteyen sporların zorluk algısından kaynaklandığı düşünülmektedir. (Şekil 6).

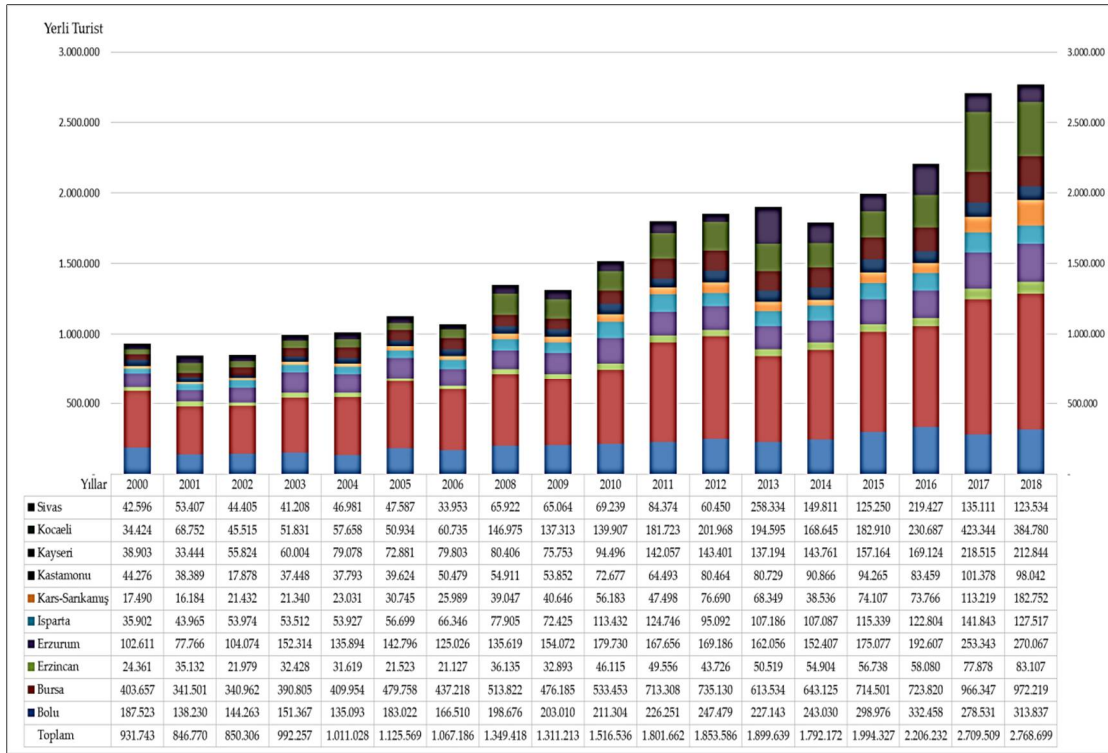
Türkiye'deki kış turizmi sezonunda yabancı turistlerin kış turizm merkezi bulunan illerdeki konaklama tesislerinde geceleme yaptıkları gün sayıları bakımından önemli ve anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Buna rağmen yabancı turistler 2,10 gün ile en fazla Kars Sarıkamış Kış Turizm Merkezinin bulunduğu Kars ve Sarıkamış'ta konaklamayı seçerken, ardından 1,85 gün ile Kocaeli Kartepe kış turizm merkezinin bulunduğu Kocaeli

ilinde, 1,82 gün ile de Uludağ kış turizm merkezinin bulunduğu Bursa ilinde konaklamayı tercih etmektedir (YİGM. KTB ve TÜİK 2019). Bu merkezlerde yabancı turist konaklama gün sayısı miktarının fazla olmasında bu illerde kış turizmini cazip kılan çekicilik unsurlarının fazlalığı yanında pazarlama politikaları ve ulaşım imkânlarının kolaylığının etkili olduğu anlaşılmaktadır (Şekil 6).

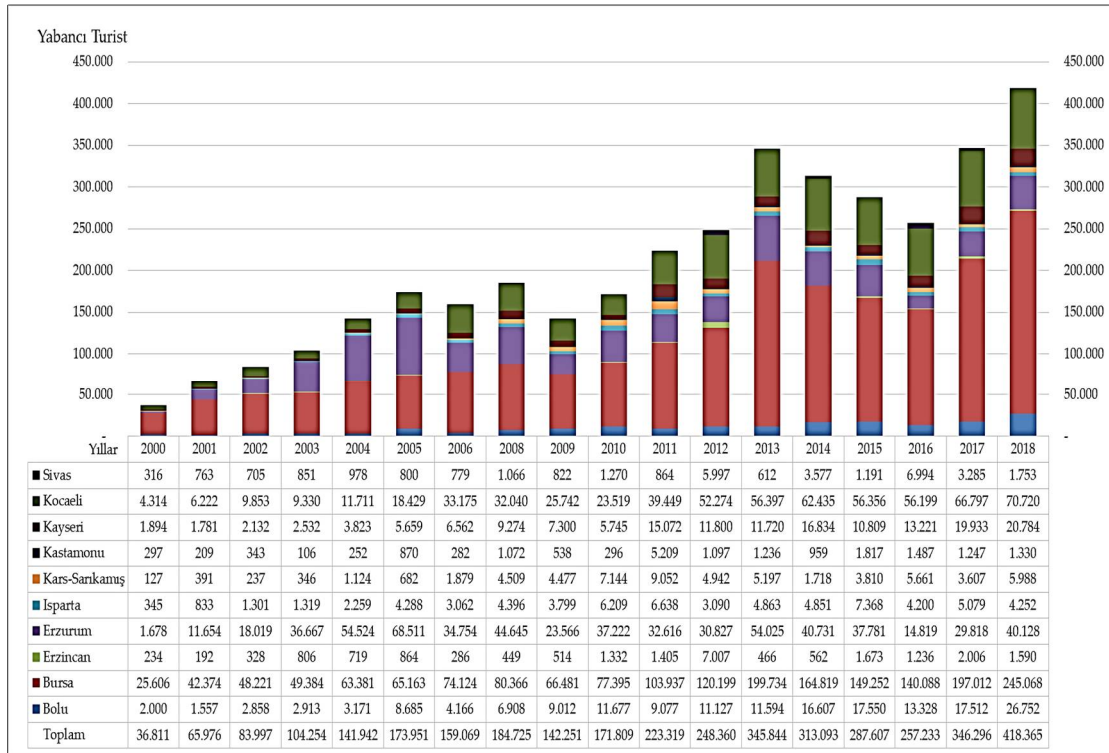
Ülkemize kış döneminde gelen yabancı turistlerin büyük kısmını kış turizm imkânları bakımından ülkemize göre düşük nitelik ve nicelik gösteren Almanya, Azerbaycan, Rusya, İran ve Körfez ülkeleri gibi yakın komşu ülke vatandaşları oluşturmaktadır. Bu ülkeler içinde ülkemize 2018 yılı kış döneminde gelen yabancı turistlerin % 17,6'sını İran, % 17,2'sini Gürcistan, %11,10'nu Bulgaristan % 9,9'unu Almanya, % 7,8'ni Rusya vatandaşları oluştururken, geriye kalan kısmını ise ekseriyetle komşu ve yakın ülkelerden gelen turistler oluşturmaktadır (YİGM. KTB ve TÜİK 2019). Yaz turizminin aksine ülkemize kış turizmi amacıyla gelen Avrupalı turist sayısı oldukça düşük olup, bu durum Avrupa ülkelerinin tamamına yakınının önemli ve kaliteli kış turizm merkezine sahip olmalarından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Diğer yandan ülkemize yaz turizminde olduğu gibi başta doğu ve güneydoğu Asya, Amerika ve Avustralya gibi kıta ülkelerinden gelen yabancı turist miktarı sportif amaçlar dışında neredeyse sıfır düzeyindedir. Ülkemize kış turizm döneminde fiziki mesafe olarak yakın bulunan Afrika kıtası ülkelerinden ise neredeyse yok denecek kadar az turist gelmektedir. Bu durumun; gerek Afrika kıtası ülkelerinin sıcak kuşak ikliminde yer alması ve bu duruma balı olarak kış turizmi kültürünün zayıflığı, gerekse kişi başına düşen gelir düzeyin oldukça düşük olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir (Şekil,7).



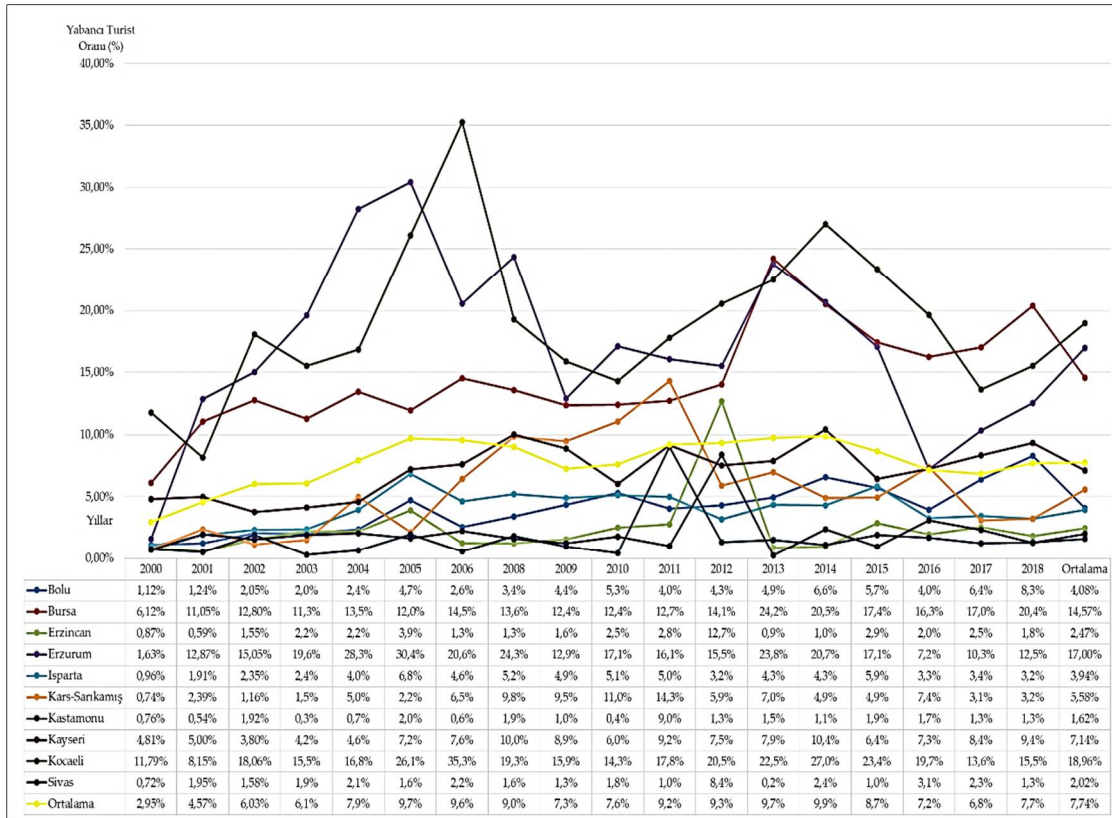
Şekil. 2. Ülkemizde Faal Olarak Kış Turizmi Yapılan İllere, Kış Turizmi Döneminde Gelen Toplam Turist Sayısının Yıllara Göre Değişimi. Kaynak: (YİGM, KTB, 2019).



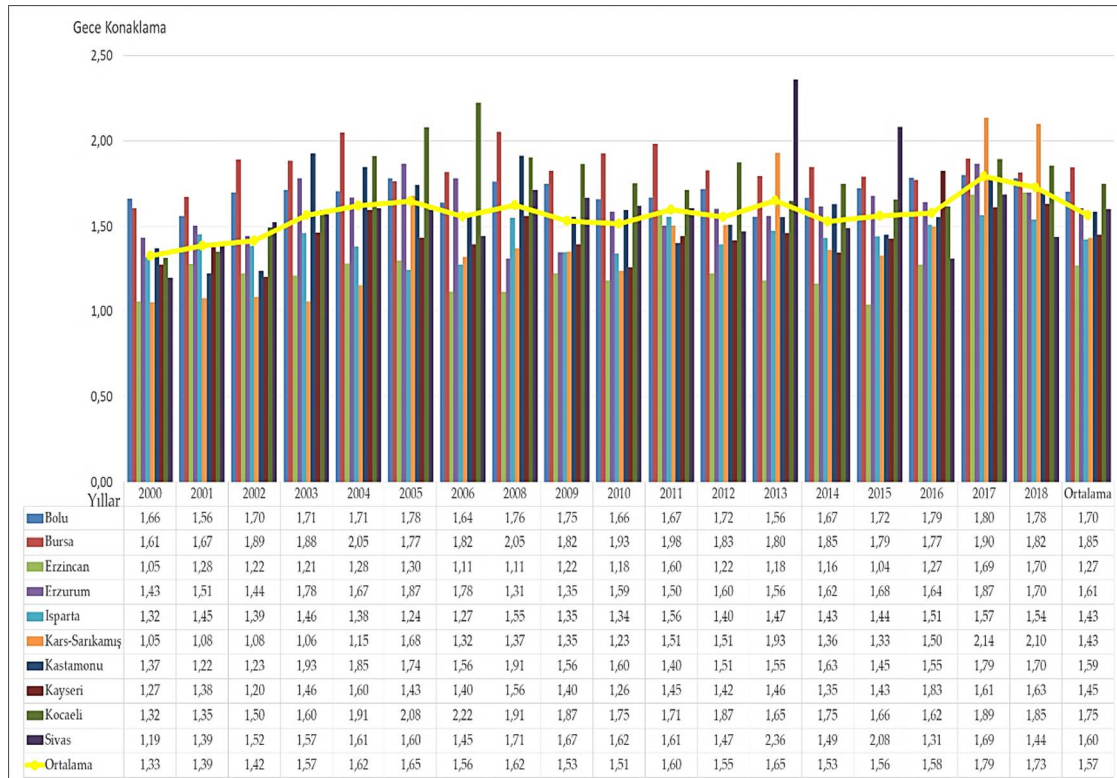
Şekil. 3. Ülkemizde Faal Olarak Kış Turizmi Yapılan İllere, Kış Turizmi Döneminde Gelen Yerli Turist Sayısının Yıllara Göre Değişimi. Kaynak: (YİGM, KTB, 2019).



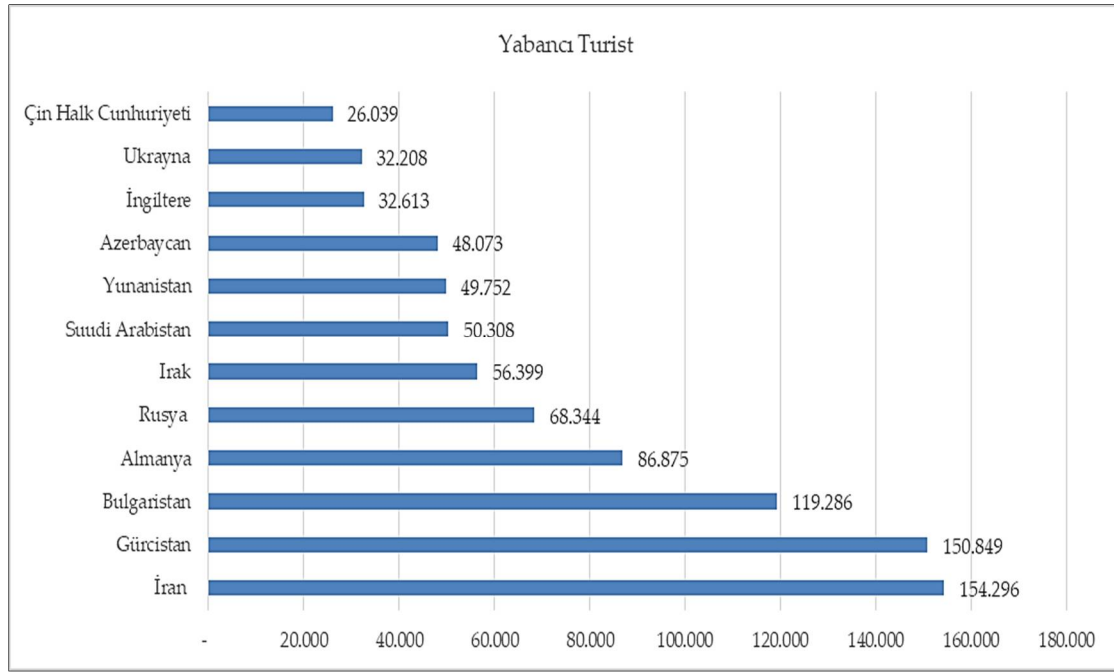
Şekil. 4. Ülkemizde Faal Olarak Kış Turizmi Yapılan İllere Kış Turizmi Döneminde Gelen Yabancı Uyruklu Turist Sayısının Yıllara Göre Değişimi. Kaynak: (YİGM, KTB, 2019).



Şekil. 5. Türkiye’de Faal Olarak Kış Turizmi Yapılan İllere Kış Turizmi Döneminde Gelen Yabancı Uyruklu Turist Sayısının Toplam Turist Sayısına Oranının Yıllara Göre Değişimi. Kaynak: (YİGM, KTB, 2019).



Şekil. 6. Ülkemizde Faal Olarak Kış Turizmi Yapılan İllere Kış Turizmi Döneminde Gelen Yabancı Uyruklu Turistlerin Konaklama Gece Sayısının Yıllara Göre Değişimi. Kaynak: (YİGM, KTB, 2019).



Şekil. 7. Ülkemizde Faal Olarak Kış Turizmi Yapılan İllere 2018 Yılı Kış Turizm Döneminde En Çok Sayıda Gelen Yabancı Uyruklu Turistlerin Geldikleri Ülkelere Göre Dağılımı. Kaynak: (YİGM, KTB, 2019).

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Ülkemize 2018 yılında gelen toplam 39.488.401 yabancı turist % 1'ini oluşturan 418,365 kişi kış turizm döneminde gelmiştir. Bu turistler ülkemizin 29,5 milyar dolar olan toplam turizm gelirinin % 1'ine denk gelen toplam 307.244.272 milyon dolar, fert başına ise 735 dolar ortalama gelir bırakmıştır. Bu durum ülkemizde genel olarak baskın olarak sürdürülen yaz turizm faaliyetlerine nispetle kış turizm faaliyetlerinin oldukça zayıf durumda olduğunu göstermektedir. Ülkemizdeki turizm sektörünün geliştirilmesi ve turizm türlerinin çeşitlendirilerek kış döneminde gelen yabancı turist sayısı ve elde edilen gelirin artırılması amacıyla başta Kültür ve Turizm Bakanlığı ile özel sektör kuruluşlarının yurt içinde ve yurt dışında tanıtım ve promosyon amaçlı faaliyetlerini artırma gerekliliği bu sektördeki profesyoneller ve akademisyenlerin ortak kanaatidir. Bu çalışmalarda yabancı turistlerden elde edilen gelirin artırılması amacıyla ülkemize nispetle fert başına milli gelirin daha yüksek ve ulaşım bakımından dünyanın diğer ülkelerine göre daha yakın mesafe ve konumdaki "Körfez" Arap ülkelerinin tercih edilmesinin daha uygun olacağı düşünülmektedir.

Kış turizmi döneminde gelen yabancı turistlerin gece konaklama miktarı Dünyanın kış turizmindeki önemli ve bilinen ülkelerinden İsviçre'de 4,28 gece Avusturya'da 4,13 geceyken ülkemizde sadece 1.73 gece olup, oldukça düşük düzeydedir. Ülkemizin kış turizminden elde ettiği toplam gelirin artırılması için ön koşullardan biri turist gece konaklama miktarının artırılmasıdır. Bu amaçla ülkemizin kış turizm merkezlerinin turistleri cezbedecek doğal varlıklarının uluslararası bilinirliği yüksek medya platformlarında tanıtımının yapılmasının çok önemli olduğu düşünülmektedir. Bu durumun yanı sıra Kış Turizm merkezlerindeki konaklama tesislerinin ve diğer alt ve üst yapı standartlarının yükseltilmesine yönelik

projelerin Kültür Ve Turizm Bakanlığının yanı sıra ilgili mahalli kuruluşlar tarafından desteklenerek uygulanması gerekmektedir.

Ülkemizde kış turizminin geliştirilmesi ve tüm turizm pastasındaki gelir payının arttırılması amacıyla önemli potansiyel taşıyan kış turizm merkezlerinin yer aldığı illere olan havayolu ulaşım imkânlarının henüz yeterli düzeyde olmadığı bilinmektedir. Kış turizminin gelişimini olumsuz etkileyen bu önemli eksikliğin giderilmesi amacıyla ülkemizin önemli kış turizm merkezlerinin bulunduğu ve kış turizm koridoru olarak ilan edilmiş Erzincan, Erzurum ve Kars illerine yurtdışından gelecek turistler için charter uçak seferleri düzenleyecek olan tur operatörleri ve hava yolu şirketlerine yaz turizm alanlarında olduğu gibi çeşitli destek paketlerinin uygulanmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

Ülkemize kış turizmi amaçlı gelen yabancı turistlerin miktar ve oranın arttırılması ve ülkemizi tekrar ziyaret etmeleri amacıyla kış turizm merkezlerimizde geçirdikleri zamanın yanı sıra arta kalan zamanlarda bu merkezlere yakın konumdaki şehir ve yerleşmeleri düzenlenecek turlarla ziyaret etmeleri ve bu şeklide yerel kültürümüzün onlara cazip gelen unsurlarını tanımaları sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Altaş, N., Altaş, N. T., Çavuş, A., Zaman, N., & Zaman, N. (2015). Türkiye'nin Kış Turizmi Koridorunda Yeni Bir Kış Turizm Merkezi: Konaklı. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (31), 345-365.
- Demir, M., & Alım, M. (2016). Sarıkamış Bayraktepe (Cıbiltepe) Kış Sporları ve Turizmi Merkezine Ait Coğrafi Bir Değerlendirme. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (33), 241-275.
- Doğanay, H., Zaman, S. (2013). *Türkiye Turizm Coğrafyası*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları,
- Doğaner, S. (1991). Dağ Turizmine Coğrafi Bir Yaklaşım: Uludağ'da Turizm. *Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, sayı:3, s.137-159, Ankara.
- Doğaner, S. (2001). *Türkiye Turizm Coğrafyası*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Özgen, N. (2010). Doğu Anadolu Bölgesi'nin Doğal Turizm Potansiyelinin Belirlenmesi ve Planlamaya Yönelik Öneriler. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*
- Özgüç, N. (2007). *Turizm Coğrafyası (Özellikler ve Bölgeler)*. 5. Baskı, İstanbul: Çantay Kitabevi.
- TÜİK (2019). Türkiye İstatistik Kurumu Turizm İstatistikleri, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=74&locale=tr> (Erişim, 17.10.2019)
- TÜRSAB (2015). Kış Turizmi Raporu, İstanbul
- UNWTO (2019). World Tourism Organization, UNWTO Tourism Highlights: 2018 Edition
- Ülker, İ. (1992). Dağ Turizmi, T.C. Turizm Bakanlığı, Devran Matbaacılık, Ankara.
- YİGM, KTB, (2019). Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,10177/kis-sporlari-turizm-merkezlerine-iliskin-genel-bilgiler.html> (Erişim: 21.010.2019)

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KIŞ TURİZMİ ALANINDA YAPILAN COĞRAFYA ÇALIŞMALARININ İNCELENMESİ

AN ANALYSIS OF GEOGRAPHY STUDIES ABOUT WINTER TOURISM IN TURKEY

Serhat Zaman¹

Soner Duman²

İbrahim Eşim³

EXTENDED SUMMARY

1. INTRODUCTION

Tourism, due to its nature, is a field on which many disciplines work. This aspect not only strengthens tourism, but also it has enriched its literature. However, the literature of tourism is disorganized in many ways. The publications related to tourism have been distributed in a wide range. A section of this wide range consists of studies discussing tourism in terms of geography. There is a strong disciplinary interaction between discipline of geography and tourism. Approaches of geography towards interaction between human beings and space, its fundamental scientific principles, and expression techniques have become indispensable for tourism. Similarly, the science of geography paid special attention to tourism and a discipline called tourism geography emerged. This field which started to develop internationally in the middle of the twentieth century became a field of academic study in the 1980s and afterwards when tourism became visible as a sector in Turkey. The studies which discussed the geographical aspects of tourism started to focus on variety of subjects in time. In the introduction of the study, the importance of tourism geography was emphasised and some points about winter tourism are discussed. Winter tourism has found a place to be studied in academic settings in national literature and thus, thanks to this study, it was examined by the geographer-researchers within the context of documents such as academic paper, thesis, paper, and books. This target was tried to be approached with the principles of the geography discipline in the study. Both geography, a discipline related to space and geographical research have made many contributions to tourism in many ways. One of the major contributions is to determine and evaluate geographical resources (e.g. coasts, mountains, country side, historical sites, and urban sites) in terms of tourism. Tourism geography, one of the applied sub-disciplines of geography and geographical research which

¹ Prof. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, serhatzaman@uludag.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-4300-9382

² Arş. Gör., Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, sonerduman@uludag.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-7747-0981

³ Arş. Gör., Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, ibrahimesim@uludag.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-3084-6691

could determine functional tourism regions with its principles and methods and analyse them provide a basis for tourism studies. One of the main missions of geographers in tourism is to determine and evaluate new tourism areas or developments in tourism.

2. PURPOSE AND METHOD

In this context, the purpose of this study is to reveal the contributions of geographer researchers to the literature of winter tourism. Within the framework of the research, the main problem of the study was determined with the question “what are the contributions of geographers to winter tourism?” The study is important because it aims at filling a gap in the literature and meeting researchers’ knowledge needs towards winter tourism. In the research, the geography studies carried out about winter tourism were examined with regard to specific criteria. The analysis process was carried out via qualitative method and document analysis. During the analysis process, the studies were classified considering the name of publication, publication year, the journal the publication was published, and author/authors and also listed chronologically. The only limitation of the study could be that geographer researchers focused on their publications about the topic and they did not mention the foreign literature.

3. FINDINGS

Tourism was explained in the introduction of the study and the place of winter tourism activities was examined. Moreover, the conceptual framework of winter tourism and its functional status were studied. Attention was especially paid to the features of the natural environment which provide a basis for the winter tourism activities in Turkey and the complementary effects of the features of human environment were emphasised. When the findings obtained in this study which was carried out by benefiting from different databases and bibliographic research were considered, the process which started with the survey study called “Cilo Dağlarının Turizm Bakımından Değeri” written by Reşat İzbirak, one of the greatest Turkish geographers, in 1947 became important with the increasing tendency towards winter tourism in 2000s. The multiplier effect of tourism in 2000s and especially its economic return and rise as a sector brought the academic interest in it. Moreover, the findings of the study revealed that the geographers considered the opportunities offered by our country’s climatic and topographic diversity and discussed the place of winter tourism in tourism. In addition, they evaluated the conditions which emerged due to interactions with the atmospheric and geomorphologic factors brought by winter season and aimed at making contributions to the presentation of winter tourism field.

4. CONCLUSION AND EVALUATION

The publications made by geographers revealed that some of the reasons emphasized by the researchers for winter tourism to become a subject of study are that these places have a character that is complementary to coastal tourism and which extends the duration of the tourism season. Winter tourism activity, which has been discussed in course books and pedagogical works written for the researchers to benefit in universities was examined in a theoretical framework, its place in mountain tourism was emphasized and the spatial distribution of these fields was tried to be made. In future studies, it may not be enough for geographer researchers to examine the current situation of geographic factors of winter tourism areas, to question the needs of tourist motives, and to address their ecological and

economic dimensions in the literature. We believe that despite the increasing number of studies, the tendency of geographer researchers towards this subject have not been at a desired level in other disciplines at national level and international arena. In conclusion, geographers have discussed the geographical elements in winter tourism areas with the principles and methods of geography science, highlighted the spatial distribution of these areas and put forward geographical research that can contribute to the supply of winter tourism areas.

Key Words: Winter tourism, Geography, Tourism Geography

1. GİRİŞ

Kış turizmi, kar yağışına bağlı olarak dağların kar alabilen yükselti kuşağında sporun (kar kayağı) ağırlık kazandığı bir turizm çeşididir (Doğaner, 2001:178). Bu tanım, günümüzde de geçerliliğini korumakla birlikte; buna ek olarak kış turizminin, mekansal olarak dağlarla sınırlı kalmadığını da söyleyebiliriz. Kış turizmi günümüzde sadece bir spor turizmi olmaktan çok öteye geçmiş ve sporun yanında ve/veya dışında tesis ve etkinlikleri de talep eden bir ortak pazarın göstergesi olmuştur (Demiroğlu, 2013:23). Kış turizminin faaliyet alanı olan destinasyon sahalarının; kayak sporu, snowboard, heli-ski vb gibi etkinliklerin dışında da kullanılması söz konusudur. Örneğin; kış turizmi sahalarındaki, bazı konaklama tesislerinin yetkilileri ile yapılan bir görüşmede, tesislerin kayak sezonu dışındaki dönemde doluluk oranlarını artırmaya yönelik bazı girişimlerin (toplantılar, kongreler, seminerler) olduğu fark edilmiştir. Fakat gerçek manada kış turizm merkezlerinde yıl geneline yayılmak istenilen turistik aktivitelerin, alternatif turizm çeşitleri ve spor kamp turizmi için bu sahaların alt yapı ve diğer kolaylıkların sağlanması ile mümkün olabileceği ortaya konulmuştur (Koca, Zaman, Coşkun, 2007:216).

Kış turizmi klasik olarak Akdeniz havzasını çevreleyen ülkelerde ön plana çıkan kıyı turizmine alternatif değil onu tamamlayan bir turizm şeklidir. Türkiye ise sahip olduğu iklimatik ve topografik koşullar ile kış turizmi için temel fiziki koşulları bünyesinde bulundurmaktadır (Doğanay, Zaman, 2019:128).

Kış turizminin, yaz turizmine bir seçenek oluşturmaktan çok daha öteye gidebildiğini görmekteyiz. Çünkü, turistler; doğal ve kültürel çekiciliklerin bileşkesi olarak ifade edebileceğimiz coğrafi kaynaklardan faydalananak hoşça vakit geçirme ve dinlenme eğilimindedirler. Her turistin psiko-sosyal, ekonomik ve kültürel durumundan güç alan yapısı onu eğlen-dinlen faaliyetine teşvik etmekte veya bu faaliyetin nasıl ve ne ölçüde yapılabileceğinin sınırlarını belirlemektedir (Özgüç, 2017:37). Bazılarına göre iyi bir plaj, tatili geçirmek için en arzulanan mekan olabilirken kimisi için ise dağlardaki rekreasyon kolaylıkları daha çekicidir (Tümertekin, Özgüç, 2018:99). Bu çerçevede turistleri kış turizmi sahalarına ve çekiciliklerine yönlendiren güdüler de bulunduğu ifade edilebilir. Örneğin, turistler; spor yapmak, temiz dağ havasını solumak, adrenalin arayışı içinde olmak gibi nedenlerden dolayı kış turizmi faaliyeti içerisinde bulunmayı tercih edebilmektedir (Tür, 2018:14).

Akademik çevrelerde kendisine yer bulan kış turizmi, bu çalışma ile ülkemizdeki coğrafyacı araştırmacılar tarafından alan yazınında ele alınan; makale, tez, bildiri ve kitap dokümanları ekseninde incelenmiştir. Araştırmada koyulan bu hedefe coğrafya biliminin prensipleri ile yaklaşılmaya çalışılmıştır. Mekan bilimi olan coğrafyanın ve coğrafi araştırmaların turizme çeşitli yollardan katkısı bulunmaktadır. Bir mekandaki çeşitli coğrafi

kaynakların (kıyılar, dağlar, kırsal alanlar, tarihsel yerler, şehirsal alanlar vb.) turizm açısından belirlenmesi ve değerlendirilmesi bunların başında gelmektedir. Coğrafyanın uygulamalı alt bir disiplini olan turizm coğrafyası ilke ve yöntemleri ile fonksiyonel turizm bölgelerini belirleyebilen ve bunları analiz eden coğrafi araştırmalar, turizm çalışmalarına temel oluşturabilmektedir. Coğrafyacıların turizmdeki başlıca görevlerinden biri ise yeni turizm alanlarını ya da turistik gelişmeleri değerlendirmektir (Özgüç 2017:17-19).

Ülkemizde Alp dağlarını Himalayalara ulaştıran Toros ve Kuzey Anadolu Dağları, uzun yıllar kış turizm türü açısından potansiyel mekânlar olarak gösterilmektedir. Ancak Uludağ, Palandöken, Erciyes gibi başarılı örnekler, ülkemizin kış turizm profilini, uygulamada da güçlendirmiştir (Doğanay, Zaman, 2019:128). Bu başarılı örneklerin ardı sıra ülkemizin genel politikalarında da kış turizm kendisini hissettirmiştir. 2023 Türkiye Turizm Stratejisi çerçevesinde Kış Turizm Koridoru⁴ planlanmış, bu turizm türünün geliştirilmesi amacıyla Kış Turizm Master Planı kapsamında Erzincan, Erzurum, Ağrı, Kars ve Ardahan illerini kapsayan bölgedeki mevcut ve potansiyel kış turizm merkezleri dikkate alınarak doğal, kültürel ve tarihi kaynakları ile bu sahaların bir çekim merkezi haline dönüştürülmesi amaçlanmıştır (URL 1). Türkiye'nin kış turizm merkezleri şüphesiz ki kış turizm koridoru olarak belirlenen bu sahalar ile sınırlı değildir (Doğanay, Zaman, 2019:128). Uludağ, 1930'lu yıllarda başlayan ufak çaplı turlar ve 1950'li yıllarda başlayan yatırımlarla Türkiye'nin ilk mekanize kayak merkezi olmuş ve onu sırasıyla Elmadağ (1956), Erciyes (1963), Bitlis-Sapğör (1969), Sarıkamış ve Palandöken takip etmiştir. Mevcut kayak merkezi sayımız, elli bir adettir. Bunlara; Heliski, Atlama Kuleleri ve Kuru Kayak alanları da dahildir. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kış Turizm Merkezi Envanterine kayıtlı Turizm Merkezi (TM) ya da Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi⁵ (KTKGB) ilan edilen yirmi sekiz adet alan da bulunmaktadır (Demiroğlu, 2014:120-124-125).

Günümüz dünyasında, turizmde belirli bir seviyeye ulaşmış ülkeler; mevcut doğal ve kültürel kaynaklara dayalı turizm hareketlerinin yanısıra, ayrıca turizm çeşitliliğini artırmak ve turizm mevsimini uzatmak için arayışlara girmişlerdir. Alp dağlarına sahip Avrupa ülkeleri, ekonomik açıdan gelişmemiş dağlık bölgelerde yaşayan insanları kalkındırmak amacı ile dağlık bölgelerin turistik arz potansiyelini değerlendirerek, kış turizmini geliştirmeyi

⁴ Türkiye yüksek dağlık yöreleri, orta yükseklikteki dağlık ve ormanlık alanları ile batıdan doğuya doğru yükselen platolar görünümü bakımından ortalama yükseltisi, çevresine göre (İran hariç) fazla olan bir ülkedir. Dünya üzerindeki konumu, yapısal ve iklim özellikleri, ayrıca orta yükseklikte dağlık ve ormanlık yörelerinde kış mevsimi kar yağışları etkili, karın yerde kalma süresi uzun ve kar kalınlıkları iki metreye kadar varan özelliklere sahiptir. Bu bağlamda Türkiye'de kış turizmi ve kış sporlarına elverişli sahalar yoğun bir dağılışı göstermektedir (Ülker, 1992:51-52). Dağ turizmi kapsamlı geniş bir turizm faaliyet çeşitliliğini içermektedir. Bu çerçevede; kış turizmi, alpinizm, yayla turizmi, ekoturizm, kırsal turizm, klimatizm gibi turizm çeşitlerini ve rekreasyonel faaliyetleri içine alan *dağ turizmi*, orta ve yüksek dağlık alanların yüzey şekilleri, iklim ve kırsal yapısına bağlı olarak oluşan ve gelişen bir turizm çeşididir (Doğaner, 2001:178).

⁵ Tarihî ve kültürel değerlerin yoğun olarak yer aldığı ve/veya turizm potansiyelinin yüksek olduğu yöreleri korumak, kullanmak, sektörel kalkınmayı ve plânlı gelişimi sağlamak amacıyla değerlendirmek üzere sınırları Bakanlığın önerisi ve Cumhurbaşkanlığı onayı ile ilân edilen bölgeler olan Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri (KTKGB) bölgesel ve yerel kalkınmayı hedefleyen, büyük ölçekli planlama, alternatif yönetim ve işletme modelleri oluşturmayı amaçlayan bir çalışmadır (URL 2).

hedeflemişlerdir. Kış turizmi geliştikçe yeni iş yerleri açılmış, bölgelerin ekonomisi kalkınmıştır. Sonuç olarak; göç büyük ölçüde yavaşlamış ve ülke ekonomilerine büyük katkılar sağlanmıştır. Kış turizmi turistik potansiyellerini değerlendirerek kış turizmi pazarından pay almaya çalışan ülkelerden biri de Türkiye'dir. Türkiye'nin kış turizmi potansiyeli çok zengindir. Fakat, alt yapı yetersizliği ve geçmişteki deneyim eksikliklerinden dolayı hak ettiği konuma gelememektedir (URL 3).

2. AMAÇ ve YÖNTEM

Bu çalışmanın amacı, ülkemizdeki coğrafyacıların kış turizmi literatürüne katkısını ortaya koymaktır. Çalışma Türkiye'deki kış turizmine ulusal alan yazınında, coğrafyacı araştırmacıların katkıları nelerdir? sorusunun yanıtını vermeyi hedefler. Bu doğrultuda cevap aranan alt problemler ise şunlardır: a) Ülkemizde, coğrafyacılar tarafından ele alınan kış turizmi çalışmaları geçmişten günümüze nasıl bir değişim geçirmiştir? b) Coğrafyacılar, kış turizmini coğrafyanın hangi yaklaşımları ile ele almışlardır? c) Coğrafya çalışmalarının kış turizmini ele alışlarında farklılık var mıdır? Varsa bunun nedenleri nelerdir?

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış, desen olarak ise doküman analizi tercih edilmiştir. Bu bağlamda, çeşitli veri tabanlarında anahtar kavramlar (Kış turizmi, turizm coğrafyası, dağ turizmi, kayak turizmi) kullanılarak taramalar yapılmıştır. Veri tabanlarına ek olarak bibliyografik coğrafya araştırmalarından da faydalanılmıştır. Ayrıca Yök-Akademik internet sitesinden ülkemizdeki Coğrafya Bölümleri, Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalları, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalları ve Turizm Fakültelerinin akademik personellerinin akademik künyeleri taranmış; *kış turizmi* ile ilgili kitap, kitap bölümü, tez, makale ve bildiri çalışmaları bulunan coğrafyacı araştırmacılar tespit edilmiş ve çalışmaların künyeleri tablolara yansıtılmıştır (Tablo 1,Tablo 2, Tablo 3, Tablo 4).

Eldeki bu çalışma, bir literatür incelemesidir. Coğrafyacılar tarafından kış turizmine yönelik ele alınan çalışmaların tamamının burada detaylı bir şekilde incelenmesi, biçim ve içerik esasları bakımından uygun görülmemiştir. Fakat coğrafyacılar tarafından kaleme alınan konuya ilişkin kitap, kitap bölümü, makale, tez ve bildiri çalışmalarının, bütünüün künyeleri oluşturulmuş, tablolar haline getirilmiş ve çalışmaya yansıtılmıştır. Çalışmada, tablolar oluşturulurken kriter olarak: yazar/yazarlar, yayın adı, yıl ve yayınlandığı yer şeklinde listeleme yapılmıştır (Tablo 1,Tablo 2, Tablo 3, Tablo 4).

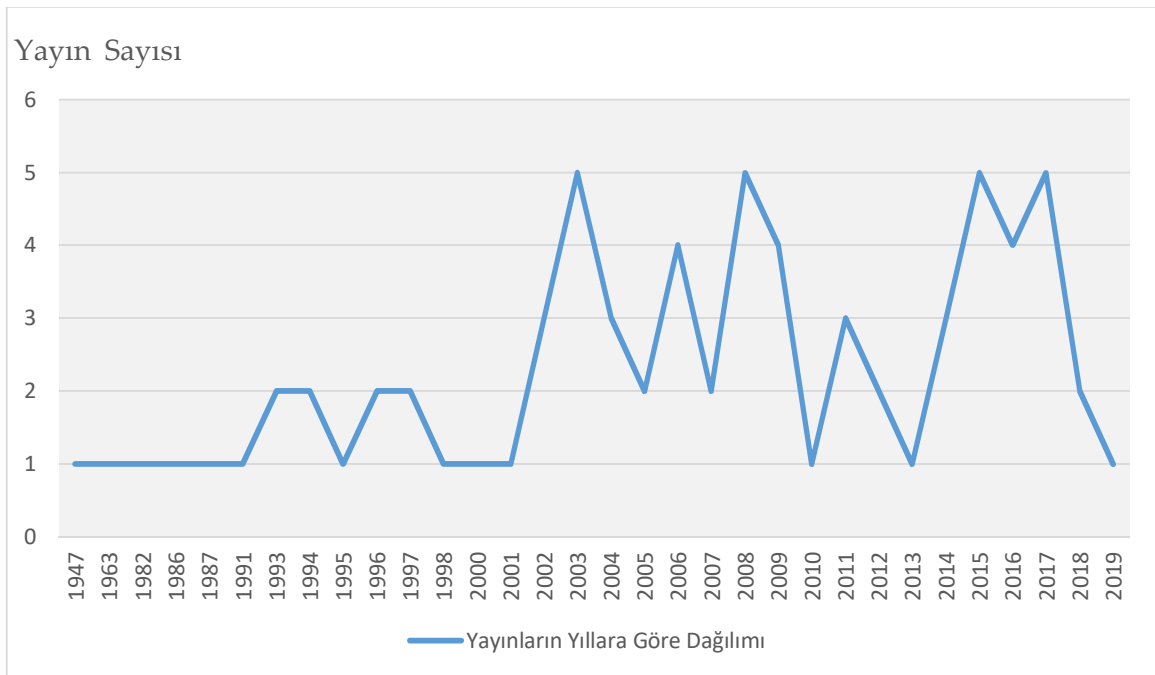
Bu bağlamda çalışmanın önemi, alan yazınında kış turizmini coğrafi bir perspektifle ele alan bir çalışma olması, literatürdeki bir boşluğu doldurmayı amaçlaması ve araştırmacıların kış turizmiyle ilgili bilgi ihtiyacını karşılamayı hedeflemesi olarak gösterilebilir. Araştırmanın arşiv taramasında anahtar kelimelerle doküman taramasına yön vermesi, kış turizmi konu alanına yönelik sadece coğrafyacı araştırmacıların çalışmalarına yer vermesi ve yabancı literatüre değinmemesi bazı sınırlılıkları olarak sıralanabilir. Araştırma, dağ turizmi konu başlığı ile literatürde yer alan araştırmalarıda alan yazınında göstermeyi hedeflemiştir.

Bu çalışmada kış turizmine yönelik alan yazınında coğrafyacı araştırmacılar tarafından ele alınan; kitap, kitap bölümü, lisansüstü tez, makale ve bildirilerden faydalanılarak konuya ilişkin genel bir değerlendirme sunulmaya çalışılmış, coğrafyacıların bu alana olan katkısının ortaya çıkarılması hedeflenmiştir.

3. BULGULAR

Ulusal düzeyde yayımlanarak kış turizmini konu alan coğrafya araştırmalarının türlerine göre dağılımı şu şekildedir: 15 kitap ve/veya kitap bölümü (Tablo 1), 4 lisansüstü tez (Tablo 2), 35 makale (Tablo 3), 19 bildiri (Tablo 4) olmak üzere toplamda 73 adet çalışma tespit edilmiştir. Coğrafyacılar tarafından ele alınan bu çalışmalarda kış turizmi konusu, bazı eserlerde bir paragraf ile açıklanırken, kimisinde bir bölüm olarak, kimisinde ise eserin tamamına yaygın şekilde ele alındığı görülmektedir. Ayrıca dağ turizminin teorik sınırları içerisinde kış turizmine yer verilmesi de dikkat çekmektedir. Coğrafyacı araştırmacıların, özellikle 2000'li yılların başından itibaren kış turizmi konusunu, coğrafya biliminin ilke ve yöntemleri ekseninde inceleyip, saha araştırması şeklinde ele almaya çalışmalarını da literatüre bakıldığında anlaşılmaktadır. Kış turizmi ile ilgili ülkemizde coğrafyacılar tarafından yapılan ilk çalışma, İzmir; tarafından (1947) "Cilo Dağlarının Turizm Bakımından Değeri" başlığı ile Ülkü Dergisinde yayımlanan makaledir. Bu makale ulusal düzeyde, coğrafyacıların kış turizmine yönelik ilk saha araştırmalarından birisi olması açısından da önemlidir.

Bu çalışmada, ele alınan konu ve kriterler kapsamında 73 yayına ulaşılmıştır. Bunlardan, 57 yayın 2000 yılından sonra yazılmışken geriye kalan 16 eserin 2000 yılından önce yayımlandığı fark edilmektedir. Çalışmaların yıllara göre dağılımı inişli çıkışlı bir profile sahip olsa da miktar bakımından kış turizmi konulu araştırmalar giderek artış göstermiştir (Grafik 1).



Şekil. 1. Coğrafyacıların Yıllara Göre Literatürdeki Kış Turizmi Yayın Sayıları

Coğrafyacıların kış turizmi alanındaki yayınlarında son yıllarda belirgin bir artış olduğu açıkça görülmektedir. Bunda kış turizminin turizm faaliyetleri içinde giderek artan değeri önemli bir nedendir. 2000'li yıllardaki sayısal artış aslında Türkiye'nin turizmdeki yükselişinin bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Turizm ülkemizde önemli bir sektör haline geldikçe bu alana yönelik akademik ilgi de buna paralel olarak artmıştır.

Tablo 1: Kitap ve Kitap Bölümleri

<i>Yazar/Yazarlar</i>	<i>Çalışmanın Başlığı</i>	<i>Yayımlandığı Yer</i>	<i>Yıl</i>
Köksal, A.	Türkiye'nin Genel ve Turizm Coğrafyası	Ankara: Ülkemiz Matbaası	1982
Köksal, A.	Türkiye Turizm Coğrafyası	Ankara: Gazi Büro Kitabevi	1994
Evliyaoğlu, S.	Türkiye Turizm Coğrafyası	Ankara : G.Ü. Tic. ve Tur. Eğ. Fak.	1996
<u>İncekara, A.</u>	Doğu Anadolu'da Kış Turizmi ve Gelişme Olanakları	İstanbul: İstanbul Ticaret Odası	1998
Doğaner, S.	Türkiye Turizm Coğrafyası	İstanbul: Çantay Kitabevi	2001
Güngördü, E.	Türkiye'nin Turizm Coğrafyası	Ankara: Nobel Yayın Dağıtım	2003
Aktaş, G.	Türkiye Turizm Coğrafyası	Ankara: Detay Yayıncılık	2008
Şenol, F.	Türkiye Turizm Coğrafyası: Yöresel Turizm Kaynaklarımız ve Dünya Harikaları	Ankara: Detay Yayıncılık	2008
Gözenç, S., Özdemir, Y.	Türkiye Coğrafyası Coğrafi Bölgeler ve Turizm	İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi	2010
Şenol, F.	Turizm Coğrafyası ve Dünya Kültürel Mirası	Ankara: Detay Yayıncılık	2011
Demiroğlu, O.C.	Kış Turizmi	Ankara: Detay Yayıncılık	2014
Demiroğlu, O.C.	Kayak Turizmi Forumu'ndan Kayak Turizmi Politikasına Notlar	İstanbul: İstanbul Policy Center	2015
Aktaş, S.G.	Turizm Coğrafyası	Eskişehir: Anadolu Üniversitesi	2016
Özgüç, N.	Turizm Coğrafyası: Özellikler ve Bölgeler	İstanbul: Çantay Kitabevi	2017
Doğanay, H., Zaman, S.	Türkiye Turizm Coğrafyası	Ankara: Pegem Akademi	2019

Tablo 2: Lisansüstü Tezler

Yazar/Yazarlar	Çalışmanın Başlığı	Yayımlandığı Yer	Yıl
Molvalı, M.	Alaçam Dağları'nda (Batı kesimi) Dağ Turizm Potansiyeli ve Sürdürülebilirliği	Balıkesir Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Coğrafya Anabilim Dalı	2004
Ağger, V.	Universiade 2011 Kış Oyunları'nın Erzurum Kış Turizmi Potansiyeline Etkileri	Atatürk Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Coğrafya Anabilim Dalı / Beşeri ve İktisadi Coğrafya Bilim Dalı	2011
Demiroğlu, C.O.	İklim Değişikliğinin Kış Turizmine Etkisi	İstanbul Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Coğrafya Anabilim Dalı	2013
Aydın, B.	Van ve Bitlis İllerinde Kış Turizm Potansiyelinin Belirlenmesi ve Planlamaya Yönelik Öneriler	Yüzüncü Yıl Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Coğrafya Anabilim Dalı / Beşeri ve İktisadi Coğrafya Bilim Dalı	2016

Tablo 3: Makaleler

Yazar/Yazarlar	Çalışmanın Başlığı	Yayımlandığı Yer	Yıl
İzbırak, R.	Cilo Dağlarının Turizm Bakımından Değeri	Ülkü Dergisi	1947
Emiroğlu, M.	Turizm ve Bolu	Çele Dergisi	1963
Doğanay, H.	Erzurum'un Turizm Potansiyeli	Ankara: Turizm Bankası Turizm Yıllığı	1986
Doğanay, H.	<u>Erzurum da Kayak Sporuna Turizmi ve Başlıca Sorunları</u>	Türkiye Kalkınma Bankası Turizm Yıllığı	1987
Doğaner, S.	Dağ Turizmine Coğrafi Bir Yaklaşım: Uludağ'da Turizm	Coğrafya Araştırmaları	1991
Doğu, A. F., Somuncu, M., Çiçek, İ., Tuncel, H., Gürgen, G.	Kaçkar Dağında Buzul Şekilleri Yaylalar ve Turizm	Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi	1993
Doğu, A. F., Çiçek, İ., Gürgen, G., Tuncel, H., Somuncu, M.	Göller Hunut Dağında Buzul Şekilleri Yaylalar ve Turizm	Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası	1994

		Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi	
Özav, L.	Turizm Açısından Murat Dağının Önemi	Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi	1995
Köse, A.	Az Tanınan Bir Turizm Bölgesi: Yedigöller ve Kaçkar Dağları	Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi	1996
Doğaner, S.	Türkiye'nin Dağlık Alanlarında Kış Turizmini Etkileyen Başlıca Etmenler	Coğrafya Dergisi	1997
Somuncu, M.	Doğu Karadeniz Bölümünde Yayla Dağ Turizminin Bugünkü Yapısı Sorunları ve Geleceği	Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi	1997
Yazıcı, H., Doğanay, S.	Alternatif Turizm Merkezlerine Tipik Bir Örnek: Zigana Yayla Tatil Köyü	Türk Coğrafya Dergisi	2000
Doğanay, H., Zaman, S.	Antalya da Az Tanınan Bir Kış Turizm Merkezi Saklıkent	Doğu Coğrafya Dergisi	2002
Doğanay, H.	Ağrı Dağı ve Turistik Önemi	Doğu Coğrafya Dergisi	2003
Arıncı, K.	Dünyada ve Türkiye'de Kış Sporlarına Alternatif Yeni Bir Sportif ve Turistik Aktivite; Çim Kayağı ve Demirtaş Barajı Çim Kayağı Merkezi Örneği (Bursa-Türkiye)	Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi	2003
Zeybek, H. İ.	Akdağ'ın (Tokat) Doğal Ortam Özellikleri ve Turizm Potansiyeli	Doğu Coğrafya Dergisi	2003
Somuncu, M.	Dağcılık ve Dağ Turizmindeki İkilem: Ekonomik Yarar ve Ekolojik Bedel	Coğrafi Bilimler Dergisi	2004
Boyras, Z., Özdemir, M. A.	<u>Gelişmekte Olan Bir Kış Turizm Merkezi (Elazığ) Hazar Baba</u>	Doğu Coğrafya Dergisi	2005

İbret, Ü.B.	İlgaz Dağlarında Kış Turizmi	Türk Coğrafya Dergisi	2006
Ceylan, S., Demirkaya, H.	Davraz Dağı'nın Turizm Potansiyeli ve Sorunlarını Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma	MAKÜ Eğitim Fakültesi Dergisi	2007
Koca, H., Zaman, S., Coşkun, O.	Erzurum'un Spor Kamp Turizmi Potansiyeli	Doğu Coğrafya Dergisi	2007
Zaman, M.	Fırtına Deresi Havzası ve Kaçkar Dağları Milli Parkı'nın Alternatif Turizm Açısından Önemi	Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi	2008
Zaman, M., Birinci, S.	Kaçkar Dağları'nda Alternatif Bir Turizm Aktivitesi: Heliski (Dağ Kayağı)	Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi	2009
Ceylan, S.	Davraz Dağı(Isparta)'nda Kış Turizmi	Doğu Coğrafya Dergisi	2009
Ceylan, S., Demirkaya, H.	Kış Turizmine Bağlı Olarak Gelişen Bir Kırsal Yerleşme: Çobanisa Köyü(Isparta)	Doğu Coğrafya Dergisi	2009
Kaya, F., Kocaman, S.	Turizm Coğrafyası Açısından Bir Araştırma: Eleşkirt Güneykaya Kayak Merkezi'nin Kış Turizm Potansiyelinin Sürdürülebilir Yöresel Kalkınma Açısından Değerlendirilmesi	EKEV Akademi Dergisi	2009
Bulut, İ., Akbaba, A.	<u>Erzurum Kış Turizminin Zümrütü Oldu</u>	Standard Ekonomik ve Teknik Dergi	2011
Aydınöz, D., İbret, Ü., Aydın, M.	Kastamonu İlgaz Dağı Milli Parkında Arazi Kullanımının Analizi	Marmara Coğrafya Dergisi	2012
Aytaç, A. S., Çağlak, S., Bozdağ, E., Çiftçi, C.	Karacadağ'da (Şanlıurfa-Diyarbakır) Kış Turizmi Potansiyelini Belirleyen Fiziki Coğrafya Etmenleri	Electronic Turkish Studies	2014
Altaş, N.T., Çavuş, A., Zaman, N.	Türkiye'nin Kış Turizm Koridorunda Yeni Bir Kış Turizm Merkezi: Konaklı	<u>Marmara Coğrafya Dergisi</u>	2015

Kopar, İ., Çakır, Ç.	Tortum Çayı Havzası'nda (Erzurum-Artvin) Donmuş Şelale-Çağlayan Tırmanışları ve Bunun Kış Turizmi Bakımından Önemi	Doğu Coğrafya Dergisi	2015
Kaya, F.	<u>Ağrı Dağı'nın Turizm Potansiyeli ve Değerlendirme Durumu</u>	Marmara Coğrafya Dergisi	2016
Demir, M., Alım, M.	Sarıkamış Bayraktepe (Cıbıltepe) Kış Sporları ve Turizmi Merkezine Ait Coğrafi Bir Değerlendirme	Marmara Coğrafya Dergisi	2016
Kadioğlu, Y.	Samsun'da Yöresel Öneme Sahip Bir Kış Turizm Merkezi: Akdağ (Lâdik)	Doğu Coğrafya Dergisi	2017
Ege, İ.	<u>Düldül Dağı'nın Doğal Ortam Özellikleri ve Turizm Potansiyeli (Kuzey Amanoslar), Düziçi/Osmaniye</u>	Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi	2017

Tablo 4: Bildiriler

Yazar/Yazarlar	Çalışmanın Başlığı	Yayımlandığı Yer	Yıl
Doğu, A. F., Somuncu, M., Çiçek, İ., Tuncel, H., Gürgen, G.	<u>Kaçkar Dağında Buzul Şekilleri Yaylalar ve Turizm</u>	Ortadoğu Teknik Üniversitesi Dağcılık ve Kış Sporları Kolu 30. Kuruluş Yılı Dağcılık ve Kış Sporları Sempozyumu	1993
Atalay, İ., Günek, H., Karadoğan, S.	<u>Nemrut Dağı ve Çevresinin Doğal Ortam Özellikleri ve Turizm Potansiyeli</u>	Türkiye Dağları I. Ulusal Sempozyumu	2002
Şahin, K., Yılmaz, A.	<u>Kunduz Dağının (Vezirköprü-Samsun) Turizm Potansiyeli ve Değerlendirilmesi</u>	Türkiye Dağları I. Ulusal Sempozyumu	2002
Deniz, O., Doğu, A.F., Yıldız, Z.M., Saraçoğlu, H., Kerimov, G.	<u>Süphan Dağının Buzul Morfolojisi ve Turizm Açısından Değerlendirilmesi</u>	I. Uluslararası Coğrafya Çalışmaları	2003

Somuncu, M.	Türkiye de Koruma Altındaki Dağlık Alanlarda Turizm Rekreasyon ve Çevre Etkileşimi Aladağlar ve Kaçkar Dağları Milli Parkı Örnekleri	İkinci Uluslararası Turizm, Çevre ve Kültür Sempozyumu	2003
Doğanay, H., Doğanay, S.	Palandöken Dağının Kış Turizm Potansiyeli ve Değerlendirilmesindeki Yeni Gelişmeler	Ulusal Coğrafya Kongresi	2005
Somuncu, M., Yılmaz, M.	<u>Rize İlinde Yayla Dağ Turizminin Gelişimi ve Yöredeki Ekonomik Kültürel Ekolojik Etkileri</u>	Birinci Rize Sempozyumu	2006
Gönençgil, B., Güngör, Y.	Türkiye’de Dağ Turizmi Potansiyeller ve Sorunlar	Türkiye Dağları I. Ulusal Sempozyumu	2006
Alım, M.	Coğrafi Özellikleri Bakımından Ağrı Dağı	Uluslararası Türk Kültüründe Ağrı Dağı Sempozyumu	2008
Arı, Y., Soykan, A.	Kazdağı Milli Parkının Ekonomik ve Sosyal Etkileri	Kazdağları II. Ulusal Sempozyumu	2006
Ünsal, B.	<u>Doğu Karadeniz Bölümünde Gelişmekte Olan Yayla Dağ Turizm Faaliyetlerinin Çevresel Etkileri</u>	BIES'08 Blacksea Internasional Environmental Symposium	2008
Ergün, A.	<u>Eğriçimen (Sivas- Koyulhisar) Yaylasının Turizm Potansiyeli</u>	I.Ulusal Coğrafya Sempozyumu	2012
Bay, A., Çalışkan, V.	Uludağ Yöresinde (Bursa) Alternatif Bir Turizm Türü Olarak Yayla Turizmi	Coğrafyacılar Derneği Uluslararası Kongresi	2014
Camcı, A., Birinci, S., Kaymaz, Ç.K.	Sivas’ta Yeni Bir Turizm Destinasyon Alanı: Yıldızdağı (Sivas) Kış Sporları Turizm Merkezi	I. Uluslararası Türk Dünyası Turizm Sempozyumu	2015

Demir, M., Alım, M.	Sarıkamış Bayraktepe (Cıbıltepe) Kış Sporları ve Turizmi Merkezine Ait Coğrafi Bir Değerlendirme	Uluslararası Türkiye Coğrafyacılar Derneği Kongresi	2015
Zaman, M., Birinci, S., Kaymaz, Ç.K.	Dağ ve Yayla Turizminin Doğu Karadeniz Turizmi İçin Önemi	Dokap Bölgesi Uluslararası Turizm Sempozyumu	2017
Alaeddinoğlu, F., Aydın, B.	Kayak Merkezlerinin Yeterlilik Düzeyleri Üzerine Bir Alan Araştırması: Van ve Bitlis İlleri	Uluslararası Batı Asya Turizm Araştırmaları Kongresi	2017
Korkusuz, T., Kayserili, A., Özdemir, M.	<u>2015 Rusya Jet Krizinin Erzurum Palandöken Kış Turizmine Etkileri</u>	Kurtuluşunun 100. Yılında Uluslararası Erzurum Sempozyumu	2018
Kaya, F.	Ağrı Dağı ve Turizm	II. Uluslararası Türk Kültüründe Ağrı Dağı Sempozyumu	2018

Kış turizmi sahip olduğu multidisipliner yapısı nedeniyle birçok disiplin için araştırma konusu olmuş ve genel literatürde yüzlerce eserin içerisinde kendisine yer bulmuştur. Kış turizminin yakın geçmişte, özellikle uygulamada önemli gelişmeler göstermesi, bu turizm türünün sosyal, kültürel, ekonomik ve ekolojik boyutlarının merak uyandırması gibi nedenler de bu durumda rol oynamıştır. Bu çalışmada coğrafyacı araştırmacıların kış turizmi ile ilgili akademik eserlerinin künyeleri tablolara yansıtılmaya çalışılmıştır. Söz konusu bu eserler kronolojik bir sıralama ile listelenmiştir (Tablo 1, Tablo 2, Tablo 3, Tablo 4). Bu çalışmaların gözden geçirilmesi sonucunda genel olarak şu değerlendirmeler yapılabilir: Turistleri, yatırımcıları turizm olayına ve kış turizm faaliyetlerine sürükleyen nedenler ve güdüler olduğu gibi coğrafyacı araştırmacıları da literatürde kış turizm çalışmalarına yönlendiren sebepler söz konusudur. Coğrafyacılar, ülkemizin iklimik ve topografik çeşitliliğinin de sunmuş olduğu imkânları ele alarak kış turizminin, turizm olayındaki yerini sorgulamış, ayrıca kış mevsiminin getirmiş olduğu atmosfer ve jeomorfolojik unsurların etkileşimi ile ortaya çıkan koşulların değerlendirilmesi ve kış turizm sahalarının arz edilmesinde katkı sağlamayı hedeflemişlerdir. Kış turizminin araştırma konusu olmasında, bu mekânların kıyı turizmini tamamlayıcı ve turizm sezonun süresini uzamasını sağlayan bir karakter taşıması, araştırmacıların üzerinde durduğu sebeplerin bazılarıdır. Üniversitelerde ders kitabı ve araştırmacıların faydalanması gibi pedagojik amaçlarla yayımlanan eserlerde ele alınan kış turizm faaliyeti ise; kuramsal bir çerçevede incelenmiş, dağ turizmi içerisindeki yeri vurgulanmış ve bu sahaların mekânsal dağılışı yapılmaya çalışılmıştır. Gelecekte yapılacak araştırmalarda, coğrafyacı araştırmacıların literatürde bu konudaki mevcut durumun, kış turizm sahalarının coğrafi unsur bakımından tetkikini yapmak, turistlerin güdülerine ihtiyaç verebilirliğini sorgulamak ve ekolojik, ekonomik boyutlarını ele alabilmek yeterli olamayabilir. Ulusal düzeyde diğer disiplinler ve uluslararası mecrada coğrafyacı araştırmacıların bu konuya eğilimlerinin son yıllarda artan araştırma sayısına rağmen yeterli

olmadığı kanaatindeyiz.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bir konu hakkındaki literatürü bütün halinde görebilmek için yapılan araştırmalar, çalışılacak konu veya bilgi temini için başvurulacak eserler olarak ön plana çıkmaktadır. Literatür incelemesi, meta analiz çalışmaları, bibliyometrik analiz merkezli eserler bu tarz araştırmalar için iyi bir örnektir. Bu çalışma bir literatür incelemesidir. Çalışmada öncelikle turizm olayı açıklanmaya çalışılmış, kış turizm etkinliklerinin turizmdeki yeri ele alınmıştır. Daha sonra ülkemizdeki coğrafyacıların bu alandaki yayınlarının künyeleri çalışmaya yansıtılmıştır. Böylece coğrafyacıların literatürde kış turizmi konusuna yönelik eğilimleri ve kış turizminin gelişimi ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır Coğrafyacıların kış turizmi temalı çalışmalarının zamansal dağılımına bakıldığında ise yapılan çalışmalar yıllara göre dağınık bir görünüm arz eder. Literatüre bir süreç dahilinde bakıldığında ise 1947’de Reşat İzbirak tarafından yayımlanan “Cilo Dağlarının Turizm Bakımından Değeri” araştırması ile başlayan dönemden günümüze kadar, araştırmacılar tarafından ele alınan kış turizmi çalışmalarının sayısal profili genel olarak artmaktadır (Şekil 1).

Coğrafyacılar tarafından kaleme alınan bu eserleri içerik bakımından değerlendirdiğimizde, kış turizminin kuramsal boyutu incelenmeye çalışılmış, arazinin kış turizm faaliyetlerine coğrafi unsurlar bakımından uygunluğu sorgulanmış ve ardı sıra bu sahaların sosyal, ekonomik, kültürel ve rekreasyonel açıdan nasıl bir çekim merkezi haline gelebilecekleri tartışılmıştır. Ayrıca, coğrafyacıların konuya yaklaşımlarında ise bir ülkenin, bölgenin, yörenin veya sınırları belirlenmiş daha dar bir mekân biriminin kış turizmi potansiyelini irdelemeye çalıştıkları tespit edilmiştir.

Coğrafyacılar; kış turizm sahalarının değerlendirilmesi, tetkik edilmesi ve insan odaklı mekan merkezleri olabilmesi için gerek bakanlık düzeyinde gerekse yerel idare teşkilatlarında ve diğer karar mekanizmalarında nüfuzlarını hissettirebilmeli, rol alabilmelidirler. Böylece, coğrafi bakış açısının sadece kış turizm faaliyetine katkısı değil o mekandaki toplumun refahına desteği de sağlanabilir. Ayrıca, devlet kurum ve kuruluşları tarafından kış turizm envanter sahalarında, araştırmacıların çalışmalar yapabilmesi için ekonomik kaynak temin edilmeli, gerekli araç ve gereçler hizmetlerine sunulmalıdır.

KAYNAKÇA

- Ağger, V. (2011). *Universiade 2011 Kış Oyunları'nın Erzurum Kış Turizmi Potansiyeline Etkileri (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aktaş, G. (2008). *Türkiye Turizm Coğrafyası*. Ankara: Detay Yayıncılık .
- Aktaş, S. G. (2016). *Turizm Coğrafyası*. Eskişehir : Anadolu Üniversitesi .
- Alaeddinoğlu, F., Aydın, B. (2017). Kayak Merkezlerinin Yeterlilik Düzeyleri Üzerine Bir Alan Araştırması: Van ve Bitlis İlleri. Van: International West Asia Congress of Tourism Research (Uluslararası Batı Asya Turizm Araştırmaları Kongresi).
- Alım, M. (2008). Coğrafi Özellikleri Bakımından Ağrı Dağı. Ağrı: Uluslararası Türk Kültüründe Ağrı Dağı Sempozyumu.
- Altaş, N. T., Çavuş, A., Zaman, N. (2015). Türkiye'nin Kış Turizmi Koridorunda Yeni Bir Kış Turizm Merkezi: Konaklı. *Marmara Coğrafya Dergisi Sayı(31)*, 345-365.
- Arı, Y., Soykan, A. (2006). Kazdağı Milli Parkının Ekonomik ve Sosyal Etkileri. Kazdağları II. Ulusal Sempozyumu.
- Arınç, K. (2003). Dünyada ve Türkiye'de Kış Sporlarına Alternatif Yeni Bir Sportif ve Turistik Aktivite; Çim Kayağı ve Demirtaş Barajı Çim Kayağı Merkezi Örneği (Bursa-Türkiye). *TSE Ekonomik ve Teknik Dergi: Standart(499)*, 83-90.
- Aydın, B. (2016). *Van ve Bitlis İllerinde Kış Turizm Potansiyelinin Belirlenmesi ve Planlamaya Yönelik Öneriler (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Atalay, İ., Günek, H., Karadoğan, S. (2002). Nemrut Dağı ve Çevresinin Doğal Ortam Özellikleri ve Turizm Potansiyeli. 352-358. Kastamonu: Türkiye Dağları 1.Ulusal Sempozyumu Bildiriler Kitabı.
- Aydınöz, D., İbret, B., Aydın, M. (2012). Kastamonu Ilgaz Dağı Milli Parkında Arazi Kullanımının Analizi. *Marmara Coğrafya Dergisi(26)*, 108-123.
- Aytaç, A. S., Çağlak, S., Bozdağ, E., Çiftçi, C. (2014). Karacadağ'da (Şanlıurfa- Diyarbakır) Kış Turizmi Potansiyelini Belirleyen Fiziki Coğrafya Etmenleri. *Electronic Turkish Studies*, 9(5), 293-305.
- Bay, A., Çalışkan, V. (2014). Uludağ Yöresinde (Bursa) Alternatif Bir Turizm Türü Olarak Yayla Turizmi. Muğla: Coğrafyacılar Derneği Uluslararası Kongresi.
- Bekdemir, Ü. (2008). Doğu Karadeniz Bölümünde Gelişmekte Olan Yayla Dağ Turizm Faaliyetlerinin Çevresel Etkileri. BIES'08 Blacksea Internaional Environmental Symposium.
- Boyras, Z., Özdemir, M. A. (2005). Gelişmekte Olan Bir Kış Turizm Merkezi (Elazığ) Hazar Baba. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 10(13), 253-272.
- Bulut, İ., Akbaba, A. (2011). Erzurum Kış Turizminin Zümrütü Oldu. *Standart Ekonomik ve Teknik Dergi(587)*, 86-95.
- Camcı, A., Birinci, S., Kaymaz, Ç. K. (2015). Sivas'ta Yeni Bir Turizm Destinasyon Alanı: Yıldızdağı (Sivas) Kış Sporları Turizm Merkezi. Kastamonu: 1.Uluslararası Türk Dünyası Turizm Sempozyumu.
- Ceylan, S., Demirkaya, H. (2007). Davraz Dağı'nın Turizm Potansiyeli ve Sorunlarını Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi(13)*, 27-43.
- Ceylan, S., Demirkaya, H. (2009). Kış Turizmine Bağlı Olarak Gelişen Bir Kırsal Yerleşme: Çobanisa Köyü(Isparta). *Doğu Coğrafya Dergisi*, 14(21), 79-94.
- Davraz Dağı(Isparta)'nda Kış Turizmi. (2009). *Doğu Coğrafya Dergisi*, 14(22), 205-230.

- Demir, M., Alım, M. (2015). Sarıkamış Bayraktepe (Cıbıltepe) Kış Sporları ve Turizmi Merkezine Ait Coğrafi Bir Değerlendirme. Ankara:Uluslararası Türkiye Coğrafyacılar Derneği Kongresi.
- Demir, M., Alım, M. (2016). Sarıkamış Bayraktepe (Cıbıltepe) Kış Sporları ve Turizmi Merkezine Ait Coğrafi Bir Değerlendirme. *Marmara Coğrafya Dergisi*(33), 241-275.
- Demiroğlu, O. C. (2013). *İklim Değişikliğinin Kış Turizmine Etkisi (Doktora Tezi)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demiroğlu, O. C. (2014). *Kış Turizmi* (1 b.). Ankara: Detay Yayınları.
- Demiroğlu, O. C. (2015). *Kayak Turizmi Forumu'ndan Kayak Turizmi Politikasına Notlar*. İstanbul: İstanbul Policy Center .
- Deniz, O., Doğu, A.F., Yıldız, Z.M., Saraçoğlu, H., Kerimov, G. (2003). Süphan Dağının Buzul Morfolojisi ve Turizm Açısından Değerlendirilmesi. I. Uluslararası Coğrafya Çalışmaları.
- Doğanay, H. (1986). Erzurum'un Turizm Potansiyeli. *Türkiye Kalkınma Bankası Turizm Yıllığı*, 188-206.
- Doğanay, H. (1987). Erzurum da Kayak Spor Turizmi ve Başlıca Sorunları. *Türkiye Kalkınma Bankası Turizm Yıllığı*, 140-154.
- Doğanay, H. (2003). Ağrı Dağı ve Turistik Önemi. *Doğu Coğrafya Dergisi*(9), 171-180.
- Doğanay, H., Doğanay, S. (2005). Palandöken Dağının Kış Turizm Potansiyeli ve Değerlendirilmesindeki Yeni Gelişmeler. 151-165. İstanbul: Ulusal Coğrafya Kongresi.
- Doğanay, H., Zaman, S. (2002). Antalya'da Az Tanınan Bir Kış Turizm Merkezi: Saklıkent. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 7(8), 149-162.
- Doğanay, H., Zaman, S. (2019). *Türkiye Turizm Coğrafyası* (6 b.). Ankara: Pegem Akademi.
- Doğaner, S. (1991). Dağ Turizmine Coğrafi Bir Yaklaşım: Uludağ'da Turizm. *Coğrafya Araştırmaları*(3), 137-157.
- Doğaner, S. (1997). Türkiye'nin Dağlık Alanlarında Kış Turizmini Etkileyen Başlıca Etmenler. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Dergisi*(5), 23-54.
- Doğaner, S. (2001). *Türkiye Turizm Coğrafyası* (1 b.). İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Doğu, A. F., Çiçek, İ., Gürgen, G., Tunçel, H., Somuncu, M. (1994). Göller (Hunut) Dağında Buzul Şekilleri Yaylalar ve Turizm. *Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*(3), 193-218.
- Doğu, A. F., Somuncu, M., Çiçek, İ., Tunçel, H., Gürgen, G. (1993). Kaçkar Dağında Buzul Şekilleri Yaylalar ve Turizm. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C:XXXVI(1-2), 53-78.
- Doğu, A. F., Somuncu, M., Çiçek, İ., Tunçel, H., Gürgen, G. (1993). Kaçkar Dağında Buzul Şekilleri Yaylalar ve Turizm. 27-35. Ankara: Ortadoğu Teknik Üniversitesi Dağcılık ve Kış Sporları Kolu 30. Kuruluş Yılı Dağcılık ve Kış Sporları Sempozyumu.
- Ege, İ. (2017). Düldül Dağı'nın Doğal Ortam Özellikleri ve Turizm Potansiyeli (Kuzey Amanoslar), Düziçi/Osmaniye. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(4), 585-617.
- Emiroğlu, M. (1963). Turizm ve Bolu. *Çele Dergisi*(8), 8-10.
- Ergün, A. (2012). Eğriçimen (Sivas-Koyulhisar) Yaylasının Turizm Potansiyeli. I.Ulusal Coğrafya Sempozyumu.
- Evliyaoğlu, S. (1996). *Türkiye Turizm Coğrafyası*. Ankara: G.Ü. Tic. ve Tur. Eğ. Fak.
- Gönençgil, B., Güngör, Y. (2006). Türkiye'de Dağ Turizmi Potansiyeller ve Sorunlar. 38-47. Ankara: Türkiye Dağları 1.Ulusal Sempozyumu.
- Gözenç, S., Özdemir, Y. (2010). *Türkiye Coğrafyası Coğrafi Bölgeler ve Turizm*. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi.

- Güngördü, E. (2003). *Türkiye'nin Turizm Coğrafyası*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım .
- İbret, B. (2005). Ilgaz Dağlarında Kış Turizmi. *Türk Coğrafya Dergisi*(44), 61-78.
- İncekara, A. (1998). *Doğu Anadolu'da Kış Turizmi ve Gelişme Olanakları*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.
- İzbırak, R. (1947). Cilo Dağlarının Turizm Bakımından Değeri. *Ülkü III. Seri*, 1(4), 18-22.
- Kadioğlu, Y. (2017). Samsun'da Yöresel Öneme Sahip Bir Kış Turizm Merkezi: Akdağ (Lâdik). *Doğu Coğrafya Dergisi*, 22(38), 161-172.
- Kaya, F. (2016). Ağrı Dağı'nın Turizm Potansiyeli ve Değerlendirme Durumu. *Marmara Coğrafya Dergisi*(34), 217-229.
- Kaya, F. (2018). Ağrı Dağı ve Turizm. İstanbul: II. Uluslararası Türk Kültüründe Ağrı Dağı Sempozyumu.
- Kaya, F., Kocaman, S. (2009). Turizm Coğrafyası Açısından Bir Araştırma: Eleşkirt Güneykaya Kayak Merkezi'nin Kış Turizm Potansiyelinin Sürdürülebilir Yöresel Kalkınma Açısından Değerlendirilmesi. *EKEV Akademi Dergisi*, 14(40), 299-316.
- Koca, H., Zaman, S., Coşkun, O. (2007). Erzurum'un Spor-Kamp Turizmi Potansiyeli. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 12(18), 205-224.
- Kopar, İ., Çakır, Ç. (2015). Tortum Çayı Havzası'nda (Erzurum-Artvin) Donmuş Şelale-Çağlayan Tırmanışları ve Bunun Kış Turizmi Bakımından Önemi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 20(33), 63-90.
- Korkusuz, T., Kayserili, A., Özdemir, M. (2018). 2015 Rusya Jet Krizinin Erzurum Palandöken Kış Turizmine Etkileri. Erzurum: Kurtuluşunun 100. Yılında Uluslararası Erzurum Sempozyumu.
- Köksal, A. (1982). *Türkiye'nin Genel ve Turizm Coğrafyası* . Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Ülkemiz Maatbası.
- Köksal, A. (1994). *Türkiye Turizm Coğrafyası* (1 b.). Ankara: Gazi Büro Kitabevi.
- Köse, A. (1996). Az Tanınan Bir Turizm Bölgesi: Yedigöller ve Kaçkar Dağları. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*(3), 49-58.
- Molvalı, M. (2004). *Alaçam Dağları'nda (Batı kesimi) Dağ Turizm Potansiyeli ve Sürdürülebilirliği*. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özav, L. (1995). Turizm Açısından Murat Dağının Önemi. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*(3), 57-58.
- Özgüç, N. (2017). *Turizm Coğrafyası Özellikler ve Bölgeler* (9 b.). İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Somuncu, M. (1997). Doğu Karadeniz Bölümünde Yayla Dağ Turizminin Bugünkü Yapısı Sorunları ve Geleceği. *Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*(6), 273-315.
- Somuncu, M. (2003). Türkiye de Koruma Altındaki Dağlık Alanlarda Turizm Rekreasyon ve Çevre Etkileşimi: Aladağlar ve Kaçkar Dağları Milli Parkı Örnekleri. (65-72). İzmir: Coğrafi Çevre Koruma ve Turizm Sempozyumu, Ege Üniversitesi Coğrafya Bölümü Sempozyumları 2.
- Somuncu, M. (2004). Dağcılık ve Dağ Turizmindeki İkilem: Ekonomik Yarar ve Ekolojik Bedel. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 2(1), 1-22.
- Somuncu, M., Yılmaz, M. (2006). Rize İlinde Yayla Dağ Turizminin Gelişimi ve Yöredeki Ekonomik Kültürel Ekolojik Etkileri. 208-216. Rize: 1.Rize Sempozyumu.
- Şahin, K., Yılmaz, A.(2002). Kunduz Dağının (Vezirköprü-Samsun) Turizm Potansiyeli ve Değerlendirilmesi. Türkiye Dağları I. Ulusal Sempozyumu.
- Şenol, F. (2008). *Türkiye Turizm Coğrafyası: Yöresel Turizm Kaynaklarımız ve Dünya Harikaları*. Ankara: Detay Yayıncılık .

- Şenol, F. (2011). *Turizm Coğrafyası ve Dünya Kültürel Mirası*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Tümertekin, E., Özgüç, N. (2018). *Ekonomik Coğrafya Küreselleşme ve Kalkınma* (16 b.). İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Tür, E. (2018). Türkiye ve İsviçre'nin Kış Turizmi Faaliyetleri Açısından Değerlendirilmesine Yönelik Bir Çalışma. *Uluslararası Global Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 10-31.
- Ülker, İ. (1992). *Dağ Turizmi* (1 b.). Ankara: T.C Turizm Bakanlığı, Devran Matbacılık.
- Yazıcı, H., Doğanay, S. (2000). Alternatif Turizm Merkezlerine Tipik Bir Örnek: Zigana Yayla Tatil Köyü. *Türk Coğrafya Dergisi*(35), 69-84.
- Yiğit, A., Tunçel, H. (2017). *100. Yılında Türkiye'de Coğrafyacılar*. Bilecik: Türk Coğrafya Kurumu Yayınları:8.
- Zaman, M. (2008). Fırtına Deresi Havzası ve Kaçkar Dağları Milli Parkı'nın Alternatif Turizm Açısından Önemi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 1-33.
- Zaman, M., Birinci, S. (2009). Kaçkar Dağları'nda Alternatif Bir Turizm Aktivitesi: Heliski (Dağ Kayağı). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(2), 33-46.
- Zaman, M., Birinci, S., Kaymaz, Ç. K. (2017). Dağ ve Yayla Turizminin Doğu Karadeniz Turizmi İçin Önemi. Trabzon: Dokap Bölgesi Uluslararası Turizm Sempozyumu.
- Zeybek, H. İ. (2003). Akdağ'ın (Tokat) Doğal Ortam Özellikleri ve Turizm Potansiyeli. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 8(9), 117-142.

İnternet Kaynakları

- URL 1, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Eylem Planı 2007-2013, <https://www.ktb.gov.tr/Eklenti/906,ttstratejisi2023pdf.pdf?0>, (31.10.2019) erişildi.
- URL 2, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, KTKGB ve Turizm Merkezleri, <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-9669/ktkgb-ve-turizm-merkezleri.html>, (1.11.2019) erişildi.
- URL 3, Turizm Akademisi, Kış Turizminin Yararları, <http://turizmakademisi.com/kis-turizminin-yararlari/>, (1.11.2019) erişildi.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAYAK ALP DİSİPLİNİNDE ÜLKELERİN SPORTİF BAŞARI DURUMLARI İLE KIŞ TURİZMİ POTANSİYELİNİN İNCELENMESİ

INVESTIGATION OF SPORT SUCCESS AND SKI TOURISM POTENTIAL OF COUNTRIES IN ALPINE SKIING

Hasan Tahsin Aslan¹

Fatih Kıyıcı²

EXTENDED SUMMARY

1. INTRODUCTION

Alpine Skiing has a very important place in winter sports with the increasing number of participants and followers since the first Winter Olympics held in Chamonix/France in 1924 and the first World Championships held in Murren/Switzerland in 1931. The aim of the research is to investigate the relationship between the sportive success levels (Olympic Winter Games and World Ski Championships) and winter tourism levels of Austria, France, Italy, Switzerland, Germany, Canada, Norway, Russia and the United States in Alpine skiing.

This event, which was only a sportive competition in the preliminary organizations, became an excellent tool for the promotion and marketing of the province, region and country where the organization was held in the years to come. So much so that some countries have organized the Winter Olympics 4 times (USA), and some have applied for organizing the World Ski Championships 6 times (USA) and have won the right to organize it. Together with the promotion of the ski centers, these organizations have made a significant contribution towards obtaining significant winter tourism revenues.

2. PURPOSE AND METHOD

The Winter Olympics, first held in Chamonix/France in 1924, are one of the most important mediators of the spirit of sport and peace. The basic racing rules at the World Championships, held annually since 1931, are similar to those of the Winter Olympics. The universe of our research consists of Austria, Italy, Germany, Switzerland, Norway, Russia, France, USA and Canada, which organized Olympic Winter Games (OWG-between 1936/2018) and World Ski Championships (WSC-between 1931/2019). The sport achievement scores (SAS) of the countries were determined through the competition results accessed at the

¹ Öğr. Gör. Artvin Çoruh Üniversitesi, Artvin M.Y.O., Mülkiyet Koruma ve Güvenlik Bölümü, htaslan@hotmail.com, ORC ID: 0000-0001-9733-4768

² Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi, Kış Sporları ve Spor Bilimleri Enstitüsü, fatihkiyici@gmail.com, ORC ID: 0000-0003-1982-3894

FIS database, and the scores in the periods were calculated.

3. ALPINE SKIING

Alpine skiing is performed in about 70 countries, and a total of about 400 million skiers visit the ski slopes worldwide, according to the average of several years. Though there are a lot of regions in the world suitable for skiing, about two thousand skiing area with four or more mechanical facilities are available.

4. WINTER TOURISM

Total tourism revenues reached a total of 1 trillion 317 billion 169 million US dollars in 2017, according to data of the World Tourism Organization. The top 10 countries, where foreign tourists spend the most, shared \$ 643 billion, which corresponds to 49% of the world's tourism revenues. In 2017, the US received 211 billion dollars, 16% of all tourist spending in the world.

5. CONCLUSION AND SUGGESTIONS

Winter sports organizations are activities that can be applied by a limited number of countries compared to summer sports organizations. The data also confirm this situation. According to the statistics, the countries mentioned are the leading countries in this field in terms of both sportive success and winter tourism by hosting large organizations in different regions.

After the sportive success and organizational analyzes, winter tourism data of the countries were examined. When the literature was examined, it was seen that the annual quantitative data related to sportive achievements could not be reached in great detail , and that tourism in general has been studied (summer and winter together). However, considering the geographical preconditions that are indispensable for winter tourism, these data were associated with winter tourism potential. For example, the major part of the tourism revenues of countries such as Austria and Switzerland, which are subject of our research, come from winter tourism.

Austria's tourism revenue for 2017 is 20.4 billion dollars, the majority of which is from winter tourism. Austria, which ranks second in the world in the number of ropeways per country, hosted more than 50 million ski visitors between 2013-2018. Switzerland, which ranks second in the world in terms of the ratio of skiers to the country's population, had a tourism income of \$ 17 billion in 2017. It hosted more than 20 million ski visitors between 2013-2018. Norway, which ranks last with the number of people below 2 million in terms of the proportion of skiers to the population, hosted less than 10 million ski visitors between 2013-2018. Norway ranks last in the 2017 tourism income ranking with \$ 5.4 billion. Making its presence felt in both summer and winter tourism, the country's tourism income in 2017 is 60.68 billion dollars. France, which ranks first in the world in the number of ropeways per country, hosted more than 50 million ski visitors between 2013-2018.

Austria, which hosted 2 Olympic Winter Games and 4 World Ski Championships, is undoubtedly the most successful country in the Alpine skiing in all periods from past to present, in women's and men's Olympic Winter Games and World Ski Championships.

Switzerland, which hosted 2 Olympic Winter Games, 3 World Ski Championships, has always maintained a steady success by ranking 3rd in men and women in total in the Olympics, and 2nd, in total, and men and women in the World Ski Championships. Norway, which hosted 2 Olympic Winter Games, has never hosted a World Ski Championship. It ranked 6th in the Olympics and 7th in the World Championships. France, which hosted 3 Olympic Winter Games and 2 World Ski Championships, is the world's number one in winter tourism. It ranked second in the Olympic Winter Games in men and in total, and 5th in women.

It was concluded that the countries that are leading in sports organization and sportive success in Alpine skiing also obtain significant income in winter tourism, that these countries have always been active in the period from the organization of the first Olympic and World Championships to the present day, and that they have received a significant share from winter tourism (ski center, facilities, infrastructure). The most successful country in men and women is Austria. It was concluded that the countries in the Alps are more successful in winter tourism and sporting success than USA, Canada and Russia.

Keywords: Winter Tourism, Alpine skiing, World Ski Championships, Winter Olympics

1. GİRİŞ

Dünya çapında son dönemlerde toplumsal, ekonomik, teknolojik ve politik gelişmelerle birlikte, turizm algısında da ciddi değişiklikler meydana gelmeye başlamıştır. Genel olarak yaz mevsiminde belli bölgelerde yoğunlaşan ve güneş-kum-deniz üçgeninde gelişme gösteren turizm etkinlikleri, alışlagelmiş turizm bölgelerinden uzak, doğayla bütünleşmiş, yöresel kültürleri tanımaya yönelik ve onlarla iç içe, çevre yapısına adapte edilmiş tesislerde, yapısı değiştirilmemiş ve temiz bir çevrede gerçekleştirilen etkinlikler bütünü olarak evrilmeye başlamıştır. Dağ turizmi, ekolojik turizm, sürdürülebilir turizm, kırsal turizm vb. farklı isimlerle ifade edilen etkinlik çeşitlerinden biridir. Dağların turizm açısından farkındalık yaratması ise kayak sporu ve dağcılık aktiviteleri sayesinde olmuştur (Ceylan, Demirkaya, 2009: 79).

Yaşadığımız çağda ise endüstrileşme ve kentleşme sürecinin gelişmesi ile beraber, çalışanların tatil yapma ve dinlenme gereksinimleri her geçen gün biraz daha belirgin hale gelmiştir. Yaşam kalitesindeki artış ile birlikte tatil dönemlerini yaz aylarında geçiren bireylerin, kış aylarında da tatillerini değerlendirmeye başlamaları ile beraber, kış turizminde de dikkat çekici bir gelişim görülmeye başlanmıştır (Mursalov, 2009: 16).

1924 yılında Chamonix/Fransa' da düzenlenen ilk Kış Olimpiyatları ve 1931 yılında Muerren/İsviçre'de düzenlenen ilk Dünya Şampiyonası yarışmasından günümüze kadar giderek artan katılım ve takipçi sayısı ile Alp Disiplini kayağı kış sporları içerisinde çok güçlü bir yere sahiptir. İlk organizasyonlarda sadece sportif bir rekabet yolu olan bu durum ilerleyen yıllarda organizasyonun yapıldığı ilin, bölgenin ve ülkenin tanıtımı ve pazarlaması açısından mükemmel bir araç olmuştur. Öyle ki bazı ülkeler Kış Olimpiyatlarını 4 kere (ABD) düzenlemiş, Dünya Kayak Şampiyonalarını 6 kere (ABD) düzenlemeye talip olup kazanmışlardır. Yapılan bu organizasyonlar kayak merkezlerinin tanıtımı ile birlikte ciddi kış turizm gelirleri elde etmenin yolunda önemli bir katkı sağladığını ifade edebilmekteyiz.

2. AMAÇ VE YÖNTEM

Yapılan bu araştırmayla Avusturya, Norveç, İsviçre, İtalya, Fransa, Almanya, Rusya, Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'nın Kış Olimpiyatları ve Dünya Şampiyonalarında elde ettikleri başarıların turizm potansiyeliyle arasındaki ilişkinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu konuda daha önce yapılmış bir çalışma olmaması literatüre bu anlamda katkı sağlayacaktır.

Yapılan bu çalışma 2019 yılında kabul edilen, Doç. Dr. Fatih KIYICI danışmanlığında Hasan Tahsin ASLAN' ın yazmış olduğu 'Kayak Alp Disiplininde Ülkelerin Sportif Başarı Durumları İle Kış Turizmi Potansiyelinin İncelenmesi' başlıklı Yüksek Lisans tezinden türetilmiştir.

Yapılan araştırmada, araştırma türü ve veri toplama yöntemi olarak literatür taraması, alan yazın taraması yöntemi tercih edilmiş olup, organizasyonlar ile ilgili nicel veriler Uluslararası Kayak Federasyonu (FIS) veri tabanından alınmıştır.

1936-2018 yılları arasında Olimpik Kış Oyunları Alp Disiplini SL, GS, SG, DH branşlarında madalya kazanan ülkelerin belirlenmesinde ve 1931-2019 yılları arasındaki Dünya Kayak Şampiyonaları Alp Disiplini SL, GS, SG, DH branşlarında madalya kazanan ülkelerin belirlenmesinde Uluslararası Kayak Federasyonu (FIS) veri tabanından yararlanılmıştır. Ülkelerin sportif başarı puanlarının (SBP) hesaplanmasında uluslararası puan sistemi kullanılarak altın madalyaya 100, gümüş madalyaya 80, bronz madalyaya 60 puan verilmiş ve o dönemdeki toplam puan hesaplanmıştır. Turizm ile ilgili bilgilere ve diğer bilgilere ulaşmak için literatür ve alan yazın taraması yöntemi uygulanmış olup Dünya Turizm Örgütünün (UNWTO) 2018 Turizmde Öne Çıkanlar raporu, Laurent VANAT' ın 2018 Uluslararası Kar ve Dağ Turizmi raporu ve Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği (TÜRSAB) raporları incelenmiştir. En yetkili ağızdan turizm verilerine ulaşabilmek için seçili ülkelerin resmi düzeyde en üst basamakları olan Turizm ve/veya Spor Bakanlıklarına, Türkiye İstatistik Kurumuna ve bunun dışında pek çok kişi ve kuruma e-posta, telefon ve mesaj yoluyla ulaşılmaya çalışılmış fakat çalışma sonucuna katkı sağlayabilecek olumlu cevap alınamamıştır.

3. ALP DİSİPLİNİ

Alp disiplini, branşa özel koruyucu ekipmanlar giymiş sporcuların her disiplin için farklı teknik özellikler barındıran kayaklarıyla, zorlayıcı pist şartlarında farklı kapı dizilişlerini zamana karşı kayarak geçmeye çalıştıkları bir spor çeşididir. Alp Disiplini kayak yarışmaları Slalom (SL), Büyük Slalom (GS), Süper Büyük Slalom (SG), İniş (DH), Kombine, Takım Yarışları, Paralel Yarışlar, Knock Out (Eleme) (KO) sistemi olarak günümüzde düzenlenmektedir (Tablo 3.1.). Bu müsabaka çeşitlerinden SL ve GS teknik yarışma, SG ve DH hız yarışması olarak adlandırılır (Tablo 3.2.).

Tablo 3.1. Ülkelerin Alp Disiplininde Düzenlemiş Oldukları Büyük Organizasyon Sayıları (FIS, 2019)

Ülke	Organizasyon Adı	
	Olimpik Kış Oyunları	Dünya Kayak Şampiyonası
AVUSTURYA	2	4
FRANSA	3	2

İTALYA	2 (2026 ile 3 olacak)	5
İSVİÇRE	2	3
ALMANYA	1	1
KANADA	2	
ABD	4	6
NORVEÇ	2	
RUSYA	1	

Tablo 3.2. Ülkelerin Alp Disiplininde FIS onaylı pist sayıları (FIS, 2019)

ÜLKE	TEKNİK BRANŞLAR		HIZ BRANŞLARI	
	SL	GS	SG	DH
AVUSTURYA	211	173	64	32
İTALYA	344	280	86	44
FRANSA	231	192	49	23
İSVİÇRE	118	100	27	22
ABD	316	211	99	53
KANADA	122	68	19	9
ALMANYA	29	19	3	4
NORVEÇ	85	70	16	13
RUSYA	57	40	9	10

3.1. Olimpik Kış Oyunları

İlk kez 1924 yılında Chamonix/Fransa’ da düzenlenen Kış Olimpiyatları, spor ruhunun ve barışın en önemli araçlarından biridir. Öncelikle olimpiyatların düzenleneceği yer olarak seçilen ülkeye yapılan yatırımlar ve şehrin prestijini yükselten spor aktiviteleri ülkeye milyonlarca genç-yaşlı turisti çekerek ciddi bir maddi gelir sağlamaktadır. Organizasyon, Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC) tarafından ve 4 yılda bir düzenlenir (Tarihiolaylar, 2019). Tablo 3.3.’ de seçili ülkelerin Olimpik Kış Oyunlarının tüm dönemlerinde elde ettikleri sportif başarı puanları gösterilmiştir.

Tablo 3.3. Tüm Dönemler (1936-2018) Olimpik Kış Oyunları Ülke Toplam Puanları (FIS, 2019)

SIRA	ÜLKE	ERKEK PUAN	KADIN PUAN	TOPLAM PUAN
1	AVUSTURYA	4740	3300	8040
2	FRANSA	3240	1400	4640
3	İSVİÇRE	2300	2140	4440
4	ABD	1200	2120	3320
5	ALMANYA	740	2380	3120
6	NORVEÇ	2260	260	2520
7	İTALYA	1220	1200	2420
8	KANADA	60	660	720
9	RUSYA		140	140

3.2. Dünya Kayak Şampiyonaları

1931 yılından itibaren her yıl düzenlenen dünya şampiyonalarında temel yarış kuralları kış olimpiyatları ile benzerlik göstermektedir.

Ülkelerin milli kayak federasyonları, dünya şampiyonaları organizasyonu için yayınlanmış olan kurallara uygun olmak şartıyla FIS Dünya Kayak Şampiyonaları organizasyonu için adaylık başvurusunda bulunabilmektedirler. Diğer tüm uluslararası müsabakaların resmî duyuruları FIS tarafından yayınlanmakta olan FIS takvim konferansına uyumlu olmak durumundadır. Milli takımlarda yer alacak olan sporcuların listeleri ilgili uluslararası yarışmanın öncesinde 30 Nisan tarihine kadar FIS'e bildirilmek zorundadır. FIS takvimine göre yarışma yerleri kararlaştırıldıktan sonra 1 Temmuz tarihinden önce FIS resmi sitesinde yayınlanmaktadır (FIS, 2018). Tablo 3.4.' de seçili ülkelerin Dünya Kayak Şampiyonalarının tüm dönemlerinde elde ettikleri sportif başarı puanları gösterilmiştir.

Tablo 3.4. Tüm Dönemler (1931-2019) Dünya Kayak Şampiyonaları Ülke Toplam Puanları (FIS, 2019)

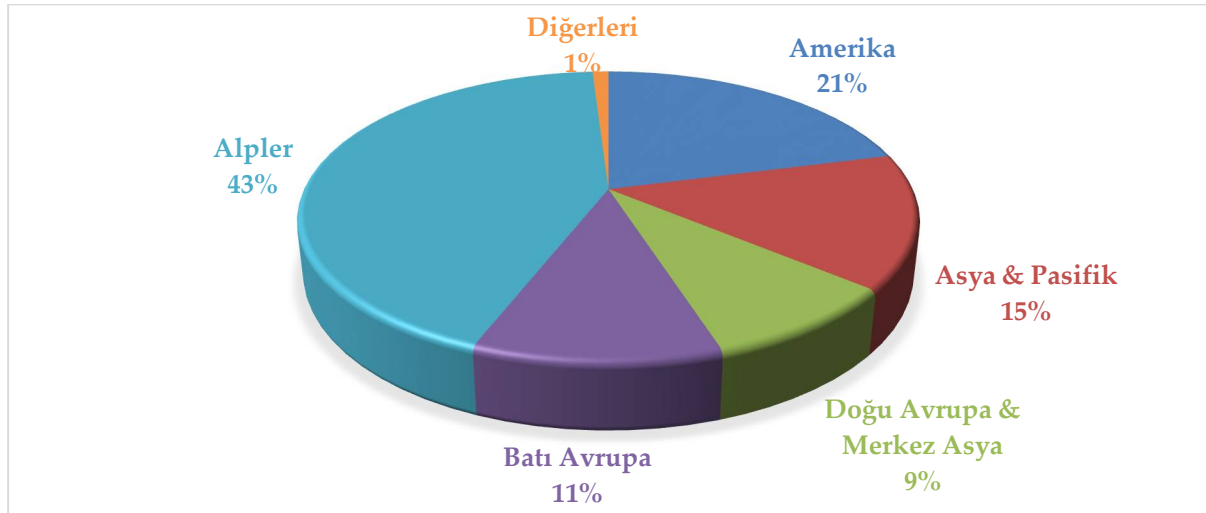
SIRA	ÜLKE	ERKEK PUAN	KADIN PUAN	TOPLAM PUAN
1	AVUSTURYA	10200	7820	18020
2	İSVİÇRE	6320	5140	11460
3	FRANSA	4060	3720	7780
4	ALMANYA	2040	3840	5880
5	İTALYA	3620	2020	5640
6	ABD	1720	3760	5480
7	NORVEÇ	2940	340	3280
8	KANADA	720	1320	2040
9	RUSYA	0	120	120

4. KIŞ TURİZMİ

Özellikle 1990'lı yılların başından bu yana turizm, her geçen gün hızla değişen, yenilenen ve dünya genelinde sürekli gelişmekte olan bir alan halini almıştır. Söz gelimi, 1990-2001 yılları arasında dünya turizm gelirlerinin %82 oranında, uluslararası turizme katılım sağlayanların sayısının da %49 oranında arttığı görülmektedir. Bu bakımdan turizm dünya ekonomisi içerisinde en hızlı gelişen sektör olarak değerlendirilmektedir. Turizm alanında meydana gelen bu hızlı değişimler turizm türlerinin zorunlu olarak çeşitlendirilmesine zemin hazırlamıştır. Turist profilindeki değişimler sonucunda isteklerin karşılanması yönünden yeni bölgesel arayışlara gidilmiştir. Yeni ve farklı turizm çeşitleri bu arayışlar sonucunda ortaya çıkmıştır (Durgun, 2007, s. 94). Bunlardan biri de kış turizmidir. Kayak sporu ise kış turizmi açısından gelişimi hızlandıran en itici güçlerden biri olmuştur.

4.1 Dünyada Kış Turizmi ve Ülkelerin Kış Turizmi Düzeyleri

Kayak sporu (alp kayağı) yaklaşık 70 ülkede gerçekleştirilmektedir ve birkaç yıllık ortalamaya göre dünya çapında toplamda yaklaşık 400 milyon kayakçı pistleri ziyaret etmektedir (Şekil 4.1.). Dünyada kayak yapmaya uygun çok daha fazla bölge bulunmasına karşın dört ve dörtten fazla mekanik tesisin yer aldığı yaklaşık iki bin kayak alanı vardır (Vanat, 2018: 21).



Şekil 4.1. Bölgelere göre kayakçı ziyaretlerinin dağılımı (Vanat, 2018, s. 16)

Alp dağlarında yer alan Avrupa ülkeleri, ekonomik bakımdan gelişmemiş dağlık alanlarda yaşayan bireylerin göç etmesini engellemek için dağlık alanların turistik potansiyellerini kış turizmi açısından değerlendirmiş ve ilerletilmişlerdir. Kış turizmi geliştikçe farklı iş sahaları ortaya çıkmış, buna bağlı olarak da bölgelerin ekonomik düzeyleri gelişmiştir. Neticede bireylerin göçü engellenmiş ve ülke kalkınmasına ciddi destekte bulunulmuştur. Bugün bu alanlar dünyanın hatırı sayılır kış turizm noktalarıdır (Mursalov, 2009: 22).

Dünya Turizm Örgütünün verilerine göre toplam turizm gelirleri 2017’de 1 trilyon 317 milyar 169 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir (Tablo 4.1.). Yabancı turistlerin en çok para harcadığı ilk 10 ülke dünya turizm gelirlerinin %49’luk bölümüne karşılık gelen 643 milyar doları paylaşmıştır. 2017’de dünyadaki tüm turist harcamalarının %16’lık kısmı olan 211 milyar doları ABD almıştır (Turizmajansı, 2018).

Tablo 4.1. Ülkelerin Uluslararası Gelen Turist Sayıları ve Turizm Gelirleri(UNWTO, 2018)

		Uluslararası gelen turist					Uluslararası turizm gelirleri				
Seri		Değişim (%)					Pay				
		(bin)	(bin)	(bin)	(bin)	(bin)	(%)	(milyon dolar)	(milyon dolar)	(milyon dolar)	(%)
		2010	2016	2017	16/15	17/16	2017	2010	2016	2017	2017
Kuzey Avrupa											
Norveç	TF/TCE	4,767	5,960	6,252	11,2	4,9	0,9	4,707	5,204	5,400	1,0
Batı Avrupa		154,362	181,585	192,724	0	6,1	28,7	152,364	157,25	170,493	32,8
Avusturya	TCE	22,004	28,121	29,46	5,2	4,8	4,4	18,596	19,26	20,4	3,9
Fransa	TF	77,648	82,7	86,918	-2,1	5,1	13	57,059	54,531	60,681	11,7
Almanya	TCE	26,875	35,595	37,452	1,8	5,2	5,6	34,679	37,455	39,823	7,7
İsviçre	THS	8,628	10,402	11,133	n/a	7	1,7	14,724	16,257	17,003	3,3
Güney Avrupa											
İtalya	TF	43,626	52,372	58,253	3,2	11,2	8,7	38,786	40,246	44,233	8,5
Doğu Avrupa		98,632	127,05	133,747	3,8	5,3	19,9	48,312	52,563	59,862	11,5
Rusya	VF	22,281	24,571	24,39	-8,5	-0,7	3,6	8,83	7,785	8,945	1,7
Kuzey Amerika		99,52	130,919	134,848	2,7	3	64,6	164,831	244,57	252,408	77,4

Kanada	TF	16,219	19,971	20,798	11,1	4,1	10	15,829	18,021	20,328	6,2
ABD	TF	60,01	75,868	..	-2,1	..	..	137,01	206,9	210,747	64,6

TCE: Kollektif turizm işletmelerine gelen turistler THS: Turistlerin otel ve kollektif işletmelere varışları TF: Turistlerin uluslararası sınırla varışları VF: Sınırlara gelen uluslararası ziyaretçiler (Turistler ve aynı gün ziyaretçiler)

4.1.1. Avusturya

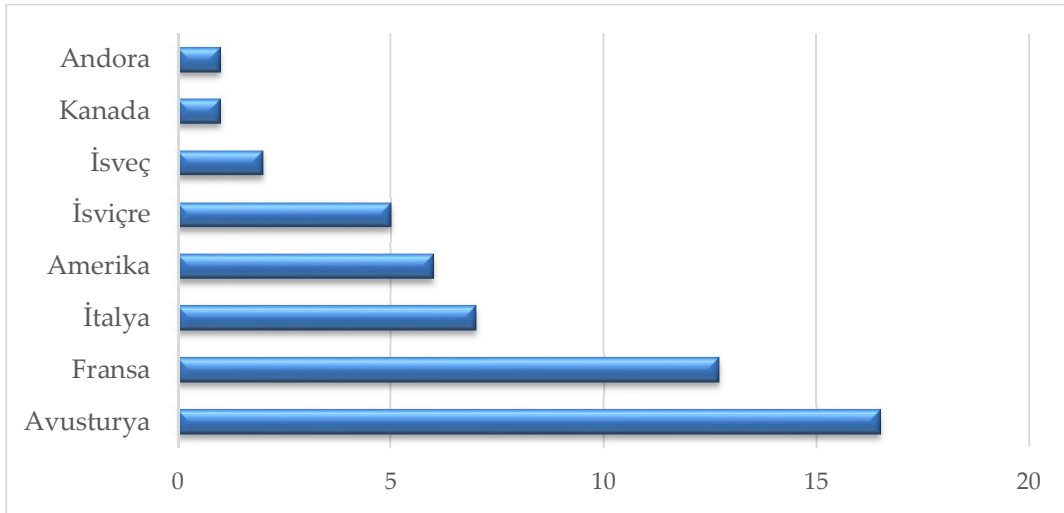
Avusturya, kar ve valslerle anılan bir ülkedir. Bembeyaz kar örtüsünün kaplı olduğu kış turizm merkezleriyle dünyanın pek çok bölgesinden gelen turistleri ağırlamaktadır. Sık orman arazileriyle bezenmiş yüksek dağlar ve bu dağlara serpiştirilmiş muhteşem köyleri ile ünlüdür. Çeşitli kış sporlarının yapılmasına imkân sağlayan pek çok kayak pisti mevcuttur. Avusturya kayak merkezlerinde kayak sporunun dışında farklı turizm etkinlikleri de gerçekleştirilmektedir. Bunları tırmanış, dağ bisikleti, atlı kızaklarla gezi, kar üstünde at yarışları ve kar motosikleti yarışları olarak adlandırmak mümkündür (Mursalov, 2009: 33). Alplerin incisi olarak bilinen “Kitzbuhel” Avusturya’nın en popüler kış turizmi merkezi olarak dikkat çekmektedir. Bu bölgedeki kayak etkinlikleri 1892 kışında çalışmalarına başlamıştır (Dudu, 2015: 10).

Avusturya bir kayak mevsiminde 16 kayak merkezinde 1.000.000’den fazla ziyaretçi kabul eden ülkedir. Bu özelliği ile her mevsim 1.000.000’un üzerinde ziyaretçinin geldiği Avrupa ülkeleri arasında ilk sıradadır (Şekil 4.2.). Bunun yanında Avusturya dünya genelinde 3.000’in üzerinde teleferik sayısına sahip ülkeler arasında Fransa’dan sonra ikinci sırada yer almaktadır. 2013-2018 yılları arasındaki beş yıllık süreçte Avusturya 50 milyondan fazla ziyaretçinin geldiği önemli bir kış turizmi merkezi olarak değerlendirilmektedir (Vanat, 2018: 22). Avusturya’da 16 büyük kayak merkezi, 254 kayak alanı ve 3.028 lift bulunmaktadır. Ülkede 2,96 milyon kişi ulusal kayakçı vardır (Vanat, 2018: 30).

4.1.2. Fransa

Fransa’da kayak merkezlerinin önemli bir kısmı Alplerin kuzeyinde yer alan Isere ve Savoy bölgelerinde yapılanmıştır. Bu bölgeler turist popülasyonu ve kayak merkezi sayısı bakımından Avrupa’nın en önemli bölgesidir. Bu bölgede en popüler ve gelişmiş pek çok kayak merkezi vardır (Korgavuş, 2017: 16).

Fransa Amerika ve Japonya’dan sonra dünya genelinde 4’ten fazla teleferik bulunan 200’ün üzerinde kayak merkezine sahiptir. Toplam teleferik sayısı ise 3.000’in üzerindedir. Fransa’da 10’dan fazla kayak merkezini kayak mevsiminde yaklaşık olarak 1.000.000 kayakçı ziyaret etmektedir. Bu özelliği ile Fransa Avusturya’dan sonra 10 merkezde 1.000.000’un üzerinde ziyaretçi alan 2. Avrupa ülkesi olarak karşımıza çıkmaktadır. 2013-2018 yılları arasında Fransa’yı ziyaret eden kayakçı sayısı 50 milyonun üzerindedir (Vanat, 2018: 21-22). Fransa’da 13 büyük kayak merkezi, 325 kayak alanı ve 3.346 lift bulunmaktadır. Ülkede 8.57 milyon kişi ulusal kayakçı vardır (Vanat, 2018: 33).



Şekil 4.2. 1 milyondan fazla kayakçı ağırlayan kayak merkezlerinin sayısı (Vanat, 2018, s.22)

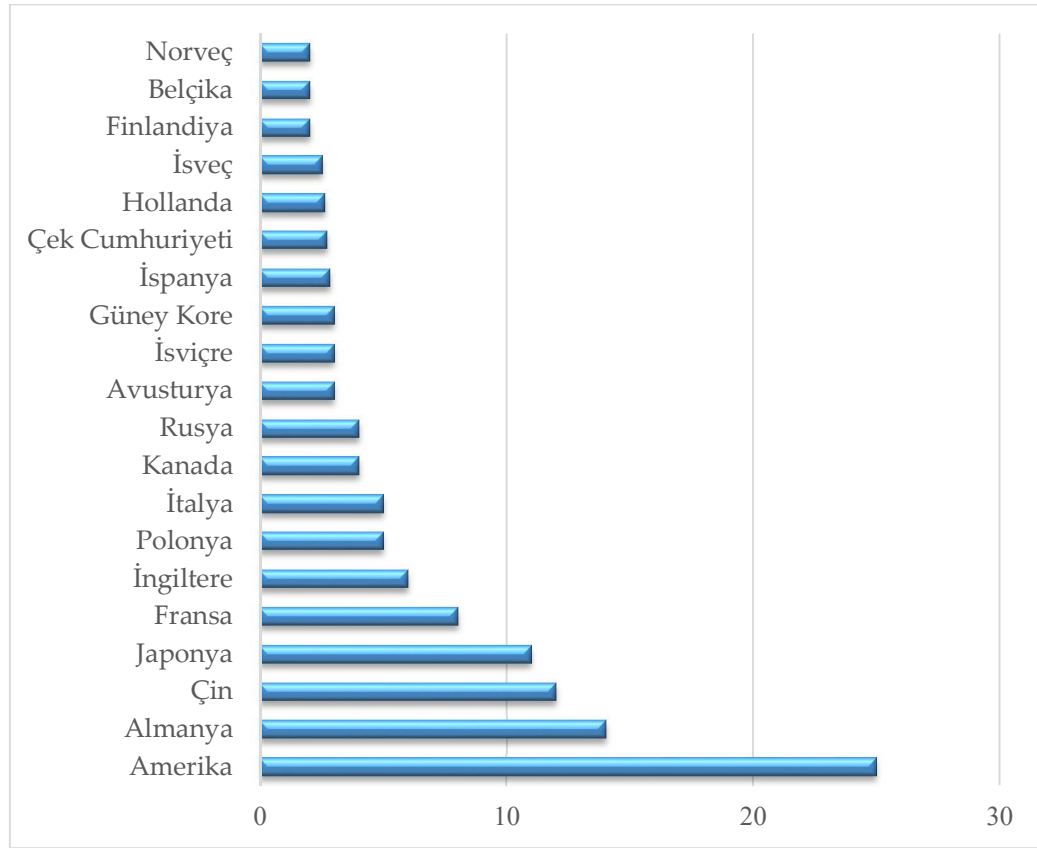
4.1.3. İtalya

Günümüzde kış sporlarında adından sıkça söz ettiren ve Alplerde varlığını kabul ettirmeyi başaran ülkelerden biri de İtalya'dır. İtalya'da kış turizmini çeşitlendirmek adına kültürel faaliyetlere de önem vermektedir. Örneğin çocuklara ve ailelerine yönelik olarak organize edilen Dolomiti Super Ski 'Çocuklar İçin Özel Kayak Aktiviteleri' programı bu etkinliklerden birisidir (Mursalov, 2009: 45).

İtalya Amerika, Japonya ve Fransa'dan sonra dünya genelinde 4'ten fazla teleferik bulunan 200'ün üzerinde kayak merkezine sahiptir. Bu yönüyle İtalya 200'ün üzerinde kayak merkezine sahip olan ülkeler sıralamasında dördüncü sıradadır. Bunun yanında İtalya 2000'in üzerinde teleferik sayısı ile dünya genelinde en fazla teleferik sayısına sahip olan beşinci ülke konumundadır. İtalya dünya genelinde en fazla yabancı kayakçının ziyaret ettiği ülkeler sıralamasında beşinci sırada yer almakta olup, 2013-2018 yılları arasında İtalya 20 milyonun üzerinde kayakçının ziyaret ettiği bir kış turizmi merkezidir (Vanat, 2018: 21). İtalya'da 7 büyük kayak merkezi, 349 kayak alanı ve 2.127 lift bulunmaktadır. Ülkede 4.91 milyon ulusal kayakçı vardır (Şekil 4.3.) (Vanat, 2018: 37).

4.1.4. İsviçre

İsviçre, üst düzey turizm etkinliklerinin ve kış sporlarının gerçekleştirildiği dünyaca bilinen bir ülkedir. Yüzölçümü büyük olmamasına rağmen coğrafi olarak iklim, bitki örtüsü ve yerleşim karakteri olarak değişkenlik gösteren bir ülkedir. İsviçre vatandaşları değişik kültür ve milletlerden meydana gelmektedir. Bu çeşitlilikten dolayı Fransızca, Almanca ve İtalyanca gibi farklı diller konuşulmaktadır (Mursalov, 2009: 37). Pek çok kişi İsviçre'de yer alan Zermatt'ı en iyi kayak merkezi olarak işaret etmektedir. Bu bölge insanlara keyifli zaman geçirmek ve bir kaçış yeri olarak köyde güzel vakit geçirmeyi sağlamaktadır. Eşsiz manzarasının yanında Zermatt dünyanın en büyük 2. teleferikli dikey parkuruna sahiptir ve yüksekliği dolayısıyla yoğun kar yağışı almaktadır (Dudu, 2015: 10).



Şekil 4.3. Ülkelerin ulusal kayakçı sayıları(Milyon) (Vanat, 2018, s.25)

İsviçre Alpler’de bulunan kış turizmi merkezleri sayesinde dünya genelindeki kayakçıların gözde merkezi olarak dikkat çekmektedir. Güncel verilere göre Alpler dünya genelindeki ziyaretçilerin %43 gibi önemli bir bölümünü elinde tutmaktadır. 2013-2018 yılları arasında İsviçre’yi ziyaret eden toplam kayakçı sayısı 20 milyonun üzerindedir (Vanat, 2018, s.15). İsviçre’de 5 büyük kayak merkezi, 193 kayak alanı ve 1.446 lift bulunmaktadır. Ülkede 2.96 milyon ulusal kayakçı vardır (Vanat, 2018, s.43). İsviçre ayrıca 1971 yılından bu yana Davos kasabasında, adı önce Avrupa Yönetim Forumu olarak kurulan, 1987 yılında ise Dünya Ekonomi Forumu olarak değiştirilen, uluslararası ekonomik anlaşmazlıkları çözmek amacıyla düzenlenen bir organizasyona da ev sahipliği yapmaktadır. Bu organizasyona Avrupalı iş liderleri ve dünya siyasi liderleri davet edilmektedir (Wikipedia, 2019).

4.1.5. Almanya

Almanlar genellikle Alp bölgesinde yer alan İsviçre ve Avusturya gibi kısmen daha yüksek rakımlı ülkelerdeki kayak merkezlerini ziyaret etmektedirler. Kendi ülke sınırları içinde ise bu bölgelere yakın olan Alplerin Bavaria bölgesinde beklentileri karşılayan modern kış turizm merkezlerine de sahiptirler. Özellikle SPA hizmeti ile ünlü olan Garmisch-Partenkirchen, 117 km’yi bulan pistleriyle oldukça dikkat çekmektedir (Mursalov, 2009: 46).

Almanya, İngiltere ile birlikte Avrupa’da uluslararası kayakçı ziyaretinin yoğun olduğu ülkelerden biridir. Ülke dünya genelindeki kayakçıların büyük bir bölümünün uğramadığı pazar olmasına karşılık ülkede kayak kültürü gelişmiştir. Bu durum Almanya’nın kış turizminde önemli bir bölge olmasına katkı sağlamaktadır. Almanya’yı ziyaret eden yıllık kayakçı sayısı 200.000’in üzerindedir. Almanya’da 4’ün üzerinde teleferik bulunan kayak merkezlerinin sayısı 200’e yakın olsa da, söz konusu kayak merkezlerinin büyük bir bölümü

uluslararası kayakçıları çekmeyen küçük merkezlerden meydana gelmektedir (Vanat, 2018: 17-18). Almanya’da 498 kayak alanı ve 1.827 lift bulunmaktadır. Ülkede 14.60 milyon ulusal kayakçı vardır (Vanat, 2018: 57).

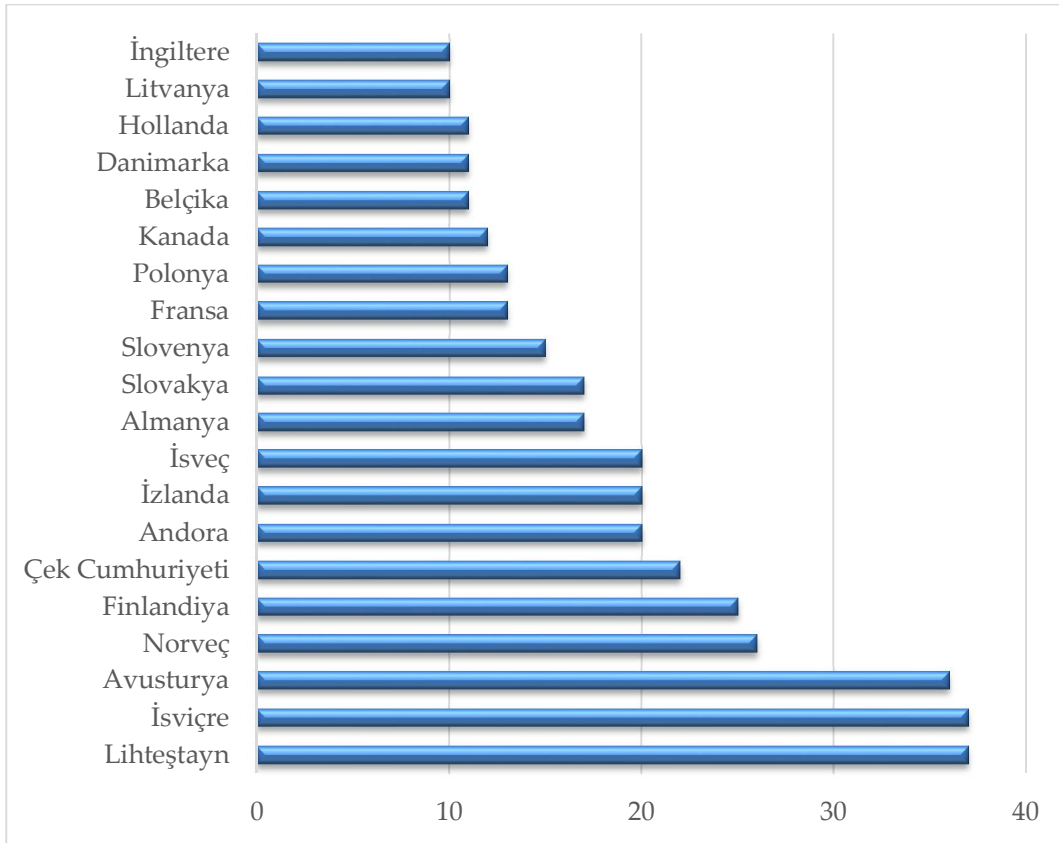
4.1.6. Kanada

Kuzey Amerika bölgesi kış turizmi için elverişli olanaklara sahiptir. Kanada’da bulunan Whistler Köyü (Whistler Blackcomb, British Columbia) kış turizminin merkezinde yer almaktadır. Whistler’in köy etkileyciliğinin haricinde kış turizmi için buraya gelen snowboardculara ve kayakçılara; kafeler, uluslararası mağazalar ve Yunan, Çin, İtalyan, Fransız, Meksika, Akdeniz ve Tayland mutfaklarının bulunduğu 1002’den fazla restoranda hizmet vermektedir. Whistler’in bu kadar popüler olmasında ana yemeklerin verildiği bu restoranların bulunması oldukça önemli bir faktördür. Whistler son 10 yıldır, Kuzey Amerikalılar tarafından “en iyi Amerikan kayak merkezi” olarak seçilmektedir. Bunun yanı sıra Japon turistler Whistler’i yurtdışında gidilebilecek en iyi kayak merkezi olarak tercih eden toplumlardandır (Dudu, 2015: 10).

Dünya genelinde kış turizmi pazarından pay almaya çalışan ülkelerin kış turizmine yönelik yatırımları birbirinden farklıdır. Teleferik teslimatlarındaki dağılımlara bakıldığında zaman son yıllarda Doğu Avrupa ve Asya ülkelerinde inşa edilen merkezlerin sayılarında artış meydana geldiği görülmektedir. Bu süreçte Kanada’da birkaç önemli kayak merkezi dışında geleneksel pazarlara yönelik yeni tesislerin yapılmadığı görülmektedir. Kanada’da bulunan önemli kayak merkezlerinin başında gelen Kicking Horse Mountain Resort 2000’li yılların başında inşa edilmiş ve hala geliştirilmeye devam etmektedir. Kanada’da bulunan en yeni kayak merkezi ise Revelstoke Mountain olup, merkez 2007 yılında hizmete açılmış, merkez ile Amerika kıtasında en fazla teleferik hizmeti veren merkez olunması amaçlanmaktadır (Vanat, 2018: 18). Kanada’da 1 büyük kayak merkezi, 280 kayak alanı ve 922 lift bulunmaktadır. Ülkede 4.31 milyon ulusal kayakçı vardır (Şekil 4.4.) (Vanat, 2018: 146).

4.1.7. Amerika Birleşik Devletleri

Vail-Colorado kış turizmi merkezi ABD’de tercih edilen bir merkez olarak dikkat çekmektedir. ABD’deki tekil olan en büyük kayak bölgesine sahiptir ve kayak yapılabilecek yaklaşık arazisi 5300 dönümdür. Ayrıca bu kayak merkezinde en üst düzey teknolojiye sahip teleferikler bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Vail kayak merkezi, kış turizminde ziyaret edenlere sanat galerileri, hokey, buz pateni, balon gezisi, müzeler, kızak ve daha fazlasını da sağlamaktadır (Dudu, 2015: 10). Bölgede her yıl düzenli olarak organize edilen Dünya Senkronize Kayak Şampiyonası, tüm dünyadan katılan takımların sezon sonu yorgunluklarını atmalarına ve eğlenceli vakit geçirmelerine vesile olmaktadır.



Şekil 4.4. Kayak yapanların ülke nüfuslarına oranı(%) (Vanat, 2018: 24)

ABD’ de 4’ten fazla teleferik bulunan kayak merkezi sayısı 200’ün üzerindedir. Toplam teleferik sayısı 3.000 civarında olan ABD, dünya genelinde Fransa ve Avusturya’dan sonra en fazla teleferik sayısına sahip üçüncü ülke olarak dikkat çekmektedir. ABD dünya genelindeki kayakçıların %21’inin ziyaret ettiği önemli bir merkez olarak dikkat çekmektedir. ABD’ de kayak turizmi genellikle Kuzey Amerika’da bulunan merkezlerde yoğunlaşmaktadır. ABD, söz konusu ziyaretçi oranıyla Alp’lerden sonra dünya genelinde en fazla ziyaretçiye sahip ikinci bölge olarak karşımıza çıkmaktadır. ABD’ de bulunan kayak merkezleri son 5 yıllık süreçte (2013-2018 arası) 50 milyonun üzerinde kayakçı tarafından ziyaret edilmiştir (Vanat, 2018: 15-22). ABD’ de 6 büyük kayak merkezi, 481 kayak alanı ve 2.970 lift bulunmaktadır. Ülkede 25.02 milyon ulusal kayakçı vardır (Vanat, 2018: 156).

4.1.8. Rusya

Dünya ülkeleri arasında Rusya, Khibiny sıradağlarının tepelerinden Kafkaslar’ ın heybetli doruklarına ve Kachatka’nın volkanlarına dek en çok sıradağa sahip olmakla övünmektedir. Avrupa’nın geri kalanından daha fazla buzulda ve yüksek rakımda kayak yapma fırsatıyla, Alp Dağları ile yarışmak için potansiyeli vardır fakat Kafkasya düzenli aralıklarla şiddet döngüsüne maruz kalmaktadır. Bunu engellemek ve bölgeye daha huzurlu bir statü kazandırmak için turizm sektörünü geliştirmek ve yatırımcı çekmek öncelikli hedefleri arasındadır (Vanat, 2018: 126-127).

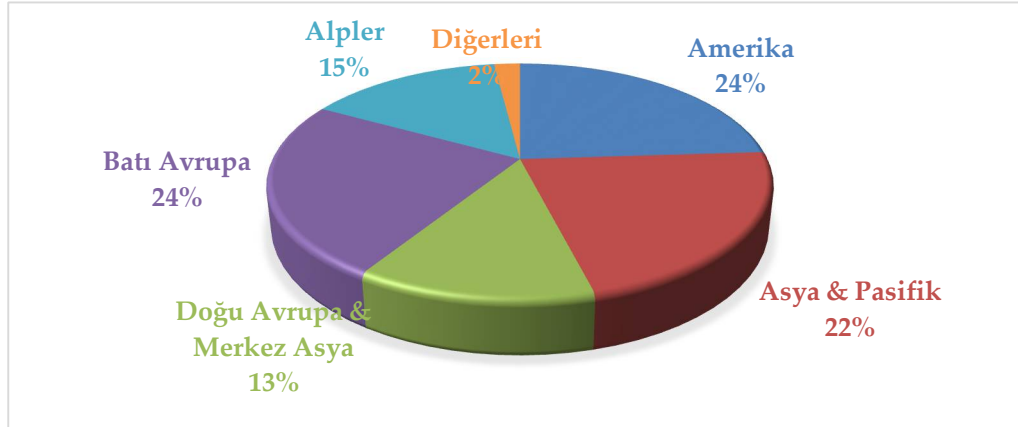
Sochi’ deki olimpiyat tesisi inşası, Rusya’ daki kayak sektörünü geliştirmeye yönelik atılmış önemli bir adımdır ve bu sayede ülke ciddi kış turizm merkezlerine sahip olmaya başlamıştır. Son yıllardaki ulusal para birimindeki değer kaybı sebebiyle yurt dışına çıkamayan ve yurtiçindeki kayak merkezlerinde kayak yapmayı tercih eden yerli turist

sayısındaki artış nedeniyle yatırımlarını hızlandıran Rusya' da 354 kayak bölgesi, 611 lift ve 4.27 milyon ulusal kayakçı bulunmaktadır (Vanat, 2018: 128).

4.1.9. Norveç

Norveç, literatürde 'Kayağın Beşiği' olarak adlandırılmaktadır. Çok eski zamanlarda klasik olarak avlanma, ulaşım ve askeri amaçlar için kullanılan kayakların spor için kullanımı 19. Yüzyılda başlamıştır. Norveç'te bulunan geçmiş dönem kalıntıları ve kaya üzerindeki resimler bunu destekler niteliktedir. Günümüzde uygulanan Telemark tekniği başkent Oslo'nun yaklaşık 100 kilometre güneybatısında bulunan Telemark eyaletinde yaşayan çiftçilerin, botlarını kayaklara ve topuklara sabitlemesi ile ortaya çıkmış ve 1860' lı yıllar itibarı ile spor olarak benimsenmiş, ulusal olarak yarışmaları düzenlenmeye başlamıştır. Alp disiplininde kullanılan Slalom kelimesinin Norveççeden geldiği bilinmektedir (Demiroğlu, 2013: 76).

Norveç muhteşem çocuk bakım tesisleri sayesinde aileler için ideal bir kayak merkezidir. Ziyaretçilerine Trysil ve Hemsedal merkezlerinde kar garantisi verir. Bu bölgelerde herhangi bir sebepten yollar uzun süre kapalı olursa ise otel, kayak okulu, kayak kiralari ve teleferik kartları için ödedikleri para iade edilir. Ülkede çok sayıda snowboard parkı ve 30 bin kilometrelik kayak kros yolları bulunmaktadır ve bunların 2 bin 5 yüz kilometresi ışıktandırılmalıdır. Geilo, Hafjell, Hemsedal ve Tromso kayak merkezleri ülkedeki popüler kayak merkezleridir. Norveç' te 213 kayak bölgesi, 655 lift ve 1.18 milyon ulusal kayakçı bulunmaktadır (Şekil 4.5.) (Vanat, 2018: 60-62).



Şekil 4.5. Yaşadıkları bölgelere göre kayakçı sayılarının dağılımı (Vanat, 2018, s. 17)

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Yapılan araştırma neticesinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır;

1.Avusturya; 2 Olimpik Kış Oyunu, 4 Dünya Kayak Şampiyonasına ev sahipliği yapan Avusturya Alp disiplininde geçmişten günümüze kadar olan tüm dönemlerde kadınlar ve erkeklerde Olimpik Kış Oyunları ve Dünya Kayak Şampiyonalarında tartışmasız en başarılı ülkesidir. Turizminin büyük çoğunluğu kış turizmi üzerine olan ülkenin 2017 yılı turizm geliri 20.4 milyar dolardır. Ülke başına düşen teleferik sayısında dünyada 2. Sırada yer alan Avusturya 2013-18 yılları arasında 50 milyondan fazla kayak ziyaretçisi ağırlamıştır.

2.Fransa; 3 Olimpik Kış Oyunu, 2 Dünya Kayak Şampiyonasına ev sahipliği yapan Fransa Kış Turizminde dünya birincisi konumundadır. Olimpik Kış Oyunlarında erkeklerde ve toplamda ikinci, kadınlarda 5. sırada yer almıştır. Hem yaz hem kış turizminde varlık

gösteren ülkenin 2017 yılı turizm geliri 60.68 milyar dolardır. Ülke başına düşen teleferik sayısında dünyada 1. sırada yer alan Fransa 2013-18 yılları arasında 50 milyondan fazla kayak ziyaretçisi ağırlamıştır.

3.İsviçre; 2 Olimpik Kış Oyunu, 3 Dünya Kayak Şampiyonasına ev sahipliği yapan İsviçre Olimpiyatlarda erkeklerde ve toplamda 3, Dünya Kayak Şampiyonalarında ise erkekler, kadınlar ve toplamda 2. sırada yer alarak istikrarını her zaman korumuştur. Kayak yapanların ülke nüfusuna oranlamasında dünyada ikinci sırada yer alan İsviçre'nin 2017 yılı turizm geliri 17 milyar dolardır. 2013-18 yılları arasında 20 milyondan fazla kayak ziyaretçisi ağırlamıştır.

4.ABD; 4 Olimpik Kış Oyunu, 6 Dünya Kayak Şampiyonasına ev sahipliği yapan ABD Olimpiyatlarda toplamda 4, Dünya Şampiyonalarında ise kadınlarda 4. sırada yer bulmuştur. Alplerden sonra en fazla kayak turisti çeken yer olan ABD 2013-18 yılları arasında 50 milyondan fazla kayak ziyaretçisi ağırlamıştır.

5.Almanya; 1 Kış Olimpiyatı, 1 Dünya Şampiyonasına ev sahipliği yapan Almanya Olimpiyatlarda toplamda 5, Dünya Şampiyonalarında ise toplamda 4. Sırada yer bulmuştur. 4' den fazla teleferiği olan 200' e yakın kayak merkezi bulunan ve 2013-2018 yılları arasında 10 milyondan fazla kayak ziyaretçisi ağırlayan Almanya' nın 2017 yılı turizm geliri 39.82 milyar dolardır.

6.İtalya; 2 Olimpik Kış Oyununa ve 5 Dünya Kayak Şampiyonasına ev sahipliği yapmıştır. Olimpik Kış Oyunlarında toplamda 7, Dünya Kayak Şampiyonalarında toplamda 5. sırada yer almıştır. Dünya çapında ülke başına düşen teleferik sayısına ve 4' den fazla teleferiği olan kayak merkezleri sayısına bakıldığında ilk 5 içindedir. 2017 turizm geliri 44.23 milyar dolardır. 2013-2017 yılları arasında 20 milyonun üzerinde kayak ziyaretçisi ağırlamıştır.

7.Norveç; 2 Olimpik Kış Oyununa ev sahipliği yapan Norveç, hiç Dünya Kayak Şampiyonasına ev sahipliği yapmamıştır. Olimpiyatlarda toplamda 6, Dünya Şampiyonalarında ise 7. sırada yer bulmuştur. Kayakçıların nüfusa oranında 2 milyonun altındaki kişi sayısı ile son sırada yer alan Norveç, 2013-2018 yılları arasında 10 milyondan az kayak ziyaretçisi ağırlamıştır. Norveç 2017 yılı turizm geliri sıralamasında 5.4 milyar dolarla son sıradadır.

8.Kanada; 2 Olimpik Kış Oyununa ev sahipliği yapan Kanada, hiç Dünya Kayak Şampiyonasına ev sahipliği yapmamıştır. Olimpiyatlarda ve Dünya Şampiyonalarında toplamda 8. olmuştur. Her iki organizasyonda da kadınların SBP daha yüksektir. 2017 turizm geliri 20.33 milyar dolardır. 2013-2018 yılları arasında 17 milyonun üzerinde kayak ziyaretçisi ağırlamıştır.

9.Rusya; 1 Olimpik Kış Oyununa ev sahipliği yapmıştır. Dünya Kayak Şampiyonasına ev sahipliği yoktur. Olimpiyatlarda ve Dünya Şampiyonalarında toplamda 9. ve son sıradadır. Her iki organizasyonda da erkeklerin SBP yoktur. 2017 yılı turizm geliri 8.95 milyar dolardır. 2013-2018 yılları arasında 8 milyonun altında kayak ziyaretçisi ağırlamıştır.

Kayak kültürü ülkelerde bulunan kayakçı sayısı ile ilişkilidir. Bu açıdan bakıldığında Avusturya 2.96 milyon, Fransa 8,57 milyon, İtalya 4.91 milyon, 2,96 milyon, Almanya 14.60 milyon, Kanada 4.31 milyon, ABD 25.02 milyon, Rusya 4.27 milyon ve Norveç 1.18 milyon ulusal kayakçı sayısı vardır.

Ülkeler var olan potansiyelini geliştirerek kullanmalı, Alp disiplininde büyük organizasyonlara ev sahipliği yapabilecek durumda olduklarını dünyaya kabul ettirmelidir. Uzun soluklu ve akılcı projelerle kayak merkezi sayılarını artırarak dünya pazarındaki paylarını çoğaltıp iyi sporcular yetiştirilmesine olanak sağlayabilecektir.

Sporun tabana yayılması, özellikle kayak sporu hakkındaki 'pahalı' algısının yıkılması gerekmektedir. Öncelikli olarak kayak merkezlerinin yakınında yaşayan küçük yaştaki çocukların yetenek taramaları sonucunda iyi bir temel eğitim verilerek alt yapıya kazandırılmaları, onlara kar üstünde antrenman yapabilmek için gerekli teknik ekipmanın sağlanması, uygun eğitimlerde ve farklı zorluklarda çeşitli pistlerin hazırlanması, bu pistlerin kolay erişimle sporcuların hizmetine sunulması önem arz etmektedir. Ayrıca farklı bölgelerde kar ve buz antrenmanları yapmaları için gerekli imkanlar sporculara sunulmalıdır. Yaşadığı coğrafya gereği kar ile iç içe olan bireylere kendilerini geliştirmek ve ispat etmek için gerekli olanaklar sağlandığı takdirde başarıya katkı sağlanacaktır.

KAYNAKÇA

- Ceylan, S., Demirkaya, H. (2009). Kış Turizmine Bağlı Olarak Gelişen Bir Kırsal Yerleşme: Çobanisa Köyü (Isparta). *Doğu Coğrafya Dergisi*, 2009, 14(21), 79-94.
- Demiroğlu, O. C. (2013). İklim Değişikliğinin Kış Turizmine Etkisi. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.
- Dudu, N. (2015). Erzurum'da Kış Turizmi Talep Tahmini. Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015
- Durgun, A. (2007). Isparta Turizminin SWOT Analizi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2007, 5, 93-109.
- Korgavuş, B. (2017). Erzurum Palandöken'in Kış Turizmi Açısından Değerlendirilmesi. ATA Planlama ve Tasarım Dergisi, 2017, 1(1), 13-23.
- Mursalov, M. (2009). Bir Turistik Ürün Çeşitlendirmesi Olarak Kış Turizmi ve Kış Turizmi Açısından Azerbaycan'ın Guba-Haçmaz Turizm Bölgesinin Arz Potansiyeli. Doktora Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009.

İnternet Kaynakları

- FIS, (2018). The International Ski Competition Rules (ICR), International Ski Federation, 2018. <https://www.fis-ski.com/en/inside-fis/document-library/alpine-documents>, (10.10.2018) erişildi.
- Tarihi Olaylar internet sitesi, <https://www.tarihiolaylar.com/tarihi-olaylar/kis-olimpiyatlari-335>, (27.04.2019) erişildi.
- Turizm Ajansı internet sitesi, <https://www.turizmajansi.com/haber/iste-turkiye-nin-2018-turizm-karnesi-h29137>, (28.04.2018) erişildi.
- UNWTO, (2018) World Tourism Organization, Tourism Highlights 2018 Edition, 2018 Pdf, <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284419876>, (05.04.2019) erişildi.
- Vanat L. (2018) International Report on Snow & Mountain Tourism, 2018 Pdf, <https://www.vanat.ch>, (02.04.2018) erişildi
- Wikipedia internet sitesi, [https://tr.wikipedia.org/wiki/Anasayfa Dünya Ekonomi Forumu](https://tr.wikipedia.org/wiki/Anasayfa_Dünya_Ekonomi_Forumu), (09.02.2019) erişildi.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KIŞ OLİMPİYATLARINDA KAYAKLA ATLAMADA BAŞARILI OLAN ÜLKELERİN ANALİZİ VE EĞİTİM SİSTEMLERİNİN İNCELENMESİ

AN ANALYSIS OF THE COUNTRIES ACCOMPLISHED IN SKI-JUMPING AT WINTER OLYMPICS AND AN EXAMINATION OF THEIR TRAINING METHODS *

Bilal Albayrak¹
Fatih Kıyıcı²
Gökhan Atasever³

EXTENDED SUMMARY

1. INTRODUCTION

Nowadays, skiing is a family, social and competition sport with its nobility coming from history in many countries, cities and even smaller settlements. Skiing has many sub-branches and ski jumping which is one of the most significant of these is a winter Olympics game which everybody loves to watch.

Nowadays, skiing is divided into two parts as alpine skiing and Nordic skiing. Alpine skiing is a discipline which has downhill from steep slopes and different slalom competitions. Nordic skiing is a discipline which consists of Biathlon, ski jumping and cross-country skiing competitions which are held in countries in the Northern Europea.

Ski jumping is a winter sport combination in which heels are free and nose pier parts are tied to the skis in Nordic discipline.

- Cross- country skiing
- Biathlon
- Ski jumping
- Nordic combined
- Telemark Skiing

Winter Olympics and FIS Nordic World Ski Championship are the most significant

* Bilal ALBAYRAK'ın yüksek lisan tezinden üretilmiştir.

¹ Bilal ALBAYRAK, Atatürk Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor ABD, bilalalbayrak@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0002-2493-4073

² Doç.Dr. Atatürk Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Antrenörlük Eğitimi, Spor Sağlık ABD, fkiyici@atauni.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-1982-3894

³ Arş.Gör. Atatürk Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor ABD, gokhan.atasever@atauni.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-3222-9486

organizations of this sport Ski jumping,

Ski Jumping, is a winter Olympics game which firstly spread in Norway in the last years of the 19th century then in Europe and North America in the beginning of the 20th century. Ski jumping area consists of in-run, take off, landing and outrun. Every jump is considered according to flying distance and the style. Distance score is relevant to a target point (also known as K point) which is lined in landing and stands for a target for the competitors. Every score referee who evaluates the style can give at most 20. Jumping techniques have been developed for years and V-Style in which both arms are directed inwards are widely used among parallel skiing jumps.

2. MATERIAL AND METHOD

The purpose of this study is define the leading three countries according to medals which were won in Normal hill, Large Hill and Team Large Hill competitions which were held from the first Winter Olympics in 1924 to the last winter Olympics. Very limited information about the subject was obtained in the literature. The purpose in this study is to contribute in the literature and the information needed for the development of the branch in our country which is very open to the development of this sport by examining the best countries and their systems in the world.

The population of the study is all the countries which are active in this sport and the sample of the study is the leading medal winning countries Norway, Finland and Austria.

Quantitative data regarding the countries in the study was taken from International Skiing Federation official website. Qualitative data was obtained by interviewing method. Interviewing method foresees that previously prepared questions are asked to the participants in a systematic way and got the answers.

While quantitative data was calculating, every golden medal is considered 100 points, silver medal is considered 80 points and bronze medal is considered 60 points.

In order to get information about country education system in ski jumping in Norway, Finland and Austria, ski jumping coordinators and national team coaches of these countries were interviewed and answers were taken. This approach consists of a serial of questions which are written carefully and are put in a specific order and these questions are asked to the participants in the same style and order.

In analysing the data, SSS Version 22 statistical program was used. Descriptive statistical analysis in order to define the characteristics of the countries joining Olympic winter games and sportive success point are analysed by ANOVA test.

3. FINDINGS

While Norway is more successful than the other countries in normal hill competitions, no meaningful difference is observed among the countries in large hill competitions. Norway has received the highest sport achievement points; however, this fact does not statistically have a meaning. Norway is the country with the most ski- jumping hills, basic jumping hills, clubs and the largest budget. The average age for receiving medals is 24-25.

4. DISCUSSION AND RESULTS

Norway is more successful than the other countries based on the number of the medals received as well as the sport achievement points scored. NTG in Norway's academic education system is a good example and it is also an advantage that ski-jumping is a sport that started in Norway. While Norway's achievement is in the normal hill competitions, Austria and Finland are more successful in the large hill and team competitions. The education system of Norway is long-term and their education/club background is strong.

Compared to other countries, Finland is in decline after a long-lasting period of success. Austria is more successful in the large hill competitions of the recent Olympics and their sports and academic education systems are successfully integrated into schools such as STAMS.

Keywords: Winter Olympics, Ski-Jumping, Norway, Finland, Austria, Educatio

1. GİRİŞ

Kayak; Ayakkabı veya botlara tutturulmuş kayakla kar üzerinde yapılan spordur. Uzun yıllar karlı bölgelerde gezmenin en iyi yöntemi olarak yapılmaktaydı. Tarih öncesi dönemler incelendiğinde, Norveç'te kayak yapan kişilerin olduğu duvar resimlerinden anlaşılmaktaydı. M.Ö. Orta Asya bölgesin 'de kayak sporu ile uğraşıldığı bilinmektedir ([http://tr.wikipedia.org /](http://tr.wikipedia.org/)).

Kayak, günümüzde Alp ve Kuzey disiplini diye iki branşa ayrılmaktadır. Alp disiplini, dik yamaçlardan iniş ve farklı slalom karşılaşmalarının olduğu bir disiplindir. Kuzey disiplini ise, çoğunlukla Kuzey Avrupa bölgesinde bulunan ülkelerde yapılan Biathlon, Kayakla Atlama ve Kayak krosu yarışmalarından oluşan bir disiplindir (Karapınar,1981).

1.1.Kayak Sporunun Disiplinleri

1.1.1. Alp Disiplini

Alp disiplini yarışmalarının temelini kapılardan geçerek mümkün olan en kısa sürede aşağı inmek oluşturmaktadır. Olimpiyat sporları arasında 1936'da yapılan Kış Olimpiyatları ile giren bu disiplinin dört önemli çeşidi vardır (Kurdakul,1984).

- Bunlar;
- Slalom (SL),
- Büyük Slalom (GS),
- Süper Büyük Slalom (super-G)
- İniş yarışlarıdır.

İniş yarışmaları, Alp disiplinin en hızlı yarışmasıdır ve sporcular saatte yaklaşık 100 km'ye ulaşırlar. Bu disiplinin en yavaş ve en etnik yarışması ise slalom yarışmalarıdır. Süper Büyük Slalom, Büyük Slalom yarışmaları hız yarışmaları olarak kabul edilmektedir ve iniş müsabakalarına yakın hızlara ulaşılmaktadır (Karapınar,1981).

1.1.2. Kuzey Disiplini

Alp disiplininin aksine kar üstünde rahat hareketler yapılan Kuzey disiplinde, ayak topukları serbest bırakıldığı ve ayak kısmında burun kısımlarının kayağa bağlandığı kış sporları kombinasyonudur (Kurdakul,1984).

Bunlar;

- Kayaklı Koşu
- Biathlon
- Kayakla atlama
- Kuzey combine
- Telemark dallarıdır.

Kış olimpiyatları ve FIS Nordic Dünya Kayak Şampiyonası bu sporların en önemli organizasyonlarından. (Kurdakul,1984)

1.1.3. Kayakla Atlama

Kayakla atlama, ilk olarak Norveç'te 19. yüzyılın sonlarında ve daha sonra 20. yüzyılın başında Avrupa ve Kuzey Amerika'ya yayılmış bir Kış Olimpiyatları sporudur. Kayakla atlama alanı, atlama rampası (in-run), çıkış noktası (take off), iniş tepesinden (landing) ve durma alanı (outrun)' dan oluşur. Her atlama, uçuş mesafesine ve gerçekleştirilen stile göre değerlendirilir. Mesafe skoru, iniş alanına çizilen ve rakiplerin ulaşması için bir "hedef" görevi gören bir hedef noktası (K noktası olarak da bilinir) ile ilgilidir.4 Stili değerlendiren her teknik puan hakemi en fazla 20 puan verebilir.

Atlama teknikleri, her iki kolu ileriye doğru yönlendiren paralel kayaklarla atlamalar arasında, günümüzde yaygın olarak kullanılan "V-stili" ne doğru yıllar boyunca gelişmiştir (Eriksson,1978).

Kayakla atlama, 1924'ten bu yana Kış Olimpiyatları'nda ve 1925'ten bu yana FIS Nordic Dünya Kayak Şampiyonasında yer almıştır. Olimpiyatlarda ilk kadın sporcuların bu branşta yarışması 2014 yılında gerçekleşen Sochi-RUSYA Olimpiyatlarında olmak üzere kadınların bu spora katılımı 1990'lı yıllarda başlamıştır. Tüm önemli kayak atlama yarışmaları Uluslararası Kayak Federasyonu tarafından organize edilmektedir. Stefan Kraft, 2017'de Vikersund' da 253,5 m ile resmi olarak en uzun atlama rekorunu elinde tutmaktadır. Kayakla atlama, sadece kış aylarında değil aynı zamanda yaz aylarında da yapılmaktadır. En üst düzey yaz yarışması, 1994 yılından beri devam eden FIS Kayakla Atlama Grand Prix'sidir.(<http://www.fisskijumping.com>)

Kayakla Atlama; farklı boyutlardaki rampalardan aşağı doğru kaymayı, ileriye atlamayı ve düşmeden hafif bir şekilde en uzak bölgeye düşmeyi içeren bir branştır. Bu sporun en iyi olanlar, havadayken aerodinamik ve yatay duruşlarını kayakları yer ile temas edene kadar muhafaza edenlerdir (<http://www.kayakmagazin.com>).

Kayakla atlama branşında, sporcular yarışma sırasında sadece uzun mesafe atlamak için değil, rampadan ayrıldığı zamandan itibaren sırasıyla uçuş, iniş ve bitiş bölgesini geçene kadar hakemlerden en yüksek puanı alabilmek için kıyasıya rekabet ederler. K-95 ve K-125 rampalarından ortalama bir atlayış yaklaşık 8-12 saniye arasında sürmektedir. Bu zamanın sadece 2-3 saniyesi ucuz pozisyonunda geçmektedir (<http://www.olympic.org>).

Kayakla atlamada atlayış; iki farklı atlayış tepesinden oluşan bir rampada başlar. Kayakla Atlama rampaları “K” noktasına (K-point) göre adlandırılır. Olimpik müsabakalarda; Normal Tepe (Normal Hill) olarak adlandırılan yarışmalar K-noktası 75–99 metre arasında olan, Büyük Tepe (Large Hill) diye adlandırılanlar ise K-noktası 100 metreden daha büyük olan iki farklı rampada yapılmaktadır. Bunların yanı sıra, sporcuların antrenman amaçlı ve küçük müsabakalarda kullandığı K-5 metre uzunluktan başlayan farklı ebatlarda atlama rampaları bulunmaktadır (<http://www.radikal.com.tr/>).

Kayakla Atlama Teknik Hareket Çeşitleri

Yüksek derecede çabuk kuvvet bileşeni ile teknik bir disiplin olan kayakla atlama; aşağıdaki bölümlerden oluşur.

1. Rampadan Kayma (Inrun)
2. Rampadan Ayrılma (Take-Off)
3. Uçuş (Flying)
4. Yere Konma (Landing)
5. Duruş ve Çıkış (Outrun) (Kaps, P, 1996)

Rampadan Kayma Aşaması (İnrun)

Sporcunun durgun vücut pozisyonunda, kademeli olarak artan ve üst seviyede kayma hızı ile devam eden ve rampanın sonunda biten ilk aşamadır. Üst seviyede kayma hızına erişebilmek için bu aşama çok önemlidir. Sporcunun inrun'ın son bölümüne geldiğinde kendisine en uygun atlama pozisyonunu alması için vücut ağırlığını'da kullanarak öne doğru uzaması çok önemlidir. İnrun'ın son bölümüne kadar sporcunun pozisyonundaki değişiklikler, sporcunun ilk uçma anı aerodinamik uçuşu olumsuz etkilemektedir. Bu durum sporcunun atlayış mesafesini etkilemektedir (Oggiano L.,2008).

İnrun Aşamasına Etki Eden Faktörler

- ***Sporcunun İnrundaki Kayma Pozisyonu***

Sporcu, üst seviyede kayma hızına ulaşabilmesi için en önemli faktörlerden biri pozisyon duruşudur. Optimal pozisyon ile optimal uçuş arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Sporcular için en uygun pozisyon çoğunlukla üst gövde ile kayakların paralel bir şekilde durması ile olur. Sporcunun ağırlık merkezi geride yada ileride olduğu zaman sporcunun atlayışı olumsuz etkilenir. Bu durumda ise sporcu erken veya geç atlayış yapacaktır (Vaverka F, 1995).

İnrun Yüzeyi

Sporcunun kayma pozisyonu kayılan yüzey ile ilişkilidir. Özellikle kışın inrun buz ile kaplandığı için yüzeyin mümkün olduğunca pürüzsüz ve engebesiz olması gerekmektedir. (Vaverka F, 1995) Yaz rampalarında ise seramikten yapılmış inrun, içinden yeteri miktarda su geçmesi ile kayganlaştırılır.

Rampadan Ayrılma Aşaması (Take-Off)

Birçok araştırmacı, Take- off'u geçmişten beri araştırmış ve analiz etmiştir. İnrun'ın düz zemin olan yaklaşık son 6 m't'si, sporcunun belirlediği bir açı ile kalkış yapmasını sağlar. Optimal bir kalkış için, optimal bir inrun pozisyonu gerekmektedir. Sporcu kaymayı tamamlarken, ileri doğru güçlü bir sıçrama yaparak uçuş aşamasına geçer. Bu aşama, kayakla atlama branşının en önemli 3 maddesinin birincisidir. Atlama mümkün olduğunca kuvvetli ve agresif olmalıdır. Rampadan ayrılırken sıçramanın zamanlaması; atlamadan sonraki uçuş pozisyonu için çok önemlidir. Bu aşamada hata yapılırsa; uçuş esnasında üst gövde ile kayaklar paralel durmaz, atlama performansı olumsuz etkilenir (Virmavirta M, 1989).

Uçuş Aşaması (Flying)

İleri seviyede estetik duruş ile aerodinamiklik pozisyon içermektedir. Aerodinamik pozisyon sporcunun başarılı atlayış yapmasının en önemli unsurudur. Atlama tekniği ve kullanılan materyallerden etkilenir. İnrun'dan başarılı bir şekilde atlayış yapan sporcu rampadan ayrıldıktan sonra havadaki uçuş pozisyonunu mümkün olduğunca korumalı, bütün hareketleri uyum içerisinde yapmalıdır (Janura M, 1999).

Sporcuların kalkış ve geçişler arasındaki denge kaybının en az seviyede, hareketler arası akıcılık ise en üst seviyede olmalıdır. Sporcu uçuş aşamasına geçtiğinde kayaklarını "V" şeklinde açar ve bu sayede sporcu yükseklik ve denge kazanır. Buradaki en önemli yetenek, hava direncini iyi hesaplayabilmek ve kullanabilmek (Janura M, 1999).

Uçuş aşaması üç kısma ayrılır;

1. Havalanma aşaması (Take-off)
2. Erken uçuş aşaması (Early flight phase)
3. Son uçuş aşaması (Last flight phase) (Janura M, 1999)

İyi bir uçuş için sporcunun, atlama, havalanma ve uçuş sırasında kendisine uygun en iyi açıyı yakalaması gerekmektedir. Sporcunun atlama sırasında vücut ve kayaklarının eğim açısını iyi ayarlaması çok önemlidir. Açı değişiklikleri ile vücudun ağırlık noktasını öne doğru uygun yere taşıyarak sporcu gövdesini kayaklarının üstünde paralel olarak ayarlaması gerekmektedir. Bunun için; Her uçuşta, hava kuvvetlerinden mümkün olduğunca en yüksek düzeyde faydalanılmalıdır, İnrun'daki paralel kayma şekli ile "V" stiline havalanma uyum içinde olmalıdır (en uygun "V" açısı 30 derecedir).

Uçuş esnasında bacakların kasılması gerekirken üst gövdenin de hava direncini kontrol edebilmek ve en iyi şekilde kullanabilmek için yumuşak ve rahat olması gereklidir. Bu hareket, teknik için büyük bir öneme sahiptir. Bu hareketler iyi ayarlanırsa daha ileriye atlamak mümkün olur.

Havadayken kayaklar "V" şeklinde, hafif yukarı doğru eğimli; vücut öne uzanık, dizler sıkı, kollar vücudun yanında, gövdeden biraz açık pozisyonda olmalıdır (Vaverka F. 1987).

"V" Stili: Kayakla atlama branşında son yıllarda önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Bunların başında uçuş anındaki "V" stildir. Sporcu, uçuş anında en iyi aerodinamik performansı yakalayabilmesi için kayak uçlarını V şeklinde ayarlamalıdır. Bu stilde kayakların aynı hizada ve optimal açıklıkta olmaması puan kaybına ve kısa mesafe atlamasına sebep olur

(<http://www.skispringen.com/index>).

Uçuş mesafesi şunlara bağlıdır:

Kayma hızı: İnrundaki kayma pozisyonuna, kayakların vakslanması ve zeminin pürüzsüzlüğüne,

Atlamanın yüksekliği: İnrunun son kısmında kuvvetli bir sıçrama ile uçuşun yüksekten olmasına,

Aerodinamik: İdeal bir uçuş pozisyonuna (teknığe),

Rüzgâr oranı: Atlayışın karşı yönünden gelen iyi bir rüzgâr, sporcuyu yukarı kaldırarak atlama mesafesini arttırır. Arkadan gelen rüzgâr ise atlama mesafesini kısaltır. Uçuş anında hakemler maksimum 5 puana kadar puan kırabilirler. Uçuş esnasında puan hakemlerinin dikkat ettikleri noktalar;

- Hava basıncının etkin kullanılıp kullanılmadığı,
- Uçuşa girilirken; vücudun ve kayakların uyumlu bir şekilde olup olmadığı,
- Vücudun ideal (aerodinamik) ve durgun bir şekilde olup olmadığı, Kayaklar ile kolların ve bacakların simetrik olup olmadığı,
- Bacakların tam olarak kasılıp kasılmadığı (Virmavirta A, 2005).

Konma (İniş) aşaması (Landing)

İniş, dik bir vücut duruşuyla birlikte dizlerin öne doğru bükülüp, kolların yanlara açılmasıyla yapılır. Sporcu iniş alanındaki eğitimin bitmesiyle birlikte durmaya başlar.

İniş esnasında puan hakemlerinin dikkat noktalar;

- Uçuş pozisyonundan inişe doğru akıcı bir hareket ile düz bir gövde,
- Yere dokunulduğunda bacakların ayrı olması ve öne bükülü dizler ile yere dokunma,
- İnişten hızını azaltmaya kadar olan bölümde aktif olabilme,
- Yumuşak bir iniş yapabilmek için doğru şekilde dizlerin öne eğilmesi (ne çok aşağıda ne de çok dik olmamalı),
- Kayaklar paralel olmalı ve iki kayak genişliğinden daha açık olmamalı, her iki kayağın yüzeyinde eşit baskı olmalı.
- İniş aşamasında en fazla 5 puan kırılabilir, buna ilaveten eğer inişte telemark pozisyonu yoksa en az 2 puan (tek hata ile) daha kırılır (Virmavirta M, 2009).

İniş Sonrası Kayma (Outrun)

Sporcunun hızını azaltıp durduğu alandır. İniş sonrasında sporcunun belirli bir mesafeye kadar düşmeden veya vücudun herhangi bir bölgesi yer ile temas etmeden düşme çizgisini geçmek zorunda olduğu alandır. Sporcuların, puan hakemlerine telemark pozisyonunu gösterdikten sonra bu pozisyonda devam etmesi sporcunun iyi puan alması için önemlidir. İniş sonrasında puan hakemlerinin dikkat ettikleri noktalar;

- Rampanın dik ile düzleşen kısmından düşme çizgisini geçene kadar durgun olmayan ya da doğru olmayan vücut pozisyonunda; 0.5 puandan 3 puana kadar düşürülür,
- Bu esnada kolların arkada olması ya da vücudun kayağa, yere vb. temas etmesi; düşme çizgisini geçmeden önce olursa 4 puandan 5 puana kadar kesilir.
- Sporcunun düşme çizgisinden önce ya da düşme çizgisinin üzerinde düşmesinde ise 7 puan silinir (Virmavirta M, 2009).

Kayakla Atlamada Puanlama Sistemi

Kayakla atlama'da puanlama kriteri olarak 2 faktör vardır. Bunlar; Mesafe ve Stil puan sistemidir. Sporcuların bu puanlama sisteminde aldığı puanların toplamı sporcunun sıralamadaki yerini belirler.

Mesafe Puanı

Mesafe puanı iki yöntem ile tespit edilir. Bunlar, kamera ölçümü ve el ölçümleridir. Günümüzde yapılan yarışmalardaki ölçümler; bütün detayları Uluslararası Kayak Federasyonu (FIS) tarafından belirlenmiş ve iniş alanının tamamını kapsayan iki kamera ile yapılmaktadır. Bu sistemle sporcunun kaç metreye atladığı video kaydı ile rahatça ölçülmektedir. Elektronik ölçümün yanı sıra; pistin kenarına belirli aralıklar ile dizilen mesafe ölçüm hakemleri de el ölçümü yapmak zorundadır (Kıyıcı F, 2011).

Mesafe puanı; atlama tepesinin iniş alanındaki kalın kırmızı bir çizgiyle belirlenen nominal iniş mesafe (K noktası) uzaklığına göre belirlenir. Bu noktaya ulaşan her sporcu 60 puanı alır, sporcu bu çizgiye kadar uçup çizgide düşse dahi bu puan sporcunun hanesine yazılır.

Bu noktadan daha ileriye ya da geriye atladığı her 1 metre için büyük tepelerde (Large Hill) 1, 8 puan; normal tepelerde (Normal Hill) 2 puan tam puana eklenir ya da daha çıkarılır. Sporcuların atlayışları take-off bitişinden sporcunun piste iniş yaptığı yere (kayaklarının orta noktasına göre) 0, 5 metre artarak ölçülür (Kıyıcı F, 2011).

Stil Puanı

Sporcunun yaptığı hatasız atlayış için sporcu en fazla 20 puan alır. Stil puanı için hakem kulesinde (Judge Tower) puanlama yapan farklı ülkelerden 5 puan hakemi (yarışma türüne göre aynı ülkeden birden fazla hakem de olabilir) vardır (Kıyıcı F, 2011).

Stil puanı için önemli 3 kriter bulunmaktadır. Bunlar, uçuş (flight), iniş (landing) ve iniş sonrası (outrun). Puan hakemleri, sporcuların yaptıkları her hata için toplam puandan ceza puanını düşer. Sporcuların aldıkları en düşük ve en yüksek puan dikkate alınmaz ve diğer 3 hakemin verdiği puanların toplamı stil puanı olarak belirlenir. Stil puanına etki eden çok önemli iki pozisyon vardır. Bunlar; "V" stil uçuş pozisyonu ve "telemark" iniş pozisyonudur (Kıyıcı F, 2011).

Puanlamaya Etki Eden Faktörler

Rüzgâr Faktörü ve Çıkış Kapısı Faktörü; puanlamaya etki eden faktörlerdir.

Rüzgâr Faktörü (Wind-Factor)

2009 yaz sezonundan itibaren Kayakla Atlama'da rüzgâr koşulları toplam puanın hesaplanmasına dahil edilmiştir. Bu rüzgâr koşulları, sporcunun atlayışı gerçekleştirdiği zaman içerisinde ve bireysel olarak belirlenmektedir. Rüzgâr, atlama esnasında 5 farklı bölgeden ölçülür ve bu değerlerin ortalaması hesaplanır. Sporcunun atlayışı esnasında arkadan gelen rüzgâr var ise sporcuya ek puan verilirken, ters durumda ise sporcunun puanı düşürülmektedir.

K-125 rampasındaki 1 m/sn' lik avantajlı rüzgâr sporcunun atlama mesafesine ortalama 5-7 metre arasında pozitif olarak etki etmektedir. Uluslararası Kayak Federasyonu'na gelen tepkiler üzerine "daha adil ve güvenli yarışlar için" sloganı ile belirli düzenlemelere gidildi. Bu düzenlemeler, etkili rüzgarlar'da yarışmanın durdurulmasını veya iptal edilmesini kararlaştırıldı. Bu düzenlemelere ek olarak, atlama rampasının boyutuna ve atlayışın yapıldığı zamandaki rüzgâr hızına göre hesaplanan bir rüzgâr faktörü (f değeri) getirildi (Kıyıcı F, 2011).

Çıkış Kapısı Faktörü (Gate-Factor)

2009 yaz sezonundan itibaren juri, eleme turlarındaki yarışmalar başlamadan veya yarışma sırasında inrun uzunluğunda değişiklikler yapabilmektedir. Bu değişiklikler yarışma jurisine karşılaşılabileceği farklı koşullara karşı hareket edebilme imkânı vermektedir (Kıyıcı F, 2011, Kraemer WJ,1999, Denoth, J.1987).

Kayakla Atlamada Mesafeyi Etkileyen Faktörler

Finlandiya / Helsinki rüzgâr tüneline Mr. Juha Kivekas tarafından kayakla atlamayla ilişkisi olan birkaç önemli uluslararası araştırma aerodinamik ve kuvvetle ilgili bilgisayar simülasyonu kullanılarak yapılmıştır (Juha K,2011).

Tablo 1: Kayakla Atlamada Hız – Kuvvet -Kilo İlişkisi

BİLGİSAYAR SİMİLASYONU			
	DEĞİŞİKLİK	UZUNLUK	FARK
HIZ	+1%	134, 5m	4, 5m
KUVVET	+5%	132, 7m	2, 7m
KİLO	-1kg	132, 1m	2, 1m

Juha Kivekas'ın, Whistlerde bulunan 140 m'lik atlama rampasında yapmış olduğu çalışmada, sporcunun 130 m'lik bir atlama gerçekleştirdiğinde Tablo 1. de belirtilen ölçülerden herhangi birindeki değişimde ortaya çıkabilecek mesafelerin ne kadar etkileneceğini göstermektedir. Juha Kivekas'ın çalışması şöyle yorumlanmaktadır (Juha K,2011);

Hız

Sporcuların 140 m.lik rampada hızı ortalama 90 km ise bu sporcu hızını +1% geliştirdiğinde yani 0, 90 km daha hızlanır 90, 9 km hıza ulaştığında, sporcunun uçuş

mesafesini 4, 5 metre daha artırıp sporcunun 134, 5 m atlamasını sağlar. Hız'ın artması birçok şekilde sağlanabilir;

1. Doğru in-run pozisyonun alınması.
2. Kayakların waxının iyi yapılması.
3. In-run da kayma esnasında kayakların kayma alanı yerine (track) kenarlarına çok fazla sürtünmemesi (Juha K,2011).

Kuvvet

Sporcunun çıkış esnasında zemine uyguladığı ve sıçrama esnasındaki uyguladığı kuvvet'tir. Sporcu in-run sonunda 60 cm sıçırıyorsa ve bu mesafeyi geliştirerek 63 cm. yaptığında, sporcunun iyi bir uçuş ivmesi yakalayıp daha uzun uçmasını sağlayacaktır. +5% geliştirilen sıçrama kuvveti ve yükseklik sporcuya 2, 7 m daha fazla uçuş uzunluğu sağlayacaktır (Jin, H.1995).

Kilo

Sporcunun mevcut kilosundan 1 kg vermesi, sporcunun 2.1 m'lik uçuş avantajı verecektir. Bu kilo kaybında sporcunun havada daha uzun kalması ve erken yere inmemesini sağlayacaktır (König, H. ,1952).

V Tarzı Teknikte Ayak Bileği Açısının Mesafe Üzerine Etkisi

Yukarıda belirtilen değişkenlerin yanı sıra Juha Kivekas uçuş bölgesinde kayak açısının etkisini araştırmak için rüzgar tüneline çalışmalarda bulunmuştur. 2010 yaz mevsiminde rüzgar tüneline araştırmacısı olan Juha Kivekas'ın çalışmaları neticesinde kayak açısının mesafeye etkisinin çok kayda değer olduğu sonucuna varılmıştır. 140 m.lik rampada 10 derecelik kayak açısı değişikliği 5m lik mesafe artışı anlamına gelmektedir.

Sıçrama bölgesinden (take off) knola kadar olan bölgesi maksimum hıza ulaşılan bölgedir. Sporcu burada yatay olarak uçuşunu gerçekleştirmektedir. Knolden sonra en önemli durum maksimum yüzeydir çünkü atlamacı buradan itibaren düşüşe geçmeye başlar ve uçuş şekli yataydan dikeye uçuşa doğru yönelmiştir. Bu yüzden dolayı knolden sonra paraşüt etkisi git gide önemli hale gelmektedir. Paraşüt etkisini oluşturabilmek için de vücudun hava akımını alacağı yüzeyin geniş olması gerekmektedir. Sporcu ne kadar geniş yüzeye sahip olursa o kadar çok havada kalacaktır (Mahnke, R.,1990).

2. AMAÇ VE YÖNTEM

Bu çalışmanın amacı; 1924 yılında yapılan ilk kış olimpiyatından son Kış Olimpiyatına (2018) kadar kayakla atlama branşında organize edilen Normal Rampa (NH), Büyük Rampa (LH) ve Takım Büyük Rampa (TLH) yarışmalarında kazanılan madalya sayısına (Sportif Başarı Puanı-SBP) göre ilk üç sıradaki ülkelerin belirlenmesi ve bu ülkelerin eğitim sistemlerinin incelenmesidir. Çalışmamız ile ilgili literatürde neredeyse yok denecek bilgiye ulaşılmıştır. Yapılan bu çalışmada amaç ülkemizde gelişmeye açık olan kayakla atlama branşında dünyanın en iyi ülkelerini ve sistemlerini inceleyerek hem literatüre katkı sağlamak hem de bu branşın gelişiminde ihtiyaç duyulacak bilgilere katkı sağlamaktır.

Araştırmanın evreni kayakla atlama branşında faaliyet gösteren tüm ülkeler olup, örnekleme ise en fazla madalya kazanan Norveç, Finlandiya ve Avusturya olmuştur.

Bu araştırmaya konu olan ülkelere ait nicel veriler, Uluslararası Kayak Federasyonu (FIS) resmî web sayfasından (<https://data.fis-ski.com/>) alınmış, nitel veriler ise görüşme yöntemi ile elde edilmiştir. Görüşme yöntemi, önceden hazırlanmış soruların belli bir sistematik dâhilinde katılımcılara sorulması ve cevaplarının alınmasını öngörür (Kaan B,2009).

Nicel veriler (Sportif Başarı Puanı) hesaplanırken ülkelerin kazandıkları altın madalyaya 100 puan, gümüş madalyaya 80 puan ve bronz madalyaya 60 puan verilerek toplamı alınmıştır.

Norveç, Finlandiya, Avusturya'nın kayakla atlamada ülke eğitim sistemleri hakkında bilgi almak amacıyla bu ülkelerin kayakla atlama branş koordinatörleri ve milli takım antrenörleri ile Tam Yapılandırılmış Görüşme yapılmış ve cevapları alınmıştır. Bu yaklaşım, "dikkatlice yazılmış ve belirli bir sıraya konmuş bir dizi sorudan oluşur ve her görüşülen bireye bu sorular aynı tarzda ve sırada sorulur" (Patton,Q,1987).

Tam yapılandırılmış görüşme aslında yazılı araştırmanın sözlü formudur. Nitel araştırmalarda yüksek yapılandırılmış bir görüşmenin problemi, önceden hazırlanmış sorulara bağlı kalmaktan dolayı bakış açısına ve dünyasına girmeye çalıştığınız katılımcının dünyasına girememenizdir.

Verilerin analizinde SPSS Version 22 (İstatistiksel Analiz Sistemi, Model 22) istatistik programı kullanıldı. Olimpik Kış Oyunları katılan ülkelere dair özellikleri belirlemek için betimleyici istatistik analizinin yanı sıra, farklı yarışma türlerine göre ülkeler arası karşılaştırma ve ülkelerin kazandıkları madalyalara göre oluşan Sportif Başarı Puanı (SBP) tek yönlü ANOVA testi ile analiz edildi.

3. BULGULAR

Yapılan araştırmalar neticesinde FIS veri tabanından alınan sonuçlar istatistiksel olarak incelenmiş ve ortaya çıkan bulgular aşağıda sırası ile verilmiştir. Ayrıca ülkelerin eğitim sistemleri ile ilgili toplanan bilgilerde bulgular kısmında verilmiştir. Tablo açıklamalarında ifade edilen "ülkeler" araştırmamıza konu olan üç ülkeyi ifade etmektedir.

Tablo 2. Kış Olimpiyatlarında (1924-2018) ülkelerin yarışma türlerine göre SBP karşılaştırması

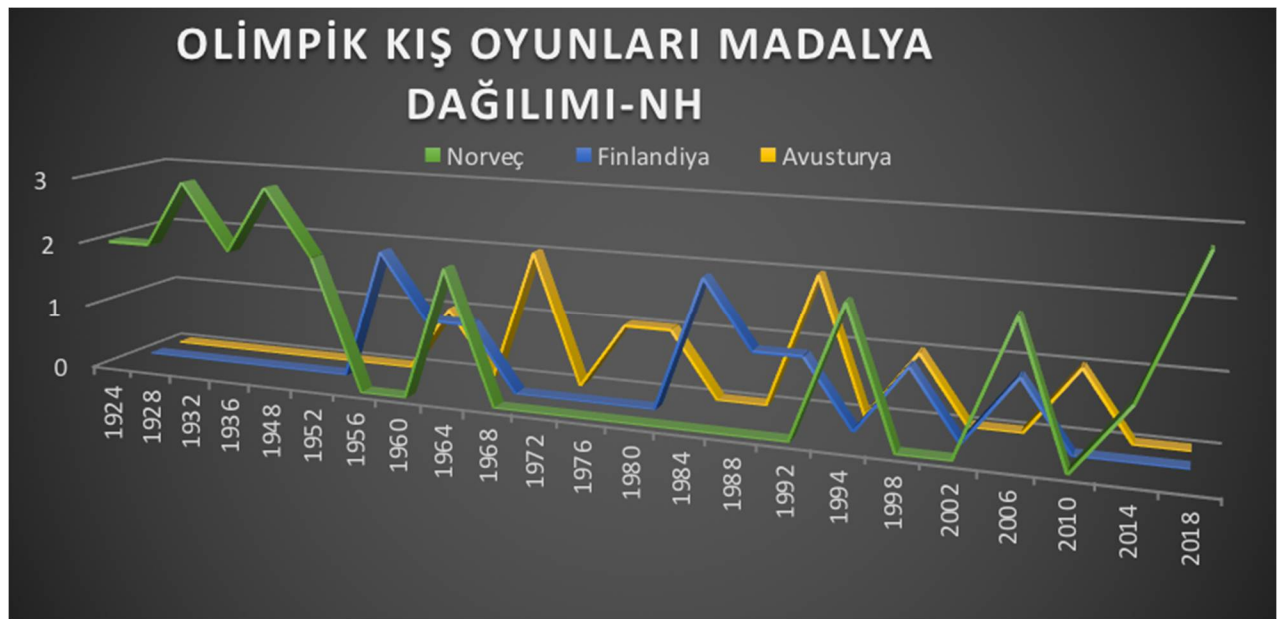
Yarışma Türü ve Ülkeler	Ort ± SS	Minimum	Maksimum	f	sig
NORMAL TEPE (NH)	NORVEÇ	653, 33 ± 240, 28	420	900	5, 925 , 038*
	FİNLANDİYA	280, 00 ± 144, 22	120	400	
	AVUSTURYA	220, 00±72, 11	160	300	
	Toplam	384, 44±249, 56	120	900	
BÜYÜK TEPE (LH)	NORVEÇ	140, 00±87, 18	80	240	1, 101 , 391
	FİNLANDİYA	226, 67±151, 44	120	400	
	AVUSTURYA	266, 67±61, 10	200	320	
	Toplam	211, 11±108, 22	80	400	

TAKIM BÜYÜK RAMPASI (TLH)	NORVEÇ	93, 33±90, 19	0	180	, 48, 638
	FİNLANDİYA	120, 00±105, 83	0	200	
	AVUSTURYA	160, 00±40, 00	120	200	
	Toplam	124, 44±77, 96	0	200	

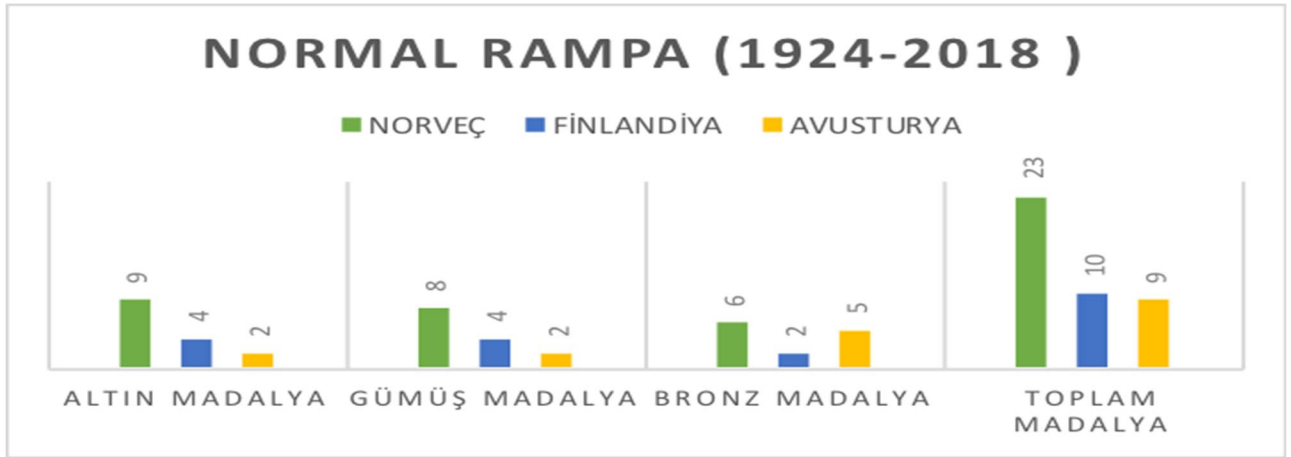
Tablo 1 incelendiğinde, Normal Tepe yarışmalarında (75m'den 109m'ye kadar olan rampalar) Norveç ortalama 653, 33 puan ile en fazla SBP toplayan ülke olurken, Finlandiya 280 puan ile ikinci ve Avusturya 220 puan ile üçüncü olmuştur. Sadece Norveç ile Avusturya arasında Norveç lehine olmak üzere istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç görülmektedir. (*P<0.05, Tablo 4.1).

Büyük Tepe yarışmalarında (100m' ve daha büyük olan rampalar) Avusturya ortalama 266, 67 puan ile en fazla SBP toplayan ülke olurken, Finlandiya 226, 67 puan ile ikinci ve Norveç 140 puan ile üçüncü olmuştur. Ülkeler arasında Büyük Rampada herhangi bir istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç görülmektedir. (Tablo 1).

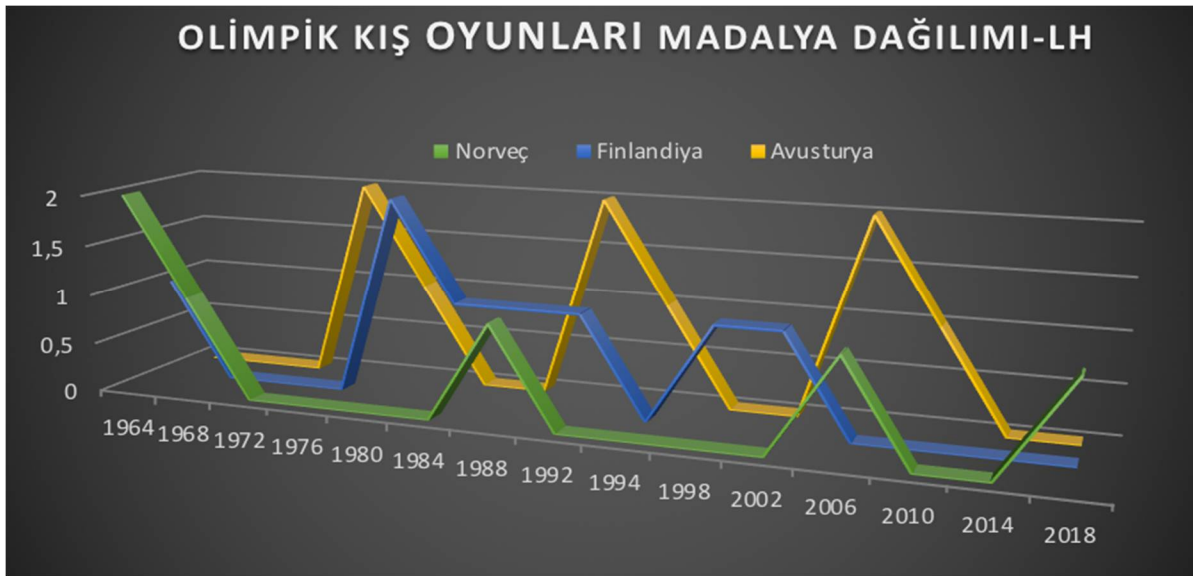
Takım yarışması Büyük Tepe yarışmalarında (100m' ve daha büyük olan rampalar) Avusturya ortalama 160 puan ile en fazla SBP toplayan ülke olurken, Finlandiya 120 puan ile ikinci ve Norveç 93, 33 puan ile üçüncü olmuştur. Ülkeler arasında Takım Büyük Rampada istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç görülmemektedir. (Tablo 1).



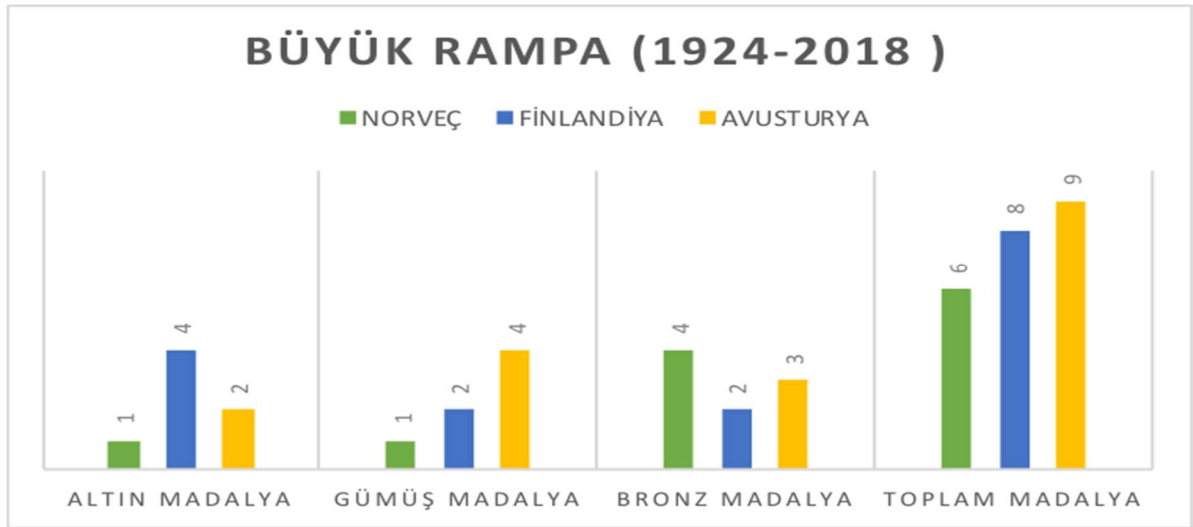
Şekil 1. Kış Olimpiyatlarında Normal Rampa (NH) Madalya Dağılımı-Yıl Bazında



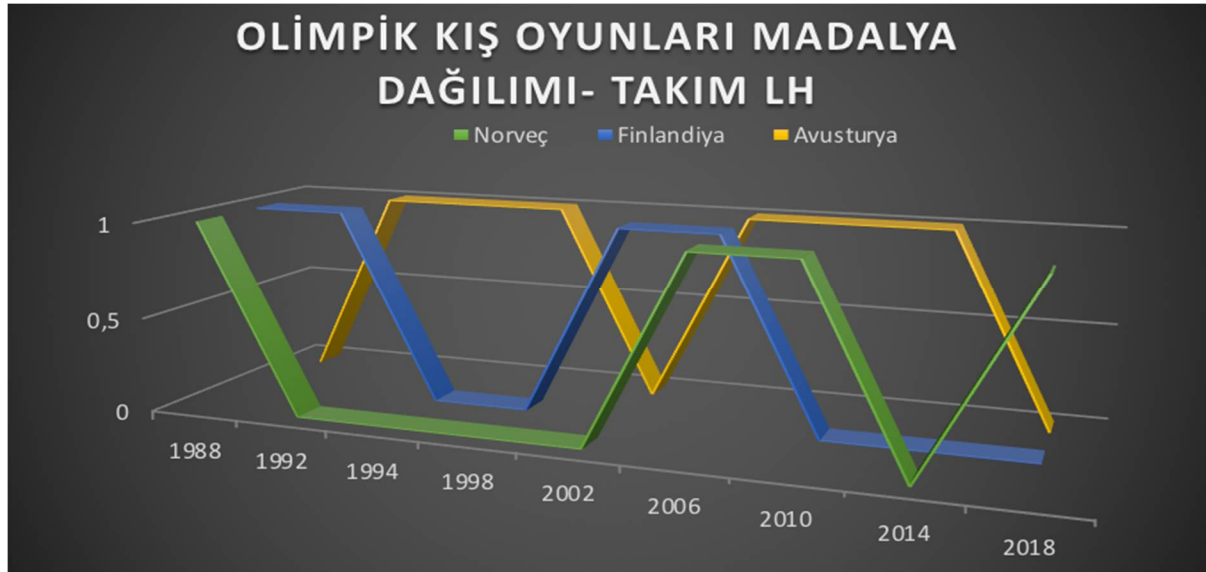
Şekil 2. Kış Olimpiyatlarında Ülkelerin Normal Rampa (NH) Toplam Madalya Sayısı



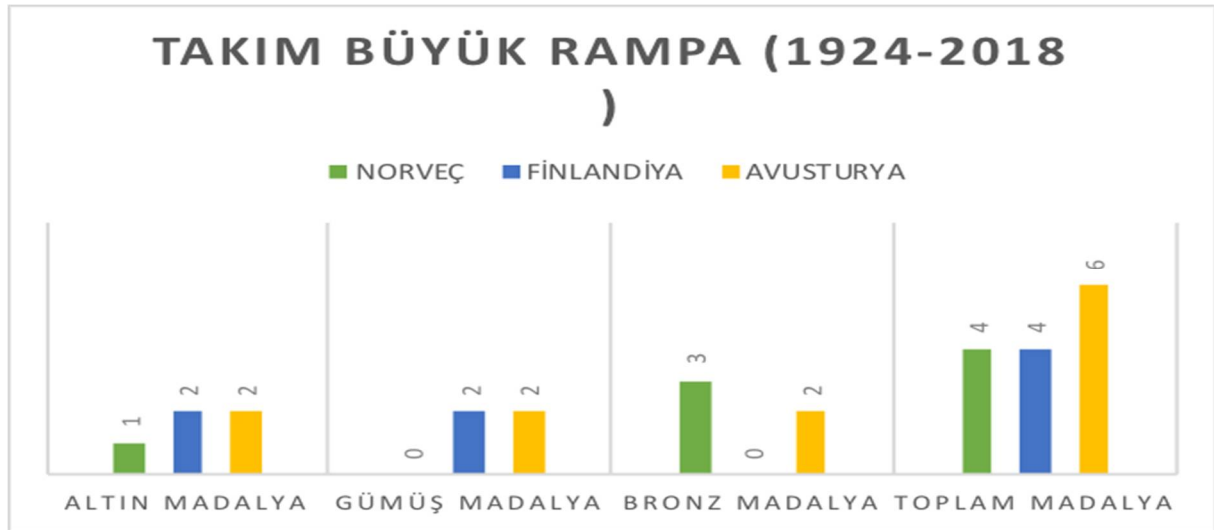
Şekil 3. Kış Olimpiyatlarında Büyük Rampa (LH) Madalya Dağılımı-Yıl Bazında



Şekil 4. Kış Olimpiyatlarında Ülkelerin Büyük Rampa (LH) Toplam Madalya Sayısı



Şekil 5. Kış Olimpiyatlarında Takım Büyük Rampa (LH) Madalya Dağılımı-Yıl Bazında



Şekil 6. Kış Olimpiyatlarında Ülkelerin Takım Büyük Rampa (LH) Toplam Madalya Sayısı

Tablo 2. Kış Olimpiyatlarında (1924-2018) ülkelerin tüm yarışmalar toplamına göre SBP karşılaştırması

	Ort ± SS	Minimum	Maksimum	f	sig
NORVEÇ	886, 67 ±807, 28	280, 00	1960, 00	0, 91	0, 42
FİNLANDİYA	626, 67 ±211, 66	360, 00	840, 00		
AVUSTURYA	613, 33 ±101, 00	480, 00	700, 00		

Tablo 2 incelendiğinde, ülkelerin tüm yarışmalardan (NH, LH, TLH) kazandıkları madalyalara göre elde ettikleri SBP'lerinin karşılaştırmasından istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. (Tablo 2).

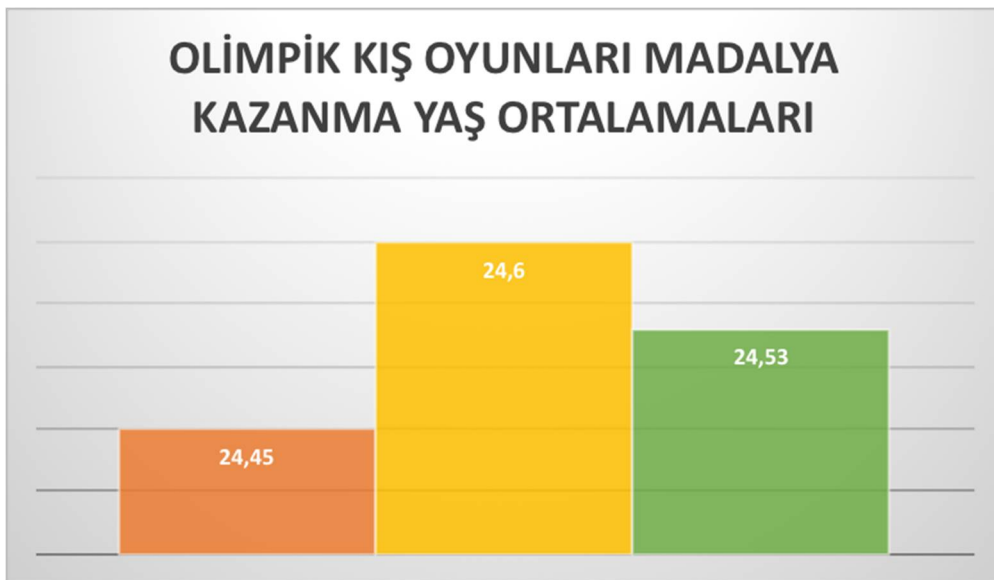


Şekil 7. Kış Olimpiyatlarında ülkelerin topladıkları SBP sıralaması

Tablo 3. Kış Olimpiyatlarında (1924-2018) sporcuların madalya kazanma yaş ortalamaları

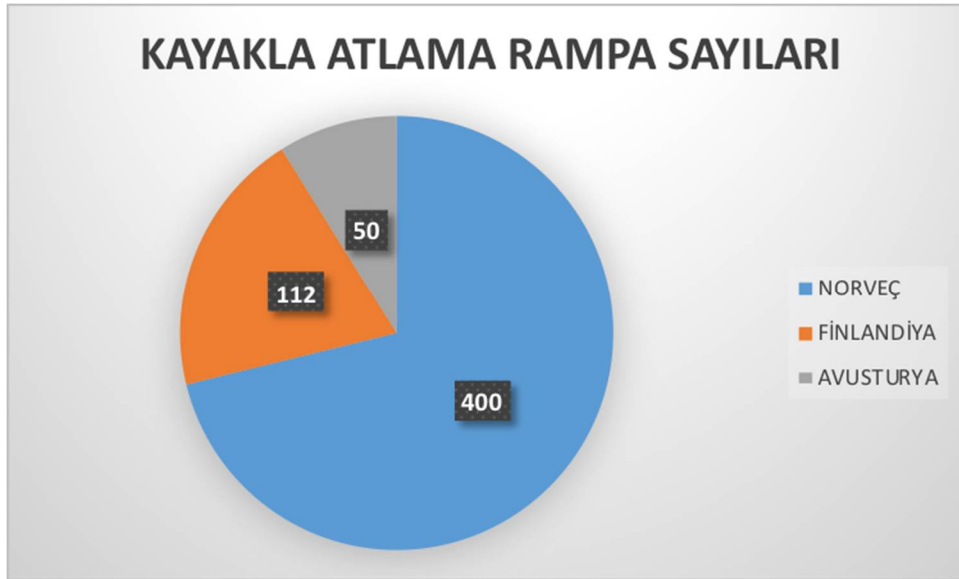
Madalya türü	Ort ± SS (yaş/yıl)	Minimum	Maksimum
Altın	24, 45 ±3, 063	17	31
Gümüş	24, 59±4, 790	18	42
Bronz	24, 53±3, 530	17	32

Tablo 3 incelendiğinde, Olimpik Kış Oyunlarındaki tüm yarışmalarda (NH, LH, TLH) madalya kazanan sporcuların yaş ortalamalarına bakıldığında Altın madalya kazanan sporcular 24, 45 yaş/yıl, gümüş madalya kazanan sporcular 24, 59 yaş/yıl, bronz madalya kazanan sporcular 24, 53 yaş/yıl olduğu bulunmuştur (Tablo 3).



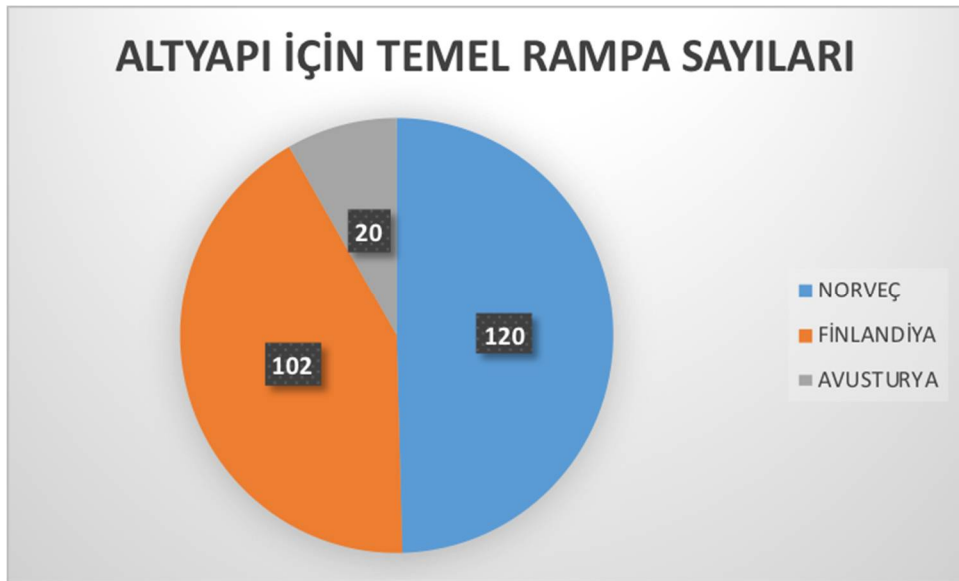
Şekil 8. Olimpik Kış Oyunları Madalya Yaş Ortalamaları

Aşağıda verilen grafikler ülkelerin eğitim sistemleri ile ilgili federasyonların eğitim direktörlerine sorulan soruların cevaplarını göstermektedir.



Şekil 9. Ülkelerin Kayakla Atlama Rampa Sayıları

“Ülke genelinde kayakla atlama rampa sayısı kaç adettir?” sorusuna, Norveç 400 adet, Finlandiya 112 adet, Avusturya 50 adet cevabı verilmiştir.



Şekil 10. Ülkelerin Altyapı İçin Temel Rampa Sayıları

“Ülke genelinde altyapılar için temel rampa sayısı kaç adettir?” sorusuna, Norveç 120 adet, Finlandiya 102 adet, Avusturya 20 adet cevabı vermiştir. Ülkelere yönelttiğimiz bir diğer soruda ise ilk kayakla atlama rampasının ne zaman yapıldığı sorusuydu. En eski rampa 1808 yılında Norveç’ te olurken, Finlandiya’ da 1899 yılında ve Avusturya’ da 1907 yılında ilk kayakla atlama rampalarının kurulduğu bilgisi verilmiştir.



Şekil 11. Ülkelerin Kayak Kulübü Sayıları

“Ülkenizdeki kayak kulübü sayısı kaç adettir?” sorusuna Norveç 1100 adet, Finlandiya 300 adet, Avusturya 100 adet cevabı vermiştir. Bu kulüplerin kaç adedinin kayakla atlama kulübü olduğu sorulduğunda ise Norveç 200 adet, Finlandiya 80 adet, Avusturya 30 adet cevabı vermiştir. Ülkenizdeki ilk kayakla atlama kulübünün yılı sorulduğunda net tarih olarak Norveç 1861 yılında kurulduğunu ifade etmiştir.



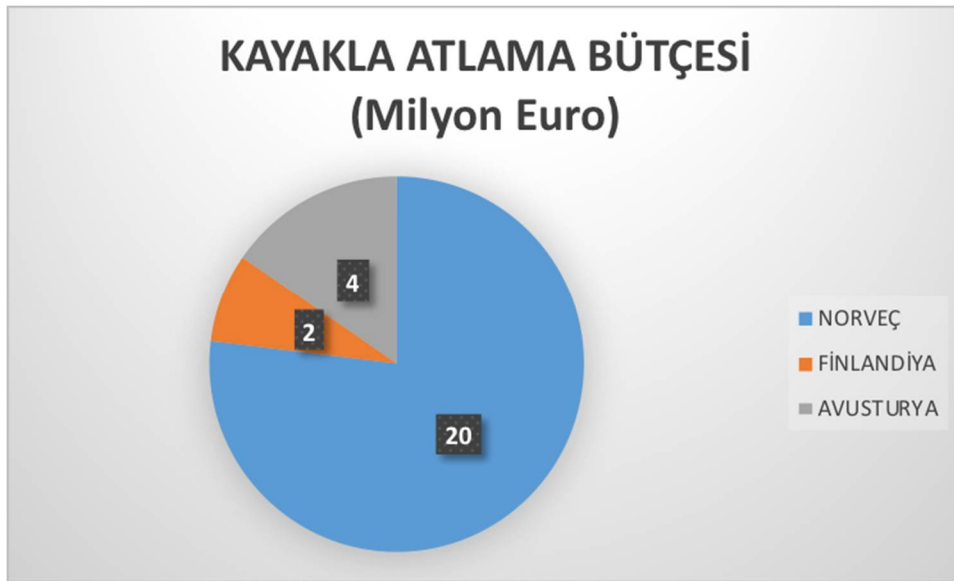
Şekil 12. Ülkelerin Olimpiyat Hazırlık Merkezi&Spor Enstitüsü Sayıları

“İlk Olimpiyat Merkezi & Spor Enstitüsü ne zaman kuruldu?” sorusuna, Finlandiya’ da 1920 yılında, Avusturya’ da 1967 yılında, Norveç ise 1980 yılında cevabı vermiştir. Ayrıca bu ülkelerin üçünde de kayakla atlama sporu ile entegre eğitim kurumu bulunduğu kuruluş yıllarının ise sırası ile Finlandiya’ da 1960 yılında, Avusturya’ da 1967 yılında, Norveç ise 1970 yılında cevabı vermiştir.

Sistem içerisindeki sporcuların eğitilmesi konusundaki en önemli faktör antrenör sayısı ve bilgi seviyesidir. Yaptığımız araştırma neticesinde en fazla antrenör 290 ile Avusturya’da bulunurken, Norveç’ te 100 antrenör ve Finlandiya’ da 40 antrenör bulunduğu tespit edilmiştir.

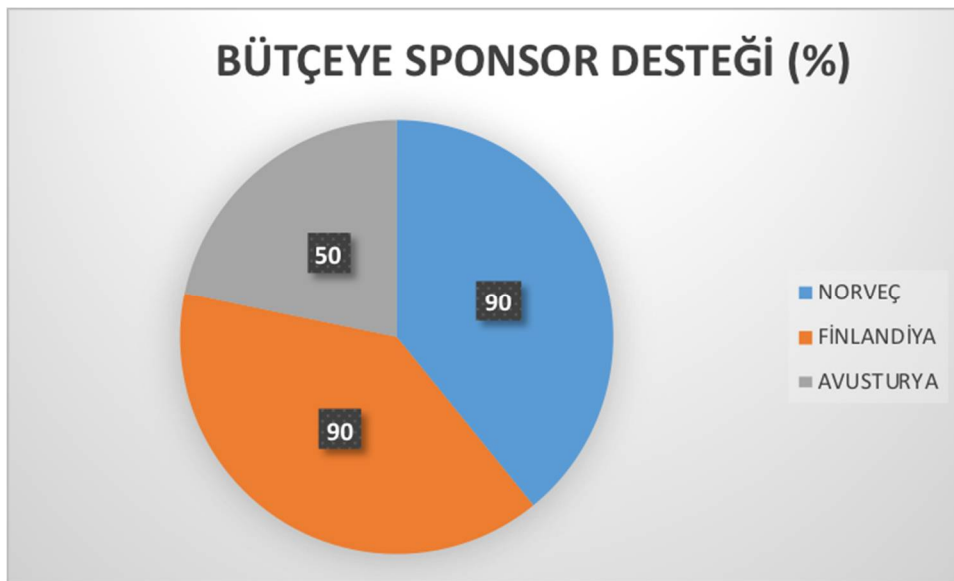
“Milli takımda kaç antrenör bulunuyor?” sorusuna sadece Finlandiya cevap vermiş ve

bu sayının 8 kayakla atlama antrenörü olduğunu ifade etmiştir.



Şekil 13. Ülkelerin Kayakla Atlama Bütçesi

“Kayakla Atlama bütçesi ne kadardır” Norveç 20 milyon Avro, Avusturya 4 milyon Avro, Finlandiya ise 2 milyon Avro cevabı vermişlerdir.



Şekil 14. Ülkelerin Bütçeye Sponsor Desteği

“Kayakla Atlama bütçesine sponsor desteği (%) ne kadardır?” sorusuna Norveç 90%, Avusturya 50%, Finlandiya 90% cevabı vermiştir. Bu desteğin ne zaman başladığı sorusuna ise sırası ile Norveç 1908, Avusturya 1985, Finlandiya 1960 yılı olarak cevap vermişlerdir.

Diğer yandan “Kayakla Atlama bütçesine devlet desteği ne kadardır? Sorusuna Norveç 10%, Avusturya 50%, Finlandiya 10% cevabı vermiştir. Bu desteğin ne zaman başladığı sorusuna ise sırası ile Norveç 1908, Avusturya 1907, Finlandiya 1920 yılı olarak cevap vermişlerdir.

“Kayak kulüplerinin kayakla atlama sporuna maddi desteği var mı?” sorusuna ise tüm ülkeler kısmen cevabı vermiştir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan araştırma ve değerlendirme neticesinde sonuç olarak şunları söyleyebiliriz;

Ülkenin spor branşında başarılı olmasında geçmişinin güçlü olması, teknik geliştirebilir olması önemlidir. Norveç kayakla atlamanın başladığı ve günümüze kadar olan olimpiik yarışmalar neticesinde SBP en yüksek ülke konumundadır,

Finlandiya ve Avusturya' da bu sporda geçmişi olan ve Norveç' e göre Büyük Rampa yarışmalarında daha başarılı olan ülkelerdir,

Sporda başarı tesisleşme, güçlü bütçe ve yaygın kulüpleşme ile olduğuna en başarılı örneklerden biri kayakla atlamada Norveç olarak karşımıza çıkmaktadır,

Kayakla atlama gibi hem hem teknik hem mesafe puanının etki ettiği bir sporda özellikle uçuş tekniğinin geliştirilmesine yönelik hem saha hem bilimsel çalışmalar yapılması gerektiği,

Avusturya'nın akademik ve sportif eğitimi birlikte başarılı bir şekilde kayakla atlamada yürüttüğü görülmektedir,

Kayakla Atlamada madalya kazanma yaş ortalamasının 24-25 olduğu ancak daha erken ve daha geç yaşlarda da başarılı olunabileceği,

Finlandiya'nın çok başarılı dönemlerden sonra ciddi bir düşüşe geçtiği bunda başarının kalıcı olabilmesi için geçmişin değil sistemin güncelliğini koruması gerektiğini,

Sürdürülebilir güçlü bütçenin oluşması için devlet desteğinden ziyade sponsor desteğinin olmasının gerektiği,

Sporcu eğitim sistemlerinin mutlaka akademik eğitim sistemleri ile entegre olması, özellikle Norveç' te Norwegian College of Elite Sport (NTG), Avusturya' da Schigymnasium (ski academy) STAMS çok başarılı örneklerdir,

Uzun süreli sporcu gelişim sistemlerini başarılı bir şekilde oluşturacak ve yönetecek resmi birimlerin (olimpiik sporcu merkezleri, spor enstitüleri) olması, sonuçlarına varılmıştır.

Kayakla atlama branşı ile ilgili literatür tarandığında bilgi açısından neredeyse hiç bilgi elde edilememiştir. Ülkemizde yeni yeni gelişen ve gelişime son derece açık olan Kayakla atlama branşının, sportif ve eğitim açısından dünyada söz sahibi ülkeler ile kıyaslandığında çok geride olduğumuz sonucuna varılmıştır.

Ülkemizde tarihi çok eskilere dayanan bu kış sporları branşının gelişmesi ve dünyada başarılı olan ülkelerin tecrübelerini iyi analiz ederek uygun olan modeli yaratıp bilimsel olarak bu sporda ilerleme sağlayabilir. Bunun için sporcu seçiminden, antrenman modellemesine, bilgili antrenör yetiştirmeden elindeki tesisleri verimli kullanmasına kadar dikkat edilmesi gereken birçok önemli konu çözümlenmeli ve uzun vadeli sporcu geliştirme modeline sadık kalarak 8-12 yıllık planlar yapılmalıdır. Bunlar yapıldığı takdirde kış sporlarında başarı yakalanabilecek bir spor branşı olabilir. Ayrıca olimpiyat oyunlarında yeni olan kadın kayakla atlama branşı için hızlı ve sürdürülebilir bir çalışma yapıldığı takdirde uluslararası standartları yakalamak zor görülmemektedir.

KAYNAKÇA

- Denoth, J., Luethi, S. M. and Gasser, H. 1987. Methodological problems in optimisation of the flight phase in ski jumping. *International Journal of Sport Biomechanics*, 3: 404–418.
- Engelbrechtsen L, Steffen K, Alonso JM, Aubry M, Dvorak J, Junge A, Meeuwisse W, Mountjoy M, Renstrom P, Wilkinson M. Sports injuries and illnesses during the Winter Olympic Games 2010. *British Journal of Sports Medicine*, 2010; 44 (11): 772- 780.
- Eriksson KE. Method and device for measuring jump-lengths on a ski-jump. U.S patent Documents, 1978.
- Janura M, Lehnert M, Elfmark M, Vaverka F. A Comparison of The Take-Off and The Transition Phase of The Ski Jumping Between The Group of The Ski Jumpers and The Competitors in Nordic Combined. *Gymnica*, 1999; (29): 2.
- Karapınar AR. Kayak, 5. Baskı. Ankara, Diptaş Yayınları, 1981:2.
- Kaan Böke, Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, Alfa Yayıncılık, s:456, 2009.
- Kaps P, Schwameder H, Engstler C. Computation of ground reaction forces during takeoff in ski jumping by inverse dynamics. In E. Müller, W. Niessen, H. Schwameder, C. Raschner, S. Lindinger (Eds.), *Abstracts of 1st International Congress on Skiing and Science*, 1996: 44-45.
- Kıyıcı F, Imamoğlu O, Bayraktar G. Kayakla Atlama Sporunun Teknik ve Puanlama Sistemi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 2011;13: 261–269
- Kurdakul, S. Kayak, 1. Baskı. İstanbul, Adam Yayıncılık, 1984: 9.
- Kraemer WJ, Fleck SJ, Maresh CM, Ratamess NA, Gordon SE, Goetz KL, Harman EA, Frykman PN, Volek JS, Mazzetti SA, Fry AC, Marchitelli LJ, Patton JF. Acute hormonal responses to a single bout of heavy resistance exercise in trained power lifters and untrained men. *Canadian Journal of Applied Physiology* 1999 Dec; 24: 524-37
- Oggiano L. Saetran L. Effects of body weight on ski jumping performances under the new FIS rules. *Engineering of Sport*, 2008; (1): 1-9.
- Patton, Q. M. (1987). *How to use qualitative methods in evaluation*. Newsbury Park, London, New Dehli: Sage Publications
- Vaverka F. Biomechanika skoku na lyzich. Olomouc, Univerzita Palackeho, 1987.212-219
- Vaverka F, McPherson M, Joqt B, Janura M, Elfmark M, & Puumala R.. A kinematic focus on the relationship between the main phases of ski-jumping and performance at the Innsbruck 1995 event. *Proceedings of the 13th International Symposium on Biomechanics in Sports*, 1995: 269-272.
- Virmavirta M, Komi PV. The takeoff forces in ski jumping. *International Journal of Sport Biomechanics*, 1989; 5: 248-257.
- Virmavirta A, Isolehta J, Komi P, Bruggemann GP, Muller E, Schwameder H. Characteristics of the early flight phase in the Olympic ski jumping competition. *Journal of Biomechanics*, 2005, 38 (11): 2157-2163.
- Virmavirta M. Isolehto J. Komi P. Schwameder H. Pigozzi F. Massazza G. Take- off analysis of the Olympic ski jumping competition (HS-106 m). *Journal of Biomechanics*, 2009; 42(8): 1095-1101.

İnternet Kaynakları

<http://www.fisskijumping.com/08.07.2011>, Erişim Tarihi: 26 Temmuz 2011.
<http://www.kayakmagazin.com/haberler/207-60-yllkxayali-gercek-oldu-.html>, Erişim Tarihi: 15 Haziran 2018.
<http://www.olympic.org/media?articlenewsgroup=1&articleid=124134&searchpageip=10&searchpage=1>, Erişim Tarihi: 14 Ağustos 2018.
<http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&Date=&ArticleID=1020222&CategoryID=77>, Erişim Tarihi: 15 Haziran 2018.
Vikipedi Özgür Ansiklopedi. [http://tr.wikipedia.org/wiki/kayak_\(k % C4 % B 1 % C 5 % 9 F _ sporu\)](http://tr.wikipedia.org/wiki/kayak_(k%C4%B1%C5%9F_sporu)) . 11 Nisan 2014.
<http://www.skispringen.com/index>, Erişim Tarihi: 26 Temmuz 2018.

EK-2. ÜLKELERE SORULAN SORULAR

Purpose of this research: An Analysis of the Countries Accomplished in Ski-Jumping At Winter Olympics And An Examination of Their Training Methods

Questions

1. How Many Ski Jumping Hills Do You Have In Your Country?
2. How Many Basic Training Hills? (For Juniors and Kids) Do You Have Inside of These Hills
3. How Many Ski Clubs Do You Have In Your Country and How Many Ski Jumping Clubs Do You Have?
4. How Many Olympic Training (Preparation) Centre Do You Have In Your Country or Sport Institute?
5. Are There Any Integration with The Schools About Ski Jumping? (Corporate Schools)
6. Are There Any Money Support for The Ski Jumping Athletes from Ski Clubs?
7. How Much Ski Jumping Budget Do You Have In Your Country and from This Budget How Much Does It Occur from Government, How Much Does It Occur from Sponsors?
8. How Many Ski Jumping Trainers Do You Have In Your Country? How Is The Ski Jumping Trainer System? National Team – Club Team Trainers?
9. How Is The Athlete Selection System In Ski Jumping? From Beginners and Olympics?

NOTE: The Data Obtained Will Be Used In My Master Thesis Titled “An Analysis of the Countries Accomplished in Ski-Jumping At Winter Olympics And An Examination of Their Training Methods

BEŞİNCİ BÖLÜM

KIŞ TURİZM KORİDORU KAPSAMINDAKİ İLLERDE KIŞ TURİZM HAREKETLERİ

WINTER TOURISM MOVEMENTS IN PROVINCES COVERED BY WINTER TOURISM CORRIDOR

Mucip Demir ¹

Mete Alım ²

EXTENDED SUMMARY

1. INTRODUCTION

Republic of Turkey from the organization in order to ensure rural development to this day 11 Development Plan put forward which is the tourism industry in order to achieve rural development in Turkey's economic and underdeveloped social care in these plans are specifically being developed with support and encouragement. In this context, especially in western Turkey made significant social and economic development and also be eligible under the influence of natural and human geographical running the southern coast, Turkey has provided great support to the economy through revenues from tourism. This was despite the difficult geographical conditions of Turkey due to economic and social development that respects the interior and eastern parts for the holidays because of the perception in tourism and marine tourism development goals as honey show. Therefore in order to improve Turkey's court of this nature it has been studied many projects and plans to be implemented with government support. Erzurum in 2007 in one of these plans, Kars, Erzincan composed of provincial and winter is considered favorable in terms of tourism provinces of Culture and Tourism designated by the Ministry "Turkey Tourism Strategy 2023 action plan" covered "winter tourism corridor" has been incorporated into the adopted tourism development. In this way, it is aimed to provide economic and social development of these provinces.

2. AIM AND METHODOLOGY

In this study, it is aimed to examine the development of the provinces included in the winter tourism corridor in terms of winter tourism movements. The research is based on quantitative statistical data and the data obtained from institutions such as Ministry of Culture and Tourism and TURKSTAT have been interpreted in the light of geography science principles.

¹ Doç. Dr. Kafkas Üniversitesi Dede Korkut Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölümü, Coğrafya Öğretmenliği Anabilim dalı, mucipdemir@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0003-1122-2664

² Prof. Dr. Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Coğrafya Öğretmenliği Anabilim dalı malim@atauni.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-7805-3215

3. LOCATIONS AND WINTER TOURISM PROPERTIES OF WINTER TOURISM CORRIDOR PROVINCES

Among the provinces included in the winter tourism corridor, the increase in the number of tourists observed in the ski centers in Erzurum and Kars, which is traditionally known for its heavy winter season characteristics, is not at the desired level due to lack of tourism infrastructure and promotion in Erzincan province, which is included in the winter tourism corridor.

4. TOURIST MOVEMENTS AND QUALIFICATIONS IN THE RESEARCH AREA

As a result of the “winter tourism corridor” project, which was initiated by the Ministry of Culture and Tourism by law and decision since 2007, significant investments have been made in the tourism infrastructure and facilities in Erzincan, Erzurum, Kars and Ardahan provinces which are located in the winter tourism corridor. As a result, a significant amount of accommodation facilities and bed capacity has been established by the private sector in these provinces. A total of 235,871 tourists came to these provinces in the winter tourism corridor for the purpose of winter tourism. According to year fluctuations in the number of tourist arrivals in the period up to 2008, a significant increase occurred in the number of winter tourists popping fluctuations occur as a result of general economic and political fields in Turkey occurred in these years. With the significant increase in the number of tourists arriving since 2015, an upward and steady increase has started to occur. In 2007, when winter tourism corridor began to be implemented, 33,807 tourists came to Erzincan province, one of the provinces included in the winter tourism corridor, 224,673 tourists came to Erzurum province and 41,380 tourists came to Kars province. The number of tourists visiting Kars has increased by 185% to 414,747 and the number of tourists visiting Kars has increased by 570% to 236,140. Since 2007, when the winter tourism corridor application started, Kars is the province with the highest number of tourists. In recent years, this is due to the investments made by the private sector as well as promotional activities and the interest in “eastern express flightsıla.

5. CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS

Winter tourism centers in the provinces of Erzincan, Erzurum, Kars and Ardahan, which are located in the winter tourism corridor, received 775,362 tourists, which correspond to 24% of the total 3.187.064 winter tourists coming to our country during the 2018 winter tourism period, indicating that the tourism corridor provinces have not received enough tourists yet. Among the tourism corridor provinces, Erzurum province and winter tourism center constitute 414,747 tourists, which make up 53% of 775,362 tourists coming to the province in the winter season. While Erzurum attracts more tourists compared to other provinces in the same scope, it is primarily related to the high number of accommodation facilities and promotional activities and local attractiveness elements, although the amount of winter tourists coming to Erzurum is not at the desired level. In the winter tourism corridor, Sarıkamış winter tourism center constitutes the second largest tourist area. In 2018 tourism period, Sarıkamış was visited by 236,163 tourists, making up 30% of the total 775,362 tourists coming to the winter tourism corridor. Although Kars-Sarıkamış is considered to have more natural charms compared to Erzurum, it is understood that the amount of tourists coming to

Erzurum is lower than Erzurum, but rather it is related to the limited availability of accommodation. On the other hand, the Ministry of Culture and Tourism aims to increase the number of beds in Sarıkamış not only in Erzurum but also in winter centers throughout the country. In the winter tourism corridor, Erzincan and Ardahan winter tourism centers, in comparison to the Erzurum and Kars-Sarıkamış Winter tourism centers, receive a total of 124,475 tourists, which corresponds to 13% of the total number of tourists visiting the winter corridor. It arises.

Keywords: Winter Tourism Corridor, Winter Tourism, Rural Development

1. GİRİŞ

Turizm; Dinlenmek, eğlenmek, görmek, tanımak, sportif faaliyetlerde bulunma veya izleme, bilgi ve görgüsünü arttırmak amacıyla ya da sadece zevk almak amacıyla bir yere, bir bölgeye, ülkeye yapılan gezi veya seyahat anlamına gelmektedir (Doğanay, 2013).

Kış turizmi; odağında kayak sporunun bulunduğu ve buna uygun karlı ve eğimli alanlara yapılan seyahatleri, konaklama ve diğer hizmetlerden yararlanmayı kapsayan faaliyet ve ilişkilerin bütünüdür (Ülker, 1992). Kış turizmi kar yağışına bağlı olarak dağların kar alabilen yükselti kuşağında sporun (kar kayağı) ağırlık kazandığı bir turizm çeşididir. (Doğaner, 2001)

Dünyada, turizm faaliyetlerin modern anlamda başladığı 20. Yüzyılın ortalarından sonra genelde “deniz, güneş, kum” turizmi olarak bilinen yaz turizmi ilgi görmüş, yaz turizminin yapıldığı alanlar hızlı bir şekilde ekonomik ve sosyal bakımdan kalkınma ve gelişim göstermiştir. Bu alanlarda başta ekonomik ve sosyal amaçlı yatırımlar artarken bu duruma bağlı olarak ta istihdam artışı, ekonomik sektörlerde çeşitlenme, kırsal kalkınma ve göçün büyük oranda önlenmesi gibi olumlu gelişmeler meydana gelmiştir. Bu deneyim ve durumlarda dolayı turizm öteden beri kalkınma için önemli bir araç olarak görülmüştür. Bölgesel farklılıkları gidermede, gelir dağılımındaki mekânsal farklılıkları azaltarak önemli rol oynayabilmektedir. Turizmin istihdam yaratma potansiyeli göz önüne alındığında bölgesel dengesizliğin giderilmesinde de etkili olacağı düşünülebilir (Özgüç, 2007).

Birçok hükümet öteden beri turizm ülkenin uzak ya da kenar kesimlerini geliştirmede bir teşvik unsuru olarak görülür. Ülkenin çekirdek olarak nitelenen gelişmiş alanlarında meydana gelen kalkınma hareketinin yavaş yavaş “kenar” bölgelere akacağını düşünürler. Böylece hükümetler başlangıçta ulaşım altyapısını oluşturarak, sonra hedef alan hakkında reklamlar yoluyla çekiciliği vurgulayarak turizme bağlı kalkınmaya teşvik etmeye çalışırlar (Özgüç, 2007).

Türkiye Cumhuriyeti Devleti de kuruluşundan bu güne kırsal kalkınmayı sağlamak amacıyla 11 Kalkınma Planı ortaya koymuş olup bu planlar içinde Türkiye’nin ekonomik ve sosyal bakımdan geri kalmış alanlarında kırsal kalkınmanın sağlanması amacıyla turizm sektörü özellikle destek ve teşviklerle geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda özellikle Türkiye’nin batı ve güney kıyılarında doğal ve beşeri coğrafi koşulların da uygun olmasının etkisiyle önemli sosyal ve ekonomik kalkınma sağlanmış, Türkiye ise turizmden elde ettiği gelirlerle ekonomisine büyük destek sağlamıştır. Buna rağmen Türkiye’nin zorlu coğrafi koşulları nedeniyle ekonomik ve sosyal bakımdan kalkınmamış iç ve doğu kesimleri tatil algısının deniz turizmine yönelik olması nedeniyle turizmde de hedeflenen kalkınmayı gösterememiştir. Bu nedenle Türkiye’nin bu özellikteki sahalarından geliştirilmesi amacıyla

birçok proje ve plan devlet desteğiyle hayata geçirilmeye çalışılmıştır. Bu plan ve projelerden birisi de 2007 yılında “Türkiye turizm stratejisi 2023 eylem planıdır.” Bu kapsamda kış turizmi için elverişli koşullara sahip olan Erzurum, Kars, Erzincan ve Ardahan illeri “kış turizm koridoru” olarak kabul edilen turizm geliştirme alanına dâhil edilmiştir. Bu şekilde bu illere kış turizmine yönelik önemli devlet ve özel sektör yatırımları yapılmış olup bu illerin ekonomik ve sosyal bakımdan kalkınmanın sağlanması amaçlanmıştır.

2. AMAÇ VE YÖNTEM

Bu çalışmada, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından “Türkiye turizm stratejisi 2023 eylem planı” kapsamında kış turizmi bakımından elverişli kabul edilerek “kış turizm koridoru” gelişim alanına dâhil edilmiş olan Erzincan Erzurum, Kars ve Ardahan illerinin kış turizm hareketleri bakımından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda “kış turizm koridoru illerine” kış döneminde kış turizm faaliyetlerine katılmak amacıyla gelen turist sayılarının yıllara göre değişimi, turistlerin geldikleri lokasyonlara göre dağılımları, konakladıkları kış turizm merkezleri, konaklama tesisleri ve altyapı imkânları, konaklama gece sayıları, konaklama tesisleri kapasite kullanım oranları ve diğer konaklama unsurlarıyla ilgilerinin belirlenmesi ve ortaya çıkan sonuçlara göre bazı öneriler sunulması amaçlanmaktadır.

Araştırma nicel istatistiki verilere dayanmakta olup daha çok mevcut durumun tespit edilmesi amacıyla yönelik betimsel bir araştırma özelliği göstermektedir. Bu araştırma için öncelikle “kış turizm koridoru” kapsamındaki iller için kış ve diğer turizm faaliyetlerini inceleyen çalışma ve araştırmalar için literatür taraması yapılmıştır. Daha sonra bireysel olarak yaşamsal ve bilimsel amaçlı çalışma deneyimi bulunan araştırma sahasında çalışma öncesi fotoğraflarla belirlenen gözlemlere dayanan bir ön etüt çalışması yapılmıştır

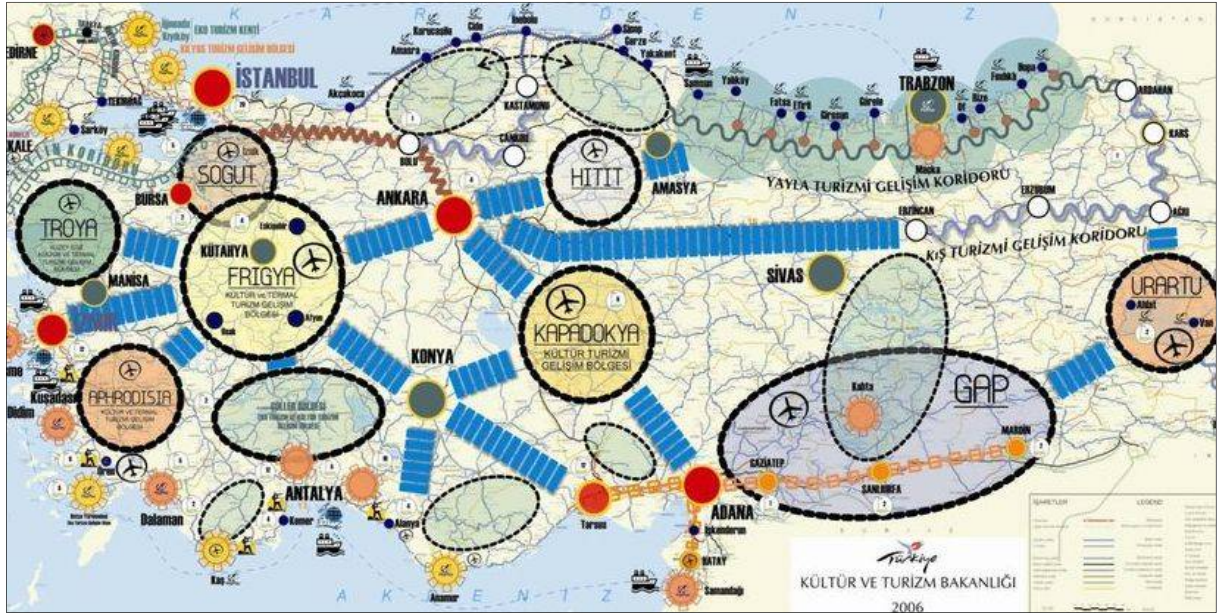
Bu araştırmada kullanılan ve araştırmanın amacına uygun olabilecek ham veriler başta Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) gibi ilgili kuruluşlardan elde edilmiştir. Elde edilen bu ham veriler araştırmanın gerekliliğince elelendikten sonra; Microsoft Excel gibi istatistiki programlar kullanılarak analize edilmiş ortaya çıkan sonuçlar araştırılan konunun hedeflenen sonuçlarını en doğru şekilde yansıtabilecek olan grafik ve tablolar haline getirilmiştir. Araştırmadan elde edilen veri ve diğer sonuçlar araştırmanın başında hedeflenen amaçlara dayalı olarak “kış turizm koridoru” kapsamındaki turizm merkezlerinin farklılık ve benzerlikleriyle mekânsal ilişkilerinin tespit edilmesi amacıyla görseller haline getirilmiştir.

Araştırma amacıyla yönelik olarak elde edilen verilerin bahsi geçen elemlenme, analiz ve görselleştirme çalışması sonucu ortaya çıkan tüm sonuçlar Coğrafya Biliminin; nedensellik, dağılım ve karşılıklı ilgi (bağlantı) ilkeleri ışığında araştırma konusu gerekliliğince değerlendirilip yorumlanmıştır. Bu kapsamda araştırmadan elde edilen sonuçlara göre öneriler sunulmuştur.

3. KIŞ TURİZM KORİDORU İLLERİNİN KONUMLARI VE KIŞ TURİZM ÖZELLİKLERİ

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından belirlenen “Türkiye turizm stratejisi 2023 eylem planı” (YİGM, KTB, 2019) kapsamında Türkiye’nin kuzey doğusunda ve kabaca 40° kuzey enlemi üzerinde batıdan doğuya doğru sıralanan; Erzincan, Erzurum, Kars ve Ardahan illeri, jeomorfolojik, iklimik ve diğer beşeri koşulların kış turizmi bakımından elverişli olması

nedeniyle “kış turizm koridoru” olarak ilan edilmiştir (Şekil.1)



Şekil 1. Türkiye turizm stratejisi 2023 Kavramsal Eylem planı haritası.

Kaynak: <https://Yigm.Ktb.Gov.Tr/TR-10176/Kis-Sporlari-Turizmi-Temali-Ktkgb39ler.Html>

3.1. Erzincan Kış Turizm Merkezi

Kış turizm koridorunun en batısında Erzincan ilinde Ergen Kış Turizm Merkezi bulunmaktadır. Merkez 2013 yılında hizmete açılmış olup Erzincan şehir merkezinin 13 km güneyinde Munzur sıradağları üzerinde 2970 metre irtifaya sahip Ergandağı üzerinde kurulmuştur. Toplam 9 km direkt uzunluğa sahip Alp disiplinine ait 4 kayak pistine sahip olan merkezde bu pistler üzerinde taşıma amacıyla 3450 kişi/ saat kapasiteli 3 mekanik taşıma tesisi bulunmaktadır. Ergen kayak merkezinde çeşitli ihtiyaçlara hitap eden değişik nitelikte günübirlik konaklama tesisleri bulunmakta olup bu tesisler dışında Erzincan şehir merkezinde her ihtiyaca cevap verebilecek konaklama imkânları mevcuttur (Tablo 1). (Şekil 1), (Şekil 3) <http://www.ergankayak.com/tr/kayak-merkezi/gunu-birlik-tesisler.html> .

Tablo 1. Ergen Kış Turizm Merkezi Kayak Pistleri (2019)

No:	Zorluk	Uzunluk	Başlangıç	Bitiş Rakım
1	Orta	2500	2958	2290
2	Orta	2030	2765	2540
3	Orta	2832	2347	1738
4	Orta	1363	2102	1926

Kaynak: <http://www.ergankayak.com/tr/kayak-merkezi/pistler.html> (Erişim 14.10.2019).



Şekil 2. Erzincan Ergandağı Kış Turizm Merkez Kayak Pistleri
Kaynak <https://www.ergankayak.com/images/harita/2.jpg> (erişim 21.11.2019).



Şekil 3. Erzincan Ergandağı Kış Turizm Merkezi Mekanik Tesisleri
Kaynak <https://www.ergankayak.com/images/harita/4.jpg> (erişim 21.11.2019).

3.2. Erzurum Kış Turizm Merkezi

Kış turizm koridorunun orta kısmında Erzurum ilindeki kış turizm merkezleri bulunmaktadır. Erzurum'da 1991'de Kış Sporları ve Turizm Master Planı hazırlanmış, bu planla ilde üç önemli kayak merkezi sahası tespit edilmiştir. Bunların tamamı Palandöken Dağlarının kuzey eteklerindedir. İlki şehrin hemen güneyinde ve 5 km uzaklıkta bulunan Erzurum Boğazı (Hınıs Boğazı ve Tekman Boğazı olarak ta bilinmektedir) mevkiinde yer almaktadır. Diğerleri şehrin güneybatısında Konaklı ve güneydoğusunda olan Gez Yaylası sahalarıdır. Bunlardan Erzurum Boğazı Mevkiindeki Palandöken Kayak Merkezi, sahip olduğu pistleri, konaklama tesisleri, mekanik taşıyıcılarıyla ülkemizin en önemli kış turizm sahalarından biri haline gelmiştir (Doğanay vd., 2005).

Erzurum Boğazı Mevkiindeki Palandöken Kayak Merkezi, büyük kısmı 3200 m irtifaya sahip olan Ejder Tepesi üzerinde bulunmakta olup merkezdeki konaklama ve mekanik taşıma tesisleri yaklaşık 2200 metre irtifada kurulu bulunmaktadır. Merkezde tamamı alp disiplini aktivitelerine hitap eden 22 pist bulunmakta olup bu pistler üzerinde mekanik taşıma amacıyla kurulu çeşitli niteliklerde toplam 8100 metre uzunluğunda 10.200 kişi/saat taşıma kapasitesine sahip 9 lift bulunmaktadır. Palandöken kayak merkezinde çeşitli hizmet kalite sınıflarında 2466 yatak konaklama kapasitesi bulunmakta olup merkeze çok yakın durumda buluna Erzurum şehir merkezindeki yatak konaklama imkânları dâhil edildiğinde yatak konaklama sayısı toplamda 6.300'e ulaşmaktadır (KUDAKA, 2018) (Şekil 4-5).

Erzurum'daki ikinci kayak merkezi Konaklı mevkiinde bulunmaktadır. Konaklı'da kayak pistleri alanının alt noktası 2315 m, üst noktası 3143 m'dir. Toplam yükseklik farkı yaklaşık 830 m. olup, iniş yönleri kuzeydoğu, kuzeybatı arasında değişmektedir. Merkezde tamamı alp disiplini aktivitelerine hitap eden 11 pist mevcut olup bu pistler üzerinde mekanik taşıma amacıyla kurulu toplam 8,210 metre uzunluğunda 9193 kişi/saat taşıma kapasitesine sahip 6 lift bulunmaktadır (Altaş Vd. 2015). (Şekil 2)

Erzurum'daki üçüncü kayak merkezi, 25. Dünya Üniversiteler Kış Oyunları Erzurum 2011'de biatlon ve kayaklı koşu müsabakalarının yapılmasına yönelik olarak şehir merkezine 36 km uzaklıkta 160 hektar arazi üzerinde kurulmuştur. Merkezdeki kayak pistleri 1.713 - 1.767 m irtifa aralığında yer almaktadır. Merkezde 2,5 km, 3,75 km ve 5 km uzunluklarında mavi ve kırmızı nitelikli 3 alp disiplini pisti ile 1,6 km ve 1,3 km uzunluğunda iki adet kuzey disiplinine ait kayaklı kısa koşu pisti bulunmaktadır. Merkezde pistlerin yanı sıra profesyonel organizasyonlar için gerekli tüm altyapı (kayaklı koşu stadyumu, yarışma sevk ve idare binası, her bir takım için wax kabinleri, kayak test alanı, ısınma alanı, 1500 kişilik seyirci alanı, VIP çadırı vb. mevcuttur. Erzurum kış turizm merkezinde 27 Ocak- 6 Şubat 2011 tarihleri arasında gerçekleştirilen "UNIVERSIADE Kış Oyunları" organizasyonu kapsamında halen sadece lisanslı sporculara ve seyircili organizasyona hizmet verilen 1 adet Atlama Kulesi, 1 adet Buz hokeyi salonu, 1 buz pateni salonu, 1 adet Short Track Salonu 1 adet Curling Salonu bulunmakta olup bu tesisler Erzurum'un kış turizminde çekiciliğini arttırmaktadır. (KUDAKA, 2018). (Şekil 2)



Şekil.4. Erzurum Kış turizm alanları ve yatırım planları

Kaynak http://erzurumdayatirim.kudaka.org.tr/?page_id=289 (erişim 21.11.2019)



Şekil.5. Erzurum Palandöken Dağı Kış Turizm Alanları

Kaynak http://erzurumdayatirim.kudaka.org.tr/?page_id=289 (erişim 21.11.2019)

3.3. Sarıkamış Kış Turizm Merkezi

Kars ilindeki kış turizm merkezi Sarıkamış ilçe merkezi çevresinde teşekkül ettirilmiştir. Bu alanda iki Alp kayağı temelli iki merkez bulunmakta olup bunlardan ilki aynı zamanda Türkiye’deki ilk kayak merkezlerinden biri 1964 yılında ilçe merkezinin 3 km güneybatısındaki Çamurludağ (2255m) üzerinde kurulmuştur. Sarıkamış ilçesindeki ikinci kayak merkezi ilçe merkezi civarındaki bazı alanların 20.05.1991 tarihinde 20876 sayılı Resmi Gazetede “Kars-Sarıkamış Süphandağı, Cıbiltepe, Balıklıdağ, Çamurludağ Turizm Merkezi” olarak ilan edilmesi ile bu kapsamda 1991 yılından itibaren Cıbiltepe üzerinde Bayraktepe kayak merkezi adıyla kurulmaya başlanmıştır. Bu merkez 26.07.2010 tarih ve 27653 sayıyla yayınlanan resmi gazetede “Kars Sarıkamış Kış Sporları Turizm Merkezi” olarak ilan edilmiştir (Demir ve Alım 2014).

İlçe merkezinin yaklaşık 3 km batısında bulunan Çamurlutepe üzerindeki Osman Yüce Çamurlu kayak merkezi iken ilçe merkezi çevresindeki ikinci merkez ilçe merkezinin 2 km doğusundaki Cıbiltepe üzerinde kurulu Bayraktepe kayak merkezidir. “Bayraktepe (Cıbiltepe) kayak merkezi Kuzeydoğu Anadolu’da Kars ilinin Sarıkamış ilçesi merkezine 2 km mesafede bulunmaktadır. İrtifası 2634 m olan Bayraktepe üzerindeki kayak merkezinin ana konaklama tesisleri ve merkezi mekanik tesisleri 2150 m irtifada bulunmaktadır. Saf sarıçam örtüsüyle kaplı olan merkezde çeşitli eğitim derecelerinde; Alp disiplini aktivitelerine hitap eden 7, kuzey disiplini aktivitelerine hitap eden 1 adet kayak pisti mevcuttur. Bu kayak pistlerinde toplam 5348 kişi/saat taşıma kapasite sunan mekanik tesisler kayak severlere hizmet vermektedir. Sarıkamış Bayraktepe kış turizm merkezinde çeşitli hizmet kalite sınıflarında toplam 1054 yatak konaklama kapasitesi bulunmakta olup merkezle nerdeyse iç içe bulunan Sarıkamış ilçe merkezindeki yatak konaklama imkânları dâhil edildiğinde bu sayı 1406’ya ulaşmaktadır. Çok çeşitli kış turizmi aktivitelerine uygun olan merkezde, yılın aralık ve aralık ayları arasında kalan yaklaşık dört aylık dönemde iklimik koşullar bu aktivitelerin yapılmasına oldukça uygun durumda bulunmaktadır. Merkezin iklimik ve morfolojik koşullarından dolayı kış turizm ve spor aktiviteleri için olumsuzluk doğuracak çığ, heyelan gibi doğal riskleri bulunmamaktadır. Turizm ve spor faaliyetleri nedeniyle ilginin her geçen gün arttığı merkezde, çok çeşitli imkânlarla sahip konaklama tesisleri bulunmaktadır” (Demir ve Alım 2014). (Şekil 6-7).

Sarıkamış kış turizm alanında bulunan ikinci kayak merkezi ilçe merkezinin 3 km batısında Çamurlutepe üzerinde kurulu bulunan Osman Yüce Kayak evidir. 1964 yılında kurulan ve yaklaşık 1 km pist uzunluğuna ve pistler üzerinde kurulmuş 894 metre uzunluğunda sahip teleski mekanik taşıma tesisine sahiptir. Merkezde 49 kişi/gece yatak kapasitesine sahip Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğüne ait bir konaklama tesisi bulunmakta olup tesis daha çok sportif amaçlı kullanıma açıkken 2018 yılından itibaren tekrar turistik amaçlı kullanıma açılmıştır (Demir ve Alım 2014).



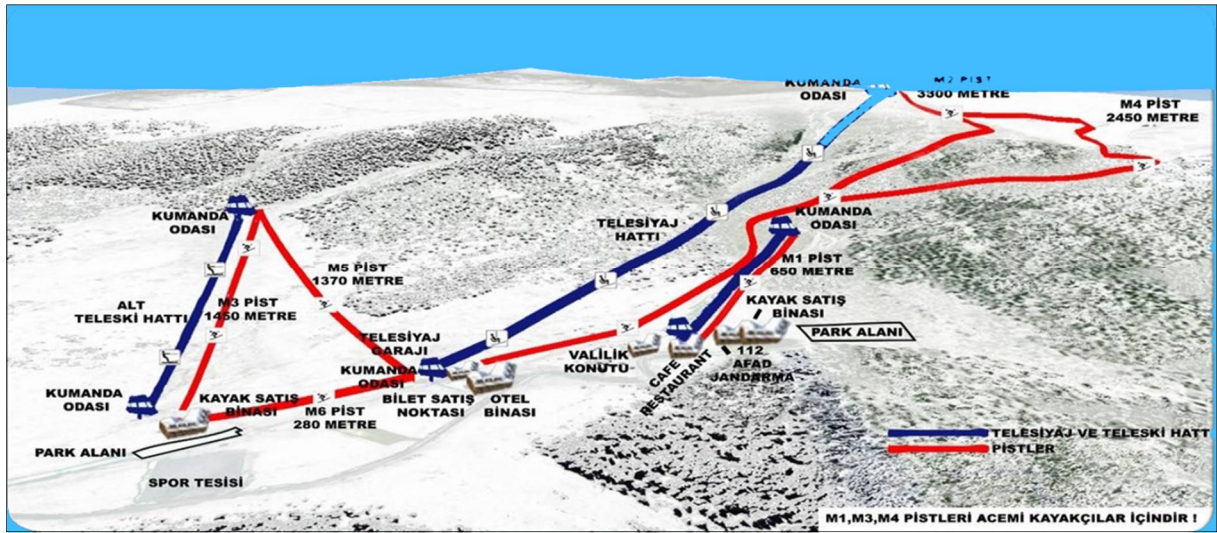
Şekil 6. Bayraktepe Kış Sporları Merkezin Kayak Pistleri
Kaynak:([http:// www. sarikamis.gov.tr/pistmap.aspx#](http://www.sarikamis.gov.tr/pistmap.aspx#)) (Erişim 21.11.2019).



Şekil.7. Bayraktepe Kış Sporları Merkezi Güneşli Konaklama Tesisleri

3.4. Ardahan Yalnızçam Uğurludağ Kış Sporları Turizm Merkezi

Kış turizm koridorunun en doğusunda Ardahan kış turizm merkezi bulunmaktadır. Önceki yıllarda il merkezine 12 km mesafede Çamlıçatak mevkiinde kurulu Çamlıçatak kayak evi mevcut bulunmasına rağmen Ardahan il merkezinin 23 km batısında Yalnızçam köyü civarındaki 2750 metre yüksekliğindeki Uğurludağ'ı 2010 yılında Bakanlar Kurulu Kararı ile "Yalnızçam Uğurludağ Kış Sporları Turizm Merkezi" ilan edilmiştir. Bu karar ile daha önceden etüt ve planları yapılan alanda mekanik taşıma ve konaklama tesisleri inşaatı başlamış olup bu kapsamda 2011 yılında, 1450 metre ve 650 metre uzunluğunda iki telesiyej hattı faaliyete geçirilmiştir. 2015 yılında 3000 metrelik yeni bir telesiyej hattı daha inşa edilerek toplam mekanik taşıma tesisi sayısı 3'e toplam mekanik taşıma tesisi uzunluğu 5250 metreye toplam taşıma kapasitesi 2800 kişi/Saat'e ulaşmıştır (Ardahan Valiliği 2019). Ardahan kış turizm merkezinde henüz oldukça yeni kurulmuş olması nedeniyle 73 yatak/gece konaklama kapasitesine sahip bir konaklama tesisi kurulu bulunmakta olup merkezdeki konaklama tesisi ve kapasitesinin zaman içerisinde artacağı düşünülmektedir (Şekil 8-9).



Şekil 8. Ardahan Yalnızçam Uğurludağ Kış Sporları Turizm Merkezi Kayak Pistleri ve tesisleri
Kaynak: (<http://www.ardahanozelidare.gov.tr/projeler>) ((Erişim 21.11.2019).



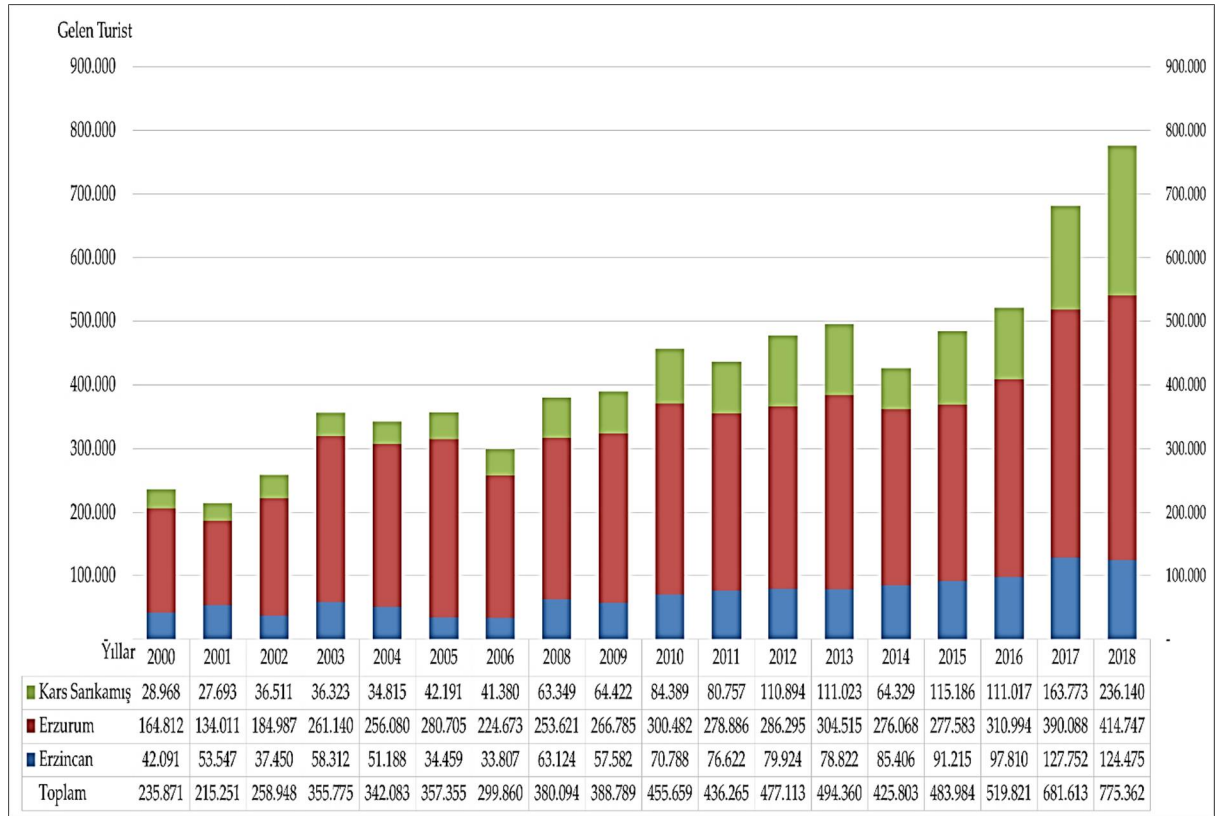
Şekil 9. Ardahan Yalnızçam Uğurludağ Kış Sporları Turizm Merkezi Kayak Pistleri ve tesisleri

Kaynak: (<http://www.kuzeyanadolugazetesi.com/images/haberler/kayak-bilmeyenler-kayak-merkezini-actilar.jpg>) ((Erişim 21.11.2019).

4. ARAŞTIRMA SAHASINDAKİ TURİST HAREKETLERİ ve NİTELİKLERİ

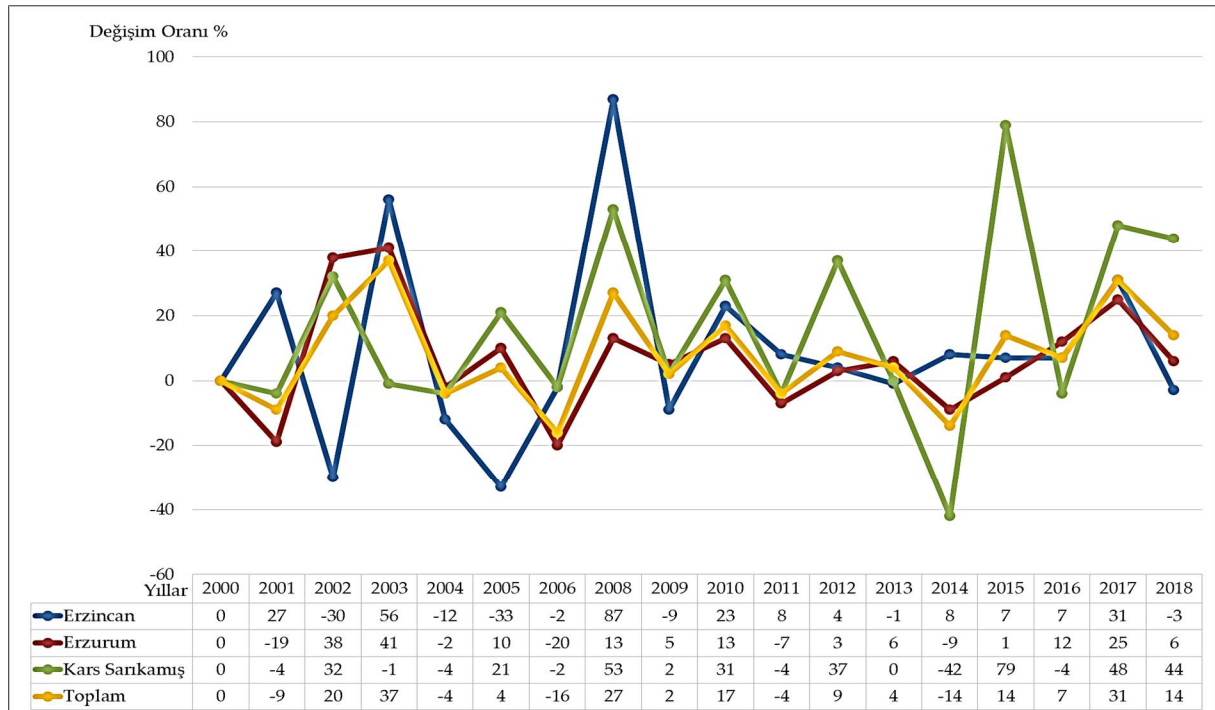
2007 yılından itibaren Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından uygulamasına başlanan “kış turizm koridoru” projesi sonucunda Kış turizm koridorunda yer alan Erzincan, Erzurum, Kars ve Ardahan illerinde bu yıldan itibaren düzenli olarak turizm altyapısı ve tesisleri bakımından önemli yatırımlar yapılmıştır. Bu yatırımlar sonucunda bu illerde özel sektör tarafından önemli miktarda konaklama tesisi ve yatak kapasitesi oluşturulmuştur. Bu yatırımların yapılmasından önce 2000 yılında kış turizm koridorunda bulunan adı geçen illere kış turizm amacıyla toplam 235.871 turist gelmiş olup bu yıldan itibaren Türkiye’deki ekonomik ve siyasal dalgalanmalar neticesinde kış turist sayısında ciddi bir artış meydana gelmemiştir. 2007 kış turizm döneminde bu illere gelen 299,658 olan toplam turist miktarı bu yıldan itibaren dalgalı bir seyirle de olsa artış göstermeye başlamıştır. 2015 yılından itibaren gelen turist sayısında önemli artışla birlikte yukarı yönlü ve istikrarlı bir artış meydana gelmeye başlamıştır. 2018 yılı kış turizm döneminde bu illere kış turizm döneminde gelen turist miktarı kış turizm koridorunun uygulamaya geçirilmeye başlandığı 2007 yılına göre yaklaşık % 258 artış göstererek 775,362’ye ulaşmıştır. Kış turizm koridorunun uygulamaya geçmeye başladığı 2007 yılı kış turizm döneminde kış turizm koridorunda yer alan illerden Erzincan iline 33,807 turist gelirken, Erzurum iline 224,673 turist, Kars iline 41,380 turist gelmiştir. Kış turizm koridoru projesinin uygulandığı geçen on yıllık sürenin sonundaki 2018 yılında Erzincan iline gelen kış turist sayısı % 271 artışla 124,475’e, Erzurum iline gelen turist % 185 artışla 414,747’ye, Kars iline gelen turist sayısı % 570 artışla 236,140’a ulaşmıştır (YİGM, KTB, 2019) (Şekil 5). Kış turizm koridoru uygulamasının başladığı 2007 yılından itibaren ilgili illerden turist miktarı en fazla artan il Kars olup bu durum son yıllarda bu ile özel sektör tarafından yapılan yatırımların arttırılmasının yanı sıra tanıtım faaliyetleri ve bu ile yapılan “doğu ekspresi seferlerine” olan ilgiden kaynaklanmaktadır (Şekil 5), (Şekil 6).

Kış turizm koridorunda yer alan Erzincan, Erzurum, Kars ve Ardahan illerindeki Kış turizm merkezlerine 2018 kış turizm döneminde ülkemize gelen toplam 3.187.064 kış turistinin % 24’üne denk gelen 775,362 turist gelmiş olup bu durum turizm koridoru illerinin henüz yeteri miktarda turist almadığını göstermektedir. Turizm koridoru illeri içinde kış döneminde en fazla turist gelen ili tüm alana gelen 775,362 toplam turist % 53’ünü oluşturan 414,747 turist alan Erzurum ili ve kış turizm merkezi oluşturmaktadır. Aynı kapsamda bulunan diğer illere nispetle Erzurum’un daha fazla turist alması başta konaklama imkânları, tanıtım faaliyetleri ve yerel çekicilik unsurlarının fazlalığıyla ilgiliyken buna rağmen Erzurum iline gelen kış turist miktarı henüz istenen düzeyde değildir. Kış turizm koridorunda kış döneminde ikinci en çok turist gelen alanı Kars Sarıkamış kış turizm merkezi oluşturmaktadır. Sarıkamış’a 2018 turizm döneminde tüm kış turizm koridoruna gelen toplam 775,362 turist % 30’unu oluşturan 236,163 turist gelmiştir. Kars-Sarıkamış’ın Erzurum’a nispetle doğal çekicilik unsurlarının daha fazla olması kabulüne rağmen gelen turist miktarının Erzurum’a nispetle daha düşük düzeyde kalması daha ziyade konaklama imkânlarının kısıtlılığı ile ilgili olduğu anlaşılmıştır. Diğer yandan Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Sarıkamış’ın yalnız Erzurum değil tüm ülke geneli kış turizm merkezlerine göre daha fazla sayıda yatak sayısına ulaştırılması hedefi de bu durumu pratik olarak teyit etmektedir. Kış turizm koridorunda Erzurum ve Kars-Sarıkamış Kış turizm merkezlerine nispetle Erzincan ve Ardahan kış turizm merkezleri tüm kış koridoruna gelen turistlerin ancak % 13’üne denk gelen toplam 124,475 turist almakta olup bu durum iki merkezin daha yeni kurulması, konaklama ve tanıtım imkânlarının henüz yeterli düzeyde olmamasından kaynaklanmaktadır. (YİGM, KTB, 2019).



Şekil 10. Kış Turizm Koridoru İllerine Kış Turizm Döneminde Gelen Gece Konaklamalı Turist Miktarı (2000-2018)

Kaynak: (YİGM, KTB, 2019).



Şekil 11. Kış Turizm Koridoru İllerine Kış Turizm Döneminde Gelen Gece Konaklamalı Turist Miktarının Yıllara Göre Oransal Değişimi (2000-2018) Kaynak: (YİGM, KTB, 2019).

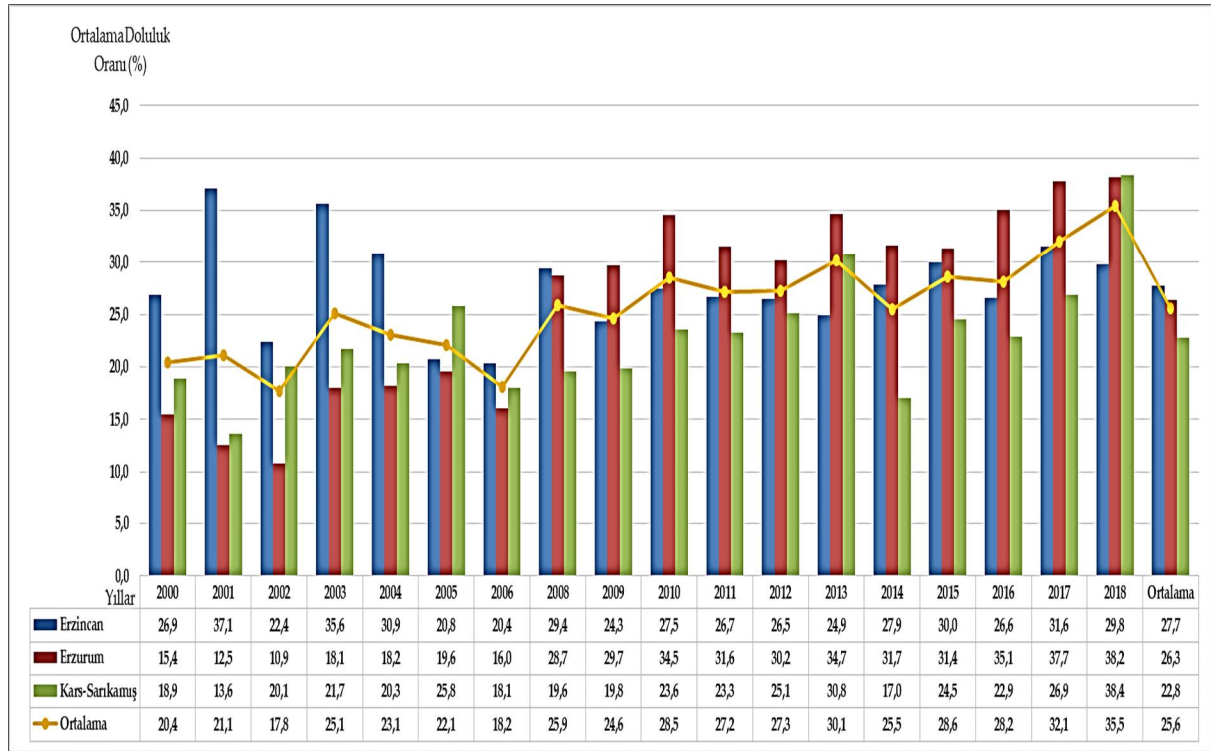
Kış turizm koridorunda yer alan illerin 2018 yılı itibariyle bulunan toplam yatak sayısı

7,734'tir. Bu illerden Erzincan da toplam 1310 yatak konaklama kapasitesi bulunurken, Erzurum ilinde toplam 5519 yatak konaklama kapasitesi, Kars-Sarıkamış toplam 1405 yatak konaklama kapasitesine sahiptir. Kış turizm koridoru illerinde konaklama tesisi ve yatak kapasitesine orantılı olarak 2018 yılı itibarıyla 414,747 kişi ile en çok turist Erzurum iline gelirken konaklama tesisi ve yatak konaklama kapasitesi bakımından en düşük kapasiteye sahip olan Erzincan yıllık toplam 124,475 gelen turist ile en az kış turisti alan il olmuştur. Kış turizm koridorunun uygulamaya geçirilmeye başlandığı 2007 yılında Erzincan ilinde yatak konaklama doluluk oranı % 29,4, Erzurum ilinde yatak konaklama doluluk oranı % 28,7 Kars ilinde yatak konaklama doluluk oranı % 19,6 olarak gerçekleşmiştir. Aradan geçen on yılın sonunda kış turizm koridorundaki % 25,9 olan toplam yatak konaklama doluluk oranı ortalaması % 37 artışla % 35,6'ya ulaşmıştır. Kış turizm koridorundaki illerden 2018 kış turizm yılında Erzincan ilinde yatak konaklama doluluk oranı % 29,8 Erzurum ilinde yatak konaklama doluluk oranı % 38,2, Kars ilinde yatak konaklama doluluk oranı % 38,4 olarak gerçekleşmiştir (YİGM, KTB, 2019). Kış turizm koridoru illerinde geçen sürede yatak doluluk miktarı bakımından en yüksek doluluk oranına bütün zamanlarda Erzincan ili sahip olup bu durum kış turizm koridorundaki Erzurum ve Kars iline nispetle Erzincan ilindeki konaklama talebinin konaklama arzından fazla olmasından kaynaklanmaktadır. Kış koridorunda en düşük doluluk oranına kış turizmi imkânları ve tesisleri bakımından en kısıtlı imkânlara sahip olan Kars ili sahiptir (Şekil 7).

Kış turizm koridorunda bulunan illere kış döneminde gelen yurtiçi kaynaklı yatak konaklamalı turistlerin geldikleri yerlere yönelik geçerli bir istatistik veri bulunmamasına rağmen en fazla sayıda yerli turist başta nüfus ve ekonomik bakımdan Türkiye'nin en gelişmiş ve en büyük illeri olan İstanbul Ankara ve İzmir illerinden geldiği düşünülmektedir. Bu durum kış turizm koridorundaki illere yurtiçi tarifeli havayolu ulaşımının sadece bu üç ilden yapılmasından anlaşılmaktadır. Diğer yandan Türkiye'nin üç büyük ilinde ikamet edip kış turizmi etkinliklerine ilgi duyan bireyleri bu illerde cezbedecek önemli kış turizm merkezinin bulunmaması da bu durum üzerinde etkili olduğu anlaşılmaktadır.

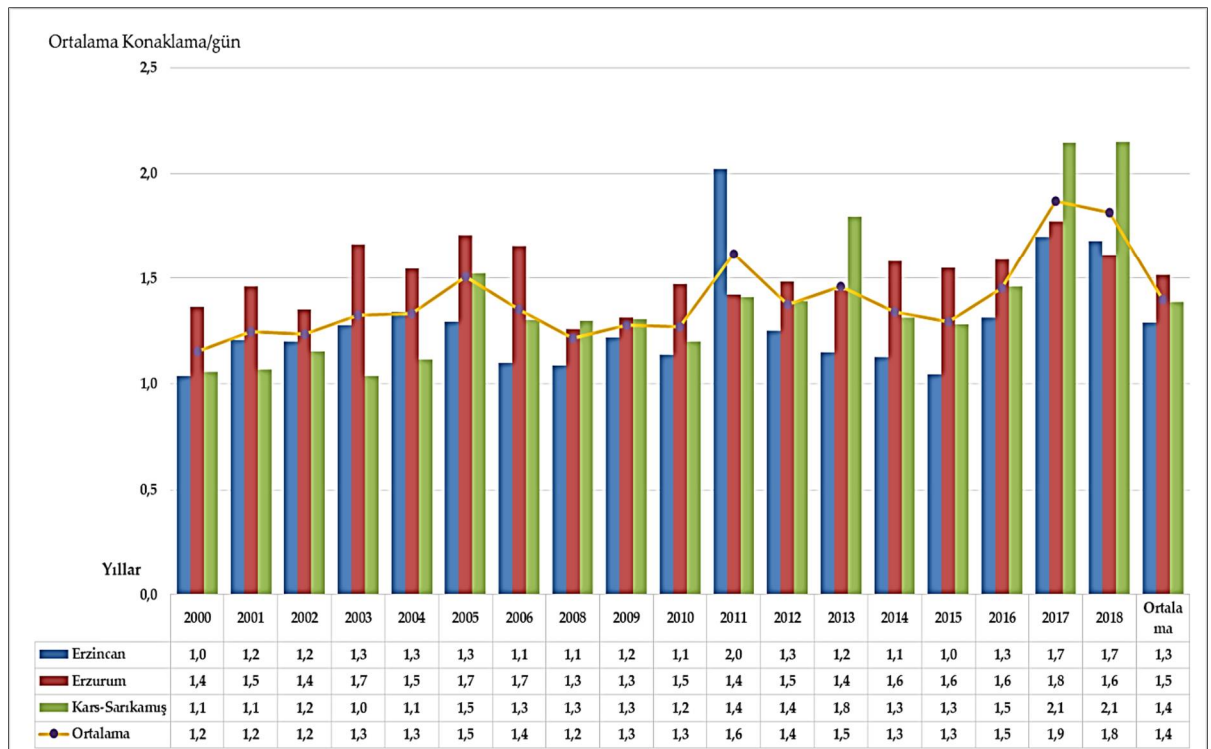
Kış turizm koridorunun ilan edildiği 2007 yılında kış turizm koridoruna, gelen 53,092 yabancı turist, toplam 380,094 gelen turistin % 13,9'unu oluşturmuştur. Aradan geçen yıllarda Türkiye'deki siyasal ve ekonomik bakımdan meydana gelen dalgalı gidişat nedeniyle yatak konaklamalı yabancı turist miktarı da istikrarsız bir gidişat göstermiştir. 2018 kış turizm döneminde gelen yatak konaklamalı yabancı turist miktarı 2007 yılına nispetle % 7 artışla 57,037'ye ulaşmış olup yabancı turistler bu illere aynı dönemde gelen toplam 775,362 turist sayısının % 7'sini oluşturmaktadır (YİGM, KTB, 2019). (Şekil 9).

2018 yılı kış turizm döneminde kış turizm koridoru illerine gelen toplam 57,037 yabancı turistin % 83'üne denk gelen 47,246'sı Erzurum ilini tercih ederken, % 13'üne denk gelen 7262'si Kars İlini, % 4'ünü denk gelen 2529'u Erzincan ilini tercih etmiştir (YİGM, KTB, 2019). (Şekil 8)



Şekil 12. Kış Turizm Koridoru İllerindeki Konaklama Tesislerinin Kış Turizm Döneminde Doluluk Oranının Yıllara Göre Oransal Değişimi (2000-2018)

Kaynak: (YİGM, KTB, 2019).



Şekil 13. Kış Turizm Koridoru İllerine Kış Turizm Döneminde Gelen Gece Konaklamalı Turistlerin Ortalama konaklama gün sayısının Yıllara Göre Oransal Değişimi (2000-2018)

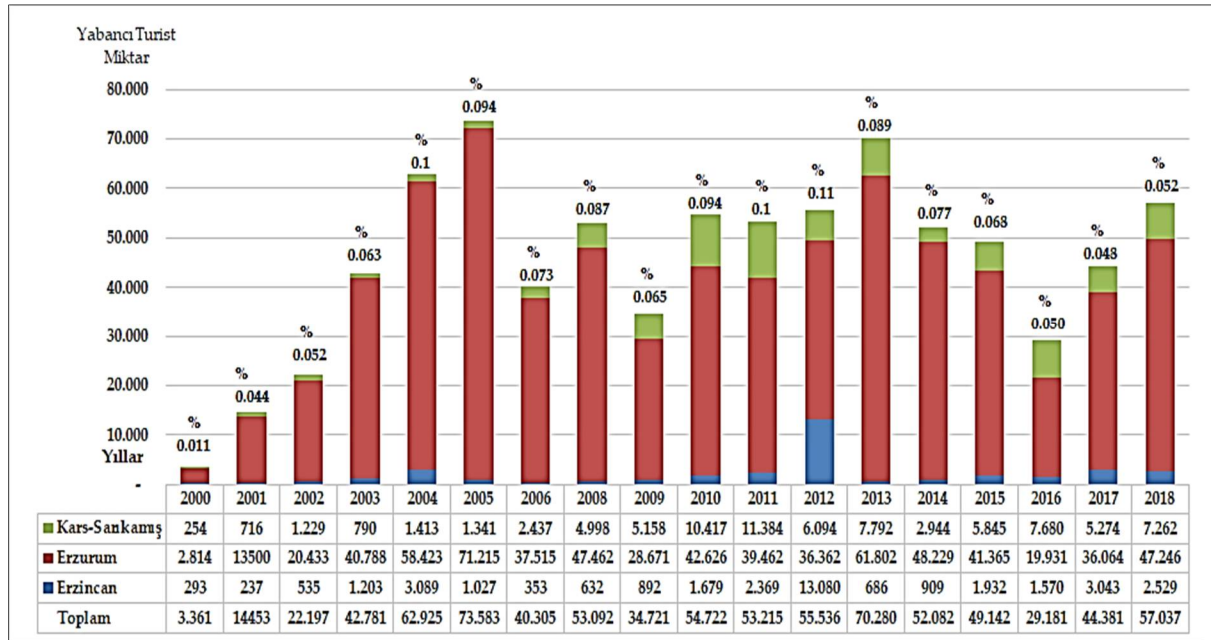
Kaynak: (YİGM, KTB, 2019). (Şekil).

Turizm koridorunda bulunan illere gelen yabancı turist miktarının gelen genel turist

miktarı içindeki payının düşük olması; başta turizm tanıtımının yetersizliğiyle ilgili olduğu düşünülmektedir. Diğer yandan yaz turizmi için tamamen yakını Avrupa kıtası ülkelerinden gelen turistlerin kendi ülkelerindeki kış turizm imkânlarının ülkemizden daha ilerde olması ve bu nedenle ülkemizin onlar için kış turizmi bakımından fazla cazibe taşımasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

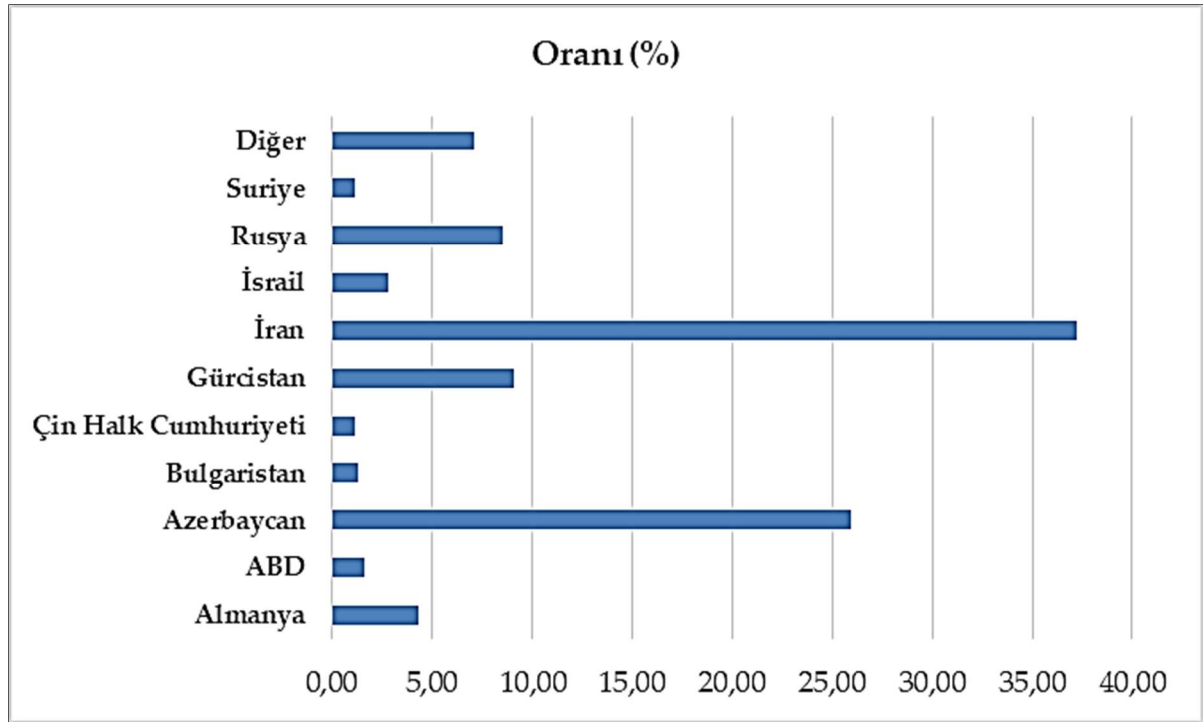
Kış turizm koridoruna 2018 yılında gelen 57,037 yabancı turist; % 37,2'sini oluşturan kısmı İran'dan, % 25,9'unu oluşturan kısmı Azerbaycan'dan % 8,50'sini oluşturan kısmı Rusya gibi ülkemize fiziki mesafe bakımından yakın ülkelere gelmektedir (YİGM, KTB, 2019). (Şekil 10). Yaz turizmi için ülkemize gelen Avrupalı turistlerin kendi ülkelerindeki kış turizm imkânlarının ülkemizden daha fazla olması nedeniyle ülkemizin onlar için kış turizmi bakımından fazla cazibe taşımasından dolayı ülkemize fazla rağbet göstermemektedir.

Kış turizm koridoru illerine 2018 kış turizm sezonunda gelen yatak konaklamalı turistler ortalama 1,8 gece konaklama yapmıştır. Bu illerden Erzincan'daki konaklama tesislerinde kalan turistler ortalama 1,7 gece, Erzurum'daki konaklama tesislerinde kalan turistler ortalama 1,6 gece konaklama, Kars Sarıkamış'ta konaklama tesislerinde kalan turistler ortalama 2,1 gece konaklama, yapmıştır. Ülkemizde yaz döneminde konaklama tesislerinde ortalama 1,73 gece/konaklama ortalamasına (YİGM, KTB, 2019)(Şekil 9) nispeten kış turizm koridoru illerinde oldukça düşük çıkan konaklama gün sayısının turistlerce yaz aylarının kış aylarına göre daha çok tatil dönemi olarak algı ve kabul edilmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Diğer yandan konaklama merkezleri ve tesislerinde gelen turistlerin buralarda daha uzun süre konaklamasını cezbedecek diğer cazibe unsur ve faaliyetlerinin kısıtlı olmasının da bu durum üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir.



Şekil 14. Kış Turizm Koridoru İllerindeki Konaklama Tesislerinin Kış Turizm Döneminde Konaklayan Yabancı Turist Miktarı ve Oranın Yıllara Göre Değişimi (2000-2018).

Kaynak: (YİGM, KTB, 2019). .



Şekil 15. Kış Turizm Koridoru İllerindeki Konaklama Tesislerinin Kış Turizm Döneminde Konaklayan Yabancı Turist Ülkeleri Oranı

Kaynak: (YİGM, KTB, 2019).

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kış turizm koridorunda yer alan Erzincan, Erzurum, Kars ve Ardahan illerindeki Kış turizm merkezlerine 2018 kış turizm döneminde ülkemize gelen toplam 3.187.064 kış turistinin % 24'üne denk gelen 775,362 turist gelmiş olup bu durum turizm koridoru illerinin henüz yeteri miktarda turist almadığını göstermektedir. Turizm koridoru illeri içinde kış döneminde en fazla turist gelen ili tüm alana gelen 775,362 toplam turistin % 53'ünü oluşturan 414,747 turist alan Erzurum ili ve kış turizm merkezi oluşturmaktadır. Aynı kapsamda bulunan diğer illere nispetle Erzurum'un daha fazla turist alması başta konaklama imkânları, tanıtım faaliyetleri ve yerel çekicilik unsurlarının fazlalığıyla ilgiliyken buna rağmen Erzurum iline gelen kış turist miktarı henüz istenen düzeyde değildir. Kış turizm koridorunda kış döneminde ikinci en çok turist gelen alanı Kars Sarıkamış kış turizm merkezi oluşturmaktadır. Sarıkamış'a 2018 turizm döneminde tüm kış turizm koridoruna gelen toplam 775,362 turist % 30'unu oluşturan 236,163 turist gelmiştir. Kars-Sarıkamış'ın Erzurum'a nispetle doğal çekicilik unsurlarının daha fazla olması kabulüne rağmen gelen turist miktarının Erzurum'a nispetle daha düşük düzeyde kalması daha ziyade konaklama imkânlarının kısıtlılığı ile ilgili olduğu anlaşılmıştır. Diğer yandan Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Sarıkamış'ın yalnız Erzurum değil tüm ülke geneli kış turizm merkezlerine göre daha fazla sayıda yatak sayısına ulaştırılması hedefi de bu durumu pratik olarak teyit etmektedir. Kış turizm koridorunda Erzurum ve Kars-Sarıkamış Kış turizm merkezlerine nispetle Erzincan ve Ardahan kış turizm merkezleri tüm kış koridoruna gelen turistlerin ancak % 13'üne denk gelen toplam 124,475 turist almakta olup bu durum iki merkezin daha yeni kurulması, konaklama ve tanıtım imkânlarının henüz yeterli düzeyde olmamasından kaynaklanmaktadır. (YİGM, KTB, 2019).

Kış turizm koridorunda yer alan Erzincan, Erzurum, Kars ve Ardahan illerindeki Kış

turizm merkezlerine gelen turist sayısı son yıllarda başta ülke genelindeki turizm bilincinin gelişmesine bağlı olarak artış göstermektedir. Buna rağmen kış turizm koridorunda bulunan illerde gerek ülkemizdeki döviz gelirinin artması gerekse yerel yatırım ve istihdam durumunun artmasına önemli katkı sağlayabilecek gelen yabancı turist miktarı kapasiteye nispetle oldukça düşük düzeyde bulunmaktadır. Kış turizm koridoru illerinde yerel kalkınmaya büyük katkı sağlayabilecek yabancı uyruklu gelen turist miktarının artırılması amaçlı olarak çeşitli medya ortamlarıyla birlikte turizm fuarları gibi turist ilgisini arttıran her türlü platformda bu dört ilinin genelini ve turistik niteliklerini işleyen tanıtım faaliyetlerinin arttırılarak sürdürülmesi önerilmektedir.

Kış turizm koridorunda yer alan Erzincan, Erzurum, Kars ve Ardahan illerindeki Kış turizm merkezlerine gelen turistlerin buradaki konaklama gece sayısı gerek ülkemizdeki yaz turizm alanlarına gerekse dünyanın kış turizmindeki öncül ülkelerindeki ortalama konaklama gün sayısına göre oldukça düşük olup 1,8 kişi/gün civarındadır. Başta Kış turizm koridoru illerinde turizmden elde edilecek gelir olmak üzere yatırımlar ve istihdamın daha düşük düzeyde kalmasına neden olan bu olumsuz durumun giderilmesi için başta turizm yatırım ve tanıtımlarının arttırılması yanında, turistlerin daha çok gün sayısında kış turizm koridoru illerinde kalması için turizm merkezlerindeki diğer rekreasyon faaliyeti çeşitliliğinin artırılması gereklidir. Bunun yanı sıra turistlerin arta kalan zamanlarında turizm konaklama merkezleriyle yerel kültürün hâkim olduğu yerleşim alanları arasında tanıtıcı turlar düzenlenmesinin faydalı olabileceği düşünülmektedir. Bu şekilde gerek turizm gelirlerinin tabana yayılması sağlanabilecekken gerekse kırsal kalkınmaya önemli katkı sağlanabileceği düşünülmektedir.

Kış turizm koridorunda yer alan Erzincan, Erzurum, Kars ve Ardahan illerindeki Kış turizm merkezlerine gelen turist sayısı son yıllarda başta ülke genelindeki turizm bilincinin gelişmesine bağlı olarak artış göstermektedir. Bu kapsamda turistlerin artan ilgisine karşın konaklama tesislerinin kapasiteleri henüz ihtiyaca cevap verecek yeterli düzeyde bulunmamaktadır. Bu durum başta turizm hizmet arzında rekabeti zayıflattığı gibi turizm hizmet fiyatlarında arz kaynaklı enflasyon meydana getirmektedir. Turizm koridoru kapsamında başta Erzurum ve Sarıkamış turizm merkezlerinde etkili olan bu durum başta Türkiye'nin uzak illerinden gelmekte olan turistlerin yanı sıra yerel kaynaklı turistlerinde turizm faaliyetlerine katılması üzerinde olumsuz etki meydana getirmekte bu durum da genel olarak turizm sektörünün gelişimi ve istihdama olumsuz şekilde yansımaktadır. Bu durumun doğurdu veya doğurabileceği olumsuzlukların giderilmesi amacıyla başta Kültür ve Turizm Bakanlığı ve ilgili diğer devlet kuruluşlarının kış turizm alanlarındaki rekreatif taşıma kapasitelerini ve doğal yaşam özelliklerini dikkate alarak turizm yatırımlarını daha ciddi şekilde karar ve destek politikalarıyla teşvik etmeleri gerekmektedir. Bu durum neticesinde kalkınma bakımından ülkemizin geri kalmış durumda bulunan kış turizm koridorunda bulunan illere gelen turist miktarındaki artışa bağlı olarak birçok sektörde gelişim sağlanabileceği gibi gelişme bakımından kırsal kalkınmaya önemli katkı sağlanabilecektir.

Kış turizm koridorunda yer alan Erzincan, Erzurum, Kars ve Ardahan illerindeki Kış turizm merkezlerine gelen turist sayısı son yıllarda başta ülke genelindeki turizm bilincinin gelişmesine bağlı olarak artış göstermektedir. Bu kapsamda turistlerin artan ilgisine karşın bu merkezleri besleyen temel ulaşım unsuru olan havayolu uçak sefer sayısı ve uçak sefer saatlerinin yanı sıra fert başına havayolu ulaşım fiyatları kış turizm faaliyetleri için uygun özellik göstermemektedir. Kış turizm koridorunda yer alan illere gelen turist miktarının ve

ilgisinin azalmasına neden olan bu durumun giderilmesi için kış turizm koridoru illerindeki havaalanlarında ülkemizin yaz turizm merkezlerinde devlet ve yerel ticaret odaları tarafından uçak başına uygulanan yakıt destek veya havaalanı hizmetlerindeki fiyat indirimi politikalarının uygulamasının tartışılması önerilmektedir. Bu şekilde olumlu sonuçlar elde edilmesi neticesinde kış turizm koridoru kapsamındaki illere olan turist ilgisi ve miktarının artacağı düşünülmektedir.

Kış turizm koridorunda yer alan Erzincan, Erzurum, Kars ve Ardahan illerindeki Kış turizm merkezlerindeki konaklama tesisleri yıllık ortalama 120-150 gün civarında faaliyet göstermektedir. Konaklama tesisleri kar bulunmamasına bağlı olarak turist sayısında yılın geriye kalan 240-270 günlük kabaca dokuz aylık dönemde neredeyse sıfırlanması nedeniyle faaliyetlerini ya tamamen durdurmakta ya da personel sayısını minimize ederek düşük yoğunlukta hizmet vermektedir. Turizm yatırımcılarının yatırım kullanım zararına çalışanların ise geçici istihdamına neden olan bu durum nedeniyle kış turizmi konaklama tesislerinin ekonomik sürdürülebilirlikleri oldukça zayıflamaktadır. Bu nedenle kış turist talebine rağmen yaz turisti gelmemesi nedeniyle yeni kurulması gereken tesisler de kurulmamaktadır. Turizm koridorundaki konaklama tesislerinin yatırım ve sürdürülebilirliği için yaz dönemine bu amaca yönelik turizm alternatifleri ve enstrümanları geliştirilmesi gerekmektedir. Bu amaçla kış turizminde öncü durumundaki İsviçre ve Avusturya'da ki atıl yaz döneminde uygulanan doğa, kamp-spor turizmin çeşitlerinin model olarak hayata geçirilmesinin uygun olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akbulak, C. (2016). Ardahan İlinde Kırsal Turizm Potansiyelinin Sayısallaştırılmış Swot Analizi ile Değerlendirilmesi. *Humanitas*, 4(7), 1-30.
- Altaş, N., Altaş, N. T., Çavuş, A., Zaman, N., & Zaman, N. (2015). Türkiye'nin Kış Turizmi Koridorunda Yeni Bir Kış Turizm Merkezi: Konaklı. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (31), 345-365.
- Arhan Valiliği İl Özel İdaresi Genel Sekreterliği (2019) <http://www.ardahanozelidare.gov.tr/projeler> (Erişim 21.11.2019).
- Çalışkan, U. (2014). Sarıkamış Kayak Tesisleri ve Konaklama Hizmetleri Müşteri Memnuniyeti Araştırması. Kars: TC Serhat Kalkınma Ajansı.
- Demir, M., & Alım, M. (2016). Sarıkamış Bayraktepe (Cıbıltepe) Kış Sporları ve Turizmi Merkezine Ait Coğrafi Bir Değerlendirme. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (33), 241-275.
- Doğanay, H., Doğanay, S. (2005). Palandöken Dağı Kış Turizm Potansiyeli ve Değerlendirilmesindeki Yeni Gelişmeler. Ulusal Coğrafya Kongresi, 29-30 Eylül 2005, s.151-166, İstanbul.
- Doğanay, H., Zaman, S. (2005). *Türkiye Turizm Coğrafyası*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları,
- Doğanay, H., Zaman, S. (2013). *Türkiye Turizm Coğrafyası*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları,
- Doğaner, S. (1991). Dağ Turizmine Coğrafi Bir Yaklaşım: Uludağ'da Turizm. *Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Coğrafya Araştırmaları Dergisi*, sayı:3, s.137-159, Ankara.
- Doğaner, S. (2001). *Türkiye Turizm Coğrafyası*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Ergan Kış turizm merkezi (2019) <http://www.ergankayak.com/tr/kayak-merkezi/gunu-birlik-tesisler.html>. (Erişim: 19.10.2019)
- Erzincan Valiliği (2019). <https://www.ergankayak.com/images/harita/2.jpg> (erişim 21.11.2019).
- KUDAKA. (2018) Kuzeydoğu Anadolu Kalkınma Ajansı. Erzurum Kış Turizmi Değerlendirme Raporu. Erzurum
- KUDAKA. (2018) Kuzeydoğu Anadolu Kalkınma Ajansı. http://erzurumdayatirim.kudaka.org.tr/?page_id=289 (erişim 21.11.2019)
- Kuzey Anadolu Gazetesi (2019). <http://www.kuzeyanadolugazetesi.com/images/haberler/kayak-bilmeyenler-kayak-merkezini-actilar.jpg> ((Erişim 21.11.2019).
- Özbay, G. (2018). Alternatif Turizm Politikaları İçerisinde Kış Turizmi: Türkiye'ye Yönelik Swot Analizi. *The Journal Of International Lingual Social And Educational Sciences*, 4(2), 203-213.
- Özgen, N. (2010). Doğu Anadolu Bölgesi'nin Doğal Turizm Potansiyelinin Belirlenmesi Ve Planlamaya Yönelik Öneriler. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*
- Sarıkamış Kaymakamlığı (2018) :(<http://www.sarikamis.gov.tr/pistmap.aspx#>) (Erişim 21.11.2019).
- TÜİK (2019). Türkiye İstatistik Kurumu Turizm İstatistikleri, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=74&locale=tr> (Erişim, 17.10.2019)
- TÜRSAB (2015) Kış Turizmi Raporu, İstanbul
- UNWTO (2019). World Tourism Organization, UNWTO Tourism Highlights: 2018 Edition
- Ülker, İ. (1992), Dağ Turizmi, T.C. Turizm Bakanlığı, Devran Matbaacılık, Ankara.
- YİGM, KTB, (2019). Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,10177/kis-sporlari-turizm-merkezlerine-iliskin-genel-bilgiler.html> (Erişim: 21.10.2019)

ALTINCI BÖLÜM

DOĞU ANADOLU BÖLGESİ KIŞ SPORLARI MERKEZLERİNİN KIŞ MEVSİMİ DIŞINDA DEĞERLENDİRİLME İMKANLARI VE BÖLGESEL KALKINMAYA ETKİSİ

OPPORTUNITIES TO UTILIZE WINTER SPORTS FACILITIES IN THE EASTERN ANATOLIA REGION EXCEPT FOR WINTER SEASON AND THE IMPACT ON THE REGIONAL DEVELOPMENT

Kenan Arınç¹

EXTENDED SUMMARY

1. INTRODUCTION

Winter tourism is known as a type of tourism that has winter sports, transportation, accommodation, security and gastronomic dimensions at its center. Global climate changes that change climatological parameters related to snowfall, and worsening of international competition conditions in recent years, make winter tourism investments risky. It is a common fact that those who invest and plan winter tourism, in particular, are unable to perceive global climate changes. However, winter tourism is seen as a starting point for development in countries with undeveloped or middle-income levels, and to take advantage of it, a race has emerged between regions or cities. Under the initiative and leadership of politicians who have been under the influence of pressure groups in many positions, investments in winter tourism, qualified or unqualified, have started to be made by using public resources.

Despite this, many aspects have been overlooked while the facilities have been established. For example, many winter sports centers established in places where population potential is insufficient, where its transportation is under difficult conditions and where there are security problems, have not reached sufficient occupancy, have been neglected and have become localized. Though, in countries with limited resources, attempts which cause wasting resources should be avoided. Though in countries with limited resources, rational approaches are needed and attempts which cause even the smallest waste of resources should be avoided. Most of the investments realized through rapid decision-making processes in the eastern Anatolia region have remained far from reaching their intended targets. Most of the facilities do not reach adequate occupancy even during the winter season. In order to solve the problem, the necessary analytical studies for the full operation of the winter sports centers during the winter season should be carried out quickly and the measures should be taken to make the most profitable evaluation of the winter season possible.

Furthermore, methods and ways to use the opportunities offered by nature throughout

¹ Prof. Dr. Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, karinc@atauni.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-1548-8320

the year should be sought in order to increase investment efficiency. In this regard, the tourism activities that take place in various areas of the world need to be carefully examined. For example, sports activities that take on grass such as grass skiing and ski jumping on the grass will certainly extend the duration of use of the ski slopes. Ecotourism in high places, camping, mountaineering, trekking, mountain biking, providing athletes with the need to train at high altitudes and an important promotional activity are essential for sustainable development.

2. PURPOSE AND METHOD

The welfare of countries is related to what extent and at what level they use their economic resources. In particular, countries with insufficient natural resources need to use their existing economic resources rationally. Unemployment and lack of public resources in such countries provide the basis for the emergence of many social problems. In order to reduce the problems mentioned, the need for planning in every aspect is high.

The most backward region of Turkey in terms of development is Eastern Anatolia. 6 of the 10 provinces (Ağrı, Van, Bitlis, Muş, Hakkari, and Şırnak) with the lowest gross national product per individual are located in the Eastern Anatolia region. Therefore, special economic measures are needed for this region. This region's industrial breakthrough is unlikely due to the current regional situation and the fact that Turkey's eastern neighbors are in political and economic turmoil. Therefore, in order to diversify and improve the livelihoods of this region, it is necessary to support and reorganize sectors that may be compatible with the ecology of the region, such as tourism and animal husbandry.

Naturally, not every region can be expected to industrialize. The creation of some specialized areas is by force of science and rational reason. Supporting and promoting winter tourism in the eastern Anatolia region and benefiting from the investments to cover at least 2/3 of the year constitute one of the important objectives of this study. Field observations constitute the most important stage of the study. For this purpose, the method of tour and observation was extensively used in the research activity. During the field studies and evaluations, deductive and inductive inference methods were applied together. Various GIS techniques have also been adopted.

3. LOCATION REQUIREMENTS

The Eastern Anatolia region is a triangular geographical area with a surface area of 163055 km², lean on Turkey's eastern Anatolian borders of Georgia, Armenia, Azerbaijan (Nakhchivan), Iran and Iraq, extending like a natural bridge between Asia and Europe. $\frac{3}{4}$ of the land located in this region is located at an elevation of more than 1500 m. A significant part of the region consists of high mountains and high plateau surfaces convenient for winter tourism. Eastern Anatolia, which has road and railway connections with Southwestern Asian countries, has a location advantage due to the fact that it is connected by air transportation to the heavily populated western regions of Turkey and to European countries with high tourist potential.

4. GEOGRAPHICAL CHARACTERISTICS OF EASTERN ANATOLIA

The Eastern Anatolia Region, located in the east of the Anatolian Peninsula, is an elevated area that is compressed by tectonic movements. For this reason, mountain ranges and

cone-shaped volcanic bodies were formed. North Anatolian Inner Range Mountains extend to the north, Karasu-Aras Mountains to the middle and Southeast Taurus Mountains to the south. In the areas between them, there are single volcanoes, volcanic plateaus, lake bowls and tectonic depressions with glaciers and permanent snow cover. Therefore, Eastern Anatolia is a region full of diversity in terms of climatic conditions. The average annual temperatures in Eastern Anatolia range from 3.8 ° C to 14.7 ° C, with average temperatures decreasing from the south to the north. The coldest part of the region is the northern side which is affected by continental climate. This affects the length of time the abdomen stays on the ground, and in some locations, it may approach 140 days. Thus, these areas referred to as the Northern Corridor winter tourism appears as the longest ski region can be done in Turkey. As we move towards the southern half of the region, the average temperature and precipitation increase. On the Southeast Taurus Mountains, an annual rainfall exceeding 1000 mm can be selected. The southern slopes of the mentioned area are in the form of rainy winters with maximum rainfall during the winter season. In this area, the duration of the snow cover on the ground is shorter to the north and it is around 100-120 days. As it is a rainy area, Eastern Anatolia Region is defined as a water reservoir and water distribution area. There are also large and small endoreic (closed) basins in the region. The most important of these is the Lake Van Basin.

5. THE CURRENT POTENTIAL AND UTILIZATION STATUS OF WINTER SPORTS CENTERS IN EASTERN ANATOLIA

Due to the favorable climate and altitude conditions, winter tourism centers have been established in the Eastern Anatolia region since the past and new ones are added each passing year. As it is known, winter tourism centers can be established in places where the elevation, climate and transportation conditions are favorable and above all, population accumulation is sufficient. Besides, winter tourism investments are made based on observations because the climatological stations in Turkey have not been established yet. In the places where snow season is short or snowfall and snow cover thickness is sufficient even if the wind and exposition conditions are not suitable for the facility, the desired level of efficiency cannot be obtained from some of the facilities. For example, the time to benefit from winter tourism centers varies according to location conditions and snowfall conditions of the current year. In some centers, the number of snow-covered days goes down to 50 days and in some, it approaches 145 days.

In the region, 20 winter tourism centers have been established. These facilities are mostly located in northeastern Anatolia and on the Southeastern Taurus Mountains. Even if almost all winter sports and winter tourism centers have inadequacies, facility and physical capacity have been established. Erzurum, which is especially famous as a Winter Olympics city, has taken its place among the most important winter tourism centers in the world in terms of accommodation facilities and level of facilities. This situation is related to population density, education level, investment quality and diversity, and there is no other location within winter tourism centers that can reach the population and development level of Erzurum. Therefore, with one or two exceptions, the natural and human conditions of winter tourism centers in the Eastern Anatolia region are not sufficient for their sustainable development. Therefore, it is necessary to seek alternatives that can meet expectations.

6. ALTERNATIVE EVALUATION OF WINTER SPORTS CENTERS IN TERMS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

The Eastern Anatolia region consists of different plant stages due to the geographical conditions. The upper limit of the forests' in the area reaches 2900m. However, as we go towards the northern and southern edges of the region, the upper limit of the forest is lowered to 2200 m and on this plant floor, alpine plants are found that support animal husbandry, the mainstay of the region plateau is this plant floor. Especially the Ardahan-Kars region receives nearly 40% of the total annual rainfall during the summer season, so the grass covering the ground retains its greenness even in the low parts of this area. In many parts of the region, the presence of ski slopes at elevations up to the Alpine Meadows floor is an important advantage. This advantage allows sports on the grass to be maintained. Due to the necessity of covering the ski slopes with artificial grass in order to be used in the summer season, the increasing need for water can be met partly by rainfall. On the other hand, although it is costly to maintain artificial grass cover in arid summer locations, this problem can be overcome in regions where water resources are sufficient and water storage is possible. If technical support can be obtained and careful planning can be done, the time to benefit from the slopes created for skiing can be extended to cover at least 7-8 months of the year. Ideal conditions can be created, and sustainable development can be achieved for sports that can be done on grass such as grass skiing, ski jumping on grass, zorbing, mountain boarding, street luge and snow scoot, which show up in the last half-century.

Besides these, the Eastern Anatolia region also has important tourist potential resources that can be evaluated outside of winter tourism. There are an ideal environment for mountaineering, high altitude camping centers for performance-based sports and ecotourism that will enable the active use of winter tourism centers and the accommodation facilities during the summer season. The development of this environment by protecting nature is considered as the most important means of sustainable tourism and sustainable development.

7. DISCUSSIONS, CONCLUSIONS AND SUGGESTIONS

Global climate changes, the slowdown of the economy on a world scale, exacerbation of regional conflicts and spreading trends have the potential to negatively affect all countries. Therefore, countries are avoiding new investments that have the potential to be affected by external factors and are working on measures to ensure that capacity is more profitable and sustainable. Indeed, countries have limited resources and these need to be used in the most rational way to gain a share of global competition. Investments to be made are expected not to cause environmental degradation, to secure resources for future generations to use, to ensure the protection of local cultures, to generate income for the people living in that area and to contribute to sustainable development.

Tourism investments in many parts of Turkey are far from meeting the expected targets. The situation is even worse in the Eastern Anatolia region, especially in the easternmost part of the country, which has development problems. When making winter tourism investments, many issues such as population accumulation, transportation diversity, quality of accommodation facilities, gastronomic facilities, communication with the tourist masses and the educational level of the people in contact are not taken into account. Although many winter tourism centers have been established in the region, the facilities can survive

through considerable consumption of public resources, which is not sustainable. In order to use the existing facilities more efficiently, it is necessary to follow the applications made worldwide and adapt them to the field. However, it is a priority to make an accounting of the preventative factors and the issues that will provide advantages.

For this purpose, completion of analytical examinations, maintenance, repair, renovation, and modernization works are of great importance. Further investments should not be avoided in order to reach the desired level of existing facilities. First of all, raising the level of education in a quality way, stabilizing the price policies, using the diverse gastronomy potential of the region in a way that does not harm geographical indication, environment and copyright rights, employing conscious staff who know how to treat local and foreign tourists and constantly supervising the environment will eliminate many problems in an short period. Even if all the positive conditions are put together, it is not possible to reach the goals without eliminating the lack of promotion.

1. GİRİŞ

Kış turizmi, merkezinde kış sporları etkinliği olan, ulaşım, konaklama, sağlık, güvenlik ve gastronomik boyutları bulunan bir turizm çeşidi olarak bilinir. Bu turizm biçimi, daha çok relief ve klimatolojik şartların karşılıklı münasebetlerinden doğar ve geniş kitlelere hitap eder. Başlangıçta İsviçre, Almanya, Norveç ve Avusturya gibi refah düzeyi yüksek ülkelerde başlayan kış turizmi yatırımlarının, dağlık alanlara yönelik turizm hareketini başlatması bu ülkelerde servet artışını sağlayan faktörlerden biri olmuştur. Bununla birlikte son yıllarda uluslararası rekabet şartlarının kötüleşmesi ve küresel iklim değişikliklerinin kar yağışıyla ilgili klimatolojik parametreleri değiştirmekte oluşu, kış turizmi yatırımlarını riskli hale sokabilecek ve gelir döngüsünü bozacak bir süreci başlatmıştır (Unbehaun vd.2008:36-46). Turizm sektörünün özellikle de kış turizmi alanının küresel iklim değişikliklerini algılama konusunda yeterince hazır olmadığı hususu yaygın bir kanaat halindedir (Scott vd.2012:213-232).

Küresel faktörlerdeki değişmelere rağmen geri kalmış veya kalkınma yolunda olan ülkelerde, kış turizmi kalkınma yolunda bir çıkış noktası olarak görülmekte ve bundan yararlanmak için bölgeler, idari birimler veya kentler arasında bir yarış ortaya çıkmış bulunmaktadır. Pek çok konumda baskı gruplarının etkisi altında kalan siyasetçilerin öncülüğünde, kamu kaynakları kullanılarak, nitelikli veya nitelsiz kış turizm yatırımları yapılmaya başlamıştır. Bununla birlikte tesisler yükselirken pek çok husus gözden kaçırılmış durumdadır. Örneğin nüfus potansiyeli yetersiz, ulaşımı zor şartlarda gerçekleştirilebilen ve güvenlik sorunları yaşanan yerlerde kurulan kış sporları merkezinde yeterli doluluğa ulaşamayan tesisler, bakımsız kalmış ve yerleşmiştir.

Oysa kaynakları sınırlı olan ülkelerde akılcı yaklaşımlara ihtiyaç duyulmakta ve en küçük bir kaynak israfına yol açacak girişimlerden kaçınılması gerekmektedir. Bu konuda Türkiye ve özellikle de Doğu Anadolu Bölgesi dikkatle incelenmesi gereken bir laboratuvar niteliğindedir. Hızlı karar alma süreçleriyle gerçekleşen yatırımların büyük bir kısmı, amaçlanan hedeflere varmaktan oldukça uzak kalmıştır. Tesislerin çoğu kış mevsiminde bile yeterli doluluğa ulaşamamaktadır. O halde öncelikle oluşturulmuş kış sporları merkezlerinin kış sezonu süresince tam kapasite ile çalışması için gerekli analitik etütler hızla yapılmalı ve kış sezonunun en rantabl biçimde değerlendirilmesini mümkün kılacak tedbirler alınmalıdır. Pek çok kış sporları merkezi, kar kalınlığı yetersizliği ve karın yerde kalış süresinin kısa oluşu

gibi nedenlerle kârlılık oranını düşüren olumsuz faktörlerle karşı karşıyadır. Karşılaşılan tablo sürdürülebilir gelişmeyi engellemektedir. O halde doğanın sunduğu imkanları yılın tamamında kullanabilmenin yöntem ve yolları aranmalı ve iki-üç aya sığan ekonomik aktivitelerin yıl boyunca değerlendirilmesini sağlayacak imkanlar oluşturulmalıdır.

Bu konuda Dünyanın çeşitli alanlarında gerçekleşen turizm aktivitelerinin dikkatlice incelenmesi gerekir. Örneğin çim kayağı ve kayakla çime atlama gibi çim üzerinde yapılan spor etkinliklerinin kayak pistlerinin kullanım süresini uzatacağı muhakkaktır. Yüksek konumlarda bulunan konaklama tesislerinden yararlanılarak ekoturizm, kongre turizmi, kamp, dağcılık, trekking, dağ bisikleti, sporcuların yüksek irtifa antrenman ihtiyacının karşılanması gibi pek çok imkânın sunulması ve önemli bir tanıtım etkinliği, sürdürülebilir gelişme ve sürdürülebilir kalkınma açısından gereklidir.

2. AMAÇ ve YÖNTEM

Ülkelerin refahı, ekonomik kaynaklarının hangi ölçüde ve hangi düzeyde kullandıkları ile ilgili bir husustur. Bilhassa Türkiye gibi petrol, doğal gaz ve maden kömürü gibi doğal kaynakları yetersiz olan ülkelerin ekonomik kaynaklarını çok verimli bir biçimde kullanmaları gerekmektedir. Bu tip ülkelerin ağırlıklı bir kısmı, geri kalmış veya kalkınmakta olan ülkeler kategorisi içinde yer alırlar. İşsizlik ve kamu kaynakları yetersizliği, pek çok toplumsal sorunun ortaya çıkmasına zemin hazırlar. Belirtilen sorunların azaltılması için hemen her konuda planlama yapma ihtiyacı yüksek orandadır. Türkiye'nin de kaynak israfına yol açmamak için mevcut yatırımlarını daha iyi değerlendirecek analizlere ve planlamaya ihtiyacı vardır. Ülkemizin kalkınma bakımından en geri kalmış bölgesi Doğu Anadolu Bölgesi'dir. TÜİK tarafından yapılmış 2018 yılı hesaplamalarına göre ülke genelinde fert başına en düşük gayrisafi milli hasılaya sahip on ilden 6'sı (Ağrı, Van, Bitlis, Muş, Hakkâri ve Şırnak) Doğu Anadolu Bölgesi'nde bulunmaktadır. Dolayısıyla bu bölge için özel ekonomik tedbirlere ihtiyaç vardır. Bu bölgenin sanayi alanında atılım yapması, mevcut bölgesel durum ve Türkiye'nin doğu komşularının siyasal karışıklık ve ekonomik karmaşa içinde bulunmaları nedeniyle pek mümkün gözükmemektedir. Dolayısıyla bu bölgenin geçim kaynaklarını çeşitlendirmek ve geliştirmek için turizm ve hayvancılık gibi bölge ekolojisiyle uyumlu olabilecek sektörlerin desteklenmesi ve yeniden organize edilmesi gereklidir. Doğal olarak her bölgenin sanayileşmesi de beklenemez. Bazı özel ihtisas bölgelerinin oluşturulması, bilimin ve rasyonel aklın gereğidir. Doğu Anadolu Bölgesi'nde kış turizminin desteklenmesi, tanıtımının yapılması ve yapılan yatırımlardan yılın en az 2/3'sini kapsayacak şekilde yarar sağlanması, bu çalışmanın önemli amaçlarından birini oluşturur. Çalışmanın en önemli aşamasını arazi gözlemleri oluşturmaktadır. Bu amaçla araştırma etkinliğinde gezi ve gözlem metodu yoğun bir biçimde kullanılmıştır. Alan çalışmaları ve değerlendirmeleri sırasında dedüktif ve endüktif çıkarım yöntemleri bir arada uygulanmıştır. Ayrıca çeşitli CBS tekniklerine de başvurulmuştur.

3. LOKASYON ŞARTLARI

Doğu Anadolu Bölgesi Asya ve Avrupa arasında doğal bir köprü gibi uzanan Anadolu Yarımadası'nın doğusunda yer alan Türkiye'nin Gürcistan, Ermenistan, Azerbaycan (Nahcivan), İran ve Irak sınırlarına dayanan, üçgen biçimli ve 163055 km² yüzölçümünde olan bir coğrafi alandır (Şekil 1). Bu bölgenin sahip olduğu arazilerin ¾'ü 1500 m'den daha yüksekte bulunmaktadır. Bölge alanının önemli bir kısmı yüksek dağlardan ve yüksek plato

yüzeylerinden oluşur. Doğu Anadolu Bölgesi aynı zamanda çok sayıda büyük alanlı ovaya ve vadi tabanı düzlüklerine de sahiptir. Dolayısıyla morfolojik bakımdan çeşitliliklerle dolu bir bölge olarak tanımlanabilir.

Bölge arazilerinin farklı yükselti basamaklarında bulunmasının ulaşım ve ısınma zorluğu gibi hayatı güçleştirici etki yapmasına karşılık, pek çok imkân sunduğu da söylenebilir. Bu imkanların başında yerde kalış süresi oldukça uzun olan kar örtüsünün kış turizmi potansiyeli oluşturmaktadır. Doğu Anadolu'nun beş farklı devletle sınır oluşturması ve bu devletlerin çoğunun kış turizmine daha az elverişli olmaları, potansiyel bir turist kitlesinin bulunduğu anlamına gelir. Ayrıca bölgenin Türkiye'nin yoğun nüfuslu batı bölgelerine dolayısıyla yüksek turist potansiyeli olan Avrupa ülkelerine havayolu ulaşımıyla bağlı olduğu gibi nedenlerle de avantajlı bir konum haline geldiği dikkati çekiyor.



Şekil 1: Doğu Anadolu Bölgesi'nin Lokasyon Haritası.

4. DOĞU ANADOLU BÖLGESİ'NİN DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ

Anadolu Yarımadası'nın doğu kısmında yer alan Doğu Anadolu Bölgesi, tektonik etkilerle sıkıştırılmış ve daraltılarak yükseltilmiş bir alan halindedir. Afrika ve Arabistan kütlelerinin Üst Miyosen'den itibaren kuzeye doğru yıllık düzenli periyotlar halinde ilerlemesinin bir sonucu olarak kıtasal kabuk kalınlaşmış, yükselmiş ve sıradağlar oluşmuştur. Ayrıca Arabistan ve Avrasya levhalarının sınırındaki dalma batma zonunun etkisiyle başlayan volkanik etkinlik sonucu koni biçimli çok sayıda tek volkan kütlesi oluşmuştur (Savcı,1980). Bölgenin kuzeyinde Kuzey Anadolu İç Sıra Dağları, orta kısmında Karasu-Aras Dağları, güney kısmında ise Güneydoğu Toros Dağları silsileleri halinde uzanırlar. Bunların arasındaki alanlarda ise Büyük ve Küçük Ağrı, Tendürek, Süphan ve Nemrut gibi üzerlerinde buzullara ve daimî kar örtüsüne yer veren tek volkanlar, volkanik platolar, göl çanakları ve içinde ovalara da yer veren depresyon dizileri yer alır (Arıncı,2016:15-18). Çeşitli nedenlerle yükselmiş olan ve adeta Anadolu'nun çatısını oluşturmuş olan bölge *Alpin Kubbeleşme Sahası* olarak nitelendirilir (Şekil 2).



Şekil 2: Doğu Anadolu Bölgesi'nin uydudan elde edilmiş görüntüsü.

Ortalama yükseltinin fazlalığı ve 800 m. ile 5137 m. arasında değişen yükselti kademelerinin bulunması Doğu Anadolu Bölgesi'ni iklim özellikleri bakımından çeşitlilikle dolu bir bölge haline getirmiştir. Bu açıdan incelendiğinde farklı özelliklere sahip alanlar seçilebilir. Doğu Anadolu'daki meteoroloji istasyonlarında yıllık ortalama sıcaklıklar 3,8°C ile 14,7°C arasında değişir ve ortalama sıcaklıklar bölgenin güneyinden kuzeyine doğru azalan bir seyir izler. Bölgenin en soğuk kısmı da karasal iklim etkisinde olan kuzey kenardır. Bu alanda bulunan Ardahan'ın yıllık ortalama sıcaklığı 3,8°C, Kars'ın 4,8°C ve Erzurum'un 5,6°C'dir (Tablo 1). Bu durum karın yerde kalış süresini etkiler ve bazı konumlarda bu süre 140 güne yaklaşabilir. Böylece *Kuzey Kış Turizmi Koridoru* olarak da adlandırılan bu alan, Türkiye'de en uzun süreli kayak yapılabilen yöre olarak belirir. Bölgenin güney yarısına doğru gidildikçe sıcaklık ve yağış ortalamaları yükselir. Yıllık ortalama sıcaklıklar bazı konumlarda 15°C'ye yaklaşır (Tablo 1).

Tablo 1: Doğu Anadolu Bölgesi İstasyonlarında Ortalama ve Ekstrem Sıcaklıkların Dağılımı (1928-2018).

İstasyon	Ocak Ayı		Temmuz Ayı		Yıllık Ortalama Sıcaklık (°C)
	Ortalama (°C)	Ekstrem (°C)	Ortalama (°C)	Ekstrem	
Ağrı	-10,8	-45,6	21,2	39,9	6,2
Ardahan	-11,3	-39,8	16,3	35,0	3,8
Bingöl	-2,4	-25,1	26,8	42,0	12,1
Bitlis	-3,0	-22,0	22,8	38,0	9,5
Elâzığ	-0,9	-22,6	27,3	42,2	13,1
Erzincan	-3,0	-32,5	24,1	40,6	11,0
Erzurum	-9,3	-37,2	19,4	36,5	5,6
Hakkâri	-4,6	-23,4	24,9	38,8	10,3
İğdır	-3,3	-30,3	25,9	42,0	12,1
Kars	-10,3	-36,7	17,6	35,4	4,8
Malatya	-0,1	-22,2	27,4	42,5	13,7
Muş	-7,3	-34,4	25,4	41,6	9,8
Şırnak	-1,9	-14,5	28,5	40,4	14,7
Tunceli	-1,8	-30,3	27,3	43,5	12,8
Van	-3,5	-28,7	22,2	37,5	9,2

Kaynak: MGM veri tabanı.

Bölgenin iklimini Sibirya yüksek basınç alanının yıllık ileri ve geri hareketleri, gezici depresyonların tekrarlama oranları ve yükselti şartları belirlemektedir. Bilhassa yağış rejimi analizleri ve diğer klimatolojik parametreler birbirinden farklı alanların varlığını göstermektedir. Örneğin bölgenin kuzey kenarında batıdan doğuya doğru uzanan şeritte 400-600 mm. arasında yağış alan ve yağış maksimumu yaz mevsiminde olan bir alan seçilebilir. Karasal iklim şartlarının belirlediği bu alan Erzurum-Kars Bölümü'nün doğu yarısına karşılık gelir (Tablo 2).

Bölgenin orta kısmında ise yağış maksimumu ilkbahara kayan geniş bir alan vardır. Van Gölü Havzası, Yukarı Murat Havzası ve İç Toros Depresyonları Dizisi'ne karşılık gelen bu alan Akdeniz ikliminin dağ tipi ile karasal iklim arasında bir geçiş kuşağı oluşturur. Güneydoğu Torosların üzerinde ise yıllık tutarı 1000 mm'yi aşan bol yağışlı bir kuşak seçilebilir (Tablo 2). Belirtilen alanın güney yamaçları yağış maksimumu kış mevsiminde olan ve bol kar yağışlı kışlara sahip bir kesim halindedir. Bu kısımda Akdeniz ikliminin dağ tipi belirginleşir ve kış turizmi etkinliği için elverişli bir alan teşkil eder. Bununla birlikte kar örtüsünün yerde kalış süresi kuzeye doğru daha kısadır ve 100-120 gün civarındadır.

Tablo 2: Doğu Anadolu Bölgesi İstasyonlarında Yıllık Toplam Yağışın Mevsimlere Göre Dağılımı (1928-2018).

İSTASYON	İLKBAHAR		YAZ		SONBAHAR		KIŞ		YILLIK
	mm.	%	mm.	%	mm.	%	mm.	%	
Ağrı	192,8	37,1	80,1	15,4	117,1	22,5	129,6	25,0	519,6
Ardahan	165,3	29,7	227,5	40,9	101,1	18,2	62,7	11,2	556,6
Bingöl	321,5	34,0	29,9	3,2	187,9	19,9	404,8	42,9	944,1
Bitlis	441,9	36,2	33,3	2,7	260,6	21,3	485,4	39,8	1221,2
Elâzığ	172,7	42,1	15,7	3,8	95,6	23,3	126,2	30,8	410,2
Erzincan	147,6	39,2	46,5	12,3	94,1	25,0	88,6	23,5	376,8
Erzurum	153,8	37,9	89,0	21,9	100,0	24,6	63,2	15,6	406,0
Hakkâri	310,5	39,7	21,9	2,8	157,7	20,2	291,2	37,3	781,3
İğdır	102,7	40,1	57,0	22,3	53,3	20,8	43,0	16,8	256,0
Kars	161,8	32,2	178,6	35,6	95,9	10,1	65,9	13,1	502,2
Malatya	155,9	40,7	21,6	5,7	85,7	22,4	119,4	31,2	382,6
Muş	278,4	36,5	37,7	4,9	169,3	22,2	277,3	36,4	762,7
Şırnak	263,9	38,6	6,2	0,9	128,1	18,7	285,5	41,8	683,7
Tunceli	289,3	33,6	26,4	3,1	184,7	21,4	361,0	41,9	861,4
Van	147,7	38,1	27,6	7,1	108,4	28,0	103,7	26,8	387,4

Kaynak: MGM veri tabanı.

Bol yağışlı bir alan olması nedeniyle Doğu Anadolu Bölgesi bir su deposu ve su dağıtım alanı olarak tanımlanır. Bölgeden kaynaklarını alan akarsular Hint Okyanusu (Dicle ve Fırat Basra Körfezi'ne), Hazar Denizi (Aras ve Kura) ve Atlas Okyanusu (Çoruh'un yukarı kolları Karadeniz'e) su toplama havzalarına su gönderir. Ayrıca bölgede büyüklü ve küçüklü endoreik (kapalı) havzalar da vardır. Bunların en önemlisi Van Gölü Havzası'dır.

5. DOĞU ANADOLU'DA BULUNAN KIŞ SPORLARI MERKEZLERİNİN MEVCUT POTANSİYELİ VE YARARLANMA DURUMU

Elverişli iklim ve yükseklik şartları nedeniyle Doğu Anadolu Bölgesi'nde eskiden beri kış turizmi merkezleri oluşturulmuştur ve her geçen yıl bunlara yenileri eklenmektedir. Bilindiği üzere kış turizmi merkezleri yükselti, iklim ve ulaşım şartları elverişli olan ve her şeyden önemlisi nüfus birikimi yeterli olan konumlarda oluşturulabilir. Kuruluş konumunun ortam şartlarının dikkatli bir veri kaynağı ve gözlemlere dayalı olarak belirlenmesi gerekir.

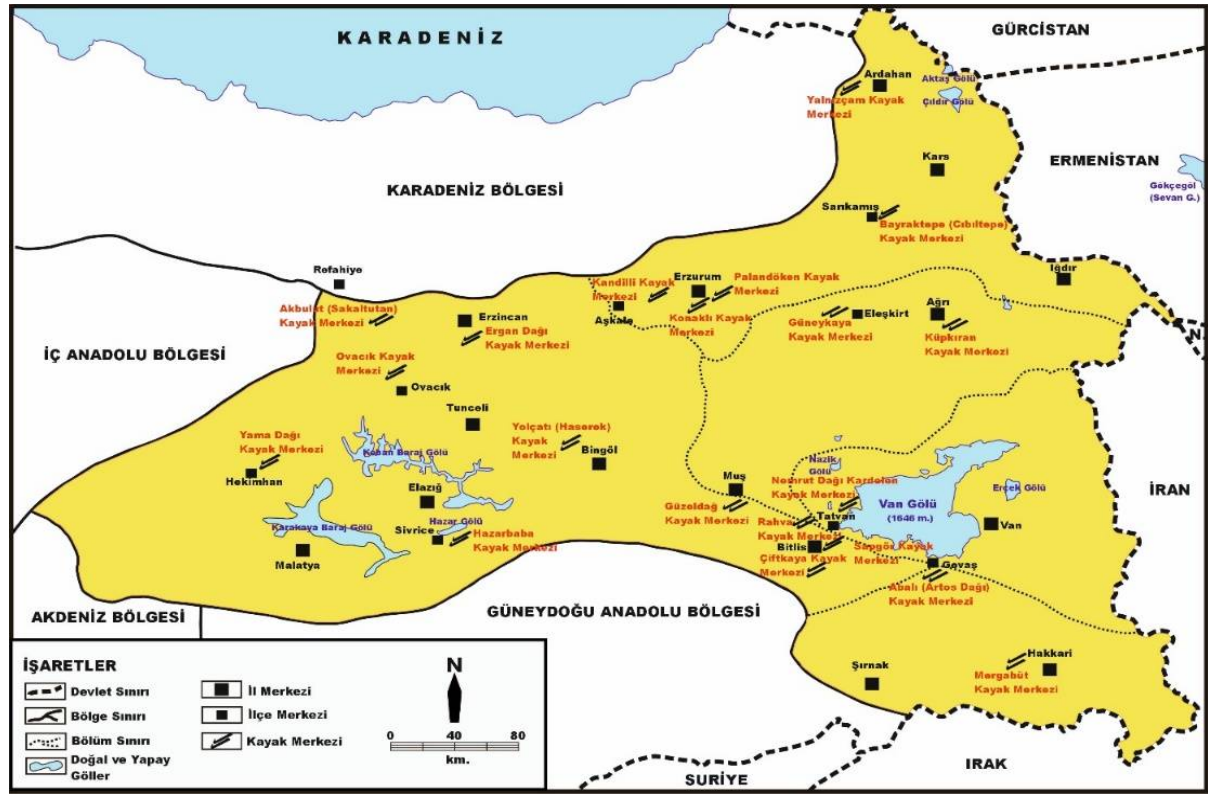
Ancak Türkiye’de klimatolojik rasat yapan dağ istasyonları henüz kurulamamış olduğundan, yerleşmeler dışında kalan alanlar ve dağlık konumlar hakkında rasat verisi bulunmamaktadır. Bölgede faaliyette bulunan meteoroloji istasyonları, kayak merkezlerinden daha alçak konumlarda yer aldığından, rasat sonuçları yüksek konumların klimatolojik gerçeklerini her zaman yansıtamamaktadır. Kış turizmi yatırımları ise gözlemlere ve kanaatlere dayalı olarak yapılmaktadır. Bazen kar sezonu kısa olan yerlerde, bazen de kar yağıışı ve kar örtüsü kalınlığı yeterli olsa bile rüzgâr ve bakı (exposition) şartları uygun olmayan konumlarda tesis kurulmakta ve istenilen düzeyde verim alınamamaktadır. Örneğin Tatvan ilçesinde bulunan Nemrut Volkanı Kardelen Kayak Tesisleri güneye bakan yamaçlarda oluşturulduğundan, bol miktarda kar yağıışı almasına rağmen, kayak sezonu, dağın kuzey cephesine oranla daha kısa sürmektedir (Aydın,2016:79-80). Erzurum Konaklı Kayak Merkezi de bir rüzgâr koridoru üzerinde oluşturulduğundan fırtınalı günler sayısı fazlalaşmakta ve dondurucu soğuklar daha fazla hissedilmektedir.

Bölgede 20 adet kış turizmi merkezi oluşturulmuştur (Tablo 3, Şekil 3). Bu tesisler daha çok Kuzeydoğu Anadolu’da ve Güneydoğu Torosların üzerinde bulunmaktadır. Kış sporları ve kış turizmi merkezlerinin hemen hepsinde eksiklikleri olsa bile belli bir tesisleşme ve fiziki kapasite oluşturulmuş durumdadır (Şekil 4). Özellikle Erzurum kentinde bulunan Palandöken Kayak Merkezi, konaklama imkanları ve tesisleşme düzeyi bakımından Dünyanın en önemli kış turizmi merkezleri arasında yerini almış durumdadır (Doğanay,1987:41, Arınç,2018:458-472).

Tablo 3: Doğu Anadolu Bölgesi’nde Kurulmuş Kış Turizmi Merkezleri, Konumları ve Başlıca Özellikleri (2019).

Bulunduğu İl	Bulunduğu İlçe	Kış Turizmi Merkezi	Yükselti Basamağı (m.)	Tesis Niteliği	Konaklama (Tür/Kapasite)*	Tesis
Ağrı	Merkez	Küpkıran	1850-2150	Telesiyej	-	-
Ağrı	Eleşkirt	Güneykaya	2200-2400	Telesiyej	Otel, 48 yatak	-
Ardahan	Merkez	Yalnızçam	1990-2525	Telesiyej, Teleski (T Bar), Babylift, Bublelift	Otel, 70 yatak	-
Bingöl	Merkez	Yolçatı (Hesarek)	1650-1890	Telesiyej, Teleski, Babylift	Kayak Evi, 50 yatak	-
Bitlis	Merkez	Çiftkaya	1550-1850	Teleski (T Bar)	Kayak Evi, 70 yatak	-
Bitlis	Merkez	Sapgör	1550-1800	-	-	-
Bitlis	Merkez	Rahva	1800-2100	Babylift	-	-
Bitlis	Tatvan	Nemrut Dağı	2300-2900	Telesiyej	Otel, 32 oda, 40 yatak	-
Elâzığ	Sivrice	Hazarbaba	1450-1700	Telesiyej	-	-
Erzincan	Merkez	Ergan Dağı	1740-2950	Teleferik+Telesiyej	-	-
Erzincan	Refahiye	Akbulut (Sakaltutan)	1927-2155	Telesiyej	Otel, 60 kişilik	-
Erzurum	Aşkale	Kandilli	1713-2050	Kayaklı Koşu ve Biathlon Pistleri	-	-
Erzurum	Palandöken	Konaklı	2200-3185	Telesiyej, Teleski (T Bar)	-	-
Erzurum	Palandöken	Palandöken	2150-3100	Telesiyej, Teleski (T Bar), Babylift, Bublelift, Gondollift	Beş yıldızlı 7 Otel, toplam 891 oda	-
Hakkâri	Merkez	Mergabüt (Merga Bütan Yaylası)	2700-3700	Telesiyej	-	-
Kars	Sarıkamış	Bayraktepe (Cıbıltepe)	2135-2635	Elektronik Telesiyej	10 Otel, 603 oda, 1354 yatak	-
Malatya	Hekimhan	Yama Dağı	2100-2500	Teleferik	Otel, 70 yatak	-
Muş	Merkez	Güzeldag	2300-2500	Telesiyej, Babylift	Kayak Evi	-
Tunceli	Ovacık	Ovacık	1500-1900	Telesiyej	Otel, 35 oda, 70 yatak	-
Van	Gevaş	Abalı (Artos Dağı)	2200-2800	Telesiyej, Teleski	-	-

Kaynak: Yerinde yapılan gözlemler ve anonim kaynaklar (*Kayak merkezleri ile aynı konumda olan konaklama tesisleri).



Şekil 3: Doğu Anadolu Bölgesi'nde Bulunan Kış Turizmi ve Kayak Merkezleri (2019).

Bölgede kış sporları merkezleri sayıca artmış olsa bile bunların bir kısmı yeterli saha etütleri yapılmadan oluşturulduğundan çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadır. Örneğin kış turizmi merkezlerinden yararlanma süresi konum şartlarına ve içinde bulunulan yılın yağış şartlarına göre farklılık göstermektedir. Tablo 3'te de görüldüğü üzere bazı merkezlerde karla örtülü günler sayısı 50 güne kadar inmekte ve bazılarında ise 145 güne yaklaşmaktadır. Ancak mevcut rasatlar, kış sporları merkezlerinin yakınında bulunan yerleşmelerden elde edilmiştir. Örneğin Erzincan kentinde karla örtülü gün sayısı 49,8 gün iken, kentin güneyinde yükselen Munzur Dağları'nda bu süre iki katına kadar çıkar.

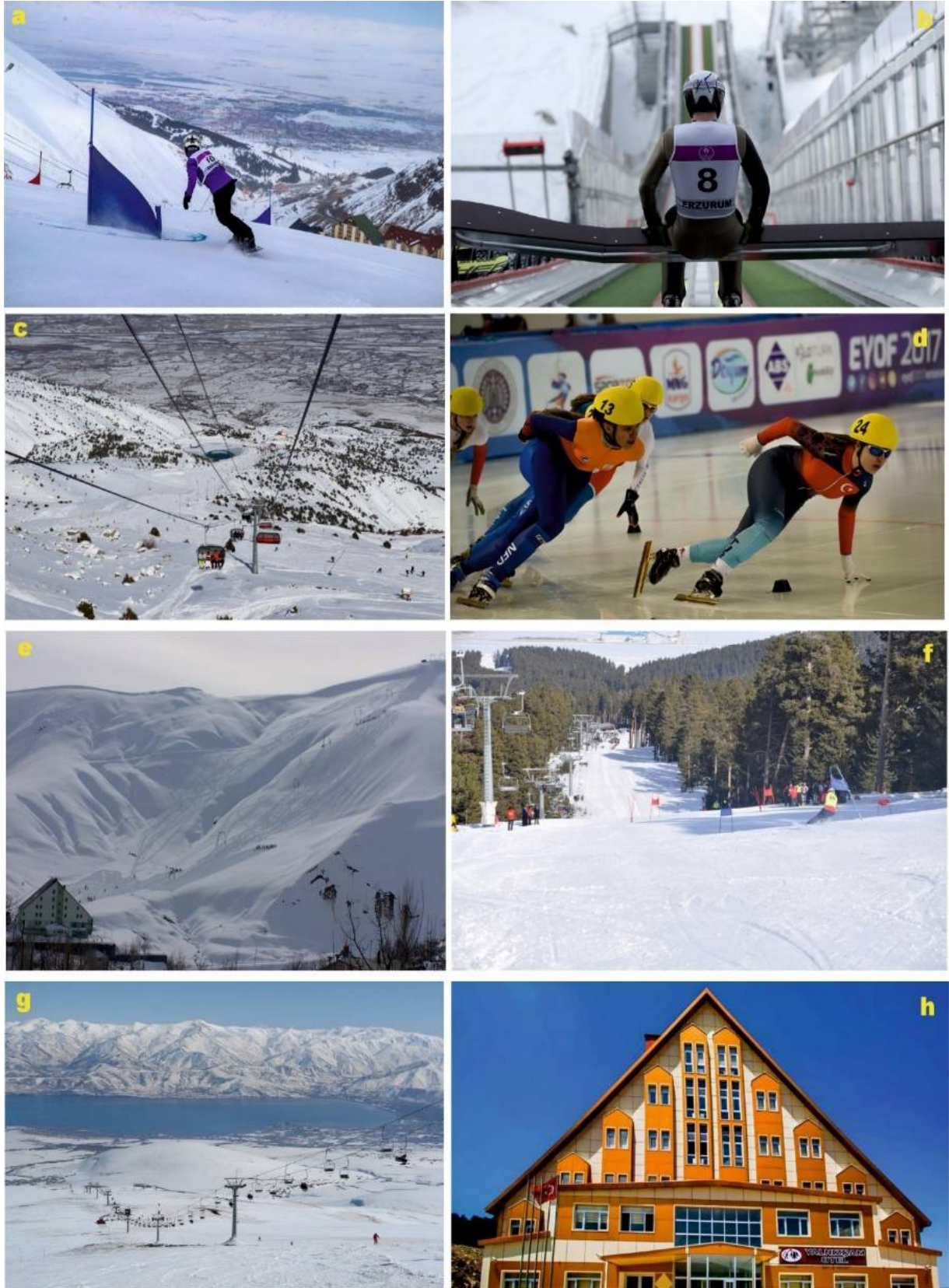
Tablo 3: Doğu Anadolu'da Kayak Merkezi Bulunan Konumlara En Yakın Meteoroloji İstasyonlarının Bazı Rasat Değerleri (1928-2018).

Meteoroloji İstasyonu	Yağışlı Gün Sayısı	Kar Yağışlı Gün Sayısı	Karla Örtülü Gün Sayısı	Kayak Sezonunda Aylık Ortalama Kar Örtüsü Yüksekliği (cm.)			
				Aralık	Ocak	Şubat	Mart
Ağrı	118,4	39,3	123,4	18,1	35,7	55,0	46,3
Ardahan	136,2	33,6	124,2	13,6	22,5	29,1	22,2
Bingöl	109,9	23,5	74,1	14,9	26,8	40,1	29,8
Bitlis	121,6	40,7	123,4	36,8	86,0	120,2	78,3
Erzincan	102,8	22,8	49,8	7,6	10,2	11,4	6,2
Erzurum	119,0	46,6	114,9	10,8	17,5	21,8	16,4
Hekimhan	65,3	23,1	-	-	-	-	-
Ovacık	80,0	26,1	-	-	-	-	-
Sarıkamış	127,8	44,6	142,3	20,6	35,7	49,0	44,3
Sivrice	69,1	17,6	62,2	10,1	12,7	17,0	15,9
Tatvan	102,9	36,5	108,8	17,4	32,6	45,9	34,5
Tunceli	103,2	18,1	62,6	10,9	22,9	31,2	34,2

Kaynak: MGM veri tabanı.

Munzur sistemi içinde yer alan Ergan Dağı ve Erzincan-Sivas karayolu üzerindeki yüksek zirvelerden biri olan Sakaltutan Geçidi yakınında bulunan Akbulut kış sporları merkezleri Erzincan ilinin en önemli sportif yatırımlarıdır ve yararlanma süreleri bölge ortalamalarına yakındır. Doğu Anadolu Bölgesi genelinde en fazla kar yağışı meydana gelen konumlar Güneydoğu Torosların güney yamaçlarıdır. Bitlis ve Bahçesaray gibi konumlardaki kar kalınlığı, bol yağışlı yıllarda 6 m'yi bulabilir. Söz konusu potansiyel nedeniyle Bitlis kentinde ilk kez 1968 yılında Çiftkaya adını taşıyan kayak merkezi oluşturulmuş, bunu Rahva, Sapgö ve Tatvan ilçesindeki Nemrut Dağı Kardelen kayak merkezleri izlemiştir.

Bölgede kış sporlarıyla ilgili tesislere sahip yerleşmeler içinde sadece Erzurum kentinin uluslararası tanınırlığının olduğu, diğerlerinin ise yerel nitelikte kaldığı söylenebilir. Bu durum nüfus entansitesi, eğitim düzeyi, yatırım kalitesi ve çeşitliliği ile ilgili olup kış turizmi merkezleri içinde Erzurum kentinin nüfus miktarına ve gelişmişlik düzeyine ulaşabilen konum bulunmamaktadır. Nitekim Erzurum kentinde Palandöken, Konaklı ve Kandilli kış sporları merkezlerine ilaveten çok sayıda olimpik özellikli kapalı kış sporları tesisleri (artistik patinaj, buz hokeyi, short track, curling vb.) bulunmaktadır. Dolayısıyla Erzurum kenti dışında kalan kış turizmi merkezlerinin doğal ve beşerî şartları, sürdürülebilir gelişmeleri için yeterli değildir. O halde beklentileri karşılayabilecek alternatif arayışlar içinde olmak bir zaruret halindedir.



Şekil 4: Doğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan bazı kış sporları merkezleri: **a)** Erzurum Palandöken, **b)** Erzurum Kayakla Atlama İkiz Kuleleri, **c)** Erzincan Ergen Dağı, **d)** Erzurum Short Track, **e)** Bitlis Çiftkaya, **f)** Sarıkamış Bayraktepe, **g)** Tatvan Nemrut Kardelen, **h)** Ardahan Yalnızçam Kış Sporları Merkezi Otel

6. SÜRDÜRÜLEBİLİR GELİŞME AÇISINDAN KIŞ SPORLARI MERKEZLERİNİN ALTERNATİF DEĞERLENDİRİLME İMKANLARI

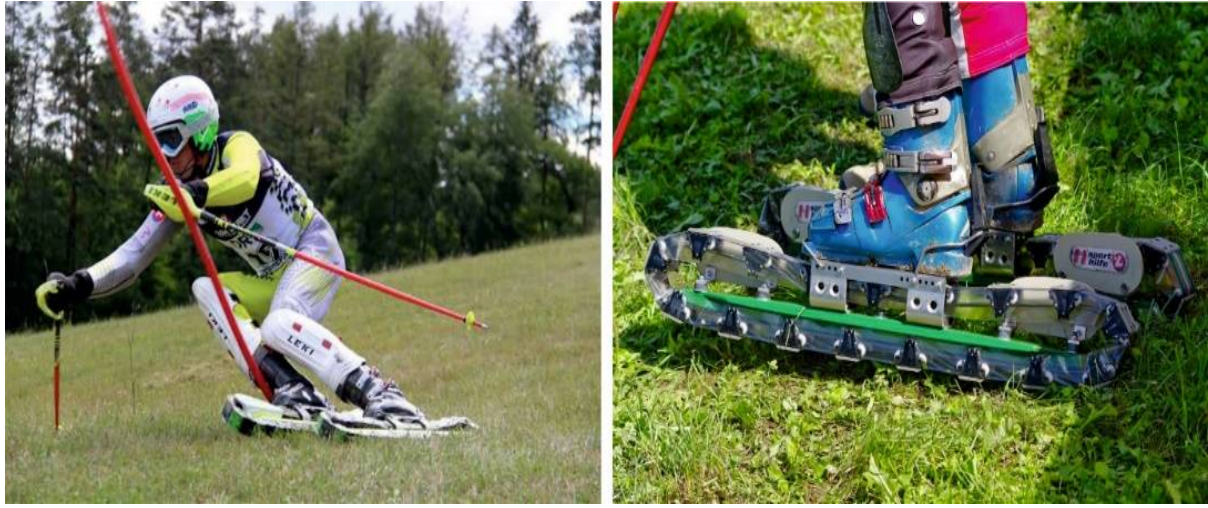
6.1. Kış Sporlarının Yaz Versiyonları

Doğu Anadolu Bölgesi'nin ortalama yükseltisinin fazla olması ve denizden uzaklık gibi nedenlerle farklı bitki kademelerinden oluşur. Bölgede ormanın üst sınırı orta kısmında 2900 m'dir (Nemrut Volkanı kalderasında). Bölgenin kuzey ve güney kenarlarına doğru gidildikçe ormanın üst sınırı 2200 m'ye kadar alçalır ve üst kuşakta genellikle sert olmayan otsu türlerin çoğunlukta olduğu Alpin bitkileri katına geçilir ki bölge yaylacılığının temel dayanak noktası bu bitki katıdır. Özellikle Erzurum-Kars Bölümü'nün Ardahan-Kars Yöresi, yıllık toplam yağış tutarının %40'a yakın kısmını yaz mevsiminde aldığı için zemini kaplayan otlar, bu alanın en düşük yükselti basamaklarında bile yeşilliğini korur. Bölgenin birçok kesiminde kayak pistlerinin Alpin çayırıları katına kadar uzanan yükseltilerde bulunması, önemli bir avantajdır. Kayak pistlerinin yaz mevsiminde kullanılabilmesi için suni çimle kaplanması zorunluluğunun olması nedeniyle artan su ihtiyacı, kısmen yağışlarla karşılanabilir. Buna karşılık yaz mevsimi kurak geçen konumlarda suni çim örtüsünün korunması maliyetli olsa da su kaynakları yeterli olan ve suyun depolanması mümkün olan yörelerde bu sorun aşılabılır. Şayet teknik destek alınabildiği ve dikkatli bir planlama yapılabildiği taktirde pistlerden yararlanma süresi yılın en az 7-8 ayını kapsayacak şekilde uzatılabilir. Çim üzerinde yapılabilen ve Dünyada popüler olan pek çok spor branşı bulunmaktadır. Çim kayağı ve çime atlama yarışmaları ilk akla gelenlerdir. Çim kayağı, National Geographic tarafından Dünyada yeni gelişen ve popüler olan beş spor (Zorbing, Mountain Boarding, Street Luge, Grass Skiing, Snow Scoot) arasında gösterilmiştir. Ancak çim kayağı gerek bu sporla aktif olarak ilgilenenlerin ve gerekse izleyicilerinin sayısı bakımından, diğer dört sporla kıyaslanamayacak bir boyuta ulaşmıştır. Öyle sanılıyor ki gelecekte de seyirci ilgisini çekmeye devam edecektir.

- **Çim Kayağı:** Kış turizmi merkezleri, Dünyanın pek çok ülkesinde iktisadi faaliyetlerinin kısa bir süreyle sınırlı kalması nedeniyle, ekonomik verimlilikleri düşük yatırımlar olarak algılanmaktadır (Schwartz,1995:33). Bu durum sektör yatırımcılarını yeni arayışlara yöneltmiş ve 1980 yılından beri Avrupa'da yapılmaya başlanan ve giderek popüleritesi artan çim kayağı sporunun (*Grass Skiing*), kış sporları merkezlerinin yaz mevsiminde de rantabl çalışmasını sağlayabilecek çözümlerden biri olacağı kanaatine ulaşmışlardır. Böylece çim kayağı, kar kayakçılığına alternatif olarak gelişmeye başlamış ve çeşitli kayak sporu merkezlerinde veya yakınlarında çim kayağı pistleri oluşturulmaya başlanmıştır. Karsız ortamda da kayak yapma fikri, ilk kez 1930'lu yıllarda, İtalya'da, düz bir tahtaya monte edilmiş tekerlekli *Ski Skett* adı verilen ilkel kaykay ile denenmiş, geliştirilen bu araç daha sonraki yıllarda *Roller Blade* adını almıştı. Ancak bu araç, eğimli yüzeylerde kaymaya ve adrenalini hızla yarışmalara elverişli değildi ve dolayısıyla sportif anlamda pek ilgi uyandıramamıştı. Yeni arayışlar, çim kayağının geliştirilmesiyle sonuçlandı ve öncekinin aksine hızla yaygınlaştı. Dünyada *Grass Skiing* olarak bilinen *Çim Kayağı*, paletli iş makinelerinin çalışma esasından hareketle oluşturulmuş bir kayma aracıdır. Ortada yer alan bir sabit eksene bağlanmış ayak yerleri ve eksenin etrafında dönen paletten ibarettir (Şekil 5). Dolayısıyla kar yerine çim üzerinde kayak yapmayı sağlar. Eğimli yüzeylerde tıpkı bir dozerin yol alışı biçiminde, ancak çok hızlı hareket eder. Bu araçla, hız bakımından kar kayağında elde edilen skorlara ulaşmak mümkündür. Çim kayağının diğer ekipmanları ise kar kayağında da

kullanılan denge sopası, kask, ayakkabı ve kayak giysileridir (Arıncı,2003:83-90), (Şekil 5).

Çim kayağı, kayak yapma zevkini ve sporunu yaz mevsiminde de tatmak isteyenler için ideal bir imkân sunar. Eğim şartları uygun olan ve sulanabilen her konumda çim kayağı pisti oluşturulabilir. Ancak pistlerin suni çim ile kaplanması zarureti ve sulama ihtiyacının fazlalığı, kuraklaşan Dünyada bir handikap olarak görülmektedir. Çim kayağı yarışmalarında, kar kayağı yarışma stilleri (Alp Disiplini; büyük slalom, küçük slalom, süper G vb.) ve kuralları uygulanır. Aradaki fark birisine ait pistinin kar, diğerinin ise çim olmasıdır. Kayak sporu için oluşturulmuş tesislerdeki eğim şartları, zevk için çim kayağı yapanlara çoğu kez uygun değildir. Çim kayağı için ideal bir pistin uzunluğu 300 m. ve eğimi %20-25 arasında olmalıdır. Uluslararası yarışmalarında ise eğim %25'e doğru yükselmekte, pist uzunlukları ise 700-800 m'ye kadar ulaşmaktadır. Dolayısıyla bu yarışmalarda, kış kayağı için hazırlanmış pistlerden yararlanma şansı daha fazladır. Gelişmiş kış sporları merkezinde farklı eğimlerde ve farklı zorluk derecesinde çok sayıda pist bulunduğundan eğim sorunu önem taşımaz.



Şekil 5: Çim Kayağı ve Ekipmanları.

Çim kayağı ülkelerin Kayak Federasyonları içinde alt bir disiplin olarak teşkilatlanmıştır. Ülkemizde de Türkiye Kayak Federasyonu'na bağlı olarak organize edilmektedir. Dünyada ilk çim kayağı tesisleri 1980 yılında Fransa'da oluşturulmuştur. Türkiye'de ise ilk çim kayağı tesisi 1991 yılında Bursa ilinde Demirtaş Barajı civarında kurulmuş ve aynı konumda 2001 yılı Dünya çim kayağı şampiyonası yapılmıştır. Bununla birlikte büyük bir yatırımla oluşturulmuş bu tesisler sonraki yıllarda unutulmuş, mekanik tesisleri sökülmüş ve bakımsızlıktan yok olma durumuna gelmiştir.

- **Kayakla Çime Atlama Etkinliği:** Son yıllarda Dünyanın çeşitli yörelerinde kayaklı atlama kulelerinin eğimli pistleri, suni çimle kaplanmakta ve kayaklı atlayışlar suni çim üzerinde yapılmaktadır. Bazı ülkelerde ise sadece çime atlayışı sağlayacak tesisler kurulmaktadır (Şekil 6). Karlı zemini aratmayacak kalitede olan çim pistlerde atlayış yapan profesyonel sporcuların çoğu çime atlayışları daha zevkli bulduklarını ifade etmektedirler. Kayakla atlama kuleleri ve pistleri sadece Erzurum kentinde bulunduğundan bu imkânın kullanılabileceği tek kent Erzurum'dur.

6.2. Ekoturizm

Ortam ekolojisini yaşama, anlama, deneyerek öğrenme ve tanıma etkinliklerinin bir arada sunulabildiği, doğayı korumayı esas alan turizm çeşidine ekoturizm adı verilmektedir. Ortak bir tanıma henüz ulaşılamamış olsa da 2002 yılında yapılan Quebec zirvesinde yeryüzünün doğal kaynaklarının sürdürülebilirliğini güvence altına alan, bunun yanı sıra yerel halkların ekonomik kalkınmasına destek olurken, sosyal ve kültürel bütünlüklerini koruyup gözetilen bir yaklaşım ya da tavır olarak benimsendi. Aslında bu turizm biçimi sanayileşmiş ülkelerin yabancılaşıma, hoşnutsuzluk ve hayal kırıklıklarıyla dolu kent hayatından sıkılan insanların kısa bir süreliğine de olsa yaşadıkları ortamdan uzaklaşma ve doğa ile temas etme arzusundan doğmuş bir etkinliktir. Dolayısıyla, içinde kırsal turizmi de barındıran ekoturizmin, kitle turizminden tek ayırt edici özelliği, bozulmamış doğal alanlara yapılan seyahat olmaktadır (Erdoğan&Erdoğan,2005:5). Bu yönüyle Doğu Anadolu Bölgesi henüz kirlenmemiş doğası ve çeşitliliklerle dolu doğal, beşerî ve kültürel öğeleriyle ekoturizme hitap edebilecek bölgelerin başında gelir.



Şekil 6: Üst solda Finlandiya'nın Lahti kentinde Urheil Ukeskus Çim Kayağı Merkezi ve sağda ABD Utah eyaleti Park City çim kayağı merkezi, alt solda Erzurum Kiremitliktepe Kayaklı Atlama İkiz Kuleleri, alt sağda İsviçre Einsiedeln kasabası çim kayağı merkezi.

Belirtilen etkinliğe örnek olarak Kars ilinin merkez ilçesine bağlı Boğatepe köyü örnek verilebilir. Ekolojik özellikleri, Avrupalı kadınlar tarafından keşfedildiği için zaman zaman bu köye gelen turistler, Fransızca öğrenen köy kadınlarının refakatinde ekip-biçme, hayvan sağımı, başta gravyer peyniri ve diğer süt ürünleri yapımı gibi tarımsal etkinliklerde bulunmakta ve doğadan şifalı bitki toplayıcılığı aktivitelerine katılmaktadırlar (Arınç, 2018:14, Eroğlu-Yılmaz,2015:153-158). Bu turistlerle yapılan mülakatlarda kırsal alan ortamında bulunmaktan hoşlandıkları, ancak konaklama ihtiyaçlarının beklentilerine uygun şekilde

karşılanamaması nedeniyle ilgi duydukları kırsal alanlardan bir iki gün içinde ayrılmak zorunda kaldıklarını ifade etmektedirler (Şekil 7). Bununla birlikte konaklama konusunda bölgede önemli bir potansiyel bulunmaktadır. Alpin kuşaktaki bölge yaylalarına yakın konumlarda bulunan ve toplam oda sayısı 1800 civarında olan (~5000 kişi/gün) dağ otelleri, oberjler, kayak evleri ve kayak sporu yapanlar için hazırlanmış villaların, ekoturizm amacıyla bölgeye gelen turistlerin konaklama ihtiyacını karşılaması mümkündür. Böylelikle yüksek kuşakta bulunan kaldera, krater ve sirk göllerine erişim kolaylaşırken, yine bu kuşakta sürdürülen hayvancılık odaklı geleneksel yaylacılık faaliyetlerine turistlerin katılımları sağlanabilir. Bu düşüncelerin hayata geçirilmesi halinde yılın önemli bir kısmında atıl kalan konaklama tesislerinin sürdürülebilirlik sorunu önemli ölçüde çözümlenebilir.



Şekil 7: Kars Merkez Boğatepe (Büyük Zavot) köyünde ekoturizm amacıyla bulunan turistler (solda Peynir Müzesi, sağda soluyan geleneksel evlerden biri)

6.3. Dağcılık

Dağlarda yaya veya kayakla yürüyüş yapma ve kamp kurmanın yanı sıra tırmanma etkinliğini de kapsayan doğa sporu, dağcılık olarak adlandırılmaktadır. Dağcılık sporu iki farklı kategori altında yapılmaktadır. İlki Alpinizm olarak bilinir ve Alpin sitil, günlük yürüyüş (hiking), kampli yürüyüş (trekking) ve ekspedition (çok amaçlı bilimsel inceleme) olarak tanımlanmış türlerden oluşur. İkincisi ise sportif tırmanıştır. Bu grupta da bouldering, kaya tırmanışı, uzun duvar tırmanışı ve yapay duvar tırmanışı spor türleri bulunmaktadır. Başlangıçta çok az sayıda insanın bu etkinliğe ilgi duymasına karşın, dağcılık kulüplerinin kurulmasından sonra dağlara tırmanma Avrupa ülkelerinde, özellikle İngiltere, Almanya, Avusturya, İtalya ve Fransa'da popüler bir rekreasyonel aktivite olmuştur. Günümüzde Dünyanın her yerinde milyonlarca insan dağcılık, kaya tırmanışı ve doğa yürüyüşü yapmaktadır. Bu sporu yapanlar, tırmanmak için sık sık yaşadıkları yerden başka bölgelere ya da ülkelere seyahat etmektedirler. Bu yüzden dağcılık, sadece kitlesel bir spor aktivitesi değil, aynı zamanda kitlesel bir turizm hareketi olmuştur (Somuncu,2004:1). Dağcılık sporu ile uğraşanlar genellikle iyi eğitimlidirler ve yüksek gelir gruplarındadırlar. Çoğu dağcılığı, köklerine dönüş deneyimi olarak kabul ettiklerinden muhafazakâr eğilim taşır ve düşük konfor seviyelerini kabul ederler (Schauppenlehner-Arnberger,2007:7).

Doğu Anadolu Bölgesi'nin pek çok konumu, İsviçre Alplerini bile gölgede bırakabilecek doğal güzelliklere ve dağcılık için elverişli parkurlara sahiptir. Bu nedenle kayak

sporu için oluşturulmuş tesislerin yakınlarında bulunan dağcılık sporuna elverişli konumların, araştırılması, tanımlanması ve dağcılık kulüplerine tanıtılması, mevcut tesislerin daha verimli kullanılabilmesinin yollarından biridir. Dağcılık sporuyla ilgilenenlerin düşük konfor düzeylerini kabul etmesi nedeniyle bölgede bulunan birçok kış merkezinin konfor düzeyi, dağcılar için kabul edilebilir bir seviyededir.

6.4. Performansa Dayalı Sporlar İçin Yüksek İrtifa Kamp Etkinliği

Çağımız spor anlayışının en belirgin özelliklerinden biri sporun kitlesel ilgi alanı haline gelmesi, milyonlarca takipçisinin oluşu, spor kulüplerinin büyük yayın ve reklam gelirleri elde edebilmesi, bireysel ve takım halinde yüksek düzeyli rekabetin olması ve kitlesel ilgi duyulan branşlarda sporcuların en üst performansa ulaşabilmesi için bütün bilimsel, teknik ve taktik girişimlerin yapılmasıdır. Bilhassa futbol ve basketbol gibi takım oyunları ile atletizm gibi bireysel performansa dayalı spor branşlarının gerek seyirci sayısı ve gerekse elde edilen gelirlerin çokluğu gibi diğer spor dallarından ayırt edici yönleri vardır. Bu branşlarda yaşanan şiddetli rekabet şartlarına direnç gösterilebilmesi ve elde edilen gelirin sürekli olması, sporcuların başarılı olmasına bağlıdır. Turnuva biçiminde düzenlenen spor branşlarının farklı yükselti basamaklarında bulunan, farklı hava basıncına sahip ve dolayısıyla farklı iklim koşullarının yaşandığı yerleşmeler arasında kısa periyotlarla gerçekleştirilmesi zorunluluğu, sporcuları zorlayan ve performanslarını olumsuz etkileyen faktörler arasındadır. Dolayısıyla coğrafi şartların analizi ve bu şartlara uyum süreçlerinin iyi yönetilmesi başarının ön koşulu olarak kabul edilmektedir.

Spor ve yükseklik arasındaki ilişki iki nedene bağlı olarak inceleme konusu yapılmaktadır. Bunlardan ilki sporcuların yüksekliğe uyum sağlaması, diğeri ise yüksek rakımlı yerlerde antrenman yapmak suretiyle daha alçak rakımlarda sporcu performansının arttırması nedeniyledir. İnsan vücudunun sportif verimliliğini artırabilmek amacıyla her geçen gün yeni araştırmalar yapılmakta ve yüksek irtifada bazı kan parametre değerlerinin artma eğiliminde olduğu bilinmektedir. Mexico City’de 1968 yılında yapılan Olimpiyat oyunlarında Kenyalı sporcuların dayanıklılık gerektiren branşlarındaki başarıları incelenmiş ve bunun yüksek irtifa antrenmanlarıyla ilgili bir sonuç olduğu anlaşılmıştı. Bu nedenle birçok ülke olimpiyat yarışmaları öncesinde, sporcuların daha iyi hazırlanmalarını sağlayabilmek için hazırlık kampı programlarına yüksek irtifa antrenmanlarını da dahil etmişlerdi (Doğar,1995:1-2.) Yapılan incelemelere göre belli bir yükseltiden sonra havada bulunan oksijen miktarı, deniz düzeyine göre azalış göstermektedir. Bu olay yüksek irtifada yaşayanlarda oksijen açlığı denilen bir soruna yol açarak, solunum organlarının daha yoğun çalışıp güçlenmesine ve insan kanının temizlenerek yenilenmesine neden olmaktadır (Ülker,1992:5). Yüksek yerlerde yapılan kamplar, sporcuların kondisyon kapasitesini arttırmakta, kan değerlerini olumlu yönde düzenlemekte ve bu yolla elde edilen kazanımların uzun süre korunmasına ortam hazırlamaktadır. Bu nedenle, teknik kadrolar, sezon öncesi hazırlık çalışmalarını yüksek yerlerde yapmayı tercih etmektedirler.

Yüksek irtifa kamp merkezleri için uygun olan yükselti basamağı aralığı, 1700 ile 2500 m’ler arasında değişmektedir (Koca vd.2007:205-224). Bu nedenle Doğu Anadolu Bölgesi’nin birçok yöresi, kamp için uygun şartları taşıyan alanların başında gelir. Bölgede bulunan kış sporları merkezlerinin, elverişli yükselti basamaklarında yer almakta oluşu da ayrı bir avantaj olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte Erzurum kenti dışında yüksek irtifa kamp tesisine sahip olan konum bulunmamaktadır. Bu eksikliği duyan kış merkezlerine, spor kulüplerinin

beklenti ve ihtiyaçları doğrultusunda çim antrenman sahaları ve tartan pist gibi ilave tesislerin yapılması, konaklama tesislerinin doluluk oranlarını ve istihdamı artırabilecek yollardan biridir.

6.5. Uluslararası Kongre Turizmi

Bilindiği üzere Dünyadaki pek çok üniversite kentinde kongreler, sempozyumlar, çalıştaylar, doğa eğitimleri ve lisansüstü etkinlikler gibi bilimsel toplantılar düzenlemekte ve bu etkinliklerin yapıldığı kentler çok sayıda katılımcıyı ağırlamaktadır. Adeta bir sektör haline gelmiş kongre turizmini, çoğu kez profesyonelleşmiş kongre turizmi şirketleri organize etmekte veya düzenlenmektedir. Dünyada her yıl 15000 civarında kongre yapılmakta ve bu etkinliklere yaklaşık yüz milyon kişi iştirak etmektedir. Uluslararası Kongre ve Konvansiyon Birliği'nin (ICCA), 2013-2017 yılları arasını kapsayan 5 yıllık verisine göre Dünya genelinde 65182 kongre düzenlenmiştir. Yapılan kongrelere katılanların kişi başına ortalama harcaması ise 2200 \$ civarındadır. Büyük bir ekonomik hareketlilik anlamına gelen bu turizm türünden, Doğu Anadolu kış turizmi merkezlerinde bulunan beş yıldızlı otellerden yararlanarak belli bir pay alınabilir. Bununla birlikte turizm şirketleri, konaklama tesisi işletmecileri, yerel yöneticiler ve üniversitelerin iş birliği içinde olmaları, bu alanda işlevsellik kazanılmasının en temel şartıdır. Akademisyenlerin kongrelerden beklentileri ve seyahat tercihleri de dikkatle incelenmesi gereken hususlar arasındadır (Taylor,1976:14-16).

7. TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Küresel iklim değişiklikleri, Dünya ölçeğinde ekonominin yavaşlaması, bölgesel çatışmaların şiddetlenmesi ve yayılma eğilimleri, tüm ülkeleri olumsuz yönde etkileme potansiyeli taşımaktadır. Bu nedenle ülkeler, dış faktörlerden etkilenme potansiyeli taşıyan yeni yatırımlardan kaçınmakta ve mevcut kapasitenin daha rantabl işletilmesi ve sürdürülebilir olmalarını sağlayacak tedbirler üzerinde çalışmaktadırlar. Gerçekten de ülkelerin sahip oldukları kaynaklar sınırlıdır ve küresel rekabetten pay alabilmek için en akılcı şekilde kullanılmaları gerekir. Diğer yandan yapılacak yatırımların; çevre bozulmasına yol açmaması, kaynakları gelecek nesillerin de kullanımı için güvence altına alması, yerel kültürlerin korunmasını sağlaması, bulunduğu konumda yaşayan halk için gelir üretmesi ve sürdürülebilir gelişmeye katkı sağlaması beklenir (Nacdeska-Rakicevik,2012). Türkiye'nin pek çok yerinde yapılan turizm yatırımları, maalesef beklenen hedefleri yakalamaktan uzak kalmış durumdadır. Bilhassa kış turizmi yatırımları yapılırken alandaki nüfus birikimi, ulaşım çeşitliliği ve kalitesi, mevcut konaklama tesislerinin kalitesi, gastronomik imkanları, turist kitleleriyle iletişim ve temas halinde olan kitlelerin eğitim düzeyi gibi pek çok konu dikkate alınmamaktadır (Özbay,2018:204-213).

Özellikle ülkenin en doğusunda yer alan ve kalkınma sorunları bulunan Doğu Anadolu Bölgesi'nde durum daha da kötüdür. Çok sayıda kış turizmi merkezi kurulmuş olmasına rağmen, tesisler önemli ölçüde kamu kaynaklarının tüketilmesi yoluyla ayakta kalabilmektedir ki bu sürdürülebilir değildir. O halde mevcut tesislerin daha verimli kullanılması için Dünya genelinde yapılan uygulamaların takip edilmesi ve alana adaptasyonu gereklidir. Bunun için öncelikle analitik incelemelerin tamamlanması, bakım, onarım, yenileme ve modernleştirme çalışmalarının yapılması büyük önem taşımaktadır. Mevcut tesislerin arzulanan düzeye ulaştırılması için ilave yatırımlardan da kaçınılmamalıdır. Her şeyden önce eğitim düzeyinin kaliteli bir şekilde yükseltilmesi, fiyat politikalarının

istikrar kazanması, bölgenin çeşitlilikle dolu gastronomi potansiyelinin coğrafi işaret, mahreç ve telif haklarını zedelemeyecek şekilde ortaklaşa kullanılması, yerli ve yabancı turistlere ne şekilde davranacağını çok iyi bilen ve ortamı sürekli denetleyen bilinçli kadroların sektörde istihdam edilmesi, pek çok sorunu erken bir dönemde ortadan kaldıracaktır. Bütün olumlu şartlar bir araya getirilse bile tanıtım eksikliği giderilmeden hedeflere varmak mümkün değildir.

KAYNAKÇA

- Arınç, K. (2003). Dünyada ve Türkiye’de Kış Sporlarına Alternatif Yeni Bir Sportif ve Turistik Aktivite; Çim Kayağı ve Demirtaş Barajı Çim Kayağı Merkezi Örneği (Bursa-Türkiye). *TSE Ekonomik ve Teknik Dergi: Standard*. Temmuz 2003, Yıl: 42, Sayı 499, Ankara.
- Arınç, K. (2016). Doğal, Beşerî, İktisadi ve Siyasal Yönleriyle Doğu ve Güneydoğu Bölgeleri, Biyosfer Araştırmaları Merkezi Yayın No: 106, Erzurum.
- Arınç, K. (2017). “UNESCO Yaratıcı Kentler Ağı İçin Bir Öneri: Bitlis Gastronomi Kenti”. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 12/29, p.87-106, ISSN: 1308-2140, Ankara-Turkey. DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12424>
- Arınç, K. (2018). Analysing Erzurum in Terms of Winter Tourism Potential and Sustainable Development. 2nd International West Asia Congress of Tourism Research. 27th-30th September 2018, Van/Turkey.
- Arınç, K. (2018). Boğatepe Köyü’nde Gravyer peyniri üretimi ve sürdürülebilir gelişme bakımından önemi (Kars/Türkiye). *Türk Coğrafya Dergisi*, (70), 7-18. DOI:19.17211/tcd.349760.
- Aydın, B. (2016). *Van ve Bitlis İllerinde Kış Turizmi Potansiyelinin Belirlenmesi ve Planlamaya Yönelik Öneriler*. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van.
- Demir, M., Alım, M. (2016). Sarıkamış Bayraktepe (Cıbiltepe) Kış Sporları ve Turizmi Merkezine Ait Coğrafi Bir Değerlendirme. *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı: 33, 241-275.
- Doğanay, H. (1987). Erzurum’da Kayak Sporları Turizmi ve Başlıca Sorunları. *Türkiye Kalkınma Bankası Turizm Yıllığı 1987*, Ankara.
- Doğar, V, A. (1995). Yüksek İrtifada Yaşayan Elit-Orta Uzun Mesafe Koşucuların Yüksek İrtifa ve Deniz Seviyesindeki Fiziksel Performansları ile Çeşitli Kan Parametrelerinin Karşılaştırılması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erdoğan, N., Erdoğan, İ. (2005). Ekoturizm Betimlemeleriyle İletilenlerin Doğası. *Gazi Üniversitesi, İletişim Dergisi*, 20 (1).
- Eroğlu, D., Yılmaz, N., (2015), Effect of Gender Roles on Woman’s ICT Use in Rural Turkey: A Case Study in Kars Province, *International Journal of Humanities Social Sciences and Education*, Volume 2, Issue 9.
- Higham, J., Hinch, T. (2002). Tourism sport and seasons: the challenges and potential of overcoming seasonality in the sport and tourism sectors. *Tourism Management*, Vol; 23, Hamilton.
- Koca, H., Zaman, S., Coşkun, O. (2007). Erzurum’un Spor Kamp Turizmi Potansiyeli. *Doğu Coğrafya Dergisi*, Cilt: 12, Sayı: 18.
- Nadeska, K.A., Rakicevik, G. (2012). Planning of Sustainable Tourism Development. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 44, 210-220.
- Özbay, G. (2018). Alternatif Turizm Politikaları İçinde Kış Turizmi: Türkiye’ye Yönelik Swot Analizi. *JLSES, The Journal of International Lingual, Social and Educational Sciences*, Volume: 4, Number: 2.
- Savcı, G. (1980). Doğu Anadolu Volkanizmasının Neotektonik Önemi. *Yeryuvarı ve İnsan*, Ağustos-Kasım 1980 Sayısı, Ankara.

- Schauppenlehner, T., Arnberger, A. (2007). Alpine Summer Tourism: The Mountaineer's Perspective and Consequences for Tourism Strategies in Austria. *For. Snow. Landsc. Res.* 81, 1/2: 7-17.
- Schwartz, G. (1995). Skiing Literature. A Bibliographic Catalogue. Wood River Publishing, Mill Valley, CA.
- Scott, D., Gössling, S., Hall, C.M. (2012). International Tourism and Climate Change. *Advanced Reviews*, DOI: 10.1002/wcc.165.
- Somuncu, M. (2004). Dağcılık ve Dağ Turizmindeki İkilem: Ekonomik Yarar ve Ekolojik Bedel. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 2 (1), 1-21.
- Taylor, G.D. (1976). Images and Realities in Congress Tourism. *Jornal of Travel Research*, Vol: 14, Issue: 4, 14-16.
- Unbehaun, W., Pröbstl, U., Haider, W. (2008). Trends in Winter Sport Tourism: Challenges for the Future. *Tourism Review*, Vol: 63, No:1.
- Ülker, İ. (1992). Dağ Turizmi, T.C. Turizm Bakanlığı Yayınları, Devran Matbaacılık, Ankara.

YEDİNCİ BÖLÜM

PALANDÖKEN DAĞLARI VE ÇEVRESİNDE TURİSTİK ÜRÜN ÇEŞİTLENDİRME KAPSAMINDA TUR KAYAĞI (DAĞ KAYAĞI)

SKI TOURING ON PALANDÖKEN MOUNTAINS AND ITS SURROUNDING WITHIN THE SCOPE OF TOURISTIC PRODUCT DIVERSIFICATION

Yusuf Kızıllkan¹

Çağlar Kıvanç Kaymaz²

Salih Birinci³

EXTENDED SUMMARY

1. INTRODUCTION

Today, opportunities in the alternative tourism activities evaluated differently by individual tourists. Although involving numerous threats, many winter tourism activities, which are thought to be associated with special interest tourism, are preferred with great interest by tourists. Mountains and mountainous areas, their remain mystery in human life due to the inaccessibility or difficult transportation since the past and have attracted people for security reasons throughout history. Today it continues to attract millions of people for different purposes (Emekli, 2015: 207; Doğanay ve Zaman, 2013: 125). Although the mountains at first attracted people with activities that would such as hunting with going to the plateau and later play a role in tourism, the evaluation of the mountains in terms of tourism have been thanks to the mountaineering sport (Doğaner, 1991: 138). In this context, mountainous areas, based on mountaineering sports activities (climbing and camping), then (skiing, alpine skiing, skiing, etc.) with the inclusion of tourism disciplines based on various special interests, has become a winter tourism movement. Mountainous areas feature many tourist attractions. The negative effects of this diversity come to the fore especially in land change. Environmental degradation as a result of rapidly developing economic activities in mountainous areas led to become a current issues at the first such as protection and sustainability. As a result of the Stockholm Conference on the 1987 Brundtland Report and the Rio Conference of 1992 Agenda 21 report, mountainous values and policies for conservation were highlighted. Sustainable mountain management policies and practices for the protection of sensitive ecosystems, which are part 13 of the Agenda 21 report, have been guaranteed by the UN (Stockholm Conferance, 1987; Agenda 21, 1992).

¹ Arş. Gör. Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, yusuf.kizillkan@atauni.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-9815-8129

² Dr. Öğr. Üyesi Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, ckaymaz@atauni.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-2313-870X

³ Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, sbirinci@atauni.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-1191-4708

2. LOCATION AND BOUNDARIES OF THE RESEARCH AREA

Palandöken Mountains are located in Eastern Anatolia Region part of Turkey. The research area, which is within the administrative boundaries of Erzurum, is located between 39 ° 36 '36 "- 40 ° 0' 23" north latitudes and 40 ° 54 '57 "- 41 ° 39' 51" east longitudes. The Palandöken Mountains Winter Tourism Center is very suitable for transportation. As a matter of fact, transportation to Erzurum city can be provided by many alternatives such as road, railway and airline.

3. MATERIALS AND METHODS

This study conducted to define the status of Ski Touring activities, which have become a new phenomenon with an increasing number of participants, in the Palandöken Mountains, to determine the tour routes, and to reveal the Ski Touring potential of the Palandöken Mountains. Within this scope, the guides who conducted this activity for 3 years were interviewed, field observations and as a result of the interviews with individuals participated in Ski Touring activities, Ski Touring routes in Palandöken mountains were determined via GPS and the routes were visualized with 3D modeling. In addition, as a result of the evaluation of the data obtained from interviews with clubs and individuals organizing this activity, the potential of Ski Touring in the Palandöken Mountains was tried to be revealed.

4. FINDINGS

Together with these initiatives, it is envisaged to develop tourism activities especially in mountainous areas and to develop local people on the basis of economic development by including these practices. Ski touring, which is one of the realized within the scope of winter tourism activities, it is a different winter sport in mountainous regions, in unusual ways and carry out in small groups under relatively difficult physical conditions and requiring high effort. This ski activity is a type of nature sport where nature tourism is completely implemented and intertwined with nature compared to mass tourism. Hiking, climbing and descent, used in the form of different tools and equipment, more equipped and varies according to the normal skiing types of is a kind of nature sport. Mountain skiing making for tour and travel purposes is generally defined as ski touring. Compared to different skiing in mountainous areas, ski touring is mainly carried out not as individual but as group activity. However, the number of people in this group activity is at least 3-4 and at most 10-12. Ski touring (mountain skiing) can be done on all slopes that are located away from the ski centers and ski run, which do not require any mechanical facility, and which have suitable dip conditions and amount of snow (Tekin ve Öztürk, 2019: 29-31; Ünal, 2017: 1-3; Ünal, 2017a; Şekil 1.). These activities, which are carried out in countries such as Switzerland, France, Germany, Italy, Austria, Sweden, Norway and Finland as a part of winter tourism, are also carried out in the Palandöken Mountains in Turkey within the scope of diversification of winter tourism attractiveness.

With the increased interest in ski touring, by the of International Ski Mountaineering Federation and Mountaineering Federation of Turkey the first ski touring practices of was carried out in Mus province at 2009. Following this, ISMF held World Mountain Ski Qualifiers in 2013 and World Mountain Ski Competitions in Erzincan province at 2017. As of 2019, the number of mountain skiing coaches in Turkey has increased to 30 with various trainings

conducted within the scope of TDF and ISMF cooperation (Türkiye Dağcılık Federasyonu, 2017: 1; Tekin ve Öztürk, 2019: 29).

Any destination in the world and in our country should have some features in order to be attractive in terms of ski touring. These can be listed as follows;

- Easy access to ski touring areas,
- Presence of Airport and Highway,
- Quality and adequate capacity of accommodation centers,
- Profit quality and quantity,
- The viewing direction of the mountain areas,
- Wildlife wealth,
- Attractiveness of landscape and natural landscape,
- Ski Touring and its surroundings have to also rich in natural, cultural and historical tourist attractions,
- Nature destruction shouldn't occurred,
- Provision of food and beverage needs,
- 30-40% slope in mountainous areas,
- it shouldn't security problems (terrorism, etc.),
- Local people (especially the people living in the countryside) be have a warm interest in these activities,
- The strong communication between the governorship, security forces, Mountaineering Federation and ski touring group,
- Having trained guides against natural disasters (avalanches, etc.),
- Having an advanced and well-equipped search and rescue team in the country or region (such as AFAD),
- Experienced and high performance of the guide and group.

5. CONCLUSION

Palandöken Mountains, Dumlupınar Mountains, Kargapazarı Mountains and Eğinli Mountains, which are within the administrative borders of Erzurum province, have been hosted tourism activities for many years. It is possible to see different types of nature tourism, winter tourism and alternative tourism applications in these areas where tourism activities are widely performed. Palandöken Mountains, which are the center location of ski touring, make a great contribution to Erzurum in terms of winter tourism. Generally the ski touring, has become one of the most important winter sports that primarily domestic and foreign tourists seeking adventure and diversity. These activities, which are carried out extensively in Erzurum, are especially preferred by foreign tourists. Especially in 2015 and after, with the initiative of the mountaineering clubs in Erzurum province, the ski skiing discipline became widespread and have brought Erzurum a new winter tourism activity.

1. GİRİŞ

Turizm faaliyetleri son yıllarda aktivite çeşitliliği açısından büyüme eğilimi içerisinde. Sürdürülebilirlik ile geleceğe yönelik politikaların, planlamaların ve uygulamaların arttığı, turizmin çeşitlenmesini sağlayacak yenilikçi bakış açılarının geliştirildiği, geleneksel turizmden uzaklaşılarak alternatif, spor, macera ve özel ilgi turizminin önem kazandığı dağlık alanlar, günümüzde turizm için büyük bir kaynak haline gelmiştir.

Spor turizminde turistler; ekonomik, lüks ve iyi organize edilmiş aktivitelere yani spor, kültür veya turizm ya da bunların hepsinin bir arada olduğu etkinliklere büyük ilgi göstermektedirler. Ek olarak, gerçekleştirilen faaliyetler ile turistlerin ilgisini çekecek etkinlik bilgisi ve birikimlerde önemlidir. Böyle bir kişinin en iyi örneği, derslerin, kayak yapmanın, olanakların ve konaklama iyileştirmelerinin mevcut olduğu en iyi kayak merkezlerinden birinde tatil yapmak veya bir spor festivalinin açılış gösterisine katılmak için seyahat edenler tarafından yapılan değerlendirmelerdir (Kurtzman, 2001: 108). Macera turizmi, her türlü ticari dış mekân turizmini ve rekreasyonunu önemli bir heyecan unsuru ile kapsayan geniş bir terimdir. Bazı benzerlikleriyle doğaya dayalı turizm ile yakından ilişkilidir. Doğaya dayalı turizm ürünleri görülmeye odaklanırken, macera turizm ürünleri de yapmaya odaklanmaktadır. Bu kapsamda macera kış turizmi faaliyetleri arasında kayak, snowboard, hedikle yürüme, kızak, köpek kızıağı, kar motoru, kedi kayağı ve heliski, ticari macera turları şeklinde sunulmaktadır. Aynı zamanda bazı ticari açık hava tur operatörleri, çeşitli ilkleri sunarak bu kavramı bir adım öteye götürmüş olup, dağcılık, dağ kayağı, rafting, dağlık alanlarda trans, kayaklı koşu ve hiking rotaları gibi ticari turizm faaliyetleri üzerinde yoğunlaşmışlardır (Buckley, 2010: 4-11-227). Macera turizminin kapsamı, ilgili spesifik açık hava etkinlikleri listeleriyle sıkça ifade edilmiş olup, Bucley (2006) tarafından yaklaşık 35-40 aktivite belirlenmiştir. Elbette bu turizm aktiviteleri arasında dağcılık, helisiki ve dağ kayağı gibi birçok aktivite mevcuttur.

Bugün dünyada dağ manzaralarının özel niteliklerinin bilinmediği bir bölge yok denecek kadar azdır. Artık dağlara ait bu özel nitelikler, dağ turizminin gelişimi için değerli olan varlıklar haline gelmiştir; kar ve kayak faaliyetleri; yerel halkların ve geleneksel kültürel uygulamaların çeşitliliği; mineral ve sıcak su kaynakları bolluğu; kutsal boyut birçok dağlık alana ve zirveye atfedilmiştir; örneğin biyolojik ve jeolojik çeşitlilik, eşsiz jeolojik oluşumlara ve bitki topluluklarına, ayrıca dağ keçisi, dağ aslanları ve pandalar gibi sembolik hayvan türlerine yansıtılmıştır (Debarbieux, Varacca and Rudaz, 2014: 9).

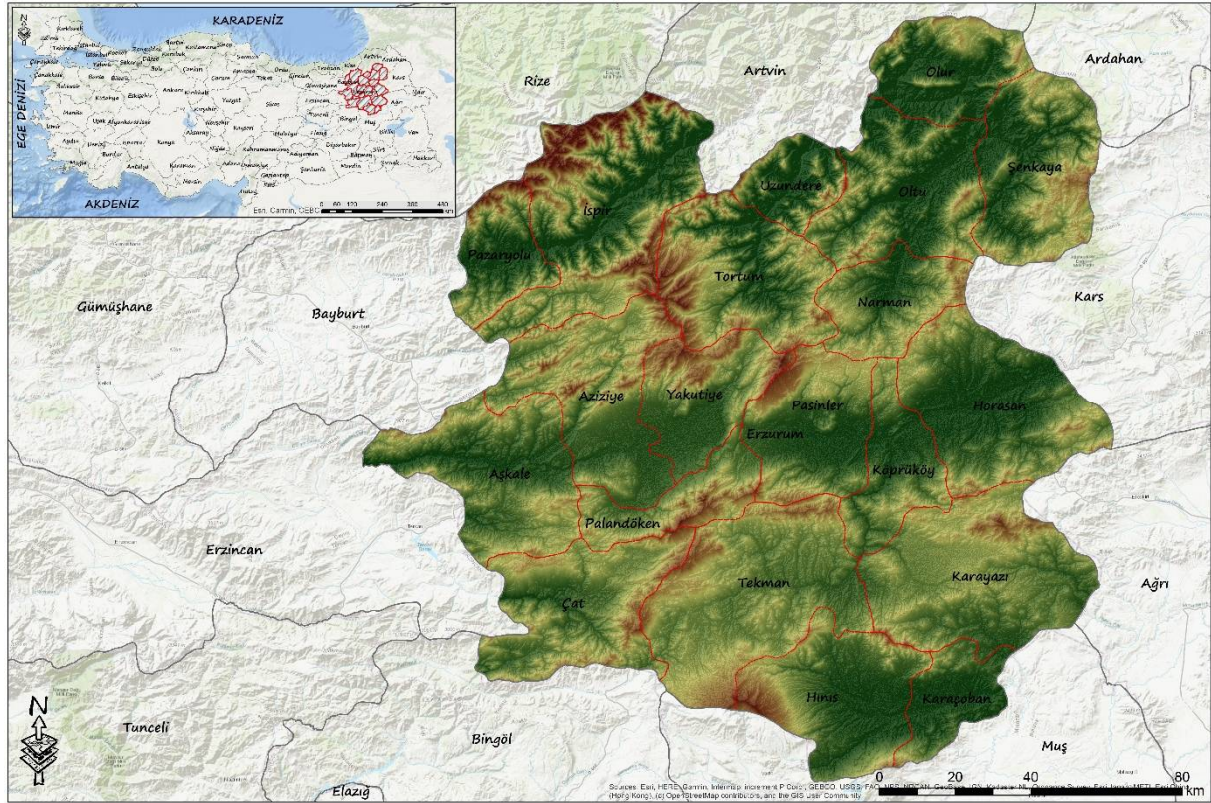
Dağlar insanları ilk olarak “avcılık” ve “yaylaya çıkma” gibi daha sonraları turizmde rol oynayacak faaliyetlerle kendisine çekmiş olmasına rağmen, dağların turizm açısından değerlendirilmesi dağcılık sporu sayesinde olmuştur (Doğaner, 1991: 138). Bu bağlamda dağlık sahalar, dağcılık temeli spor faaliyetlerine dayanan (tırmanma ve kamp) sonrasında ise (kayak, alp disiplini, kayak turu vb.) çeşitli özel ilgi temelindeki turizm disiplinlerinin dâhil olması ile bir kış turizmi hareketine dönüşmüştür. Dağlar ve dağlık alanlar, öteden beri ulaşılama ya da zor ulaşım nedeniyle insan yaşamındaki gizemini korumuş, tarih boyunca insanları güvenlik gerekçesiyle kendine çekmiş, bugün ise milyonlarca insanı farklı amaçlarla kendine çekmeye devam etmektedir (Emekli, 2015: 207; Doğanay ve Zaman, 2013: 125). Dağlık bölgeler, yalnızca yıllık küresel turizmin yüzde 15-20'sini ya da yılda 70-90 milyar ABD doları olan popüler turizm destinasyonları olarak kıyılara ve adalara göre ikinci sırada bulunur. Turistler; iklim, temiz hava, eşsiz manzaralar ve vahşi yaşam, doğal güzellikler, yerel kültür,

tarih ve miras ve karı deneyimleme ve kar temelli veya hem doğa ile ilgili hem de sportif faaliyetlere katılma fırsatı da dahil olmak üzere birçok nedenden dolayı dağ destinasyonlarına ilgi duyarlar (Richins, Johnsen ve Hull, 2016: 1; UNEP, 2007: 11). Şüphesiz ki bu durum, dağlık alanlardaki nüfusun yarısından fazlasının yoksulluk içinde yaşadığı, And Dağları, Himalayalar ve Afrika'daki dağlık alanlardaki toplumlar için son derece önemlidir. Çünkü turizm, bu marjinal alanlardaki yerel ekonomiye katkı sağlamakta, bu da doğrudan ulusal ekonomiye yansımaktadır. Dağcılığa dayalı turizm için büyük yatırımlar gerekmemektedir. Dağ turizmindeki sermaye, dağın ve doğanın kendisidir (Somuncu, 2004: 7). Bu sermaye doğal ve beşerî özelliklerin etkisi altında gelişmektedir. Turizm kapsamında dağlık alanlarda kış turizmi, kar yağışına bağlı olarak dağların kar alabilen yükselti kuşağında ağırlık kazanan bir turizm çeşididir (Doğaner, 2001: 178). Bununla birlikte alpinizm faaliyetinin klimatizm ve sportif yönleri bakımından, Anadolu'da yüksel bir potansiyeli vardır. Ancak bu potansiyel, henüz yeterli ilgiyi görmemiş ve değer kazanmamıştır (Doğanay, 1987: 17). Buna rağmen günümüzde kişilere ve gruplara göre değişen yaşam tarzları farklı türde istekleri öne çıkarmaktadır. Macera ve heyecanın ön plana çıktığı günümüz kış turizmi uygulamaları yaygınlaşmaya devam etmekte ve bu uygulamalara alternatif turizm türleri de eklenmektedir. Bunlar arasında yer alan ve temelinde kış turizminin yer aldığı; alp disiplini, snowboard, heliski ve tur kayağı gibi kış turizmi türleri son yıllarda büyük bir ilgi görmektedir (Beedie ve Hudson, 2003: 626; Pomfret, 2006: 117, Zaman ve Birinci, 2009: 34). Türkiye'deki dağ turizminin gerçekleştiği birçok alanda çok çeşitli kış turizmi faaliyetlerine rastlamak mümkündür. Bu uygulamalar dağlık alanlardaki turistik çekiciliğin artırılması ve turizm merkezlerinin gelişmesine büyük oranda katkı sağlamaktadır.

Dağlık alanlarda hızla gelişen ekonomik faaliyetler neticesinde meydana gelen çevresel bozulmalar başta koruma ve sürdürülebilirlik gibi konuların gündeme gelmesine yol açmıştır. Nitekim 1987'de gerçekleşen Stockholm Konferansı Brundtland Raporu ve 1992 yılında gerçekleşen Rio Konferansı Gündem 21 raporu sonucunda dağlık alan değerleri ve korunmasına yönelik politikalar ön plana çıkarılmıştır. Gündem 21 raporu içinde 13. Bölüm olan hassas ekosistemlerin korunması, sürdürülebilir dağ yönetimi politikaları ve uygulamaları BM tarafından güvence altına alınmıştır. Dağlık alanlarda özellikle turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi ve yerel halkın bu uygulamalara dâhil edilerek ekonomik kalkınma temelinde gelişimi öngörülmektedir (Stockholm Conferance, 1987; Agenda 21, 1992).

2. ARAŞTIRMA SAHASININ KONUMU VE GENEL COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

Palandöken Dağları, Doğu Anadolu Bölgesi'nin Erzurum-Kars Bölümü'nde yer almaktadır. İdari açıdan Erzurum il sınırları içerisinde bulunan araştırma sahası 39° 36' 36" - 40° 0' 23" kuzey enlemleri ile 40° 54' 57" - 41° 39' 51" doğu boylamları arasında kalmaktadır (Şekil 1). Palandöken Dağları Kış Turizm Merkezi, ulaşım açısından oldukça elverişli bir konumda yer almaktadır. Nitekim Erzurum şehrine ulaşım karayolu, demiryolu ve havayolu gibi pek çok alternatiflerle sağlanabilmektedir. Erzurum Havaalanı'na 16 km uzaklıkta bulunan kayak merkezi aynı zamanda şehir merkezine yaklaşık 5 km uzaklıktadır.



Şekil 1. Erzurum İlının Lokasyon Haritası.

Palandöken Dağı'nın temelinde iri billuru şistleşmiş dasit-andezit bileşiminde volkanik kütleler ve bunların üzerine ise uyumsuz bir halde gelen bazaltlar ve aglomeralar bulunmaktadır. Palandöken silsilesinde Eğerli Dağ ve Büyük Ejder T.'sindeki volkanik tabakaların eğimi kuzeye doğru 45-50° kadar eğimli olup, bunların üzerine güneye doğru yatay ve yataya yakın bazaltlar gelmektedir (Atalay, 1978: 20).

Erzurum Ovası 1750-2000 m seviyeleri arasında uzanmakta olup, 825 km²'lik bir alan kaplamaktadır. Bu ovanın kuzey ve güney kesimlerinde kabaca D-B yönünde uzanan dağlık ve arızalı alanlar bulunmaktadır. Ovanın kuzeyinde Gavur Dağı'nın güney uzantısını teşkil eden Dumlu Dağı, güneyde ise Palandöken Dağları uzanmaktadır. Doğuda Kargapazarı Dağları'nın güney nihayeti bulunmaktadır. Ortalama yükseltileri itibarıyla Palandöken Dağları daha yüksektir. Palandöken Dağları, ova yüzeyinde 2000 m'den başlayarak 3000 m'nin üzerine kadar yükselmektedir. Bu dağın üzerinde bulunan belli başlı yüksek tepelerin batıdan doğuya doğru sıralanışları; Konakgörmüş Dağı (2600 m), Karakaya T. (2754 m), Ziyaret T. (2915 m), Karakaya T. (3167 m), Büyük Ejder T. (3176 m), Yerli Dağ (2974 m) şeklindedir. Erzurum kentinin sahip olduğu bu doğal şartlar çeşitli jeomorfolojik birimlerinde ortaya çıkmasına neden olmuştur (Özşahin ve Kaymaz, 2013: 784). Araştırma sahası, fay diklikleri, ana vadiler ve bunların kenarlarında asılı vadiler, yarma vadiler, heyelan alanları, periglasyal depolar, birikinti yelpazeleri ve konileri gibi bir takım jeomorfolojik oluşumlar yayılmış göstermektedir (Atalay, 1978: 1-57).

Dağlık alanlar genel olarak yer aldıkları bölgelerdeki iklimik şartlara tabidirler. Dağlık alanların kış turizmi ve ekonomik bir temelde kalkınma amaçlı kullanabilmesi için iyi bir kar kalitesi, bol güneş ışığı, az rüzgâr ve yeterli uzunlukta kış mevsimi gerekmektedir. Buna bağlı olarak doğal çevrenin etkisi altında gerçekleşen beşeri faaliyetler; alanda iklim şartlarına uygun yapılabilecek sürdürülebilir yapılar ve temel yatırımlarla desteklenmektedir

(Özgüç, 2011: 54-55; Erhan, 2012: 303; Birinci ve Kaymaz, 2015: 182). Bu açıdan Erzurum ve çevresindeki dağlık alanlar, kış mevsiminin uzun sürmesi, bu mevsimde yağış türünün kar şeklinde gerçekleşmesi, karın uzun süre yerde kalması ve kayak yapmaya uygun kar kalitesinin olması nedeniyle kış turizminin gelişmesi açısından büyük avantajlara sahiptir. Palandöken (2011-2018) ve Erzurum Meteoroloji (1960-2018) İstasyonlarına ait uzun yıllık veriler incelendiğinde Palandöken Dağı'nda aylık ortalama sıcaklık 3.6 °C olup, yıllık ortalama yağışın 584,8 mm olduğu görülmektedir. Ayrıca sahada Erzurum Meteoroloji (1960-2018) İstasyonu verilerine göre yıllık toplam kar yağışlı gün sayısı 39.78 gün, yıllık toplam karla örtülü gün sayısı 110.64 gün, yıllık ortalama kar yüksekliği 12.7cm ve yıllık maksimum kar yüksekliği 130 cm'dir. Kar yüksekliğinin ise en yüksek olduğu ay şubat aydır. Buna karşın Palandöken Dağları'nda karın yerde kalma süresi uzamakta ve kar kalınlığı artmaktadır. Kar örtüsünün yerde kalış süresi (haziran ayına kadar sürer) kış turizmi sezonunun uzun olmasına etki etmektedir. Bu açıdan araştırma sahası kış turizmi uygun fiziki şartlara sahip olmasıyla öne çıkmaktadır.

Hidrografik açıdan Karasu Havzası içerisinde yer alan Erzurum şehri ve çevresinde (Atalay, 1978: 59), alüvyal, hidromorfik, kestane renkli, kolüvyal, solonçak ve yüksek dağ çayır toprakları görülmektedir. Hâkim bitki örtüsü antpojen step, subalpin ve alpin formasyonlardan oluşmaktadır (Çakır, 2015: 257-273). Fauna özellikleri bakımından da zenginlik taşıyan Palandöken ve çevresindeki münferit dağlar kış turizmi açısından önemli bir çekicilik kaynağıdır.

Erzurum şehri; Kalkolitik ve Eski Tunç çağından beri yoğun iskân faaliyetlerine maruz kalmıştır (Arınç, 2011: 98). Tarihi süreç içerisinde birçok medeniyete ev sahipliği yapan Erzurum, Hurri, Urartu, Saka, Med, Pers, Part, Roma, Bizans, Sasani, Arap, Emevi, Abbasi, Selçuklu, Moğol, İlhanlı, Karakoyunlu, Timurlu, Akkoyunlu, Safevi ve Osmanlı egemenliği altında kalmıştır. Bu açıdan şehir maddi kültür unsurları açısından oldukça zengindir (Kayserili, 2014: 316-319). Erzurum ilinde 2018 ADNKS kayıtlarına göre 767.848 kişi yaşamaktadır. Karasu-Aras koridorunun merkezi kısmında, Erzurum Ovası'nın güneydoğu ucunda ve Palandöken Dağları'nın kuzeyindeki eğimli yamaçlarda kurulu şehir, tarihi İpek Yolu üzerinde yer alması nedeniyle askeri, ulaşım ve ticaret bakımından daima önemli bir merkez olmuştur (Sözer, 1970: 1; Doğanay, 1983: 1-50; Altaş, 2015: 96).

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu çalışmanın amacı, Palandöken Dağları ve çevresindeki dağlık alanlarda gerçekleştirilen tur kayağı (dağ kayağı) faaliyetlerinin kış turizmi ve sürdürülebilirliği bakımından taşıdığı potansiyelin belirlenmesidir. Dünya'nın pek çok kış turizm bölgesinde bu doğa sporu gerçekleştirilmesine karşın ülkemizde oldukça yeni olması ve Palandöken Dağları'nda kış turizmine alternatif oluşturması nedeniyle araştırılmaya değer bulunmuştur. Bu doğrultuda araştırma sahasıyla ilgili haritaların üretilmesinde temel olarak 1/100.000 ölçekli (H45, H46, H47, G45, G46, G47) topografya haritaları materyal olarak kullanılmıştır. Çalışmaya kaynaklık eden Palandöken Dağları'ndaki tur kayağı (dağ kayağı) rotaları DADAK (Doğu Anadolu Dağcılık Kulübü) yardımı ile belirlenerek GPS yardımıyla alınan iz kayıtları çıkarılmış ve bu veriler ARCGIS 10.4.1 programı ile veri dönüşümü sağlanarak sayısallaştırma işlemleri gerçekleştirilmiştir. Ayrıca 3D modellemenin gerçekleştirilmesi amaçlı ARCSCENE programı kullanılmıştır. Tur kayağı rotaları ve bu alanda gerçekleştirilen kış turizmi faaliyetlerinin belirlenmesinde gezi-gözlem ve mülakat

yöntemlerinden faydalanılmıştır. Elde edilen bulgular neticesinde kış turizminin çeşitlendirme bağlamında Palandöken Dağları ve çevresinde gerçekleştirilen tur kayağı (dağ kayağı) faaliyetleri ve taşınmış olduğu potansiyel incelenmiştir.

4. BULGULAR

Erzurum'da kış mevsiminde gerçekleştirilebilecek faaliyetler arasında iklimik turizm ön plana çıkmaktadır. Bununla birlikte alpinizm ya da klimatizm arasında ise en dikkat çekici turizm aktivitesi kayak sporudur. Erzurum'da kayak sporu ilk kez Birinci Dünya Savaşı yıllarında askeri amaçlara yönelik (Rusların askeri kayak birlikleri gibi) olarak başlatılmıştır. Günümüze kadar hızlı bir gelişim sürecine giren kayak sporu için Erzurum iline gelen kişi sayısı 10-12 bin kişiyi bulmaktaydı (Doğanay, 1985: 196). Oysa günümüzde bu sayı sezon boyunca yüz bin kişiyi geçmektedir. Bununla birlikte şehirde kış turizmine yönelik yatırımların hız kazanması, reklam ve kış olimpiyatları şeklinde gerçekleştirilen uluslararası organizasyonlar (Universiad 2011 gibi) ve festivaller ise bu turizm faaliyetinin ilde gelişmesine büyük ölçüde katkı sağlamıştır.

Kış turizm koridorunda yer alan ve Türkiye'de kış turizmi açısından önemli merkezlerden biri olan Erzurum'da, 1991 yılında Kış Sporları ve Turizm Master Planı hazırlanmış, bu planla ilde üç önemli kayak merkezi sahası tespit edilmiştir. Bunların tamamı Palandöken Dağları'nın kuzey eteklerindedir. İlki şehrin hemen güneyinde ve 5 km uzaklıkta bulunan Erzurum Boğazı (Hınıs Boğazı ve Tekman Boğazı olarak ta bilinmektedir) mevkiinde yer almaktadır. Diğerleri ise şehrin güneybatısında Konaklı ve güneydoğusunda olan Gez Yaylası sahalarıdır. Bunlardan Erzurum Boğazı mevkiindeki Palandöken Kayak Merkezi, sahip olduğu pistleri, konaklama tesisleri, mekanik taşıyıcılarıyla ülkemizin en önemli kış turizm sahalarından biri haline gelmiştir (Altaş, Çavuş ve Zaman, 2015: 347; Doğanay ve Doğanay, 2005: 153).

Palandöken Dağları karasal iklim koşullarının etkisiyle toz kar denen kaliteli bir kar örtüsü ile kaplanmasına bağlı olarak kış turizmi ve kayak turizminin en iyi şekilde gerçekleşebileceği ender sahalardan birisini teşkil etmektedir. Bu kar türü kayak severlere eşsiz bir kayak yapma deneyimi tattırmaktadır. Ayrıca ülkemizin en yüksek irtifalı ve en uzun sezonlu kayak merkezi olan Palandöken, Erzurum Boğazı Mevkii'nde Ejder Tepesi'nin çevresinde yer almaktadır. Merkez; 1020 hektarlık kayak alanından oluşmakta olup, 2200-3176 metre yükseklikleri arasında 1070 m'lik bir kot farkına sahiptir. Farklı uzunluklarda ve zorluk derecelerinde birçok kayak pisti bulunan Palandöken Kayak Merkezi'nde 22 adet pist mevcut olup, toplam pist uzunluğu 25 km, en uzun pistin uzunluğu ise 12 km'dir. Merkezde yer alan pistlerden ikisi (Ejder ve Kapıkaya), FIS tarafından 1967-83 tescil numarası ile Slalom ve Büyük Slalom yarışmaları için olimpik pist olarak tescil edilmiştir. Ayrıca ışıktandırılan 4 adet pist ile de gece kayağı imkânı sunulmaktadır. Bunun yanında kayak merkezinde 8 kolay, 8 orta düzey, 2 ileri düzey 4 yol pist olmak üzere toplam 22 adet piste sahiptir. Mekanik tesislerden ise 5 adet telesiyej, 1 adet teleski, 2 adet baby lift ve 1 adet gondol lift olmak üzere 9 tesis bulunmaktadır. Bu mekanik tesislerin toplam kapasitesi ise 8100 kişi/saat olarak hesaplanmıştır (Erzurum Kış Turizmi Değerlendirme Raporu, 2018: 12-13).

Kış turizmi faaliyetleri arasında en fazla gerçekleştirilen aktivitelerden birisi olan kayakla kaymak, zamanla farklı şekillerde yapılmaya başlanmıştır. Bunlardan birisi de diğer kayak şekillerinden ayrı bir nitelikte yapılan dağ kayağı olup; kış kampçılığı, çığ bilgisi, dayanıklılık, güç ve kondisyon gerektiren bir spor dalı olmasının yanı sıra, özellikle de temel

kayak eğitimi bilgisi ve derin karda kayma becerisi gerektirmektedir. Bu kayak faaliyeti doğa turizminin tam olarak uygulandığı ve kitle turizmine nazaran doğa ile tamamen iç içe, yürüyüş, tırmanma ve iniş şeklinde yapılan, farklı araç ve gereçlerin kullanıldığı, daha donanımlı ve kayakların normal kayak türlerine göre farklılık gösterdiği bir doğa sporu çeşididir. Tur ve gezi amaçlı yapılan dağ kayağı genel olarak tur kayağı şeklinde tanımlanmaktadır. Dağlık alanlarda yapılan kayak çeşitlerine nazaran tur kayağı temel olarak bireysel değil, grup aktivitesi olarak gerçekleştirilir. Ancak bu grup aktivitesinde kişi sayısı en az 3-4 ve en fazla 10-12'dir. Grup aktivitesi bakımından dağcılarının tırmanış etkinliği öncesinde bedensel ve ruhsal açıdan hazır olma (kondisyon), uyum sağlama (adaptasyon) ve alışma (oryantasyon) gibi birtakım gereklilikleri tamamlanmış olması ve kendi tecrübelerine ve performansına uygun bir rotayı seçmesi hem kendisi hem de kendisini takip eden arkadaşlarının güvenliği bakımından son derece önemlidir (Kopar ve Çakır, 2015: 66). Kayak merkezlerinden ve kayak pistlerinden uzak bir noktada gerçekleşen, herhangi bir mekanik tesise ihtiyaç duymayan, uygun eğim şartlarını ve kar miktarını içeren tüm yamaçlarda tur kayağı (dağ kayağı) yapılabilmektedir (Tekin ve Öztürk, 2019: 29-31; Ünal, 2017: 1-3; Ünal, 2017a; Şekil 2.).



Şekil 2. Palandöken Dağları'nda gerçekleştirilen tur kayağı faaliyetinden bir görünüm.

Karlar üzerinde gerçekleştirilen macera turları, rehberli küçük grupların nispeten ıssız kırsal bölgelerde yapılan yürüyüşler ya da kuzey disiplini kayağı turları, çevre için herhangi bir kaygı duymadan hız yapan büyük off-road araç gruplarına veya kar arabalarına kadar uzanmaktadır (Buckley, 2010: 118). Bunlar arasında dağ kayağı, Türkiye Dağcılık Federasyonu tarafından bir kayak branşı olarak tanımlanmaktadır. Nitekim engebeli, eğimi fazla ve dağlık bölgelerde –örneğin Alp Dağları'nda- yapılan kayak türüne Alp kayağı (Alp disiplini) veya dağ kayağı adı verilir. Başka bir ifadeyle Alp kayağı bir iniş kayağı ve hız yarışı sporudur. Alp kayağının en zor yönü, slalom denilen ani dönüş engellerini şaşırmadan ve bozmadan aşabilmektir (Doğanay, 1987: 40). Ülkemizde 1986 yılında başlayan kayak aktiviteleri, kış turizminin yaygınlaşması ve alternatif turizm türlerine duyulan ihtiyaçların artması ile günümüze kadar farklı şekillerde gelişim göstermiştir. Dağ kayağı ülkemizde ilk olarak Cumhuriyet'in 75. yıl kutlamaları sırasında gerçekleşen Erzurum-Kars arasında Sarıkamış ilçesine kadar düzenlenen tur kayağı şeklinde ortaya çıkmıştır. İlerleyen yıllarda birçok kişi tarafından özel ilgi kapsamında macera tutkunlarının dikkatini çekmiş ve Erzincan, Fethiye (Eren Dağı), Muş, Van, Erzurum (Palandöken Dağları, Kargapazarı Dağları, Mescit Dağları),

Rize ve Artvin (Kaçkar Dağları) illerinde tur kayağı uygulamalarına örnek alanlar teşkil etmiştir. Tur kayağına duyulan ilginin artması ile Dünya Dağ Kayağı Federasyonu ve Türkiye Dağcılık Federasyonu tarafından ilk tur kayağı uygulamaları 2009 yılında Muş ilinde gerçekleştirilmiştir. Bunu takiben 2013 yılında ISMF Dünya Dağ Kayağı Elemeleri ve 2017 yılında Erzincan ilinde Dünya Dağ Kayağı Müsabakaları düzenlemiştir. 2019 yılı itibariyle TDF ve ISMF iş birliği kapsamında yapılan çeşitli eğitimler ile ülkemizde dağ kayağı antrenörü sayısı 30'a yükselmiştir (Türkiye Dağcılık Federasyonu, 2017: 1; Tekin ve Öztürk, 2019: 29; Şekil 3.).



Şekil 3. Kargapazarı ve Dumlu dağlarında gerçekleştirilen tur kayağı faaliyetlerinden görünüm.

Dağ kayağında beceri gereklilikleri ve uzaklık konusunda bazı konulara önem gösterilmektedir. Buna göre tur kayağı yapılan alanlar belirlenirken genellikle erişilmesi güç ve çok nadir gidilen alanlar (ıssız) ile ulaşım imkânları belirli noktalara kadar gelişmiş veya gelişmekte olan alanlar tercih edilmektedir. Bu aktiviteye katılan insanların tur kayağı konusunda yetenekli olmasına, dağcılık eğitimi almasına, performansının yüksek olmasına, kayaklı yürüyüş yapabilmesine, çeşitli sertifikalara sahip olmasına, acemi talimatlarına uymasına ve temel becerilerinin bulunmasına önem gösterilmektedir. Bunlara ek olarak; tur kayağı yapan turistlerin ekip çalışmasına uyum sağlaması ve bireysel kararlardan kaçınma becerisine sahip olması gerekmektedir (Buckley, 2010: 39). Dünyada ve ülkemizde herhangi bir destinasyonun dağ kayağı bakımından çekicilik oluşturabilmesi için bazı özellikleri taşıması gerekmektedir. Bunlar ise kısaca şu şekilde sıralanabilir:

- Tur kayağı yapılacak alanlara erişimin kolay olması,
- Havalimanı ve karayolu varlığı,
- Konaklama merkezlerinin kalitesi ve yeterli kapasitede olması,
- Kar kalitesi ve miktarı,
- Dağ alanların bakı yönü,
- Yaban hayatı zenginliği,
- Manzara ve doğal peyzajın ilgi çekiciliği,
- Tur kayağı ve çevresinin aynı zamanda doğal, kültürel ve tarihsel turistik çekicilikler yönüyle de zengin olması,

- Doğa tahribatının gerçekleşmemiş olması,
- Yiyecek ve içecek ihtiyacının temin edilebilmesi,
- Dağlık alanlardaki eğimin % 30-40 seviyelerinde olması,
- Güvenlik sorunun olmaması (terör vs.),
- Yerel halkın (özellikle de kırsalda yaşayan insanların) turizm amaçlı bu faaliyetlere sıcak bakması,
- Valilik, güvenlik güçleri, Dağcılık Federasyonu ve tur kayağı grubu arasındaki iletişimin güçlü olması,
- Doğal afetlere karşı (çığ vs.) eğitilmiş rehberlerin olması,
- Ülkede veya bölgede gelişmiş ve donanımlı bir arama-kurtarma ekibinin olması (AFAD gibi),
- Rehber ve grubun deneyimli ve performansının yüksek olması.

Günümüzde tur kayağı açısından en fazla tercih edilen ve aynı zamanda turistler tarafından rağbet gören alanların başında Kaçkar Dağları, Aladağlar, Van Dağları, Ağrı Dağı, Erzurum Dağları ve Munzur Dağları gelmektedir. Bu alanlar arasında özellikle de Türkiye Dağcılık Federasyonu'na bağlı olarak Erzurum merkezli Doğu Anadolu Dağcılık Kulübü (DADAK) antrenörleri Mustafa Tekin ve Yıldırım Beyazıt Öztürk tarafından dağ kayağı ile ilgili federasyon tarafından belirlenen dağlık alanlarda eğitimler verilmekte, milli takım için genç sporcular yetiştirilmekte ve yerli-yabancı turistlere rehberlik edilmektedir (Şekil 4.). Bu sayede ülkemizde dağ kayağı tanıtımı gerçekleşmekte, bir kayak türü olarak dağ veya tur kayağı hızlı bir gelişim göstermekte, kış turizm merkezlerinde ve diğer dağlık alanlarda turizm çeşitliliği sağlanmakta ve sonuç olarak turizme büyük bir katkı sunulmaktadır.



Şekil 4. Palandöken Dağları'nda tur kayağı ile alakalı verilen eğitimlerden bir görünüm.

Ülkemizde gelişimi devam eden ve yıldan yıla popülaritesi artan dağ kayağı çok farklı alanlarda gerçekleştirilmesine karşın en dikkat çeken alanların başında Kaçkar ve Van dağları gelmektedir. Bu alanlarda turist tercihleri bozulmamış doğal ortam ve manzara görünümünün diğer alanlara göre zenginlik içermesinden kaynaklanmaktadır. Nitekim

olanaklarından da faydalanmaktadır (Şekil 6.). 2019 yılı itibari ile ülkemizde yer alan dağlarda gece saatlerinde tur kayağı etkinlikleri yapılmaktadır. Palandöken Dağları'nda 2019-2020 kış sezonu boyunca yoğun olarak gerçekleşecek olan dağ kayağı faaliyetleri arasında Konaklı – Eğerli – Gez – Palandöken trans yarışı düzenlenmesi planlanmaktadır.



Şekil 6. Erzurum ilinde tur kayağı esnasında gerçekleştirilen aktivitelerden görünüm.

Ülkemizde dağ kayağı branşında son yıllarda kurulan milli takım oyuncularının büyük bir çoğunluğu Erzurum ilinde yetişen ve dağ kayağı konusunda profesyonelleşen kişilerden oluşmaktadır. Bu sayede dağ kayağının dünyada ve ülkemizde hızlıca yayılması turizm açısından birçok avantajı beraberinde getirirken, bu faaliyetlerin uygulanması sırasında oluşabilecek problemleri de gün yüzüne çıkarmaktadır. Ülke genelinde dağ kayağı ve tur rehberliğindeki yasal sınırlamalar ve uygulamalardaki çeşitli kısıtlamalar kış turizmi olanaklarının tam olarak kullanılamamasına neden olmaktadır. Özellikle kırsal kesimde yapılan bu faaliyette yerel halkın turizme karşı olumsuz bakış açısı bu tür faaliyetlerin gelişimini önlemektedir.

Palandöken Dağları'nda gerçekleştirilen turizm aktiviteleri her geçen gün çeşitlik (kayakla kayma, bisikletli kayak, teleferikle gezinti, go kart, yamaç paraşütü, festival, vs.) kazanmaktadır. Bu yıl ilk kez Palandöken Outdoor Festivali düzenlenecek olup, doğa sporları ile uğraşan birçok insan bu festivalde bir araya gelerek farklı turizm aktiviteleri gerçekleştirerek çok renkli bir festivale imza atacaklardır. Bununla birlikte Palandöken Kış Turizm Merkezi, son birkaç yıldır kış turizminin açılış organizasyonu kapsamında "Winterfest" denilen festivale de sahne olmaktadır. Diğer taraftan kış turizmi aktivitelerinin bir yenisini de bu yıl Türkiye Dağcılık Federasyonu Erzurum İl Temsilciliği, Erzurum Büyükşehir Belediyesi ve DADAK tarafından oluşturulan yapay buz duvarı teşkil etmektedir. Yerli ve yabancı turistlerin farklı macera turizmi etkinlikleri gerçekleştirmelerine imkân verecek olan buz duvarı ve buz tırmanışı turizm merkezinde kış turizminin gelişmesine büyük katkı sağlayacaktır (Şekil 7.).



Şekil 7. Palandöken Kayak Merkezi'nde gerçekleştirilen buz tırmanışı aktivitelerinden görüntüler.

Erzurum ili her geçen yıl daha fazla turiste ev sahipliği yapmaktadır. Erzurum İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nden alınan veriler incelendiğinde, her yıl turist sayısında dikkate değer bir artış olduğu görülmektedir. Buna göre 2016 yılında 136.526'sı yerli ve 12.438'i yabancı olmak üzere toplam 148.964 kişi, 2017 yılında 371.764'ü yerli ve 35.653'ü yabancı olmak üzere toplam 407.417 kişi, 2018 yılında 399.738'i yerli ve 40.457 kişi yabancı olmak üzere 440.295 kişi, 2019 yılında ise kasım ve aralık ayları hariç tutulduğunda 453.153'ü yerli ve 43.641'i yabancı olmak üzere 496.641 kişi Erzurum ilini ziyaret etmiştir (Tablo 1). 2018 yılında toplam turist sayılarının aylara göre dağılımına bakıldığında kış mevsiminde yerli ve yabancı turist sayılarında artış olduğu gözlenmektedir. Belirtilen yılda ocak ayında 42.731'i yerli ve 2.890'ı yabancı ve aralık ayında 37.381'i yerli 1.726'sı yabancı turist gelmiş olup, bu iki ayda yerli turist sayısı en yüksek seviyelere ulaşmıştır. Yabancı turist sayısının en fazla olduğu ay 13.296 kişi ile mart ayı olmuştur. Çünkü mart ayının komşu ülkelerde özellikle de İran'da nevrüz bayramı tatiline denk gelmesi nedeniyle bu ayda ağırlıklı İran olmak üzere Erzurum ilinde yoğun bir yabancı turist akını dikkat çekmektedir. Ancak kış mevsiminde gelen yerli ve yabancı turistlerin tamamının kış turizmi amacıyla geldiğini söylemek mümkün değildir. Çünkü Erzurum ili yaz ve kış mevsiminde birçok kültürel turizm turlarına da sahne olmaktadır. Bu bağlamda diğer alternatif kış turizmi faaliyetlerine katılan turist sayısına nazaran tur kayağı için Palandöken ve çevresindeki dağlık alanları tercih eden yerli ve yabancı turist sayısının nispeten az olduğunu belirtmek gerekir.

Tablo 1. Erzurum İlini Ziyaret Eden Toplam Turist Sayılarının Yıllara Göre Dağılımı (2016-2019)

Turist Sayıları	2016	2017	2018	2019 ⁴
Yerli	136.526	371.764	399.738	453.153
Yabancı	12.438	35.653	40.457	43.488
Toplam	148.964	407.417	440.195	496.641

Kaynak: Erzurum İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.

Bir yerin veya turistik bir destinasyonun turizm açısından gelişebilmesinin önemli

⁴ 2019 yılına ait toplam turist sayısında kasım ve aralık ayları dahil değildir.

koşullarından birisi de konaklama tesislerinin yeterli olmasıdır. Erzurum il genelinde İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nden edinilen istatistiki bilgilere göre belediye belgeli 57 tesis (1.508 oda ve 3.102 yatak), turizm işletme belgeli 21 tesis (1.380 oda ve 2.785 yatak), yatırım belgeli 1 tesis (140 oda ve 296 yatak), pansiyon 7 tesis (193 oda ve 433 yatak) ve misafirhane olarak kullanılan 40 tesis (1.115 oda ve 2196 yatak) bulunmaktadır. Bu bakımdan ilde konaklama konusunda herhangi bir sorun yaşanmamaktadır. Ancak tur kayağına ilgi gösteren yabancı turistlerin büyük bir bölümü konaklama tesislerinin hizmet kalitesine (yeme-içme, temizlik vs.) büyük önem vermektedir. Kısmen bu turist kitlesi lüks konaklama tesislerini tercih etmektedirler. Çünkü yüksek efor gerektiren bir spor ve turizm etkinliği gerçekleştiren turistler havuz, hamam, beslenme, eğlenme ve dinlenme gibi zorunlu ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılamak zorundadırlar. Bu açıdan Palandöken Kış Turizm Merkezi'nde ve şehir merkezinde yer alan konaklama tesislerinin sadece bir kısmı turistlerin bu taleplerine cevap verebilecek donanım ve hizmet kalitesine sahiptirler.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Erzurum ili idari sınırları içinde yer alan Palandöken Dağları, Dumlulu Dağları, Kargapazarı Dağları ve Eğerli Dağları uzun yıllar boyunca turizm faaliyetlerine ev sahipliği yapmıştır. Turizm faaliyetlerinin yaygın olarak gerçekleştirildiği bu alanlarda doğa turizmi, kış turizm ve alternatif turizm uygulamalarının farklı türlerini görmek mümkündür.

Ülkemizde fiziki coğrafya şartlarının uygun olduğu birçok alanda kış turizmi temelindeki uygulamalar, bu alanlardaki turizm çeşitliliğinin zamanla değişmesine yol açmıştır. Tur kayağının merkezi konumunda olan Palandöken Dağları, kış turizmi canlılığı yönünden Erzurum iline büyük katkı sağlamaktadır. Ayrıca Palandöken Dağları'nın mesafe bakımından Kaçkar Dağları'na yakın bir konumda bulunması, tur kayağı için bu alana gelen turistler için Palandöken Dağlarının alternatif bir destinasyon olarak ön plana çıkmasına imkân vermektedir.

Tur kayağı genel olarak macera ve farklılık arayan yerli ve yabancı turistlerin öncelikli olarak gerçekleştirmek istediği en önemli kış doğa sporları arasında yerini almıştır. Erzurum ilinde yoğun olarak gerçekleştirilen bu faaliyetler özellikle yabancı turistler tarafından tercih edilmektedir. Özellikle 2015 yılında ve sonrasında Erzurum ilinde yer alan dağcılık kulüplerinin girişimleri ile yaygınlaşan tur kayağı disiplini ile Erzurum'a yeni bir kış turizmi faaliyeti kazandırılmıştır. Ancak kış turizmi uygulamalarında bir alternatif olarak ortaya çıkan tur kayağı, özellikle ülkemizde tam olarak yaygınlaşmamıştır. Erzurum ilindeki bu yenilikçi faaliyetler ve uygulamalar çeşitli sorunlardan olumsuz şekilde etkilenmektedir. Yerel ve ulusal olarak tur kayağı faaliyetlerinin öneminin turizmle ilgili idareciler tarafından tam olarak anlaşılmaması, uygulamalardaki çekiciliklerin göz ardı edilmesi ve bu tür faaliyetler katılmak isteyen turistlerin Avrupa ülkelerine yönelmelerine neden olmaktadır. Bunun yanı sıra bazı yöneticilerin bu tür yenilikçi turizm aktivitelerine karşı ilgisiz kalmaları Erzurum ilinde Dağcılık kulüpleri tarafından gerçekleşen tur kayağı etkinlikleri, tur kayağı disiplini için verilen eğitimler ve amatör-profesyonel sporcu yetiştirme destekleri yetersiz kalmasına gibi durumlara neden olabilmektedir. Şüphesiz bu durum Erzurum ve dolayısıyla ülkemizin turizm kaynaklarının çeşitlendirilmesi ve turizm gelirlerinin artırılması açısından olumsuz bir durumun ortaya çıkmasıyla sonuçlanmaktadır.

Diğer taraftan turizm açısından sunulan birçok program ve politikada önemli bir yere sahip olan kayak alanı geliştirme politikası, kayak alanı genişlemesinin türü ve yeri ile ilgili

öncelikleri belirlemeyi ve bunu uygulamak için özel bir izin şartı getirmeyi zorunlu kılmaktadır (Gill and Williams, 1994: 215). Oysa tur veya diğer adıyla dağ kayağında kış turizmi kapsamında kayak alanlarında veya kış turizmi merkezlerinde izin şartı dışında kayak alanı genişlemesi veya kayak alanları içerisinde tesis yatırımlarına pek fazla ihtiyaç duyulmamaktadır. Çünkü bu turizm faaliyetine katılan turistler kayak yapılan alanların doğal olmasına önem vermektedirler. Bu bağlamda turistik yatırımların da kayak alanları dışında olmasını istemektedirler. Böylece dağ kayağı gibi turizm etkinlikleri doğal çevrenin korunmasına katkı sağlayan bir turizm türü olarak da dikkat çekmektedir.

Tur kayağı faaliyetlerinin Erzurum ili odağında tanıtımının yapılması, antrenörler ve sporcular için altyapı desteklerinin gerçekleştirilmesi, gereken ulaşım olanaklarının sağlanabilmesi, tur şirketlerinin ve tur operatörlerinin Erzurum ilinde gerçekleşen tur kayağı faaliyetlerine katılımı teşvik edici paketler hazırlamaları hiç kuşkusuz bu tür faaliyetlere olumlu etkide bulunacak ve bölgede turizmin gelişimine katkı sağlayacaktır. Bunun için doğa ve kayak kulüpleri tarafından yetiştirilen genç sporculara bu disiplinin aşılması ve uzun yıllık sürdürülebilir planlamalarda bu turistik faaliyetlere yer verilmesi gerekmektedir. Tur kayağı gibi alternatif kış turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi il turizminin sürdürülebilir gelişimi için büyük bir önem taşımaktadır. Bu kapsamda gerekli tanıtım ve pazarlama çalışmaları, Palandöken ve çevresindeki dağlık alanlar ile ülkemizdeki diğer dağlık alanlarda kış turizm faaliyetlerinin çeşitlendirilmesine imkân verecek olası nedeniyle daha fazla turist ülkemizi ziyaret etmiş olacaktır.

KATKI BELİRTME

Bu çalışmada elde edilen bilgilere kaynaklık eden ve uzun yıllar boyunca kış turizmi faaliyetlerinin gelişimine katkıda bulunan Doğu Anadolu Dağcılık Kulübü (DADAK) antrenörleri Mustafa Tekin ve Yıldırım Beyazıt Öztürk'e vermiş oldukları bilgilerden dolayı şükranlarımızı sunuyoruz (Şekil 8).



Şekil 8. Doğu Anadolu Dağcılık Kulübünün tur kayağı etkinliğinden bir görünüm.

KAYNAKÇA

- Altaş, N. T., Çavuş, A. ve Zaman, N. (2015). *Türkiye'nin Kış Turizmi Koridorunda Yeni Bir Kış Turizm Merkezi: Konaklı*. Marmara Coğrafya Dergisi, 31, 345-365.
- Altaş, N. T. (2015). *Coğrafi Çevre Unsurlarıyla Şehirleşme Etkileşimi Bakımından Erzurum Şehri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Arınç, K. (2011). *Doğal, İktisadi, Sosyal ve Siyasal Yönleriyle Türkiye'nin İç Bölgeleri*. Erzurum: Biyosfer Araştırmaları Merkezi Coğrafya Araştırmaları Serisi No: 101.
- Atalay, İ. (1978). *Erzurum Ovası ve Çevresinin Jeolojisi ve Jeomorfolojisi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 543, Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 91, Araştırma Kitapları Serisi No: 81.
- Beedie, P. and Hudson, S. (2003). Emergence of Mountain-Based Adventure Tourism. *Annals of Tourism Research*, 30 (3), 625-643.
- Buckley, R. (2010). *Adventure Tourism Management*. Burlington: Butterworth-Heinemann.
- Buckley, R.C. (2006). *Adventure Tourism*. Wallingford: CAB International.
- Çakır, Ç. (2015). *Palandöken Dağları'nın Doğal Ortam Özellikleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Debarbieux, B., Oiry Varacca, M. and Rudaz, G. (2014). *Challenges And Opportunities For Tourism Development In Mountain Regions*. Debarbieux B, Oiry Varacca M, Rudaz G, Maselli D, Kohler T, Jurek M (eds.). pp. 8-11. *Tourism in Mountain Regions: Hopes, Fears and Realities*. Sustainable Mountain Development Series. Geneva, Switzerland: UNIGE, CDE, SDC.
- Doğanay, H. (1983). *Erzurum'un Şehirsel Fonksiyonları ve Başlıca Planlama Sorunları*. Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, Erzurum.
- Doğanay, H. (1985). *Erzurum'un Turizm Potansiyeli*. Ankara: Türkiye Kalkınma Bankası Turizm Yıllığı-1986.
- Doğanay, H. (1987). *Erzurum'da Kayak Sporlu Turizmi ve Başlıca Sorunları*. Türkiye Kalkınma Bankası Turizm Yıllığı, Ankara.
- Doğanay, H. ve Zaman, S. (2016). *Türkiye Turizm Coğrafyası (Güncellenmiş 5. Baskı)*, Pegem Akademi, Erzurum
- Doğaner, S. (1991). Dağ Turizmine Coğrafi Bir Yaklaşım: Uludağ'da Turizm. *Coğrafya Araştırmaları*, 3, 137-157.
- Doğaner, S. (2001). *Türkiye Turizm Coğrafyası*, İstanbul: Çantay Kitapevi
- Emekli, G. (2015). Dağlar, Dağcılık ve Turizm. *Coğrafyada Yeni Yaklaşımlar*, 205-217.
- Erhan, K. (2012), "Spor-Kamp Turizminde Gerede'nin Yeri" I. *Ulusal Coğrafya Sempozyumu*, 28-30 Mayıs 2012, Erzurum 301-310
- Gill, A. and Williams, P. (1994). *Managing Growth In Mountain Tourism Communities*. *Tourism Management*, 15 (3) 212-220.
- Kayserili, A. (2014). *Erzurum Şehri'nin Kültürel Coğrafyası (Maddi Kültür Öğelerine Göre)*. Erzurum: Zafer Ofset.
- Kopar, İ. ve Çakır, Ç. (2015). Tortum Çayı Havzası'nda (Erzurum-Artvin) Donmuş Şelale-Çağlayan Tırmanışları ve Bunun Kış Turizmi Bakımından Önemi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 20 (33), 63-90.
- KUDAKA. (2018). *Erzurum Kış Turizmi Değerlendirme Raporu*. <https://www.kudaka.org.tr/ekler/e4520-Erzurum-Kis-Turizmi-Degerlendirme-Raporu.pdf>

- Kurtzman J. (2001). Tourism, Sport and Culture. 1st World Conference Sport and Tourism, pp. 99-110, 22-23 February 2001, Spain: World Tourism Organization and the International Olympic Committee.
- Özşahin, E. ve Kaymaz, Ç. K. (2013). *Antakya ve Erzurum Kentlerinin Jeomorfolojik Özelliklerinin Kentsel Ekoloji Penceresinden Analizi*. Y. Bulut, V. Eren, S. Karakaya ve A. Aydın (Ed.), Kuramdan Uygulamaya Yerel Yönetimler ve Kentsel Politikalar, ss. 779-788. Ankara: Pegem Akademi.
- Pomfret, G. (2006). Mountaineering adventure tourists: a conceptual framework for research. *Tourism management*, 27 (1), 113-123.
- Richins, H., Johnsen, S. and Hull, J. S. (2016). "Overview of Mountain Tourism: Substantive Nature, Historical Context, Areas of Focus". Richins, H. and Hull, J. S. (Eds.). *Mountain Tourism Experiences, Communities, Environments and Sustainable Futures*. (pp.1-12). Wallingford: CABI.
- Somuncu, M. (2004). Dağcılık ve Dağ Turizmindeki İkilem: Ekonomik Yarar ve Ekolojik Bedel. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 2(1), 1-21.
- Sözer, A. N. (1970). *Erzurum Ovası'nın Beşeri ve İktisadi Coğrafyası*. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Tekin, M. ve Öztürk, Y. B. (2019). Dağ ve Tur Kayağı. *İzmir Dağcılık ve Doğa Sporları İhtisas Kulübü Dergisi*. 1. 29-31.
- UNEP (2007). *Tourism and Mountains A Practical Guide to Managing the Environmental and Social Impacts of Mountain Tours* <http://www.unep.fr/shared/publications/pdf/DITx0957xPA-MountainsEN.pdf>
- United Nations. (1992). Stockholm Conference A/CONF.48/14/REV.1 - Report of the United Nations Conference on Human Environment. 5-16 June. New York: United Nations.
- United Nations. (1992). Agenda 21. UN Doc. A/CONF. 151/26 (Vol. I-II-II), 13 August. Washington D.C.: United Nations.
- Ünal, Y. (2017). Dağ Kayağı ve Tarihçesi. Türkiye Dağcılık Federasyonu https://drive.google.com/file/d/1HTLx_ZNo_2kesk-7RbjAYcySqYfcbPo9/view
- Ünal, Y. (2017a). Dağ Kayağı Eğitimi Türkiye Dağcılık Federasyonu <https://drive.google.com/file/d/1j0nbLpFopIn3YmIgQ4Mwv6NomH9nKASN/view>
- Zaman, M. ve Birinci S. (2009). Kaçkar Dağları'nda Alternatif Bir Turizm Aktivitesi: Heliski (Dağ Kayağı). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(2), 33-46.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

YERLİ TURİSTLERİN GASTRONOMİ TURİZMİNE VE ERZURUM MUTFAĞINA YÖNELİK BAKIŞ AÇILARININ İNCELENMESİ: ERZURUM PALANDÖKEN KIŞ TURİZM MERKEZİ ÖRNEĞİ

INVESTIGATION OF THE VIEWS OF DOMESTIC TOURISTS ON GASTRONOMY TOURISM AND ERZURUM CUISINE: ERZURUM PALANDÖKEN WINTER TOURISM CENTER EXAMPLE

Ahmet Çavuş¹
Barış Turan²
Emirhan Güneysu³

EXTENDED SUMMARY

1. INTRODUCTION

Gastronomy involves topics related to catering which is one of the significant components of tourism. For this reason, tourism destinations started to use catering activities as an attraction element specific to gastronomy and this situation began to be evaluated as a travel motivation. Especially regions deprived of coastal tourism put forward their historical, natural and cultural values existing among themselves and present them as one of the touristic product. Cities want to prolong the tourism season and extend tourism into whole year that verge on gastronomy tourism as well as plenty of other tourism types and begin to feature local cuisine. Erzurum too is a city which wants to add new and strong features alongside its winter tourism features. Yet Erzurum is a city compelling distinctive local cuisine, natural, historical and cultural and carrying high potential in terms of gastronomy tourism. However to what extend it uses these values together with winter tourism in its possession are being argued.

2. ERZURUM PALANDÖKEN SKI CENTER and CUISINE CULTURE

Turkey's first degree important and one of the primary winter tourism center, Palandöken Mountains became a destination carrying a feature as international station in terms of ski sports and winter tourism as a result of works proceeded by both public and private sector. Erzurum has a quite rich and rooted cuisine and table culture in consequence of hosting many civilizations initially Seljuk and Ottoman Empire, being on the intersection of

¹ Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü, ahmetcavus@atauni.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-7359-1273

² Barış TURAN, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik ABD, baris.turan15@ogr.atauni.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-8664-6763

³ Emirhan Güneysu, Atatürk Üniversitesi, Turizm Fakültesi, emirhan.guneysu@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-0495-7048

Anatolia's important routes which connects the Caucasus and Middle East because of its geographic position and constituting in the route of Silk Road that is one of the most significant trade center in the Middle Age. In the formation Erzurum cuisine culture, it is mentioned about two important factors such as rough climate and long winter (6-9 months). Alongside with this, in the development of cuisine culture of the city, it is possible to count several factors such as climate features, means of living, economic conditions, nature conditions, cooking stuff, nutritional habit.

3. LITERATURE REVIEW

When the literature is investigated, it has been seen that local cuisines and catering aren't primary factor in terms of travel motivations. Despite of this, for the tourists the quality of food and price are important and according to their nations and demographic features, their perspectives, perceptions and interest for local cuisines and food-oriented activities change region to region. Therefore, with regards to marketing of local cuisine of Erzurum, knowing opinions and thoughts of tourists who come to the city and revealing their profiles will have an importance.

4. AIM AND PROBLEM OF THE RESEARCH

This study was considered specific to gastronomy tourism. Accordingly, aim of the research is to investigate the interest of local tourists visiting Erzurum Palandöken Winter Tourism Center towards gastronomy tourism, their perception related to Erzurum cuisine and their point of view directed to participation to catering activities. By this way, it is attempted to reveal the profiles of local tourists visiting the town and evaluated within the context of gastronomy tourism. Turkey's first degree important and one of the primary winter tourism center, Palandöken Mountains became a destination carrying a feature as international station in terms of ski sports and winter tourism as a result of works proceeded by both public and private sector. On the other hand, it is noted that totally 440.215 tourists visited Erzurum in 2018. Out of this, 399.738 were local tourists. As for the first six months of 2019, of the totally 264.484 visitors, 243.478 were local tourists. It was seen total number of local tourists were much higher than the number of foreign tourists. Hence, the research was proceeded through local tourists. In this direction, research questions were formed as the following. According to this,

Main Questions;

1. Do the viewpoints of local tourist towards the participation to catering activities change with respect to their demographic features?
2. What is the level of perception of local tourists aimed at Erzurum cuisine?
3. What is the level of local tourists' interest towards gastronomy tourism?

Sub Questions;

4. Does the local tourist know the Erzurum cuisine?
5. Does the local tourist who joins winter tourism have gastro tourist potential at the same time?

6. In the name of spreading tourism into whole year, is the gastronomy tourism a strong alternative tourism type for Erzurum?

5. RESEARCH METHOD

For this research, simple descriptive and casual-comparative research methods were used among qualitative research methods. Universe of the research was being created by local tourists visiting Erzurum Palandöken Ski Center during 2018-2019 winter tourism season. As for its sample, therefore, there were 403 local tourists who visited the region on January and February, 2019 when efficiency was highest and who were determined by coincidence sampling method.

In the research, questionnaire technique was used as a data collection tool. Prepared questionnaire form consists of totally 2 sections and 25 questions. In the first section, demographic information containing six questions which will support the research were given. In the second section, total 19 questions collected under three subtitles (Interest to Gastronomy Tourism, Opinions About Erzurum Cuisine and perspectives on food-based activities) directed to participants using five-point likert scale. In the reliability test analysis of the scale, Cronbach's Alpha value was estimated as 0.656. This showed that the scale is pretty reliable (Ural ve Kılıç, 2005).

Within the research, in the evaluation of conducted values from questionnaires Statistical Program For Social Scientists (SPSS) 21.0 software was used. Research data was evaluated by descriptive analysis such as frequency, mean and standard deviation together with study findings. Lastly normality test was applied. For the rest of research, parametric tests were performed particularly as t test and variance analysis (OneWayAnova).

6. CONCLUSION AND DISCUSSION

When research questions were evaluated according to the analysis of findings gathered from participants,

Main questions;

- Do the viewpoints of local tourist towards the participation to catering activities change with respect to their demographic features?

While there was no statistical significance in the viewpoints of local tourists towards catering activities in terms of gender, marital status, age, job, education level; as for income state significant difference was determined. It was detected that request of people having high income state for participating in catering activities is less than the ones who have low income state.

- What is the level of perception of local tourists aimed at Erzurum cuisine?

It was determined that local tourists' general perceptions towards Erzurum cuisine was in high level.

- What is the level of local tourists' interest towards gastronomy tourism?

It was detected that interest levels of local tourists towards gastronomy tourism generally was in high level.

Sub questions;

- Does the local tourist know the Erzurum cuisine?

It was seen that local tourists' general perceptions towards Erzurum cuisine was in high level and participants' participation towards suggestions such as "Erzurum cuisine is a cultural value and it needs to be protected" and "food and beverages are delicious and of high quality in Erzurum" was in very high level. All of these show that local tourists recognize cuisine of that tradition and point out that they care about, at the same time it shows that they have positive thoughts about its cuisine.

- Does the local tourist who joins winter tourism have gastro tourist potential at the same time?

When factors such as participating suggestions at high level like "I want to know what people eat in different cultures" and "I travel to taste different cultures' meals" were taken into consideration, it can be said that most of the participants might be curious against meals in different cultures and owing to their curiosity, they could be a potential gastro tourist.

- In the name of spreading tourism into whole year, is the gastronomy tourism a strong alternative tourism type for Erzurum?

Gastronomy tourism can be in a potential to be an alternative tourism type for Erzurum. Then having high level of perceptions and interests towards Erzurum cuisine and gastronomy tourism as well as stating Erzurum cuisine as a cultural value become an indicator that city carries high potential in terms of gastronomy tourism.

Related to the conclusion, some suggestions can be brought up such as increasing the number of advertising and publicity for traditional meals and arranging tours from hotels to town centers. Practicing the research only in Palandöken Winter Tourism Center of Erzurum, covering just the local tourists in terms of time and cost, having collected the data just on January and February can be expressed as important limitations of the research.

1. GİRİŞ

Geçmişte sağlık, spor ve dini seyahatler ile başlayan turizm, daha sonra deniz, kum ve güneş üçlemesiyle popüler bir hal almış ve günümüzde ise büyük bir kitlesel aktivite haline gelmiştir. Gerek talep edenlerin farklılaşan ihtiyaçları gerekse arz kaynağı oluşturanların farklı turizm çeşitleri ile piyasaya girme isteği, turizmi daha da çeşitlendirmiş ve birçok alternatif seçeneğin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu seçenekler içerisinde gastronomi turizmi güçlü bir alternatif çeşit olma yolunda ilerlemiştir. Zira insanlar için en öncelikli şeyler yemek, su, uyuma vb. gibi fizyolojik ihtiyaçlarıdır. Amerikalı psikolog A. Maslow tarafından 1943'te geliştirilen ve insan psikolojisini anlatan ihtiyaçlar teorisinde tüm ihtiyaçlar içerisinde en önemli olanın fizyolojik ihtiyaçlar olduğunu belirtmiştir. Bu teoride insanların öncelikli ihtiyaçlarını önem derecesine göre aşağıdan yukarıya basamaklar halinde sıralamış ve fizyolojik ihtiyaçlar ilk basamakta yer almıştır.

Teoriye göre fizyolojik ihtiyacı gidermemiş bir kişi, diğer ihtiyaçları için harekete geçmez (Göynüşen, 2011; Tikkanen, 2007). Dolayısıyla insanlar hangi turizm çeşidine katılırsa katılsın onlar için yeme-içme aktiviteleri hep önem arz edecektir. Bu durumu bir avantaja çeviren turizm destinasyonları da bölgelerine özgü yiyecek ve içecekleri bir çekicilik unsuru olarak değerlendirmeye başlamıştır. Yemek yeme aktivitesi daha sonraları yemek yeme bilimi

veya sanatı (Sarıışık, Özbay, 2015; Santich, 2004) olarak karşımıza çıkmış ve literatürde gastronomi olarak geçen bir isimle anılmaya başlanmıştır. Gastronomi, insanlığın doğuşundan beri var olan bir durum olsa da bu kavram ilk olarak Yunanlılar tarafından kullanılmıştır (Santich, 2004). Kavramın kelime anlamı incelendiğinde mide anlamına gelen *'gastros'* veya *'gastris'* ve kural/yasa anlamına gelen *'nomos'* sözcüklerinden türetilmiştir (Santich, 2004). Türk Dil Kurumu (2019) ise gastronomi kavramını *'yemeği iyi yeme merakı'* ve *'sağlığa uygun, iyi düzenlenmiş, hoş ve lezzetli mutfak, yemek düzeni ve sistemi'* olmak üzere iki farklı şekilde tanımlamıştır. Turizm çeşitleri arasında yerini alan gastronomi, ziyaret edilen yerin veya bölgenin yöresel yemeklerinin pişirilmesi ve daha sonra hazırlanıp uygun bir sunum tekniği ile sunulması sonucu oluşmaktadır (Turan, Akoğul, 2019).

Turistlerin yerel mutfaklara olan ilgisinin artması, restoran işletmelerine yönelik araştırmaların çoğalması, beslenme alışkanlıklarının değişmesi, gıda güvenliği ve biliminin turizm sektöründe giderek önem kazanması sebebiyle gastronomi ile turizm sıkı bir ilişki içerisine girmiştir (Çalışkan, 2013). Bu ilişkiyi pozitif yönde değerlendirmek isteyen destinasyonlar da artan rekabete ayak uydurabilmek için turistik faaliyetlerini çeşitlendirme yoluna gitmiş ve gastronomi turizmine yönelik çalışmalarını artırmıştır. Bu doğrultuda bazı bölgelerin turizm açısından gelişmesi için kilit rol oynayan yöresel yemekler turistik bir ürün olarak değerlendirilmiş, turistler de gastronomi turizmi kapsamında yöresel yemekleri deneyimlemek ve tatmak amacıyla destinasyonlara seyahatler gerçekleştirmiştir (Güzel, Önçel, 2018). Başta sadece bir ihtiyaç olarak görülen yemek yeme olayı zamanla farklı bölgelerin yemeklerine olan ilginin artması ile merak edilen bir olgu haline gelmiş, insanlar için değişik mekanlarda değişik lezzetler tatmak adına seyahat sebebi olmuştur (Sarıışık, Özbay, 2015). Literatürde veya daha önceki çalışmalarda *'gastro tourism'*, *'culinary tourism'*, *'gourmet tourism'*, *'food tourism'* gibi çeşitli isimlerle yer alsa da günümüzde daha bilinir olması açısından bunların yerine gastronomi turizmi kavramı kullanılmaktadır. Söz konusu kavramı 1998 yılında literatüre kazandıran kişi L. M. Long'dur (Sökmen ve Özkanlı, 2018). Du Rand, Heath'a (2006) göre, gastronomi turizmi kavramının kökeni tarım, kültür ve turizm olmak üzere üç unsura dayanmaktadır. İlk unsur olan tarım, bir ürün olarak gastronomi turizmine konu olan kaynağı sunmakta; bir diğer unsur olan kültür, bu ürünün otantikliğini ve tarihini sağlamakta ve son olarak turizm unsuru ise gerekli hizmetleri ve altyapıyı temin etmektedir.

Ülkeler, şehirler veya yerel destinasyonlar turizmi çeşitlendirip, güçlü alternatifler oluşturarak turizmdeki mevsimsellik sorununu çözmeye çalışmaktadır. Ülkemizde ise gastronomi turizmi on iki ayda yapılabilir bir aktivite olduğundan güçlü bir alternatif turizm çeşidi olabilecek potansiyeldedir. Zira Türk Mutfağı dünya ölçeğinde sayılı mutfaklar arasında gösterilmektedir (Çavuş, Işık, Yalçın, 2018). Bu durum ülkemizi gastronomi turizmi açısından oldukça elverişli ve yüksek potansiyelli bir destinasyon kılmaktadır. Yine buna paralel olarak ülkemizde Erzurum mutfağı da oldukça bilinen yerel mutfaklardandır. Nitekim Şengül (2017) tarafından yapılan çalışmada, Türkiye'de yaşayan 3539 yerli turist üzerinde anket yöntemiyle veriler toplanmıştır. Katılımcılardan Türkiye'de gastronomi turizm merkezi olarak gördükleri ve gitmek istedikleri yerleri belirtmeleri istenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, sırasıyla Gaziantep, Trabzon ve Erzurum en çok ziyaret edilmek istenen ve yemekleri merak edilen şehirler olmuştur. Ayrıca Erzurum, başta Selçuklu ve Osmanlı devleti olmak üzere pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış olması, coğrafi konumu itibarıyla, Kafkasya ve Ortadoğu'ya birbirine bağlayan Anadolu'nun önemli yolların kavşak noktasında yer alması ve orta çağın en önemli ticaret merkezlerinden olan İpek Yolu

güzergahında kurulmuş olması sebebiyle oldukça zengin, köklü bir mutfak ve sofrâ kültürüne sahiptir (Serçeoğlu, 2014). Erzurum mutfak kültürünün şekillenmesinde başta iklimin sert oluşu ve kışın uzun süre devam etmesi (6-9 ay) gibi iki önemli faktörden bahsedilmektedir (Boztoprak, Kurnu, Çetinkaya, 2017). Bunların yanı sıra kentin mutfak kültürünün oluşmasında iklim özellikleri, geçim kaynakları, ekonomik koşulları, doğal koşulları, yemeklik malzemeleri ve beslenme alışkanlıkları gibi birçok faktörü de saymak mümkündür (Turan, Akoğlu, 2019). Tüm bu özellikler, Erzurum'un yerel mutfağıyla talep edilen yerler bakımından önemli bir konumda olduğunu işaret ettiği gibi, kentin gastronomi turizmi açısından bölgesinde önemli bir arz kaynağı oluşturduğunun da göstergesidir. Erzurum yemeklerinin merak ediliyor olması ve mutfağının çeşitliliği destinasyonu gastronomi turizmi açısından çekici kılmaktadır. Erzurum, Palandöken Kış Turizm Merkezi'nin varlığıyla bir kış turizm destinasyonu olarak ifade edilse de sahip olduğu tarihi ve kültürel değerleri ile birlikte özgün mutfağıyla da tanınabilecek, bunları bir turizm çekim unsuru olarak kullanabilecek ve özellikle içinde tarihi ve kültürü de barındıran yerel mutfağıyla turistik bir destinasyon haline gelebilecek potansiyeldedir. Kentin gastronomi turizmi ile de anılması, ona birçok özellik katacak ve turizmdeki mevsimsellik sorununu büyük oranda çözecektir. Zira gastronomi turizminin temelinde bir bölgeye özgü yiyecek ve içeceklerin sunulması vardır. Dolayısıyla gastronomi turizmi o yere ait kültürel kimliği ve mirası yansıtmakta ve bu durum, yerel destinasyonlar için rekabet avantajı sağlamada kilit rol oynamaktadır (Çalışkan, 2013).

Bu çalışmanın amacı da Erzurum Kış Turizm Merkezi'ni ziyaret eden yerli turistlerin Erzurum yerel mutfağına ilişkin algılarının ve gastronomi turizmine olan ilgilerinin değerlendirilmesi ile yemek içerikli aktivitelere katılımlarına yönelik bakış açılarının incelenmesidir. Bu doğrultuda araştırma soruları ise aşağıdaki gibi şekillenmiştir. Buna göre;

Ana soruları;

- Yerli turistlerin yemek içerikli aktivitelere katılımına yönelik bakış açıları demografik özelliklerine göre değişiyor mu?

- Yerli turistlerin Erzurum mutfağına yönelik algıları ne düzeydedir?
- Yerli turistlerin gastronomi turizmine olan ilgisi ne düzeydedir?

Alt soruları;

- Yerli turist Erzurum mutfağını tanıyor mu?
- Kış turizmine katılan yerli turist aynı zamanda gastro turist potansiyeline sahip midir?
- Turizmi tüm yıla yaymak adına gastronomi turizmi Erzurum için güçlü bir alternatif turizm çeşidi midir?

2. ERZURUM PALANDÖKEN KAYAK MERKEZİ VE MUTFAK KÜLTÜRÜ

Erzurum, yüzölçümü olarak (25.066 km²) Türkiye'nin dördüncü, Doğu Anadolu Bölgesi'nin ise en büyük ilidir. MÖ. 4000'lerde kurulduğu düşünülen kent oldukça eski bir yerleşim birimidir. Tarihinin eski olması ve birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olması nedeniyle kültürel değerler açısından da oldukça zengindir. Kentin Palandöken eteklerinde kurulmuş olması ve taşıdığı coğrafi özellikler sebebiyle kış turizmi potansiyeli de oldukça yüksektir. Zira Erzurum'da dağların yüksekliği ortalama 3000 metreyi bulmaktadır. Bunlardan en önemlisi ise yüksekliği 3176 (büyük ejder) metreyi bulan Palandöken Dağları'dır (Doğanay, Doğanay, 2005).

Şekil 2.1. de Palandöken Dağları'nın konum özellikleri verilmiştir. Palandöken Dağları'nın en yüksek doruğunu oluşturan Büyük Ejder (3176) Erzurum ilinin ve kent yerleşim alanlarının hemen güneyinde yükselmekte olup, doğu- batı yönünde uzanmakta ve yaklaşık 70 km uzunlukta, 30 km genişlikte bir yeri kaplamaktadır (Koşan, 2013; Doğanay, Doğanay, 2005).



Şekil 2.1. Palandöken Dağları Lokasyon Haritası, Kaynak: Google Maps, 2019

Palandöken kış turizm merkezi, öncelikle palandöken dağları ve çevresinin iklim özelliklerinin eseridir. Erzurum'un sahip olduğu soğuk iklim özellikleri kış turizminin uzun süre yapılmasına büyük katkılar sağlamaktadır (Doğanay, Doğanay, 2005). Normal seyrinde geçen kış aylarında kayak alanlarında kar kalınlığı iki metreyi aşarken, kış turizmi merkezinde mevsim yaklaşık yılda 150 gün (Aralık, Ocak, Şubat, Mart ve Nisan) olarak yaşanmaktadır (KUDAKA, 2019). Kış aylarında güneşli gün sayısının fazlalığı, kayak merkezlerinin havalimanına yaklaşık 20 dakika mesafede olması ve kar niteliğinin neredeyse donmayan kalitede olması gibi önemli sebepler Erzurum'da kış turizmini cazip kılmaktadır (Doğanay, Doğanay, 2005).

Ejder 3200 adı ile markalaşma yolunda devam eden Palandöken Kayak Merkezinin sahip olduğu pistler ve mekanik tesisler tablo 2.1'de verilmiştir. Buna göre kayak merkezinde toplam 22 pist bulunmakta, ayrıca 5 adet telesiyej (4500 kişi/saat kapasiteli) olmak üzere, 1 adet teleski (300 kişi/saat kapasiteli), 2 adet baby lift (toplam 1800 kişi kapasiteli) ve 1 adet de gondol lift (1500 kişi/saat kapasiteli) mevcuttur (KUDAKA, 2019).

Tablo 2.1. Palandöken Kayak Merkezi'nde Pistler ve Mekanik Tesisler

<i>Pistler</i>		<i>Mekanik Tesisler</i>		
<i>Zorluk Derecesi</i>	<i>Sayısı (adet)</i>	<i>Tesis Türü</i>	<i>Sayısı (adet)</i>	<i>Kapasitesi (kişi/saat)</i>
<i>Kolay</i>	8	<i>Telesiyej</i>	5	4500
<i>Orta Düzey</i>	8	<i>Teleski</i>	1	300
<i>İleri Düzey</i>	2	<i>Baby Lift</i>	2	1800
<i>Yol Pisti</i>	4	<i>Gondol Lift</i>	1	1500
<i>Toplam</i>	22	<i>Toplam</i>	9	8100

Mevcut yatak kapasitesinin yaklaşık 2000 olduğu kayak merkezinde üç tane 4 yıldızlı ve bir tane 5 yıldızlı olmak üzere dört turistik tesis bulunmakta, ayrıca bunlara ilaveten dağda günübirlik tesisler, konuk evi ve lokantalar da bulunmaktadır. (Erzurum Valiliği, 2019). Türkiye'nin birinci derecede önemli ve öncelikli kış turizmi merkezlerinden biri olan Palandöken Dağları kamu ve özel sektör tarafından yürütülen çalışmalar neticesinde, kayak sporu ve kış turizmi hareketleri yönünden uluslararası bir istasyon olma özelliği taşımaktadır. Buna karşın yerli turistlerin yabancı turist sayısından önemli ölçüde fazla olduğu görülmektedir. Palandöken'i ziyaret eden yabancı turistlerin çoğunun müşteri profilini Ukrayna, Rusya, İran, Azerbaycan, Gürcistan ve Ortadoğu ülkelerinden gelen turistler oluşturmaktadır (Erzurum Valiliği, 2019). Kent daha çok kış turizm merkezi olarak anılsa da sahip olduğu diğer değerleri ile de oldukça önemli bir konumdadır.

Erzurum, başta Selçuklu ve Osmanlı devleti olmak üzere pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış olması, coğrafi konumu itibarıyla, Kafkasya ve Ortadoğu'ya birbirine bağlayan Anadolu'nun önemli yolların kavşak noktasında yer alması ve Orta Çağın en önemli ticaret merkezlerinden olan İpek Yolu güzergahında kurulmuş olması sebebiyle oldukça zengin, köklü bir mutfak ve sofrası kültürüne sahiptir (Serçeoğlu, 2014). Erzurum mutfak kültürünün şekillenmesinde başta iklimin sert oluşu ve kışın uzun süre devam etmesi (6-9 ay) gibi iki önemli faktörden bahsedilmektedir (Boztoprak, Kurnu, Çetinkaya, 2017). Bunların yanı sıra kentin mutfak kültürünün oluşmasında iklim özellikleri, geçim kaynakları, ekonomik koşullar, doğal koşullar, yemeklik malzemeleri ve beslenme alışkanlıkları gibi birçok faktör de saymak mümkündür (Turan, Akoğlu, 2019). Yukarıda da ifade edildiği gibi Erzurum'da iklim sert ve soğuk geçtiği gibi kar da uzun süre yerde kalmaktadır. Bu durum insanları geleneksel mutfak kültürüne, dolayısıyla çabuk bozulmayan yiyeceklere yönelmiş ve dayanıklı tahıl, bakliyat, et, kurutulmuş meyve ve sebzeler gibi ürünleri mutfaklarında kullanmaya itmiştir (Turan, Akoğlu, 2019). Daha çok iklim koşullarının şekillendirdiği Erzurum mutfağının bu durumuna ilişkin bir başka örneği ise tandırda ekmek pişirme yöntemidir. Erzurum başta olmak üzere Doğu Anadolu bölgesinin kırsal kesiminin genelinde gerek ısınmak gerekse ekmek pişirmek için geçmişten günümüze tandırlar kullanılmaktadır. Erzurum mutfağının önemli simgelerinden olan ve kentin mutfak kültürüyle özdeşleşen yaklaşık 150-200 yıldan beri süregelen, lavaş (acem ekmeği) da bu tandırlarda üretilmektedir (Bayoğlu, 2014). Yine iklim şartları nedeniyle hayvancılığın geliştiği Erzurum'da yoğurt, kaymak, peynir ve tereyağı gibi süt ve süt ürünleri oldukça fazla tüketilen yiyecekler arasındadır. Erzurum mutfağına özgü lor peyniri ve civil peyniri ülke çapında ün kazanmıştır.

Bu peynir türlerinin inek sütünden yapılması ve küp, kutu, teneke vb. gibi kaplara konarak bir ay süre ile bekletilip daha sonra tüketilmesi şeklindeki özellikleri ile Erzurum'a özgü ürünler olmuştur (Serçeoğlu, 2014).

Kentte yaz kış etin sıklıkla kullanıldığı yemeklerde daha çok kuzu, sığır ve koyun eti tercih edilmektedir. Erzurum mutfağını simgeleyen önemli ürünlerinden biri olan, adını çokça duyuran ve Oltu ilçesiyle anılan Cağ Kebabı da kuzu etinden yapılmaktadır. Bu yemek kuzu etinin baharatlar ile terbiyelenip daha sonra yatık bir şekilde şişlere geçirilerek ocaklarda pişirilmesiyle hazırlanır (Zaman, Kayserili, 2015). Ayrıca mantı yemeğine benzer Hingel ve Kuymak da Erzurum mutfağında sıklıkla pişirilen yemeklerdir. (Ertaş, Karadağ, 2013). Erzurum'un yüksek dağlardaki meralarda çeşitli otlar yetişmekte olup, bunlar da yöresel yemeklere katılmakta ve değişik tatlar oluşturmaktadır (Mil, Denk, 2015).

Çomaklı'ya (2011) göre Erzurum kahvaltılarında kete ve pasta denilen Erzurum'a özgü hamur işleri bulunmaktadır. Erzurum ketesinin özelliği, kokusu gidinceye kadar tereyağı ile pembeleştirilmeden kavruan unun içine konulmasıdır. Kadayıf dolması ise Erzurum'a özgü bir diğer hamur işidir. Eskiden sadece evlerde yapılmakta olan bu tatlı şimdilerde ise ticarileşmiştir. Sarma gibi sarılmadan önce içine ceviz konulur ve daha sonra yumurtaya batırılıp kızartılarak servis edilmektedir (Boztoprak, vd., 2017). Erzurum mutfak kültürünün bir diğer spesifik özelliği ise 'kıtlama' olarak bilinen ve kırılan sert şekerin dilin altına konulmasıyla içilen çay içme geleneğidir (Serçeoğlu, 2014).

3. LİTERATÜR DERLEMESİ

İlgili yazın incelendiğinde turistlerin gastronomi turizmine yönelik algısı, gittikleri yörenin mutfağı hakkındaki görüşleri ve yemek içerikli aktivitelere yönelik bakış açıları ile ilgili çalışmaların yapıldığı görülmüştür.

Nield, Kozak, LeGrays (2000), Romanya'da yaptıkları araştırmada ülkedeki yemek servisinde turist memnuniyetinin rolünü incelemiştir. Elde edilen bulgulara göre turistlerin memnuniyetlerini etkileyen en önemli faktörün yemek kalitesi olduğunu, bunula birlikte yemeğe verdikleri paranın karşılığını alma, yemek sunumu, ortam ve yemek çeşitliliğinin de memnuniyeti etkileyen temel unsurlar olduklarını ortaya koymuşlardır. Boyne, Williams, Hall (2003), turist giderlerinin neredeyse yarısının (%40) yeme-içme üzerine olduğunu saptamıştır. Bu durum turistlerin gittikleri yerde yeme-içme aktivitelerine ilgi gösterdiğini, memnuniyetlerinin büyük çoğunluğu ise bu hizmet türünün kalitesine bağlı olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Cohen, Avieli (2004) destinasyon için birincil çekicilik özelliğinin ne olduğu ile ilgili yaptıkları araştırmada, turistlerin gastronomiyi bir çekicilik unsuru olarak gördüğünü, fakat onu birincil neden olarak değerlendirmediklerini belirtmiştir. Benzer bir araştırma da Smith, Xiao (2008) tarafından yapılmıştır. Buna göre, turistlerin yerel mutfakları birincil kaynak olarak görmediklerini, ancak bunu motivasyon kaynaklarının bir bileşeni olarak değerlendirdiklerini belirtilmiştir. Buna karşın Ganter (2004) gastronominin ülke imajı üzerinde ekili olduğunu ve turistler için seyahat motivasyonu oluşturduğunu yaptığı araştırma ile ifade etmiştir. Correia, Moital, Costa, Peres (2008), Portekiz'de yaptıkları çalışmada turistlerin memnuniyetini etkileyen 'birincil' ve ikincil' kaynakları araştırmışlardır. Buna göre en önemli unsurun 'kalite ve ücret' olduğu sonrasında ise 'atmosfer ve ortam'ın geldiğini tespit etmişlerdir. Bu sonuç daha önce yapılan Nield ve diğerlerinin (2000) araştırmalarıyla örtüşmektedir. Yapılan araştırmalarda turistler için yemeğin kalitesinin diğer faktörlere göre öncelik taşıdığı görülmektedir. Canizares, Guzman (2012) ise İspanya'nın

Cordoba şehrine gelenlerin gastronomi turizmine ilgileri bakımından turist profilini incelemiştir. Buna göre üç farklı turist profili olduğu saptanmıştır. Katılımcıların %10 yerel mutfak şehri ziyaret etmelerinin temel nedenlerinden biri olduğunu söylerken, %68'i yerel mutfak seyahat etme nedenleri arasından önemli bir parça olduğunu fakat temel sebep olmadığını belirtmiş ve geriye kalanlar ise seyahatlerinde yerel mutfak tamamen ikincil kaynak olduğunu belirtmiştir.

Bekar, Belpınar (2015), Konya ilini ziyaret eden yabancı turistlerin milliyetlerine göre (Amerika, Asya, Avrupa) gastronomi turizmine yönelik bakışlarını incelemiştir. Analiz sonuçlarına göre, her ne kadar destinasyon seçiminde mutfak kültürünün Amerika kıtasından gelenler için diğer milliyetlere göre daha önemli olduğu sonucuna ulaşılsa da aslında üç kıtadan gelenlerin de yerel yiyecekleri tatma isteğinin düşük olduğu belirtilmiştir. Aynı yıl Birdir, Akgöl (2015) de Türkiye'yi ziyaret eden yabancı turistlerin gastronomi deneyimlerini incelemiş ve demografik özelliklerine göre durumun değişip değişmediği araştırılmıştır. Buna göre, Türk mutfak Türkiye'yi seyahat etme motivasyonları arasında üçüncü faktör olduğu, Türk mutfakna yönelik görüşlerinin sadece yaşa, ikamet edilen ülkeye ve uyuşa göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Akbaba, Kargiglioğlu (2016) Gaziantep ilini ziyaret eden yerli turistlerin eğitim seviyeleri ve yaş gruplarına göre gastronomi turizmine yönelik etkinliklere katılımlarını incelemiştir. İki değişken için de anlamlı bir farklılık tespit edilemezken, gelir durumunun bu tür etkinliklere katılma da önemli bir faktör olduğu belirtilmiştir. Giritlioğlu, Karaman (2017) Gaziantep ilini ziyaret eden yerli turistlerin yerel mutfak olan bakış açılarını araştırmışlardır. Analiz sonuçlarına göre, turistler Gaziantep mutfakna ait yemek çeşidinin zengin, yemeklerin lezzetli ve kalorisinin yüksek olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca bir diğer bulgu ise Gaziantep'i ziyaret eden yerli turistlerin Gaziantep mutfakna yönelik algı düzeyinin "çok yüksek" seviyede çıkmış olmasıdır. Şengül, Türkay (2018) demografik özelliklerine göre incelendikleri yerli turistlerin Sakarya'nın yöresel mutfakna ilişkin memnuniyetlerinin araştırmıştır. Elde edilen bulgulara göre, yaş seviyesi arttıkça yöresel mutfaktan duyulan memnuniyetin de arttığı ve yöresel mutfaklara duyulan memnuniyetin erkeklerin kadınlara göre daha fazla olduğu belirlenmiştir. Yine demografik özelliklere göre yerli turistlerin gastronomi turizmine yönelik tutumları şeklinde benzer bir çalışmada Koçoğlu (2019) tarafından Gaziantep ilinde yapılmıştır. Çalışma neticesinde turistlerin tutumları olumlu bulunurken, bu tutumların eğitim, gelir seviyesi ve yaş açısından farklılık gösterdiğini, cinsiyet bakımından ise bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Fakat Şengül, Türkay'ın (2018) yaptığı çalışmada bu durum cinsiyet ile önemli bir farklılık yaratmıştır.

Sonuç olarak, literatür incelendiğinde yerel mutfakların veya yeme-içmenin seyahat motivasyonları açısından birincil faktör olmadığı, buna karşın turistler için yemeğin kalitesi ve ücretinin önemli olduğu, milliyetlerine ve demografik özelliklerine göre ise yerel mutfaklara ve yemek içerikli aktivitelere yönelik bakış açılarının, algılarının ve ilgilerinin katılımcı profiline göre değiştiği görülmüştür. Dolayısıyla Erzurum ilinin yerel mutfaknın pazarlanması açısından şehre gelen turistlerin bu konulardaki görüş ve düşüncelerinin bilinmesi ve turist profilinin ortaya konulması önem arz edecektir.

4. AMAÇ ve YÖNTEM

Türkiye'nin birinci derecede önemli ve öncelikli kış turizmi merkezlerinden biri olan Palandöken Dağları, kamu ve özel sektör tarafından yürütülen çalışmalar neticesinde, kayak

sporu ve kış turizmi hareketleri açısından uluslararası bir istasyon olma özelliği taşıyan bir destinasyon haline gelmiştir. Buna karşın yerli turistlerin yabancı turist sayısından önemli ölçüde fazla olduğu görülmüştür (Erzurum İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2019). Dolayısıyla araştırma yerli turistler üzerinden yürütülmüştür. Nitekim çalışmanın amacı da Erzurum kış turizm merkezini ziyaret eden yerli turistlerin gastronomi turizmine olan ilgisini, Erzurum mutfağına ilişkin algılarını ve yemek içerikli aktivitelere katılımlarına yönelik bakış açılarını araştırmaktır.

Çalışma için nicel araştırma yöntemlerinden basit betimsel ile nedensel karşılaştırmalı araştırma yöntemleri tercih edilmiştir. Gay, Mills, Airasian'a (2012) göre betimsel araştırmalar, durum tespiti yapmaya yönelik araştırmalardır. Nedensel karşılaştırmalı araştırmalar ise değişkenler arasındaki ilişkileri tanımlamaya çalışır (Creswell, 2012). Bu tür araştırmalarda bir değişkenin diğer değişkenle olan benzerliği veya farklılığı karşılaştırılır. Başka bir deyişle gruplar arası farklılıklar karşılaştırarak incelenir (Gay, vd., 2012).

Araştırmanın evrenini 2018/2019 kış turizm sezonunda Erzurum Palandöken kayak merkezini ziyaret eden yerli turistler oluşturmaktadır. Erzurum'a 2017-2018 sezonunda kayak merkezindeki otellere 41.690 yerli turist, 4.376 yabancı turist gelmiştir. Kente 2018 yılında toplam 440.215 turistin geldiği belirlenmiştir. Bunların 399. 738 kişisi yerli turist olmuştur. 2019 yılının ilk altı ayında ise şehre gelen toplam 264.484 kişinin 243.478'i yerli turist olmuştur (Erzurum İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2019). Yerli turistlerin, kente gelen turistlerin büyük çoğunluğunu oluşturması nedeniyle çalışma yerli turistler üzerinden yapılmıştır. Araştırmanın nicel yöntemlere dayanması, evrenin çok geniş bir alana yayılması ve evrenin tamamına ulaşılmasında yaşanan güçlükler nedeniyle örnekleme yoluna gidilmiştir. Örneklem, belli bir evrenden belli kurallara göre seçilmiş ve seçildiği evreni temsil yeterliği kabul edilen küçük kümedir (Karasar, 2016). Örneklem sayısının hesaplanması için Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2004) tarafından oluşturulan tablodan yararlanılmıştır. Yapılan hesaplamalara göre, $\alpha = 0.05$ hata payı ve %95 güven seviyesinde örneklem hacmi 384 olup en yüksek örnekleme rakamı olarak tespit edilmiştir. Anket tekniğiyle verilerin toplanabilmesi için basit tesadüfi örnekleme yöntemi seçilmiştir. Bu örnekleme yönteminde evreni oluşturan her bir birime eşit seçilme olasılığı verdiği gibi temsil niteliği bakımından da en iyi yoldur (Büyüköztürk, vd, 2010). Kış turizmi dolayısıyla verimliliğin en yüksek olduğu ocak ve şubat (2019) aylarında bölgeyi ziyaret eden ve tesadüfi örneklem yöntemi ile belirlenen 403 yerli turistten veri elde edilmiştir.

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket tekniği kullanılmıştır. Anket formunun oluşturulmasında Kargiglioğlu (2015) ve Atalay (2016) tarafından yapılan çalışmalarda kullanılan, geçerliği ve güvenilirliği sağlanmış ölçeklerden yararlanılmıştır. Hazırlanan anket formu, toplam 2 bölüm ve 25 sorudan oluşmaktadır. Birinci bölümde çalışmayı destekleyecek 6 sorudan oluşan demografik bilgilere yer verilmiştir. İkinci bölümde 5'li likert ölçeği kullanılarak 3 alt başlıkta (gastronomi turizmine olan ilgi, Erzurum mutfağına ilişkin algıları ve yemek içerikli aktivitelere yönelik bakış açıları) derlenen toplam 19 soru katılımcılara yöneltilmiştir. Analizin yapılabilmesi amacıyla her cevap için bir sayı değeri belirlenmiştir. Kullanılan sayı değerleri; "1-Kesinlikle Katılmıyorum", "2-Katılmıyorum", "3-Kararsızım", "4-Katılıyorum", "5-Kesinlikle Katılıyorum" olarak belirlenmiştir.

Ölçeğin (19 madde) güvenilirlik katsayısı, ilk hesaplamada 0,606 olarak bulunmuştur. Bu aşamada ölçeğin madde – bütün (Item – Total) korelasyonlarına ve madde çıkarıldıktan sonraki Alpha değerine bakılmıştır. Üç (3) önermenin, hem madde ile bütün

arasındaki korelasyon katsayılarının 0,250'in altında değerler alması hem de çıkarıldığında güvenilirlik katsayısının artması nedeniyle ölçeğin toplanabilirlik özelliğini bozduğundan (Kalaycı, 2006) ölçekten çıkarılmıştır. Sonuç olarak anketin ikinci bölümü için yapılan güvenilirlik testi analizinde Cronbach's Alpha değerinin 16 madde için 0,656 olduğu tespit edilmiştir. Bu da ölçeğin oldukça güvenilir olduğunu göstermiştir (Ural, Kılıç, 2005).

Araştırma kapsamında anketlerden elde edilen verilerin değerlendirilmesinde Statistical Program For Social Scientists (SPSS) 21.0 programı kullanılmıştır. Araştırma verilerinin güvenilirliğini test etmek için Cronbach's Alpha katsayı hesaplanmıştır. Daha sonra frekans, aritmetik ortalama ve standart sapma gibi betimleyici istatistikler ile çalışma bulguları değerlendirilmiştir. Son olarak normallik testi uygulanmış ve çalışmanın geri kalanı için t-testi ve varyans analizi (OneWayAnova) olmak üzere parametrik testlerin yapılmasına karar verilmiştir.

5. BULGULAR

Katılımcıların demografik bulgularına aşağıda yer verilmiştir (Tablo 5.1). Buna göre, araştırmaya katılanların %56,3'ü erkek ve %43,7'si kadın; %47,6'sının evli ve %52,4'ünün bekar; %33,3'nün 26-35 yaş aralığında, %27,3'nün 25 yaş ve altında, %20,8'in 36-45 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan yerli turistlerin eğitim durumu incelendiğinde %51,6'sının lisans, %36,2'si lise mezunu bireylerden oluştuğu tespit edilmiştir. Katılımcıların %35,2'si işçilerden, %20,3'ü memurlardan, %19,9'u öğrencilerden, %16,1'i işverenlerden oluşmaktadır. Gelir seviyesine bakıldığında %25,1'inin 2021-3999 TL arasında, %21,8'inin 2020TL ve altı (2019 yılı I. Yarısında Türkiye'deki asgari ücret), %19,9'unun 4000-5999 TL arasında, %12,2'sinin 10.000TL ve üzerinde, %11,2'si 6.000-7999 TL arasında gelir grubundakilerden oluştuğu saptanmıştır.

Tablo 5.1. Katılımcılara Ait Demografik Bulgular

Cinsiyet	Sayı	Yüzde(%)
Erkek	227	56,3
Kadın	166	43,7
Toplam	403	100,0
Yaş	Sayı	Yüzde(%)
25 yaş ve altı	110	27,3
26-35 yaş	134	33,3
36-45 yaş	84	20,8
46-55 yaş	47	11,7
56 yaş ve üstü	28	6,9
Toplam	403	100,0
Eğitim Durumu	Sayı	Yüzde(%)
İlköğretim	23	5,7
Lise	146	36,2
Lisans	208	51,6
Lisansüstü	26	6,5
Toplam	403	100,0
Medeni Durum	Sayı	Yüzde(%)
Evli	192	47,6
Bekâr	211	52,4

Toplam	403	100,0
Meslek	Sayı	Yüzde(%)
Öğrenci	80	19,9
İşçi	142	35,2
Memur	82	20,3
İşveren	65	16,1
Emekli	25	6,2
Çalışmıyor	9	2,2
Toplam	403	100,0
Gelir Durumu	Sayı	Yüzde(%)
2020 TL ye altı	88	21,8
2021-3999 TL	101	25,1
4000-5999 TL	80	19,9
6000-7999 TL	45	11,2
8000-9999 TL	40	9,9
10 000 TL ve üstü	49	12,2
Toplam	403	100,0

5.1. Katılımcıların Erzurum Mutfağına İlişkin Algı ve Gastronomi Turizmine Yönelik İlgı Düzeylerinin Belirlenmesi

Bu aşamada verilerin analizinde aritmetik ortalama (x) ve standart sapma (ss) değerleri olmak üzere betimleyici analizler kullanılmıştır. Araştırmanın analiz aşamasında cevapların aritmetik ortalamaları '1' değerine yaklaştıkça araştırmaya katılan yerli turistlerin Erzurum mutfağına ilişkin algıları ve gastronomi turizmine yönelik ilgilerinin düşük, "5" değerine yaklaştıkça turistlerin Erzurum mutfağına ilişkin algıları ve gastronomi turizmine yönelik ilgilerinin ise yüksek düzeyde şekillendiğinin ifade edilmesine karar verilmiştir. Sonuçların ortaya konulmasında ölçüm sonuç derecelerinin yorumlanması ve belirleyici aralıklar bilgileri Tablo 5.2'de verilmiştir (Giritlioğlu, Karaman, 2017).

Tablo 5.2. Aritmetik Ortalamanın Aralık Değeri ve Düzeyi

Ağırlık	Seçenekler	Aritmetik Ortalamaların Aralık Değerleri	Sonuç
5	Kesinlikle Katılıyorum	4,20-5,0	Çok Yüksek Düzeyde
4	Katılıyorum	3,40-4,19	Yüksek Düzeyde
3	Kararsızım	2,60-3,39	Orta Düzeyde
2	Katılmıyorum	1,80-2,59	Düşük Düzeyde
1	Kesinlikle Katılmıyorum	1,0-1,79	Oldukça Düşük Düzeyde

Katılımcıların Erzurum mutfağına ilişkin algı ve gastronomi turizmine yönelik ilgi düzeylerinin belirlenmesi için elde edilen bulgular aşağıda tablo 5.3 ve 5.4'te verilmiş ve bu bilgiler doğrultusunda yorumlanmıştır.

Tablo 5.3 incelendiğinde, katılımcıların Erzurum mutfağına yönelik genel algılarının ($\bar{x}=4,04$) yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların, 'Erzurum mutfağı kültürel bir

değerdir ve korunması gerekmektedir' ($\bar{x}=4,40$) ile 'Erzurum'da yiyecekler ve içecekler genel olarak lezzetli ve kalitelidir' ($\bar{x}=4,29$) şeklindeki önermelere çok yüksek düzeyde katıldıkları görülmüştür. Araştırmaya katılan katılımcıların Erzurum'da yiyecek ve içeceklerin fiyatından da memnun olduğu belirlenmiştir. Ayrıca katılımcıların 'Erzurum mutfağının Türkiye'de yeterince tanındığını düşünüyorum' ($\bar{x}=3,39$) şeklindeki önermeye ise orta düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

Tablo 5.3. Katılımcıların Erzurum Mutfağına İlişkin Algı Düzeyleri

İfadeler	$\bar{x}$	ss
Erzurum mutfağı kültürel bir değerdir ve korunması gerekmektedir	4,40	0,605
Erzurum'da mutfak akademisi kurularak Erzurum mutfağı yaşatılmalıdır	4,07	0,686
Erzurum mutfağının Türkiye'de yeterince tanındığını düşünüyorum	3,39	1,299
Erzurum'un pazarlanmasında yemeklere daha fazla yer verilmelidir	4,12	0,927
Seyahat acentaları Erzurum'a gurme turları düzenlemelidir	3,94	0,873
Erzurum'da yiyecekler ve içecekler genel olarak lezzetli ve kalitelidir	4,29	0,621
Erzurum'da yiyecek ve içeceklerin genel olarak fiyatları uygundur	4,10	0,928
İfadelerin Ortalaması	4,04	0,881

Tablo 5.4'te araştırmaya katılan yerli turistlerin gastronomi turizmine yönelik ilgi düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Buna göre katılımcıların gastronomi turizmine yönelik ilgi düzeylerinin genel olarak yüksek düzeyde olduğu ($\bar{x}=3,65$) saptanmıştır. Katılımcıların 'farklı kültürlerden insanların ne yediğini bilmek isterim' ($\bar{x}=4,43$) şeklindeki önermeye çok yüksek düzeyde katıldıkları görülmüştür. Dolayısıyla katılımcıların büyük çoğunluğunun farklı kültürdeki yemeklere karşı meraklı olduğu ve merakları sayesinde potansiyel birer gastro turist olabilecekleri söylenebilir. Nitekim katılımcıların 'Sık sık yeni ve farklı yemekler denemeyi tercih ederim' ($\bar{x}=3,85$) 'Farklı kültürlerin yemeklerini tatmak için seyahat ederim' ($\bar{x}=3,44$) şeklindeki önermelere de yüksek düzeyde katıldıkları görülmüştür.

Tablo 5.4. Katılımcıların Gastronomi Turizmine Yönelik İlgi Düzeyleri

İfadeler	$\bar{x}$	ss
Farklı kültürlerden insanların ne yediğini bilmek isterim	4,43	0,557
Farklı kültürlerin yemeklerini tatmak için seyahat ederim	3,44	1,319
Sık sık yeni ve farklı yemekler denemeyi tercih ederim	3,85	1,211
Daha önce yemediğim yemekleri denemeye korkuyorum	2,94	1,512
Alışkın olduğum yemekleri yemek tercih ederim	3,61	1,367
İfadelerin Ortalaması	3,65	1,193

5.2. Katılımcıların Yemek İçerikli Aktivitelere Katılımına İlişkin T-testi ve Varyans Analizi

Yerli turistlerin yemek içerikli aktivitelere katılımlarına yönelik bakış açılarının demografik özelliklerine göre değişip değişmediğine bakmak için öncelikle hangi analizlerin yapılacağına karar vermek adına normallik testi yapılmıştır. Bu teste ilişkin sonuçlar tablo 5.5 da verilmiştir.

Buna göre tablo 5.5 incelendiğinde, araştırma verilerinin hangi dağılımdan geldiğini belirlemek için ilk önce Kolmogorov Smirnova testine bakılmış ve verilerin normal dağılmadığı ($p < 0,05$) görülmüştür. Fakat daha sonra normal dağılımın diğer varsayımları olan -1,5 ile +1,5 arasında olması gerekliliğine bakılan (Tobachnick ve Fidell, 2013) çarpıklık ve basıklık değerlerinin bu iki değer arasında olduğu saptanmış ve normal dağılıma uyduğu belirlenmiştir. Ayrıca aritmetik ortalama ve medyanın birbirine yakın olması ve merkezi limit teoremi gereği örneklem hacminin 30'un üzerinde olması da verilerin normal dağılımdan uzaklaşmadığını göstermiştir. Dolayısıyla çalışma için normal dağılım analizlerinin yapılmasına karar verilmiştir. Yemek içerikli aktivitelere katılım ölçeğinin güvenilirliği ayrıca test edilmiş ve Cronbach's Alpha katsayı değeri ise 0,661 olarak belirlenmiştir. Bu da ölçeğin oldukça güvenilir olduğunu göstermiştir (Ural, Kılıç, 2005).

Tablo 5.5. Normallik Testi Sonuçları

Ölçek	Kolmogorov Smirnova			$\bar{x}$	Medyan	Çarpıklık	Basıklık
	Statistic	Sd	p				
Yemek İçerikli Aktivitelere Katılım	0,107	403	0,00	3,31	3,50	-0,399	-0,561

Tablo 5.6'da katılımcıların yemek içerikli aktivitelere katılımlarının cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız örneklem t-testi sonucunda, aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p > 0,05$).

Tablo 5.6. Katılımcıların Yemek İçerikli Aktivitelere Katılımlarının Cinsiyetlerine Göre Farklılaşma Durumuna Ait Bağımsız Örneklem T-testi Sonuçları

Ölçekler	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	ss	t	sd	p
Yemek İçerikli Aktivitelere Katılım	Erkek	227	3,31	0,90	-0,091	401	0,927
	Kadın	176	3,32	0,89			
*p<0.05							

Tablo 5.7'de katılımcıların yemek içerikli aktivitelere katılımlarının medeni durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız örneklem t-testi sonucunda, aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p > 0,05$).

Tablo 5.7. Katılımcıların Yemek İçerikli Aktivitelere Katılımlarının Medeni Durumuna Göre Farklılaşma Durumuna Ait Bağımsız Örneklem T-testi Sonuçları

Ölçekler	Medeni Durum	n	$\bar{X}$	ss	t	sd	p
Yemek İçerikli	Evli	192	3,36	0,88	-1,027	401	0,305
Aktivitelere	Bekâr	211	3,27	0,90			
Katılım							
*p<0.05							

Tablo 5.8’de katılımcıların yemek içerikli aktivitelere katılımlarının yaşlarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü anova testi sonucunda; yemek içerikli aktivitelere katılımlarının yaşlarına göre farkının istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$).

Tablo 5.8. Katılımcıların Yemek İçerikli Aktivitelere Katılımlarının Yaşlarına Göre Farklılaşma Durumuna Ait Tek Yönlü Anova (Varyans) Testi Sonuçları

Ölçek	Yaş	n	$\bar{X}$	ss	Sd	F	p
Yemek İçerikli Aktivitelere Katılım	25 yaş ve altı	110	3,31	0,91	4	0,432	0,786
	26-35 yaş	134	3,28	0,85			
	36-45 yaş	84	3,41	0,93			
	46-55 yaş	47	3,21	0,89			
	56 yaş ve üzeri	28	3,33	0,97			
*p<0.05							

Tablo 5.9’da katılımcıların yemek içerikli aktivitelere katılımlarının eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü anova testi sonucunda; yemek içerikli aktivitelere katılımlarının eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir ($p>0.05$).

Tablo 5.9. Katılımcıların Yemek İçerikli Aktivitelere Katılımlarının Eğitim Düzeyine Göre Farklılaşma Durumuna Ait Tek Yönlü Anova (Varyans) Testi Sonuçları

Ölçek	Eğitim Düzeyi	n	$\bar{X}$	ss	Sd	F	p
Yemek İçerikli Aktivitelere Katılım	İlköğretim	23	3,48	0,93	3	1,260	0,288
	Lise	146	3,40	0,82			
	Lisans	208	3,25	0,92			
	Lisansüstü	26	3,18	1,059			
*p<0.05							

Tablo 5.10’da katılımcıların yemek içerikli aktivitelere katılımlarının mesleklerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü anova testi sonucunda; yemek içerikli aktivitelere katılımlarının mesleklerine göre farkının istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$).

Tablo 5.10. Katılımcıların Yemek İçerikli Aktivitelere Katılımlarının Mesleklerine Göre Farklılaşma Durumuna Ait Tek Yönlü Anova (Varyans) Testi Sonuçları

Ölçek	Meslek	n	$\bar{X}$	ss	Sd	F	p
Yemek İçerikli Aktivitelere Katılım	Öğrenci	80	3,26	0,90	5	2,104	0,064
	İşçi	142	3,22	0,89			
	Memur	82	3,33	0,87			
	İşveren	65	3,61	0,87			
	Emekli	25	3,30	0,95			
	İşsiz	9	2,97	0,96			
* $p<0.05$							

Tablo 5.11’de katılımcıların yemek içerikli aktivitelere katılımlarının gelir durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü anova testi sonucunda; yemek içerikli aktivitelere katılımlarının gelir durumuna göre aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Söz konusu farklılaşmanın kaynağının belirlenmesi amacıyla post hoc testlerinden Scheffe testi uygulanmıştır. Scheffe testi sonucunda 8000-9999 TL grubundaki ($\bar{x}=3,56$) katılımcıların 6000-7999 TL ($\bar{x}=2,86$) grubundaki katılımcılara göre yemek içerikli aktivitelere katılım isteğinin daha fazla olduğu belirlenmiştir. Ortalamalar incelendiğinde ise yemek içerikli aktivitelere katılma isteğinin, gelir durumu yüksek olanların gelir durumu düşük olanlara göre nispeten daha fazla olduğu anlaşılmıştır.

Tablo 5.11. Katılımcıların Yemek İçerikli Aktivitelere Katılımlarının Gelir Durumuna Göre Farklılaşma Durumuna Ait Tek Yönlü Anova (Varyans) Testi Sonuçları

Ölçek	Gelir Durumu	n	$\bar{X}$	ss	Sd	F	p	Scheffe
Yemek İçerikli Aktivitelere Katılım	2020 TL ve altı	88	3,28	0,91	5	3,272	0,007	(4-5)
	2021-3999 TL	101	3,35	0,77				
	4000-5999 TL	80	3,37	0,71				
	6000-7999 TL	45	2,86	1,11				
	8000-9999 TL	40	3,56	0,87				
	10 000 TL ve üstü	49	3,41	1,05				
* $p<0.05$								

6. SONUÇ ve TARTIŞMA

Gastronomi, turizmin önemli bileşenlerinden biri olan yeme-içme ile ilgili konuları kapsamaktadır. Bu nedenle turizm destinasyonları gastronomi özelinde yeme-içme faaliyetlerini çekicilik unsuru olarak kullanmaya ve bu durum bir seyahat motivasyonu olarak değerlendirilmeye başlamıştır. Özellikle kıyı turizminden yoksun bölgeler kendilerinde var olan tarihi, doğal ve kültürel değerleri ön plana çıkartmakta ve birer turistik ürün olarak sunmaktadır. Turizm sezonunu uzatmak ve turizmi tüm yıla yaymak isteyen şehirler pek çok turizm çeşidine olduğu gibi gastronomi turizmine de yönelmiş ve yerel mutfaklarını ön plana çıkarmaya başlamıştır. Erzurum da sahip olduğu kış turizmi özelliğinin yanına yeni ve güçlü özellikler katmak isteyen bir şehirdir. Zira Erzurum, kendine özgü yerel mutfağı, doğal, tarihi ve kültürel değerleriyle merak uyandıran ve gastronomi turizmi açısından da yüksek potansiyel taşıyan bir kenttir. Fakat sahip olduğu bu değerlerini kış turizmi ile birlikte ne derecede kullandığı ise tartışılmaktadır. Bu nedenle araştırmanın amacı gastronomi turizmi özelinde ele alınmıştır. Buna göre, Erzurum'a gelen yerli turistlerin gastronomi turizmine ilgisi, Erzurum yerel mutfağına ilişkin algıları ve yemek içerikli aktivitelere yönelik bakış açıları incelenmiştir.

Böylece şehre gelen yerli turistlerin profili ortaya konmaya çalışılmış ve gastronomi turizmi kapsamında değerlendirilmiştir.

Bu amaç doğrultusunda Erzurum Palandöken kayak merkezini ziyaret eden 403 yerli turiste anket uygulanmıştır. Araştırmaya katılanlardan elde edilen bulgulara göre çalışmanın problem soruları değerlendirildiğinde,

Temel problem soruları;

- Yerli turistlerin yemek içerikli aktivitelere katılımına yönelik bakış açıları demografik özelliklerine göre değişiyor mu?

Yerli turistlerin yemek içerikli aktivitelere katılımlarına yönelik bakış açılarının cinsiyete, medeni durumuna, yaşa, mesleğe ve eğitim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaz iken; gelir durumuna göre ise anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Bu farklılığın hangi gelir durumuna sahip bireyler arasında olduğunu belirlemek için yapılan testin sonucuna '8000-9999 TL' grubundaki katılımcıların '6000-7999 TL' grubundaki katılımcılara göre yemek içerikli aktivitelere katılım isteğinin daha fazla olduğu belirlenmiştir. Ortalamalar incelendiğinde ise yemek içerikli aktivitelere katılma isteğinin, gelir durumu yüksek olanların gelir durumu düşük olanlara göre nispeten daha fazla olduğu anlaşılmıştır. Bu sonuçlar Kargiglioğlu, Akbaba'nın (2016) ve Koçoğlu'nun (2019) yaptığı çalışmalar ile paralellik göstermektedir.

- Yerli turistin Erzurum mutfağına yönelik algıları ne düzeydedir?

Yerli turistlerin Erzurum mutfağına yönelik genel algılarının yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir.

- Yerli turistin gastronomi turizmine olan ilgisi ne düzeydedir?

Yerli turistlerin gastronomi turizmine yönelik ilgi düzeylerinin de genel olarak yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır.

Alt problem soruları;

- Yerli turist Erzurum mutfağını tanıyor mu?

Yerli turistlerin Erzurum mutfağına yönelik genel algılarının yüksek düzeyde çıktığı ve katılımcıların, 'Erzurum mutfağı kültürel bir değerdir ve korunması gerekmektedir' ile 'Erzurum'da yiyecekler ve içecekler genel olarak lezzetli ve kalitelidir' şeklindeki önermelere çok yüksek düzeyde katıldıkları görülmüştür. Ayrıca katılımcıların Erzurum'da yiyecek ve içeceklerin fiyatından da memnun olduğu belirlenmiştir. İlaveten katılımcıların 'Erzurum mutfağının Türkiye'de yeterince tanındığını düşünüyorum' şeklindeki önermeye ise orta düzeyde katıldıkları saptanmıştır. Tüm bu sonuçlar yerli turistlerin yörenin mutfağını tanıdığını ve önemsedğini işaret ettiği gibi, mutfağı hakkında olumlu düşüncelere sahip olduğunu da göstermektedir. Fakat katılımcılar, Erzurum mutfağının Türkiye'de yeterince tanınmadığını ifade etmiştir. Bu da reklam ve tanıtımın yetersiz kaldığını göstermektedir.

- Kış turizmine katılan yerli turist aynı zamanda gastro turist potansiyeline sahip midir?

Yerli turistlerin gastronomi turizmine olan ilgilerinin yüksek düzeyde çıkması, ayrıca katılımcıların '*farklı kültürlerden insanların ne yediğini bilmek isterim*' şeklindeki önermeye çok yüksek düzeyde katılmaları gibi faktörler göz önüne alındığında, katılımcıların büyük çoğunluğunun farklı kültürdeki yemeklere karşı meraklı olduğu ve merakları sayesinde potansiyel birer gastro turist olabilecekleri söylenebilir. Nitekim katılımcıların '*Sık sık yeni ve farklı yemekler denemeyi tercih ederim*' ve '*Farklı kültürlerin yemeklerini tatmak için seyahat ederim*' şeklindeki önermelere de yüksek düzeyde katıldıkları görülmüştür.

- Turizmi tüm yıla yaymak adına gastronomi turizmi Erzurum için güçlü bir alternatif turizm çeşidi midir?

Erzurum için gastronomi turizmi güçlü bir alternatif turizm çeşidi olabilecek potansiyeldedir. Zira yerli turistlerin hem Erzurum mutfağına yönelik algılarının ve gastronomi turizme olan ilgilerinin yüksek düzeyde çıkması hem de Erzurum mutfağını kültürel bir değer olarak ifade etmeleri Erzurum'un, kendine özgü yerel mutfağı, tarihi ve kültürel değerleriyle merak uyandıran ve gastronomi turizmi açısından da yüksek potansiyel taşıyan bir kent olduğunun göstergesidir.

Sonuçlara ilişkin, yöresel yemeklere yönelik reklam ve tanıtımlar artırılmalı ve otellerden şehir merkezine turlar düzenlenmeli şeklinde öneriler getirilebilir. Araştırmanın zaman ve maliyet açısından sadece yerli turistleri kapsamaması, sadece ocak ve şubat ayı içerisinde verilerin toplanmış olması araştırmanın önemli sınırlılıkları olarak ifade edilebilir.

KAYNAKÇA

- Atalay, S. (2016). Ziyaretçilerin Edirne İli Gastronomi İmaj Algılarının Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bekar, A., Belpınar, A. (2015). Turistlerin Gastronomi Turizmine İlişkin Görüşlerinin Milliyetlerine Göre Değerlendirilmesi. *Journal of Yasar University*, 10(38), 6478-6554.
- Birdir, K., Akgöl, Y. (2015). Gastronomi Turizmi ve Türkiye'yi Ziyaret Eden Yabancı Turistlerin Gastronomi Deneyimlerinin Değerlendirilmesi. *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, 3(2), 57-68.
- Boztoprak, F., Kurnuç, M., Çetinkaya, N. (2017). Erzurum Yöresel Yemeklerinin Restoran Tercihine Etkileri Ve Tekrar Ziyaret Etme Niyetleri Üzerine Bir Araştırma. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(4), 96-110.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Canizares, S. S., Guzman, L. T. (2012). Gastronomy as A Tourism Resource: Profile of The Culinary Tourist. *Current Issues in Tourism*, 15(3), 229-245.
- Cohen, E., Avieli, N. (2004). Food in Tourism: Attraction and Impediment. *Annals of Tourism Research*, 31(4), 755-778.
- Correia, A., Motial, M., Da Costa, F., Peres, R. (2008). The determinants of Gastronomic Tourists' Satisfaction: A Second- Order Factor Analysis. *Journal of Food Service*, 19(3), 164-176.
- Creswell, J. W. (2011). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research (4th Ed.)*. London: Pearson.
- Çalışkan, O. (2013). Destinasyon Rekabetçiliği ve Seyahat Motivasyonu Bakımından Gastronomik Kimlik. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 1(2), 39-51.
- Çavuş, A., Işık, M. F., Yalçın, C. (2018). Gastronomi Turizmi Çekiciliği Açısından Zigana Yöresi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Aralık (özel sayı)*, 3043-3057.
- Du Rand, G. E., Heath, E. (2006). Towards A Framework for Food Tourism as An element of Destination Marketing. *Current Issue in Tourism*, 9(3), 206-234.
- Doğanay, H., & Doğanay, S. (2005). Palandöken Dağı Kış Turizm Potansiyeli ve Değerlendirilmesindeki Yeni Gelişmeler. *Ulusal Coğrafya Kongresi*, (s. 151-166). İstanbul.
- Eren, S. (2007). Türk Mutfağı ve HACCP Sistemi; Mutfak Profesyonellerinin Haccp Bilgilerinin Ölçülmesi. *I. Ulusal Gastronomi Sempozyumu*, (s. 79-83). 4-5 Mayıs Antalya.
- Ertaş, Y., Karadağ, M. G. (2013). Sağlıklı Beslenmede Türk Mutfak Kültürünün Yeri. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(1), 117-136.
- Ganter, H. D. (2004). Changes in Work Organizations in French Top-Quality Restaurants. *Business History*, 46(3), 439-460.
- Gay, L. R., Mills, G. E., Airasian, P. W. (2012). *Educational research: Competencies for analysis and applications (10th Edt.)*. London: Pearson.
- Giritlioğlu, İ., Karaman, M. (2017). Gaziantep Mutfağına Yerli Turistlerin Bakış Açlarına Yönelik Bir Uygulama. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(14), 389-414.
- Göynüşen, S. E. (2011). Edirnedeki Gastronomik Kültürün Kentin Pazarlama ve Markalaşmasına Etkileri, Yüksek Lisans Tezi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne*.

- Karasar, N. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler, İkinci Yazım* 31. Basım. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kargiglioğlu, Ş. (2015). Gaziantep'te Gastronomi Turizmi: Gaziantep'i Gastronomi Turizmi Kapsamında Ziyaret Eden Yerli Turistlerin Görüşleri Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi. *İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi*.
- Kargiglioğlu, Ş., Akbaba, A. (2016). Yerli Gastroturistlerin Eğitim Seviyeleri ve Yaş Gruplarına Göre Destinasyondaki Gastronomi Turizmi Etkinliklerine Katılımları: Gaziantep'i Ziyaret Eden Gastroturistler Üzerine Bir Araştırma. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 4(1), 87-95.
- Koçoğlu, M. (2019). Yerli Turistlerin Gastronomi Turizmine Yönelik Tutumlarının Demografik Özellikler Açısından İncelenmesi: Gaziantep Örneği. *Gastroia: Journal of Gastronomy and Travel Research*, 3(2), 366-380.
- Koşan, A. (2013). Kış Sporları Turizmi-Kayak Turistlerinin Kış Turizm Merkezlerini Algı ve Değerlendirmelerine Ait Bir Araştırma (Palandöken'de Bir Uygulama). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 293-324.
- Mil, B., Denk, E. (2015). Erzurum Mutfağı Yöresel Ürünlerin Otel Restoran Menülerinde Kullanım Düzeyi: Palandöken Örneği. *International Journal of Social and Economic Sciences*, 5(2), 01-07.
- Nield, K., Kozak, M., LeGrays, G. (2000). The Role of Food Service in Tourist Satisfaction. *Hospitality Management*, 19(4), 375-384.
- Santich, B. (2004). The Study of Gastronomy and Its Relevance to Hospitality Education and Training. *Hospitality Management*, 23, 15-24.
- Sarıışık, M., Özbay, G. (2015). Gastronomi Turizmi Üzerine Bir Literatür İncelemesi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 26(2), 264 - 278.
- Serçeoğlu, N. (2014). Yöre Halkının Mutfak Kültürünü Tanıma Durumunun Tespit Edilmesi: Erzurum İli Örneği. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 2(4), 36-46.
- Smith, S., Xiao, H. (2008). Culinary Tourism Supply Chains: A Preliminary Examination. *Journal of Travel Research*, 46(1), 289-299.
- Sökmen, C., Özkanlı, O. (2018). Gastronomi Turizmi Alanyazının Gelişimi: Journal of Tourism and Gastronomy Studies Dergisinde Yayımlanan Makaleler Üzerine Bir İnceleme. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 6(2), 99-127.
- Şengül, S., Türkay, O. (2018). Sakarya'yı Ziyaret Eden Yerli Turistlerin Kişisel Özellikleri İle Yöresel Mutfak Memnuniyetleri Arasındaki İlişkilerinin Belirlenmesi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 573-588.
- Şengül, S. (2017). Türkiye'nin Gastronomi Turizmi Destinasyonlarının Belirlenmesi: Yerli Turistler Üzerine Bir Araştırma. *Balıkesir University The Journal of Social Sciences Institute*, 20(37), 375-396.
- Tikkanen, I. (2007). Maslow's Hierarchy and Food Tourism in Finland: Five Cases. *British Food Journal*, 109(9), 721-734.
- Turan, B., Akoğlu, E. (2019). Gastronomi Turizmine Arz Kaynağı Oluşturabilecek Ürünlerin Belirlenmesi: Erzurum Mutfağı Örneği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(92), 370-384.
- Ural, A., Kılıç, İ. (2005). *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS İle Veri Analizi*. Ankara: Detay Yayıncılık.

- Yazıcıoğlu, Y., Erdoğan , S. (2004). *SPSS Uygulamalı Bilimsel Arastırma Yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Zaman, S., Kayserili, A. (2015). The Role of Geographical Signs in Gastronomy Tourism: A Case of Study Erzurum Çag Kebab. *International Journal of Academic Research in Environment and Geography*, 2(1), 40-45.

İnternet Kaynakları

- Erzurum İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü*. (2019, Şubat 10). <http://www.erkulturturizm.gov.tr/TR-56088/ne-yenir.html> adresinden alındı
- Erzurum Valiliği*. (2019, Ocak 15). <http://www.erkulturturizm.gov.tr/erkulturturizm-yemekleri> adresinden alındı
- Google Maps*. (2019, Aralık 3). <https://www.google.com/maps/@39.8854316,41.2489982,10886m/data=!3m1!1e3> adresinden alındı
- KUDAKA. (2019, Aralık 28). *Erzurum Kış Turizmi Değerlendirme Raporu 2018*. <https://www.kudaka.org.tr/ekler/e4520-Erzurum-Kis-Turizmi-Degerlendirme-Raporu.pdf> adresinden alındı
- TDK. (2019). <http://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı

DOKUZUNCU BÖLÜM

REKREASYONEL KIŞ TURİZMİ KAPSAMINDA SİVAS KENTİ YILDIZ DAĞI KIŞ SPORLARI TURİZM MERKEZİNİN PEYZAJ POTANSİYELİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

EVALUATION OF LANDSCAPE POTENTIAL OF SIVAS CITY YILDIZ MOUNTAIN WINTER SPORTS TOURISM CENTER FOR RECREATIONAL WINTER TOURISM

Burcu Çirci Selçuk ¹
Mehmet Akif Irmak ²

EXTENDED SUMMARY

1. INTRODUCTION

Developing technology and the changes in the living conditions have brought about the need to spend more time on their own by increasing the desire of people to be more in touch with nature. With the effect of rapid urbanization and structuring, people living in cities started to need more recreation and the orientation towards nature increased. The tourism sector, which has been in high demand in the summer months, has been experiencing activity in other seasons in recent years. By the reason of the longing for nature and the need for recreation, an alternative tourism need arose not only in the summer months but also in different periods of the year. In this context, the trend towards winter tourism has started. Essential for winter tourism is that sufficient amount of snow and with favorable conditions for winter sports. When we look at it from a wider perspective, winter tourism is carried out in areas where there is snowfall. And also winter tourism centers must be suitable for skiing and have enough slope and elevation in mountainous regions with holding snow within certain limits.

2. OBJECTIVE AND METHOD

The main objective of the research is to evaluate Sivas City Yıldız Mountain Winter Sports Tourism Center in terms of its potential and current status. This research consists of the data collection, analysis and evaluation stages, the first step in the study of Sivas City Yıldız Mountain Winter Sports Center is the stage of data collection. The literature on the relationship between recreation, recreation planning, tourism, winter tourism, tourism and recreation

¹ Arş. Gör. Cumhuriyet Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, burcu_circi@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0002-5346-6045

² Doç. Dr. Mehmet Akif IRMAK, Atatürk Üniversitesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, mairmak@atauni.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-8285-5341

concepts and Yildiz Mountain has been searched and the obtained concrete data have been transferred to the study. In addition, the natural and cultural characteristics of the area were examined and infrastructure status, natural and cultural characteristics, tourism potential and landscape potential were evaluated. Yildiz Mountain Winter Sports Tourism Center, which has been examined in the data obtained in this study aimed to reveal the current recreational winter tourism potential, has been determined among other winter sports tourism centers in our country and the world. In the next step, the data obtained were evaluated about the potential of Sivas City Yildiz Mountain Winter Sports Center and then winter and summer activities are evaluated. This study is remarked the advantages and natural features of Yildiz Mountain. And the subjects that need to be considered in the planning studies to be carried out within the scope of both infrastructure and recreational activities, which are planned to be carried out in the area are discussed.

3. RELATIONSHIP BETWEEN TOURISM AND RECREATIONAL PLANNING

Recreational activities, on the other hand, contribute to the development of a person's mental, physical and mental aspects, and at the same time, they carry out their own wishes in order to bring happiness and joy to oneself in a serious and conscious way in accordance with their own spiritual values. When the tourism and recreation activities are examined in detail, it is seen that the main source of both is realization accordance with the spiritual and physical desires of the person. Furthermore, both activities are performed in accordance with the wishes of the people in their free time. The goal of recreational planning; to make the said area aesthetically, functional, arousing, safe and efficient for the users of the area.

4. YILDIZ MOUNTAIN WINTER SPORTS TOURISM CENTER

4.1. Location Characteristics of the Research Area

Yildiz Mountain, which is considered as a winter sports tourism center in 2016, is located in the northern part of the city. Altitude of Yildiz Mountain is 2 552 m high. The winter sports center is 58 km away from the city center. At the same time Yildiz Mountain has capable of addressing 4.5 million people capacity together with the surrounding provinces including Sivas.

4.2. Natural and Cultural Characteristics of the Research Area

Yildiz Mountain Winter Sports Center is covered with snow from mid-November to the end of March. At the same time it has also in good situation in terms of solid ground structure and snow quality. Yildiz Mountain is very suitable for winter tourism and winter sports, and also there is endemic plant habitats in the high parts of the mountain and the presence of large forests on the western slope. The archeological artifacts on the western slope of the mountain, the Yildiz Pond waterfalls and caves in the southern part, the ancient and aesthetic appearance travertines in the area are important natural assets, and they are seen as a potential for nature tourism. Yildiz Mountain, which has an advantageous position due to its closeness to geothermal resources, has features that can contribute to thermal tourism.

4.3. Infrastructure Features of the Research Area

Yıldız Mountain Tourism Center has 1 625 ha area and there are 8 runways. Also there are 1 drag lift with a length of 804 m, 2 chairlifts of a total length of 331 m with a travel time of 20 minutes, and 2 walking bands, one with a length of 156 m and another with a length of 200 m. At the same time there is a hotel in Yıldız Mountain with 38 rooms and up to 110 people.

5. OTHER WINTER SPORTS TOURISM CENTERS WORLD AND IN TURKEY

It is known that winter tourism, which is considered within the scope of alternative tourism, is progressing rapidly around the world. In our country, some regions and facilities come to the forefront in the sector of winter tourism. In addition, when winter tourism centers in Turkey are examined in general, it is seen that the potential of winter tourism is quite high when the centers that are used active and which are suitable for winter tourism but not used are considering. When evaluated in terms of geographical features, our country has quite favorable areas for winter tourism and winter sports. It is seen that approximately half of the geographical area of Turkey has variability from 1 500 to 3 000 m height. However, this potential in our country has not been adequately evaluated. There are exist of world-famous ski centers in Turkey and also some centers with equivalent characteristics with regard to climatic conditions and geographical features like world- famous ski centers. But these centers are serves only domestic tourism by the reason of insufficient infrastructure and advertisements.

6. CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS

The first step to be taken for the Yıldız Mountain Winter Sports Center, which is a new facility that can be considered at the beginning of the road, should be to highlight the potentials of the area and provide the branding of Yıldız Mountain in Sivas. It is possible to make the center more attractive by blending winter tourism with its location, important transportation axes and natural and cultural features of the city.

1. GİRİŞ

Kentleşme birçok yeniliği beraberinde getirirken insan yaşamının temelini oluşturan doğal alanlarda fark edilir oranda azalmalar göze çarpmaktadır. Kentsel ve kırsal alanlarda insanların rekreasyon ihtiyacını karşılayabilecek alanlar bir bir yok olurken kentte yaşayanların doğal hayata yönelimi ve doğaya olan özlemi ise artış göstermektedir. Hızlı betonlaşma kentlerde doğal alanların önemini gün yüzüne çıkarırken kentlinin doğa ile arasındaki bağı koparmamak adına hatırlatıcı bir unsur niteliği taşımaktadır. Şöyle ki yaşanan bu hızlı kentleşme ve betonlaşmanın etkisi ile insanların kentsel alanlarda artık bir rekreasyon faaliyetini sürdüremeyişi doğadan kopuş fikrinin aksine fırsat buldukça doğal alanlara yönelimi artırmıştır.

Kentsel alanlar barındırdığı nüfusa rekreasyon olanakları sunabildiği ölçüde daha yaşanabilir ve refah düzeyi yüksek bir kent olma yolunda ilerlemektedir. Rekreasyon kavramı ise en geniş tanımı ile insanların ruhsal ve fiziksel manada rahatlama ve daha iyi hissetmek adına boş zamanlarında kendi istekleri doğrultusunda yaptıkları aktivitelerin bütünü olarak

tanımlanabilmektedir. Artan nüfus ve kentleşme doğrudan ve dolaylı olarak insanların rekreasyon ihtiyaçlarını karşılayacakları alanlarla bağlantılarını azaltırken diğer yandan sağlıklı yaşam koşullarına maruz kalan kentli alternatif rekreasyon ihtiyacı doğrultusunda rekreasyonel aktivite arayışı içerisinde bulunmaktadır. Bu şartlar dâhilinde özellikle kış aylarının uzun geçtiği kentlerde kış ayları içerisinde yapılabilecek aktivitelerin sınırlı oluşu ve rekreasyonel bir faaliyet olan kış sporlarının fiziksel ve zihinsel açıdan insanlar üzerinde bıraktığı olumlu etkiler nedeni ile kış turizmi bu tür kentlerde öne çıkarak bir alternatif oluşturmaktadır (Deniz, Kılıçaslan, Koşan, 2019; Yavuz, Mesci, 2018).

Kış turizmi yeteri miktarda kar örtüsünün bulunduğu, kış sporları aktiviteleri için uygun koşullara sahip olan ve kış sporlarının gelişimine katkıda bulunan merkez ve alanlarda aktif olan bir turizm hareketidir (Ülker, 1992). Daha geniş açıdan baktığımızda ise kış turizmi kar yağışının olduğu, kayak sporunun yapılmasına uygun ve kar tutan dağlık bölgelerde belirli sınırlar çerçevesinde eğim ve yükseltiye sahip olan, amacına uygun altyapı sistemleri, ulaşım olanakları, kayak pistleri, konaklama alanları aynı zamanda diğer eğlence ve spor alanlarının bulunduğu ve insan odaklı hizmet sektörüne ait kurallar çerçevesinde tanımlanmaktadır. Kış turizmi yapılan merkezlerde topografya, ulaşım, karın yerde kaldığı süre, güneşli gün sayısı oldukça önemlidir (Won, Hwang, 2009). Spor turizminin bir türü olarak da görülen kış turizmini belirli ölçütler düzeyinde düzenlenmiş karlı ve buzlu alanlar üzerinde toplu olarak veya bireysel olarak birtakım kurallar eşliğinde yarışma amaçlı veya kişisel olarak yapılan spor aktiviteleridir şeklinde tanımlamak da mümkündür (Albayrak, 2013).

Ülkemiz gelişmiş ve gelişmekte olan birçok kış turizmi merkezine ev sahipliği yapmaktadır. Coğrafi koşullar bakımından oldukça elverişli özelliklere sahip olan kış turizmi merkezlerimiz daha çok yerli turistler tarafından ziyaret edilmekte ve ülkemizin doğu bölgelerinde çetin ve uzun geçen kış mevsiminde hem ülkemiz ekonomisine katma değer sağlamakta hem de kış döneminde kentliler için yapılabilecek bir alternatif rekreasyonel faaliyet olarak öne çıkmaktadır.

2. AMAÇ VE YÖNTEM

Araştırma kapsamında ana hedef Sivas Kenti Yıldız Dağı Kış Sporları Merkezinin sahip olduğu potansiyel ve mevcut durumu açısından değerlendirilmesidir. Alan peyzaj potansiyeli, rekreasyon aktiviteleri ve kış turizmi doğrultusunda değerlendirilmiş ve bu kapsamda elde edilen bilgiler doğrultusunda alanın mevcut durumu belirlenmiş ve sonuç kısmında önerilerde bulunulmuştur.

Veri toplama, analiz ve değerlendirme yöntemi kullanılarak yapılan çalışmada ilk adım Sivas Kenti Yıldız Dağı Kış Sporları Merkezi ile ilgili verilerin toplanma aşamasıdır. Rekreasyon, rekreasyonel planlama, turizm, kış turizmi, turizm ve rekreasyon kavramlarının birbirleri ile ilişkisi ve Yıldız Dağı hakkında literatür taraması yapılmış ve elde edilen somut veriler çalışmaya aktarılmıştır. Ayrıca alanının doğal ve kültürel özellikleri incelenerek altyapı durumu, doğal ve kültürel özellikleri, turizm potansiyeli ve peyzaj potansiyeli değerlendirilmiştir. Mevcut rekreasyonel kış turizmi potansiyelinin ortaya konması amaçlanan çalışmada elde edilen veriler dâhilinde incelemesi yapılan Yıldız Dağı Kış Sporları Turizm Merkezinin ülkemizdeki ve dünyadaki diğer kış sporları turizm merkezleri arasındaki yeri belirlenmiştir. Sonraki adımda ise elde edilen verilerin değerlendirilme aşaması olmakla beraber Sivas Kenti Yıldız Dağı Kış Sporları Merkezinin kış ve yaz olmak üzere mevcut

potansiyeli değerlendirilmiştir ve çalışma alanının sahip olduğu avantajlar ve doğal özellikler göz önünde bulundurularak alanı bir adım daha ileriye taşıyabilmek amacıyla alanda yapılması planlanan gerek altyapı gerekse rekreasyonel faaliyetler kapsamında yapılacak olan planlama çalışmalarında dikkat edilmesi gereken hususlar tartışılmıştır.

Yapılan bu çalışma sonucunda Sivas Kenti Yıldız Dağı Kış sporları Turizm Merkezinin altyapı özellikleri, doğal ve kültürel özellikleri, peyzaj potansiyeli ve aynı zamanda da rekreasyonel kış turizmi kapsamında mevcut durum analizleri ortaya konmuştur. Yapılan değerlendirme sonucunda alanda yapılacak birtakım çalışmalar ile yaz ve kış mevsimlerinde olmak üzere alanın kullanımı esasında önerilerde bulunulmuştur.

3. TURİZM ve REKREASYONEL PLANLAMA İLİŞKİSİ

Dünya turizm örgütü tarafından turizm; "Kişilerin sürekli bulundukları yerlerin dışında tatil, iş, gezi ve diğer amaçlar doğrultusunda bir yılı aşmamak kaydıyla gerçekleştirdikleri seyahat ve konaklamalar" olarak tanımlanmıştır (Rüzgar, 2016).

Rekreasyonel faaliyetler ise kişinin ruhsal, fiziksel, zihinsel yönden gelişimine katkı bulunan ve aynı zamanda kişinin kendi isteği üzerine bir amaç özelinde ciddi ve bilinçli bir şekilde kişinin kendi manevi değerlerine uygun olarak kendine mutluluk ve neşe getirmesi amacıyla yaptığı aktivitelerdir (Sertkaya, 2001).

Turizm ve rekreasyon faaliyetleri detaylı olarak incelendiğinde her ikisinin de ana kaynağında kişinin isteği doğrultusunda boş zamanlarda ve yine kişinin ruhsal ve fiziksel isteklerine uygun olarak gerçekleştirilmesi teması mevcuttur. Rekreasyonel planlamanın hedefi; bahsi geçen alanı estetik, fonksiyonel, heyecan uyandıran, güvenli ve aynı zamanda da alanı kullanan kişiler için verimli bir hale getirmektir (Rüzgar, 2016).

Aynı ana eksen etrafında bulunan ve birbirini besleyen turizm ve rekreasyon kavramlarının doğuş amaçları aynı olması sebebi ile birçok benzer yönleri mevcuttur. Rekreasyon ve turizm faaliyetleri arasındaki benzer noktalar şu şekilde özetlenebilir (Rüzgar, 2016);

- Her iki aktivitede de zorlama yoktur kişi kendi isteği ile yapmaktadır.
- Her iki aktivite de boş zamanlarda yapılmaktadır.
- Turizm faaliyetleri ve rekreasyonel faaliyetler bireysel veya toplu olarak yapılabilir.
- Her iki aktivite de zihinsel veya fiziksel olarak bir hareketlilik içermektedir.
- Turizm faaliyetleri veya rekreasyonel faaliyetler olarak ayrı ayrı incelediğimizde yapılan aktivitelerin benzerlik gösterdiği görülmektedir.
- Her iki aktivite için ayrı ayrı düşünüldüğünde farklı yaş gruplarına ve sosyal yapıdaki kişilere uygun aktivite çeşitliliğine sahip olduğu görülmektedir.
- Ulusal mirası korumak ve çevrenin gelişimini sağlamak amacıyla atılan adımlar turizm ve rekreasyonel faaliyetlere katkı sağlamaktadır.
- Rekreasyonel faaliyetlere hizmet eden kullanımlar genel olarak turizmde de hareketliliğe neden olur ve turizme olan ilgiyi artırır.

İnsanların giderek artan doğa ve doğal yaşam ihtiyacı ile beraber özellikle gelişmiş

ülkelerde çevre bilinci düzeyi artmış ve çevre dostu planlama yaklaşımları oluşmaya başlamıştır. Çevrenin korunması amacını birinci planda tutan yaklaşımlar sonucu turizm faaliyetleri de yön değiştirerek klasik tatil anlayışının yanı sıra doğal yaşam koşullarına sahip ve doğa ile uyumlu alanlarda yapılan kitle turizmi ilgi görmeye başlamıştır. Bu çerçevede ziyaret edilen ülke veya bölgenin doğal ve kültürel kaynakları, arkeolojik değerleri, kültür seviyesi ve çevre sorunlarına yaklaşımları sonucu tesisleşme kapsamındaki politikaları özellikle eğitim seviyesi yüksek olan ziyaretçilerin dikkatle araştırdığı konuların başında gelmektedir (Albayrak 2013).

Bir alanın turizm ve rekreasyon potansiyeli doğal faktörler, sosyal faktörler, alt yapı ve üst yapı faktörleri ve çevresel faktörler ile etkileşim içindedir. Kısaca değinecek olur isek doğal faktörler genel manada peyzaj unsurlarından oluşmaktadır. Yeryüzü şekilleri, alan kullanımları ve iklim, turizm ve rekreasyonu etkileyen doğal faktörlerdir. Sosyal faktörleri alanın sosyo kültürel ve sosyo ekonomik etmenleri olarak değerlendirmek mümkündür. Alanın geçmişten günümüze kadar taşıdığı izleri ve kalkınmasında etkili olabilecek ekonomik güçleri içeren sosyal faktörler turistik ve rekreasyonel faaliyetlerin gelişmesinde önemli bir role sahiptir. Alt yapı faktörleri tesisleşme konusunda alanı bir adım ileriye götürecek bir etmen iken yine çevresel faktörler ile bir bağ kurduğumuzda yapılan tesislerin ve altyapı çalışmalarının çevreye zarar vermeden yapılabilir olması ve alanın sürdürülebilirliği konusunda önemli bir husustur (Rüzgar, 2016).

4. YILDIZ DAĞI KIŞ SPORLARI TURİZM MERKEZİ

4.1 Araştırma Alanının Konum Özellikleri

İç Anadolu bölgesinin doğusunda bulunan Sivas kenti 28 488 km yüzölçümü ile Türkiye'nin toprak büyüklüğü açısından ikinci büyük ili olma özelliğindedir. Kentin kuzey kısmında Tokat ve Ordu, güneyinde Malatya ve Kahramanmaraş, doğu kısmında Erzincan, batısında Yozgat, güneybatısında Kayseri ve kuzeydoğusunda ise Giresun illeri bulunmaktadır (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2017). Kış sporları turizm merkezi kapsamında değerlendirilen Yıldız Dağı ise kentin kuzey kısmında yer almakta ve 2 552 m yüksekliğe sahiptir. Kent merkezine 58 km uzaklıkta bulunan kış sporları merkezi Sivas kenti dâhil olmak üzere çevre iller ile beraber 4,5 milyon kişiye hitap edebilecek konumdadır (URL-1).

Şekil 4.1.'de Yıldız Dağı Kış Sporları Turizm Merkezi'nin bulunduğu konum görülmekte iken Tablo 4.1.'de ise merkezin komşu illere ve bazı büyük şehirlere olan uzaklığı yer almaktadır.



Şekil 4.1. Yıldız Dağı Kış Sporları Turizm Merkezi Konumu

Tablo 4.1. incelendiğinde Yıldız Dağı Kış Sporları Turizm Merkezi'nin Tokat, Amasya ve Samsun gibi kış turizmi merkezi bulunmayan illere oldukça yakın olduğu görülmektedir. Aynı zamanda Erzurum gibi oldukça gelişmiş kayak merkezine sahip olan bir kente olan yakınlığı ise iki tesis arasında turist hareketliliği açısından avantaj sayılabilmektedir.

Tablo 4.1. Yıldız Dağı Kış Sporları Merkezi'nin Çevre İllere ve Bazı Büyük Şehirlere Olan Uzaklığı (URL-1).

Yıldız Dağının Çevre İllere ve Büyük Şehirlere Uzaklığı			
İl Merkezi	Uzaklık (km)	İl Merkezi	Uzaklık (km)
Ankara	480	Amasya	192
İstanbul	933	Yozgat	305
İzmir	1030	Erzincan	307
Samsun	265	Giresun	318
Tokat	78	Ordu	271
Çorum	259	Erzurum	440

4.2 Araştırma Alanının Doğal ve Kültürel Özellikleri

Sivas kenti yıllık sıcaklık ortalaması bakımından değerlendirildiğinde Türkiye'nin en soğuk beş ili arasında yer alırken bulunduğu bölge olan İç Anadolu Bölgesinin ise en soğuk ili olma özelliğindedir. 1970 – 2018 yılları arasında yapılan analizler sonucu elde edilen verilere göre Sivas kent bütününde yıllık ortalama sıcaklık değeri 9 – 11°C aralığında, yıllık ortalama kar örtülü gün sayısı ise 17 – 35 gün arasında değişmektedir. (Çirci Selçuk, 2019). Kentte yaklaşık olarak 6 ay kış mevsimi hâkimiyet sürmektedir ve Yıldız Dağı Kış Sporları merkezi özelinde baktığımızda ise Kasım ayı ortasından Mart sonuna kadar dağ karla kaplı olmakla beraber sağlam zemin yapısı ve kar kalitesi bakımından da iyi durumda olduğunu söylemek mümkündür (URL-1).



Şekil 4.2. Yıldız Dağı Kış Sporları Merkezi (URL-1)

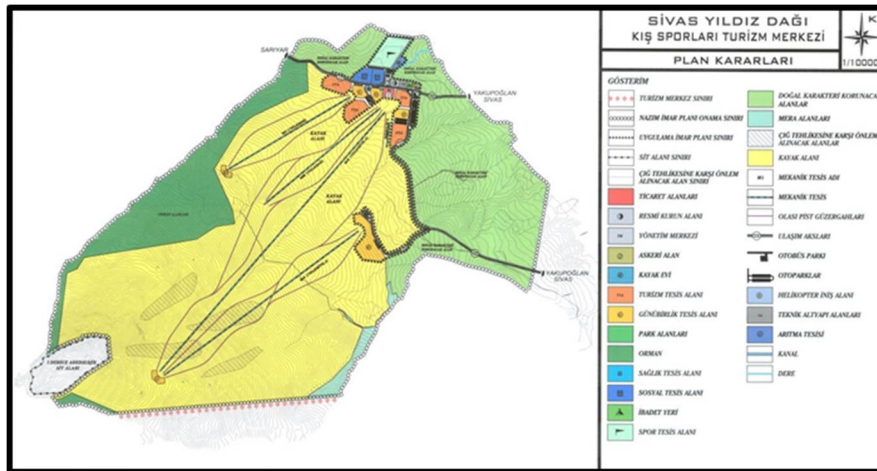
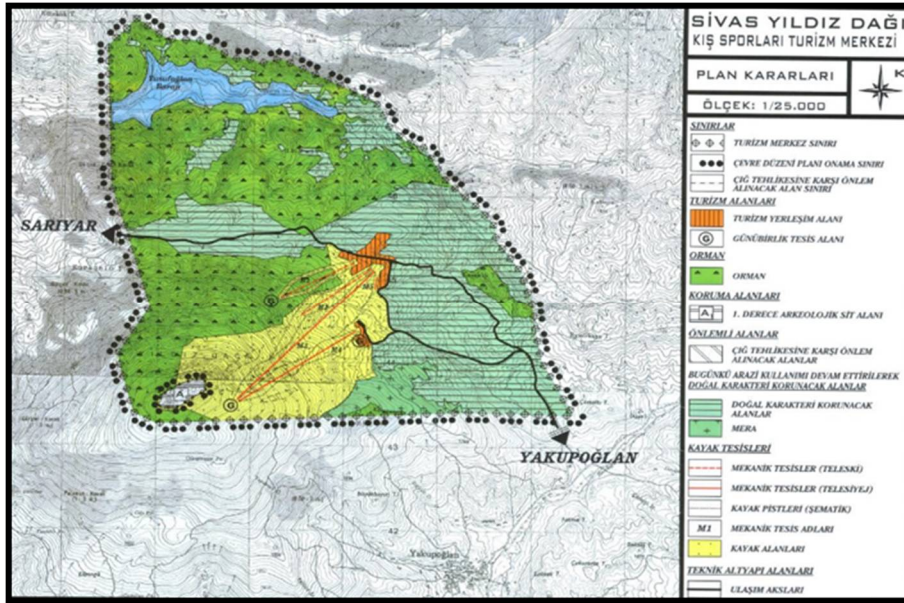
Kış döneminde 30 – 40 cm kar kalınlığına sahip olan dağ iklimsel ve coğrafi özellikleri nedeni ile Şekil 4.2.'de de görüldüğü gibi kış turizmi için çeşitli fırsatlar sunarken dağın yakın çevresinde bulunan çok sayıda gölet yaz aylarında rekreasyon faaliyetleri için uygun bir ortam sağlamaktadır. (Akbulut, 2005). Yıldız Dağı kış turizmi ve kış sporları için oldukça elverişli özelliklere sahip olmasının yanı sıra dağın yüksek kesimlerinde bulunan endemik bitkiler ve batı yamacında bulunan geniş orman varlığı ile göz doldurmaktadır. Yine dağın batı yamacında bulunan arkeolojik eserler, güney kısmında yer alan Yıldız Gölet'i şelalesi ve mağaraları, alanda bulunan antik ve estetik görünüme sahip travertenler önemli tabiat varlıkları olmakla beraber alanda doğa turizmi için birer potansiyel olarak görülmektedir (Şekil 4.3.). Aynı zamanda jeotermal kaynaklara yakınlığı ile avantajlı bir konumda bulunan Yıldız Dağı termal turizme katkı sağlayabilecek özelliklere sahiptir.



Şekil 4.3. Yıldız Dağı ve Yıldız Göleti'nden bir görünüm (URL-1)

4.3 Araştırma Alanının Altyapı Özellikleri

Türkiye'nin en yeni kış sporları merkezlerinden birisi olan Yıldız Dağı ilk olarak 2006 yılında dönemin Kültür ve Turizm Bakanı tarafından sahip olduğu kış sporlarına yönelik potansiyeller doğrultusunda gündeme alınmıştır. Daha sonra ise yapılan fizibilite çalışmaları ve teknik olarak yapılan incelemeler sonucunda 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu kapsamında 26.07.2010 tarih ve 27653 sayılı Resmi Gazete 'de yayımlanarak ilan edilmiştir. Aynı yıl içerisinde alanın kış sporları özelinde daha doğru bir şekilde planlanması amacıyla jeolojik-jeoteknik etüt, çığ etüdü, hâlihazır harita ve imar planı yapımı için çalışmalar başlamıştır. 2013 yılında ise yapılan çalışmalar son bulmuş ve kış sporları merkezinin kurulması için inşaat aşamasının ilk adımları atılmıştır. 06.10.2016 tarih ve 29849 sayılı resmi gazetede Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi olarak yayımlanarak yürürlüğe girmiş ve 2016 yılı Şubat ayında ise resmi olarak açılışı yapılmıştır (Okan, Yıldırım, Sünnetçioğlu, 2018; Sivas Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2016; URL-1).



Şekil 4.4.'te ve Şekil 4.5.'te Sivas Kenti Yıldız Dağı Kış Sporları Turizm Merkezi için

hazırlanmış olan planlar mevcuttur. Onaylanan imar planında 1 625 ha büyüklüğe sahip olan Yıldız Dağı Turizm Merkezi'nde Tablo 4.2.'de belirtildiği gibi 804 m uzunluğunda 1 adet teleski, seyahat süresi 20 dakika olan toplam 2 331 m uzunluğunda 2 adet telesiyej ve biri 156 m diğeri ise 200 m uzunluğunda olan 2 adet yürüyen bant bulunmaktadır. Aynı zamanda kızak ve acemi pisti ile birlikte alanda toplam 8 adet pist bulunmaktadır. Kış sporları merkezinde Yıldız Dağı ile birlikte toplamda 4 merkezde bulunan kızak ve kayak aktivitelerine alternatif sunmak amacıyla, bünyesinde seyir terası ve kafeteryanın da bulunduğu buz pisti yer almaktadır. Ayrıca tesiste bulunan otel 38 oda ve 110 kişi kapasitelidir (URL-1).

Tablo 4.2. Yıldız Dağı Kış Sporları Turizm Merkezinde Yer Alan Pist ve Mekanik Tesisler (URL-1)

Yıldız Dağı Kış Sporları Turizm Merkezi'nde Bulunan Pistler ve Mekanik Tesisler				
	Başlangıç Kotu (m)	Bitiş Kotu (m)	Uzunluk (m)	Ortalama Eğim (%)
M1 (Teleski)	1916	1761	804	19
M2 (Telesiyej)	2331	1727	2226	27
M3 (Telesiyej)	2331	1828	1636	30
P1	1915	1761	870	18
P2	1915	1761	870	18
P3	2330	1739	2160	28
P4	2330	1828	1650	32
P4/B	1950	1737	1150	19
P5	2330	1828	1600	32
Kızak Pisti			356	
Acemi Pisti			356	

Sivas ile Yıldız Dağı Kış Sporları Turizm Merkezi arası ulaşım güzergâhını sağlayan yol aksı son halini henüz alamamış olmakla birlikte yolda düzenlemeler devam etmektedir. Kar yağışının fazla olduğu günlerde ise kar temizleme ekipleri ile yol sürekli olarak açık tutulmaya çalışılmakta ve dönem boyunca günlük olarak kent merkezinden Yıldız Dağı Kış Sporları Merkezi'ne ücretsiz servisler bulunmaktadır. Merkezde sıcaklık ve nemin düşük seyrettiği günlerde suni kar yapımında kullanılacak olan 95 adet kar makinası vardır (Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş., 2018).

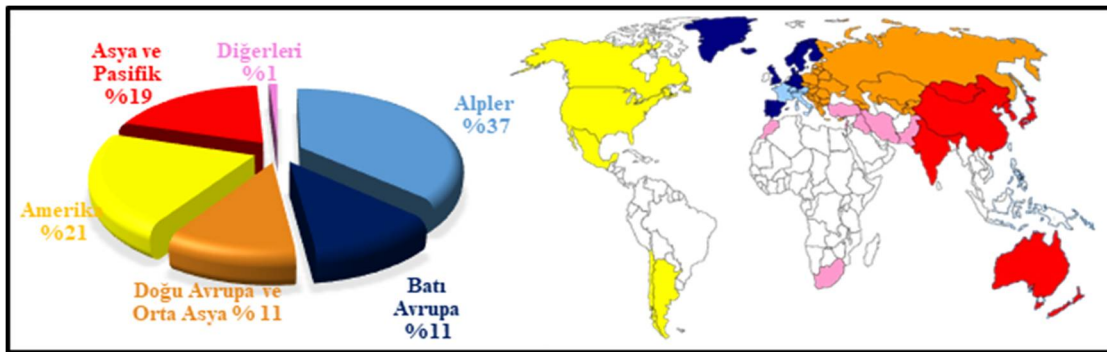
Şekil 4.6.'da Yıldız Dağı Kış Sporları Turizm Merkezine ait kış görüntüleri mevcuttur.



Şekil 4.6. Yıldız Dağı Kış Sporları Turizm Merkezinden Kış Görüntüleri (URL-1)

5. DÜNYA ve TÜRKİYE'DEKİ DİĞER KIŞ SPORLARI TURİZM MERKEZLERİ

Dünya’da 67 ülke üzerinde yaklaşık olarak 2 000 adet kayak merkezi bulunmaktadır. Dünyadaki kayak merkezleri sayısı incelendiğinde Şekil 5.1.’de görüldüğü gibi %37 ile Alpler ilk sırada yer almaktadır. Aynı zamanda dünyada bulunan kış sporları tesislerinin üçte biri Alplerde yer alırken, yine kayakçıların %44’ü Alp’leri tercih etmektedir. Orta Avrupa ‘da yer alan Alpler Fransa, İtalya, İsviçre ve Avusturya boyunca uzanmaktadır. Alplerden sonra ise ikinci sırada %21 pay ile Amerika yer almaktadır. Dünya genelinde yıllık ziyaretçi sayılarının 1 milyonun üzerinde seyrettiği 47 adet kayak merkezi bulunmaktadır, yine bu merkezlerin %83’ünün Alplerde bulunduğu bilinmektedir. Aynı zamanda kayak merkezlerinde bulunan lift sayısına baktığımızda tesislerde dünya genelinde toplam 26 109 adet lift bulunmakta iken yine en fazla oranın %39 ile Alplerde olduğu görülmektedir (TÜRSAB, 2014; Vanat, 2019).



Şekil 5.1. Dünyada kayak merkezleri sayısının yüzde olarak dağılımı (Vanat, 2019)

Alternatif turizm kapsamında değerlendirilen kış turizminin dünya genelinde hızlı bir şekilde ilerlediği bilinmektedir. Ülkemizde ise bazı bölgeler ve tesisler kış turizmi alanında ön plana çıkarken genel olarak bakıldığında aktif olarak hizmet veren ve kış turizmine uygun alana sahip fakat kullanılmayan merkezler değerlendirildiğinde kış turizmi potansiyelinin oldukça fazla olduğu görülmektedir. Ülkemizin ortalama yükseltisinin fazla olması, Alp-Himalaya kuşağı içerisinde yer alması, sahip olduğu iklimsel özellikler, dört mevsimin bir

merkezlerimizde yeterli tesisleşmenin yapılmadığı görülmekte. Altyapı olanakları bakımından geride kalan bu merkezler dünyada birçok kış turizmi merkezinin sahip olduğu eşdeğer ve hatta daha fazla doğal ve kültürel özelliklere sahip olmasına rağmen tesisleşme konusundaki eksiklikleri nedeniyle yabancı turistler tarafından çok fazla tercih edilmemekte ve geride kalmaktadır.

Tablo 5.1. Ülkemizde Bulunan Kış Turizmi Merkezlerinin Plan Durumu, Yatak Kapasitesi ve Sahip Oldukları Mevcut Mekanik Tesislerin Durumu (URL-3)

NO	TM/KTKGB	PLAN DURUMU		YATAK KAPASİTESİ		MEVCUT MEKANİK TESİSLER		
		ÇDP	NİP/ÜİP	MEVCUT	HEDEF	ADET	KAPASİTE (kişi/saat)	UZUNLUK (m)
1	Erzurum Palandöken KTKGB	VAR	VAR	2,466	8,850	19	24,563	22,018
2	Bursa Uludağ II. Gelişim Bölgesi KTKGB	VAR	VAR	2,250	3,500	22	15,000	16,145
3	Bolu Köroğlu Dağı KTKGB	VAR	VAR	1,713	4,000	14	10,000	10,380
4	Kayseri Erciyes KTKGB	VAR	VAR	1,072	6,000	13	19,300	21,832
5	Kastamonu Çankırı Ilgaz KTKGB	VAR	VAR	1,217	1,300	6	5,639	5,983
6	Kars Sarıkamış KTKGB	VAR	VAR	1,013	12,000	4	5,348	6,263
7	Kocaeli Kartepe KTKGB	VAR		800	1,000	4	6,400	3,250
8	Isparta Davraz Dağı KTKGB	VAR	VAR	467	1,600	4	3,800	3,621
9	Sivas Yıldız Dağı KTKGB	VAR	VAR	110	1,600	3	3,000	4,547
10	Çankırı Ilgaz Kadınçayırı Yıldıztepe KTKGB	—	VAR	80	400	1	1,200	1,588
11	Ardahan Yalnızçam Ugurludağ KTKGB	VAR	VAR	74	4,250	3	2,800	5,250
12	Bayburt Kop Dağı KTKGB	VAR	VAR	60	810	1	600	1,220
13	Gümüşhane Zigana KTKGB	VAR	VAR	40	470	1	843	661
14	Erzincan Ergani Dağı KTKGB	VAR	VAR	—	8,000	3	3,450	6,967
15	Denizli Tavas Bozdağ KTKGB	VAR	VAR	—	2,250	3	2,400	3,822
16	Samsun Ladik Akdağ KTKGB		VAR	—	800	1	800	1,360
17	Aksaray Hasan Dağı KTKGB	VAR	VAR	97	1,235	—	—	—
18	Mersin Tarsus Gülek Karboğazı KTKGB	VAR	—	—	8,000	—	—	—
19	Gümüşhane Çakırgöl KTKGB	VAR	VAR	—	5,600	—	—	—
20	Antalya Alanya Akdağ KTKGB	VAR	VAR	—	3,000	—	—	—
21	Muğla Eren Dağı KTKGB	VAR	—	—	1,500	—	—	—
22	Gümüşhane Süleymaniye Dağı KTKGB	VAR	—	—	1,180	—	—	—
23	Artvin Kafkasör KTKGB	VAR	VAR	—	2,000	—	—	—
24	Düzce Gölyaka Kardüz Yaylası KTKGB	VAR	VAR	—	380	—	—	—
25	Malatya Hekimhan Yamandağı KTKGB	VAR	—	—	—	—	—	—
26	Rize İkizdere Ovit Dağı KTKGB	—	—	—	—	—	—	—
27	Antalya Akseki Göktepe KTKGB	VAR	VAR	—	450	—	—	—
28	Bitlis Sapgözü Kış Sporları KTKGB	—	—	—	—	—	—	—
29	Konya Derbent Aladağ KTKGB	VAR	—	—	—	—	—	—
	TOPLAM	25	21	11,459	80,175	102	105,143	114,907
	FAAL OLAN TURİZM MERKEZİ SAYISI 9 ADET							
	TAM ANLAMIYLA FAAL OLMAYAN MERKEZLERİN SAYISI 7 ADET							

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

Kış turizmi, turizm faaliyetini yalnızca yaz aylarında yapılan kitle turizmi olmaktan bir adım öteye taşıyarak, turizmde mevsimselliği kaldırmakta ve kış dönemi boyunca da turizm hareketliliğine olanak sağlamaktadır. Aynı zamanda özellikle doğu kesimlerde uzun geçen kış aylarında kent ortamından bunalan insanlara alternatif rekreasyonel aktivite imkânı sunmaktadır.

Kış turizmi yapılan bölgelerde istihdam olanakları artarken, atıl durumda olan dağlık bölgelerin insanlar tarafından tanınması, keşfedilmesi sağlanır. Aynı zamanda bu bölgelerin sadece kış aylarında kış turizminin ana teması olan kayak sporu amacıyla kullanılmasından ziyade alanda yapılması uygun olan faaliyetler yılın tüm mevsimlerine yayarak planlandığında alanın yılın her döneminde kullanılması mümkün olmaktadır.

Sivas kenti özelinde değerlendirildiğinde ise henüz daha yolun başında sayılabilecek yeni bir tesis olan Yıldız Dağı Kış Sporları Merkezi için atılacak ilk adımın alanın sahip olduğu potansiyelleri ön plana çıkararak bir kış kenti olan Sivas'ta Yıldız Dağı'nın markalaştırılma yoluna gidilmesi olmalıdır. Kentin sahip olduğu konum, önemli ulaşım aksları üzerinde bulunması ve doğal ve kültürel özellikleri ile kış turizmi harmanlanarak merkezi daha cazip hale getirmek mümkündür. Kent merkezinde ve çeşitli ilçelerde bulunan, kültür turizmine hizmet edecek varlığa sahip alanlar ve aynı zamanda kentte çeşitli lokasyonlarda bulunan termal turizm alanları ile kış turizmi destinasyonu ortak bir payda üzerinde düşünülüp, planlanarak kentte bir turizm koridoru oluşturulmalıdır. Böylece kente turizm amaçlı gelecek insanların uzun süre kalması sağlanarak ekonomik yönden katkı sağlanırken aynı zamanda turizm hareketliliği sağlanır ve bu durum kenti daha tanınır hale getirebilir.

Kış turizmi kapsamında Yıldız Dağı Sahip olduğu yükseklik, eğim ve kayak pistlerinin doğru bir şekilde konumlandırılması, alanın sahip olduğu iklimsel özellikler, kar kalınlığı ve karın yerde kalış süresinin uzunluğu gibi öne çıkan özelliklere sahiptir. Sahip olduğu bu özellikler ile Dünya'da ve ülkemizde gelişmiş ve gelişmekte olan kış turizmi merkezlerinden birçoğunun sahip olduğu doğal koşullara yakın özelliklere sahip iken altyapı tesislerinin yetersiz oluşu Yıldız Dağı Kış Sporları Turizm Merkezini geride bırakmıştır.

Kış turizmi alanında güçlü özelliklere sahip Yıldız Dağı aynı zamanda yaz aylarında doğa turizmine hizmet edecek özellikte alanlara sahiptir. Yıldız Dağı zirvesinde bulunan endemik bitki türleri, alanın sahip olduğu bitki çeşitliliği, Yıldız Gölet'i ve alan güzergâhı üzerinde bulunan şelale ve travertenler oldukça etkileyici doğal alanlara ve çeşitli rekreasyonel aktiviteler için uygun peyzaj potansiyeline sahip iken ne yazık ki Yıldız Dağı bu doğal özellikleri ile ön plana çıkamamıştır.

Tablo 6.1. Yıldız Dağı'nda Yapılabilecek Rekreasyonel Turizm Aktivitelerinin Aylara Göre Dağılımı

Yıldız Dağı'nda Yapılabilecek Rekreasyonel Turizm Aktiviteleri												
	OCAK	ŞUBAT	MART	NİSAN	MAYIS	HAZİRAN	TEMMUZ	AĞUSTOS	EYLÜL	EKİM	KASIM	ARALIK
Kış Sporları												
Dağcılık												
Trekking												
Kampçılık												
Binicilik												
Dağ Bisikleti												
Su Sporları												

Sivas Kenti Yıldız Dağı Kış Sporları Turizm Merkezi'ni rekreasyonel açıdan

değerlendirdiğimizde alanın kış mevsiminde ve kar örtüsü ile kaplı olmadığı yaz aylarında çeşitli rekreasyonel aktiviteleri gerçekleştirmek için uygun potansiyele sahip olduğu görülmektedir. Tablo 6.1.'de de görüldüğü gibi Yıldız Dağı özellikle yaz aylarında dağcılık, kampçılık, doğa yürüyüşü, dağ bisikleti, binicilik ve Yıldız Gölet'inde çeşitli su sporları aktivitelerinin yapılmasına olanak sağlayacak doğal alanlara sahiptir. Eldeki mevcut potansiyeller dâhilinde alanın Sivas Kenti ve çevre illere hizmet edebilecek bir cazibe merkezi olarak planlanması doğru olacaktır. Gerek kış turizmi kapsamında mevcut olanakların iyileştirilmesi gerekse yaz aktiviteleri için uygun altyapısal donanımların alana entegre edilmesi ile alanın çevre iller ile birlikte belirli bir kitleye hitap edecek yeni bir alternatif turizm bölgesi olabilecek nitelikte doğal ve kültürel özelliklere sahip olduğu aşıkardır.

KAYNAKÇA

- Akbulut, G. (2005). Dağ Coğrafyasına Bir Örnek; Yıldız Dağı ve Turizm Potansiyeli. Ulusal Coğrafya Kongresi (pp. 433-439). İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi ve Türk Coğrafya Kurumu, İstanbul.
- Albayrak, A. (2013). Alternatif Turizm. Detay Yayıncılık.
- Çirci Selçuk, B. (2019). Sivas Kenti Açık ve Yeşil Alanlarının İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Çokal, Z., Ardıç Yetiş, Ş., Dalkılıç Yılmaz, F. (2018). Alternatif Bir Turizm Türü Olarak Kış Turizmi ve Türkiye İçin Önemi. Uluslararası Sivas Turizm Kongresi (pp. 149-157). Sivas.
- Deniz, B., Kılıçaslan, Ç., Koşan, F. (2019). "Rekreasyonel Olanaklara Yönelik Beklentilerin Sağlıklı Kentler Yönüyle İrdelenmesi, Aydın Kenti Örneği", Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 3(2), 79-89.
- Mesci, Z., Çetinoğlu, D., (2018). Kış Turizminin Bölgesel Kalkınma Açısından Önemi: Sivas İli Örneği. Uluslararası Sivas Turizm Kongresi (pp. 249-257). Sivas
- Okan, H., Yıldırım, H. M., Sünnetçioğlu, S. (2018). Sivas İli Kış Turizmi Potansiyelinin Değerlendirilmesi: Yıldız Dağı Örneği. Uluslararası Sivas Turizm Kongresi Bildirileri, (pp. 118-127). Sivas.
- Rüzgar, H. (2016). Adıyaman İli Ve Yakın Çevresinin Turizme Yönelik Rekreasyonel Peyzaj Potansiyelinin Belirlenmesi Üzerine Bir Çalışma (Yüksek Lisans Tezi). Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bartın.
- Sertkaya, Ş. (2001). Bartın İli Kıyı Bölgesinin Turizm ve Rekreasyon Potansiyelinin Saptanması ve Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şengel, Ü., Gürkan, A. S., Zengin, B. (2018). Muş Bir Kış Turizmi Kenti Olabilir Mi?. Uluslararası Sivas Turizm Kongresi Bildirileri, (pp. 105-117). Sivas.
- Ülker, İ. (1992). Dağlarımız: Dağ Sporları ve Dağ Turizmi. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Won, D., Hwang, S. (2009). "Factors Influencing the College Skiers and Snowboarders' Choice of a Ski Destination in Korea: A Conjoint Study", Managing Leisure, 14(1), 17-27.
- Yavuz, Ö., Mesci, M. (2018). Dünya'da ve Türkiye'de Kayak Merkezleri Faaliyetleri: Sivas Yıldız Dağ Örneği. Uluslararası Sivas Turizm Kongresi Bildirileri (pp. 12-19). Sivas.

İnternet Kaynakları

- URL-1: <http://yildizdagikayakmerkezi.com>, Erişim Tarihi: 29.11.2019
- URL-2: <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-10176/kis-sporlari-turizmi-temali-ktkgb39ler.html>, Erişim Tarihi: 29.11.2019
- URL-3: <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-10177/kis-sporlari-turizm-merkezlerine-iliskin-genel-bilgiler.html>, Erişim Tarihi: 29.11.2019

Raporlar

- Laurent Vanat. (2019). International Report on Snow and Mountain Tourism (Rapor no: 11). <https://vanat.ch/RM-world-report-2019.pdf> (Erişim: 29 Kasım 2019)
- Orman ve Su İşleri Bakanlığı. (2017). Sivas Doğa Turizmi Master Planı 2013 – 2023. http://bolge15.ormansu.gov.tr/15bolge/Libraries/Duyuru/Sivas_D_T_M_P.sflb.ashx

(Erişim: 20.11.2019)

Sivas Valiliği İl Kùltür ve Turizm Mùdùrlùęù. (2016). Sivas İl Turizm Master Planı. <http://www.sivaskulturturizm.gov.tr/Eklenti/59329,sivas-turizm-master-planipdf.pdf?0>
(Erişim: 20.11.2019)

Tùrkiye Kalkınma Bankası A.ř. (Temmuz 2018). Sivas Yıldız Dağı Otel Yatırımı Fizibilite Etùdü.http://www.oran.org.tr/images/dosyalar/20180803153634_0.pdf
(Erişim:29Kasım2019)

Tùrkiye Seyehat Acentaları Birliği (TùRSAB). (2014). Kış Turizmi Raporu. İstanbul: TùRSAB.
(Erişim:29Kasım2019)

ONUNCU BÖLÜM

TÜRKİYE'NİN ÖNEMLİ KIŞ TURİZMİ DESTİNASYONLARINDAN ERZURUM'DAKİ KONAKLAMA İŞLETMELERİNİN ÇEVRE DUYARLILIĞININ DEĞERLENDİRİLMESİ

EVALUATION OF ENVIRONMENTAL SENSITIVITY OF ACCOMMODATION ESTABLISHMENTS IN ERZURUM, ONE OF THE MOST IMPORTANT WINTER TOURISM DESTINATIONS IN TURKEY

Ahmet Çavuş¹
Sinem Barlak²

EXTENDED SUMMARY

1. INTRODUCTION

In this research, it is aimed to determine how managers of accommodation establishments comprehend the environmental sensitivity, their expectations, sensitivity and strategies which can be developed in this issue. In this context, senior managers and department heads of 3, 4, 5 star accommodation establishments which operates in one of the most important tourism destination, Erzurum were conducted a questionnaire by face to face interview technique and data were analyzed by using SPSS software. In consequence of research, it is confirmed that managers of accommodation establishments are partially sensitive to the environment. It was defined that perceptions of environmental sensitivity of managers differ according to accommodation establishments' features.

2. ENVIRONMENTAL SENSITIVITY APPLICATIONS IN ACCOMMODATION ESTABLISHMENTS

Tourism as being primary of sectors which use natural and artificial sources greatly is continuingly in interaction with environment and as a result of this interaction, it causes natural environment (Kirk, 1998). In the wake of increasing damage of tourism to the environment, environmental sensitivity term shows up. Within the scope of this term, minimizing the damage of tourism on environment becomes the most significant purpose.

Dating from 1990, environmental sensitivity term which is gaining importance for the touristic establishments is a decrease in environmental damage to minimum and activation after determining environmentally friendly applications (Yılmaz, Özk, Erdem, 2016).

¹ Doç. Dr. Atatürk University, Tourism Faculty, Tourism Guidance, ahmetcavus@atauni.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-7359-1273

² Sinem BARLAK, Atatürk University, Institute of Social Sciences ,Tourism And Hospitality Management ABD, sinem.barlak@ogr.atauni.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-3443-5008

Nowadays, establishments are obliged to adopt environmental sensitivity applications in order to survive in a growing competition environment and have an important place in the understanding of tourism. With this reason; increasing environmental awareness, beginning in the change of customers' attitudes against consumption, customers' increasing consciousness in the environmental topic and increase in sensitivity caused establishments to adopt sustainable tourism sense and determine it as a marketing strategy. Within the frame of sustainable tourism, establishments that aspire to minimize the impact on environment or totally exterminate are qualified as an environmentally sensitive hotel. Within environmentally sensitive hotel management, while establishments are trying to minimize the usage of energy and water, they also try to reduce the amount of solid and liquid waste disposed to nature and develop applications for using recycling materials (Seyhan, Yılmaz, 2010).

In Turkey's tourism sector, many environmental management certificates called Eco label were given to those operating accommodation establishments in order to protect the environment, lower the energy cost, increase the water efficiency, lower the waste amount, gain the competition advantage and reply to changing customer expectations (Ertaş, Can, Yeşilyurt, Koçak, 2018). These certificates are the mainly; Blue Flag given by Turkey Foundation for Environmental Education (TÜRÇEV), Green Star given by Republic Of Turkey Ministry Of Culture and Tourism, White Star given by Turkish Hoteliers Federation (TUROFED) and Greening Hotels given by Hotel Association of Turkey (TUROB).

3. PURPOSE AND OBJECTIVE OF THE RESEARCH

In this research, it is aimed to measure how managers of 3, 4, 5 star accommodation establishments which operates in one of the most important tourism destination, Erzurum comprehend the environmental sensitivity applications, their expectations, sensitivity and their strategies which can be developed in this issue.

In line with the purpose of research, research questions are created in order to analyze perception of managers for environmental sensitivity applications and relation between establishments' features and personal features.

- Do managers' levels of perception for environmental sensitivity applications change according to the type of establishment?
- Do managers' levels of perception for environmental sensitivity applications differ in accordance with operating cycle of establishment?
- Do managers' levels of perception for environmental sensitivity applications change according to the class of establishment?
- Do managers' levels of perception for environmental sensitivity applications change according to their educational status?

An application study was performed for the data analysis of measuring perceptions, expectations and sensitivities of managers devoted to environmental sensitivity applications in accommodation establishments. Universe and sampling, data collection tool, analysis of data are approached in this section in detail.

4. RESEARCH METHOD

Accommodation establishments in Erzurum compose the universe of the research. Suitably to the purpose of the research, 114 department heads were being interviewed totally in 14 accommodation establishments. As the questionnaire form is getting prepared, twice-told local and foreign literature were investigated. Expressions in Özok (2015) questionnaire were mainly used.

Questionnaire form used in research consists of total 57 questions and three sections. In the first section of questionnaire form, four questions are placed directed to demographic features of managers who participated. In the second section of the form, eight questions are found for the information belonging to hotel establishment. Lastly in the third part, 44 questions aim to reveal the current condition about environmental implementations of accommodation establishments.

In the analysis of data gathered from questionnaire form, SPSS 23.0 statistical software which is commonly preferred for the qualitative research analysis in social sciences field was used. In order to measure internal consistency of scales, reliability analysis was performed. Information belonging to managers and accommodation establishments, opinions about environmental sensitivity applications were analyzed by using percentage and frequency method. Mann Withney U test and Kruskal Wallis test which are not parametric tests are performed, therefore, statistically significance level of data were tried to be understood.

5. CONCLUSION AND DISCUSSION

In consequence of aiming to reveal managers' thoughts about components of environmental sensitivity applications in accommodation establishments, it was located that managers are sensitive to environment on a small scale. In the present case, it was concluded that establishments maintained an environmental attitude but they couldn't actualize applications in an adequate level. It was come to a conclusion that environmental sensitivity of managers in accommodation establishments differ from variables such as establishment type, operation period and educational status of managers.

When examining the mean of factors that measure the perceptions for managers' environmental sensitivity applications, it can be seen that they are approximately 3.62 (between hesitant and enough). This value at the same time shows the corresponding value which is generally the perception of managers' for environmental sensitivity application in 3,4 and 5 star accommodation establishments with a scale up to 5.

1. GİRİŞ

Turizm ve çevre birbirinden ayrılmayan iki kavramdır. Doğal çevrenin çekiciliğinin artırılması turizmin temel kaynağını oluşturmaktadır. Bu yüzden konaklama işletmeleri için çevre konusu önem arz etmektedir. İşletmelerin çevreci uygulamaları benimsemeleri turistlerin turizme olan talebini artırırken aynı zamanda, işletmelere rekabet avantajı da kazandırmaktadır. Sürdürülebilir turizm yaklaşım ile müşteri memnuniyetinin artırılması ve doğal kaynakların sağlıklı bir şekilde gelecek nesillere aktarılması amaçlanmaktadır (Işık, Barlak, 2018). Bu doğrultuda çevresel yatırım yapan birçok işletmenin ürün ve hizmet üretirken müşteri ihtiyaçlarını karşılamanın yanı sıra çevreyi korumaya yönelik yenilikçi

çözümler oluşturmaları da önem taşımaktadır.

Turizm sektöründe çevre duyarlılığı kavramı konaklama işletmeleri tarafından yoğun benimsenen bir kavramdır. Bu yüzden işletmelerin çevreye zararlarının ortadan kaldırılması ve en az seviyeye indirilebilmesi için birçok uygulama ve çevre yönetim sistemleri geliştirilmiştir. Bu sistemlerin temelinde çevre duyarlılığı uygulamaları unsurları yer almaktadır. Bunlar enerji ve su verimliliği, atık azaltımı, çevre bilinci eğitimi, çevre duyarlılığı iletişimi, gibi konuların konaklama işletmelerinde uygulanmasıdır. Bu unsurlar genel anlamda Mavi Bayrak, Yeşil Yıldız, ISO 14001, Yeşil Otelcilik gibi sertifikaların içeriğini oluşturmaktadır. Bu belgelere sahip olan işletmeler çevreye duyarlı otel olarak nitelendirilmektedir. İşletmelere bu belgelerin verilmesinin temel sebebi çevrenin korunması, çevre bilincinin gelişmesi, çevre duyarlılığı kavramının oluşması, işletme maliyetlerinin azaltılması gibi unsurların yerine getirilmesini sağlamaktır.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Çevre Duyarlılığı

Çevre tüm canlıların yaşamları boyunca dolaylı ya da dolaysız olarak etkileşim içinde bulunduğu fiziksel, sosyal, kültürel ve toplumsal ortam şeklinde tanımlanmaktadır (Keleş, Hamamcı, 1998). Başka bir ifade ile bir canlının yaşamını sürdürdüğü doğal ve kültürel ortam olarak ifade edilmektedir. Çevre kavramı basit bir olgu olarak düşünülmesine rağmen, kavramın karmaşık bir yapıda olduğu ve sınırlarını belirlemenin güç olduğu ortaya çıkmaktadır (Kızılboğa, Batal, 2012).

İnsan ve çevre birbiriyle ilişkili kavramlardır. İnsanlar doğal çevre kaynakları kullanarak kendilerine yapay çevre oluşturmaya başlamasından itibaren doğal çevre kaynaklarına zarar vermeye başlamıştır. Doğal çevre kaynakları yok olmaya başladıkça yapay çevre kaynakları artmaktadır (Ertan, 1991). Ancak günümüzde insanların yaşam koşulları, doğal çevreye karşı farkındalığının ve duyarlılığının artması, çevreye zarar vermeyen ürünleri tercih etme eğilimleri, çevreci uygulamaların başlamasını sağlamış, işletmeleri çevre konusunda yeni uygulamalar ve stratejiler geliştirmeye yöneltmiştir. İşletmelerin çevre konusunda farkındalığının artması sonucunda “çevreye duyarlı işletmecilik” ya da “yeşil işletmecilik” kavramı ortaya çıkmıştır (Mesci, 2014). Çevreye duyarlı işletmecilik, ekolojik çevreyi temel unsur olarak dikkate alan, faaliyetlerinde çevreye verilen zararı en aza indirmeyi veya tamamen ortadan kaldırmayı amaç edinen, bu çerçevede üretim ve pazarlama stratejileri geliştiren, doğal çevrenin korunmasına katkı sağlayan ve sosyal sorumluluk kapsamında topluma karşı görevlerini yerine getiren işletmelerin benimsediği anlayıştır (Nemli, 2001).

Günümüzde işletmeler hangi sektörde faaliyet gösterirse göstereceği çevre sorunlarına karşı duyarlılığa sahip değilse varlığını devam ettirmesi mümkün değildir. Bu yüzden işletmeler yapacakları her türlü faaliyette çevre boyutunu ve stratejilerini göz önünde bulundurmaları zorundadır (Atay, Dilek, 2013). Son yıllarda teknolojinin hızlı bir şekilde gelişmesi, müşterilerin çevresel farkındalığının artması, yasal düzenlemeler, müşteri talepleri artması, rekabet şartları, işletmelerin çevre konusunda stratejiler geliştirilmesini zorunlu kılmıştır. İşletmeler geliştirecekleri stratejiler çevre duyarlılığı uygulamalarını benimsemesine, maliyetleri azaltılmasına, tüketici ihtiyaçlarının karşılanmasına ve rekabet avantajı kazanmasını sağlayacaktır. Bu nedenle çevre dostu işletmeler hem müşteriyi memnun etmek hem de rekabet üstünlüğü sağlamak için çevre duyarlılığı yönetimi stratejilerine

yönelmiştir (Şenocak, Bursalı, 2018). Ayrıca İşletmelerin çevre duyarlılığını benimsemeleri daha iyi performans ve yeni stratejiler geliştirmesine de katkı sağlayabilir.

Son yıllarda sürdürülebilirlik kavramının önem kazanmasıyla birlikte işletmeler sürdürülebilirlik anlayışını benimsemeye başlamıştır. İşletmelerin sürdürülebilirlik kavramını benimsemeleri hem çevre duyarlılığının gelişmesine katkı sağlayacak hem de çevre bilincinin gelişmesinde önemli rol oynayacaktır (Şenocak, Bursalı, 2018). Böylece işletmenin sürdürülebilirlik kavramına verdiği öneme paralel olarak çevreye verdikleri önemde gelişecektir (Mesci, 2014).

2.2. Konaklama İşletmelerinde Çevre Duyarlılığı Uygulamaları

Çevre, turizm olayının temelini oluşturmaktadır. Herhangi bir bölgenin sahip olduğu doğal ve kültürel kaynaklar, o bölgede turizmin gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Bu nedenle turizmin gelişmesi için temiz ve doğal bir çevreye ihtiyaç vardır. Doğal ve yapay kaynakları önemli ölçüde kullanan sektörlerin başında gelen turizm, çevreyle sürekli etkileşim içindedir ve etkileşim sonucunda doğal çevreye zarar vermektedir (Kirk, 1998). Turizmin çevreye verdiği zararın artması sonucunda çevre duyarlılığı kavramı ortaya çıkmıştır. Bu kavram çerçevesinde turizmin çevreye verdiği zararın minimuma indirilmesi en önemli amaç haline gelmiştir.

1990 yılında itibaren turistik işletmeler için çevre duyarlılığı kavramı önem kazanmaya başlamıştır. Çok yönlü ve boyutlu bir kavram olması nedeniyle literatürde birçok farklı şekilde adlandırılmaktadır. Yeşil otelcilik, çevreye duyarlı otelcilik, çevre dostu otel, çevre yönetimi, çevreye duyarlı yönetim gibi terimler çevre duyarlılığı kavramını tanımlamak için kullanılmaktadır. Genel olarak çevre duyarlılığı çevreye verilen zararın minimuma indirilmesi, çevre dostu uygulamaların belirlenip faaliyete geçirilmesidir (Yılmaz, Özok, Erdem, 2016).

Günümüzde işletmeler giderek artan rekabet ortamında ayakta kalabilmek ve sürdürülebilir turizm anlayışında önemli bir yere sahip olabilmek için çevre duyarlılığı uygulamalarını benimsemek zorunda kalmıştır. Bu nedenle turistik işletmeler, artan çevresel farkındalık, müşterilerin tüketime karşı tutumlarının değişmeye başlaması, müşterilerin çevre konusunda bilinçlenmesi ve duyarlılığının artması işletmelerin sürdürülebilir turizm anlayışını benimsemelerine ve pazarlama stratejisi olarak belirlemesine sebep olmuştur. Sürdürülebilir turizm çerçevesinde çevreye verilen zararın en aza indirmeyi ya da tamamen ortadan kaldırmayı amaç edinen işletmeler çevreye duyarlı otel olarak nitelendirilmektedir. Çevreye duyarlı otelcilik çerçevesinde işletmeler kullanılan enerji ve su miktarını en aza indirmeye çalışırken, doğaya atılan katı ve sıvı atık miktarını azaltmayı ve geri dönüşümlü malzemeler kullanmaya yönelik uygulamalar geliştirmeye çalışmaktadır (Seyhan, Yılmaz, 2010).

Çevrenin turizm açısından değerinin anlaşılmasıyla birlikte işletmelerin kurulmasından ürün ve hizmetlerin tüketiciye sunumuna kadar olan süreç boyunca işletmelerin çevre duyarlılığı uygulamalarına dikkat etmesi gerektiği görülmektedir. Konaklama sektöründe diğer sektörlerden farklı olarak müşteriler satın aldıkları ürünleri tüketmek amacıyla turizm alanına seyahat etmektedir. Bu da beraberinde çeşitli çevresel sorunlar ortaya çıkmasına neden olmuş ve işletmelerin çevresel sorunlar için çözümler aramasını gerekli kılmıştır (Kaymaz, 2012).

Çevre bilinci ve çevre dostu otel algısı tüketicilerin rezervasyon yapmasında ve kalış süresini belirlemesinde de etkili olmaktadır. Doğal kaynakların turizm faaliyetini gerçekleştirmek için önemli olduğunu düşünen turistler kirlenmemiş bozulmamış alanda tatil yapmak istemekte ve çevreye duyarlı konaklama işletmelerinin tercih etmektedir (Ayaş, 2007). Ayrıca çevre duyarlılığını benimseyen tüketiciler işletmelerin çevre duyarlılığı konusunda geliştirdikleri uygulamaları ve stratejileri yakından takip etmektedir. Günümüzde çevre konusunda bilinçli olan, çevre dostu otellere daha fazla para ödemeyi kabul eden yaklaşık 50 milyon turist olduğu söylenebilir (Machaira, Lampropoulos, & Zentelis, 2012). Bir başka çalışmaya göre; çevre dostu otellerin diğer otellere kıyasla daha fazla kişiye hizmet verecek daha fazla kar elde edecektir (Gil, Jimenez, Lorente, 2001).

Son zamanlarda konaklama işletmeleri için önemli kavramlardan biriside kurumsal itibardır. İşletmeler müşterileri çekebilmek müşteri ihtiyaçlarının çok çabuk değişmesi, üretim maliyetleri azaltmak ve çevresel etkileri en aza indirmek gibi birçok nedenden dolayı çevresel uygulamalara yönelmiştir (Aykan, Sevim, 2013). Bu uygulamaların işletmeler tarafından benimsenmesi kurumsal itibarını artırırken aynı zamanda tüketiciye sunacağı ürün ve hizmetin pazarlamasında da önemli katkı sağlamaktadır.

Konaklama işletmeleri tarafından gerçekleştirilen enerji ve su verimliliği, atık azaltımı ve geri dönüşüm faaliyetleri hem çevreye duyarlı müşteri kitlesini artırmakta hem de işletme maliyetlerini azaltmaktadır. Bu nedenle işletmeler tarafından gün geçtikçe önem verilen bir uygulama haline gelmiştir (Kaymaz, 2012).

Konaklama işletmelerinde çevre duyarlılığı uygulamalarından ilki enerji verimliliğidir. Yenilenemeyen enerji kaynaklarının kullanımı ile ilgili farkındalığın artmasıyla birlikte konaklama işletmelerde de enerji tasarrufu ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı önemli bir konu haline gelmiştir (Cooper, Fletcher, Fyall, Gilbert, Wanhill, 2008). Konaklama işletmelerinde enerji kaynaklarının en fazla kullanıldığı alanlar odalar, mutfak, çamaşırhane, F&B, havuz, tuvalet, havalandırma ve soyunma odalarıdır (Özgen, 2005). Otellerde aydınlatma için kullanılan enerji miktarı oldukça yüksektir. Bu nedenle tasarruflu ampullerin kullanılması ve hareket sensörlerinin yerleştirilmesi işletmelere enerji tasarrufu sağlayacaktır. Ayrıca otellerde ısıtma veya soğutma için kullanılan enerji miktarının azaltılması hem otellere hem de çevreye fayda sağlayacaktır. Konaklama sektöründe güneş enerjisi, rüzgar enerjisi, biyoenerji gibi enerji kaynaklarının kullanımı yaygınlaştırılarak hem enerji ihtiyacı karşılanabilir hem de işletme maliyetleri azaltılabilir (Barlak, 2018).

Konaklama işletmelerinde çevre duyarlılığına yönelik gerçekleştirilen uygulamalardan biri diğeri su verimliliğidir. Su oteller için temel girdilerden biridir. Konaklama işletmelerinde yapılan çevre yönetim faaliyetlerinde enerji verimliliği kadar su verimliliği de önemlidir. (Deng, Burnett, 2002). Konaklama işletmelerinde su oldukça önemlidir. Çünkü su olmadan hizmet üretmek ve sunmak neredeyse imkansızdır. Ayrıca insan sağlığının ön planda tutulması nedeniyle ürün ve hizmetlerin temiz ve hijyenik bir şekilde yapılması için su olmazsa olmaz bir kaynaktır. Turizm sektöründe gerek turistler gerekse işletmeler tarafından oldukça fazla su tüketilmektedir. Bu tüketim turistler tarafından doğrudan gerçekleştiği gibi turizm işletmeleri tarafından dolaylı olarak da gerçekleşebilir (Yılmaz, Özok, Erdem, 2016). Turistik işletmelerde suyun en fazla kullanıldığı alanlar mutfak, odalar ve çamaşırhanedir. Yapılan bir araştırma sonucunda konaklama işletmelerinde kullanılan suyun % 50'si odalarda banyo, lavabo ve oda temizliğinde kullanılmaktadır. (Çakır ve Çakır, 2010). Odalarda kullanılan su miktarını azaltmak için fotoselli amatörlerin

kullanılması, odalara su tüketimi konusunda bilgilendirme amaçlı yazıların bırakılması ve personele su tasarrufu konusunda eğitimler verilmesi gerekmektedir. Ayrıca işletmelerde kullanılan suyun arıtılarak tekrar kullanılması su verimliliği konusunda önemli bir husustur. Mutfakta, çamaşırhanede, odalarda açığa çıkan atık suların arıtılarak bahçe sulamada kullanılması su tasarrufu sağlayacaktır ve işletmenin kâr etmesine katkı sağlayacaktır (Yılmaz, Özok, Erdem, 2016). Konaklama işletmelerinde su tüketimini önlemenin bir diğer yolu müşteriler talep etmedikçe nevresim, çarşaf, yastık kılıfı, havlu gibi tekstil ürünlerinin günlük olarak değil, belirli periyotlarla değiştirilmesidir. Son yıllarda su verimliliği konusunda bilinçli olan tüketici sayısı artmaktadır (Çakır ve Çakır, 2010).

Konaklama işletmelerinde çevreye duyarlı uygulamalardan biri de atık azaltımı ve geri dönüşümdür. Turistik işletmelerde; plastik, metal, cam, kağıt, porselen, tehlikeli maddeler gibi katı atıkların ve organik atıkların ayıklanması doğal çevre korunması konusunda büyük önem taşımaktadır. Yapılan araştırmalar sonucunda bir otelde her bir müşteri için günlük ortalama 1 kilogramdan fazla atık oluşmaktadır (Bohdanowicz, 2005).

Bu yüzden işletmeler tarafından ayrıntılı bir atık programı geliştirilmeli müşteriler ve personel bu konuda bilgilendirilmelidir (Saçılık, Çevik, 2014). Konaklama işletmelerinde katı atık geri dönüşümünde gerçekleştirilen bazı faaliyetler kağıt masa örtüsü ve peçeteler yerine kumaş ürünlerin kullanılması, kimyasalların azaltılması, çöp öğütücüsü kullanmak, yağ ürünlerinin geri dönüşümünün sağlanmak, kağıt ve plastik servis araçları yerine gümüş ve cam malzemelerin kullanılması, kağıt atıklarının müsvedde olarak kullanılmasıdır (Kahraman ve Türkay, 2014). Bir diğer husus işletmelerde yeterli kanalizasyon ve arıtma tesisi yoksa açığa çıkan katı ve sıvı atıklar direk denizlere boşaltılmak da deniz temizliğini ve deniz hayvanlarının yaşamlarını tehdit etmektedir. Bu yüzden yerel yönetim tarafından işletmeler ve müşteriler bilgilendirilmeli, yasal düzenlemeler yapılmalı ve alt yapı geliştirilmelidir (Tutar, 2015). Konaklama işletmeleri tarafından gerçekleştirilen bir diğer uygulama atık geri dönüşümüdür. İşletmelerin geri dönüşüm konusunda yaptıkları uygulamalar; kağıt ürünlerin yeniden kullanımı, odalarda kullanılan buklet malzemeleri tek kullanımlık kaplar yerine doldurulabilir sabit kaplarda sunulması, servis gereçlerinin tek kullanımlık değil, dayanıklı ürünlerden seçilmesi, atık yağların geri dönüştürülmesi, yiyecek atıklarının geri dönüşümünün sağlanması ve geri dönüşümü sağlanabilecek ürünlerin tercih edilmesi gerekmektedir (Cooper, Fletcher, Fyall, Gilbert, Wanhill, 2008). Bohdanowicz, 2005'e, göre konaklama işletmelerinde çıkan atıkların %50-60 geri dönüştürülebilir ürünlerden oluşmaktadır. Bu ürünler geri dönüştürülerek tekrar kullanılabilir.

Ülkemizde turizm sektöründe faaliyet gösteren konaklama işletmeleri çevreyi korumak, enerji maliyetini düşürmek, su verimliliğini artırmak, atık miktarını azaltmak, rekabet avantajı kazanmak ve değişen tüketici beklentilerine cevap verebilmek için eko- etiket denilen birçok çevre yönetim sertifikası verilmektedir (Ertaş, Can, Yeşilyurt, Koçak, 2018). Türkiye'de çevre duyarlılığı kapsamında verilen sertifikaları arasında. Türkiye Çevre Eğitim Vakfı (TÜRÇEV) tarafından verilen Mavi Bayrak, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından verilen Yeşil Yıldız, Türkiye Otelciler Federasyonu (TUROFED) tarafından verilen Beyaz Yıldız ve Türkiye Otelciler Birliği (TUROB) tarafından verilen Yeşillenen Oteller (Greening Hotels) sertifikalarıdır.

Çevreye duyarlı konaklama sertifikalarından Mavi Bayrak belirli standartları taşıyan plaj ve marinalara verilen uluslararası bir çevre ödülüdür. Kıyı bölgelerindeki yoğunlaşmanın önüne geçmek ve kıyılarda çevre duyarlılığı uygulamalarının gelişimini amaçlamaktadır.

Çevreye duyarlı konaklama sertifikalarından bir diğeri de, Yeşil Yıldız su tasarrufu, enerji verimliliği, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı, çevreye zararlı atıkların azaltımı, konaklama işletmelerinin yatırım aşamasından itibaren çevreye duyarlı olarak planlanmalarını ve gerçekleştirilmelerini, çevreye duyarlılık konusunda bilinçlendirmeyi amaçlamaktır (Kültür, 2019). Çevreye duyarlı konaklama sertifikalarından Beyaz Yıldız ile su, elektrik, kimyasal ve atık miktarının azaltılması, çevrede oluşabilecek zararların en aza indirilmesi hedeflenmektedir. Son olarak çevreyi koruma ve etkilerini azaltmayı amaçlayan uygulama yeşil oteller projesidir. Proje ile çevreye duyarlı konaklama tesislerinin sayılarının artırılması, sürdürülebilir teknolojileri uygulanması ve kaynak kullanımını en aza indirilmesi hedeflenmektedir. Konaklama İşletmelerindeki su yönetimi, enerji yönetimi, atık azaltımı ve geri dönüşüm alanları değerlendirilmektedir.

Çevre koruma yasalarındaki yaptırımlar, çevre bozulmalarının turizmi olumsuz yönde etkilemesi, çevreye duyarlı ve bilinçli turist sayısının artması işletmeleri çevreye karşı sorumlu hale getirmekte ve önlemler almaya zorlamaktadır. Bunun sonucu olarak ta çevreye duyarlı uygulamaları benimseyen ve çeşitli sertifikalara sahip olan konaklama işletmelerinin sayısı her geçen gün artmaktadır.

3. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

Bu araştırmada; Türkiye'nin en önemli kış turizmi merkezlerinden biri olan Erzurum'da faaliyet gösteren 3, 4 ve 5 yıldızlı konaklama tesisleri yöneticilerinin çevre duyarlılığı uygulamalarını nasıl algıladıklarının, beklentilerinin, hassasiyetlerinin ve bu konuda geliştirebilecekleri stratejilerinin hangi iç ve dış faktörlerden etkilenebileceğinin ölçülmesi amaçlanmaktadır. Aynı zamanda otellerin enerji ve su verimliliği, atık yönetimi otel ile ilgili genel bilgiler değerlendirilmiştir.

Araştırmanın amacı doğrultusunda yöneticilerin çevre duyarlılığı uygulamalarına yönelik algıları ile işletmelerin özellikleri ve kişisel özellikler arasındaki ilişkiyi analiz etmek için araştırma soruları oluşturulmuştur.

- Konaklama işletmelerinde yöneticilerin çevre duyarlılığı uygulamalarını algılama düzeyleri işletmenin türüne göre değişmekte midir?
- Konaklama işletmelerinde yöneticilerin çevre duyarlılığı uygulamalarını algılama düzeyleri işletmenin faaliyet dönemlerine göre farklılaşmakta mıdır?
- Konaklama işletmelerinde yöneticilerin çevre duyarlılığı uygulamalarını algılama düzeyleri işletmenin sınıfına göre değişmekte midir?
- Konaklama işletmelerinde yöneticilerin çevre duyarlılığı uygulamalarını algılama düzeyleri eğitim durumlarına göre değişmekte midir?

Konaklama işletmelerinde çevre duyarlılığı uygulamalarına yönelik yöneticilerin algılarının, beklentilerinin ve hassasiyetlerinin ölçülmesine yönelik gerçekleştirilen araştırmada verilerin analizi için bir uygulama çalışması yürütülmüştür. Çalışmanın evreni ve örnekleme, veri toplama aracı ve verilerin analizi bu bölümde ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Araştırmanın evrenini Erzurum ilindeki konaklama işletmeleri oluşturmaktadır. Çalışmanın amacına uygun olarak toplam 14 adet (3-4-5 yıldızlı) konaklama işletmesinde 114 adet departman yöneticisi ile görüşülmüştür. Elde edilen veriler değerlendirildiğinde; söz konusu işletmelerin tümünün çalışmayı destekleyecek niteliklerde rasyonel ve sağlıklı veriler

verdiği saptanmıştır.

Araştırmada veri elde etmede anket tekniğinden yararlanılmıştır. Anket uygulanacak otellerin sayısı Erzurum İl Kültür ve Turizm Müdürlüklerinden alınan bilgilere göre belirlenmiştir. Anket formları belirlenen konaklama işletmelerinde yönetici pozisyonunda görev yapan kişilere ulaştırılmıştır. Araştırma kapsamında ulaşılan her bir yönetici ile yüz yüze temas kurulmuş ve anket formlarının doldurulması beklenmiştir. Doldurulan anket formları toplanıp kayıt altına alınmıştır. Anket formu hazırlanırken daha önce yapılan yerli ve yabancı literatür incelenmiştir. Özok (2015) anketinde yer alan ifadeler ağırlıklı olarak kullanılmıştır.

Araştırmada kullanılan anket formu toplam 57 sorudan, 3 bölümden oluşmaktadır. Anket formunu birinci bölümünde ankete katılan yöneticilerin demografik özelliklerine yönelik dört soru yer almaktadır. Anket formunun ikinci bölümünde, otel işletmesine ait bilgilere yönelik sekiz soru bulunmaktadır. Anket formunu üçüncü bölümünde ise konaklama işletmelerinin çevre uygulamaları hakkında ki mevcut durumunu açığa çıkarılmasını amaçlayan 44 soru yer almaktadır.

Anket formu ile elde edilen verilerin analizinde sosyal bilimler alanında nicel araştırmaların analizinde yaygın olarak kullanılan SPSS (23.0) istatistik paket programı kullanılmıştır. Yöneticilere, konaklama işletmelerine ait bilgiler ve yöneticilerin çevre duyarlılığı uygulamaları konusundaki görüşleri yüzde ve frekans yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmada hangi analiz yöntemlerinin kullanılacağını belirlemek için normal dağılım testi uygulanmıştır. Verilerin dağılımını incelemek için katılımcı sayısı 50'nin üzerinde olduğundan normal dağılım analizlerinden Kolmogorov-Smirnova analizi sonucunda veri dağılımının normal olmadığı belirlenmiş ve daha sonra parametrik olmayan testlerden olan Mann Withney U testi ve Kruskal Wallis Testi yapılarak verilerin istatistiki açıdan anlamlılık düzeyleri anlaşılmaya çalışılmıştır.

Ölçeklerin iç tutarlılıklarını ölçmek için güvenirlik analizi yapılmıştır. Bu çalışmada ölçeğin güvenirliği Cronbach's Alpha kat sayısı ile ölçülmüştür. Çevreye duyarlı uygulamalar ölçeğinin güvenirlik katsayısı Cronbach's Alpha 0,919 olarak bulunmuştur (Tablo 3.1). Bu değerin 0,70'in üzerinde olması ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir.

Tablo 3.1: Güvenirlik Analizi

Reliability Statistics	
Cronbach's Alpha	N of Items
0,919	114

4. BULGULAR

4.1. Demografik Özellikler

Tablo 4.1'de katılımcıların demografik özelliklerine dair istatistikler verilmiştir. Buna göre; araştırmaya katılan yöneticilerin% 69,3'ü erkek ve % 30,7'si kadındır. Aylık 4000-5999 TL gelir düzeyine sahip olan katılımcılar oranı %49,1'tir. Bunu %24,6 ile 2021-3999TL ve %17,5 ile 6000-7999TL gelir düzeyine sahip olan katılımcılar takip etmektedir. Eğitim seviyeleri açısından katılımcıların %32,5'inin lisans, %28,1'inin lise, % 27,2'sinin ön lisans, ve % 12,3'ünün lisansüstü mezunu olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan yöneticilerin, %38,6'sı 6-10 yıllık, % 34,2 'si 11-15 yıllık ve % 11,4'ü 16-20 yıllık mesleki deneyime sahiptir.

Katılımcıların görev dağılımına bakıldığında % 11,4'ü önbüro ve housekeeping, %10,5'i genel müdür olarak çalışmaktadır. Genel müdür yardımcısı, yiyecek-içecek, insan kaynakları ve satın alma departmanlarında çalışan yöneticilerin oranları eşit olup %9,6'dır.

Tablo 4.1: Araştırmaya Katılan Yöneticilerin Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Değişkenler	Frekans	Yüzde
Cinsiyet		
Erkek	79	69,3
Kadın	35	30,7
Toplam	114	100,0
Aylık Gelir		
2.020 TL	5	4,4
2021-3999 TL	28	24,6
4000-5999 TL	56	49,1
6000-7999 TL	20	17,5
8000-9999 TL	1	0,9
10000 TL ve üstü	4	3,5
Toplam	114	100,0
Eğitim Durumu		
İlköğretim	-	0,0
Lise	32	28,1
Ön lisans	31	27,2
Lisans	37	32,5
Lisansüstü	14	12,3
Toplam	114	100,0
Sektörde Çalışma Süresi		
1 yıldan az	3	2,6
1-5 yıl	10	8,8
6-10 yıl	44	38,6
11-15 yıl	39	34,2
16-20 yıl	13	11,4
20 yıl üzeri	5	4,4
Toplam	114	100,0
Oteldeki Göreviniz		
Genel Müdür	12	10,5
Genel Müdür Yardımcısı	11	9,6
Ön büro	13	11,4
Yiyecek-İçecek	11	9,6
Housekeeping	13	11,4
Teknik Servis	8	7,0
İnsan Kaynakları	11	9,6
Muhasebe	10	8,8
Satın Alma	11	9,6
Satış ve Pazarlama	7	6,1
Bilgi İşlem	7	6,1
Toplam	114	100,0

4.2. Kurumsal Bilgiler

Araştırmaya katılan yöneticilerin görev yaptığı konaklama işletmelerinin % 44,7'si üç yıldızlı, %36'sı dört yıldızlı ve %19,3'ü beş yıldızlı otellerden oluşmaktadır. Bu işletmelerin % 74,6'si bağımsız ve % 25,4'ü ise zincir otellerden oluşmaktadır. İşletmelerin yıllık doluluk oranlarına göre dağılımlarına bakıldığında, %46,5'i %51-75 arasında, %43,9'u %76-100 arasında ve %9,6'sı %26-50 arasında doluluğa sahip olduğu görülmektedir. İşletmelerin %70,2'i tüm yıl ve %29,8'i sezonluk olarak hizmet vermektedir. İşletmelerin %30,7'si ISO 14001, %28,9'u Yeşil Yıldız, %19,3'ü hem Yeşil Yıldız hem de ISO 14001 sertifikasına sahip olduğu, buna karşın %21,1'inin ise herhangi birinin herhangi bir sertifikaya sahip olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 4.2: Yöneticilerin Çalıştıkları Konaklama İşletmelerinin Bazı Özelliklere Göre Sınıflandırılması

Değişkenler	Frekans	Yüzde
Yöneticilerin Çalıştığı İşletmenin;		
Sınıfı		
3 yıldız	51	44,7
4 yıldız	41	36,0
5 yıldız	22	19,3
Toplam	114	100,0
Türü		
Zincir otel yöneticisi	29	25,4
Bağımsız otel yöneticisi	85	74,6
Toplam	114	100,0
Yıllık Doluluk Oranı		
%0-25 arası	-	0,0
%26-50 arası	11	9,6
%51-75 arası	53	46,5
%76-100 arası	50	43,9
Toplam	114	100,0
Faaliyet Dönemi		
Sezonluk	34	29,8
Tüm yıl	80	70,2
Toplam	114	100,0
Sahip Olduğu Belgeler		
Yeşil yıldız	33	28,9
ISO 140001	35	30,7
Her ikisi	22	19,3
Yok	24	21,1
Toplam	114	100,0

4.3. Konaklama İşletmeleri Yöneticilerinin Çevre Duyarlılığı Uygulamalarına Yönelik Algıları

Anket formundaki yöneticilerin çevre duyarlılığını ölçen 44 sorunun kodlaması; "1:

Çok Yetersiz 2: Yetersiz, 3: Kararsızım, 4: Yeterli, 5: Çok Yeterli” olmak üzere 5’li Likert Ölçeği şeklinde yapılmıştır. Buna göre verilen cevaplardan elde edilen aritmetik ortalamalar 1’e yaklaştıkça telafi yönteminin katılımcılarca etkili bulunmasına yönelik görüşleri olumsuz olmakta, 5’e yaklaştıkça ise bu görüşler olumlu olmaktadır. Aritmetik ortalamaların değişim aralığı ise aşağıdaki gibi hesaplanmıştır (Olçay, Özekici, 2015):

$$\text{Değişim Aralığı} = 5 - 1 = 4$$

$$\text{Değişim Aralığı} = 4/5 = 0,80$$

Buna göre aritmetik ortalamaların aralık değerlerinin hangi seçenekle verilebileceği Tablo 4.3’te gösterilmiştir

Tablo 4.3: Aritmetik Ortalamanın Aralık Değeri ve Düzeyi

Ağırlık	Seçenekler	Aritmetik Ortalamaların Aralık Değerleri	Sonuç
5	Kesinlikle Katılıyorum	4,20-5,0	Çok Yüksek Düzeyde
4	Katılıyorum	3,40-4,19	Yüksek Düzeyde
3	Kararsızım	2,60-3,39	Orta Düzeyde
2	Katılmıyorum	1,80-2,59	Düşük Düzeyde
1	Kesinlikle Katılmıyorum	1,0-1,79	Oldukça Düşük Düzeyde

Yöneticilerin çevre duyarlılığına yönelik algılarını ölçen bu çalışmada ilk boyut olarak “Mimari ve Peyzaj” uygulamalarına yönelik algıları 3 ifade ile ölçülmüştür. Tablo 4.4’te görüleceği üzere en yüksek duyarlılık ($\bar{x}=3,93$) “*otelin bahçesi ile çevre uyumu*” ifadesinde, en düşük ortalama ($\bar{x}=3,84$) “*otel planının doğal ve tarihi çevreye zarar vermesi*” ifadesinde gerçekleşmiştir.

Tablo 4.4: Katılımcıların Mimari Peyzaj Uygulamalarına Yönelik Algıları

İfade	Çok yetersiz		Yetersiz		Kararsızım		Yeterli		Çok yeterli		Ort.	s.s
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Otelin mimarisi ile çevre uyumu	-	-	7	6,1	28	24,6	54	47,4	25	21,9	3,85	0,83
Otelin bahçesi ile çevre uyumu	-	-	-	-	33	28,9	55	48,2	26	22,8	3,93	0,71
Otel planının doğal ve tarihi çevreye zarar vermesi	4	3,5	3	2,6	27	23,7	53	46,5	27	23,7	3,84	0,93

Tablo 4.5’te katılımcıların “Enerji Verimliliği Eğitime” yönelik algılarını ölçen sonuçlar verilmektedir. “Misafir odalarında anahtar kart kontrol sistemi kullanımı” ($\bar{x}=4,42$) ifadesine katılımın en yüksek ortalamaya sahip iken “sıcak su temininde güneş enerjisi kullanımı”

($\bar{x}=2,63$) ifadesine katılımın ise en düşük değerde olduğu görülmektedir.

“Aydınlatmada enerji tasarruflu ampul kullanımı”($\bar{x}=4,17$) ve “otelin enerji tüketimi konusunda verilerin toplanması ve izlenmesi”($\bar{x}=4,00$) ifadeleri de kayda değer bir ortalamaya sahip gözükmemektedirler.

Tablo 4.5: Katılımcıların Enerji Verimliliği Eğitime Yönelik Algıları

İfade	Çok yetersiz		Yetersiz		Kararsızım		Yeterli		Çok yeterli		Ort.	s.s
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Misafir odalarında anahtar kart kontrol sistemi kullanımı	-	-	1	0,9	6	5,3	51	44,7	56	49,1	4,42	0,63
Misafir odalarında enerji kontrol sistemi kullanımı	8	7,0	8	7,0	17	14,9	36	31,6	45	39,5	3,89	1,20
Sıcak su temininde güneş enerjisi kullanımı	38	33,3	21	18,4	17	14,9	21	18,4	17	14,9	2,63	1,47
Tuvalet/Banyoda sensörlü aydınlatma kullanımı	15	13,2	12	10,5	24	21,1	36	31,6	27	23,7	3,42	1,32
Otelin Düşük Enerji tüketen ürünler kullanması	4	3,5	12	10,5	22	19,3	45	39,5	31	27,2	3,76	1,07
Aydınlatmada enerji tasarruflu ampul kullanımı	3	2,6	-	-	13	11,4	56	49,1	42	36,8	4,17	0,83
Otelin enerji tüketimi konusunda verilerin toplanması ve izlenmesi	5	4,4	-	-	24	21,1	46	40,4	39	34,2	4,00	0,97

Tablo 4.6’ya göre yöneticilerin “Çevre Bilinci Eğitimi” boyutunda yer alan “personele yönelik, deterjan ve dezenfektanların kullanım şekli ve dozu ile ilgili eğitim verilmesi” ($\bar{x}=3,94$) en yüksek katılım görülen ifadedir. “Personele yönelik çevre duyarlılığı eğitimi verilmesi” ($\bar{x}=3,92$) ifadesi de yine yüksek katılım sağlamıştır. “İlgili kamu kurum ve kuruluşlarıyla çevre toplantılarına katılım” ($\bar{x}=3,66$) ifadesi en düşük ortalamaya sahip iken “konuklara yönelik çevresel bilgi verilmesi” ($\bar{x}=3,68$) ifadesinde de ise nispeten düşük katılım gözlenmektedir (Tablo 4.6).

Tablo 4.6: Katılımcıların Çevre Bilinci Eğitime Yönelik Algıları

İfade	Çok yetersiz		Yetersiz		Kararsızım		Yeterli		Çok yeterli		Ort.	s.s
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Personele yönelik genel çevre eğitimi verilmesi	2	1,8	3	2,6	32	28,1	45	39,5	32	28,1	3,89	0,90
Personele yönelik çevre duyarlılığı eğitimi verilmesi	2	1,8	3	2,6	23	20,2	60	52,6	26	22,8	3,92	0,83
Konuklara yönelik çevresel bilgi verilmesi	6	5,3	8	7,0	22	19,3	58	50,9	20	17,5	3,68	1,01
İlgili kamu kurum ve kuruluşlarıyla çevre toplantılarına katılım	8	7,0	5	4,4	29	25,4	47	41,2	25	21,9	3,66	1,08
Personele yönelik, deterjan ve dezenfektanların kullanım şekli ve dozu ile ilgili eğitim verilmesi	1	0,9	1	0,9	27	23,7	59	51,8	26	22,8	3,94	0,76

Tablo 4.7 incelendiğinde yöneticilerin "Atık azaltımı uygulamaları"nda en yüksek katılımı ($\bar{x}=3,86$) "Tek kullanımlık paketlerin (reçel, bal) kahvaltı için kullanımı" ifadesi için, en düşük katılımı ($\bar{x}=3,31$) "Konuklara atıkların ayrıştırılması hakkında bilgi verilmesi" ifadesi için gösterdikleri görülmektedir. "Broşürlerde geri dönüştürülmüş kâğıt kullanımı" ikinci en yüksek ($\bar{x}=3,71$) katılımın sağlandığı ifade olurken, "Tek kullanımlık içecek kutularının (teneke vb.) yerine cam şişe, premix vb. ürünlerin kullanılması" ($\bar{x}=3,38$) ikinci en düşük katılımın sağlandığı ifade olmuştur.

Tablo 4.7: Katılımcıların Atık Azaltımı Uygulamalarına Yönelik Algıları

İfade	Çok yetersiz		Yetersiz		Kararsızım		Yeterli		Çok yeterli		Ort.	s.s
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Broşürlerde geri dönüştürülmüş kâğıt kullanımı	1	0,9	11	9,6	27	23,7	55	48,2	20	17,5	3,71	0,89
Organik ve gıda atıkların gübreye çevrilmesi	11	9,6	15	13,2	17	14,9	52	45,6	19	16,7	3,46	1,19

Geri dönüşüm özellikli malzemeler alınması	9	7,9	10	8,8	24	21,1	47	41,2	24	21,1	3,58	1,15
Geri dönüşüm firmaları ile işbirliği yapılması	8	7,0	16	14,0	24	21,1	46	40,4	20	17,5	3,47	1,14
Tek kullanımlık paketlerin (reçel, bal) kahvaltı için kullanımı	2	1,8	11	9,6	17	14,9	54	47,4	30	26,3	3,86	0,97
Artan sağlıklı günlük yiyeceklerin hayır kurumlarına (bakım evi, hayvan barınakları vb.) verilmesi	11	9,6	9	7,9	22	19,3	38	33,3	34	29,8	3,65	1,25
Otelde kullanılan kimyasal maddelerin (hacim ve ağırlık olarak) izlenilmesi ve verilerin toplanması	19	16,7	12	10,5	14	12,3	30	26,3	39	34,2	3,50	1,47
Konuklara atıkların ayrıştırılması hakkında bilgi verilmesi	11	9,6	13	11,4	26	22,8	57	50,0	7	6,1	3,31	1,07
Tek kullanımlık içecek kutularının (teneke vb.) yerine cam şişe, premix vb. ürünlerin kullanılması	9	7,9	20	17,5	28	24,6	32	28,1	25	21,9	3,38	1,23

Tablo 4.8’de görüleceği üzere çevre duyarlılığı uygulamaları içerisinde yer alan “Su Verimliliği” boyutundaki ifadelerden “*Kapalı ve açık alanlarda su kaçaklarının izlenmesi ve giderilmesi*” ($\bar{x}=4,14$) ve “*Temizlikte kullanılan ürünlerin çevreye zarar vermeyecek şekilde seçilmesi*” ($\bar{x}=4,07$) en yüksek katılımın sağlandığı ifadelerdir. Ayrıca aynı boyutta yer alan “*Atık suların arıtılması*” ($\bar{x}=3,05$) ifadesine en düşük katılım sağlanmıştır.

Tablo 4.8: Katılımcıların Su Verimliliği Uygulamalarına Yönelik Algıları

İfade	Çok yetersiz		Yetersiz		Kararsızım		Yeterli		Çok yeterli		Ort.	s.s
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Bahçe sulamada arıtılmış su kullanımı	18	15,8	17	14,9	23	20,2	42	36,8	14	12,3	3,14	1,27
Atık suların arıtılması	20	17,5	18	15,8	21	18,4	46	40,4	9	7,9	3,05	1,26

Sensörlü su armatürleri kullanımı	14	12,3	18	15,8	22	19,3	35	30,7	25	21,9	3,34	1,31
Günlük odabaşına tüketilen su miktarı ölçümü	12	10,5	21	18,4	28	24,6	41	36,0	12	10,5	3,17	1,16
Havuz temizliğinde çevreye zarar vermeyen kimyasal madde kullanımı	8	7,0	21	18,4	30	26,3	24	21,1	31	27,2	3,42	1,26
Suyun tasarruflu kullanılması konusunda müşterileri bilgilendirme	13	11,4	20	17,5	14	12,3	58	50,9	9	7,9	3,26	1,18
Temizlikte kullanılan ürünlerin çevreye zarar vermeyecek şekilde seçilmesi	1	0,9	2	1,8	26	22,8	43	37,7	42	36,8	4,07	0,86
Bahçe sulanmasında gereksiz su tüketimini önleyen (damlama, fıskiye vb.) sistemlerin kullanılması	7	6,1	3	2,6	18	15,8	48	42,1	38	33,3	3,93	1,07
Kapalı ve açık alanlarda su kaçaklarının izlenmesi ve giderilmesi	-	-	1	0,9	7	6,1	80	70,2	26	22,8	4,14	0,55

Yöneticilerin “Çevre Duyarlılığı İletişimi” 6 ifadeli bir boyut ile ölçülmeye çalışılmıştır (Tablo 4.9). Yöneticiler en yüksek katılımı ($\bar{x}=3,64$) “Otelin çevre faaliyetleri ile ilgili konukların görüşlerinin alınması” ifadesine, en düşük katılımı ($\bar{x}=2,84$) “Konukların kullanımı için bisiklet imkânı sağlanması” ifadesinde göstermişlerdir.

Tablo 4.9: Katılımcıların Çevre Duyarlılığı İletişimi Uygulamalarına Yönelik Algıları

İfade	Çok yetersiz		Yetersiz		Kararsızım		Yeterli		Çok yeterli		Ort.	s.s
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Çevre korumayla ilgili broşürler basılması	10	8,8	14	12,3	31	27,2	36	31,6	23	20,2	3,42	1,19
Otelin çevresel faaliyetlerinde konukların görüşünün	11	9,6	4	3,5	33	28,9	50	43,9	16	14,0	3,49	1,09

alınması												
Misafirlerin toplu ulaşım araçlarını kullanmalarının teşvik edilmesi	18	15,8	21	18,4	23	20,2	31	27,2	21	18,4	3,14	1,34
Otelin çevre faaliyetleri ile ilgili konukların görüşlerinin alınması	11	9,6	6	5,3	25	21,9	43	37,7	29	25,4	3,64	1,19
Otele hizmet veren veya mal tedarik eden firmaların çevre yönetim sertifikasına sahip olması	12	10,5	18	15,8	27	23,7	28	24,6	29	25,4	3,38	1,30
Konukların kullanımı için bisiklet imkânı sağlanması	33	28,9	12	10,5	24	21,1	30	26,3	15	13,2	2,84	1,43

İşletme yöneticilerinin "kat hizmetleri uygulamaları" boyutundaki ifadelerden "Odalarda kullanılan misafir terliklerinin tek kullanımlık olması" ($\bar{x}=4,01$) ifadesine en yüksek katılım sağlanırken, "Buket malzemelerinin geri dönüşümde kullanılması" ($\bar{x}=3,50$) ifadesine en düşük katılım sağlanmıştır. Bu boyut için sonuçlar Tablo 4.10 gösterilmiştir.

Tablo 4.10: Katılımcıların Kat Hizmetleri Uygulamalarına Yönelik Algıları

İfade	Çok yetersiz		Yetersiz		Kararsızım		Yeterli		Çok yeterli		Ort.	s.s
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Buket malzemelerin geri dönüşüm programlarında kullanımı	9	7,9	12	10,5	27	23,7	45	39,5	21	18,4	3,50	1,14
Odalarda kullanılan misafir terliklerinin tek kullanımlık olması	1	0,9	10	8,8	23	20,2	32	28,1	48	42,1	4,01	1,03
Odalarda tek kullanımlık (şampuan, sabun, bardak, tabak vb.) malzemelerin kullanımı	1	0,9	10	8,8	17	14,9	50	43,9	36	31,6	3,96	0,94
Odalarda yer alan cihaz ve makinelerin (minibar, klima vb.)yüksek verimli ve az enerji tüketen teknolojide olması	1	0,9	15	13,2	22	19,3	50	43,9	26	22,8	3,74	0,98

Misafir bulunmayan odalarda perde ve güneşliklerin kapalı tutulması	1	0,9	4	3,5	43	37,7	40	35,1	26	22,8	3,75	0,87
Konukların isteği olmadıkça aynı misafir için yastık kılıfı, çarşaf, nevresim vb. değiştirilmemesi	1	0,9	10	8,8	18	15,8	47	41,2	38	33,3	3,97	0,96

4.4. Farklılık Test Sonuçları

Yöneticilerin çevre duyarlılığı uygulamaları ile çalıştıkları işletmelerin faaliyet dönemi arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney U Testi sonucu Tablo 4.11 verilmiştir. Buna göre; sezonluk hizmet veren konaklama işletmelerinde çalışan yöneticilerin mimari peyzaj ($U=953,000$, $p<0,05$), çevre bilinci eğitimi ($U=935,000$, $p<0,05$) ve atık azaltımı ($U=968,000$, $p<0,05$) alt boyut algılarına yönelik duyarlılıkları tüm yıl hizmet veren işletmelerde çalışanlara göre daha yüksektir. Enerji verimliliği eğitimi ($U=1201,000$, $p<0,05$) ve su verimliliği ($U=1037,000$, $p<0,05$) alt boyut algıları için bu durum tersi bir eğilim göstermektedir.

Tablo 4.11: Yöneticilerin Çevre Duyarlılığı Uygulamaları İle Çalıştıkları İşletmelerin Faaliyet Dönemi Arasındaki Mann Whitney U Testi Sonuçları

Çevre Duyarlılığı Uygulamaları	Faaliyet Dönemi	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Mimari peyzaj	Sezonluk	34	69,47	2362,00	953,0	0,010
	Tüm Yıl	80	52,41	4193,00		
Enerji verimliliği eğitimi	Sezonluk	34	52,90	2323,00	1201,0	0,022
	Tüm Yıl	80	68,32	4232,00		
Çevre bilinci eğitimi	Sezonluk	34	69,99	2379,50	935,0	0,008
	Tüm Yıl	80	52,19	4175,50		
Atık azaltımı	Sezonluk	34	69,03	2347,00	968,0	0,015
	Tüm Yıl	80	52,60	4208,00		
Su verimliliği	Sezonluk	34	48,00	2450,50	1037,0	0,045
	Tüm Yıl	80	61,54	4104,50		
Çevre Duyarlılığı İletişimi	Sezonluk	34	64,09	2179,00	1136,0	0,163
	Tüm Yıl	80	54,70	4376,00		
Kat Hizmetlerindeki Uygulamalar	Sezonluk	34	62,18	2114,00	1201,0	0,320
	Tüm Yıl	80	55,51	4441,00		

$p < 0,05$

Yöneticilerin çevre duyarlılığı iletişimi ve çalıştıkları işletmelerin kat hizmetleri uygulamaları alt boyut algılarının işletmenin faaliyet dönemine göre; gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Tablo 4.12’de verilen yöneticilerin çalıştıkları işletmelerin türü ile yöneticilerin çevre duyarlılığı uygulamalarına yönelik alt boyut algıları arasındaki ilişkinin istatistiki olarak anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney U Testi sonucuna göre; yöneticilerin yalnızca mimari peyzaj alt boyut algıları ($U=809,000$, $p<0,05$)

ve atık azaltımı alt boyut algıları ($U=892,000$, $p<0,05$) ile çalıştıkları işletmenin türü arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Buna göre zincir işletmelerde çalışan katılımcıların bu iki alt boyutla ilgili duyarlılıkları bağımsız işletmelerde çalışan katılımcılara göre daha yüksektir. Diğer alt boyut algıları ile işletmenin türü arasında istatistik olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Tablo 4.12: Yöneticilerin Çevre Duyarlılığı Uygulamaları İle Çalıştıkları İşletmelerin Türü Arasındaki Mann Whitney U Testi Sonuçları

Çevre Duyarlılığı Uygulamaları	İşletmenin Türü	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Mimari peyzaj	Bağımsız	85	52,52	4464,00	809,0	0,005
	Zincir	29	72,10	2091,00		
Enerji verimliliği eğitimi	Bağımsız	85	54,75	4454,00	999,0	0,127
	Zincir	29	65,55	1901,00		
Çevre bilinci eğitimi	Bağımsız	85	55,63	4728,50	1073,5	0,297
	Zincir	29	62,98	1826,50		
Atık azaltımı	Bağımsız	85	53,49	4547,00	892,0	0,026
	Zincir	29	69,24	2008,00		
Su verimliliği	Bağımsız	85	58,58	4979,50	1140,5	0,548
	Zincir	29	54,33	1575,50		
Çevre Duyarlılığı İletişimi	Bağımsız	85	55,04	4678,50	1023,5	0,171
	Zincir	29	64,71	1876,50		
Kat Hizmetlerindeki Uygulamalar	Bağımsız	85	54,24	4610,00	955,0	0,068
	Zincir	29	67,07	1945,00		

$p < 0,05$

Yöneticilerin eğitim durumu ile çevre duyarlılığı uygulamalarına yönelik alt boyut algıları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis Testi sonuçları Tablo 4.13 ile verilmiştir.

Yöneticilerin mimari peyzaj ($\chi^2 (3) = 8,150$, $p<0,05$), enerji verimliliği eğitimi ($\chi^2 (3) = 10,760$, $p<0,05$), çevre bilinci eğitimi ($\chi^2 (3) = 15,332$, $p<0,05$), atık azaltımı ($\chi^2 (3) = 8,049$, $p<0,05$) ve kat hizmetleri uygulamalarına ($\chi^2 (3) = 11,095$, $p<0,05$) yönelik alt boyut algıları ile eğitim seviyeleri arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tamhane's testi ile eğitim düzeylerine göre yöneticilerin her bir alt boyut için kendi içinde duyarlılıkları ölçülmüştür. Buna göre; mimari peyzaj ($x=65,76$) ve kat hizmetleri uygulamaları ($x=65,19$) alt boyutlarında en yüksek duyarlılığa sahip katılımcılar lisans mezunları olmuştur. Enerji verimliliği eğitimi ($x=73,03$), atık azaltımı ($x=68,85$) alt boyutlarında en yüksek duyarlılığa sahip katılımcılar ön lisans mezunları olmuştur. Çevre bilinci eğitimi ($x=40,58$) alt boyutunda en düşük duyarlılığa sahip katılımcılar ise lise mezunlarıdır.

Tablo 4.13: Yöneticilerin Eğitim Durumları İle Çevre Duyarlılığı Uygulamaları Arasındaki Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Çevre Duyarlılığı Uygulamaları	Eğitim Durumu	n	Sıra Ortalama	sd	x ²	p	Anlamlı Fark
Mimari peyzaj	Lise	32	46,02	3	8,150	0,043	(1-3)
	Ön lisans	31	63,11				
	Lisans	37	65,76				
	Lisansüstü	14	49,50				
Enerji verimliliği eğitimi	Lise	32	46,78	3	10,760	0,013	(1-2) (2-3)
	Ön lisans	31	73,03				
	Lisans	37	55,66				
	Lisansüstü	14	52,46				
Çevre bilinci eğitimi	Lise	32	40,58	3	15,332	0,002	(1-2) (1-3)
	Ön lisans	31	68,15				
	Lisans	37	66,32				
	Lisansüstü	14	49,29				
Atık azaltımı	Lise	32	48,00	3	8,049	0,045	(1-2)
	Ön lisans	31	68,85				
	Lisans	37	60,23				
	Lisansüstü	14	46,86				
Su verimliliği	Lise	32	47,61	3	5,314	0,150	-
	Ön lisans	31	59,10				
	Lisans	37	65,68				
	Lisansüstü	14	54,96				
Çevre Duyarlılığı İletişimi	Lise	32	46,56	3	7,402	0,060	-
	Ön lisans	31	65,19				
	Lisans	37	63,62				
	Lisansüstü	14	49,29				
Kat Hizmetlerindeki Uygulamalar	Lise	32	46,56	3	11,095	0,011	(1-3)
	Ön lisans	31	63,62				
	Lisans	37	65,19				
	Lisansüstü	14	49,29				

p<0,05

Tablo 4.14 görüldüğü üzere Kruskal Wallis Testi sonucunda; yöneticilerin çalıştıkları işletmelerin sınıfları ile çevre duyarlılığı uygulamalarına yönelik alt boyutlar arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Tablo 4.14: Yöneticilerin Çevre Duyarlılığı Uygulamaları İle Çalıştıkları İşletmelerin Sınıfı Arasındaki Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Çevre Duyarlılığı Uygulamaları	İşletmenin Sınıfı	n	Sıra Ortalama	sd	x ²	p
Mimari peyzaj	3 yıldız	51	53,94	2	1,889	0,389
	4 yıldız	41	63,04			
	5 yıldız	22	55,43			
Enerji verimliliği eğitimi	3 yıldız	51	54,39	2	0,825	0,662
	4 yıldız	41	60,09			
	5 yıldız	22	59,69			

Çevre bilinci eğitimi	3 yıldız	51	54,21	2	1,104	0,576
	4 yıldız	41	61,43			
	5 yıldız	22	57,82			
Atık azaltımı	3 yıldız	51	55,91	2	0,239	0,887
	4 yıldız	41	59,27			
	5 yıldız	22	57,89			
Su verimliliği	3 yıldız	51	53,17	2	1,836	0,399
	4 yıldız	41	52,50			
	5 yıldız	22	58,23			
Çevre Duyarlılığı İletişimi	3 yıldız	51	59,74	2	1,038	0,595
	4 yıldız	41	58,06			
	5 yıldız	22	51,27			
Kat Hizmetlerindeki Uygulamalar	3 yıldız	51	59,98	2	2,330	0,312
	4 yıldız	41	59,55			
	5 yıldız	22	47,93			

$p < 0,05$

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünyada küreselleşmenin hızlı bir şekilde artması ile birlikte turizm sektörü en hızlı büyüyen ve gelişen sektörlerin başında gelmektedir. Bu büyümenin devam ettirilebilmesi ve gelecek nesillere aktarılmasının en temel unsurlarından birisi de doğal çevredir. Turizm sektörünün en önemi birleşenlerinden biri olan konaklama işletmeleri de varlığını sürdürebilmek için doğal çevreye ihtiyaç duymaktadır. Dünya genelinde bireylerin çevre bilincinin ve duyarlılığının artması, işletmelerin çevreye duyarlı uygulamaları geliştirmesine ve uygulama çabası içine girmesini sağlamıştır. Günümüzde işletmeler müşteri taleplerini karşılamak, sürdürülebilirliği sağlamak ve maliyetlerini azaltmak, rekabet avantajı kazanmak amacıyla birçok çevreye duyarlı uygulamayı benimsemektedir.

Konaklama işletmelerindeki yöneticilerin çevre duyarlılığı uygulamaları hakkındaki düşüncelerini ortaya çıkarmak amacıyla yapılan bu çalışma sonucunda yöneticilerin çevreye karşı belirli ölçülerde duyarlı oldukları tespit edilmiştir. Bu durumda işletmelerin çevreci bir tutum izlediği fakat uygulamaları tam anlamıyla yeterli bir düzeyde hayata geçiremediği göstermektedir. Konaklama işletmelerindeki yöneticilerin çevreye duyarlılıkları işletmenin türü, faaliyet dönemi ve yöneticilerin eğitim durumu gibi değişkenlere göre farklılık gösterdiği kanaatine varılmıştır.

Yöneticilerin çevre duyarlılığı uygulamalarına yönelik algılarını ölçen faktörlerin ortalamalarına bakıldığında yaklaşık 3,62 (kararsızım ve yeterli arasında) olduğu görülmektedir. Bu değer aynı zamanda Erzurum'da faaliyet gösteren 3, 4 ve 5 yıldızlı konaklama işletmelerindeki genel olarak yöneticilerin çevre duyarlılığı uygulamalarına yönelik algılarının 5 üzerinden bir ölçekte karşılık gelmektedir.

Yapılan analizlerin sonuçlarına göre araştırma soruları için şu cevaplara ulaşılabilir:

- Yöneticilerin çalıştıkları işletmenin türü ile yöneticilerin mimari peyzaj ve atık azaltımı alt boyutları algıları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunurken; enerji verimliliği, çevre bilinci eğitimi, su verimliliği, çevre duyarlılığı iletişimi ve kat hizmetleri uygulamaları alt boyutları algıları arasında ise anlamlı farklılık bulunamamıştır. Zincir

işletmelerin bağımsız işletmelere göre daha geniş imkanlara ve yerleşik kurumsal anlayışlara sahip oldukları göz önünü alındığında bu işletmelerde çalışan katılımcıların çevresel duyarlılıklarının beklenen düzeyde olmadığı düşünülebilir. Mimari peyzaj alt boyut algılarının anlamlı çıkması söz konusu yerleşik kurumsal anlayışlarının gereği olabilir. Atık azaltımı algılarının yüksek olması son zamanlarda özellikle “Sıfır Atık Projesi” gibi uygulamaların yaygınlaşmasından etkilenmiş olabilir.

- Yöneticilerin çalıştıkları işletmenin faaliyet dönemi ile yöneticilerin mimari peyzaj enerji verimliliği, çevre bilinci eğitimi, atık azaltımı ve su verimliliği alt boyutları algıları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunurken; çevre duyarlılığı iletişimi ve kat hizmetleri uygulamaları alt boyutları algıları arasında ise anlamlı farklılık bulunamamıştır. Tüm yıl hizmet veren işletmelerdeki yöneticilerin sezonluk işletmelerdeki yöneticilere göre enerji verimliliği eğitimi ve su verimliliği alt boyutlarını daha fazla algıladığı görülmüştür. Bu durum tüm yıl hizmet veren işletmelerin enerji ve su tüketimlerinin sezonluk işletmelere göre daha fazla olmasından kaynaklanıyor olabilir. Mimari peyzaj, çevre bilinci eğitimi ve atık azaltımı alt boyutlarına ise sezonluk işletmelerdeki yöneticilerin tüm yıl hizmet veren işletmelere göre daha fazla algılandığı görülmüştür. Sezonluk işletmelerde çalışan yöneticilerin mimari peyzaj ve çevre bilinci eğitimi alt boyutlarına yönelik algılarının daha yüksek olması müşteriler açısından işletmelerini daha cazip gösterme kaygısından doğmuş olabilir. Yine tüm yıl hizmet veren işletmelerin sezonluk olarak çalışan işletmelere göre atık azaltımı konusunda daha düşük algıya sahip olmalarının nedeni olarak da oluşan yüksek atık miktarları için atık azaltımı uygulamalarının gerçekleştirilmesinde karşılaşılabilecek zorluklar olabilir. Sezonluk çalışan işletmelerde oluşan atık miktarları atık azaltma uygulamaları açısından daha elverişli bir durum oluşturabilir.

- Yöneticilerin çalıştıkları işletmenin sınıfı ile yöneticilerin çevre duyarlılığı uygulamalarına yönelik algıları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık görülememiştir. Bu durum araştırmanın en çarpıcı sonuçlarından biri olarak değerlendirilebilir.

- Katılımcıların eğitim durumu ile mimari peyzaj, enerji verimliliği eğitimi, çevre bilinci eğitimi, atık azaltımı ve kat hizmetleri uygulamaları alt boyutları algıları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunurken; su verimliliği, çevre duyarlılığı iletişimi alt boyutları algıları arasında ise anlamlı farklılık bulunamamıştır. Demografik veriler dikkate alındığında eğitim seviyeleri açısından katılımcıların % 71,9'unun ön lisans, lisans ve lisansüstü düzeyde akademik eğitim almış olması araştırma evrenindeki işletmeler açısından sektörün kalifiye eleman istihdam ettiği düşünülebilir. Katılımcıların mimari peyzaj, enerji verimliliği eğitimi, çevre bilinci eğitimi, atık azaltımı, kat hizmetleri uygulamaları alt boyutlarına yönelik algılarının yüksek olması bahsedilen durumun bir sonucu olabilir.

Yapılan değerlendirmeler sonucunda konaklama işletmelerinde çalışan yöneticilerin çevre duyarlılıklarının geliştirilmesi için yapılması gerekenleri aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

- Gelecekte çevre duyarlılığı artık bir kültür haline gelecek ve birçok konaklama işletmesi çevre duyarlılığı uygulamaları ile çevreci konaklama işletmesi olmayı hedefleyecektir. Çevre duyarlılığının işletmede bir kültür haline gelmesi için tüm işletme çalışanlarının ve yönetimin çevre konusunda yeterli bilgi ve bilince sahip olması gerekmektedir. Bunun için ise çevresel uygulamalara ilişkin eğitimler verilmelidir.

- Aynı zamanda çevreyi korumak ve sürdürülebilirliği sağlamak için konaklama

işletmelerinde bazı çevresel uygulamalar, mevzuat geliştirilerek yaptırım haline getirilmelidir.

- Konaklama işletmelerinin çevreci uygulamalarına yönelik devlet destekleri bu işletmelerde çalışan yöneticilerin çevresel uygulamalara karşı daha hassas hareket etmelerini sağlayabilir.

- Çevresel duyarlılığın kazanılması ancak bu anlayışın toplumun tüm kesimlerinde sağlanması ile mümkün olabilir. Gelişmiş çevre bilincine sahip müşteriler sürdürülebilir çevresel uygulamaları yerleşik kültür haline getirmiş konaklama işletmelerini talep ettikçe bu işletmelerde çalışan yöneticilerin çevre duyarlılığı da gelişecektir.

KAYNAKÇA

- Atay, L., Dilek, S. E. (2013). Konaklama İşletmelerinde Yeşil Pazarlama Uygulamaları: İbiş Otel Örneği. *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(1), 203-219.
- Ayaş, N. (2007). Çevresel Sürdürülebilir Turizm Gelişmesi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(1), 59-69.
- Aykan, E., Sevim, B. (2013). Konaklama İşletmelerinde Çevre Yönetimi Uygulamaları ve Algılanan Kurumsal İtibar Üzerindeki Etkisi: Kayseri ve Nevşehir Otelleri Üzerinde Bir Araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 93-113.
- Barlak, S. (2018). *Turizm Amaçlı Konaklama İşletme Yöneticilerinin Yeşil İnovasyon Algıları: İstanbul Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi.
- Bohdanowicz, P. (2005). European Hoteliers' Environmental Attitudes: Greening the Business. *Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly*, 46(2), 188-204.
- Cooper, C., Fletcher, J., Fyall, A., Gilbert, D., Wanhill, S. (2008). *Tourism Principles and Practice* (Fourth Edition b.). England.: Prentice Hall.
- Çakır, G., Çakır, A. (2010). Konaklama Tesislerinde Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Su Kaynaklarının Korunmasına. *Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi*, 3(1), 31-36.
- Deng, S., Burnett, j. (2002). Energy use and management in hotels in Hong Kong. *International Journal of Hospitality Management*, 21(4), 371-380.
- Ertan, B. (1991). *Türkiye'de Çevre Hakkının Gelişimi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi.
- Ertas, M., Can, B. K., Yeşilyurt, H., Koçak, N. (2018). Konaklama İşletmelerinin Yeşil Yıldız Uygulamaları Kapsamında Çevreye Duyarlılığının Değerlendirilmesi. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 15(1), 102-119.
- Gil, M. J., Jimenez, B. J., Lorente, J. C. (2001). An analysis of environmental management, organizational context and performance of Spanish hotels. *Omega*, 29(6), 457-471.
- Işık, C., Barlak, S. (2018). Tel Yöneticilerinin Yeşil İnovasyon Algıları: İstanbul İli Örneği. *Journal of Tourism Intelligence and Smartness*, 1(1), 14-26.
- Kahraman, N., Türkay, O. (2014). *Turizm ve Çevre*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kaymaz, M. (2012). *Turizm Sektöründe Çevre Yönetimi: Marmaris'teki Konaklama İşletmeleri Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Keleş, R., Hamamcı, C. (1998). *Çevrebilim*. Ankara: İmge Kitapevi Yayınları.
- Kirk, D. (1998). Attitudes to environmental management held by a group of hotel managers in Edinburgh. *International Journal of Hospitality Management*, 17(1), 33-47.
- Kızılboğa, R., Batal, S. (2012). Türkiye'de Çevre Sorunlarının Çözümünde Yerel Yönetimlerin Rolü ve Önemi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(20), 191-212.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. *Çevreye Duyarlılık Kampanyası (Yeşil Yıldız)*. <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-11596/cevreye-duyarlilik-kampanyasi-yesil-yildiz.html>

adresinden (2019, 10 20) erişildi.

- Machaira, A., Lampropoulos, T., Zentelis, P. (2012). Green Hotelling. A Feasibility Study in the Hellenic Island of Skyros. *FIG Working Week*, Roma, Italy.
- Mesci, Z. (2014). Otellerin Çevreci Uygulamalarının Değerlendirilmesi: Yeşil Yıldızlı Bir Otel İşletmesinde Örnek Olay Çalışması. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 11(1), 90-102.
- Nemli, E. (2001). Çevreye Duyarlı Yönetim Amlayışı. *I.Ü.Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 23(24), 211-224.
- Olca, A., Özekici, Y. K. (2015). Yiyecek-İçecek İşletmelerinde Hizmet Hataları, Telafi Yöntemleri ve Müşteri Memnuniyeti İlişkisi (Gaziantep Örneği). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(41), 1254-1268.
- Özgen, I. (2005). Büyük Ölçekli Otel İşletmelerinde Atık Yönetimi ve İber Otel Sarıgerme Park Örneği. (Doktora Tezi). *Dokuz Eylül Üniversitesi*.
- Saçılık, M. Y., Çevik, S. (2014). Çevre Duyarlı Otelcilik Kapsamında Yeşil Yıldız Uygulaması: Antakya Güngör Ottoman Palace Örneği. *9th International Conference: New Perspectives In Tourism And Hospitality*. 25, s. 404-414. Burhaniye: Erdoğan Koç.
- Seyhan, G., Yılmaz, B. S. (2010). Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Konaklama İşletmelerinde Yeşil Pazarlama: Çalışta Luxury Resort Hotel. *İşletme Fakültesi Dergisi*, 11(1), 51-74.
- Şenocak, B., Bursalı, Y. M. (2018). İşletmelerde Çevresel Sürdürülebilirlik Bilinci ve Yeşil İşlemecilik Uygulamaları İle İşletme Başarısı Arasındaki İlişki. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(1), 161-183.
- Tutar, F. K. (2015). Yeşil Ekonomi, Yeşil Turizm: Türkiyede Turizm Sektöründe Yeni Trend Yeşillenen Oteller Projesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(13), 328-352.
- Yılmaz, G. Ö., Özok, O., Erdem, B. (2016). Konaklama İşletmelerinde Çevre Dostu Uygulamaları: Bodrum Örneği. *Karabük Üniversitesi sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 180-197.

ON BİRİNCİ BÖLÜM

BİTKİSEL TASARIMIN KIŞ TURİZMİNE ETKİSİNİN ENVI-MET İLE ANALİZİ: ERZURUM PALANDÖKEN ÖRNEĞİ

ENVI-MET ANALYSIS OF THE EFFECT OF PLANT DESIGN ON WINTER TOURISM: ERZURUM PALANDÖKEN EXAMPLE

Başak Ertem Mutlu¹
Sevgi Yılmaz²

EXTENDED SUMMARY

1. INTRODUCTION

Climate change is one of the most up-to-date issues today. Climate change causes drought in some regions of the world and floods and erosions in others. Extreme climatic conditions are more noticeable in some regions and lose effect in some regions. In winter, the increase in temperatures affects the snowfall and affect the duration of the winter snow season. It is known that the designs made in urban spaces affect the microclimate of the city. At the beginning of winter tourism in the city, which is one important source of income Erzurum city of Turkey's coldest winter comes. For this purpose, scenarios for prolonging the abdominal stay in Erzurum Palandökön have been studied. State Meteorological Station located on Palandöken Mountain, meteorological climate data for 2016-2017 winter months were provided. The obtained temperature (°C), humidity (%), wind speed (m / s) and wind direction data and plant designs were analyzed with a climate software model called ENVI-met. The hourly averages of the obtained data were analyzed in ENVI-met program. The scenarios of *Pinus sylvestris* L., which is compatible with winter conditions and which is the characteristic tree of the city, are analyzed in rare, medium and intensive amounts. It was seen in the study that plant designs affect the duration of tourism in winter.

Although the impact of climate change on tourism has been widely confirmed, it is not fully understood due to some uncertainties (Liu et al., 2019). Many studies have confirmed that climate change has both positive and negative effects on tourism. Research has shown that the rise in temperature in winter has negative effects on winter tourism (Ladwig et al., 2016), while the increase in the number of tourists who come to watch tree coloration in season passes has positive effects in this respect (Liu et al., 2019). In this study, the number of tourists increased by 3.28% due to the prolongation of coloration in the trees (Liu et al., 2019).

Another study shows that the snow cover in the Swiss Alps declined clearly by looking at the snow cover between 1970 and 2015 (Klein et al., 2016).

¹ 100/2000 YÖK Doktora Öğrencisi Başak ERTEM MUTLU, Atatürk Üniversitesi, Peyzaj Mimarlığı ABD, basakertem_14@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0002-0394-4950

² Prof. Dr. Atatürk Üniversitesi, Peyzaj Mimarlığı ABD, sevgiy@atauni.edu.tr, [syilmaz_68@hotmail.com](mailto:sevgiy@atauni.edu.tr), ORCID ID: 0000-0001-7668-5788

2. OBJECTIVE AND METHOD

The main purpose of this study is to examine the impact of climate change on winter tourism and to determine how measures can be taken. In this study, it was aimed to determine how the duration of snow for winter tourism decreases for Erzurum and how it changes with different plant scenarios.

For this study, firstly, hourly temperature, humidity, wind speed and wind direction data of Meteorological Stations located in Palandöken Ski Center between 2016-2017 were obtained. 2016 November-December and January-February were selected for winter tourism in 2017. Averages are calculated for these selected months. Prepared for ENVI-met analysis.

2.1. *Characteristics of the Research Area*

The Palandöken Ski Center in Erzurum was chosen as the most used area for the tourists visiting in winter. The newly built and activated resting area of the bungalow houses are chosen as working area.

3. ENVI-MET ANALYSIS

3 different scenarios are considered for the current area. There are very few plants in the area. As the natural growing tree of the field *Pinus sylvestris* L. 3 unmodified for the scenario only increased numbers. Firstly, this number was considered as 65 trees considering the low density of plants for the area. Then, 130 trees with medium density were considered as the second scenario. For the last scenario, an intense vegetative design with 260 trees was considered. Current situation and suggestion scenarios have been created and analyzed in ENVI-met.

3.1. *Analysis of current situation*

In the current situation analysis, the air temperature values were between -14.7 °C and -10.7 °C.

3.2. *Scenario with Less Plant Design*

In the scenario where the vegetative design is less than the suggested scenarios, the temperature rose between -14.7 °C and -10.7 °C.

3.3. *Scenario with Medium Density Plant Design*

In the analysis where the plant design is medium density among the suggestion scenarios, the air temperatures rose between -14.7 °C and -10.4 °C.

3.4. *Scenario with Intensive Plant Design*

In the analysis, where the vegetative design was intense, the temperature rose between -15.4 °C and -10.4 °C.

4. PMV (Predicted Mean Vote) ANALYSIS

In addition, PMV analysis was performed to evaluate thermal comfort for the area. According to the analyzes, the result of PMV analysis is between -9.2 and -7.8. When the PMV analyzes were examined, it was found that the plants were used in low density in the scenarios and it was between -9.2 and -7.7. It was between -9.2 and -7.9 when the plants were in medium density and lastly between -9.2 and -7.9 when the plants were dense.

5. CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS

When the results of the analysis are discussed, it is seen that the most suitable scenario is to increase the shortened winter tourism ski season due to climate change. In this study, it was observed that the ambient air temperature was cooled to 0.7 °C when *Pinus sylvestris* L. was used extensively in the area. Erzurum in Turkey as studies in design these cold winter in the city makes an important contribution in terms of tourism and winter tourism in the city should be considered. These studies should be evaluated in planning in terms of management in the designs to be made.

Keywords: Climate change, winter tourism, ENVI-met, Erzurum, Palandöken

1. GİRİŞ

İnsanların etkilerinden kaynaklanan iklim değişikliği, Kuzey Kutbu da dahil tüm dünya için benzeri görülmemiş riskler ortaya çıkarmaktadır (Box vd., 2019) ve devam eden küresel ısınma, ekonomik sektörleri de dahil olmak üzere tüm canlıları da derinden tehdit etmektedir (AMAP, 2018; Schrot vd., 2019). İklim değişikliği, sürdürülebilir turizm gelişimi tartışmasında önemli bir faktör olarak gelişmektedir (Hall vd., 2013; Scott vd., 2008). Yüzyılın sonuna kadar 1,0 °C ile 3,7 °C arasında beklenen küresel ısınmanın (IPCC, 2014), varış noktasından küresel ölçekte turizme çok fazla etkisi olacak, çevresel ve sosyo-ekonomik sistemler üzerinde çok sayıda etkiye neden olacağı öngörülmektedir (Scott vd., 2012; Scott vd., 2016).

İklim değişikliğinin turizm üzerindeki etkisi yaygın olarak doğrulanmış olmasına rağmen, bazı belirsizliklerden dolayı tam olarak anlaşılmamıştır (Liu vd., 2019). Birincisi, iklim değişikliğinin farklı turizm faaliyetleri üzerindeki etkisinin belirsizliği olmasıdır. İklim Değişikliği Hükümetlerarası Panelinde (IPCC, 2014) değerlendirme raporunda iklim değişikliğinin aynı bölgedeki faaliyetler için turizm üzerindeki etkisine ilişkin kanıtlardan, aynı iklim değişikliğinin farklı turizm türleri üzerinde ters etkileri olabilmektedir (Liu vd., 2019).

İklim değişikliği bitkilerin mevsimsel değişimini de etkilemektedir. Japonya’da ağaç renklenmeleri sadece bunu izlemek için gelen turistler açısından o kent için önemli turizm kaynaklarındandır. Japonya’da iklim değişikliğinin ağaç renklenmelerine etkisini araştırmak amacıyla bir çalışma yapılmıştır. Yapılan bu çalışma 1978-2016 yılları arasındaki sonbahar renklenme süreleri incelenerek yapılmıştır. 4 şehirde yaprak sararmaları incelenmiştir ve elde edilen sonuçlara göre, yaprakların renklenme sürelerinin arttığı bunun da gelen turist sayılarında %2,90 ile %3,28 arasında bir artışa sebep olduğu görülmüştür (Liu vd., 2019).

İklim değişikliğinin bir sonucu olarak kış sıcaklığının artması, birçok Kuzey Amerika ekosisteminde (Schwartz ve Reiter, 2000; Schwartz vd., 2006) daha erken büyüme mevsiminin

başlamasına neden olmuştur ve daha erken bir ilkbahar, daha sonraki mevsim kaynak mevcudiyetini ve toprak nemi, evapotranspirasyon ve ekosistemlerde bitki örtüsü karbon alımını içeren biyofiziksel süreçleri etkileyebilmektedir (Yu vd., 2003; Ryu vd., 2008; Petrie vd., 2012). Ladwig vd., (2016), kış iklimindeki değişikliklerin, belirgin bir kış mevsimi olmayan ekolojik bölgelerde bile, yarı kurak ekosistemlerde artan sezon verimliliğini etkileyebileceğini keşfetmiştir. Yapılan çalışmalar her ne kadar güneybatı ABD'nin birçok ardıc ormanında normalde kış mevsiminde kar birikimi yaşamamasına rağmen, artan kış sıcaklıkları, kar erimesine duyarlı ormanlarda gözlemlendiği gibi, erimedeki büyüme mevsiminin daha erken tarihlere doğru kaymasına neden olmaktadır (Baron vd., 2000; Brandes ve Wilcox, 2000). İlkbaharın büyüme mevsiminin daha erken başlamasının ve bununla birlikte daha önce mevcut nemin kullanılmasının, güneybatı ABD'de kış mevsiminde küçük değişimlerin, kaynak mevcudiyetini ve bitki örtüsü değişimini değiştirdiğini öngören mekanizma olduğunu varsayılmaktadır (Petrie vd., 2015).

Avrupa veya Kuzey Amerika'daki birçok alan için, kış turizmi ile antropojenik ısınma arasındaki çok yönlü ilişkiler iyi araştırılmıştır (Steiger vd., 2019). Kayak yapmak veya kar kayağı gibi rekreasyonel aktiviteler, ısınmaya karşı oldukça hassastır. İklim değişikliği, kaynak tabanını sınırlandırarak (doğal kar örtüsü) kış turizmini değiştirir ve kar yağışı olayları arttıkça kar kalitesini düşürmektedir (Elsasser ve Bürki, 2002).

Kanada da yapılan bir çalışma iklim değişikliğinin soğuk hava aktiviteleri, özellikle de kar ve buza bağlı olanlar gibi alpin kayak, snowmobiling, kış festivalleri, kutup ayısı manzaraları ve buzul manzaraları gibi başlıca iklimsel kaynak olarak olumsuz etkilerinin olması beklenmektedir (Hewer ve Gough, 2018).

İklim değişikliği, buna karşı uyum stratejisi olarak kar üretimini etkili bir şekilde hesaba katan Kanada'daki kayak endüstrisi üzerindeki etkisini inceleyen ilk çalışma Scott vd., (2003) tarafından yapılmıştır. Bu araştırma çalışmasında, Ontario'nun merkezinde bulunan sadece bir kayak merkezi (Horseshoe Vadisi) ile sınırlı olan bir çalışma yapılmıştır. Değerlendirme, 21. yüzyıl (2020'ler, 2050'ler ve 2080'ler) boyunca en az ve en büyük değişiklik emisyon senaryosunu içeren Küresel İklim Modeli (GCM) projeksiyonlarına dayandırılmıştır. İklim değişikliği projeksiyonları daha sonra Long Ashton Araştırma İstasyonu Stokastik Hava Üreticisi (LARS-WG) kullanılarak yerel bir iklim istasyonuna istatistiksel olarak küçültülmüştür. Ontario merkezindeki bu iklim değişikliği etki değerlendirmesinin (CCIA) kayak mevsimi uzunluğu ve kar yapma gereklilikleri hakkındaki sonuçlarını vermektedir. Bu yeniden değerlendirmenin sonuçlarına dayanarak, kar yağışının bu bölge için kritik bir adaptasyon stratejisi olduğu, iklim değişikliğinin etkisinin yapay kar yapma dikkate alınmadan daha önce tahmin edilenden önemli ölçüde daha düşük olduğunu gösterdiği ortaya çıkmıştır. Scott vd., (2003), Ontario'daki kayak sezonu uzunluğunun, 2050'lerde, mevcut kar yapma tekniklerine dayanarak hesap yapmıştır. Bununla birlikte, Scott vd. (2003) tarafından öngörülen bu aynı dönem için kar yapma gereksinimlerinde % 161-342 artış olacağı yapılan iklim projeksiyonlarında görülmüştür. Bu bölgedeki kayak endüstrisinin sürdürülebilirliği konusunda endişelerini dile getirmiş ve iklim değişikliğinin kayak turizmi üzerindeki etkisini değerlendirirken bir adaptasyon stratejisi olarak kar yapmayı dikkate alan yeni bir çalışma dalgasına yol açmıştır (Hewer ve Gough, 2018).

Klein vd. (2016), yaptığı bir çalışmada İsviçre Alpleri'ndeki 1970-2015 döneminde kar yağışındaki artışın 1139'dan 2540 metre yüksekliğe kadar bölgeye bakılmaksızın 11 istasyona dayanarak net bir şekilde azaldığını göstermektedir. Özellikle, kar örtüsü daha yüksek

kotlarda, düşük kotlarda azaldığı gibi azaldığını göstermektedir. Bölgeye veya yüksekliğe bakılmaksızın sürekli kar örtüsü süresinin ortalama olarak on yıl içerisinde 8.9 gün kısaltıldığı görülmüştür. Kar örtüsü süresindeki azalma, genellikle ilkbaharda sonbahardan daha yüksek bir sıcaklık artışına bağlı olarak, muhtemelen daha erken kar yağışı yerine, daha erken kar erimesinin sonucudur (on yılda ortalama olarak 5.8 gün). Ortalama olarak, kar sezonu başlaması gerek tarihten 12 gün sonra başlamaktadır ve 1970'ten bu yana bitmesi gereken tarihten 26 gün önce sona ermektedir. Ayrıca, daha sonraki kar başlangıcıyla bağlantılı olarak yıllık maksimum kar örtüsü değerinde genel bir düşüş tespit edilmiştir. Maksimum kar örtüsünün zamanı da daha erken meydana gelmekte ve kar erimesi tarihine çok bağlı değişmektedir. Bahar sıcaklıklarının ve erime döneminin erken başlamasının kar mevsimi üzerindeki etkisini gösteren kar yağışı zamanına çok daha az bağlı olarak değiştiği de görülmüştür (Klein vd., 2016).

Değişen bir iklimin potansiyel etkilerini ve riskleri azaltmak ve ilgili fırsatları geliştirmek için adaptasyon stratejilerinin potansiyelini değerlendirmek, sürdürülebilir turizm ve bölgesel kalkınma için ön şarttır (Steiger ve Scott, 2020). Turizm, doğal ortamın durumu, kişisel güvenlik algıları ve seyahat maliyetlerini karşılayabilme kapasitesi gibi çok sayıda faktörden güçlü bir şekilde etkilenen, iklime duyarlı bir sektördür (Scott vd., 2012). UNWTO vd., (2007) iklim değişikliğini "... 21. yüzyılda turizmin sürdürülebilirliğine en büyük zorluk" olarak kabul etmektedir.

2018'de, Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi (2018), 2050 yılına kadar iklim açısından nötr hale gelmeyi taahhüt eden *İklim Nötr Şimdi* girişimine katıldı ve sektör genelinde iklim eylemini hızlandırmak için çok gerekli işbirliğine ihtiyaç duymuştur (Gössling ve Scott, 2018). Bu nedenle, turizmi gelecekteki kilit bir kalkınma stratejisi olarak planlayan gelişmekte olan birçok ülke için iklim değişikliğinin etkileri planlama ve politika oluşturma, resmi kalkınma yardım programları ve uluslararası adaptasyon müzakerelerinde iyice düşünülmelidir (Gössling vd., 2009; Scott vd., 2012).

2. AMAÇ VE YÖNTEM

Yapılan bu çalışmanın amacı, Dünya genelinde yapılan çalışmalara bakılarak, iklim değişikliğinin kış kentlerindeki etkilerini azaltmak için, kış turizmi açısından önem taşıyan kayak pistlerindeki kış turizmi süresini olumlu yöne çevirmektir. Bu kapsamda alanda bitkisel tasarım açısından ibreli ağaçlar kullanılarak öneri senaryolar oluşturulmuştur (Şekil 1).

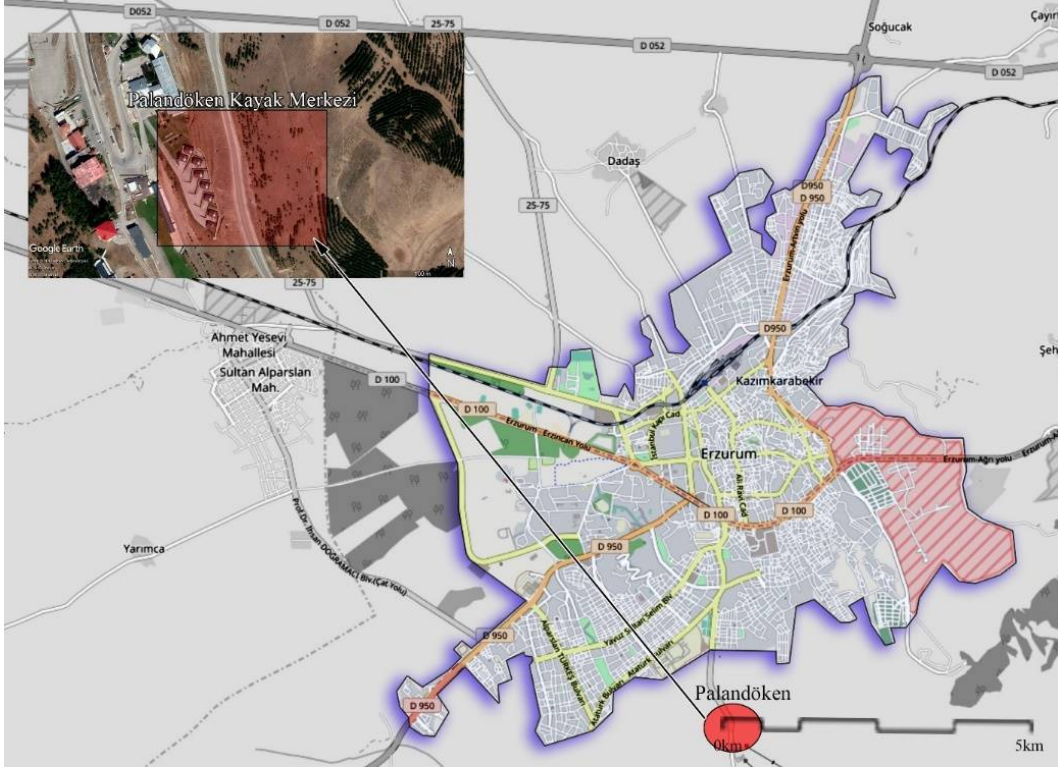


Şekil 1. Alanda kullanılan *Pinus sylvestris* L. (Sarıçam) ağacı

Çalışma yöntemi olarak, alandan 24 saatlik ölçümler 2016-2017 yılları Ocak-Şubat ve Kasım-Aralık aylarında alınmış ve ortalamaları alınmıştır. Ölçümler Erzurum Palandöken Dağındaki Meteoroloji istasyonundan alınan veriler ile sağlanmıştır. Alanın mevcut durumu ve buna ek 3 öneri senaryo ENVI-met programında işlenmiştir. Alan için *Pinus sylvestris* alanda önce seyrek miktarda (65 adet), daha sonra orta miktarda (130 adet) ve son olarak sık kullanılarak (260 adet) alandaki termal konfor seviyeleri araştırılmıştır.

2.1. Araştırma Sahasının Konum Özellikleri

Çalışma alanı Erzurum'daki en yüksek rakıma sahip olan Palandöken Kayak Merkezi olarak seçilmiştir. Kayak merkezinde 2018 yılında yapılmış olan bungalov evlerin olduğu alanda termal konfor durumu çalışılmıştır (Şekil 2).



Şekil 2. Palandöken kayak merkezi konum haritası

Palandöken Kayak Merkezi'nin uzunluğu 70 km, genişliği ise 25 km'dir. 1993 tarihinde Kış Turizm Merkezi olarak ilan edilmiştir. Palandöken Dağları 3 adet kayak merkezini içermektedir. Bunlar; Erzurum Boğazı (Palandöken Kayak Merkezi), Konaklı Kayak Merkezi ve Gez Yaylası'ndan oluşmaktadır. Palandöken Kayak Merkezi 3 bin 176 m yüksekliğindedir. Uluslararası Kayak Federasyonu'nun tescillediği iki pist bulunmaktadır. Palandöken insanlara 5 ay kayak yapmak için imkan sunmaktadır. 2011 tarihinde 25. Dünya Üniversiteler Kış Oyunları'na ev sahipliği yapmıştır (Türkiye Kültür Portalı, 2019).

Kayak mevsimi süresi Kasım ayında başlamaktadır, Nisan sonuna kadar devam etmektedir. Kayak Merkezi'nde 1 teleski, 1 gondol, 10 telesiyej ve 2 baby lift bulunmaktadır. Pistlere bakıldığında ise, 4 doğal, 8 orta ve zor, 7 tane de kolay pist yer almaktadır. Bütün pistlerin toplam kişi kapasitesi aynı anda 12 bin kişiye kayak yapma olanağı sağlamaktadır. New York Times gazetesi belli kriterlere göre belirlediği 41 kayak merkezi arasında Palandökeni 18. Sırada vermiştir. Gelen turistler için konaklama imkanlarına bakıldığında Palandöken Dağı'nda 5 yıldızlı otel 2 tane, 4 yıldızlı otel 1 tane, 3 yıldızlı otel 1 tane ve 2 yıldızlı otel de 1 tane yer almaktadır. Palandöken Kayak Merkezi mesafe olarak da Şehir Merkezi'ne 4 km, havaalanına ise 15 km uzaklıktadır (Türkiye Kültür Portalı, 2019).

Palandöken Dağı, Ejder 3200 Kayak Merkezi'nin uzantısıdır, Erzurum'da bulunur ve doğu-batı yönünde, zirve 3185m'dir (Şekil 3). Erzurum, Türkiye'nin en soğuk illerinden birisidir, kışın 4-5 ay boyunca kar örtüsüyle kaplı olup Türkiye'nin en yüksek rakımda yer alan illerindendir. Palandöken'de normal hava koşullarında kar, yaklaşık 2-3 metre yüksekliğe kadar ulaşabilmektedir (Web:1).



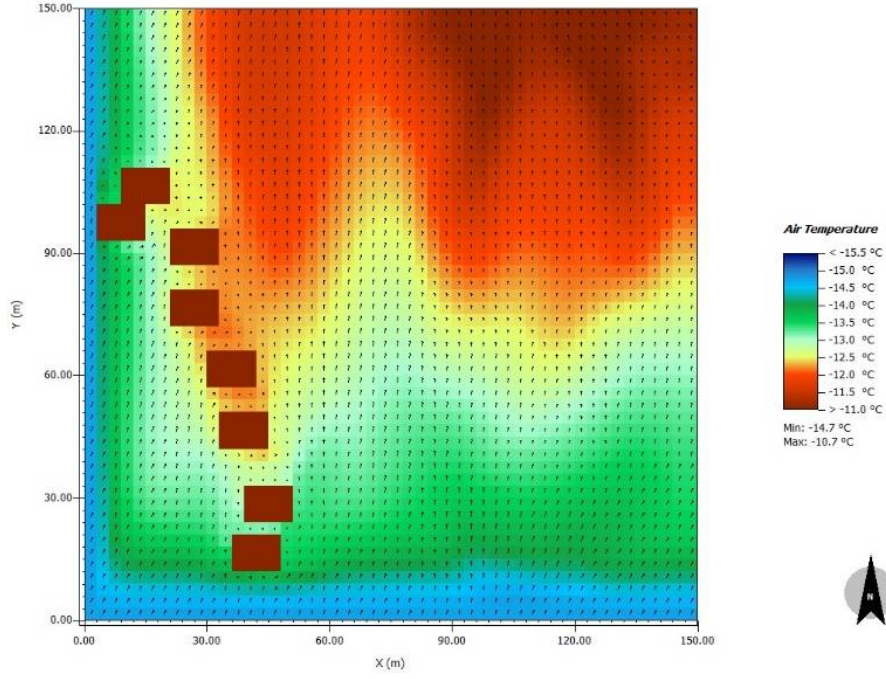
Şekil 3. Palandöken kayak merkezi pist haritası (Web:1)

3. ENVI-MET ANALİZLERİ

Yapılan çalışmada öncelikle alan için hava sıcaklığının nasıl değişeceğini bulmak amacıyla ENVI-met analizleri yapılmıştır.

3.1. Mevcut durum analizi

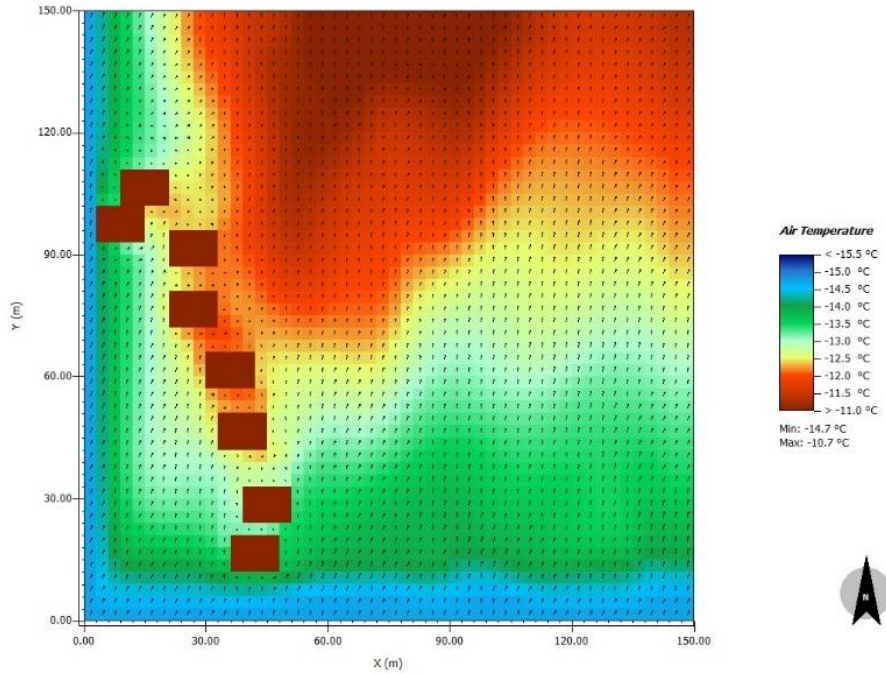
Alanın mevcut durumu analiz edildiğinde ölçülen sıcaklık en düşük -14.7 °C, en yüksek -10.7 °C çıkmıştır (Şekil 4).



Şekil 4. Mevcut durum sıcaklık analizi

3.2. Bitkisel Tasarımın Az Olduğu Senaryo

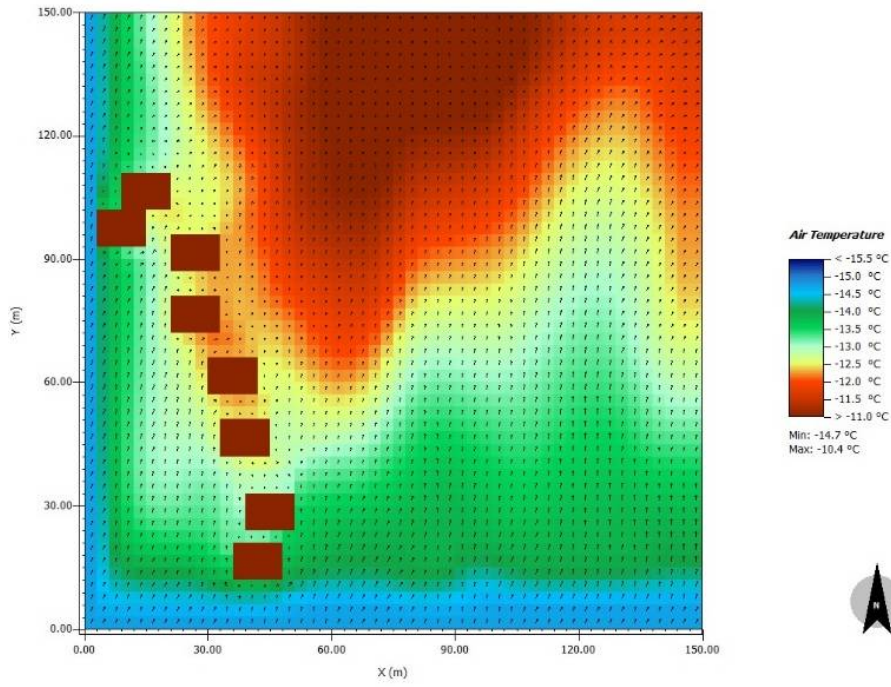
Alan için öneri senaryo olan bitkisel tasarımın az olduğu senaryo analiz edildiğinde ölçülen sıcaklık en düşük -14.7 °C, en yüksek -10.7 °C çıkmıştır (Şekil 5).



Şekil 5. Öneri senaryo bitkisel tasarımın az yoğunlukta olduğu analiz

3.3. Bitkisel Tasarımın Orta Yoğunlukta Olduğu Senaryo

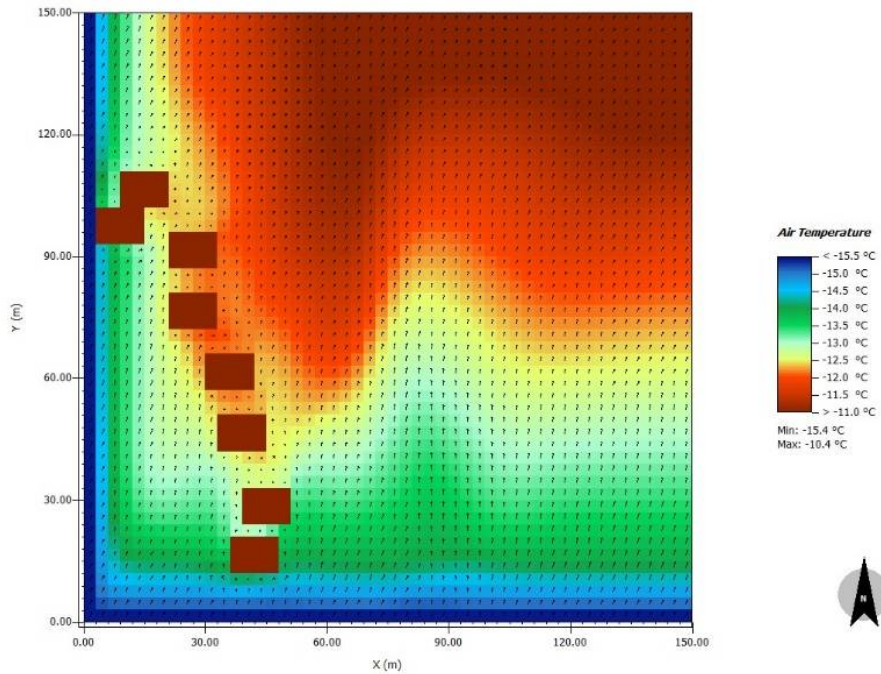
Alan için öneri senaryo olan bitkisel tasarımın orta yoğunlukta olduğu senaryo analiz edildiğinde ölçülen sıcaklık en düşük -14.7 °C, en yüksek -10.4 °C çıkmıştır (Şekil 6).



Şekil 6. Öneri senaryo bitkisel tasarımın orta yoğunlukta olduğu analiz

3.4. Bitkisel Tasarımın Yoğun Olduğu Senaryo

Alan için öneri senaryolardan sonuncusu olan bitkisel tasarımın yoğun olduğu senaryo analiz edildiğinde ölçülen sıcaklık en düşük -15.4 °C, en yüksek -10.4 °C çıkmıştır (Şekil 7).

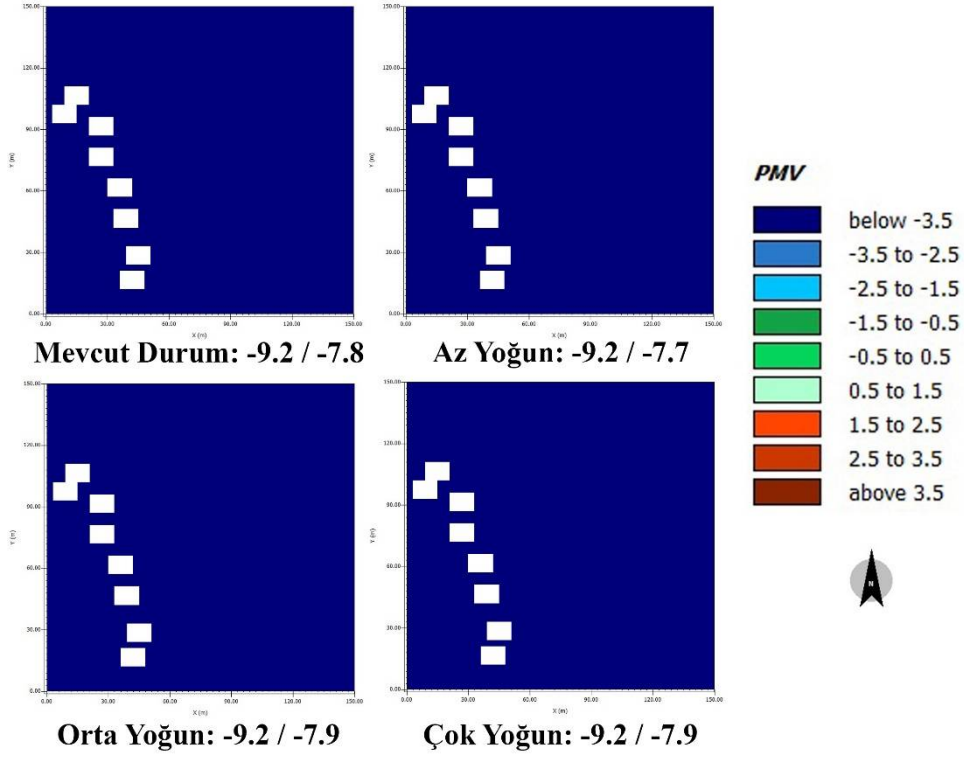


Şekil 7. Öneri senaryo bitkisel tasarımın yoğun olduğu analiz

4. PMV (PREDICTED MEAN VOTE) ANALİZLERİ

Yapılan ENVI-met analizleri ortamdaki hava sıcaklığının bitkisel tasarıma göre değiştiğini göstermiştir. Yapılan bu analizlere göre ortamın termal konforunun değişip

değişmediğini tespit etmek amacıyla alanın mevcut durumu ve öneri senaryolar için PMV analizleri yapılmıştır (Şekil 8).



Şekil 8. Mevcut durum ve senaryoların PMV analizleri

Yapılan PMV analizi, termal konfor açısından tüm kriterleri kapsayarak analiz yapmaktadır. PMV analiz aralığı çıkan sonuçların en düşük ve en yüksek değeri göz önüne alınarak oluşturulmuştur. PMV dış mekan termal konforu anlamak için yaygın kullanılan bir endekstir (Girgis vd., 2016; Potchter vd., 2018).

Tablo 1. PMV Termal İndeks Dereceleri (Matzarakis vd., 1999)

PMV (°C)	Termal Durum	Fizyolojik Stres Derecesi	Renk Aralığı
< -3.5	Çok soğuk	Aşırı Soğuk Stresi	
-3.5 / -2.5	Soğuk	Güçlü Soğuk Stresi	
-2.5 / -1.5	Serin	Orta Soğuk Stresi	
-1.5 / -0.5	Hafif soğuk	Hafif Soğuk Stresi	
-0.5 / 0.5	Rahat	Termal Stres Yok	
0.5 / 1.5	Hafif ılık	Hafif Isı Stresi	

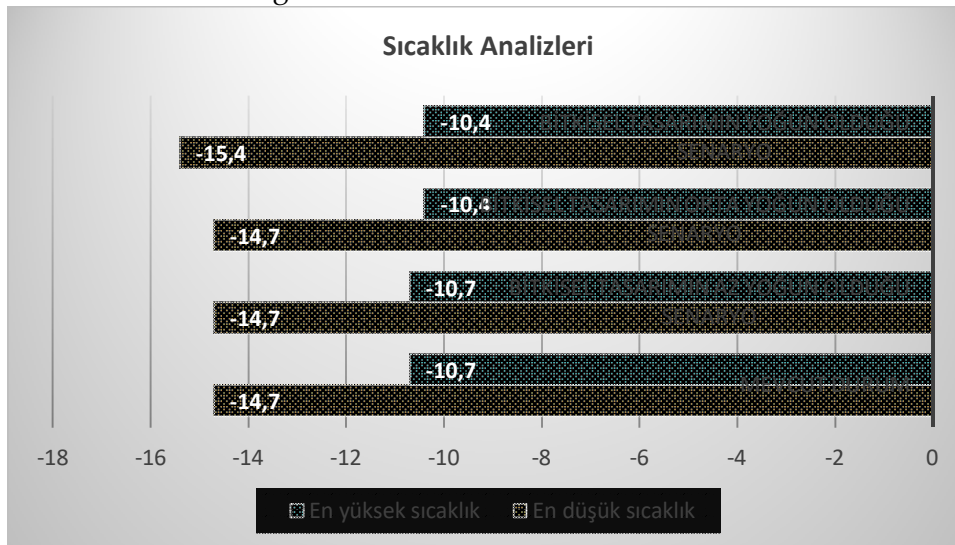
1.5 / 2.5	Ilık	Orta Isı Stresi	
2.5 / 3.5	Sıcak	Güçlü Isı Stresi	
3.5 <	Çok sıcak	Aşırı Isı Stresi	

Çıkan PMV analiz sonuçları incelendiğinde mevcut duruma göre öneri senaryoların termal konfor açısından değişmediği ve etkilemediği görülmüştür. Mevcut durumda PMV analiz sonucu -9.2 ile -7.8 arasında çıkmıştır. PMV analizlerine bakıldığında yapılan senaryolarda bitkilerin az yoğunlukta kullanıldığı durumda (65 adet) termal sıcaklık -9.2 ile -7.7 arasında çıkmıştır. Bitkilerin orta yoğunlukta (130 adet) kullanıldığı durumda -9.2 ile -7.9 arasında, son olarak bitkilerin yoğun kullanıldığı (260 adet) durumda ise -9.2 ile -7.9 arasında çıkmıştır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan analizler sonucunda öneri getirilen senaryolardan yoğun bitkisel tasarımın yapıldığı senaryonun en düşük sıcaklıkları verdiği görülmüştür. Mevcut duruma göre ortamın en düşük sıcaklığını 0,7 °C daha düşürmüştür (Tablo 2). Çıkan çalışma sonucu göstermiştir ki, kış kentlerinde kış turizmi süresinin daha da uzun olması için avantaj sağlanabilmektedir.

Tablo 2. Tüm analizlerin olduğu sıcaklıklar



Yapılan çalışma göstermiştir ki, bitkisel tasarım iklim değişikliğinin getirdiği olumsuz etkileri önlemektedir. Bitkisel tasarımın aynı zamanda hem yaz hem de kış ayları için kent iklimine de olumlu katkılar sağladığı yapılan çalışmalarda görülmüştür (Irmak vd., 2018). Kış kentleri için kış turizminin rolü büyüktür ve bu çalışmada kış turizminin daha uzun sürmesi için olanak vermektedir. Yapılan diğer çalışmalara bakıldığında, örneğin, Alpler bölgesinde, sıcaklıktaki artış kış kayak turizmi üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğu (Klein vd., 2016), ancak diğer turizm çeşitlerinde sezonunun uzaması nedeniyle genel turizm faaliyetleri üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu görülmüştür (Gonseth, 2013). Turizm faaliyetlerinin çeşitliliği göz önüne alındığında, yaygın etkisi olan bazı tipik turizm faaliyetlerinin ayrı ve

özel analiz ve değerlendirmelerinin yapılması gerekmektedir (Liu vd., 2019).

Kentlerde yapılan doğru bitkisel tasarımlar sadece kış turizmi için değil termal konfor açısından da olumlu etkiler sağladığı yapılan diğer çalışmalarda görülmüştür (Mutlu vd., 2018; Yılmaz vd., 2018a; Yılmaz vd., 2018b; Yılmaz vd., 2019).

KAYNAKÇA

- Baron, J. S., Hartman, M. D., Band, L. E., Lammers, R. B. (2000). Sensitivity of a high-elevation rocky mountain watershed to altered climate and CO₂. *Water Resources Research*, 36(1), s.89-99.
- Box, J. E., Colgan, W. T., Christensen, T. R., Schmidt, N. M., Lund, M., Parmentier, F. J. W., Walsh, J. E. (2019). Key indicators of Arctic climate change: 1971–2017. *Environmental Research Letters*, 14(4), 045010.
- Brandes, D., Wilcox, B. P. (2000). Evapotranspiration And Soil Moisture Dynamics On A Semiarid Ponderosa Pine Hillslope 1. *JAWRA Journal of the American Water Resources Association*, 36(5), s.965-974.
- Elsasser, H. ve Bürki, R. (2002). Climate change as a threat to tourism in the Alps. *Climate research*, 20(3), s.253-257.
- Girgis, N., Elariane, S., Elrazik, M. A. (2016). Evaluation of heat exhausts impacts on pedestrian thermal comfort. *Sustainable cities and society*, 27, s.152-159.
- Gonseth, C. (2013). Impact of snow variability on the Swiss winter tourism sector: implications in an era of climate change. *Climatic Change*, 119(2), s.307-320.
- Gössling, S., Hall, C. M., Scott, D. (2009). The challenges of tourism as a development strategy in an era of global climate change. Rethinking development in a carbon-constrained world. *Development cooperation and climate change*, s.100-119.
- Gössling, S., Scott, D. (2018). The decarbonisation impasse: global tourism leaders' views on climate change mitigation. *Journal of Sustainable Tourism*, 26(12), s.2071-2086.
- Hall, C. M., Scott, D., Gössling, S. (2013). The primacy of climate change for sustainable international tourism. *Sustainable Development*, 21(2), s.112-121.
- Hewer, M. J., Gough, W. A. (2018). Thirty years of assessing the impacts of climate change on outdoor recreation and tourism in Canada. *Tourism Management Perspectives*, 26, s.179-192.
- Irmak, M.A., Yilmaz, S., Mutlu, E., Yilmaz, H. (2018). Assessment of the effects of different tree species on urban microclimate. *Environmental Science and Pollution Research*, 25: (16); s.15802–15822. <https://doi.org/10.1007/s11356-018-1697-8>
- Klein, G., Vitasse, Y., Rixen, C., Marty, C., Rebetez, M. (2016). Shorter snow cover duration since 1970 in the Swiss Alps due to earlier snowmelt more than to later snow onset. *Climatic Change*, 139(3-4), s.637-649.
- Ladwig, L. M., Ratajczak, Z. R., Ocheltree, T. W., Hafich, K. A., Churchill, A. C., Frey, S. J., Reinmann, A. B. (2016). Beyond arctic and alpine: the influence of winter climate on temperate ecosystems. *Ecology*, 97(2), s.372-382.
- Liu, J., Cheng, H., Jiang, D., Huang, L. (2019). Impact of climate-related changes to the timing of autumn foliage colouration on tourism in Japan. *Tourism Management*, 70, s.262-272.
- Matzarakis, A., Mayer, H., Iziomon, M. G. (1999). Applications of a universal thermal index: physiological equivalent temperature. *International journal of biometeorology*, 43(2), s.76-84.
- Mutlu, E., Yilmaz, S., Yilmaz, H., Mutlu, B.E. (2018). Analysis of urban settlement unit by ENVI-met according to different aspects in cold regions. 6th annual international Conference on Architecture and Civil Engineering (ACE 2018), oral presentation, 14-15 May 2018, Singapore
- Petrie, M. D., Brunsell, N. A., Nippert, J. B. (2012). Climate change alters growing season flux dynamics in mesic grasslands. *Theoretical and Applied Climatology*, 107(3-4), s.427-440.

- Petrie, M. D., Pockman, W. T., Pangle, R. E., Limousin, J. M., Plaut, J. A., McDowell, N. G. (2015). Winter climate change promotes an altered spring growing season in pinon pine-juniper woodlands. *Agricultural and forest meteorology*, 214, s.357-368.
- Potchter, O., Cohen, P., Lin, T. P., Matzarakis, A. (2018). Outdoor human thermal perception in various climates: A comprehensive review of approaches, methods and quantification. *Science of the Total Environment*, 631, s.390-406.
- Ryu, Y., Baldocchi, D. D., Ma, S., Hehn, T. (2008). Interannual variability of evapotranspiration and energy exchange over an annual grassland in California. *Journal of Geophysical Research: Atmospheres*, 113(D9).
- Schrot, O. G., Christensen, J. H., Formayer, H. (2019). Greenland winter tourism in a changing climate. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 27, 100224.
- Schwartz, M. D., Ahas, R., Aasa, A. (2006). Onset of spring starting earlier across the Northern Hemisphere. *Global change biology*, 12(2), s.343-351.
- Schwartz, M. D., Reiter, B. E. (2000). Changes in north American spring. *International Journal of Climatology: A Journal of the Royal Meteorological Society*, 20(8), s.929-932.
- Scott, D., Amelung, B., Becken, S., Ceron, J. P., Dubois, G., Gössling, S., Simpson, M. (2008). Climate change and tourism: Responding to global challenges. *World Tourism Organization*, Madrid, 230, s.1-38.
- Scott, D., Gössling, S., Hall, C.M. (2012). International tourism and climate change. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change*, 3(3), s.213-232.
- Scott, D., Hall, C. M., Stefan, G. (2012). Tourism and climate change: Impacts, adaptation and mitigation. *Routledge*.
- Scott, D., Hall, C.M., Gössling, S. (2016). A review of the IPCC Fifth Assessment and implications for tourism sector climate resilience and decarbonization. *Journal of Sustainable Tourism*, 24(1), s.8-30.
- Scott, D., McBoyle, G., Mills, B. (2003). Climate change and the skiing industry in southern Ontario (Canada): exploring the importance of snowmaking as a technical adaptation. *Climate research*, 23(2), s.171-181.
- Steiger, R., Scott, D. (2020). Ski tourism in a warmer world: Increased adaptation and regional economic impacts in Austria. *Tourism Management*, Volume 77, April 2020, 104032
- Steiger, R., Scott, D., Abegg, B., Pons, M., Aall, C. (2019). A critical review of climate change risk for ski tourism. *Current Issues in Tourism*, 22(11), s.1343-1379.
- Yılmaz S., Irmak M.A., Mutlu B.E., Yılmaz Z. (2019). Analysis of the effect of different exterior front claddings on thermal comfort in sustainable environment by ENVI-met: Atatürk University Campus. Oral presentation ID-A-USP-033, International Civil Engineering and Architecture Conference, ICEARC 19, 17-20 Apr., Trabzon/Turkey
- Yılmaz, S., Mutlu, E., Yılmaz, H. (2018a). Alternative Scenarios For Ecological Urbanizations Using ENVI-met Model. *Environmental Science and Pollution Research*, 25 (26): 26307–26321; Doi: 10.1007/S11356-018-2590-1, Wos:000443329100060
- Yılmaz, S., Mutlu, E., Yılmaz, H. (2018b). Quantification of Thermal Comfort Based on Different Street Orientation in Winter Months of Urban City Dadaşkent. Doi: 10.17660/Actahortic.2018.1215.12, Edsg. Pennisi, L. Cremonini, T. Georgiadis, F. Orsini, G.P. Gianquinto, Isbn: 978-94-62612-12-9, Issn: 0567-7572 (Print) 2406-6168 (Electronic) , Acta Horticulturae, 1215: s.67-72
- Yu, F., Price, K. P., Ellis, J., Shi, P. (2003). Response of seasonal vegetation development to climatic variations in eastern central Asia. *Remote Sensing of Environment*, 87(1), s.42-54.

Raporlar

- AMAP (2009). AMAP (Arctic Monitoring and Assessment Programme) The Greenland ice sheet in a changing climate: Snow, water, ice and permafrost in the arctic (SWIPA) 2009 D. Dahl-Jensen, J. Bamber, C.E. Bøggild, E. Buch, J.H. Christensen, K. Dethloff, et al. (Eds.), Oslo: Norway: Arctic Monitoring and Assessment Programme
- IPCC-Intergovernmental Panel on Climate Change. (2014). Climate change 2014: synthesis report. Contribution of working groups I, II and III to the fifth assessment report of the intergovernmental panel on climate change, pp. 151. IPCC.
- United Nations World Tourism Organization (UNWTO). (2007). Davos Declaration: Climate Change and Tourism, Responding to Global Challenges.
- World Travel & Tourism Council. (2018). Travel & Tourism: Economic Impact 2018 Albania. World Travel & Tourism Council (WTTC).

İnternet Kaynakları

- Web:1. ejder3200.com, (2019). <https://www.ejder3200.com/Home/InteraktifHarita>, adresinden (24 Kasım 2019) erişildi.
- Türkiye Kültür Portalı, (2019). <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/erzurum/TurizmAktiviteleri/palandoken-kayak-merkezi>, adresinden (25 Kasım 2019) erişildi.

ON İKİNCİ BÖLÜM

KIŞ KENTLERİNDE AÇIK-YEŞİL ALAN FONKSİYONLARININ TURİZM ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ: ERZURUM KENTİ ÖRNEĞİ

THE EFFECTS OF OPEN-GREEN FUNCTIONS ON TOURISM IN WINTER CITIES: A CASE OF ERZURUM CITY

Ali Can Kuzulugil¹

Başak Aytatlı²

Nalan Demircioğlu Yıldız³

Enes Avcı⁴

EXTENDED SUMMARY

1. INTRODUCTION

In the early periods, while a cave was sufficient for shelter, small settlements, villages, towns and cities were established with the development of technology with the desire and necessity of settling. The cities, which were established in line with the needs, demands and demands of the people and developed in many ways, have gained identities that will come to the forefront with their different characteristics. Cities offer different recreational opportunities for people to relax, have fun and socialize in daily rush. It is defined as important places that can meet these needs in urban open-green spaces. On the other hand, open-green areas increase the value of urban identity and contribute to the development of urban tourism. Open-green spaces, which have many aesthetic and ecological functions, are beneficial for health and especially for human psychology. The protection of the world's ecological balance and the creation of open-green space systems that can meet the demands of people play an active role in eliminating the current global warming problem. Open-green spaces have many positive effects on people living in their environment, such as health, economic and aesthetics. Other services of urban green spaces have many important functions, such as improving urban air quality, carbon sequestration and providing habitat by increasing biodiversity.

In recent years, short-term trips to cities in order to carry out social and cultural activities, namely city tourism, have been developing. Open-green areas are the source of attraction for urban tourism. People take into account urban open-green areas when

1 Arş. Gör. Atatürk Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı ABD, ali.kuzulugil@atauni.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-2288-6749

2 2Arş. Gör. Atatürk Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı, bashakayt@gmail.com.tr, ORCID ID: 0000-0002-4039-293X

3 3 Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı ABD, nalandemirciogluylidiz@hotmail.com.tr, ORCID ID: 0000-0002-4871-1579

4 Yüksek Lisans Öğrencisi Atatürk Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı ABD, enesavcii58@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-2614-1210

determining their tourism routes.

As a result, If our country will be discussed dynamics and potential, tourism is one of the most promising source for Turkey. In this context, the aim of this study is to determine the importance of the open-green areas of Erzurum in terms of tourism and to make suggestions for the contribution of the city to the future of tourism. Thus, the contribution of sustainable city tourism to the open-green area arrangements of Erzurum was determined.

2. AIM AND METHOD

This study was carried out in two stages in order to develop urban tourism in our country and Erzurum, to determine the expectations of tourists about urban open-green areas and to advance urban tourism in order to support winter tourism. In the first stage of the study, a literature review was made and also interviews were made with local enterprises and public institutions and their opinions were taken about tourism potential of Erzurum city. In the second phase of the study, the number of tourists in. When determining the number of questionnaires to be conducted, the error margin of the sample was determined as ± 0.05 deviation rate and the population size was over 100.000 people and it was determined to be 386. However, due to lack of tourism season for Erzurum, the number of participants could not be reached and 87 domestic and foreign tourists were surveyed.Characteristics of the Research Area

2.1. Characteristics of the Research Area

Erzurum, which is selected as a study area, is a province in Eastern Anatolia with an average height of 1950 m. Forests are weak in terms of presence while covering large areas, forming meadows and steppe vegetation. The open-green areas and historical built environment in the city center which have touristic value constitute the study area.

3. FINDINGS

Individual characteristics of domestic and foreign tourists participating in the survey were determined by frequency analysis. 58% of the local tourists are female and the number of university graduates is the majority. Individuals were asked questions about their knowledge and experience on green space use. When determining the route of travel, the question of whether the city considers the presence of green spaces was asked and both domestic and foreign tourists mostly answered "yes.. They answered "yes oranında to 75% of the question whether local and foreign tourists take into account the green areas of the city when choosing a holiday destination. As a result, could you write the natural or cultural places you visited in the city of Erzurum to the surveyed tourists? The question was asked and the local tourists listed the Madrasah, Çifte Minareli Madrasah, Bastions and Yakutiye Madrasah among the first three places. Foreign tourists have mentioned the natural landscape such as Tortum Lake, Tortum Waterfall and Botanic Park in their first choice.

4. CONCLUSIONS AND RECOMMENDATIONS

The reasons why cities are preferred vary. In order for urban tourism to continue its activities in the long term, it is necessary to identify the attractions of the city well. With urbanization, the requirements increase and the open-green area systems, which are important

in the tourism factor, become the focal points of the cities. In order to ensure sustainable urban tourism, open-green spaces, public spaces and historical sites need to be environmentally protected. Conservation-use balance and ecological approaches to the present day in the planned way to manage the returns of tourism in the city more tourists. In the study we conducted in the city of the local tourists in the foreground of historical architectural environment, and all participants defended the positive contribution of the open-green area to the city.

As a result, the city of Erzurum has open-green areas with different characteristics. Qualifications of these areas should be increased and new ones should be made in order to serve both urban people and domestic and foreign tourists better. In this context, the nature and configurations of open-green areas that can be proposed for the city of Erzurum should be increased mainly for urban open-green areas and developed for tourism. It has been determined that the urban open-green areas, in particular, that the city is not promoted sufficiently, should be introduced by the relevant institutions and organizations. In addition, indoor spaces should be established in order to use the outdoor spaces of the city for 12 months. In line with the developing technology and demands, different recreational opportunities should be offered in urban-open green spaces. These should be open-green areas that can serve the urban agriculture, education and entertainment sectors. For local and foreign tourists, a tourism route should be established in order to protect and restore the historical fabric that constitutes the city identity and to create urban attraction points and economic development.

Keywords: Tourism, Recreation, Open-green area, Erzurum City

1. GİRİŞ

Geçmişten günümüze kadar, insanoğlu konaklama, barınma ve yeme-içme gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak için doğayla iç içe olmuştur. Bu süreçte hem kırsal hem de kentsel alanlarda doğal ve kültürel peyzaj alanlarında yaşamlarını devam ettirmişlerdir (Zeğerek ve Ortaçeşme 2012). İnsan nüfusunun artması ile birlikte kentsel yaşam alanlar büyümektedir. Kentsel bölgelerdeki dünya nüfusunun 2050 yılına kadar 6,4 milyar olacağı tahmin edilmektedir (Leyton, 2013). Teknolojinin de hızla gelişmesi ile birlikte kentlerde meydana gelen büyüme her geçen gün artmaktadır. Kentleşmenin hızla gelişmesi insanlara, sosyal ve kültürel bazı yararları sunmakla birlikte, suni ve sağlıksız bir ortamda yaşama durumu oluşturmaktadır (Önder ve Polat,2012). Bu durumların oluşumunu engellemek ve yaşam kalitesini artırmak için çalışmalar yürütülmelidir (Sevim vd., 2019). Günümüzde kentsel yaşam kalitesini artıran ve kimlik kazandıran açık-yeşil alanlar önemli yere sahiptir. Hem estetik hem de ekolojik birçok işlevi olan açık-yeşil alanların turizme de katkıları olmaktadır (Zeğerek ve Ortaçeşme 2012).

Açık ve yeşil alanlar birçok uzman tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Genel anlamda açık alan kavramı kent yapısı içerisinde yer alan önemli elemanlardan olup, mimari yapılar ve ulaşım ağı dışında kalan mekanlar olarak tanımlanmaktadır (Öztan,1968). Başka bir deyişle alan kullanımlarını birleştiren veya ayıran farklı karakterlerde birçok mekan oluşumuna olanak sağlayan doğal ve ya yapay araziler olarak tanımlanmaktadır (Gold, 1980). Yıldızcı (1982)' ya göre ise açık alan; tarım alanları, sulak alanlar, koruluk ve ormanlar gibi doğal arazi kullanımları veya parklar, oyun alanları, spor tesisleri ve rekreasyona fırsat sunan kentsel mekanlar haricinde kalan boş alanlardır. Yeşil alan kavramı ise genellikle, kırsal ve

kentsel düzeyde açık alan olarak nitelendirilebilmekte olup, bitkisel örtü ile kaplanmış doğal ve yarı doğal alanlar olarak tanımlanmaktadır (Öztan,1968). Bir başka tanımda ise, yapay malzemeye kaplanmış alanlar haricinde kalan, bahçeler, spor alanları, mezar yerleri, kent ormanı ve özel bahçelerden oluşan bir şehir içindeki tüm yeşil alanların toplamı olarak tanımlanır (Haq, 2011; Galeeva vd., 2014; Kabisch vd., 2016). Açık-yeşil alanlar tanımlardan da anlaşılacağı üzere ayrı kavramlar olarak da kullanılmaktadır. Fakat uygulamada bu iki kavram birçok noktada ortak paydada buluşmaktadır. Bu nedenle bu kavramları ayrı düşünmek yerine açık-yeşil alanlar olarak kullanılması daha uygun olacaktır (Gül ve Küçük, 2001). Açık-yeşil alanların, çevrelerinde yaşayan insanlara sağlık, ekonomik ve estetik gibi pek çok olumlu etkisi bulunmaktadır (Önder ve Polat, 2012). Kentsel yeşil alanların diğer hizmetleri arasında kentsel hava kalitesinin iyileştirilme, (Pugh vd. , 2012) karbon tutma (Townsend- vd., 2010) ve biyolojik çeşitlilik oluşumunu artırarak habitat sağlama gibi birçok önemli işlevi bulunmaktadır (Sveström vd., 2006). Ayrıca, açık-yeşil alanların birçok kente kimlik kazandırarak ön plana çıkmasını sağladığı da bilinmektedir. Bununla beraber nitelikli açık-yeşil alanlar kentleri, kullanıcılar ve ziyaretçiler tarafından ilgi çekici hale getirmekte ve turizm hareketliliğini artırmaktadır (Chaudhry ve Tewari, 2010; Zeğerek ve Ortaçeşme 2012). Dünya Sağlık Örgütü, kişi başına düşen yeşil alan miktarının en az 9 metrekare olması gerektiğini, 10-15 m² (metrekare) ideal büyüklük olduğunu belirtiyor. Gelişmiş ülkelerde kişi başına düşen açık-yeşil alan miktarı yaklaşık 20 m² iken, Türkiye’de 1 ile 9 m² arasında değişmektedir. Bunun sonucunda, ülkemiz kentlerinin nitelikli açık-yeşil alan miktarının artırılması gerekmektedir (Yıldız ve Yılmaz, 2003; Karataş ve Kılıç 2017).

Son yıllarda, sosyal ve kültürel aktiviteler yapmak amacıyla kentlere yapılan kısa süreli geziler, yani kent turizmi gelişmektedir. Kent turizminin artma nedeni, insanların yeni yerler keşfederken, folklorik yapısını, gastronomisini ve yöresel ürünlerini alabilecekleri ve hoş zaman geçirebilecekleri bölgelere doğru hareket etme isteğidir (European Commission 2000). Bunun yanı sıra kent turizmi açısından önemli olan kentler, kültür mirası, özgün/tarihi mimarisi, doğal ve eşsiz manzaraları ve kentsel-açık yeşil alan bakımından zengindir. Özetle, açık-yeşil alanlar kent turizmi için çekim kaynağıdır. İnsanlar turizm rotalarını belirlerken kentsel açık-yeşil alanları dikkate almaktadır (Chaudhry ve Tewari, 2010; Majumdar vd. 2011). Ülkemiz için kent turizmi 2007 yılından itibaren Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından ele alınmıştır (KTB 2007). Ancak, kent turizmi çalışmaları incelendiği zaman, açık ve yeşil alan sistemlerinin incelenmediği görülmektedir. Önemli turizm potansiyeline sahip olan ülkemiz için kitle turizmini karşılayabilecek nitelikte, özgün doğru stratejilerle planlanmış ve farklı alternatiflerin sunulduğu kentsel turizm potansiyelini geliştirmelidir (Zeğerek ve Ortaçeşme 2012). Bundan dolayı kentlerdeki peyzaj değeri yüksek olan park, meydan ve diğer açık-yeşil alanlar büyük potansiyele sahiptir ve özenle düzenlenmesi gerekmektedir (KTB 2007).

Gelişmiş kentler için kentsel turizm kavramı gelir kaynağı iken, geleneksel ekonominin zayıf olduğu birçok şehirde, kentin imajını artırmak, canlılık vermek ve fiziksel olarak yenilenmek için turizme gerekli önemin verilmesi ve yeterli yatırımın yapılması gereklidir (Law, 1993). Sürdürülebilir kent turizmi kavramında, gereksinimleri karşılayan ve turistlere kucak açan cazibe merkezi haline getirmek hedeflenmektedir (URL-1, 2019). Bu bağlamda, kentsel açık-yeşil alan düzenlemelerinin de yapılması kentsel turizmin gelişmesi için önem arz etmektedir. Erzurum Kenti kış turizmi ile ön plana çıkmaktadır. 2011 Üniversiade Üniversite kış olimpiyatlarının düzenlenmesi kentin sahip olduğu kış turizm potansiyelini artırmıştır. Erzurum’un kış turizmi potansiyelinin yanı sıra, kentin tarihi dokusu, iklimi, jeomorfolojik yapısı ve ulaşım kolaylığı gibi nedenlerde turizm potansiyelini artırmaktadır (Ağger, 2011).

Bütün bu etkenler değerlendirildiğinde, Erzurum Kenti'nde yer alan kentsel açık-yeşil alan düzenlemelerinin önemini artmaktadır.

Ülkemiz dinamikleri ve potansiyelleri ele alınacak olursa, turizm Türkiye için gelecek vadeden kaynaklardan biridir. Bu bağlamda çalışmada, Erzurum kenti açık-yeşil alanlarının turizm açısından önemini belirlenmesi ve kentin turizm geleceğine katkı sağlaması için öneriler getirilmeye çalışılmıştır. Böylece, Erzurum kenti açık-yeşil alan düzenlemelerinin sürdürülebilir kent turizminin katkıları belirlenmiştir.

2. AMAÇ VE YÖNTEM

Ülkemiz ve Erzurum özelinde kent turizminin geliştirilmesi, turistler tarafından kentsel açık-yeşil alanlarla ilgili beklentilerinin saptanması ve kış turizmine destek vermek için kent turizminin ileriye taşınması amacıyla yürütülen bu çalışma, iki aşamalı olarak uygulanmıştır. Çalışmanın ilk aşamasında konuyla ilgili literatür taraması yapılmış, kent turizmi ve açık-yeşil alanlarıyla ilgili olan, KUDAKA, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Belediyeler ve diğer kurum kuruluşların turizm çalışmaları hakkında araştırma yapılmıştır. Ayrıca, yerel işletmelerle görüşmeler sağlanarak, Erzurum kenti turizm potansiyelleri hakkında görüşleri alınmıştır.

Çalışmanın ikinci safhasında ise, ilgili kurumlardan alınan izinler sonrasında, saha çalışmaları yapılmıştır. Erzurum İl Kültür ve Turizm müdürlüğü 2017 yılı verilerine göre kenti ziyaret eden turist sayısı 420.000 kişi civarındadır (S-2). Yapılacak olan anket sayısı belirlenirken örneklimin hata payı ± 0.05 sapma oranıyla ve evren büyüklüğü 100.000 kişi üzeri olduğu için 386 olarak belirlenmiştir (Aksoy, 2006). Fakat Erzurum kenti için turizm sezonu olmaması nedeniyle belirlenen katılımcı sayısına ulaşamamış ve 87 yerli ve yabancı turiste anketler uygulanmıştır. Anket çalışması şeklinde uygulanan saha çalışmaları, Erzurum kent merkezi, özellikle tarihi yapıları çevrenin bulunduğu Cumhuriyet Caddesi, 1. Etap Kale çevresi düzenleme alanı, yine aynı bölgede yer alan Çifte Minareli Medrese, Yakutiye Kent Meydanı, Havuzbaşı kent meydanı, Rüstem Paşa Bedesteni gibi tarihi yapıları çevre ve açık-yeşil alanlarda yürütülmüştür. Ayrıca kent için henüz turizm sezonunun başlamamış olması nedeniyle, Palandöken ve kent merkezinde yer alan otellerde, tren garında, otobüs terminalinde ve havalimanında da anket çalışması yapılmaya çalışılmıştır. Anket çalışması Türkçe ve İngilizce olarak hazırlanmıştır. Katılımcıların bireysel özellikleri, genel açık ve yeşil alan bilgi ve deneyimleri ve seyahat rotası belirleme kriterleri sorulmuştur. Elde edilen veriler ve birbirleriyle ilişkileri SPSS'te "frekans analizleri, Independent T ve Ki kare testleri ile analiz edilmiştir.

Yapılan anket çalışması Erzurum Kenti'nde yer alan açık ve yeşil alanların kent turizmine katkısını belirlenmek amacıyla titayla hazırlanarak uygulanmıştır. Turistlerin yeşil alanlara ilişkin bilgi, deneyim ve isteklerini belirlemek hedeflenirken, aynı zamanda genel seyahat rotalarını nasıl çizdiklerini ortaya koymak hedeflenmiştir. Ulaşım, konaklama, gezi, kente geliş sebebi ile tüm bu seçimler yapılırken, mevsimsel özellikler ve her aşamada açık-yeşil alan bağlantısının ne denli önemli olduğunu ortaya koyacak sorular katılımcılara yöneltilmiştir.

2.1. Araştırma Sahasının Konum Özellikleri

Çalışma alanı olarak seçilen Erzurum, Doğu Anadolu bölgesinde yer alan yüksekliği

ortalama 1950 m olan genel geçimini tarım ve hayvancılıktan sağlayan çetin iklim şartlarına sahip bir ilimizdir. Geniş alanları kaplayan, çayırlar ve Step bitki örtüsünü oluştururken, Orman varlığı bakımından zayıftır (URL-2, 2019). Kent merkezi içerisinde yer alan ve turistik değeri olan açık-yeşil alanlar ve tarihi yapıları çevre çalışma alanını oluşturmaktadır (Şekil 1).



Şekil 1: Araştırma sahasının konumu

2.2. Erzurum Kenti Açık-Yeşil Alanları

Erzurum kenti açık-yeşil alanlarının turizme katkılarını belirlemek amacıyla bu çalışma yapılmıştır. Önemli parklar, meydanlar, tarihi yapıları çevre ve kentin diğer yeşil alanlarında yerli-yabancı turistlere kent ve peyzaj alanları hakkında sorular sorulmuştur. Ülkemizde, kentler için yeşil alan yeterliliğinin belirlenmesi amacıyla belirli yasa ve yönetmelikler oluşturulmuştur. 20.07.1972 tarihinde 6785 sayılı "**İmar Kanunu**"na göre kişi başına 7 m² olan yeşil alan miktarı 02.09.1999 tarihinde 10 m²'ye yükseltilmiştir (Anonim,1999). Erzurum kenti için ise; 2015 imar verilerine göre aktif ve pasif açık-yeşil alan miktarı 672,90 ha olarak bulunmuştur. Kent merkezinde yer alan park alanları toplam 120,24 ha olarak tespit edilmiştir. Sonuç olarak; Erzurum kent merkezi aktif ve pasif yeşil alan varlığı birlikte değerlendirildiğinde, kişi başına 49,4 m², mevcut aktif yeşil alanlar (86,43 ha) değerlendirildiğinde kişi başına 2,28 m² yeşil alan düşmektedir (Yıldız vd., 2019). Kentte Olimpiyat Parkı, Ata Botanik Bahçesi, 100. Yıl Parkı, Haydar Aliyev Bulvarı, Kent ve Abdurrahman Gazi Kent Ormanı, (Tabyalar) Nene Hatun Tarihi Milli Parkı, Erzurum Kalesi, Çifte Minareli Medrese, Yakutiye, Havuzbaşı ve İstasyon Meydanı gibi önemli açık yeşil alanlar bulunmaktadır. Ayrıca, kent merkezinde dağınık ve küçük parçalar halinde yer alan mevcut açık yeşil alanların yeşil alt yapı sistemi ile bağlanması, yeşil alanların etkinliğini artırırken, kent insanının yaşam kalitesini de artıracaktır.

3. BULGULAR

Ankete katılan yerli ve yabancı turistlere ait bireysel özellikler frekans analiziyle belirlenmiştir. Yerli turistlerin %58'i kadın bireylerden oluşmakta ve üniversite mezunu bireylerin sayısı çoğunluktadır. (Tablo 1).

Tablo 1. Ankete katılan yerli turistlerin demografik özellikleri

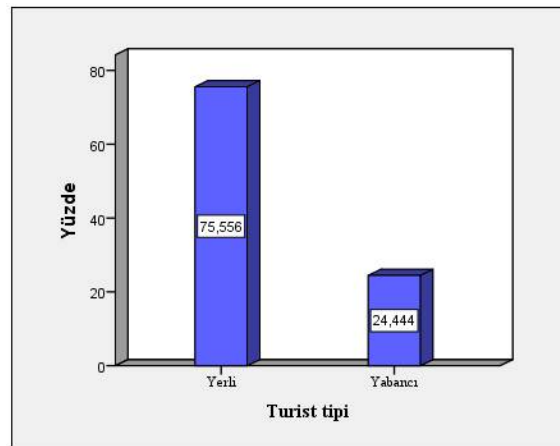
Ankete katılan yabancı turistlerin ise %17'si kadın bireylerden oluşmaktadır. Bireylerin %10'u özel sektörde çalışmaktadır (Tablo 2).

Bireysel özellikler	Veriler	Toplam Sayı (n)	Yüzde (%)
Yaş	14-19 yaş	11	19,3
	20-34 yaş	36	63,2
	35-44 yaş	2	3,5
	45-49 yaş	6	10,5
	60 yaş üzeri	2	3,5
Cinsiyet	Erkek	24	42,1
	Kadın	33	57,9
Eğitim Durumu	Okur-yazar	1	1,8
	İlköğretim	1	1,8
	Lise	8	14,0
	Lisans	40	70,2
	Ylisans	6	10,5
	Doktora	1	1,8
Meslek	Memur	3	5,3
	İşçi	8	14,0
	Öğrenci	34	59,6
	Emekli	2	3,5
	Serbest Meslek	2	3,5
	Özel sektör	6	10,5
Gelir durumu	1000tl altı	21	36,8
	1000-2000 tı	5	8,8
	2000-3000tl	14	24,6
	3000tl üstü	12	21,1

Tablo 2. Ankete katılan yabancı turistlerin demografik özellikleri

Individual features	Datas	Frequency (n)	Percent (%)
Age	14-19	0	
	20-34	26	86,7
	35-44	4	13,3
	45-49	0	
	60	0	
Gender	Man	13	43,3
	Woman	17	56,7
Education	Literate	0	
	Primary education	0	
	High school	0	
	License	13	43,2
	graduate	7	23,3
	Doctorate	10	33,3
Occupation	Officer	0	
	Worker	2	6,6
	Student	18	60
	Self-employment	0	
	Retired	0	
	Private sector	10	33,3
Income	1000€	20	76,9
	1000-2000€	4	15,3
	2000-3000€	2	7,6
	3000€ and more	0	

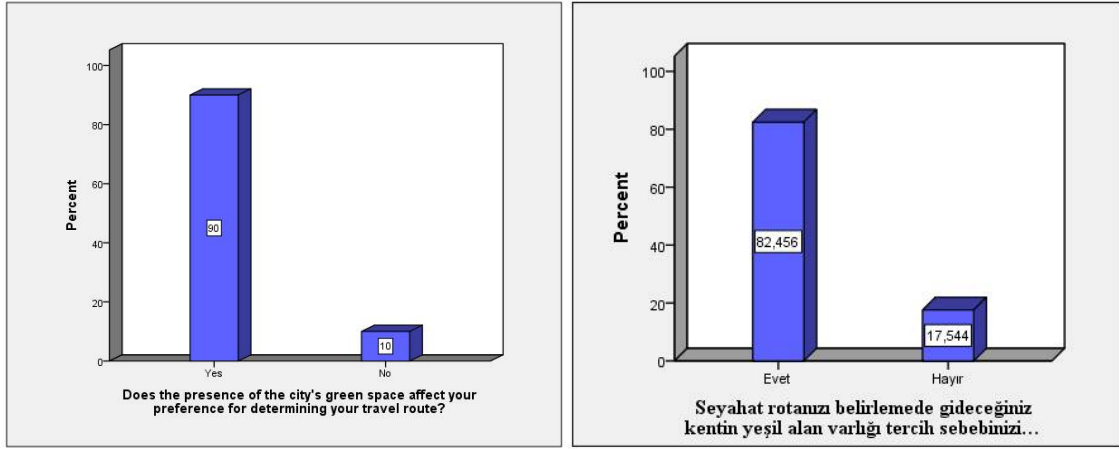
Ankete katılan bireyler daha çok yerli turistlerden oluşmaktadır (Şekil 2).



Şekil 2: Turistlerin vatandaşlık tipi

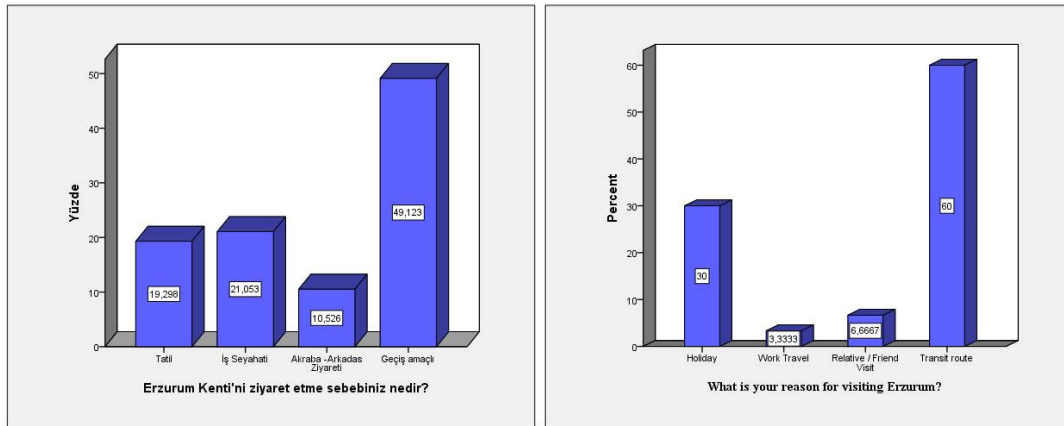
Bireylere yeşil alan kullanımı hakkındaki bilgi ve deneyimlerine dair sorular

sorulmuştur. Seyahat rotası belirlerken kentin yeşil alanların varlığını dikkate alıp almadıkları sorusu sorulmuş ve hem yerli hem de yabancı turistler “evet” cevabını çoğunlukla vermişlerdir (Şekil 3).



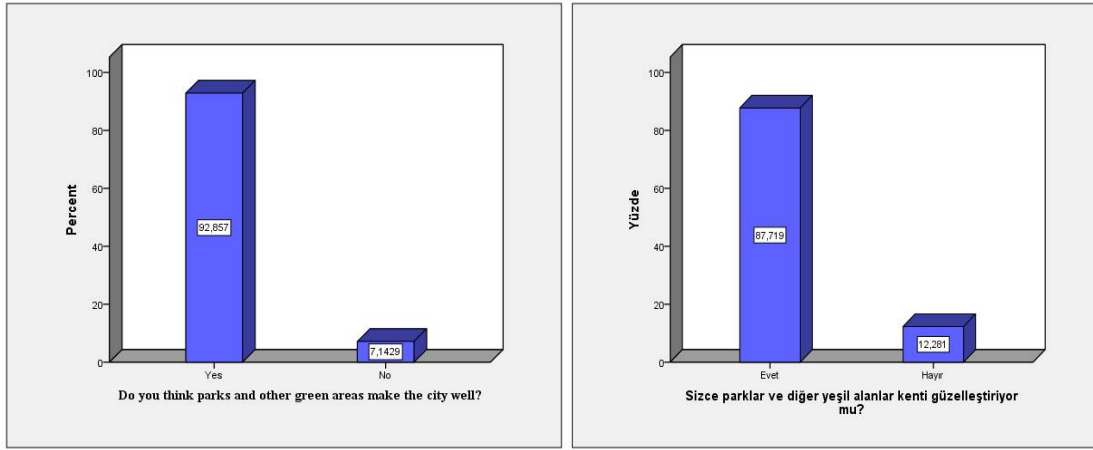
Şekil 3: Yerli/Yabancı turistlerin yeşil alan varlığına göre tatil rotaları

Turistlere Erzurum Kenti'ni tercih etme sebepleri sorulmuş ve yerli turistlerin %19'u tatil amaçlı, yaklaşık %49'u ise bir başka yere giderken kısa süreli ziyaret amaçlı kente geldiklerini belirtmişlerdir. Yabancı turistlerin ise %30'u tatil amaçlı Erzurum'da bulunmaktadır (Şekil 4).



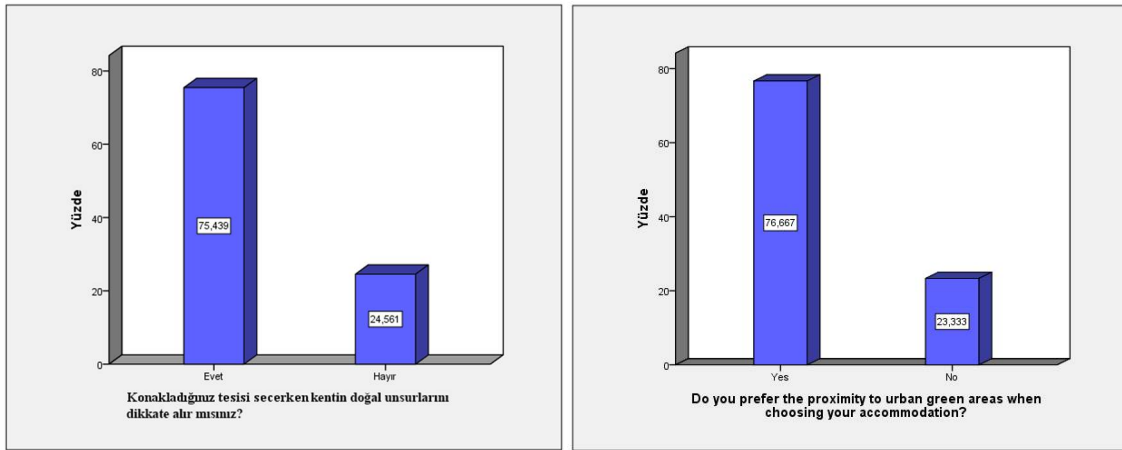
Şekil 4: Erzurum Kentini Ziyaret etme sebebi

Katılımcılara genel olarak parklar ve diğer yeşil alanların bir kente güzellik katıp katmadığına dair sorulan soruya hem yerli hem yabancı turistler %90 oranında “evet” cevabını vermişlerdir (Şekil 5).



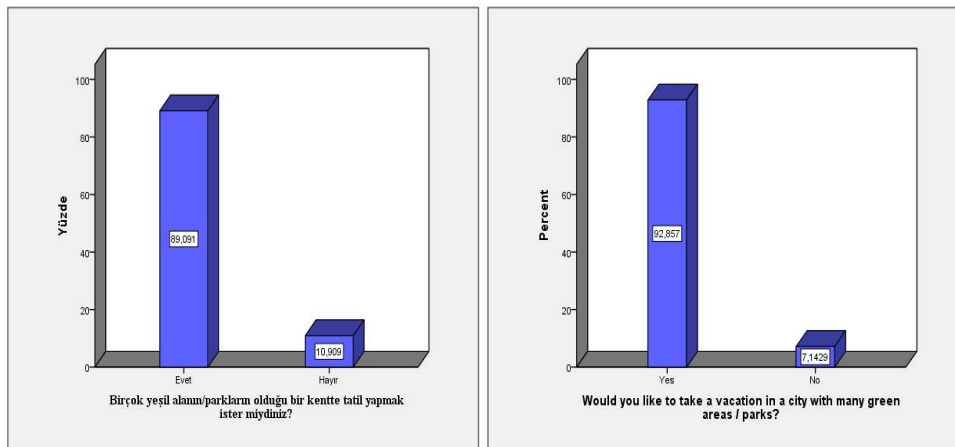
Şekil 5: Açık-yeşil alanlar bir kenti güzelleştirir mi?

Yerli ve yabancı turistlere tatil yeri seçerken kentin doğal unsurlarını dikkate alıp almadıkları sorusuna, %75 oranında “evet” yanıtını vermişlerdir (Şekil 6).



Şekil 6: Yerli /Yabancı turistlerin kent doğasını önemseme durumu

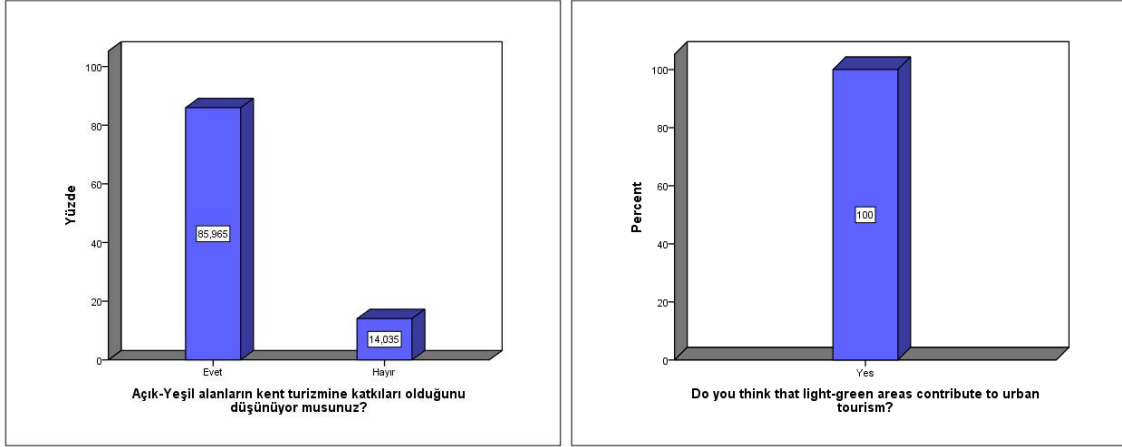
Turistlere seyahat rotalarını belirlerken “Birçok yeşil alanın/parkların olduğu bir kentte tatil yapmak ister miydiniz? Sorusuna yerli ve yabancı turistlerin çoğunluğu evet yanıtını vermişlerdir (Şekil 7).



Şekil 7: Yerli/ Yabancı Turistlerin turizmde yeşil alan isteği

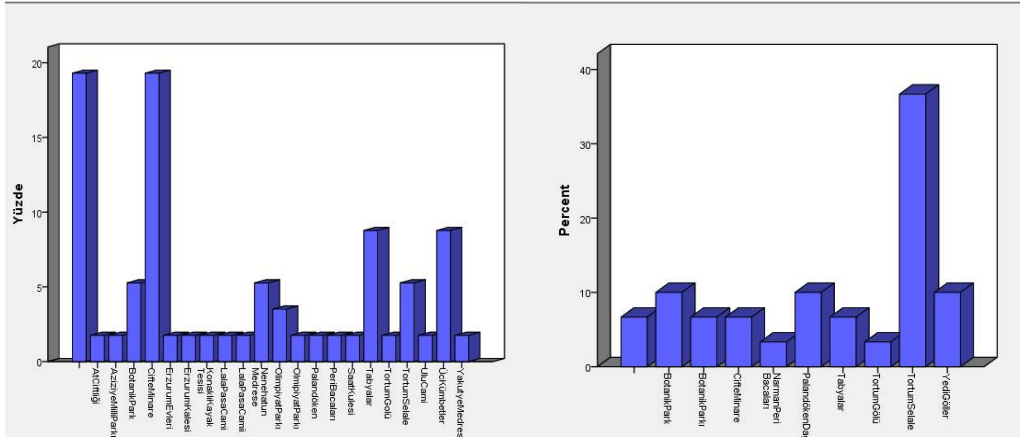
Son bölümde ankete katılan turistlere genel seyahat rotalarını ve Erzurum Kenti'nde ziyaret noktalarını belirlemeye yönelik sorular sorulmuştur.

Ankete katılan bireyler "Açık-Yeşil alanların kent turizmine katkıları olduğunu düşünüyor musunuz?" sorusuna turistler büyük oranda evet cevabını vermiştir. Yabancı turistlerin tamamı kent turizmine açık yeşil alanların katkısı olduğunu düşünmektedir (Şekil 8).



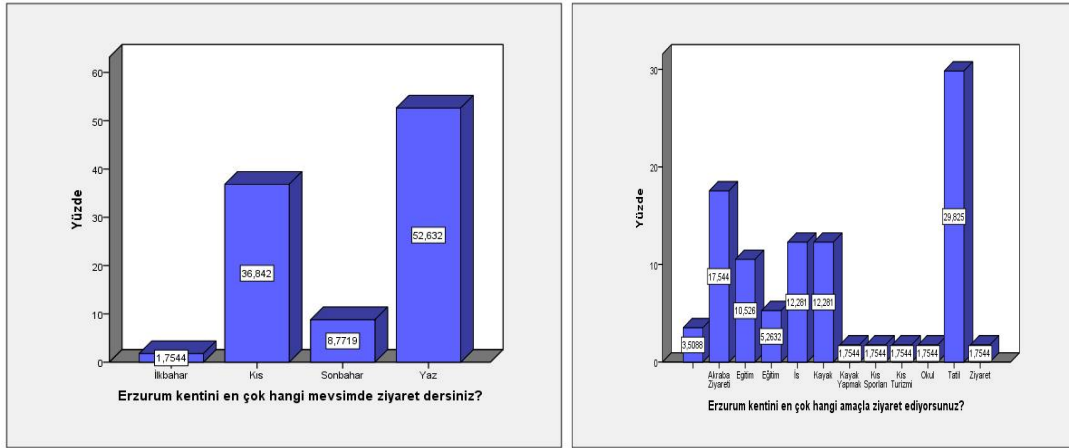
Şekil 8: Açık-Yeşil alanların kent turizmine katkıları olduğunu düşünüyor musunuz?

Ankete katılan turistlere "Erzurum Kenti'nde ziyaret ettiğiniz doğal veya kültürel mekânları yazar mısınız? Sorusu sorulmuş ve yerli turistler tarihi mekanlardan Çifte Minareli Medrese, Tabyalar, Yakutiye Medresesi'ni ilk 3 tercih arasında sıralamışlardır. Yabancı turistler ise Tortum Gölü, Tortum Şelalesi, Botanik Park gibi doğal manzarayı ilk tercihlerinde belirtmişlerdir (Şekil 9).

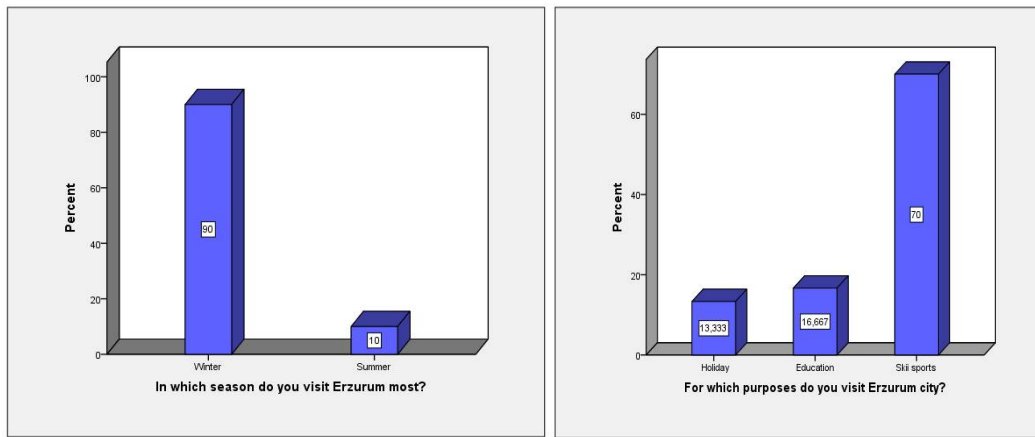


Şekil 9: Erzurum Kenti'nde ziyaret ettiğiniz doğal veya kültürel mekânları yazar mısınız?

Yerli turistler daha çok Erzurum kentini en çok yaz mevsiminde tatil, akraba ziyareti ve eğitim amacıyla ziyaret ederken; yabancı turistler kış turizmi içi daha çok kente gelmektedirler (Şekil 10; Şekil 10a).



Şekil 10: Yerli turistlerin Erzurum kentini tercih ettikleri mevsim ve ziyaret amaçları



Şekil 10a: Yabancı turistlerin Erzurum kentini tercih ettikleri mevsim ve ziyaret amaçları

Yerli turistlerin büyük çoğunluğu yaz mevsiminde Erzurum kentini ziyaret etmekte, yabancı turistler ise daha çok kış sporları için kış mevsiminde kenti tercih etmektedirler. Kentteki turizm tanıtım faaliyetlerini hem yerli hem de yabancı turistler yetersiz bulmaktadır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kentlerin tercih edilme nedenleri farklılık göstermektedir. Kentsel turizmin uzun vadede faaliyetlerini sürdürebilmesi için kentin cazibe merkezlerini iyi belirlemek gerekir (Gunn, 1997). Kentleşme ile beraber gereksinimler artmakta turizm faktörü içinde önemli olan açık-yeşil alan sistemleri kentlerin odak noktalarını haline gelmektedir. Sürdürülebilir kentsel turizmin sağlanması için açık-yeşil alanların, kamusal mekanların ve tarihi alanların çevreye duyarlı olarak korunmasının gerekmektedir. Koruma-kullanma dengesi ve ekolojik yaklaşımlarla günümüze kadar planlı şekilde yönetilen kentlerde turizm getirileri daha fazla olmaktadır.

Kentleşme sürecinin artması ile ülkemizde yeşil alanlar azalmakta, bu alanlar sürekli yatırımcıların hedefi haline gelmektedir. Park, çocuk oyun alanları gibi açık-yeşil alanlar yapılaşmaya açılmaktadır (Kaypak, 2010; Karataş ve Kılıç 2017). Bu durumun engellenmesi için kentleri kimlikleriyle ön plana çıkarabilecek özellikleri, kültürel yapısı, nüfus özellikleri ve kentleşmenin büyüme hızına bakılarak belirlenen imar planları doğrultusunda açık-yeşil alanların bir an önce yapılması gerekmektedir (Yıldız ve Yılmaz, 2003).

Boivin ve Tanguay (2019) Québec City ve Bordeaux kentleri için yaptıkları çalışmada, turizmin gelişimi için yaşam ortamının çok önemli olduğunu ortaya koymuştur. Çalışmalarında, kentlerin sahip olduğu kentsel atmosfer ve mimari yapıların, yaya dostu yerlerin, anıtların, tarihi yerlerin ve kamusal alanların turist çeken mekanlar olduğunu vurgulamışlardır. Erzurum, kenti için benzer sonuçlar ortaya çıkmış ve yerli/yabancı turistlerin %90' dan fazlası açık-yeşil alanın kentleri güzelleştirdiği ve ferah ortamlar oluşturduğu fikrini beyan etmiştir. Fakat özellikle yerli turistler kentin turizm olanaklarının yetersiz olduğunu ve yeşil-alanlarla turizm bağlantısının zayıf kaldığını beyan etmişlerdir.

Anket çalışmasından elde edilen bir başka önemli bulguya göre, yabancı turistler Tortum Şelalesi ve gölü gibi doğal güzellikleri görmeyi tercih ederken, yerli turistler tarihi mimari çevreyi gezmek istediğini belirtmiştir. Ayrıca; yabancı turistler kentsel açık-yeşil alanları da ziyaret etmek istemektedir. Chaudhry ve Tewari (2010) Hindistan ' da yerli turistlerle yaptığı çalışmada, katılımcıların %25' inden fazlası kent parkları ve bahçelerini daha çok tercih ettiğini ortaya çıkarmıştır. Tarih ve kültürele mimariye nazaran kenti cazip kılan ana faktör açık-yeşil alanlar olarak değerlendirmiştir. Turistlerin büyük bir bölümü turizm açısından yeşil alanların çok önemli olduğunu belirtmiştir. Sonuç olarak, ülkemiz için yerli turistlerin açısından tarih ve kültür destinasyonları etkilerken, yabancı turistler için açık-yeşil alan varlığı ve işlevleri daha önemlidir.

Yapılan başka bir çalışmada ise, kent parkları ve açık-yeşil alanların artırılması ve nitelikli hale getirilmesi genç nüfus için istihdama olanak sağlayabilmektedir. Kent parklarının çoğunlukla ticaret merkezi haline getirilmesi amaçlanmalı ve bu doğrultuda turist çekebilecek festivaller, aktiviteler, konserler ve yerel ürün satış noktaları ile desteklenmelidir. Bu durum kentin ekonomisine katkı sağlayacaktır (Sherer, 2006).

Erzurum kentinde yaptığımız çalışmada yerli turistler tarihi mimari çevre gezilerini ön planda tutmuş ve tüm katılımcılar açık-yeşil alanın kente olumlu katkılarını savunmuştur. ABD' de yapılan benzer çalışmada da kenti ziyaret eden turistlerin talep ve istekleri ölçülmek istenmiştir. Çalışmada çıkan sonuçlara göre turistler eğlence ve kentin tarihi yapısı için geldiklerini bildirmiştir. Buna rağmen, 306 katılımcı kentsel açık-yeşil alanların kentin çekiciliğini artırdığını ve turizme büyük katkılar yapacağını savunmuştur (Deng vd, 2010).

Ankete katılan bireylerin cinsiyet ve turizm deneyimleri arasında anlamlı ilişkilerin olup olmadığını tespit için "Independent T testi" uygulanmıştır Cinsiyete göre konakladıkları tesis de açık-yeşil alan varlığı, ulaşım kolaylığı ve konaklama imkanları soruları anlamlı değerler çıkan verilerdir (Sig. ≤ 0.05). Işık ve Türkmendağ (2016), Turizm öğrenimi gören öğrencilerin bireysel yenilikçilik boyutlarına ilişkin algılarının cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini "Bağımsız Örneklem t Testi "analiziyle belirlemiştir. Yapılan analizler sonucunda cinsiyete bağlı yenilikçilik algısında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Cömert (2014), Turizm çalışma sektöründe cinsiyet ayrımcılığı ile ilgili çalışmada cinsiyete göre istihdam tercihlerinin farklılık gösterdiğini yaptıkları bağımsız gruplarda t testi ve Ki-kare testi ile belirlemişlerdir (Tablo 3).

Tablo 3. Cinsiyete Göre Seyahat rotası belirleme ilişkisi T testi tablosu

Bağımsız Değişken	Ad.	Ortalama Fark	Standart Hata
T Testi			
Konakladığınız Tesis	,028	,008	,118
		,008	,118

Konakladığınız Tesis Açık Yeşil Alan	,043	,098	,107
		,098	,110
Konaklama İmkânı	,068	-1,400	,674
		-1,400	,699
Ulaşım Kolaylığı	,054	,283	,539
		,283	,566

Ankete katılan yerli turistlerin yaş faktörü ile kenti ziyaret etme sebepleri farklılık olup olmadığı sorulmuştur. Yapılan Ki-Kare analizinde bu iki faktör arasında anlamlı derecede ilişki olduğu tespit edilmiştir. 20-34 yaş arası bireyler daha çok eğitim, tatil amaçlı vb. sebeplerle kenti tercih ederken, 45-59 yaş aralığındaki bireyler ise akraba ziyareti amaçlı kente gelmektedir (Tablo 4).

Tablo 4. Yaşa göre ziyaret amacı

Ki Kare Testi			
Yaş faktörü ile kenti ziyaret amacı	Değer	df	Ad.
Pearson Chi-Square	32,618a	12	,001
Olasılık Oranı	34,406	12	,001
p≤0.05.			

Ankete katılan yerli turistlerin “Sizce Parklar kenti alanları güzelleştiriyor mu? Sorusu sorulmuş ve eğitim durumuna bağlı farklılıklar tespit edilmiştir. Eğitim seviyesi arttıkça, yeşil alanların kenti güzelleştirdiği sonucuna olumlu yanıtlar artmaktadır. Bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (Tablo 5).

Tablo 5. Eğitim durumuna göre yeşil alan değerlendirmesi

Ki Kare Testi			
	Değer	df	Ad.
Pearson Chi-Square	17,316a	5	,004
Olasılık Oranı	12,235	5	,032
p≤0.05.			

Son olarak bireylere kentteki turizm faaliyetlerinin veya kullanımlarının yeterli olup olmadığı sorusu eğitim durumuna göre incelenmiştir. Bu iki değişken arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür. Genel olarak tanıtımların yetersiz olduğu ifade edilse de eğitim durumu daha az seviyedeki bireyler yeterli görmektedirler (Tablo 6).

Tablo 6. Eğitim durumuna göre kent turizm tanıtımları değerlendirmesi

Ki Kare Testi			
	Değer	df	Ad.
Pearson Chi-Square	11,305a	6	,079
Olasılık Oranı	9,077	6	,169

Sonuç olarak Erzurum kenti farklı özellikleri olan açık-yeşil alanlara sahiptir. Bu alanların hem kent insanına hem de yerli yabancı turistlere daha iyi hizmet edebilmesi adına nitelikleri artırılmalı ve yenileri yapılmalıdır. Bu bağlamda Erzurum kenti için önerilebilecek açık-yeşil alan nitelik ve konfigürasyonları şu şekilde sınıflandırılabilir.

- Erzurum kenti açık-yeşil alanlar, tarihi yapıları çevresi, meydanları, ulaşım ağları ilgili kurum kuruluşlarca tanıtıcı broşürler, yönlendirme levhaları ve farklı reklam uygulamaları ile tanıtılmalıdır.
- Erzurum özelinde hem kış turizminin gelişmiş olması hem de ağır geçen kış şartları doğrultusunda yıl boyu kullanılabilecek tasarımların geliştirilmesi gerekmektedir.
- Ulaşım gibi temel altyapı sorunu kent için hala bir karmaşa olup, hafif raylı sistemler veya elektrikle çalışabilen trolleybüsler gibi sürdürülebilir ulaşım modeline çevrilmeli ara bağlantılarındaki toplu ulaşım sayıları ve durakları artırılmalıdır.
- Kent için özel kapalı mekanlar oluşturulmalıdır, Bunlar kış bahçeleri veya pavyon gibi hafif konstrüksiyon malzemedan yapılmış kapalı duraklar, büfeler, park içi taşınabilir kafeler olabilirken, yaya akslarında arkatlı geçiş bölgeleri düşünülebilir.
- Kentsel açık, yeşil alanlarda özellikle kış sporlarına yönelik müsabakalar veya buna benzer, festival, şölen gibi organizasyonlar düzenlenerek yeşil alanların kış kullanımı aktifleştirilmelidir.
- Açık-yeşil alan planlamalarında hem bitkisel hem de yapısal materyal soğuklara dayanıklı olarak tercih edilmeli, sürdürülebilir kullanım sağlanmalıdır.
- Meydanlarda turistleri çekebilecek panayırılar düzenlemeli, sokak sanatçı ve satıcıların çalışmalarına imkan sağlayabilecek kapalı platformlar kullanılmalıdır.
- Gelişen teknoloji ve talepler doğrultusunda, kentsel-açık yeşil alanlarda farklı rekreasyonel fırsatlar sunulmalıdır. Bunlar kentsel tarım, eğitim ve eğlence sektörlerine hizmet edebilecek açık-yeşil alanlardan oluşmalıdır.
- Yerli ve yabancı turistleri için kent kimliğini oluşturan tarihi dokuyu korumak, restore etmek ve kent cazibe noktaları ve ekonomik kalkınma oluşturabilecek şekilde turizm rotası oluşturulmalıdır.
- Yerli ve yabancı turistleri için kent kimliğini oluşturan tarihi dokuyu korumak, restore etmek ve kent cazibe noktaları ve ekonomik kalkınma oluşturabilecek şekilde turizm rotası oluşturulmalıdır.

KISALTMALAR

Ad.- Anlamlılık Düzeyi

Df. – Serbestlik Derecesi

KAYNAKÇA

- Ağger, V. (2011). Üniversiade 2011 Kış Oyunlarının Erzurum Kış Turizmi Potansiyeline Etkileri. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Aksoy, H. H., & Elmacı, D. (2006). Örneklem seçimi ve hesaplaması. 80,251,40,59/Education.ankara.edu.tr/Aksoy/eay/eay/B0506/Delmaci.doc
- Anonim, (1999). Resmi Gazete. 1999 tarih 23804 Sayılı İmar Yönetmeliği, Ankara.
- Boivin, M., & Tanguay, G. A. (2019). Analysis of the determinants of urban tourism attractiveness: The case of Québec City ve Bordeaux. *Journal of destination marketing & management*, 11, 67-79.
- Chaudhry P, Tewari VP (2010) Role of Public Parks/Gardens in attracting Domestic Tourists: An Example from City Beautiful from India. *Tourismos. An international multidisciplinary journal of tourism* 5(1): 101-109
- Cömert M. (2014), Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Sektörde Çalışmak İstedikleri Alanlar ve Sektördeki İstihdamda Cinsiyet Ayrımcılığıyla İlgili Düşünceleri, *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*,
- Deng, J., Arano, K. G., Pierskalla, C., & McNeel, J. (2010). Linking urban forests and urban tourism: a case of Savannah, Georgia. *Tourism Analysis*, 15(2), 167-181.
- European Commission. Tourism Unit. (2000). Towards Quality Urban Tourism: Integrated Quality Management (IQM) of Urban Tourist Destinations (Vol. 737). Enterprise Directorate-General, Tourism Unit.
- Galeeva, A., Mingazova, N., & Gilmanshin, I. (2014). Sustainable urban development: urban green spaces ve water bodies in the city of Kazan, Russia. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 5(24), 356.
- Gold, S.M. (1980) Recreation Planning and Design, McGraw Hill Book Company, New York, ISBN: 0-07-023644-5.
- Gunn, C. (1997). Vacationscape: developing tourist areas. sl: Taylor e Francis. *Journal of Tourism History*, 1(1), 1-6.
- Gül, A. & Küçük, V. (2001). Kentsel Açık-Yeşil Alanlar ve Isparta Kenti Örneğinde İrdelenmesi. *Türkiye Ormancılık Dergisi*, 2(1), 27-48.
- Haq, S. M. A. (2011). Urban green spaces ve an integrative approach to sustainable environment. *Journal of environmental protection*, 2(05), 601.
- Işık, C., & Türkmendağ, T. (2016). Atatürk Üniversitesi turizm fakültesi öğrencilerinin bireysel yenilikçilik algılarının belirlenmesi. *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 1(1), 70-99.
- Kabisch, N., Strohbach, M., Haase, D., & Kronenberg, J. (2016). Urban green space availability in European cities. *Ecological Indicators*, 70, 586-596.
- Karataş, A., & Kılıç, S. (2017). Sürdürülebilir Kentsel Gelişme ve Yeşil Alanlar. *Journal of Faculty of Political Science*, (56).
- Kaypak, Ş. (2010). Ekolojik turizmin sürdürülebilirliği. *Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 2(2), 93-114.
- KTB (2007) T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Turizm Stratejisi 2023.
- Law, C. M. (1993). Urban tourism: attracting visitors to large cities. Mansell Publishing Limited.
- Leyton Elizalde, P. (2013). Planning ve designing urban open spaces for low income neighbourhoods in Chile: case study, Alto Hospicio Chile (Doctoral dissertation, University of British Columbia).
- Majumdar S, Deng J, Zhang Y, Pierskalla C (2011) Using contingent valuation to estimate the

- willingness of tourists to pay for urban forests: A study in Savannah, Georgia <http://www.sciencedirect.com>. Accessed 2 March 2016
- Önder, S., & Polat, A. T. (2012). Kentsel açık-yeşil alanların kent yaşamındaki yeri ve önemi. *Kentsel Peyzaj Alanlarının Oluşumu ve Bakım Esasları Semineri*, 19, 73-96.
- Öztaş, Y. (1968). *Ankara şehri ve Çevresi Yeşil Saha Sisteminin Peyzaj Mimarlığı Prensipleri Yönünden Etüd ve Tayini*. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Pugh, T. A., MacKenzie, A. R., Whyatt, J. D., & Hewitt, C. N. (2012). Effectiveness of green infrastructure for improvement of air quality in urban street canyons. *Environmental science & technology*, 46(14), 7692-7699.
- Sevim, M. A., Kırcova, İ., & Çuhadar, E. (2019) Yerel Yönetimlerde Akıllı Şehir Vizyonu: Şehir Yönetim Araçları ve Trendleri. *Strategic Public Management Journal*, 5(9), 109-126.
- Sherer, P. M. (2006). "The benefits of parks: why America needs more city parks and open space", The Trust for Public Land. White Paper.
- Sveström, U. G., Angelstam, P., & Mikusiński, G. (2006). Ecological diversity of birds in relation to the structure of urban green space. *Landscape and urban planning*, 77(1-2), 39-53.
- Townsend-Small, A., & Czimczik, C. I. (2010). Carbon sequestration ve greenhouse gas emissions in urban turf. *Geophysical Research Letters*, 37(2).
- Uy, P.D., Nakagoshi, N., (2008). Application of Land Suitability Analysis and Landscape Ecology to Urban Greenspace Planning in Hanoi, Vietnam. *Urban Forestry & Urban Greening* 7:25-40
- Yıldız, N. D., & Yılmaz, H. (2003). Kars Kenti Açık ve Yeşil Alanlarının Sayısal Analizi/The Numerical Analysis of Kars City Open and Green Areas. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 34(3).
- Yıldız, N. D., Aytatlı B., Kuzulugil A. & Avcı E. (2019). Determination of Qualification of Green Areas in Erzurum City, *1st World Conference on Sustainable Life Sciences Wocols 2019, Abstract Book 30th June-07th July 2019 Budapest, HUNGARY*
- Yıldızcı, A.C. (1982) Kentsel Yeşil Alan Planlaması ve İstanbul Örneği, Ğ.T.Ü. Mimarlık Bölümü, Basılmamış Doçentlik Tezi, İstanbul.
- Zeğerek, P., & Ortaçşme, V. (2012) Yeşil alanların kent turizmne katkısının Antalya örneğinde incelenmesi. *Mediterranean Agricultural Sciences*, 30(3), 205-212

İnternet Kaynakları

- URL-1 KUDAKA, TRA1 DÜZEY 2 BÖLGE PLANI (2014 – 2023) <https://kudaka.org.tr/sayfa-kudaka-bolgemiz>. Erişim Tarihi 18.11.2019
- URL-2 Erzurum İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü/ Coğrafya <https://erzurum.ktb.gov.tr/Erişim> Tarihi 27.11.2019

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN KIŞ SPORLARINA YÖNELİK FARKINDALIK DÜZEYLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ (ERZURUM İLİ ÖRNEĞİ)

EVALUATION OF AWARENESS LEVEL OF UNIVERSITY STUDENTS TOWARDS WINTER SPORTS (SAMPLE OF ERZURUM)

Şeyda Polat¹
İbrahim Yıldırım²

EXTENDED SUMMARY

1. INTRODUCTION AND OBJECTIVES OF THE STUDY

Twenty-fifth world university winter games (UNIVERSIAD) which are organized every two years within the body of FISU was held in Erzurum in 2011. At 25th UNIVERSIAD, where university youth from 57 countries gathered for peace, brotherhood and friendship, the branches of Alpine discipline, Northern discipline, figure skating, ice hockey, short distance speed skating, biathlon, snowboarding and curling were included (Boyacı, 2013).

It is thought that the students who participated in the winter games as racers, volunteers and spectators had a significant experience to cognitive, affective and psychomotor aspects and that the games could create awareness on the students.

In this respect, it is important to determine the awareness of university students about winter sports.

The aim of this study was to determine the awareness level of university students for winter sports and the answers to the following questions were sought.

Does the university students' awareness level of winter sports differ for;

- Genders?
- Age?
- Faculty they attend?
- Mean monthly income?
- The use of winter sports facilities around them?
- Knowledge level of branches at 25th UNIVERSIAD winter games?

¹ Arş. Gör. Atatürk Üniversitesi, K.K.E.F, Beden Eğitimi ve Spor ABD, sgungormus@atauni.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-8818-2480

² Prof. Dr. Gazi Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor ABD, yildiran@gazi.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-1618-3780

2. CONCEPTUAL / THEORETICAL FRAMEWORK OF THE STUDY

Sport is a phenomenon that brings people together, fuses and integrates them (Doğar, 1997). Through sports organizations, it is possible to promote countries and cities, to contribute to tourism and economy, to show the social and political superiority of countries, to gain respectability in international arena and to contribute to friendship and peace. It enables the country's sporting opportunities to be introduced to the world and the development of the region where the organization is organized. In other words, it acts as an effective promotional tool in creating a new attraction center in terms of tourism and sport, opening it into service, creating an image related to the place where the organizations are held and keeping this image alive (Taşcıoğlu, 2011). It also contributes greatly to the athletes and youth of the country, the infrastructure of the sports facility, the improvement of the general infrastructure of the city other than sports, the economy of the country, exports, foreign investment towards the country and the country's image and prestige in the world (Önder, Batal, 2018). Sports organizations are not only races based on competition among athletes. Since the mobility of the participants and the audience is at stake, the regulations not only include the competition but also include a number of different activities such as festivals, opening and closing ceremonies (Koşan, Güneş, 2009).

One of the largest winter sporting events after the Olympics, in which the sporting events are best exhibited in the modern sense, is the world inter-university winter games. The essential element for people to interact with each other is awareness. Awareness is the process of being aware, self-aware, extending to the future and expressing the selectivity of the individual's life at that moment. The literature review shows that there are many studies examining the level of awareness in physical education and sports. Eski (2010) evaluated the awareness levels of secondary school students for winter sports. It was concluded that the students' general awareness levels were low due to their cognitive, affective and psychomotor sub-dimensions.

3. METHOD

This research is a descriptive study of general review type. Review models are research approaches that aim to describe a past or present situation as it exists. The subject, individual or object that is the subject of the research is tried to be defined within its own conditions and as it is (Karasar, 2009). The population of the study consists of 42048 students studying at Atatürk University. Multiple sampling method was used in the study. In this respect, maximum diversity sampling method was used in determining the faculties based on purposive sampling methods which is one of the non-random sampling methods. In the determination of the students in the faculty, simple random sampling method, which is one of the random sampling methods, was used and the sample of the study consisted of 1544 university students. During the development of the awareness scale, exploratory factor analysis and confirmatory factor analysis were performed in order to determine the factor structure of the scale and to determine the model fit of the obtained factor structure in order to determine the reliability of the scale, internal consistency, two half and item analyzes were applied. The Cronbach Alpha internal consistency coefficient for the whole scale was found to be 0.97 and it was concluded that the scale was reliable and measured and validated in all sub-dimensions of the three-dimensional scale. On the data set, extreme value analysis (Skewness-Kurtosis), calculation of Mahalanobis distance values and Kolmogorov-Smirnov normality

analysis of the remaining 1511 people were performed. Data were analyzed by t test, one factor analysis of variance (ANOVA), Tukey HSD and Scheffe tests.

4. RESULTS AND DISCUSSION

According to the data obtained, university students' level of awareness about winter sports differs significantly according to age, gender, faculty in education, family income level, active use of winter sports facilities in the environment and having knowledge about the branches in the 25th World Inter-University Winter Games. When the awareness of university students towards winter sports was examined, it was seen that there were significant differences in the three sub-dimensions of the scale and all of them according to the variables such as gender, education faculty, active use of the surrounding winter sports facilities, and knowledge about the branches in the 25th World Inter-University Winter Games. . In addition, it was concluded that the awareness of university students towards winter sports was significantly higher in the cognitive awareness sub-dimension of the scale compared to the age and family's monthly average income, in the psychomotor awareness sub-dimension, and in all, age was significantly higher than the variables of the family's monthly average income. From the socio-economic and cultural point of view, it can be said that social norms bring the man to the forefront and the increase in experience and social interaction as the age level increases has a role on the awareness of winter sports. In addition, it can be said that the increase in the income level of the family and the opportunity to participate in high-cost sports activities such as winter sports and contribute to the interest of children in winter sports have an effect on the awareness about winter sports. In terms of interest in sports, it was seen that the students of the Faculty of Sport Sciences were more aware of winter sports than the other faculties. It can be stated that this is an expected result because the students in question continue their sports activities more regularly and are more interested in sports.

5. CONCLUSIONS AND SUGGESTIONS

As a result, it can be said that the awareness levels of university students related to winter sports are affected and changed depending on various socio-demographic variables.

The recommendations developed for the research results and future studies are listed below.

- Conducting this study with university students with different sample groups,
- As the geographical and physical conditions of the region are suitable for winter games, dissemination of organizations through various institutions in order to increase the awareness levels of university students for these games
- It may be suggested to include courses for winter games as an elective course in other undergraduate programs than physical education and sports.

Keywords: winter sports, winter games, awareness, Erzurum

1. GİRİŞ

Spor, toplumlar arasında iletişimi sağlayan ortak bir dildir. Birçok millet, sporun gücü sayesinde kendini gösterebilmiş, kültürel özelliklerini sergileyebilmiş ve varlığını kabul ettirmiştir. Bu nedenle spor, günümüzde bütün toplumların ilgi odağı haline gelmiş ve

uluslararası düzeyde tüm ülkeler tarafından kabul edilmiştir (Kılıç, 2007).

İnsanların taşıma ve ulaştırma ihtiyaçlarını karşılayan kızak ve kayak uğraşları zamanla gelişerek spor dalı olarak ortaya çıkmıştır. Temelini kayak ve kızıağın oluşturduğu kış sporları evrensel kültürün bir parçası haline gelmiştir. Kış üniversite oyunları ise bütün ilgiyi sporda toplayarak, ülkeleri tanıtip, ülke gelirlerine katkı sağlayıp, kültür, dil, din farklılıklarını gösteren insan ve insan gruplarını birleştiren bir vasıta olmuştur. İnsanların birbirleriyle etkileşimde olabilmesi için gereken temel unsur ise farkındalığın olmasıdır. Farkındalık, farkında olma, kendinden haberdar olma durumunu, geleceğe uzanan ve bireyin yaşantısının o anındaki seçiciliği ifade eden süreçtir (Eski, 2010). Yapılan literatür taraması beden eğitimi ve spor alanında farkındalık düzeylerini inceleyen birçok çalışmanın olduğunu göstermektedir. Kılıç (2007) yaptığı çalışma ile beden eğitimi öğretmenlerinin Olimpiyatlar konusunda bilgi sahibi oldukları, Olimpiyat oyunları düzenlemenin ülke ve şehir yararına olacağını, süreç içerisinde beden eğitimi öğretmenlerinden yararlanılması gerektiğini düşündüklerini belirtmiştir. Şebin (2009) yaptığı araştırmada yöre halkının Erzurum kış sporlarını yüksek bir oranda benimsediği ve aynı zamanda yüksek oranda olumlu beklentiler içerisinde olduklarını belirlemiştir. Şebin, Yazıcı, Tozoğlu, Bostancı ve Karahüseyinoğlu (2010) çalışmaları ile yöre halkının Erzurum kış sporları turizmine ilgisinin yüksek oranda çıktığını, sosyo-kültürel ve ekonomik beklentilerinin olduğunu ortaya koymuşlardır. Çoknaz, Atalay Noordegraaf, Gürer ve Yoruç Çotuk (2010) ise Türkiye'de bulunan altı farklı bölgedeki onbir Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda öğrenim gören 726 öğrenci üzerinde yaptıkları çalışmada öğrencilerin olimpiik konularla ilgili farkındalıklarının yeterli düzeyde olmadığını, kavramları değerlendirmede spor ve yarışmaya odaklanma eğilimlerinin olduğunu belirtmişlerdir. Eski (2010) çalışmasında, ortaöğretim öğrencilerinin kış sporlarına yönelik farkındalık düzeylerini değerlendirmiştir. Öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alt boyutlarına bağlı olarak genel farkındalık düzeylerinin az olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yapılan literatür taraması ile kış sporlarıyla ilgili farkındalık düzeyini inceleyen yeterince araştırmanın yapılmadığı gözlenmiştir. Çeşitli kış sporlarının uygulanabilirliği bakımından zengin bir potansiyele sahip olan Erzurum ilinde 2011 yılında 25. Dünya Üniversiteler Kış Oyunları düzenlenmiştir ve doğal ortam içinde öğrenim görmekte olan üniversite öğrencilerinde kış sporlarına yönelik farkındalık oluşup oluşmadığı ise merak konusu olmuştur. Bu nedenle yapılan çalışmada, kış sporlarına yönelik elde edinilen verilerin yapılacak yeni çalışmalara kaynak teşkil etmesi ve çeşitli sosyo-demografik değişkenlerin üniversite öğrencilerinin kış sporlarına yönelik bilişsel, duyuşsal ve psikomotor farkındalıklarına etki düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

2. AMAÇ VE YÖNTEM

Yapılan bu çalışma ile üniversite öğrencilerinin kış sporlarına yönelik farkındalık düzeylerinin belirlenmesi amaçlanarak, aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır;

Üniversite öğrencilerinin kış sporlarına yönelik farkındalık düzeyleri;

- a. Cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?
- b. Yaşa göre farklılık göstermekte midir?
- c. Öğrenim görmekte olduğu fakülteye göre farklılık göstermekte midir?
- d. Ailenin ortalama aylık gelir durumuna göre farklılık göstermekte midir?

- e. Çevredeki kış sporları tesislerinin kullanılması durumuna göre farklılık göstermekte midir?
- f. 25. Dünya Üniversitelerarası Kış Oyunları branşları hakkındaki bilgi düzeyine göre farklılık göstermekte midir?

Bu araştırma, genel tarama türünde betimsel bir çalışmadır. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2009). Araştırmanın evrenini Atatürk Üniversitesi'nde öğrenim gören 42048 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada çoklu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu doğrultuda, seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçsal örnekleme yöntemleri temel alınarak fakültelerin belirlenmesinde maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Fakültede yer alan öğrencilerin belirlenmesinde ise seçkisiz örnekleme yöntemlerinden basit seçkisiz örnekleme yöntemine başvurulmuş olup, araştırmanın örneklemini 1544 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma sürecinde veri girişi tamamlandıktan sonra veri setinin parametrik analizler için gerekli olan temel şartları taşıyıp taşımadığı incelenmiştir. Bu amaçla öncelikle 1544 kişiye ait veri seti üzerinde uç değer analizi yapılmış (Skewness-Kurtosis) ve veri seti içerisinde uç değer taşıdığı belirlenen 17 kişiye ait veriler veri setinden çıkarılmıştır. Ardından Mahalanobis uzaklık değerleri hesaplanarak veri setinin normalliğini etkileyecek düzeyde olduğu belirlenen 16 veri daha veri setinden çıkarılmıştır. Uç değerlerin çıkarılmasının ardından 1511 kişiye ait veriler üzerinde Kolmogorov-Smirnov normallik analizi yapılmış ve veri setinin normal dağılıma sahip olduğu tespit edilmiştir. Normal dağılım analizine ek olarak veri setinin genel aritmetik ortalama, mod ve medyan değerleri de karşılaştırılmış ve veri setinin parametrik analizler için gerekli olan temel kriterleri sağladığı belirlenmiştir.

Araştırmanın alt problemleri doğrultusunda oluşturulan bağımsız örneklemeler için t testi ve Tek Faktörlü Varyans Analizi-ANOVA yapılmıştır. Ortalamalar arasında farkın olduğu durumlarda farkın kaynağını belirlemek için çoklu karşılaştırma testlerinden Tukey HSD ve Scheffe testi kullanılmıştır. Araştırma sürecinde bütün analizler ise, SPSS 21.00 ve LISREL 9.01 paket programları aracılığıyla yapılmıştır.

Ölçeğin psikometrik özelliklerinin belirlenmesi için geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçeğin geçerlik çalışması doğrultusunda ölçeğin yapı geçerliğini ortaya koymak amacıyla açımlayıcı faktör analizi ve bu analiz ile elde edilen faktör yapısını doğrulamak amacıyla da doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Açımlayıcı faktör analizinin uygulanmasından önce, örneklem büyüklüğünün faktörleştirilmeye uygunluğunu test etmek amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi, verilerin çok değişkenli normal dağılımdan gelip gelmediğini belirlemek amacıyla Barlett testi ve her bir maddenin faktör analizine uygun olup olmadığını görebilmek için de Measures of Sampling Adequacy (MSA) testi uygulanmıştır. Açımlayıcı faktör analizinde Varimax (dik döndürme) yöntemi kullanılmış, ölçekte yer alan maddelerin yük değerlerinin en az 0,32 (Büyüköztürk, 2012), boyutların öz değerinin en az 1 olmasına ve iki faktöre de yük veren maddelerin yük değerleri arasındaki farkın en az 0,10 (Çokluk, Şekercioğlu, Büyüköztürk, 2018) olmasına dikkat edilmiştir. Daha sonra açımlayıcı faktör analizi ile belirlenen faktör yapılarının doğruluğu doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizinde belirlenen faktör yapılarının doğruluğunu ve modelin yeterliğini ortaya koymak amacıyla uyum indekslerinden Ki kare uyum testi (Chi Square Goodness), RMSEA, CFI, NFI, RFI, IFI ve PNFI (Parsimony Normed Fit Index) uyum indeksleri kullanılmıştır. Uyum indekslerinde $\chi^2/df < 3$

(HartwickandBarki 1994; Kline 2011); RMSEA<,08 (Şimşek, 2007, Büyüköztürk, 2007); SRMR<,05, CFI≥,90, NFI≥,90, RFI≥,90, NNFI≥,90 ve IFI≥,90 (Hu, Bentler, 1999; Jöreskog, Sorbom, 1996) değerleri ölçüt kabul edilmiştir. Madde analizi çalışmasında ise ölçeğin tümü, boyutları ve maddeleri için yapılan % 27 alt ve üst gruplar arasındaki farklılığı görmek amacıyla bağımsız gruplar için t testinden yararlanılmıştır. Ölçeğin güvenirlik çalışmasının yapılmasında Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısından yararlanılmış ve ölçüt olarak ,70 değeri (Tabachnick, Fidell, 2007) kabul edilmiştir. Ölçeğin bilişsel farkındalık boyutu için Cronbach's Alpha değeri ,92; duyuşsal farkındalık boyutu için ,93 ve psikomotor farkındalık boyutu için ,79 bulunmuştur. Bu değer ,70'den daha yüksek bir değer olduğundan ölçeğin boyutlarının güvenirliğinin oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

3. BULGULAR ve TARTIŞMA

3.1. Üniversite Öğrencilerinin Kış Sporlarına Yönelik Farkındalık Düzeyleri Cinsiyetlerine Göre Anlamlı Farklılık Göstermekte midir?

Üniversite öğrencilerinin kış sporlarına yönelik farkındalık düzeylerinin cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için bağımsız örneklem için t testi yapılmış ve elde edilen bulgular Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 3.1. Cinsiyet Değişkenine İlişkin Bulgular

	Değişken	N	X	Ss	t	p
Bilişsel farkındalık	Kadın	713	40,2511	12,65810	-8,178	,000
	Erkek	633	45,7978	12,14536		
Duyuşsal farkındalık	Kadın	662	81,3912	18,53286	-4,597	,000
	Erkek	580	86,1500	17,81433		
Psikomotor farkındalık	Kadın	764	10,0759	4,02313	-7,247	,000
	Erkek	663	11,5882	3,82364		
Ölçek toplam puan	Kadın	600	130,9583	31,68896	-6,255	,000
	Erkek	522	142,7107	31,04654		

Tablo 1 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin kış sporlarına yönelik farkındalık düzeylerinin bilişsel farkındalık ($t_{1345}=-8,178$, $p<,01$), duyuşsal farkındalık ($t_{1241}=-4,597$, $p<,01$), psikomotor farkındalık alt boyutunda ($t_{1426}=-7,247$, $p<,01$) ve kış sporlarına yönelik farkındalık ölçeğinin toplam puanında ($t_{1121}=-6,255$, $p<,01$) cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur.

Bilişsel farkındalık alt boyutunda kadınların farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının $X=40,25$ ve erkeklerin farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının $X=45,79$ olduğu ve erkeklerin kadınlara göre farkındalıklarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu söylenebilir.

Duyuşsal farkındalık alt boyutunda kadınların farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının $X=81,39$ ve erkeklerin farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının $X=86,15$ olduğu ve erkeklerin kadınlara göre farkındalıklarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu söylenebilir.

Psikomotor farkındalık alt boyutunda kadınların farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının $X=10,07$ ve erkeklerin farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının $X=11,58$ olduğu ve erkeklerin kadınlara göre farkındalıklarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu söylenebilir.

Ölçeğin toplam puanları incelendiğinde ise kadınların farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının $X=130,9583$ ve erkeklerin farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının $X=142,7107$ olduğu ve erkeklerin kadınlara göre farkındalıklarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu söylenebilir.

Bu durum erkeklerin kadınlara göre daha uygun spor yapma imkânı ve ortamı bulma, dolayısıyla daha aktif spor yapabilmeleri ile açıklanabilir. Yapılan çalışmalar incelendiğinde de dünya düzeninin ve toplumsal normların erkeklere yönelik bir pratik üzerine kurulması, kadınların özellikle çeşitli spor dallarına yönelik farkındalık düzeylerinin daha düşük olmasına neden olabilmektedir (Oyinade, vd., 2013; Tanner, 2011).

3.2. Üniversite Öğrencilerinin Kış Sporlarına Yönelik Farkındalık Düzeyleri Yaşlarına Göre Anlamlı Farklılık Göstermekte midir?

Üniversite öğrencilerinin kış sporlarına yönelik farkındalık düzeylerinin yaşlarına göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için tek faktörlü varyans analizi-ANOVA yapılmış ve elde edilen bulgular Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 3.2. Yaş Düzeyine İlişkin Bulgular

	Yaş	N	X	Ss	F	p	Anlamlı Fark
Bilişsel farkındalık	20 ve altı	317	40,8644	12,43962	10,393	,000	C>A, C>B
	21-24	768	42,6497	12,41833			
	25 üzeri	130	46,8769	14,51330			
Duyuşsal farkındalık	15-20	287	82,9930	17,74292	2,618	,073	
	21-24	719	83,1113	17,99246			
	25 üzeri	117	87,1197	19,58543			
Psikomotor farkındalık	15-20	336	10,4435	3,98464	6,214	,002	C>A, C>B
	21-24	806	10,5782	3,99325			
	25 üzeri	136	11,8015	4,01076			
Ölçek toplam puan	15-20	271	133,9410	30,55639	5,226	,006	C>A, C>B
	21-24	646	135,3111	31,11530			
	25 üzeri	101	145,3663	35,35526			

A=20 ve altı, B=21-24, C=25+

Üniversite öğrencilerinin kış sporlarına yönelik farkındalık düzeylerinin yaşlarına göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için tek faktörlü varyans analizi yapılmış ve aradaki farkın bilişsel farkındalık ($F_{1213}=10,393$, $p<,01$), psikomotor farkındalık alt boyutunda ($F_{1276}= 6,214$, $p<,01$) ve kış sporlarına yönelik farkındalık ölçeğinin tümünde ($F_{1016}=5,226$, $p<,05$) yaş değişkenine göre anlamlı olduğu, buna karşın duyuşsal farkındalık alt boyutunda ($F_{1121}=2,618$, $p>,05$) anlamlı olmadığı bulunmuştur.

Bilişsel farkındalık alt boyutunda farkın kaynağını belirlemek için Post-Hoc Tukey testi yapılmış ve yaşları 25 ve üzerinde olanların kış sporlarına yönelik farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=46,87$), yaşları 20 ve altı ($X=40,86$) ve 21-24 arasında olanlara göre ($X=42,64$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Psikomotor farkındalık alt boyutunda yaşları 25 ve üzerinde olanların kış sporlarına yönelik farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=11,80$), yaşları 20 ve altı ($X=10,44$) ve 21-24 arasında olanlara göre ($X=10,57$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Ölçeğin toplam puanları incelendiğinde ise yaşları 25 ve üzerinde olanların kış sporlarına yönelik farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=145,3663$), yaşları 20 ve altı ($X=133,9410$) ve 21-24 arasında olanlara göre ($X=135,3111$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Bu durumda öğrencilerin kendi ilgi alanlarına dair spor dallarıyla ilgilendikleri ve bu spor dallarına ait farkındalık düzeylerinin yaşlarıyla doğru orantılı bir şekilde arttığı söylenebilir.

3.3. Üniversite Öğrencilerinin Kış Sporlarına Yönelik Farkındalık Düzeyleri Öğrenim Gördükleri Fakülte Değişkenine Göre Anlamlı Farklılık Göstermekte midir?

Üniversite öğrencilerinin kış sporlarına yönelik farkındalık düzeylerinin öğrenim gördükleri fakülte değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için tek faktörlü varyans analizi-ANOVA yapılmış ve elde edilen bulgular Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3.3. Öğrenim Görülen Fakülte Değişkenine İlişkin Bulgular

	Yer	N	X	Ss	F	p	Anlamlı Fark
Bilişsel farkındalık	Güzel Sanatlar Fakültesi	195	39,98	12,40	21,55	,000	D>A, F>A, F>C, F>D, D>E, F>E
	Mimarlık ve Tasarım Fakültesi	40	45,70	13,15			
	Eczacılık Fakültesi	53	38,87	11,81			
	Turizm Fakültesi	356	44,53	12,21			
	Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi	550	40,81	12,39			
	Spor Bilimleri Fakültesi	150	51,09	11,70			
Duyuşsal farkındalık	Güzel Sanatlar Fakültesi	189	81,85	21,86	7,09	,000	F>A, F>C, F>D, F>E
	Mimarlık ve Tasarım Fakültesi	37	85,57	22,09			
	Eczacılık Fakültesi	50	81,08	13,74			
	Turizm Fakültesi	324	84,07	15,93			
	Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi	513	82,04	17,65			
	Spor Bilimleri Fakültesi	127	92,16	19,33			
Psikomotor farkındalık	Güzel Sanatlar Fakültesi	221	10,86	3,89	20,18	,000	F>A, F>B, F>C, F>D, A>E, D>E, F>E
	Mimarlık ve Tasarım Fakültesi	44	10,86	4,055			
	Eczacılık Fakültesi	54	9,89	3,96			
	Turizm Fakültesi	380	11,28	3,82			
	Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi	559	9,82	4,01			
	Spor Bilimleri Fakültesi	166	13,05	3,46			
Ölçek toplam puan	Güzel Sanatlar Fakültesi	164	132,6220	33,79372	13,61	,000	F>A F>C F>D F>E D>E
	Mimarlık ve Tasarım Fakültesi	31	143,8065	40,33396			
	Eczacılık Fakültesi	50	129,4000	25,76503			
	Turizm Fakültesi	281	139,3274	28,79297			
	Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi	485	131,8371	30,69633			
	Spor Bilimleri Fakültesi	110	157,0091	33,25037			

A= Güzel Sanatlar Fakültesi, B= Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, C= Eczacılık Fakültesi, D= Turizm Fakültesi, E= Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, F= Spor Bilimleri Fakültesi

Üniversite öğrencilerinin kış sporlarına yönelik farkındalık düzeylerinin öğrenim gördükleri fakülte değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için

yapılan tek faktörlü varyans analizi sonucunda aradaki farkın bilişsel farkındalık ($F_{1339}=21,55$, $p<,05$), duyuşsal farkındalık ($F_{1235}=7,09$, $p<,05$), psikomotor farkındalık alt boyutunda ($F_{1419}=20,18$, $p<,05$) ve kış sporlarına yönelik farkındalık ölçeğinin tümünde ($F_{1116}=13,61$, $p<,05$) anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur.

Farkın kaynağını belirlemek için çoklu karşılaştırma testlerinden Scheffe testi yapılmış ve bilişsel farkındalık alt boyutunda Spor Bilimleri Fakültesi'nde öğrenim görenlerin farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=51,09$), Güzel Sanatlar Fakültesi ($X=39,98$), Eczacılık Fakültesi ($X=38,87$), Turizm Fakültesi ($X=44,53$) ve Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi'nde öğrenim görenlere göre ($X=40,81$) ve Turizm Fakültesi'nde öğrenim görenlerin bilişsel farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=44,53$), Güzel Sanatlar Fakültesi ($X=39,98$) ve Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi'nde öğrenim görenlere göre ($X=40,81$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Duyuşsal farkındalık alt boyutunda ise Spor Bilimleri Fakültesi'nde öğrenim görenlerin farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=92,16$), Güzel Sanatlar Fakültesi ($X=81,85$), Eczacılık Fakültesi ($X=81,08$), Turizm Fakültesi ($X=84,07$) ve Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi'nde öğrenim görenlere göre ($X=82,04$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür.

Psikomotor farkındalık alt boyutunda ise Spor Bilimleri Fakültesi'nde öğrenim görenlerin farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=13,05$), Güzel Sanatlar Fakültesi ($X=10,86$), Eczacılık Fakültesi ($X=10,86$), Mimarlık ve Tasarım Fakültesi ($X=10,86$), Turizm Fakültesi ($X=11,28$) ve Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi'nde öğrenim görenlere göre ($X=9,82$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu ve Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi'nde öğrenim görenlerin farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=9,82$) ise Güzel Sanatlar Fakültesi ($X=10,86$) ve Turizm Fakültesi'nde öğrenim görenlere göre ($X=11,28$) anlamlı düzeyde daha düşük olduğu bulunmuştur.

Ölçeğin toplam puanları incelendiğinde ise Spor Bilimleri Fakültesi'nde öğrenim görenlerin farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=157,0091$) Güzel Sanatlar Fakültesi ($X=132,6220$), Eczacılık Fakültesi ($X=129,4000$), Turizm Fakültesi ($X=139,3274$) ve Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi'nde öğrenim görenlere göre ($X=131,8371$) ve Turizm Fakültesi'nde öğrenim görenlerin farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=139,3274$) ise Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi'nde öğrenim görenlere göre ($X=131,8371$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür.

Literatürde yer alan araştırmaların ışığında düzenli olarak spor etkinliklerine katılan ya da sporla iç içe olan bireylerin farkındalık düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir (Akandere vd., 2009; Akcan, Bulgu, 2012; Kara, Pulur, 2003; Özbek, Şanlı, 2011; Şahin, 2011; Yıldırım, Sunay, 2009). Bu bağlamda öğrencilerin sporla ilgili olmaları ya da çevrelerinin sporla ilgili olmalarının farkındalık düzeyleri üzerinde etkili olduğu ve ilgi alanlarının buna yönelik şekillendiği düşünülebilir.

3.4. Üniversite Öğrencilerinin Kış Sporlarına Yönelik Farkındalık Düzeyleri Ailelerinin Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Anlamlı Farklılık Göstermekte midir?

Üniversite öğrencilerinin kış sporlarına yönelik farkındalık düzeylerinin ailelerinin gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için tek faktörlü varyans analizi-ANOVA yapılmış ve elde edilen bulgular Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 3.4. Ailenin Gelir Düzeyi Değişkenine İlişkin Bulgular*Ailenin Gelir Düzeyi Değişkenine İlişkin Bulgular*

	Gelir	N	X	Ss	F	p	Anlamlı fark
Bilişsel farkındalık	1500 ve altı	463	41,3348	11,82055	6,10	,00	B>A C>A D>A
	1501-3000	528	43,6061	12,69000			
	3001-4500	66	42,6515	12,37179			
	4501 üzeri	96	46,8542	15,48988			
Duyuşsal farkındalık	0-1500	433	82,6259	18,65360	1,93	,12	
	1501-3000	492	84,8882	17,57340			
	3001-4500	65	81,3846	17,72683			
	4501 üzeri	84	85,7857	17,62533			
Psikomotor farkındalık	0-1500	506	10,4486	3,95799	2,39	,06	
	1501-3000	546	10,8407	4,00897			
	3001-4500	68	10,3382	3,97233			
	4501 üzeri	100	11,4900	3,97084			
Ölçek toplam puan	0-1500	394	131,0964	31,00670	3,23	,02	B>A C>A D>A
	1501-3000	452	138,6217	31,35175			
	3001-4500	56	134,8036	30,21704			
	4501 üzeri	73	143,9452	33,32370			

A=1500 ve altı, B=1501-3000, C=3001-4500, D= 4501 ve üzeri

Üniversite öğrencilerinin kış sporlarına yönelik farkındalık düzeylerinin ailelerinin gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan tek faktörlü varyans analizi sonucunda aradaki farkın bilişsel farkındalık alt boyutunda ($F_{1269}=6,10$, $p>,05$) ve kış sporlarına yönelik farkındalık ölçeğinin tümünde ($F_{1152}=3,23$, $p<,05$) anlamlı olduğu bulunmuştur. Buna karşın duyuşsal farkındalık ($F_{1269}=1,93$, $p>,05$) ve psikomotor farkındalık alt boyutunda ($F_{1269}=2,39$, $p>,05$) ailenin gelir düzeyine göre anlamlı farklılık bulunamamıştır.

Bilişsel farkındalık alt boyutunda farkın kaynağını belirlemek için Post-Hoc Tukey testi yapılmış ve gelir düzeyi 1500 ve altı grubunda yer alanların farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=41,3348$), 1501-3000 ($X=43,6061$), 3001-4500 ($X=42,6515$) ve 4501 ve üzeri olanlara göre ($X=46,8542$) anlamlı düzeyde daha düşük olduğu bulunmuştur.

Ölçeğin toplam puanları incelendiğinde ise gelir düzeyi 1500 ve altı grubunda yer alanların farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=131,0964$), 1501-3000 ($X=138,6217$), 3001-4500 ($X=134,8036$) ve 4501 ve üzeri olanlara göre ($X=143,9452$) anlamlı düzeyde daha düşük olduğu bulunmuştur.

Bu durum gelir düzeyinin spor faaliyetlerinde özellikle de maliyeti diğer spor dallarına göre daha fazla olan kış sporları faaliyetleri üzerinde belirleyici bir etken olması ile açıklanabilir. Benzer olarak, Dollman, Lewis (2010) ve Holt vd., (2011) da gelir seviyesi düşük ailelerden gelen öğrencilerin kış sporları gibi sporlara katılım ve farkındalık oranlarının düşük olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

3.5. Üniversite Öğrencilerinin Kış Sporlarına Yönelik Farkındalık Düzeyleri Çevredeki Kış Sporları Tesislerini Aktif Olarak Kullanma Değişkenine Göre Anlamlı Farklılık Göstermekte midir?

Üniversite öğrencilerinin kış sporlarına yönelik farkındalık düzeylerinin çevredeki kış

sporu tesislerini aktif olarak kullanma değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için tek faktörlü varyans analizi-ANOVA yapılmış ve elde edilen bulgular Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 3.5. Çevredeki Kış Sporları Tesislerini Kullanmaya İlişkin Bulgular

	Kullanma	N	X	Ss	F	p	Anlamlı fark
Bilişsel farkındalık	Evet	149	57,7785	12,12594	257,97	,000	A>B, A>C
	Kısmen	426	46,9742	10,02218			
	Hayır	768	37,7721	10,95357			
Duyuşsal farkındalık	Evet	130	98,3000	17,65108	82,945	,000	A>B, A>C
	Kısmen	395	87,3570	16,43513			
	Hayır	714	78,9608	17,51308			
Psikomotor farkındalık	Evet	154	15,0130	2,90590	190,53	,000	A>B, A>C
	Kısmen	467	11,8051	3,42400			
	Hayır	801	9,3770	3,74469			
Ölçek toplam puan	Evet	119	170,9244	29,91688	164,21	,000	A>B, A>C
	Kısmen	350	146,1457	27,14788			
	Hayır	651	125,1214	28,12569			

A=Evet, B=Kısmen, C=Hayır

Üniversite öğrencilerinin kış sporlarına yönelik farkındalık düzeylerinin çevrelerindeki kış sporu tesislerini kullanma değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan tek faktörlü varyans analizi sonucunda aradaki farkın bilişsel farkındalık ($F_{1341}=257,97$ $p<,01$), duyuşsal farkındalık ($F_{1237}=82,945$, $p<,01$), psikomotor farkındalık alt boyutunda ($F_{1420}=190,53$, $p<,01$) ve kış sporlarına yönelik farkındalık ölçeğinin tümünde ($F_{1118}=164,21$, $p<,01$) anlamlı olduğu bulunmuştur.

Bilişsel farkındalık alt boyutunda farkın kaynağını belirlemek için Post-Hoc Tukey testi yapılmış ve çevredeki kış sporu tesislerini aktif olarak kullananların farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=57,77$), kısmen kullananlara ($X=46,97$) ve kullanmayanlara göre ($X=37,77$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Duyuşsal farkındalık alt boyutunda ise çevredeki kış sporu tesislerini aktif olarak kullananların farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=98,30$), kısmen kullananlara ($X=87,35$) ve kullanmayanlara göre ($X=78,96$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Psikomotor farkındalık alt boyutunda ise çevredeki kış sporu tesislerini aktif olarak kullananların farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=15,01$), kısmen kullananlara ($X=11,80$) ve kullanmayanlara göre ($X=9,37$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Ölçeğin toplam puanları incelendiğinde ise çevredeki kış sporu tesislerini aktif olarak kullananların farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=170,9244$), kısmen kullananlara ($X=146,1457$) ve kullanmayanlara göre ($X=125,1214$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Şehir merkezinde çok sayıda spor tesisinin bulunması ile öğrencilerin kış sporları tesislerine yönelik farkındalık düzeylerinin arttığı ve öğrencilerin bu tesisleri kullanarak farklı spor branşlarına yöneldikleri düşünülebilir. Spor aktivitelerinin gelişmesi ve toplumda yaygınlaşması, spor tesislerin varlığıyla mümkündür (Atasoy, Kurter, 2005).

3.6. Üniversite Öğrencilerinin Kış Sporlarına Yönelik Farkındalık Düzeyleri Alp Disiplini Branşına İlişkin Bilgilerine Göre Anlamlı Farklılık Göstermekte midir?

Üniversite öğrencilerinin kış sporlarına yönelik farkındalık düzeylerinin alp disiplini branşı hakkında bilgi sahibi olup olmamalarına göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için tek faktörlü varyans analizi-ANOVA yapılmış ve elde edilen bulgular Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 3.6. Öğrencilerin Alp Disiplinine Yönelik Bilgilerine İlişkin Bulgular

	Alp Disiplini	N	X	Ss	F	p	Anlamlı fark
Bilişsel farkındalık	Evet	195	53,8308	11,75862	166,200	,000	A>B, A>C
	Kısmen	263	47,5932	11,09182			
	Hayır	807	38,7844	11,32009			
Duyuşsal farkındalık	Evet	178	94,7191	17,93238	55,128	,000	A>B, A>C
	Kısmen	234	86,7436	16,30301			
	Hayır	757	80,0568	17,77418			
Psikomotor farkındalık	Evet	201	13,4229	3,80201	82,651	,000	A>B, A>C
	Kısmen	283	11,6396	3,53164			
	Hayır	847	9,8524	3,82918			
Ölçek toplam puan	Evet	158	160,7342	31,45868	97,35	,000	A>B, A>C
	Kısmen	215	146,3767	28,38063			
	Hayır	687	127,7031	29,03626			

A=Evet, B=Kısmen, C=Hayır

Üniversite öğrencilerinin kış sporlarına yönelik farkındalık düzeylerinin alp disiplini branşı hakkında bilgi sahibi olup olmama değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan tek faktörlü varyans analizi sonucunda aradaki farkın bilişsel farkındalık ($F_{1263}=166,20$, $p<,01$), duyuşsal farkındalık ($F_{1167}=55,128$, $p<,01$), psikomotor farkındalık alt boyutunda ($F_{1329}=82,651$, $p<,01$) ve kış sporlarına yönelik farkındalık ölçeğinin tümünde ($F_{1058}=97,35$, $p<,01$) anlamlı olduğu bulunmuştur.

Farkın kaynağını belirlemek için yapılan Post-Hoc Tukey testi sonucunda alp disiplini branşı hakkında bilgisi olanların farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=53,83$), kısmen bilgisi olanlara ($X=47,59$) ve olmayanlara göre ($X=38,78$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Duyuşsal farkındalık alt boyutunda ise alp disiplini branşı hakkında bilgisi olanların farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=94,71$), kısmen bilgisi olanlara ($X=86,74$) ve olmayanlara göre ($X=80,05$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Psikomotor farkındalık alt boyutunda ise alp disiplini branşı hakkında bilgisi olanların farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=13,42$), kısmen bilgisi olanlara ($X=11,63$) ve olmayanlara göre ($X=9,85$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Ölçeğin toplam puanları incelendiğinde ise alp disiplini branşı hakkında bilgisi olanların farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=160,7342$), kısmen bilgisi olanlara ($X=146,3767$) ve olmayanlara göre ($X=127,7031$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

3.7. Üniversite Öğrencilerinin Kış Sporlarına Yönelik Farkındalık Düzeyleri Kuzey Disiplini Branşına İlişkin Bilgilerine Göre Anlamlı Farklılık Göstermekte midir?

Üniversite öğrencilerinin kış sporlarına yönelik farkındalık düzeylerinin kuzey disiplini branşına ilişkin bilgi sahibi olup olmama durumuna göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için tek faktörlü varyans analizi-ANOVA yapılmış ve elde edilen bulgular Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 3.7. Öğrencilerin Kuzey Disiplinine Yönelik Bilgilerine İlişkin Bulgular

	Kuzey Disiplini	N	X	Ss	F	p	Anlamlı fark
Bilişsel farkındalık	Evet	234	52,6667	11,38405	180,296	,000	A>B, A>C
	Kısmen	329	46,9574	10,36343			
	Hayır	706	37,8909	11,55502			
Duyuşsal farkındalık	Evet	213	94,3005	17,12506	68,324	,000	A>B, A>C
	Kısmen	306	86,6667	15,42172			
	Hayır	658	79,0532	18,13375			
Psikomotor farkındalık	Evet	240	12,7625	4,01017	61,682	,000	A>B, A>C
	Kısmen	355	11,4310	3,51472			
	Hayır	742	9,8019	3,90229			
Ölçek toplam puan	Evet	193	158,8549	30,42990	113,18	,000	A>B, A>C
	Kısmen	275	145,1382	26,31496			
	Hayır	596	125,5117	29,50405			

A=Evet, B=Kısmen, C=Hayır

Üniversite öğrencilerinin kış sporlarına yönelik farkındalık düzeylerinin kuzey disiplini branşı hakkında bilgi sahibi olup olmama değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan tek faktörlü varyans analizi sonucunda aradaki farkın bilişsel farkındalık ($F_{1267}=180,296$, $p<,01$), duyuşsal farkındalık ($F_{1175}=68,324$, $p<,01$), psikomotor farkındalık alt boyutunda ($F_{1335}=61,682$, $p<,01$) ve kış sporlarına yönelik farkındalık ölçeğinin tümünde ($F_{1062}=113,18$, $p<,01$) anlamlı olduğu bulunmuştur.

Farkın kaynağını belirlemek için yapılan Post-Hoc Tukey testi sonucunda bilişsel farkındalık alt boyutunda kuzey disiplini branşı hakkında bilgisi olanların farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=52,66$), kısmen bilgisi olanlara ($X=46,95$) ve bilgisi olmayanlara göre ($X=37,89$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Duyuşsal farkındalık alt boyutunda kuzey disiplini branşı hakkında bilgisi olanların farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=94,30$), kısmen bilgisi olanlara ($X=86,66$) ve olmayanlara göre ($X=79,05$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Psikomotor farkındalık alt boyutunda kuzey disiplini branşı hakkında bilgisi olanların farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=12,76$), kısmen bilgisi olanlara ($X=11,43$) ve olmayanlara göre ($X=9,80$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Ölçeğin toplam puanları incelendiğinde ise kuzey disiplini branşı hakkında bilgisi olanların farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=158,8549$), kısmen bilgisi olanlara ($X=145,1382$) ve olmayanlara göre ($X=125,5117$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

3.8. Üniversite Öğrencilerinin Kış Sporlarına Yönelik Farkındalık Düzeyleri Artistik Patinaj Branşına İlişkin Bilgilerine Göre Anlamlı Farklılık Göstermekte midir?

Üniversite öğrencilerinin kış sporlarına yönelik farkındalık düzeylerinin artistik patinaj branşına ilişkin bilgi sahibi olup olmama durumuna göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için tek faktörlü varyans analizi-ANOVA yapılmış ve elde edilen

bulgular Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 3.8. Öğrencilerin Artistik Patinaj Branşına Yönelik Bilgilerine İlişkin Bulgular

	Artistik Patinaj	N	X	Ss	F	p	Anlamlı fark
Bilişsel farkındalık	Evet	402	49,9104	11,77266	135,670	,000	A>B, A>C
	Kısmen	376	42,9894	10,17290			
	Hayır	485	37,1052	12,28061			
Duyuşsal farkındalık	Evet	382	91,0262	16,73067	59,897	,000	A>B, A>C
	Kısmen	350	83,4400	14,81889			
	Hayır	437	77,7300	19,63089			
Psikomotor farkındalık	Evet	410	11,9878	4,05492	32,944	,000	A>B, A>C
	Kısmen	400	10,6500	3,57413			
	Hayır	518	9,9054	4,00878			
Ölçek toplam puan	Evet	339	152,0855	29,90955	57,98	,000	A>B, A>C
	Kısmen	317	136,3502	25,49275			
	Hayır	400	123,4250	31,85201			

A=Evet, B=Kısmen, C=Hayır

Üniversite öğrencilerinin kış sporlarına yönelik farkındalık düzeylerinin artistik patinaj branşı hakkında bilgi sahibi olup olmama değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan tek faktörlü varyans analizi sonucunda aradaki farkın bilişsel farkındalık ($F_{1261}=135,670$, $p<,01$), duyuşsal farkındalık ($F_{1167}=59,897$, $p<,01$), psikomotor farkındalık alt boyutunda ($F_{1326}=32,944$, $p<,01$) ve kış sporlarına yönelik farkındalık ölçeğinin tümünde ($F_{1054}=57,98$, $p<,01$) anlamlı olduğu bulunmuştur.

Farkın kaynağını belirlemek için yapılan Post-Hoc Tukey testi sonucunda bilişsel farkındalık alt boyutunda artistik patinaj branşı hakkında bilgisi olanların farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=49,91$), kısmen bilgisi olanlara ($X=42,98$) ve olmayanlara göre ($X=37,10$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Duyuşsal farkındalık alt boyutunda artistik patinaj branşı hakkında bilgisi olanların farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=91,02$), kısmen bilgisi olanlara ($X=83,44$) ve olmayanlara göre ($X=77,73$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Psikomotor farkındalık alt boyutunda artistik patinaj branşı hakkında bilgisi olanların farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=11,98$), kısmen bilgisi olanlara ($X=10,65$) ve olmayanlara göre ($X=9,90$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Ölçeğin toplam puanları incelendiğinde ise artistik patinaj branşı hakkında bilgisi olanların farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=152,0855$), kısmen bilgisi olanlara ($X=136,3502$) ve olmayanlara göre ($X=123,4250$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

3.9. Üniversite Öğrencilerinin Kış Sporlarına Yönelik Farkındalık Düzeyleri Buz Hokeyi Branşına İlişkin Bilgilerine Göre Anlamlı Farklılık Göstermekte midir?

Üniversite öğrencilerinin kış sporlarına yönelik farkındalık düzeylerinin buz hokeyi branşına ilişkin bilgi sahibi olup olmama durumuna göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için tek faktörlü varyans analizi-ANOVA yapılmış ve elde edilen bulgular Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 3.9. Öğrencilerin Buz Hokeyi Branşına Yönelik Bilgilerine İlişkin Bulgular

	Buz Hokeyi	N	X	Ss	F	p	Anlamlı fark
Bilişsel farkındalık	Evet	454	49,8744	11,00109	146,182	,000	A>B, A>C
	Kısmen	367	41,8447	11,33496			
	Hayır	455	36,9912	11,98659			
Duyuşsal farkındalık	Evet	420	91,3095	16,68462	68,794	,000	A>B, A>C
	Kısmen	342	81,9883	15,78094			
	Hayır	419	77,4845	19,18374			
Psikomotor farkındalık	Evet	467	12,1006	3,99309	44,993	,000	A>B, A>C
	Kısmen	390	10,3974	3,48902			
	Hayır	488	9,7910	4,04002			
Ölçek toplam puan	Evet	375	152,5093	28,70269	96,44	,000	A>B, A>C
	Kısmen	318	133,4340	27,24316			
	Hayır	376	123,1303	31,65222			

A=Evet, B=Kısmen, C=Hayır

Üniversite öğrencilerinin kış sporlarına yönelik farkındalık düzeylerinin Buz Hokeyi branşı hakkında bilgi sahibi olup olmama değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan tek faktörlü varyans analizi sonucunda aradaki farkın bilişsel farkındalık ($F_{1274}=146,182$, $p<,01$), duyuşsal farkındalık ($F_{1179}=68,794$, $p<,01$), psikomotor farkındalık alt boyutunda ($F_{1343}=44,993$, $p<,01$) ve kış sporlarına yönelik farkındalık ölçeğinin tümünde ($F_{1067}=96,44$, $p<,01$) anlamlı olduğu bulunmuştur.

Farkın kaynağını belirlemek için yapılan Post-Hoc Tukey testi sonucunda bilişsel farkındalık alt boyutunda buz hokeyi branşı hakkında bilgisi olanların farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=49,87$), kısmen bilgisi olanlara ($X=41,84$) ve olmayanlara göre ($X=36,99$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Duyuşsal farkındalık alt boyutunda buz hokeyi branşı hakkında bilgisi olanların farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=91,30$), kısmen bilgisi olanlara ($X=81,98$) ve olmayanlara göre ($X=77,48$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Psikomotor farkındalık alt boyutunda buz hokeyi branşı hakkında bilgisi olanların farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=12,10$), kısmen bilgisi olanlara ($X=10,39$) ve olmayanlara göre ($X=9,79$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Ölçeğin toplam puanları incelendiğinde ise buz hokeyi branşı hakkında bilgisi olanların farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=152,5093$), kısmen bilgisi olanlara ($X=133,4340$) ve olmayanlara göre ($X=123,1303$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

3.10. Üniversite Öğrencilerinin Kış Sporlarına Yönelik Farkındalık Düzeyleri Kısa Mesafe Hız Pateni Branşına İlişkin Bilgilerine Göre Anlamlı Farklılık Göstermekte midir?

Üniversite öğrencilerinin kış sporlarına yönelik farkındalık düzeylerinin kısa mesafe hız pateni branşına ilişkin bilgi sahibi olup olmama durumuna göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için tek faktörlü varyans analizi-ANOVA yapılmış ve elde edilen bulgular Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 3.10. Öğrencilerin Kısa Mesafe Hız Pateni Yönelik Bilgilerine İlişkin Bulgular

	Hız Pateni	N	X	Ss	F	p	Anlamlı fark
Bilişsel farkındalık	Evet	305	51,5672	11,13448	154,123	,000	A>B, A>C
	Kısmen	273	45,5641	10,18526			
	Hayır	685	38,1460	12,02516			
Duyuşsal farkındalık	Evet	289	92,7474	16,24237	70,319	,000	A>B, A>C
	Kısmen	260	86,3154	15,15456			
	Hayır	622	78,5691	18,46303			
Psikomotor farkındalık	Evet	318	12,5535	3,98047	60,468	,000	A>B, A>C
	Kısmen	294	11,2721	3,48974			
	Hayır	717	9,7908	3,89252			
Ölçek toplam puan	Evet	258	155,5891	29,02638	105,40	,000	A>B, A>C
	Kısmen	234	143,5769	26,35195			
	Hayır	567	125,1887	30,15299			

A=Evet, B=Kısmen, C=Hayır

Üniversite öğrencilerinin kış sporlarına yönelik farkındalık düzeylerinin kısa mesafe hız pateni branşı hakkında bilgi sahibi olup olmama değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan tek faktörlü varyans analizi sonucunda aradaki farkın bilişsel farkındalık ($F_{1261}=154,123$, $p<,01$), duyuşsal farkındalık ($F_{1169}=70,319$, $p<,01$), psikomotor farkındalık alt boyutunda ($F_{1327}=60,468$, $p<,01$) ve kış sporlarına yönelik farkındalık ölçeğinin tümünde ($F_{1057}=105,40$, $p<,01$) anlamlı olduğu bulunmuştur.

Farkın kaynağını belirlemek için yapılan Post-Hoc Tukey testi sonucunda bilişsel farkındalık alt boyutunda kısa mesafe hız pateni branşı hakkında bilgisi olanların farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=51,56$), kısmen bilgisi olanlara ($X=45,56$) ve olmayanlara göre ($X=38,14$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Duyuşsal farkındalık alt boyutunda kısa mesafe hız pateni branşı hakkında bilgisi olanların farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=92,74$) kısmen bilgisi olanlara ($X=86,31$) ve olmayanlara göre ($X=78,56$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Psikomotor farkındalık alt boyutunda kısa mesafe hız pateni branşı hakkında bilgisi olanların farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=12,55$), kısmen bilgisi olanlara ($X=11,27$) ve olmayanlara göre ($X=9,79$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Ölçeğin toplam puanları incelendiğinde ise kısa mesafe hız pateni branşı hakkında bilgisi olanların farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=155,5891$), kısmen bilgisi olanlara ($X=143,5769$) ve olmayanlara göre ($X=125,1887$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

3.11. Üniversite Öğrencilerinin Kış Sporlarına Yönelik Farkındalık Düzeyleri Biathlon Branşına İlişkin Bilgilerine Göre Anlamlı Farklılık Göstermekte midir?

Üniversite öğrencilerinin kış sporlarına yönelik farkındalık düzeylerinin biathlon branşına ilişkin bilgi sahibi olup olmama durumuna göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için tek faktörlü varyans analizi-ANOVA yapılmış ve elde edilen bulgular Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 3.11. Öğrencilerin Biathlon Branşına Yönelik Bilgilerine İlişkin Bulgular

	Biathlon	N	X	Ss	F	p	Anlamlı fark
Bilişsel farkındalık	Evet	172	54,5291	11,18292	142,413	,000	A>B, A>C
	Kısmen	215	47,3814	10,36230			
	Hayır	869	39,4925	11,82365			
Duyuşsal farkındalık	Evet	157	95,5860	16,81309	53,379	,000	A>B, A>C
	Kısmen	209	87,0144	15,96405			
	Hayır	796	80,5063	17,97122			
Psikomotor farkındalık	Evet	172	13,5465	3,83781	78,670	,000	A>B, A>C
	Kısmen	239	11,9079	3,37687			
	Hayır	910	9,9516	3,86401			
Ölçek toplam puan	Evet	139	162,7698	29,60594	91,48	,000	A>B, A>C
	Kısmen	187	146,6364	28,04981			
	Hayır	728	128,8173	29,68998			

A=Evet, B=Kısmen, C=Hayır

Üniversite öğrencilerinin kış sporlarına yönelik farkındalık düzeylerinin biathlon branşı hakkında bilgi sahibi olup olmama değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan tek faktörlü varyans analizi sonucunda aradaki farkın bilişsel farkındalık ($F_{1254}=142,413$, $p<,01$), duyuşsal farkındalık ($F_{1160}=53,379$, $p<,01$), psikomotor farkındalık alt boyutunda ($F_{1319}=78,670$, $p<,01$) ve kış sporlarına yönelik farkındalık ölçeğinin tümünde ($F_{1052}=91,48$, $p<,01$) anlamlı olduğu bulunmuştur.

Farkın kaynağını belirlemek için yapılan Post-Hoc Tukey testi sonucunda bilişsel farkındalık alt boyutunda biathlon branşı hakkında bilgisi olanların farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=54,52$), kısmen bilgisi olanlara ($X=47,38$) ve olmayanlara göre ($X=39,49$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Duyuşsal farkındalık alt boyutunda Biathlon branşı hakkında bilgisi olanların farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=95,58$), kısmen bilgisi olanlara ($X=87,01$) ve olmayanlara göre ($X=80,50$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Psikomotor farkındalık alt boyutunda biathlon branşı hakkında bilgisi olanların farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=13,54$), kısmen bilgisi olanlara ($X=11,90$) ve olmayanlara göre ($X=9,95$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Ölçeğin toplam puanları incelendiğinde ise biathlon branşı hakkında bilgisi olanların farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=162,7698$), kısmen bilgisi olanlara ($X=146,6364$) ve olmayanlara göre ($X=128,8173$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

3.12. Üniversite Öğrencilerinin Kış Sporlarına Yönelik Farkındalık Düzeyleri Snowboard Branşına İlişkin Bilgilerine Göre Anlamlı Farklılık Göstermekte midir?

Üniversite öğrencilerinin kış sporlarına yönelik farkındalık düzeylerinin snowboard branşına ilişkin bilgi sahibi olup olmama durumuna göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için tek faktörlü varyans analizi-ANOVA yapılmış ve elde edilen bulgular Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 3.12. Öğrencilerin Snowboard Branşına Yönelik Bilgilerine İlişkin Bulgular

	Snowboard	N	X	Ss	F	p	Anlamlı fark
Bilişsel farkındalık	Evet	366	50,9208	11,48802	163,054	,000	A>B, A>C
	Kısmen	338	43,8462	10,56982			
	Hayır	567	37,2857	11,61695			
Duyuşsal farkındalık	Evet	334	92,4521	15,55719	72,827	,000	A>B, A>C
	Kısmen	322	84,1801	14,91111			
	Hayır	521	77,9002	19,41851			
Psikomotor farkındalık	Evet	369	12,0813	4,08722	40,642	,000	A>B, A>C
	Kısmen	364	11,0082	3,63522			
	Hayır	604	9,7980	3,89952			
Ölçek toplam puan	Evet	300	154,6700	28,04394	71,89	,000	A>B, A>C
	Kısmen	294	138,6429	26,28094			
	Hayır	468	123,5577	31,09079			

A=Evet, B=Kısmen, C=Hayır

Üniversite öğrencilerinin kış sporlarına yönelik farkındalık düzeylerinin snowboard branşı hakkında bilgi sahibi olup olmama değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan tek faktörlü varyans analizi sonucunda aradaki farkın bilişsel farkındalık ($F_{1239}=163,054$, $p<,01$), duyuşsal farkındalık ($F_{1175}=72,827$, $p<,01$), psikomotor farkındalık alt boyutunda ($F_{1335}=40,642$, $p<,01$) ve kış sporlarına yönelik farkındalık ölçeğinin tümünde ($F_{1060}=71,89$, $p<,01$) anlamlı olduğu bulunmuştur.

Farkın kaynağını belirlemek için yapılan Post-Hoc Tukey testi sonucunda bilişsel farkındalık alt boyutunda snowboard branşı hakkında bilgisi olanların farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=50,92$), kısmen bilgisi olanlara ($X=43,84$) ve olmayanlara göre ($X=37,28$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Duyuşsal farkındalık alt boyutunda snowboard branşı hakkında bilgisi olanların farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=92,45$), kısmen bilgisi olanlara ($X=84,18$) ve olmayanlara göre ($X=77,90$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Psikomotor farkındalık alt boyutunda snowboard branşı hakkında bilgisi olanların farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=12,08$), kısmen bilgisi olanlara ($X=11,00$) ve olmayanlara göre ($X=9,79$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Ölçeğin toplam puanları incelendiğinde ise snowboard branşı hakkında bilgisi olanların farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=154,6700$), kısmen bilgisi olanlara ($X=138,6429$) ve olmayanlara göre ($X=123,5577$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

3.13. Üniversite Öğrencilerinin Kış Sporlarına Yönelik Farkındalık Düzeyleri Curling Branşına İlişkin Bilgilerine Göre Anlamlı Farklılık Göstermekte midir?

Üniversite öğrencilerinin kış sporlarına yönelik farkındalık düzeylerinin curling branşına ilişkin bilgi sahibi olup olmama durumuna göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için tek faktörlü varyans analizi-ANOVA yapılmış ve elde edilen bulgular Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 3.13. Öğrencilerin Curling Branşına Yönelik Bilgilerine İlişkin Bulgular

	Curling	N	X	Ss	F	p	Anlamlı fark
Bilişsel farkındalık	Evet	400	50,1425	11,86250	138,913	,000	A>B, A>C
	Kısmen	290	43,7172	9,91570			
	Hayır	586	37,7116	12,03359			
Duyuşsal farkındalık	Evet	366	91,2596	16,37391	58,683	,000	A>B, A>C
	Kısmen	272	84,1985	15,03198			
	Hayır	543	78,5009	19,15097			
Psikomotor farkındalık	Evet	403	12,0769	4,09180	38,400	,000	A>B, A>C
	Kısmen	318	10,8428	3,42570			
	Hayır	623	9,9037	3,96127			
Ölçek toplam puan	Evet	334	152,3832	29,31689	88,32	,000	A>B, A>C
	Kısmen	244	138,4057	25,84465			
	Hayır	489	124,6748	31,23750			

A=Evet, B=Kısmen, C=Hayır

Üniversite öğrencilerinin kış sporlarına yönelik farkındalık düzeylerinin curling branşı hakkında bilgi sahibi olup olmama değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan tek faktörlü varyans analizi sonucunda aradaki farkın bilişsel farkındalık ($F_{1274}=138,913$, $p<,01$), duyuşsal farkındalık ($F_{1179}=58,683$, $p<,01$), psikomotor farkındalık alt boyutunda ($F_{1342}=38,400$, $p<,01$) ve kış sporlarına yönelik farkındalık ölçeğinin tümünde ($F_{1065}=88,32$, $p<,01$) anlamlı olduğu bulunmuştur.

Farkın kaynağını belirlemek için yapılan Post-Hoc Tukey testi sonucunda bilişsel farkındalık alt boyutunda curling branşı hakkında bilgisi olanların farkındalık puanlarının ($X=50,14$), kısmen bilgisi olanlara ($X=43,71$) ve olmayanlara göre ($X=37,71$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Duyuşsal farkındalık alt boyutunda curling branşı hakkında bilgisi olanların farkındalık düzeylerine ilişkin p uanlarının ($X=91,25$), kısmen bilgisi olanlara ($X=84,19$) ve olmayanlara göre ($X=78,50$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Psikomotor farkındalık alt boyutunda curling branşı hakkında bilgisi olanların farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=12,07$), kısmen bilgisi olanlara ($X=10,84$) ve olmayanlara göre ($X=9,90$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Ölçeğin toplam puanları incelendiğinde ise curling branşı hakkında bilgisi olanların farkındalık düzeylerine ilişkin puanlarının ($X=152,3832$), kısmen bilgisi olanlara ($X=138,4057$) ve olmayanlara göre ($X=124,6748$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Bu bağlamda öğrencilerin kendi ilgi alanlarına yönelik katıldıkları kış sporları oyunlarıyla ilgili farkındalık düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Düzenli olarak sportif etkinliklere katılan bireylerin fiziksel uygunluk ve bazı fizyolojik değerlerinde olumlu gelişmeler gösterdikleri görülmektedir (Şahin, 2011).

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak, üniversite öğrencilerinin kış sporlarına yönelik farkındalıkları incelendiğinde ölçeğin üç alt boyutunda ve tümünde cinsiyet, öğrenim görülen fakülte, çevredeki kış sporları tesislerini aktif olarak kullanma durumu, 25. Dünya Üniversitelerarası Kış Oyunları'nda yer alan branşlar hakkında bilgi sahibi olma durumu değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür. Ayrıca, üniversite öğrencilerinin kış sporlarına

yönelik farkındalıklarının ölçeğin bilişsel farkındalık alt boyutunda yaş ve ailenin aylık ortalama geliri değişkenlerine göre, psikomotor farkındalık alt boyutunda yaş değişkenine göre, tümünde ise yaş, ailenin aylık ortalama geliri değişkenlerine göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan bakıldığında, toplumsal normların erkeği ön plana çıkarmasının, yaş düzeyi arttıkça deneyim ve sosyal etkileşimin artmasının kış sporlarına yönelik farkındalık üzerinde rolü olduğu söylenebilir. Ayrıca ailenin gelir düzeyinin artması ile kış sporları gibi maliyeti yüksek olan spor faaliyetlerine katılım imkânı bulmasının, çocukların kış sporlarına karşı ilgi duymalarına katkı sağlamasının da kış sporlarına yönelik farkındalık üzerinde etkisinin olduğu söylenebilir. Sporla ilgilenme açısından bakıldığında ise Spor Bilimleri Fakültesi'nde öğrenim gören öğrencilerin kış sporlarına yönelik farkındalıklarının diğer fakültelere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Söz konusu öğrencilerin spor etkinliklerine daha düzenli devam etmeleri ve spora karşı daha ilgili olmaları nedeniyle bu durumun beklenen bir sonuç olduğu ifade edilebilir.

Araştırma sonuçlarına ve ilerideki çalışmalara yönelik geliştirilen öneriler aşağıda sıralanmıştır;

- Üniversite öğrencileriyle yapılan bu çalışmanın farklı örneklem grubuyla yürütülmesi,
- Bölgenin coğrafi ve fiziki koşullarının kış oyunlarına elverişli olmasından dolayı üniversite öğrencilerinin bu oyunlara yönelik farkındalık düzeylerinin artırılması amacıyla organizasyonların çeşitli kurumlar aracılığıyla yaygınlaştırılması,
- Beden eğitimi ve spor alanı dışındaki diğer lisans programlarına da seçmeli ders olarak kış oyunlarına yönelik derslerin eklenmesi önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Akandere, M., Baştuğ, G., Akdoğan, Z. (2009). Erkek maratoncularda sosyal çevre ve ekonomik durumun spora yönelmeye etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22, 459-466.
- Akcan, F., Bulgu, N. (2012). Spora yönelik sosyalizasyon süreci: Lise öğrencileri üzerine bir uygulama. *Spor Bilimleri Dergisi*, 23(4), 195–206.
- Atasoy, B., Kurter, F. Ö. (2005). Küreselleşme ve spor. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 11-22.
- Boyacı, M. (2013). 2011 Erzurum üniversitelerarası kış oyunlarının toplumsal algısı. Yüksek Lisans Tezi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.
- Büyükoztürk, Ş. (2007). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Büyükoztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için istatistik*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., Büyükoztürk, Ş. (2018). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Çoknaz, D., Noordegraaf, M. A., Güler, L., Çotuk, M. Y. (2010). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin olimpiik konulara yönelik farkındalıkları ve olimpiik kavramlara ilişkin değerlendirmeleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7, 1264 - 1289.
- Doğar, Y. (1997). Türkiye’de spor yönetimi. Adana: Öz Akdeniz Ofset.
- Dollman, J., Lewis, N. R. (2010). The impact of socioeconomic position on sport participation among south australian youth. *Journal of Science and Medicine in Sport*, 13, 318–322.
- Eski, T. (2010). Ortaöğretim öğrencilerinin kış sporlarına yönelik farkındalık düzeylerinin değerlendirilmesi (Kastamonu ili örneği). Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Holt, N. L., Kingsley, B., C., Tink, L. N., Scherer, J. (2011). Benefits and challenges associated with sport participation by children and parents from low-income families. *Psychology of Sport and Exercise*, 12, 490-499.
- Hu, L. T., Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural equation modeling. A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1-55.
- Jones, A., Greer, J. (2010). You don't look like an athlete: the effects of feminine appearance on audience perceptions of female athletes and women's sports. *Journal of Sport Behavior*, 34(4), 358-377.
- Kara, E., Pulur, A. (2003). Üniversite öğrencilerinin dağcılık sporuna yönelik nedenlerinin araştırılması (100. Yıl Üniversitesi örneği). *Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5(2), 31-39.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kılıç, H. (2007). *Beden eğitimi öğretmenlerinin olimpiyatlar hakkındaki farkındalığı*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Koşan, A., Güneş, E. (2009). Gönüllülük ve Erzurum 2011 Üniversitelerarası Kış Oyunları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(2), 1-18.
- Oyinade, R. B., Daramola, I., Lamidi, I. (2013). Media, gender, and conflict: The problem of eradicating stereotyping of women in Nigeria. *Singaporean Journal of Business Economics, and Management Studies*, 2(1), 27-41.
- Önder, H. A., Batal, S. (2018). Yerel yönetimlerin uluslararası spor organizasyonlarındaki rolü (EYOF 2017-Erzurum Büyükşehir Belediyesi örneği). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(2), 1053-1074.
- Özbek, O., Şanlı E. (2011). Karate branşındaki üniversite elit sporcularının bu branşa yönelme nedenleri ve beklentileri. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5(3), 203-214.
- Şahin, M. (2011). Alp disiplini kayak antrenörlerinin çeşitli fiziksel ve fizyolojik parametrelerinin değerlendirilmesi. *Uluslararası Hakemli Akademik Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 108-113.
- Şebin, K., Yazıcı, G., Tozoğlu, E., Bostancı, Ö., Karahüseyinoğlu, M.F. (2010). Yöre halkının Erzurum kış sporları turizmi ile ilgili sosyo-kültürel ve ekonomik beklentileri. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 12(1), 18-29.
- Şimşek, Ö. F. (2007). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş, temel ilkeler ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Siyasal Yayınevi.
- Tabachnick, B. G., Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics*. Needham Heights, MA: Allyn, Bacon.
- Tanner, W. (2011). *Marginalization and trivialization of female athletes and women's sports through commentator discourse* (Master's Thesis). <https://www.american.edu/soc/communication/upload/Wendy-Tanner.pdf> (22 Nisan 2017) adresinden erişildi.
- Taşcıoğlu, R. (2011). 2011 Universiade kış bağlamında Türk yazılı basınında Erzurum'un tanıtımı. *Global Media Journal Turkish Edition*, 2, 105-116.
- Yıldırım, Y., Sunay H. (2009). Türkiye'de performans tenisi yapan sporcuların tenise başlama nedenleri ve beklentileri. *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7(3), 103-109.

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TURİZM EĞİTİMİ ALAN ÖĞRENCİLERİN KIŞ TURİZMİNE BAKIŞ AÇILARI

THE PERSPECTIVES OF TOURISM EDUCATION STUDENTS ON WINTER TOURISM

Mikail Kara¹
Hüseyin Özdemir²

EXTENDED SUMMARY

1. INTRODUCTION

The fact that it is one of the types of applications that enable tourism to exist outside the usual season makes winter tourism special and important (Altaş, vd., 2015:347). Coupled with the natural beauty owned geographical and natural conditions existing in Turkey, this situation is extremely suitable environment to prepare for winter tourism (Tür, 2018: 11). In 2634 Turkey Tourism themed winter sports have been declared in accordance with the Law on Encouragement of Tourism Center 29 units / Culture and Tourism Conservation and Development Area is located (Ministry of Culture and Tourism, 2019). This situation shows that it has a significant potential in winter tourism in the area of Turkey. In the evaluation of this potential, the perspectives of the undergraduate students, who will have a say in the tourism sector in the future, are of great importance in terms of the development of this type of tourism and the diversification of tourism product according to new trends. The most important task here is the universities that provide tourism education. One of the necessary elements for a region with the potential of winter tourism to utilize this potential is accommodation and transportation. In addition to the establishment of accommodation facilities in the region, the availability of food and beverage and leisure facilities, along with road and airport services that are open to transportation, are among the main factors that will increase the attractiveness of the region.

2. AIM AND METHODOLOGY

In this study, it is aimed to investigate how winter tourism, which enables domestic tourism movements to spread throughout the year, is perceived by undergraduate students at Ilgaz School of Tourism and Hotel Management. In this study, it was aimed to investigate whether there is a significant difference between demographic characteristics and winter tourism perceptions of undergraduate students at Ilgaz School of Tourism and Hotel

¹ Dr. Öğr. Üyesi Çankırı Karatekin Üniversitesi Ilgaz Turizm ve Otelcilik Yüksekokulu, mkara@karatekin.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-1027-3611

² Dr. Öğr. Üyesi Çankırı Karatekin Üniversitesi Ilgaz Turizm ve Otelcilik Yüksekokulu, huseyinozdemir@karatekin.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-9598-6938

Management. For this purpose, the following hypotheses have been developed;

Hypothesis 1: There is a significant difference between students' demographic characteristics and winter tourism perceptions.

Hypothesis 1a: There is a significant difference between students' demographic characteristics and winter tourism perception scale sports dimension.

Hypothesis 1b: There is a significant difference between the demographic characteristics of students and winter tourism perception scale individual dimension.

Hypothesis 1c: There is a significant difference between students' demographic characteristics and winter tourism perception scale study dimension.

Hypothesis 1d: There is a significant difference between students' demographic characteristics and winter tourism perception scale environmental dimension.

Hypothesis 1e: There is a significant difference between students' demographic characteristics and winter tourism perception scale economic dimension.

The population of the study is 230 students studying at Ilgaz School of Tourism and Hotel Management. The sample of the study was 183 students who accepted to participate in the study. In the research, questionnaire technique was used as data collection technique. The questionnaire consisted of two parts, the first part was asked questions about the demographic characteristics of the students who received tourism education, and the second part was used a scale consisting of 29 five-point Likert-type expressions for winter tourism. The five-dimensional scale of Kardeş and Kındır (2017) was used in the preparation of the questionnaire. The statistical analysis of the questionnaire, which was answered by 183 students, was conducted with IBM SPSS 22 statistical package program. Frequency distribution, descriptive statistics, T test, one factor analysis of variance tests were used to analyze the data.

3. FINDINGS

According to research findings the distribution of students participating in the research is examined 60.1% (110 person) were male and 39.9% (73 person) were female. When the distribution of the students participating in the study according to age groups is seen, it is seen that the 20-21 age group is in the first place with 36.1% (66 person). This group is followed by 35.0% (64 person) of the 17-19 age group and 29.0% (53 person) of the 22 and older group respectively. When the distribution of the students according to the classes they are educated, it is seen that 49.2% (90 person) of the first year students constitute the largest group. It is observed that 20.8% (38 person) of the second grade students are in this group, 20.2% (37 person) of the fourth grade students and 9.8% (18 person) of the third grade students. When the distribution of the students according to their departments is examined, it is seen that the students of the Department of Tourism and Hotel Management take the first place with 50.8% (93 person). This group was followed by Tourism Guidance Department students with 49.2% (90 person).

4. RESULTS

According to research results among the demographic variables examined, there was found a significant difference between gender and winter tourism scale, sports dimension, individual dimension and study dimension. There was found significant difference between students' departments and winter tourism scale, sports dimension, individual dimension, environment dimension and study dimension. A significant difference was found between the age and winter tourism scale, economy dimension, environment dimension and working dimension. There was found significant difference between students' class and winter tourism scale, economy dimension, environment dimension. Based on these results, the hypothesis 1 was partially accepted.

1. GİRİŞ

Kış turizmi geleneksel turizm pazarlamasında, ölü sezon olarak adlandırılan kış döneminin, sürdürülebilir yeni nesil turizm anlayışında alternatif türlerle birlikte canlandırılmasının en güzel örneklerinden birisidir (Özçoban, 2019: 1619). Turizmin alışlagelmiş sezonu dışında da var olmasını sağlayan uygulama türlerinden birisi olması, kış turizmini özel ve önemli kılmaktadır (Altaş, vd., 2015:347). Türkiye'deki mevcut coğrafi ve tabii şartlar sahip olunan doğal güzellikler ile birleştiğinde bu durum kış turizmine son derece müsait bir ortam hazırlamaktadır (Tür, 2018:11). Türkiye'de 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu uyarınca ilan edilmiş olan kış sporları temalı 29 adet Turizm Merkezi / Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi bulunmaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2019). Bu durum Türkiye'nin kış turizmi alanında da önemli bir potansiyele sahip olduğunu göstermektedir. Bu potansiyelin değerlendirilmesinde gelecekte turizm sektöründe söz sahibi olacak, lisans düzeyinde eğitim gören öğrencilerin kış turizmine yönelik bakış açıları, bu turizm türünün gelişimi ve yeni trendlere göre turizm ürününü çeşitlendirmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Öğrencilerin bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi yönelik en büyük görev turizm eğitimi veren üniversitelere düşmektedir.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı Ilgaz Turizm ve Otelcilik Yüksekokulunda lisans eğitim gören öğrencilerin demografik özellikleri ile kış turizmi algılamaları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının tespit etmektir.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki hipotezler geliştirilmiştir;

Hipotez 1: Öğrencilerin demografik özellikleri ile kış turizmi algıları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Hipotez 1a: Öğrencilerin demografik özellikleri ile kış turizmi algı ölçeği spor boyutu arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Hipotez 1b: Öğrencilerin demografik özellikleri ile kış turizmi algı ölçeği bireysel boyutu arasında anlamlı bir farklılık vardır

Hipotez 1c: Öğrencilerin demografik özellikleri ile kış turizmi algı ölçeği çalışma boyutu arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Hipotez 1d: Öğrencilerin demografik özellikleri ile kış turizmi algı ölçeği çevre boyutu

arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Hipotez 1e: Öğrencilerin demografik özellikleri ile kış turizmi algı ölçeği ekonomi boyutu arasında anlamlı bir farklılık vardır.

3. YÖNTEM

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evreni Ilgaz Turizm ve Otelcilik Yüksekokulunda lisans eğitim gören ve araştırmaya katılmayı kabul eden 183 öğrencidir. Araştırma 2019 yılı Ekim ayında gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın verilerini elde etmek amacıyla anket yöntemine başvurulmuştur. Anket formu iki bölümden oluşmuştur. İlk bölümde otel öğrencilerin demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorular yer almıştır. İkinci bölümde öğrencilerin kış turizmi algılarını belirlemeye yönelik geçerliliği ve güvenilirliği yapılan beş önermeli Kardeş ve Kındır (2017)'in kış turizmi algı ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen veriler IBM SPSS 22 istatistik paket programı ile analiz edilmiştir. Ölçeklerin iç tutarlılık güvenilirliği, Cronbach Alpha kullanılarak test edilmiştir. hesaplanmıştır. Çalışmada örneklem yeterliliğini temsil eden Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) oranı belirlenmiştir.

4. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümde araştırma verilerinden elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 1. Ölçeklere İlişkin Ortalama, Standart Sapma, Cronbach Alpha ve KMO Değerleri

Ölçek / Boyut	Ortalama	Standart Sapma	Cronbach	KMO
Kış Turizmi	3,7402	,58264	,906	,797
Spor	3,6940	,82734	,822	
Bireysel	3,7377	,78697	,836	
Çalışma	3,4973	,79100	,695	
Çevre	3,7235	,73488	,714	
Ekonomi	3,9727	,67317	,767	

Tablo 1'e göre ölçeklerin Cronbach Alpha katsayıları kış turizmi ölçeği için ,906, spor boyutu için ,822, bireysel boyutu için ,836, çalışma boyutu için ,695, çevre boyutu için ,714, ve ekonomi boyutu için ,767 olarak hesaplanmıştır. Bu da ölçeğin yüksek derecede güvenilir bir ölçek ($0,80 \leq \alpha < 1,00$) olduğunu göstermektedir (Ural ve Kılıç, 2013; Can, 2013). KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) örneklem yeterliliğini ölçmeye yarayan bir test olup, örneklem yeterliliğini göstermektedir. Buradaki yeterlik sayı değil ilişkiler anlamındadır. 0,9 ve üzeri Mükemmel, 0,7 ve üzeri İyi, 0,5 – 0,7 arası Yeterli, 0,5 in altı Yeterli İlişkiyi Sağlayacak Örneklem İhtiyacı anlamındadır (Can, 2013; Çokluk vd., 2012; Kalaycı, 2014). Çalışmada örneklem yeterliliğini

temsil eden KMO oranı ,797 olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla, araştırmada ele alınan örneklem büyüklüğünün iyi olduğu sonucuna varılmıştır. Bartlett Küresellik Testi (Bartlett's Test of Sphericity) sonucunda ise anlamlılık değeri $p=0,000<0,05$ olarak belirlenmiştir. Test sonucunun anlamlı olması, veriler arasında ilişki olduğunu ifade etmektedir. Ölçeklerin genel ortalamalarına bakıldığında öğrencilerin kış turizmi ölçeğine ve ölçeğin boyutlarına ilişkin ortalama puanlarının 3,41-4,20 aralığında yüksek olduğu görülmektedir. Ölçeğin ekonomi boyutunun en yüksek ortalamaya sahip olduğu görülürken, çalışma boyutunun en düşük puan ortalamasına sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Öğrencilere İlişkin Demografik Özellikler

Demografik Özellikler	Kategori	n	%
Cinsiyet	Erkek	110	60,1
	Kadın	73	39,9
Yaş	17-19 yaş arası	64	35,0
	20-21 yaş arası	66	36,1
	22 yaş ve üzeri	53	29,0
Sınıf	1	90	49,2
	2	38	20,8
	3	18	9,8
	4	37	20,2
Bölüm	Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik	93	50,8
	Turizm Rehberliği	90	49,2

Tablo 2'ye göre araştırmaya katılan öğrencilerin %60,1'i (110 kişi) erkek, %39,9'u (73 kişi) ise kadındır. Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş gruplarına göre dağılımına bakıldığında 20-21 yaş arası grubun %36,1 (66 kişi) ile ilk sırada yer aldıkları görülmektedir.

Bu grubu sırası ile 17-19 yaş arası grup %35,0 (64 kişi), ile 22 yaş ve üzeri grubun %29,0 (53 kişi) izlemektedir. Öğrencilerin eğitim gördükleri sınıflara göre dağılımlara bakıldığında 1. sınıfta okuyan öğrencilerin %49,2 (90 kişi) ile en büyük grubu oluşturduğu görülmektedir. Bu grubu sırası ile ikinci sınıfta okuyan öğrencilerin grubu %20,8 (38 kişi), 4. sınıfta okuyan öğrencilerin grubu %20,2 (37 kişi) ile 3. sınıfta okuyan öğrencilerin grubun %9,8 (18 kişi) izlediği görülmektedir. Öğrencilerin okudukları bölümlere göre dağılımlarına bakıldığında Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Bölümü öğrencileri %50,8 (93 kişi) ile ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Bu grubu %49,2 (90 kişi) ile Turizm Rehberliği Bölümü öğrencileri takip etmiştir.

4.1. Hipotezlerin Test Edilmesi

Hipotez 1: Öğrencilerin demografik özellikleri ile kış turizmi algıları arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 3. Öğrencilerin Demografik Özellikleri ile Kış Turizmi Algıları Arasındaki Farklılığa İlişkin T-Testi ve Anova Testi Sonuçları

Ölçek / Boyut	Değişken	Grup	n	Ortalama	Standart Sapma	F/t	p	Tukey HSD
Kış Turizmi Algı Ölçeği	Cinsiyet	Erkek	110	3,8339	,56009	2,687	,008*	-
		Kadın	73	3,5990	,59124			
	Bölüm	Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik	93	3,9003	,58188	3,931	,000*	-
		Turizm Rehberliği	90	3,5747	,53827			
	Yaş	17-19 yaş	64	3,6061	,54860	3,068	,049*	c ile a
		20-21 yaş	66	3,7696	,62358			
		22 yaş ve	53	3,8653	,54615			
	Sınıf	1	90	3,6709	,55701	,263	,769	-
		2	38	3,6978	,54057			
		3	18	4,1475	,38486			
		4	37	3,7540	,69415			

*p<0,05

Tablo 3'e göre öğrencilerin kış turizmi algılarında cinsiyetlerine, yaşlarına ve okudukları bölümlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Erkek öğrencilerin kış turizmine yönelik ortalamaları kız öğrencilerden daha yüksektir. Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Bölümü öğrencilerinin kış turizmi ortalamaları Turizm Rehberliği Bölümü öğrencilerinden daha yüksektir. Öğrencilerin yaş gruplarına göre anlamlı farklılığın bulunduğu 22 yaş ve üzeri grubun algı puanları diğer yaş gruplarından daha yüksektir.

Hipotez 1a: Öğrencilerin demografik özellikleri ile kış turizmi algı ölçeği spor boyutu arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 4. Öğrencilerin Demografik Özellikleri İle Kış Turizmi Algı Ölçeği Spor Boyutu Arasındaki Farklılığa İlişkin T-Testi ve Anova Testi Sonuçları

Ölçek / Boyut	Değişken	Grup	n	Ortalama	Standart Sapma	F/t	p	Tukey HSD
Spor Boyutu	Cinsiyet	Erkek	110	3,8377	,76687	2,868	,005*	
		Kadın	73	3,4775	,87229			
	Bölüm	Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik	93	3,8986	,77665	3,501	,001*	
		Turizm Rehberliği	90	3,4825	,82901			
	Yaş	17-19 yaş arası	64	3,6027	,77391	1,036	,357	-
		20-21 yaş arası	66	3,6797	,91664			
		22 yaş ve üzeri	53	3,8221	,76977			
	Sınıf	1	90	3,6476	,82057	,010	,990	-
		2	38	3,6353	,83080			
		3	18	4,1905	,66104			
		4	37	3,6255	,86199			

*p<0,05

Tablo 4'e göre öğrencilerin kış turizmi algı ölçeği spor boyutunda cinsiyetlerine ve okudukları bölümlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Erkek öğrencilerin spot boyutu ortalamaları kız öğrencilerden daha yüksektir. Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Bölümü öğrencilerinin spor boyutu ortalamaları Turizm Rehberliği Bölümü öğrencilerinden daha yüksektir.

Hipotez 1b: Öğrencilerin demografik özellikleri ile kış turizmi algı ölçeği bireysel boyutu arasında anlamlı bir farklılık vardır

Tablo 5. Öğrencilerin Demografik Özellikleri ile Kış Turizmi Algı Ölçeği Bireysel Boyutu Arasındaki Farklılığa İlişkin T-Testi ve Anova Testi Sonuçları

Ölçek / Boyut	Değişken	Grup	n	Ortalama	Standart Sapma	F/t	p	Tukey HSD
Bireysel Boyutu	Cinsiyet	Erkek	110	3,8377	,79256	2,148	,033*	-
		Kadın	73	3,5871	,75913			
	Bölüm	Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik	93	3,9263	,71665	3,382	,001*	-
		Turizm Rehberliği	90	3,5429	,81242			
	Yaş	17-19 yaş	64	3,6071	,81650	2,137	,121	-
		20-21 yaş	66	3,8874	,82941			
		22 yaş ve	53	3,7089	,67062			
	Sınıf	1	90	3,6714	,81136	,215	,807	-
		2	38	3,7707	,75120			
		3	18	4,1190	,57405			
		4	37	3,6795	,82438			

*p<0,05

Tablo 5'e göre öğrencilerin kış turizmi algı ölçeği bireysel boyutunda cinsiyetlerine ve okudukları bölümlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Erkek öğrencilerin bireysel boyutu ortalamaları kız öğrencilerden daha yüksektir. Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Bölümü öğrencilerinin bireysel boyutu ortalamaları Turizm Rehberliği Bölümü öğrencilerinden daha yüksektir.

Hipotez 1c: Öğrencilerin demografik özellikleri ile kış turizmi algı ölçeği çalışma boyutu arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 6. Öğrencilerin Demografik Özellikleri ile Kış Turizmi Algı Ölçeği Çalışma Boyutu Arasındaki Farklılığa İlişkin T-Testi ve Anova Testi Sonuçları

Ölçek / Boyut	Değişken	Grup	n	Ortalama	Standart Sapma	F/t	p	Tukey HSD
Çalışma Boyutu	Cinsiyet	Erkek	110	3,6500	,76716	3,285	,001*	-
		Kadın	73	3,2671	,77541			
	Bölüm	Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik	93	3,6828	,78465	3,315	,001*	-
		Turizm Rehberliği	90	3,3056	,75493			
	Yaş	17-19 yaş	64	3,4922	,76761	3,378	,036*	c ile b
		20-21 yaş	66	3,3333	,83012			
		22 yaş ve	53	3,7075	,73173			
	Sınıf	1	90	3,4083	,78741	1,277	,282	-
		2	38	3,4539	,76197			
		3	18	3,7083	,70841			
		4	37	3,6554	,85259			

*p<0,05

Tablo 6'ya göre öğrencilerin kış turizmi algı ölçeği çalışma boyutunda cinsiyetlerine, yaşlarına ve okudukları bölümlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Erkek öğrencilerin çalışma boyutu ortalamaları kız öğrencilerden daha yüksektir. Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Bölümü öğrencilerinin çalışma boyutu ortalamaları Turizm Rehberliği Bölümü öğrencilerinden daha yüksektir. Öğrencilerin yaş gruplarına göre anlamlı farklılığın bulunduğu 22 yaş ve üzeri grubun ortalama puanları diğer yaş gruplarından daha yüksektir.

Hipotez 1d: Öğrencilerin demografik özellikleri ile kış turizmi algı ölçeği çevre boyutu arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 7. Öğrencilerin Demografik Özellikleri ile Kış Turizmi Algı Ölçeği Çevre Boyutu Arasındaki Farklılığa İlişkin T-Testi ve Anova Testi Sonuçları

Ölçek / Boyut	Değişken	Grup	n	Ortalama	Standart Sapma	F/t	p	Tukey HSD
Çevre Boyutu	Cinsiyet	Erkek	110	3,7473	,75306	,543	,588	-
		Kadın	73	3,6877	,71023			
	Bölüm	Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik	93	3,8688	,77319	2,775	,006*	-
		Turizm Rehberliği	90	3,5733	,66448			
	Yaş	17-19 yaş arası ^a	64	3,5406	,75229	3,388	,036*	c ile a
		20-21 yaş arası ^b	66	3,7788	,73097			
		22 yaş ve üzeri ^c	53	3,8755	,68413			
	Sınıf	1	90	3,6244	,72566	,503	,606	-
		2	38	3,6947	,70017			
		3	18	4,1889	,42549			
		4	37	3,7676	,83867			

*p<0,05

Tablo 7'ye göre öğrencilerin kış turizmi algı ölçeği çevre boyutunda cinsiyetlerine, yaşlarına ve okudukları bölümlere göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Erkek öğrencilerin çevre boyutu ortalamaları kız öğrencilerden daha yüksektir. Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Bölümü öğrencilerinin çevre boyutu ortalamaları Turizm Rehberliği Bölümü öğrencilerinden daha yüksektir. Öğrencilerin yaş gruplarına göre anlamlı farklılığın bulunduğu 22 yaş ve üzeri grubun çevre boyutu ortalama puanları diğer yaş gruplarından daha yüksektir.

Hipotez 1e: Öğrencilerin demografik özellikleri ile kış turizmi algı ölçeği ekonomi boyutu arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 8. Öğrencilerin Demografik Özellikleri ile Kış Turizmi Algı Ölçeği Ekonomi Boyutu Arasındaki Farklılığa İlişkin T-Testi ve Anova Testi Sonuçları

Ölçek / Boyut	Değişken	Grup	n	Ortalama	Standart Sapma	F/t	p	Tukey HSD
Ekonomi Boyutu	Cinsiyet	Erkek	110	4,0197	,58817	1,097	,275	-
		Kadın	73	3,9018	,78313			
	Bölüm	Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik	93	4,0430	,71175	1,444	,150	-
		Turizm Rehberliği	90	3,9000	,62651			
	Yaş	17-19 yaş	64	3,7396	,64575	7,373	,001*	c ile a c ile b
		20-21 yaş arası ^b	66	4,0202	,62396			
		22 yaş ve üzeri ^a	53	4,1950	,68853			
	Sınıf	1	90	3,9111	,64390	,836	,435	-
		2	38	3,8509	,67092			
		3	18	4,3889	,53014			
		4	37	4,0450	,74396			

*p<0,05

Tablo 8'e göre öğrencilerin kış turizmi algı ölçeği ekonomi boyutunda yaşlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Öğrencilerin yaş gruplarına göre anlamlı farklılığın bulunduğu 22 yaş ve üzeri grubun ekonomi boyutu ortalama puanları diğer yaş gruplarından daha yüksektir.

Tablo 9. Hipotez Sonuçları

HİPOTEZ	Alt Hipotez	SONUÇ
Hipotez 1	Hipotez 1a	Kısmen Kabul Edildi.
	Hipotez 1b	Kısmen Kabul Edildi.
	Hipotez 1c	Kısmen Kabul Edildi.
	Hipotez 1d	Reddedildi.
	Hipotez 1e	Kısmen Kabul Edildi.

Tablo 9'a göre Hipotez 1a, Hipotez 1b, Hipotez 1c ve Hipotez 1e kısmen kabul edilirken Hipotez 1d reddedilmiştir. Bu sonuçlara göre Hipotez 1 kısmen kabul edilmiştir.

5. SONUÇ

Araştırma sonuçlarına göre, erkek öğrencilerin kış turizmi, spor boyutu, bireysel boyutu, çalışma boyutu, çevre boyutu ve ekonomi boyutunda algı puan ortalamaları kız öğrencilerden daha yüksektir. Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Bölümü öğrencilerin kış turizmi, spor boyut, bireysel boyut, çalışma boyutu, çevre boyutu ve ekonomi boyutlarında ortalama algı puanları Turizm Rehberliği Bölümü öğrencilerinden daha yüksektir. 3. sınıf öğrencilerinin kış turizmi, spor boyutu, bireysel boyutu, çalışma boyutu, çevre boyutu ve ekonomi boyutunda algı puanları 1., 2. ve 4. sınıf öğrencilerden daha yüksektir. Öğrencilerin yaş gruplarına göre dağılımlarına bakıldığında 22 yaş ve üzeri grubun kış turizmi, spor boyut, bireysel boyut, çalışma boyutu, çevre boyutu ve ekonomi boyutlarında ortalama algı puanları diğer yaş gruplarındaki öğrencilerden daha yüksektir. Öğrencilerin kış turizmi çalışma boyutu algı puanlarının diğer boyutlardan daha düşük olduğu görülmüştür. Benzer çalışma yapan Kardeş ve Kındır (2017) araştırmalarında lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrenciler kendi işlerinin patronu olmak koşulu ile kış turizmi faaliyetlerine katılmak istedikleri, Ayaz vd., (2012), araştırmalarında turizm eğitimi alan öğrencilerin kendi işletmesinde olmak şartıyla kırsal turizmde çalışabilecekleri sonucuna ulaşmışlardır. Araştırmada öğrencilerin kış turizminin bölge ve ülke ekonomisine yönelik katkısına yönelik ekonomi boyutunu diğer boyutlardan daha yüksek algıladıkları görülmüştür.

Öğrencilerin kış turizmi alanında çalışmalarını teşvik etmek amacıyla kış turizmi faaliyetlerine teknik gezi vb. katılmaları sağlanmalıdır. Öğrencilerin kış sporlarına (kayak, kızak, snow board vb.) katılmaları teşvik edilmelidir. Turizm öğrencilerinin ders müfredatlarında kış turizmi olgusuna ağırlık verilmelidir. Sonraki araştırmalarda turizmin farklı türlerine ilişkin öğrencilerin algılarını ölçmeye yönelik araştırmalar yapılabilir veya kış turizmine yönelik olarak benzer araştırmaların turizm alanı dışında eğitim alan öğrencilere uygulanması sonuçların genelleştirilmesi açısından literatüre önemli katkılar sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Altaş, N., Altaş, N. T., Çavuş, A., Zaman, N. ve Zaman, N. (2015). Türkiye'nin Kış Turizmi Koridorunda Yeni Bir Kış Turizm Merkezi: Konaklı. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 2015 (31), 345-365.
- Ayaz, N., Yeşiltaş, M. ve Türkmen, F. (2012). Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Kırsal Turizmle Bakış Açıları ve Algıları Üzerine Bir Araştırma. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2012(1), 103-112.
- Can, A. (2013). *SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: SPSS ve LISREL Uygulamaları* (İkinci baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Kalaycı, Ş. (2014). Faktör analizi. Kalaycı, Ş. (Ed.). (2014). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri* içinde (s. 321-331). Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Kardeş, N. ve Kındır, S. (2017). Sakarya Üniversitesinde Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Kış Turizmine Bakış Açıları: Bir Araştırma. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 4 (Special Issue 1), 441-449.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2019). Türkiye'de Kış Sporları Turizmine İlişkin Genel Bilgi. <https://yigm.ktb.gov.tr/TR-10177/kis-sporlari-turizm-merkezlerine-iliskin-genel-bilgiler.html>. (Erişim tarihi: 01.10.2019).
- Özçoban, E. (2019). Türkiye'de Kış Turizmi ve Erciyes Kayak Merkezi Üzerine Bir Değerlendirme. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 7 (3), 1606-1625.
- Tür, E. (2018). Türkiye ve İsviçre'nin Kış Turizmi Faaliyetleri Açısından Değerlendirilmesine Yönelik Bir Çalışma. *Uluslararası Global Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2 (1), 10-31.
- Ural, A. ve Kılıç, İ. (2013). *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi* (dördüncü baskı). Detay Yayıncılık. Ankara.

ON BEŞİNCİ BÖLÜM

AZERBAIJAN'IN KIŞ TURİZM POTANSİYELİNİN SWOT ANALİZİ İLE DEĞERLENDİRİLMESİ

EVALUATION OF AZERBAIJAN'S WINTER TOURISM POTENTIAL BY SWOT ANALYSIS

Arzu Huseyn¹
Uhayne Valehzade²
Gunay Ildirimli³

EXTENDED SUMMARY

1. INTRODUCTION

Minimizing the oil dependence of the economy in Azerbaijan, transforming it into a competitive national economy based on entrepreneurship development, improving business and investment climate, etc. are determined main strategic goals. Undoubtedly, the use of tourism potential in our country, formation of international services, stimulation of tourism activity in the regions, as well as provision of competitive price offers are also important for achieving these goals.

As a result of economic reforms in the Republic of Azerbaijan, tourism development has been achieved in recent years and the share of this sector in gross domestic product has increased. Compared to 2013, the value added in the tourism sector increased by 51% in 2017, while its share in GDP increased from 3.6% to 4.5%. In 2017, the number of visitors to our country increased by 20% and in 2018 by 5.7%. The reason why domestic and foreign tourists visited Azerbaijan in recent years in December and January is that it has important steps and great potential for the development of winter tourism.

2. ASSESSMENT OF TOURISM POTENTIAL IN AZERBAIJAN

Strategic roadmaps approved by the Decree of the President of the Republic of Azerbaijan dated December 6, 2016 (Stratejik Yol Haritası, 2016, Uzmanlaşmış turizm endüstrisinin gelişiminin stratejik yol haritası, 2016) provide for the appropriate measures to develop this sector. In particular, the implementation of sixteen priorities in the tourism sector in the Strategic Roadmap for the Development of Specialized Tourism Industry in the Republic of Azerbaijan predicts that Azerbaijan's real GDP will increase by 465 million manat in 2020

¹ Doç. Dr. Azerbaycan Turizm ve Menecment Universitesi, İşletme bölüm başkanı, akademisyen , a.huseyn@atmu.edu.az, ORCID ID: 0000-0002-3326-9159

² Uhayne Valehzade, Azerbaycan Turizm ve Menecment Universitesi, akademisyen, uheyne_90@live.com, ORCID ID: 0000-0001-9758-4759

³ Gunay Ildirimli, Azerbaycan Turizm ve Menecment Universitesi, öğretmen, gunayildirim91@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-06509302

and create 35,000 work places (Uzmanlaşmış turizm endüstrisinin gelişiminin stratejik yol haritası,2016). At the same time, the Strategic Roadmap is aimed that it will increase the number of foreign citizens staying in hotels and hotels type business in Baku from approximately 0.8 million nights in 2015 to at least 3.65 million by 2020, with the average staying of every tourist from 2 days to 3 days. In addition, to these it is planned to increase the number of foreign citizens staying in hotels and hotel-type businesses in Baku from 0.5 million in 2015 to 0.9 million in 2020. Work will also be carried out to gradually increase the low-budget tourism figure to 265,000.

In the last few years' certain steps have been taken for the development of the tourism sector in Azerbaijan. For this target new hotels and recreation centers have been built and a visa regime has been simplified for attracting foreign tourists to the country.

3. ANALYSIS OF THE DEVELOPMENT OF WINTER TOURISM IN OUR COUNTRY

The development of winter tourism is very important in terms of sports and health. The progress and development of this area is very important for the spread of winter sports in our country and the training of skilled athletes in these kinds of sports.

One of the main topics of this study is to reveal the potential of winter tourism in Azerbaijan. Our economic regions such as Guba-Khachmaz and Sheki-Zagatala are potential centers for winter tourism in Azerbaijan. In this research, it is aimed to evaluate the current potential of Şahdag and Tufandag winter tourism facilities and to make suggestions for being an international attraction point. Therefore, in this article, the number of tourists, tourism revenues, working days, current status and problems of Shahdag and Tufandag winter - summer tourism centers are examined.

In the sections of the research, information about winter tourism and tourism potential has been proposed. The potential of winter tourism has been demonstrated and the opportunities it has been investigated. In the last part of the study, SWOT analysis was conducted in line with the participants' opinions and screening lists of the mentioned strengths, weaknesses, opportunities and threats were created. Although Azerbaijan is suitable for development in terms of winter tourism, strategies and policies should be implemented in this regard.

In order to achieve sustainable tourism in our country, there is a need to create a winter tourism base and eliminate the seasonal concept. To achieve this goal, Shahdag has been established in Gusar region since 2012, and Tufandag Winter and Summer Tourism Complex in Gabala District since 2014. In the first stage, all investments were made by the state. Roads, electricity, gas, water lines, infrastructure, and the first hotel were created by the government.

"Shahdag" Tourism Center CJSC (Gusar) operates with offering about 17 kms of slope and 9 booths for approximately 120 days a year, and Tufandag Winter-Summer Tourism Recreation Complex (Gabala) operates with 15 km slope and 5 booths about 110 days. Also, considering the ease of access to tourist facilities is one of the major factors contributing to the development of winter tourism, the tourists from the countries of the region can enjoy winter charter flights and weekends using only charter flights and flights at a reasonable cost of 25 km from the nearest airport. it is known that it is a good choice.

Looking at statistical data, we can see an increase in the percentage of foreign tourists in the winter season from 2012 to 2018. The percentage of skiers was 40% between 2015 and 2017. Most of the tourists coming to these centers in 2014-2015 are from the UK, Russia in 2015-2017, and the UAE in 2017-2018. There are problems in attracting tourists for winter tourism in the main tourist destination area - Gakh, Gabala, Guba-Gusar and Sheki. Road closures, lack of gas, water and electricity, etc. For this reason, tourists travel to Georgia and Turkey at a lower cost. The overall prices of holiday packages in Azerbaijan are higher than in Georgia and Dubai.

In the article, the problems that hinder the development of winter tourism were identified and solutions were explored.

Key words: Winter tourism, Azerbaijan, SWOT analysis, Strategic RoadMap, Shahdag winter and summer tourism center, Tufandag winter and summer tourism center

1. GİRİŞ

Dinamik olarak gelişen bir ekonomik sektör olan turizm sektörü, dünyadaki en karlı sektörlerden biri haline gelmiştir. Turizm sektörünün sürdürülebilir gelişimi, bu sektörü sosyo-ekonomik ilerlemenin arkasındaki itici güç yaptı. Bu kendini yeni iş yerlerinin yaratılmasında, istihdamda, turizmle ilgili işletmelerin kurulmasında, altyapıda ve ülkeye para girişinde göstermektedir. Eğer kış turizmini tanımlarsak bu alan, “genellikle karlı ortamlarda yapılan ve kış sporları uygulamalarının ağırlıklı olarak geliştirildiği merkez ve alanlar üzerinde yoğunlaşan bir turizm hareketidir” (Ülker, 1992: 12).

Dünya çapında turizm statistiğine göre, her yıl turistlerin %30-35 dinlenme merkezlerine kış aylarında gidiyorlar. Dünya’da kış turizmi destinasyonları incelendiğinde, yaklaşık 80 ülkede aktif kış turizmi faaliyetleri yapıldığı görülmektedir. Ülke bazında bakıldığında en fazla Japonya ve Almanya’da kış turizmi destinasyonu bulunmaktadır. İki ülkenin de 500 civarında kayak merkezi vardır. Ziyaretçi sayısı açısından incelendiğinde, Avusturya, Fransa ve ABD Dünya’da 50 milyondan fazla ziyaretçi ağırlamaktadır (Koşan, 2013).

Azerbaycan’da turizm 1990’ların sonlarından bu yana gelişmektedir. Kış turizmi ülkemiz için yeni bir alandır. Turizmin bu türü, Sovyet döneminde cumhuriyette büyük talep görüyordu. Pirqulu Gözlemevi yakınındaki Şamahı ilindeki bölgeyi kaymak isteyenler tarafından kullanılmıştır (R.Seferov, vd, 2018). Kış turizminin gelişimi, spor ve sağlık açısından çok önemlidir. Bu alanın gelişimi ülkemizde kış sporlarının yayılması ve bu kış turizminde yetenekli sporcuların eğitimi için çok önemlidir. Kışın, vatandaşlarımız ağırlıklı olarak Rusya, Gürcistan, Fransa, Çek Cumhuriyeti ve Türkiye de dahil olmak üzere yabancı ülkelere seyahat etmektedir. 3,7 milyon nüfusa sahip Gürcistanı, 2018’de 8,6 milyon yabancı ziyaret etmiş, bunlardan 4.7 milyonu turistlerdir. 2018’de turist sayısında 2017’ye göre % 9,8 artış olmuştur. Turizm gelirleri 2018’de 3 milyar dolara ulaşmıştır. Bunun % 7,6’sı turizmin GSYİH içindeki payını oluşturmuyordu (Web: 1).

Eşsiz doğa, maden suyu kaynakları, dünyada tek şifa veren Naftalan yağı, eşsiz antik mimari anıtlar, özgün kültür, ulusal mutfak gibi diğer birçok faktör Azerbaycan’da her türlü turizm çeşitinin iş, spor, tıp, avcılık, egzotik, deniz ve Kış turizminin gelişmesi açısından fırsat yaratmaktadır. Azerbaycanı ziyaret eden turist sayısı 2018 yılında 2017 yılına göre% 5,7 artarak 2 milyon 849 bin’e yükseldi. Son birkaç yılda Azerbaycan’da turizm sektörünün

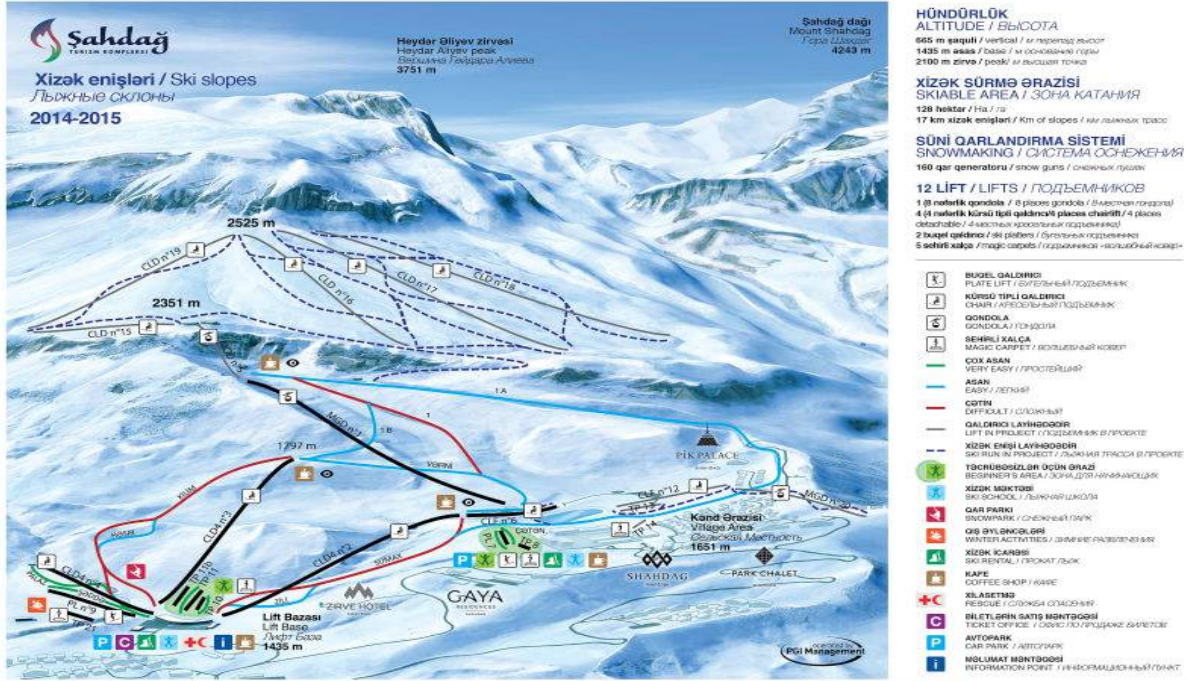
gelişimi için önemli adımlar atılmıştır. Bu amaçla yeni oteller, rekreasyon merkezleri inşa edilmiş, yabancı turistleri çekmek için vize rejimi basitleştirilmiş formlar, zirveler ve spor oyunları gerçekleştirilmiştir. Azerbaycan Devlet Turizm Acentasının 2023 yılına göre hedefi 4 mln. turist kazanmaktadır. 2012 yılında Gusar ilçesinde Şahdağ, 2014 yılında Gabala ilçesinde ise Tufandağ Kış ve Yaz Turizmi Kompleksi kurulmuştur. İlk aşamada, tüm yatırımlar (Yollar, elektrik, gaz, su hatları, altyapı ve ilk otel) devlet tarafından yapılmıştır. Rekabetçi konumda olan ülkelerde (Rusya, Türkiye, Gürcistan ve İran) kış turizm merkezlerinin olması Azerbaycan'ın turizm potansiyelinin tam olarak kullanılmasını zorlaştırmaktadır. Azerbaycan'ın kış spor komplekslerinin sadece 4 ve 5 yıldızlı otellerden ibaret olması, bölge ülkelerinde bulunan otellerde bu merkezler hem fiyat, hem de sayı bakımından tam rekabet edememektedir. (Stratejik yol haritası, 2016). Makalede kış turizminin gelişimine engel olan problemler ortaya konulmuş ve çözüm yolları araştırılmıştır.

2. AZERBAIJAN'DA KIŞ TURİZM POTANSİYELİNE SAHİP BÖLGELER

Azerbaycan, iki kış spor kompleksinin yamaçlarının uzunluğu ve açık hava kış sporlarının kayak da dahil olmak üzere yıl boyunca kullanılmasına izin veren yürüyüş kabinlerinin sayısı açısından bölgede mevcut olan diğer alternatif turizm çeşitlerinden daha rekabetçi durumdadır. Ülkemizde kış turizmi özel sektöre ve yatırımcıların ilgisine büyük ölçüde bağımlıdır. Tufandağ Kış ve Yaz Turizmi Kompleksi (Gabala) ve Şahdağ Turizm Merkezi (Gusar), yerel ve bölgesel turistler için kayak dahil olmak üzere çeşitli açık hava sporları sunmaktadır. Şahdağ Azerbaycan'ın Büyük Kafkasya dağlarının eteklerinde, sağlam ekosistemleri ve zengin bitki örtüsü ve faunasıyla bilinen Şahdağ Milli Parkı'nın yakınında yer almaktadır. Şahdağ Turizm Merkezi, Azerbaycan'ın ilk ve en büyük kayak merkezidir. Projede, gelecekte 10-12 üç yıldızlı otel, golf kulübü, 160-180 kır evi, su parkı ve diğer tesislerin (çalışan evleri, otoparklar, vb.) inşaatı öngörülmüyor.



Şekil:2.1 Şahdağ'da Kayak Teleferiği Web (1)



Şekil 2.2 : Şahdağ sahasının konumu (Web: (2))

Şahdağ Mountain Resort, deniz seviyesinden 1.435 ila 2.351 metre yükseklikte çarpıcı bir alanda mükemmel bir kayak pistinin yanı sıra çok çeşitli eğlence, eğlence ve konaklama olanakları sunmaktadır. Beş yıldızlı Pik Palace Hotel, Park Chalet Hotel, Shahdag Hotel & Spa otelleri ve dört yıldızlı Zirve Hotel dahil olmak üzere Shahdag Mountain Resort'ta 4 farklı otel var. Beş yıldızlı otellerimiz rafine lüksü ve en iyi misafirperverlik standartlarını yansıtır. Shahdag Mountain Resort, yaz ve kış boyunca her yaşa uygun olacak şekilde çok çeşitli aktiviteler sunmaktadır. Zirve Hotel'de çocuklar için segwayler, kar motosikletleri, ziplines ve dörtlü bulunan özel bir kış aktivitesi alanı bulunmaktadır.

Şahdağ'daki yaz etkinlikleri arasında paintball, fermuarlı astar, dörtlü bisiklet, bob karting, dağ bisikleti, pantolonluk, segwaying, çocuk macera parkı, yamaç paraşütü, çekim merkezi, bisiklet, yüzme ve katamaran bulunmaktadır. Böylece, Şahdağ Turizm Merkezi (Gusar) yılda yaklaşık 120 gün boyunca yaklaşık 17 kilometrelik yamaç ve 9 adet asansör kabini sunarken, Tufandag Kış-Yaz Turizmi Rekreasyon Kompleksi (Gabala) 15 kilometrelik bir yamaç ve 5 asansör kabini sunmakta olup yıl boyunca yaklaşık 110 gün çalışmaktadır.



Şekil 2.3 : Qafqaz Tufandag Mountain Resort Hotel Web (3)



Şekil 2.4 : Tufandağ sahasının konumu Web (4)

“Tufandağ” Kış-Yaz Turizm Rekreasyon Kompleksi Gebele’de yıl boyunca kış turizminin gelişimini, yerli ve yabancı turistlere yüksek kalitede hizmet sunmayı amaçlamaktadır. Otel, ikram (kafeterya, restoran), eğlence gezisi, kış kayağı, kayak okulu ve diğer hizmetler sunmaktadır. Turizm tesislerine erişim kolaylığının kış turizminin gelişiminde en önemli faktörlerden biri olduğunu dikkate alarak, Gabala şehri Gabala Uluslararası Havaalanına 25 kilometre uzaklıkta olmakta, hafta sonları yakın bölgelerde kış sporlarına katılmak ve tatil yapmak isteyen turistlerin ilgisini çekmektedir. Ülkede kış sporlarına olan talebi artırmak için pazar payındaki potansiyel artışı dikkate alarak kış sporları komplekslerine destek verilmeli, kış turizm ürünleri çeşitlendirilmeli ve onların gelişimine öncelik verilmelidir (Stratejik Yol Haritası, 2016). Tufandag turizm merkezinin Qabala ilinde bulunan hava alanına yakın konumda olması ve uçak fiyatlarının ucuz olması ziyaretçiler için iyi bir olanak sağlamaktadır.

Tablo 2.1. Bölgedeki kış turizm merkezlerinin karşılaştırmalı analizi

	Kayak merkezini n ismi	Değerlendirm e	Dağ- kaya k inişi	Asansörleri n sayı	Faaliyet gösterdiğ i günlerin sayı	Yüksekli k (metre)
Azerbayca n	Tufandağ	3.2	15	5	110	1400-2470
	Şahdağ	3.1	17	9	120	1430-2520
Türkiye	Uludağ	3.2	28	16	130	1767-2322
	Palandöke n	3.2	43	13	135	2200-3176
Rusya	Roza Xutor	3.6	77	25	126	94-2320
	Alpika service	3.3	25	10	180	535-2228
Gürcistan	Qudauri	3.3	34.8	15	141	1931-3276
	Bakuriani	3.1	29	20	131	1740-2702
Iran	Dizin	2.9	18	18	150	2530-3500

1. 2017-2018 sezonu açık günler ve tatil köylerinin web siteleri incelenerek belirlenmiştir Web: (5)

Türkiye Cumhuriyeti’nde 36, Rusya’da 97, İran’da 32 ve Gürcistan’da 6 kış dinlenme tesisi merkezi bulunmaktadır. Gördüğünüz gibi, bahsettiğimiz ülkelerdeki çok sayıda kış turizmi merkezine rağmen, Tufandag ve Şahdağ komplekslerimizin göstergeleri diğerlerine göre daha düşük değil.

Şahdağ Hotel-Spa, Park Chalet Otel, Pik Palace, Zirve Hotel Şahdağ Kış ve Yaz Turizm Merkezi’nde turistlere hizmet eden oteller sırasındadır. 172 misafir odasıyla Şahdağ Hotel-Spa 5 yıldızlı, 167 geniş yatak odası ve lüks odaları olan Pik Palace 5 yıldızlı, 164 zarif konuk odası olan Park Chalet Oteli 4 yıldızlı, 40 standart ve 3 lüks odadan oluşan Zirve Hotel 4 yıldızlı otellerdir. Turistler ayrıca yeni eğlence ve eğlence türlerini “zip-line”ı da (yokuş aşağı) kullanabilirler. Kar ve buzda araba yarışları, karlı dağ ormanlarında kar temizleme eğitimi, profesyonel dağ tırmanışı okulunun açılması ve donmuş dağlık şelalelerde buza tırmanma üzere yeni mekansal alanların yanı sıra karlı dağların etrafında helikopter gezileri planlanıyor. Şahdağ Kış ve Yaz Turizmi Kompleksi’nde kayak önemli bir kış sporu olmasına rağmen, bir tenis merkezi, tenis, futbol, basketbol, voleybol ve golf sahaları yapılması da planlanıyor. Bu

da, kompleksin turistlere sadece kış aylarında değil, aynı zamanda yaz aylarında da turistlere hizmet sunmasının yanı sıra Azerbaycan'da yıl boyunca turizm faaliyetlerini artırmasını sağlayacaktır.

Tablo 2.2 Yabancı turistlerin kış ve yaz aylarında yıllara göre dağılımı

Kış mevsimi	Genel Sayı	Yabancı turistlerin yüzdesi (%)	Kayak yapanların yüzdesi (%)	Top 5 ülke		Yaz mevsimi	Genel Sayı	Yabancı turistlerin yüzdesi (%)	Top 5 ülke	
2012-2013	50000-den fazla									
2013-2014	85000-den fazla	%10								
2014-2015	100000-den fazla	%20	%37	BB	%27	2014-2015	30000-den fazla	%15	BB	%18
				ABD	%12				ABD	%6
				Rusya	%12				Rusya	%13
				Türkiye	%11				Türkiye	%18
				Spanya	%4				Almanya	%6
2015-2016	75000-den fazla	%25	%40	BB	%17	2015-2016	30000-den fazla	%50 (turistlerin %80-i arab ülkelerinden gelenler)	BAE	%18
				ABD	%5				Suudi Arabistan	%15
				Rusya	%23				Pakistan	%5
				Türkiye	%10				İraq	%3
				BAE	%4				Rusya	%3
2016-2017	95000-den fazla	%40	%40	BB	%6	2016-2017	40000-den fazla	%68 (turistlerin %i 83 arab ülkelerinin)	Suudi Arabistan	%35
				ABD	%2				BAE	%30

				Rusya	% 30			den gelenler)	Oman	6 %
				Türkiye	% 4				Küveyt	% 4
				BAE	% 26				İraq	% 3
2017-2018	1200 00 den fazla	%50	%30	BB	% 4	2017-2018				
				BAE	% 28					
				Qatar	% 3					
				Suudi Arabistan	% 6					
				Rusya	% 25					

Kaynak: Yazar tarafından Azerbaycan'da turizm 2019 istatistiksel göstergilere göre hazırlanmıştır.

İstatistiksel verilere bakıldığında, 2012'den 2018'e kadar kış mevsiminde yabancı turistlerin yüzdesinde bir artış olduğunu görebiliriz. 2015 ve 2017 yılları arasında kayakçı yüzdesi % 40 olmuştur. 2014-2015 döneminde merkeze gelen turistlerin çoğu, 2017-2018 döneminde İngiltere, Rusya ve 2015-2017'de BAE'den geliyor.

Azerbaycan'da ayrıca kış ve yaz turizmi kompleksi "İlisu Kar Tüp Parkı" da var. Başlıca turistik destinasyon olan Gakh, Gabala, Guba-Gusar ve Sheki'de kış turizmi için turist çekme konusunda sorunlar var. Yol kapanması, gaz eksikliği, su ve elektrik vb. Bu nedenle turistler Gürcistan ve Türkiye'ye daha düşük bir maliyetle seyahat ediyor. Azerbaycan'da tatil fiyatları Gürcistan ve Dubai'den daha yüksektir. 2018 yıl itibarıyla Gakh bölgesinde 2 kişi için üç günlük konaklama 990 manattır (3330 tl) İlisu Snow Tubing Park'a 1 günlük tur için minimum fiyat 90 (305 tl) manattan, Tufandag'da 85 manattan (288 tl) ve Shahdag'da 72 manattan (244 tl) başlıyor.

Ülkemizde kış turizmi için çok işler yapılsa da, yaz aylarında seyahat edenlerin sayısı kış aylarında seyahat edenlerin sayısından daha fazladır. Bunun nedeni, kış turizminin engelleyen bazı problemlerin olmasıdır. Azerbaycan'da zayıf altyapı ve yeteri kadar kış turizmi tesislerinin mevcut olmaması, kış turizminin zayıf olmasının ana nedenidir. Her şeyden önce, kış turizmine giden yolların yüksek düzeyde tamir edilmemesi, turizm alanlarının uygun şekilde ısıtılmaması, otellerde gaz bulunmaması ve ışık sorunlarına çözüm bulunmaması kış turizmine bir kez katılanların bir dahaki sefere oraya gitmemesine neden olmaktadır. Bazıları fiyatların yüksek olmasından ve sıradan vatandaşların ceplerine uygun olmamasından, bazıları hizmetin düşük düzeyde olmasından şikayetçi olmaktadır. Kış

turizminin gelişmesi için fiyatlar çok büyük önem taşımaktadır. Açılmış ve açılacak olan kış turizm merkezlerinin fiyatları normal olursa, kış turizminde gelişmelerin olması mümkün olabilir. Bu anlamda, Azerbaycan'da orta büyüklükte müşterileri tatmin edecek bir kış turizmi bulmak zor olmaktadır. Bu sebeple, yerel halkımızın kendi ülkemizde seyahat etmek arzuları gerçekleşmemektedir ve kış turizminin daha çok geliştiği ülkelere seyahat etmektedirler. Bundan ilave, kış turizmi yabancılara söylendiğinde, Azerbaycan bir seçenek olarak göz önünde bulunmamaktadır. Azerbaycan'ın iklimi kış turizmi açısından uygun olmasına rağmen, kışın aşırı kar yağışı bazen yolların kapanmasına yol açmakta, bu da turistlerin memnuniyetini azaltmaktadır. Bazen de bazı yıllarda kar yağışının az olması yapay kar örtüsünün oluşturulmasına neden olmaktadır, bu da bazı sorunlara neden olabilir. Yüksek kış turizm potansiyeline sahip olmasına rağmen Azerbaycan'daki kış turizminin gelişimini engelleyen sorunlar vardır. Bu sorunlar genel olarak aşağıdaki gibidir:

- Tanıtımın zayıf olması,
- Ulaşım olanaklarının kötü olması,
- Kış turizm işletmelerinde çalışanların eğitim düzeyinin aşağı olması,
- Devlet Yatırımlarının aktarılmaması,
- Kış turizmi için gerekli olan yeterli kadar modern tesislerin olmaması,
- Turistleri memnun edecek turların yapılmaması,
- Kış turizm merkezlerinin yeterli sayıda olmaması,
- Kış turizmi için gereken alt yapının mevcut olmaması,
- Kış turizmi tesisleri için maliyetin yüksek olmasıdır (R.Seferov vd, 2018:15).

3. AMAÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın amacı Azerbaycan'ın Kış Turizmi açısından mevcut durumunu ve geleceğini SWOT Analizi tekniği ile belirlemektir. Çalışmanın temel amacı doğrultusunda Azerbaycan'ın Kış Turizmi konusundaki güçlü yönleri ve zayıf yönleri belirlenerek, geleceğe yönelik fırsat ve tehditleri tespit edilmiştir. Diğer taraftan bu amaç doğrultusunda Azerbaycan'da kış turizm alanının geleceği ile ilgili katılımcı görüşleri de alınmaktadır. Bu kapsamda Bakü'de bulunan Azərbycan Devlet Turizm Acentası, Azerbaycan Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü ile, aynı zamanda farklı görevlerdeki çalışanlarla, farklı profildeki turistlerle görüşmeler yapılmıştır. 1, 2, 7 . sorular kış turizminin Azerbaycan'a sağladığı avantaj ve dezavantajları, Azerbaycan ekonomisine etkileri ve perspektif bölgeleri ile ilgili bilgileri almaya yöneliktir. Diğer dört soru ise katılımcılara Azerbaycan'da kış turizminin mevcut durumu ile ilgili doğrudan SWOT Analizi yaptırmayı sağlamaya yöneliktir. Görüşmeler katılımcılarla yüz yüze olarak yürütülmüştür. Görüşmeler 03.09.2019 – 15.09.2019 aralıklarında, Bakü şehrinde gerçekleştirilmiştir.

4. AZERBAIJAN'DA KIŞ TURİZMİNE İLİŞKİN BULGULAR

Azerbaycan'da kış turizmine ilişkin bulgular Mülakat formundaki 1, 2, 7. sorulardan ortaya çıkmıştır.

Araştırmaya katılanlar "Kış turizminin Azerbaycan'a sağladığı avantaj ve

dezavantajlar nelerdir ?” sorusunu aşağıdaki gibi yanıtlamışlar :

Avantajları :

- Döviz açısından olumlu yönde etkilemektedir . Yabancı turistler ülkeye dolar, euro ve diğer para birimlerinin girişini sağlamaktadır.
- Kış turizmi ile ilgili ülkemizi ziyaret eden turistler diğer turizm sektörlerini de olumlu yönde etki etmektedir.
- Kış turizminin gelişmesi Azerbaycanın tanıtılması açısından olumlu bir nedendir .

Dezavantajları :

- Kış turizm merkezlerindeki yüksek fiyatlar yerli vatandaşları olumsuz yönde etkilemektedir .
- Nüfus sayısının artması sonucunda yaranan kalabalık ve kültür uyuşmazlığı yerli vatandaşların rifah düzeyini düşürmektedir .

Katılımcılar “Kış Turizmi sektörünün Azerbaycan ekonomisine etkileri nelerdir?” sorusunu aşağıdaki gibi yanıtlamışlar :

- Kış turizmi insanların tatil anlayışlarını değişmesi paralelinde, onların kış aylarında da turizme katılımını sağlayarak turizmi on iki aya yayabilmektedir. Bu nedenle kış turizminin sağladığı gelir Azerbaycan ekonomisi açısından çok önemlidir.

Katılımcılar “Azerbaycan’da kış turizmine yatırım yapılabilecek bölgeler hangilerdir ?” sorusunu şu şekilde yanıtlamışlar :

-Katılımcılar ister iklim şartlarından, isterse de ulaşım kolaylığından dolayı Şeki-Zagatala , Gence – Qazah bölgesini, Nahçıvan Özerk Cumhuriyetini Azerbaycan’da potansiyel kış turizm bölgesi olarak görmektedir.

-Nahçıvanda kış turizmine ilgi duyan halkın diğer ülkeleri tercih etmesinden dolayı Turizm Bakanlığı burada yeni bir kış turizmi alanlarına ihtiyac olduğunu gözlemlemektedir. 2019 yılı itibariyle Şahbuz bölgesinde kış turizminin gelişmesi için yatırım yapılmıştır. Uygun iklim, Ulaşım kolaylığı, fiyatların yüksek olmaması burada yerli halkın refahının yükselmesine neden olacak. Aynı zamanda turizm gelirlerini de doğrudan etkileyeceği öngörülmektedir.

Azerbaycan kış turizminin SWOT analizine ilişkin bulgular Mülakat formundaki 3, 4, 5, 6 sorulardan ortaya çıkmıştır.

Tablo 4.1. Azerbaycan'da kış turizminin güçlü yönleri

Güçlü yönleri	N	%
- Doğal kaynaklar	30	27
- Hizmet düzeyinin yüksek olması	24	22
- Uygun iklimi olması	20	18

- Devlet desteğinin olması	15	14
- Konaklama tesisleri	8	7
- Kış Aylarında Uluslararası Ziyaretçi Akını	7	6
- Kayak yapma sporunun tanıtılması	6	5

Araştırmanın bulgularına göre, Azerbaycan'ın kış turizmi açısından güçlü yönleri; doğal kaynaklar (27%) , hizmet düzeyinin yüksek olması (22%), uygun iklimi olması (18 %), devlet desteğinin olması (14%) , konaklama tesisleri (7%) , kış aylarında uluslararası ziyaretçi Akını (6%) , Kayak yapma sporunun tanıtılmasıdır(5 %)

Tablo 4.2. Azerbaycan'da kış turizminin zayıf yönleri

Zayıf yönleri	N	%
Tanıtıcı ve reklam faaliyetlerinde yetersiz olması	17	15
- Altyapının mevcut olmaması	15	14
- yeterli kadar modern tesislerin olmaması	11	10
-çalışanların eğitim düzeyinin düşük olması	11	10
- Kış turizm merkezlerinin yeterli olmaması	10	9
- turların yetersiz olması	10	9
- Kötü Ulaşım olanakları	10	9
- Tesislerin pahalı olması	10	9
- yeterli bilincin olmaması	9	8
- Kayık yapmak için kullanılan kıyafetlerin kirli olması ve sayısının yetersizliği	7	6

Araştırmanın bulgularına göre, Azerbaycan'ın kış turizmi açısından zayıf yönleri ; tanıtıcı ve reklam faaliyetlerinde yetersiz olması (15%) , altyapının mevcut olmaması (14%), yeterli kadar modern tesislerin olmaması (10%), çalışanların eğitim düzeyinin düşük olması (10%), kış turizm merkezlerinin yeterli olmaması, turların yetersiz olması ,kötü ulaşım olanakları, tesislerin pahalı olması (9%), yeterli bilincin olmaması (8%), Kayık yapmak için kullanılan kıyafetlerin kirli olması ve sayısının yetersizliğidir(6%) .

Tablo 4.3. Azerbaycan'ın kış turizmi açısından fırsatları

Fırsatlar	N	%
- Azerbaycana son yıllarda gelen yerli ve yabancı turist sayısının artması	25	23
- Azerbaycan'ın gün geçtikçe turizm alanında dünyada önem kazanması	24	22
- Turizm sektörünü mevsimlikten koruması	20	18
- Bölgelerin sosyo ekonomik gelişmesini karşılaması	15	13
-Turistlerin temiz hava kabul etmesi ve diğer bölgelere ziyaretinin artması	14	13
- Halkın refah düzeyinin artması	12	11

Araştırmanın bulgularına göre, Azerbaycan'ın kış turizmi açısından fırsatları ; Azerbaycana son yıllarda gelen yerli ve yabancı turist sayısının artması (23%), Azerbaycan'ın gün geçtikçe turizm alanında dünyada önem kazanması (22%), turizm sektörünü mevsimlikten koruması (18%), bölgelerin sosyo ekonomik gelişmesini karşılaması(13%), turistlerin temiz hava kabul etmesi ve diğer bölgelere ziyaretinin artması (13%), halkın refah düzeyinin artmasıdır(11%)

Tablo 4.4. Azerbaycan'ın kış turizmi açısından tehditleri

Tehditler	N	%
- Guba-Gusar yollarına erişim eksikliği	49	45
- Ücretsiz olan kayak yerlerinde düşük denetim	43	39
-Dinlenme tesislerinde bulunan kanatlarda can güvenliğinin yetersiz olması	18	16

Araştırmanın bulgularına göre, Azerbaycan'ın kış turizmi açısından tehditleri ; Guba-Gusar yollarına erişim eksikliği (45% , ücretsiz olan kayak yerlerinde düşük denetim(39%) dinlenme tesislerinde bulunan kanatlarda can güvenliğinin yetersiz olmasıdır(16%).

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bölge ülkelerinde bazı rekabetçi turizm destinasyonlarının varlığı, Azerbaycan'ın bu tür turizmdeki potansiyelinden tam olarak yararlanılmasını zorlaştırmaktadır. Azerbaycan'ın

kış sporları komplekslerinin sadece 4 ve 5 yıldızlı otellerden oluşması, bu otellerin hem miktar hem de maliyet açısından çok rekabetçi olmadığını göstermektedir. Ülkenin turizm potansiyelinin % 25'ini bile kullanmıyoruz. Belediye ve yürütme otoriteleri bölgeleri turizmin varış yerleri olarak tanımaya çalışmalıdır. Bu nedenle, pazar payının potansiyel olarak büyümesi, ülkedeki kış spor tesislerinin kış turizmine olan talebin artırılması için desteklenmesi, kış turizm ürün çeşitlerinin artırılması için şartların yaratılması, önemli pazarların kullanılması yoluyla kış sporları kültürünün

Azerbaycan'da yerel ve yabancı turistlerin katılım oranını artırmak ve kış turizmini geliştirmek için başlıca öneriler aşağıdaki gibidir:

- Kış turizm merkezleri ve potansiyel turistlerin yaşadığı bölgeler arasındaki ulaşım bağlantıları, ilgili devlet kurumları, tur operatörleri, belediyeler ve oteller ile ortaklıklar yoluyla geliştirilmelidir. Bu amaçla, Bakü'den bu tesislere, sezon boyunca kışlık turist destinasyonları için ve Gabala'ya uçuşların sayısını ve zamanlamasını artırmak için uçak yolculuğunu tercih eden turistler için ücretsiz veya sübvans edilmiş günlük otobüslerin ayarlanması planlanmalıdır. Hedef ülkelerden Gabala'ya doğrudan uçuşlar, Bakü Turizm ve Pazarlama Planının bir parçası olarak Turizm Konseyi'nin potansiyel turistlerin bulunduğu ülkelerden gelen turist akışını sağlamak için faaliyetlerin etkinliğini ve eşgüdümünü iyileştirmek için ilgili kurumlarla yaptığı işbirliğinin bir parçası olarak önceliklendirilmeli;

- Kış turizm merkezlerinde toplantılar, uluslararası konferanslar ve diğer iş etkinlikleri Azerbaycan Konsey Bürosu ve Kayak Turizmi Kompleksi temsilcileri ile toplantılar, uluslararası konferanslar ve resmi etkinlikler için Turizm Konseyi tarafından organize edilen iş seyahatinde kalma sürelerini artırarak Kış turizmi hizmet paketlerinin daha fazla entegrasyonu da gerçekleştirilmeli;

- Bölgeden turistleri Azerbaycan'a çekmek için Azerbaycan Turizm Acentası tarafından kış mevsimlerinde büyük ve çekici festivaller için bir eylem planı geliştirilecektir. Bu plana göre, bu festivallerde hem düşük hem de yüksek fiyatlar sağlanacak, ayrıca yerel mutfak, el sanatları ve diğer sanatların satışı ve turistler festivaller hakkında tam olarak bilgilendirilmelidir. Sonuç olarak, iç mekan eğlence merkezlerinin, havuzların, bisiklet yollarının, spor merkezlerinin ve diğer faaliyetlerin geliştirilmesi dahil, tekliflerin sayısını artırmak için teşvik edilmeli;

- Konaklama tesislerini iyileştirmek için, devlete ait otellerin dağ turizmi alanlarındaki mevcut durumu analiz edecek ve mevcut idari problemler hakkında bilgi toplanacaktır. Çalışmanın bulgularına dayanarak, yönetim mülkiyeti daha profesyonel üçüncü şahıslara devredebilir veya kısa vadede devlet otellerinin mevcut otel yönetiminde profesyonel otel ağlarından devlet yöneticileri olarak esneklik sağlayabilir. Ayrıca, olası özelleştirme fırsatlarının belirlenmesi için süreç araştırılacaktır. Şahdağ'daki devlet otellerinden başlayarak kış sporları tesislerinin özelleştirilmesi üzerinde durulacaktır. Mevcut kış turizm tesislerinde ekonomik devlete ait konaklama tesislerinin (örneğin, pansiyonlar, iki ve üç yıldızlı konaklama tesisleri, vb.) inşaatı da özel sektör yatırımlarıyla finanse edilmeli;

- Seçilmiş okullarda kayak eğitimi programlarının geliştirilmesi ve genişletilmesi, kış turizm merkezlerine yakın özel ve devlet okullarında okuyan öğrenciler için kayak eğitimi programları geliştirmek üzere birlikte çalışacak ve bu deneyim sonucunda yetiştirilecek okul sayısı her geçen yıl artacaktır. Bu eğitim programlarına katılan 66 öğrenciye ailelere, hükümet tarafından haftalık aile kış tatilleri için indirimli turist hizmet paketi sağlanmalıdır.

Ek 1 . Mülakat formu

1	Kış turizminin Azərbaycan'a sağladığı avantaj ve dezavantajlar nelerdir?
2	Kış Turizmi sektorünün Azərbaycan ekonomisine etkileri nelerdir?
3	Azərbaycan'a gelen yerli ve yabancı turistlerin kış turizmine olan ilgisine etki eden faktörler nelerdir?
4	Azərbaycanda Kış turizmini olumsuz yönde etkileyen unsurlar nelerdir?
5	Azərbaycan kış turizmi açısından hangi olanaklara sahiptir ?
6	Azərbaycanda kış turizminin gelişmesine engel olacak hususlar nelerdir?
7	Azərbaycanda kış turizmine yatırım yapılabilecek bölgeler hangileridir?

KAYNAKÇA

- Altay, F. (2017), "Kış Turizmi ve Bölge Ekonomisine Etkisi", İpek Yolu Konya Ticaret Odası Dergisi, S. 348.
- Azerbaycan Cumhuriyeti ulusal ekonominin beklentileri üzerine Stratejik Yol Haritası, 2016. <https://static.president.az/pdf/38542.pdf>
- E.Semedov, S.Ezizova (3-4 mayıs 2019), Baku , Azerbaycan. Şahdag ve Tufandag Turizm merkezinin regionun gelişiminde etkileri. Turizm ve Rekreasyon XXI yüzyılda: Problemler ve perspektifler
- Koşan, A. (2013), "Kış Sporları Turizmi – Kayak Turistlerinin Kış Turizm Merkezlerini Algı ve Değerlendirmelerine Ait Bir Araştırma (Palandöken’de Bir Uygulama)", Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17(2), s. 293-324.
- Növresli, T. (2010), Azerbaycan Turizm Potansiyelinin Kalkınma Amaçlı Değerlendirilmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- R.Seferov, Ş. Kurbanova. Azerbaycanda kış turizm potansiyeli ve gelişim olanakları. Gelecek vizyonlar dergisi: Future visions journal 2 (4): 2018, s. 13-19.
- Seferov R., Hesenov T. "Azerbaycan'ın Turizm Potansiyeli ve Turizm Etkinliklerinin Değerlendirilmesi", Türkiyat Araştırmaları Dergisi, s. 255-272.
- Uzmanlaşmış turizm endüstrisinin gelişiminin stratejik yol haritası, 2016. https://mida.gov.az/documents/Turizm_s%C9%99nayesinin_inki%C5%9Faf%C4%B1na_dair_strateji_yol_xeritesi.pdf
- Ülker, İ. (1992). Dağlarımız: Dağ Sporları ve Dağ Turizmi. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara

İnternet kaynakları

- Web1 https://en.wikipedia.org/wiki/Shahdag_Mountain_Resort#/media/File:Shahdag01.jpg
- Web: 2. <https://www.skiresort.info/ski-resort/shahdag-sahdag/trail-map/>
- Web:3. <https://ulduztourism.az/en/accommodations/hotels/qafqaz-tufandag-mountain-resort-hotel>
- Web :4 <https://tufandag.az/en/skiing-riding/slope-map/>
- Web:5<https://tj.sputniknews.ru/infographics/20190624/1029238053/Jiteli-strany-georgia-turizm.html>
- <https://skiazərbaycan.az/ru/destination/read/5-org-chart-example-superdsadas>
- <https://tourism.gov.az/>
- <https://www.stat.gov.az/>

ON ALTINCI BÖLÜM

KIŞ TURİZMİNE KATKI POTANSİYELİ AÇISINDAN ERZURUM'UN DOĞAL TURİSTİK KAYNAKLARI

NATURAL TOURISM RESOURCES OF ERZURUM IN TERMS OF POTENTIAL FOR WINTER TOURISM

Mehmet Zaman ¹

Cemal Sevindi ²

1. INTRODUCTION

Winter tourism includes skiing, transportation, accommodation, entertainment and sports facilities in snowy areas at a certain height; It is a kind of tourism where winter sports centers or ski centers turn into a sport in which the services provided develops. The main purpose of winter tourism is to create demand for tourism in mountainous areas which are idle in winter and to obtain a share from tourism industry. In winter season with limited winter tourism, in Turkey as well as in the world, it is tried to develop centers on winter sports. Due to the snow-track guarantee of the tourists, qualified mechanical facilities, quality service chain and fast-comfortable transportation expectations, large investments are required in the formation of winter tourism centers with state facilities. Due to the high investment and operating costs, most winter tourism centers try to develop different tourist products other than winter sports. Instability and changes in climate elements today; It may cause additional costs to winter tourism centers in the continuation of winter sports by adversely affecting the snowfall and snow stay time. Additional costs at an acceptable rate for this day may cause some winter tourism centers to become dormant or alternative tourism activities due to climate change in the future. Therefore, in the winter tourism season limited to winter months, it is useful to examine the possibilities of utilizing natural and cultural alternative tourism resources other than winter sports. In this study, the situation of qualified, natural environmental elements which can contribute to winter tourism in Erzurum province borders were evaluated in the winter period.

2. NATURAL ENVIRONMENT ELEMENTS ON TOURISTIC ATTRACTIONS

Erzurum Province forming the research area, with lands in Eastern Anatolia and Black Sea regions of Turkey's land area is the 4th largest province. Artvin (Yusufeli, Ardanuç) from the north, Rize (İkizdere, Çamlıhemşin) from the north, Bayburt (Aydıntepe) and Erzincan (Tercan, Otlukbeli) from the west, Bingöl (Yedisu, Karlıova) from the south, Muş (Varto, Bulanık, Malazgirt) from the south, Ağrı (Eleşkirt, Tutak) from the southeast, Kars (Sarıkamış, Selim) from the east and Ardahan (Göle) from the northeast. The natural attractions of the

¹ Prof. Dr. Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, mzaman@atauni.edu.tr

² Dr. Öğr. Üyesi Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, csevindi@atauni.edu.tr

province include thermal springs, fairy chimneys, caves, waterfalls and cascades, streams and lakes. Depending on the diversity of natural life in Erzurum, such as birdwatching, sporting angling, hunting tourism and wildlife photography is available in areas that can serve tourist activities. Apart from these, there are many areas in the province where activities such as ice climbing competitions, snowy ground offroad races, orienteering and sleigh races can be organized directly related to winter tourism.

3. POTENTIAL OF NATURAL TOURIST RESOURCES IN WINTER TOURISM

The region in which the research area is located is the region with the longest winter tourism season in terms of both snowfall and snow stay. Because of the average 4-5 months in Erzurum have suitable conditions for winter tourism, 3 ski centers have been established in Palandöken Mountain, Konaklı and Kandilli. 3 of these, Palandöken winter tourism center has a bed capacity of 2466 and a capacity of 16 mechanical facilities at 24563 person/hour as of 2018. Palandöken, according to these values, is first in Turkey in terms of bed capacity, 2nd capacity in terms of mechanical facility Turkey, in the last few years, due to the elimination of low snowfall and short-time snow cover, especially mountain hotels have significantly damaged and have turned to artificial snow investments. This problem is valid for winter tourism centers in Erzurum and the same solution is followed. Daştan et al. (2016: 418) according to the findings obtained from the survey applied to 531 tourists in 2015 to determine the demand for winter tourism: 71.4% of the tourists who prefer Erzurum for winter tourism consist of paid employees and average income of the group is 4117 ₺. The same group has an all-inclusive holiday and spends an average of 81 ₺ per day. In this study, it was proposed to diversify the tourism activities in order to increase the winter tourism revenues. The emergence of additional budget items for the continuation of winter sports in the research area and the economic profiles of the tourists coming to the field make it compulsory to prepare projections on the continuity of winter tourism based on winter sports in Erzurum. In our opinion, in Erzurum, where winter conditions are longer than other centers, it is possible to benefit from some of the natural tourist resources throughout the season. When the transportation conditions, naturalness, visual quality and accommodation possibilities are taken into consideration under winter conditions, the resources especially in the northern districts of the province come to the forefront with the effect of more temperate climate conditions. The natural resources around Erzurum are gaining importance with their proximity to the winter tourism center. During the winter season, it is possible for the municipalities, provincial-district tourism directorates, clubs and associations to exhibit the natural tourist values of the province in the appropriate sections of the accommodation facilities. In addition to promotion, the representatives of the organization can undertake tasks such as collecting requests, forming groups and setting up a route, and planning the date and time. In particular, district municipalities can pay the transportation needs of tourists in Erzurum with the appropriate costs for the purpose of winter tourism and promote their towns and contribute to the local economy in the winter season.

1. GİRİŞ

Kış turizmi, kayak sporuna olanak veren belirli yükseklikteki karlı alanlarda ulaşım, konaklama, eğlence, spor tesislerini içeren; verilen hizmetlerin geliştiği oranda *kış sporları merkezleri* veya *kayak merkezlerine* dönüşen yerlerde, kar yağışlarına bağlı olarak kış mevsiminde yapılan sporun ağırlık kazandığı bir turizm çeşididir (Doğaner,1997:19). Kış turizminin temel amacı, kış aylarında atıl durumdaki dağlık alanlarda turizme yönelik talep yaratılması ve turizm endüstrisinden pay elde edilmesidir (Albayrak,2013,147). Böylece deniz seviyesinden yüksek, karasal iklim şartlarının hâkim olduğu bir kısım yörelerde, istihdam oluşturulup turizmden gelir sağlanması mümkün hale gelebilmektedir. Kış mevsimi süresiyle sınırlı olan kış turizmi, Dünya’da olduğu gibi Türkiye’de de kış sporları merkez alınarak geliştirilmeye çalışılmaktadır (Özçoban,2019:1609).

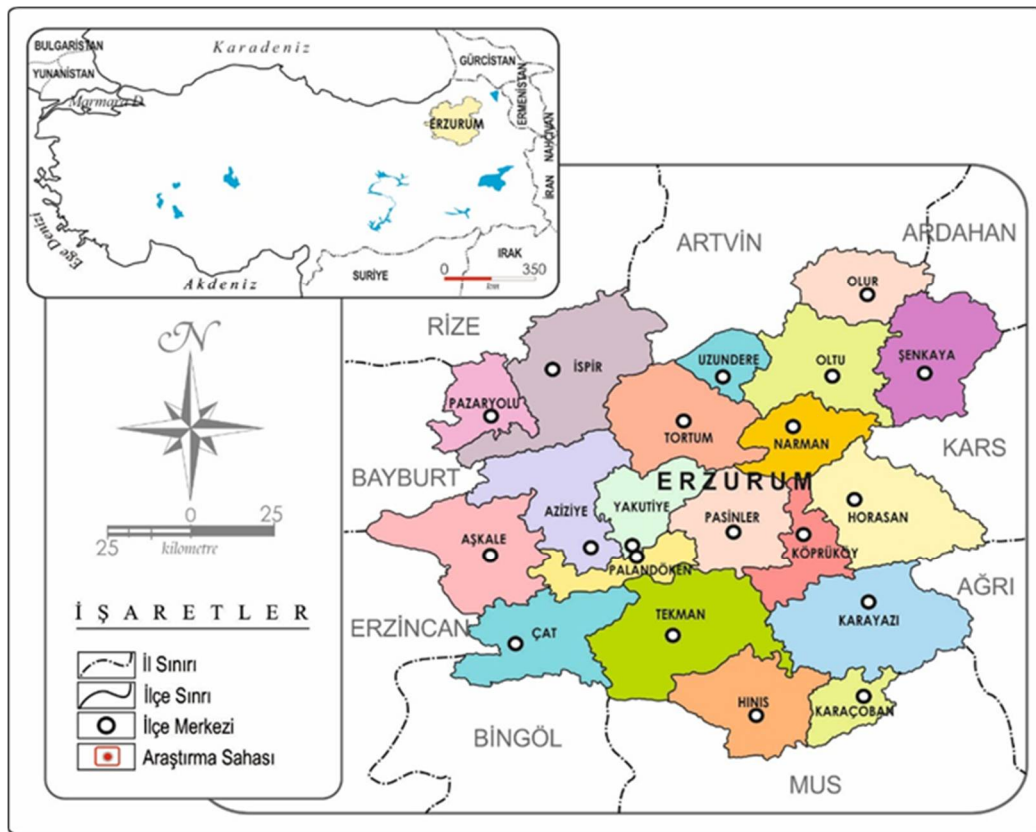
Turistlerin kar-pist garantisi, nitelikli mekanik tesisler, kaliteli hizmet zinciri ve hızlı-konforlu ulaşım beklentileri nedeniyle, kış turizmi merkezlerinin oluşmasında devlet imkânları ile büyük yatırımların yapılması gerekmektedir (Ayaz ve Apak,2017:82). Yatırım ve işletme maliyetlerinin yüksek olması nedeniyle, çoğu kış turizmi merkezi kış sporları dışında farklı turistik ürünler geliştirmeye çalışmaktadırlar. Bunlar arasında Finlandiya-buz oteli, Norveç-köpekli kızak yarışları, balık avcılığı, atlı kızak yarışları sayılabilir (Özbay, 2018:2004). Benzeri eğilim Türkiye’deki kış turizm merkezleri için de geçerli olup, 2018 yılına kadar 18 ilde toplam 26 adet kış turizm etkinliği düzenlenmiştir. Ocak ve Şubat aylarında gerçekleştirilen bu etkinliklerin tamamına yakını, kış festivali veya kış şenliği adı altında düzenlenmiştir (Bucak ve Yiğit,2018:140-141).

Günümüzde iklim elemanlarındaki salınım ve değişimler; kar yağışlarını ve karın yerde kalma süresini olumsuz etkileyerek, kış sporlarının sürdürülmesinde kış turizm merkezlerine ek maliyetler doğurabilmektedir (Özbay,2018:2006). Bugün için kabul edilebilir oranlardaki ek maliyetlerin, iklim değişimlerine bağlı olarak gelecekte bazı kış turizm merkezlerinin atıl hale gelmesine veya alternatif turizm faaliyetlerine yönelmesine neden olabilir. Dolayısıyla kış aylarıyla sınırlı kış turizm sezonunda, kış sporları dışındaki doğal ve kültürel alternatif turizm kaynaklarından yararlanma olanaklarının bugünden incelenmesinde fayda vardır. Bu çalışmada, Erzurum İl sınırları dâhilindeki kış turizmine katkı sağlayabilecek nitelikli, doğal çevre unsuru turistik kaynaklarının kış devresindeki durumları değerlendirilmiştir.

Alanı itibariyle Konya (40.838 km²), Sivas (28.164 km²) ve Ankara’dan (25.632 km²) sonra ülkemizin en geniş yüzölçümüne sahip dördüncü ili olan Erzurum’un (25.006 km²), Doğu Anadolu ve Karadeniz bölgelerinde toprakları bulunmaktadır. Erzurum İli yönetim bölgesini kuzeyden Artvin, kuzeybatıdan Rize, batıdan Bayburt ve Erzincan, güneybatıdan Bingöl, güneyden Muş, güneydoğudan Ağrı, doğudan Kars ve kuzeydoğudan Ardahan illeri çevrelemektedir (Şekil 1).

Ülkemizin kuzeyinde Karadeniz’e paralel olarak uzanan ve Kuzey Anadolu Dağları’nın kıyı ve iç sırasını oluşturanlardan bazıları, Erzurum İli sınırları içerisinde kalmaktadır. Örneğin; kıyı dağlarından Rize Dağları’nın güneye bakan yamaçları il sınırları içerisinde yer alır. Nitekim bu dağların en yüksek zirvesini oluşturan Kaçkar Dağı (3932 m) Erzurum, Rize ve Artvin il sınırlarının birleştiği noktada bulunmaktadır. Bu dağların ikinci sırasındakilerden il sınırları içerisindeki en yüksek olanını İspir’in güneydoğusundaki Mescit Dağı (3239 m) oluşturmaktadır. Tersiyer’in başlarına ait andezit ve trakitlerden teşekkül etmiş

ve Kuaterner'in, özellikle Würm safhasında buzullaşmaya uğramış olan bu dağın 3000 m'yi aşan zirvelerini kuzey güney doğrultusunda; Sitenk Dağı (3097 m), Yıldızdağ doruğu (3139 m), Gedik Tepe (3210 m), Çırman Tepe (3097 m), Yolbaşı Tepe (3113 m), Sivrikaya (3114 m), Tığdağı (3198 m), Taşlıtepe (3091 m) ve Viranşehir Tepe (3162 m) oluşturur (Atalay, 1978:35). Mescit Dağı'nın güneye doğru bir uzantısını oluşturan Dumlu Dağı (3169 m), yüksek olmasına rağmen üst kısımlarında dalgalı düzlükler bulunan bir plato görünümündedir. Sözü edilen dalgalı düzlükler, Neojen'e ait lavlar ve daha yeni andezit-bazalt gibi püskürük kayalarla örtülüdür. Dumlu Dağı'nın güneyindeki Erzurum Ovası, tektonik hareketler sonucu çökerken, Dumlu Dağı yükselmiş; çökme ve yükselmeler fay hatları boyunca gerçekleşmiştir (Tuncel,2011:265).

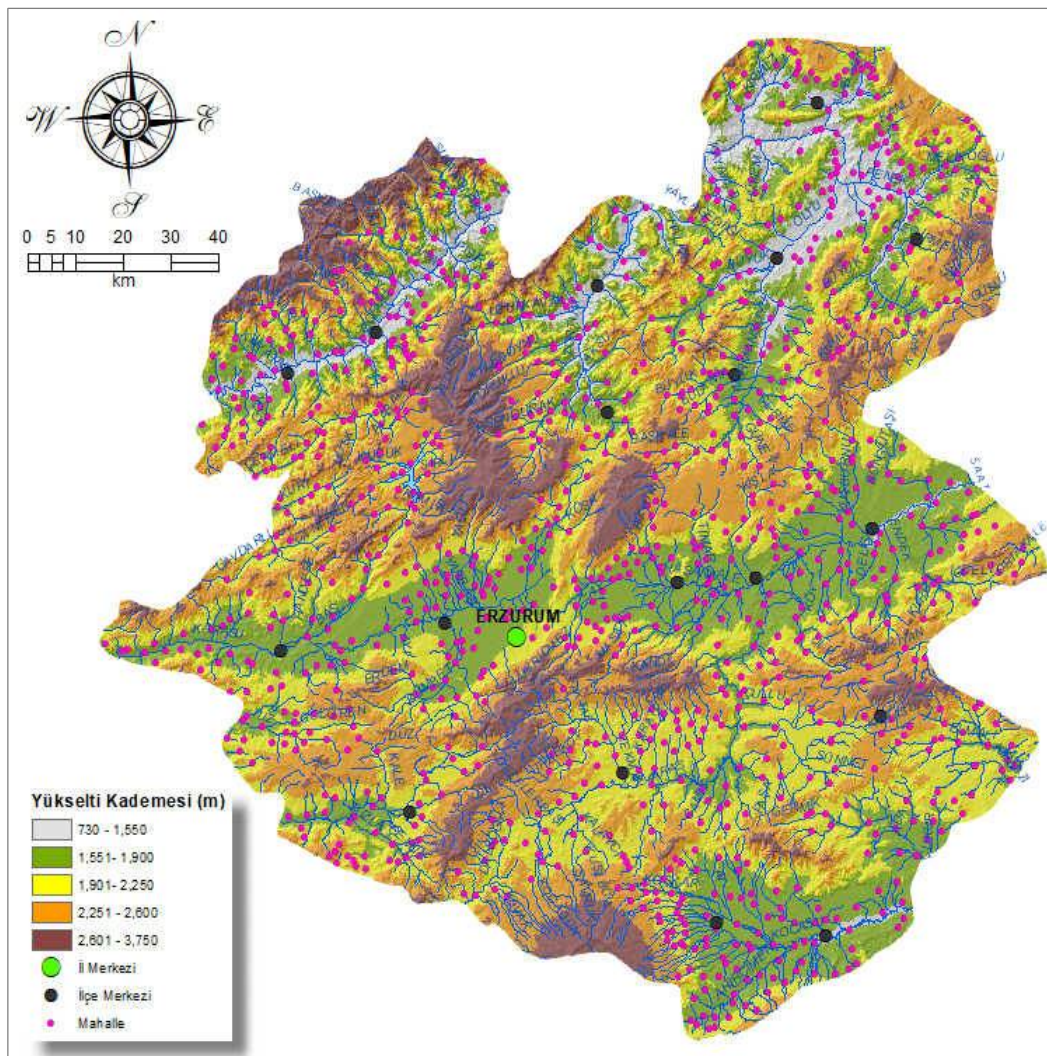


Şekil 1. Erzurum İli'nin lokasyon haritası.

Mescit Dağı-Dumlu Dağı kütlesi, kuzeydoğuya doğru Kargapazarı ve büyük kısmı Erzurum İli sınırları dışına taşan (Kars ve Ardahan), sadece küçük bir kesimi Şenkaya ilçesinin doğusunda bulunan Allahüekber Dağları ile devam eder. Diğer taraftan Dumlu Dağı'ndan Gürcü Boğazı ile ayrılan Kargapazarı Dağları (3045 m), güneybatı-kuzeydoğu doğrultusunda yaklaşık 80 km boyunca uzanarak Erzurum Ovası'nın kuzeydoğusu ile daha doğudaki Pasinler Ovası'nın tüm kuzeyini kapatır (Tuncel,2011:265). Bu dağların güneybatı uçları ile Erzurum'un güneyindeki Palandöken Dağları birbirine Deveboynu Geçidi'nde yaklaşır (Ünal,1994:8; Tuncel,2011:265).

Erzurum İli'nin güney kesimlerini batı-doğu doğrultusunda uzanan il dışında Munzur Dağları ile başlayıp, yine il dışında Ağrı Dağı'na kadar uzanan Karasu-Aras dağları çevreler. Bu dağlar kuzeyde Karasu, güneyde Aras Nehri arasında kaldıklarından bu şekilde adlandırılmışlardır. Bu dağların il sınırları içerisinde kalan en yüksek noktasını Erzurum Ovası'nın ve aynı zamanda da şehrin güneyindeki Palandöken Dağları'nın Büyük Ejder

Tepesi (3176 m) oluşturur. Diğerlerini ise, Pasinler Ovası'nın güneyindeki Şahvelet Dağları (2922 m) ile Karayazı'nın kuzeyindeki Çakmak Dağı (3063 m) meydana getirir (Tuncel,2011:265-268). Belirtilen dağların dışında Akdoğan ve Bingöl dağlarının yalnız bir bölümü Erzurum İli sınırları içerisinde kalmaktadır. Nitekim Bingöl Dağları'nın zirvesi (Dağkale Tepesi 3193 m) de dâhil, büyük bir bölümü il sınırları içerisinde. Volkan topoğrafyası açısından bu değişik ve ilgi çekici özelliğinin yanı sıra buzul topoğrafyası bakımından da çarpıcı özellikler de gösterir. Akdoğan Dağı'nın (2879 m) ise zirve kısmı da dâhil olmak üzere büyük bölümü Muş ili sınırları içerisinde bulunmakta, sadece kuzeydeki küçük bir bölümü Erzurum İli sınırları içerisinde (Tuncel,2011:268-269). Erzurum İli sınırları içerisinde, bazalt yayılması ile oluşmuş yüksek platolar mevcuttur (Şekil 2). Nitekim Kargapazarı, Palandöken, Mescit ve çok az bir kısmı il sınırları içerisinde bulunan Allahüekber Dağları'nın üst kısımları oldukça düz bir görünümündedir. Erzurum ile Ardahan arasındaki yüksek alanlar, çoğunlukla bazaltların yayılması ile oluşan düzlüklerdir (Atalay ve Mortan, 2003:424-425). Başta Aras Nehri ve kolları olmak üzere akarsularla yer yer parçalanmış olan bu saha, Erzurum-Kars Platosu olarak adlandırılmıştır.



Şekil 2. Erzurum İli'nin fiziki haritası.

İlin en önemli ovalarını oluşturan Erzurum ve Pasinler ovaları, Doğu Anadolu Bölgesi'nin Erzurum-Kars Bölümü sınırları içerisinde yer alır. Tektonik kökenli bir depresyon

içerisinde gelişmiş olan bu iki ovayı deniz seviyesinden 2050 m yükseklikteki Deveboynu Geçidi ayırır. Bunlardan Fırat Nehri'nin kaynaklarından biri olan Karasu tarafından drene edilen Erzurum Ovası kabaca kuzeydoğu-güneybatı yönünde uzanmaktadır. Güneybatı Dereboğazı ile kuzeydoğuda Akdağ köyleri arasında ovanın uzunluğu yaklaşık 47 km, doğu batı uzunluğu ise yaklaşık 35 km'dir. Tektonik kökenli bir depresyon içerisinde gelişmiş olan ovayı, kuzeyde Simoklu Dağı (3028 m.), Solaklı Dağı (2845 m.) ve Dumlu Dağı (3169 m.), güney-güneydoğuda Egerli Dağı (2980 m.) ve Palandöken Dağları (Büyükejder Tepe-3176 m.), doğuda ise Kargapazarı dağlarının güneydoğu uzantıları ve Çobandede Dağı (2453 m.) çevreler. Yaklaşık 825 km² alana sahip olan Erzurum Ovası, 1750-2000 m yükseltiler arasında yer almaktadır. (Atalay, 1978: 52). İlin ikinci önemli ovasını, deniz seviyesinden 1650 m yükseklikteki Pasinler Ovası oluşturur. Ova, batıda Deveboynu eşliğinden başlar, doğuda Çobandede Köprüsü yakınlarında Aras Nehri ve Hasankale çaylarının birleştiği yere kadar uzanır. Başka bir anlatımla ova, kuzeyde Kargapazarı Dağları, güneyde ise Palandöken Dağı'nın doğu uzantısı durumundaki Şahvelet, Nalbant ve Sakaltutan dağları ile çevrilidir. Uzunluğu, batıdaki Nebihanları yöresiyle doğudaki Çobandede Köprüsü arasında 40 km, genişliği ise Büyükdere (Kurnuç) ve Çiçekli (Ortuzu) köyleri arasında 16 km'yi bulur. Horasan'ın 20 km doğusuna kadar uzanan dar şeridi de içine alan geniş sınırlarına göre Çobandede Köprüsü'nde Yukarı Pasin Ovası ve Aşağı Pasin Ovası olarak ikiye ayrılır. Yukarı Pasin Ovası'nın merkezi Hasankale, Aşağı Pasin Ovası'nın merkezi ise Horasan'dır. Ovanın sularını Pusu Deresi ile Hasankale Çayı ya da Pasin Suyu denen akarsular toplar. Hasankale Çayı, Çobandede Köprüsü yakınında Aras Irmağı'na katılır (Tuncel, 2011: 271). Bu iki ova dışında yine tektonik kökenli olmakla birlikte jeomorfolojik görünüş bakımından bunlardan farklı olan bir ova da ilin güneyindeki Hınıs Ovası'dır. Bu ovanın tabanı Pasinler ve Erzurum ovaları gibi düz değildir. Hınıs Ovası'nın zemini Bingöl Dağı'ndan inen çok sayıda irili ufaklı akarsuların açtıkları az çok derin vadilerle yarılmış, birbirine paralel ve nispeten yakın iki vadi arasındaki düz yüzeyli sırtlar şeklindedir (Tuncel, 2011: 273-274).

Sayısal yükseklik modeli üzerinden yapılan hesaplama göre Erzurum İli topraklarının %6.4'ü 1100 metre yükseltinin altında, geri kalan %93.6'sı ise 1101 metrenin üzerindedir. Bu durum sıcaklık ve yağış rejimlerinin dağılımına doğrudan yansımıştır. Gerçekten de Erzurum-Kars ve Yukarı Murat-Van bölümlerinde kalan yüksek kesimlerinde şiddetli karasal iklim; nispeten alçak kesimleri temsil eden Doğu Karadeniz'de bölümünde (Oltu, Olur, Narman, Tortum, Uzundere, İspir, Pazaryolu) ise daha ılıman iklim koşulları hâkimdir. Karadeniz iklim ile karasal iklim arasında geçiş özelliklerinin görüldüğü kuzeydeki alanlarda, sıcaklık değerleri artmasına rağmen yağış rejimi hemen hemen aynıdır. Erzurum İli'nin merkezi kesimlerinde yer alan Erzurum Meteoroloji İstasyonu, karasal şartların egemen olduğu çoğunluk alanları temsil edebilecek niteliktedir. Yıllık ortalama sıcaklığın 5.4°C olduğu istasyonda yükseltinin fazla olması ve denizel etkilere uzak olmanın bir sonucu olarak donlu gün sayısı 169.5 günü bulmaktadır (Tablo 1). İlin kuzey kesimlerini temsilen alınan Uzundere İstasyonu'nda (1151 m) ise yıllık ortalama sıcaklık 10.2°C, donlu gün sayısı ise 98.7 gündür.

Erzurum istasyonu yıllık 407.5 mm yağış almaktadır. Erzurum'da yıllık yağışın mevsimlere göre dağılımı incelendiğinde, 407.5 mm yağıştan 155.8 mm'lik bölümünün (%38.2) ilkbahar mevsiminde düştüğü, bu mevsimi 99.4 mm (%24.4'lük) ile sonbaharın takip ettiği görülür. Sahada en düşük yağışlar %15.6'lık oranıyla (63.7 mm) kış mevsiminde alınmaktadır. Uzundere İstasyonu'nda ise 307.7 mm'lik yağıştan 91.7 mm'lik bölümünün (%29.8) yaz mevsiminde düştüğü, bu mevsimi %28.8'lik oranla ilkbaharın takip ettiği görülür.

Sahada en düşük yağışlar %16.9'luk oranıyla (51.9 mm) kış mevsiminde gerçekleşir. Erzurum İstasyonu'nda yağış azamileri Mayıs-Ekim aylarında, yağış asgarileri Ocak-Ağustos aylarında belirlenirken; Uzundere İstasyonu'nda azami yağışlar Haziran-Ekim aylarında, asgari yağışlar ise Ocak ve Eylül aylarında tespit edilmektedir.

Tablo 1.1. Erzurum ve Uzundere Meteoroloji İstasyonlarına Ait Seçilmiş İklim Parametrelerinin Aylık Dağılımı.

İst	Parametre	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Erzurum	Ortalama Sıcaklık (°C)	-10	-8.5	-2.4	5.5	10.5	14.9	19.4	19.3	14.4	7.8	0.1	-6.8	5.4
	Donlu Gün	30.8	27.8	27.5	13.3	3	0.5	-	-	2.1	11.5	23.3	29.7	169.5
	Yağış (mm)	19.5	22.9	31.5	56.2	68.1	45.3	26.3	17.0	21.0	46.5	31.9	21.3	407.5
	Kar Yağışlı Gün	12.6	12.7	13.1	6.0	0.6	-	-	-	0.1	1.2	5.8	11.9	64.0
	Kar Örtülü Gün	27.7	26.5	18	2.5	0.1	-	-	-	-	0.8	6.9	23	105.5
Uzundere	Ortalama Sıcaklık (°C)	-2.8	-1.2	4.4	11.5	14.8	18.8	22.1	21.9	18.0	11.1	4.8	-0.8	10.2
	Donlu Gün	23.5	20.4	16.2	4.3	0.1	-	-	-	-	0.1	12.5	21.6	98.7
	Yağış (mm)	12.6	19.3	16.2	30.5	41.9	48.2	26.1	17.4	8.8	38.5	28.2	20.0	307.7
	Kar Yağışlı Gün	4.3	4.8	2.6	0.4	-	-	-	-	-	0.2	0.8	3.9	17.0

Kaynak: DMİGM verilerinden hazırlanmıştır.

Erzurum İli İrano-Turaniyen fitocoğrafya bölgesi içinde yer alır ve İl genelinde yaygın olan vejetasyon formasyonunu İran-Turan step türleri oluşturur. Doğal step içerisine dâhil edilen bu türlerin çoğunluğu, yağış yetersizliği ve yaz kuraklığına uyum sağlamış, tek yıllık otsu bitkilerden meydana gelmektedir (Atalay,1983:167-176). İl topraklarının %9.5'i orman-fundalık alanlardan oluşmaktadır. Orman alanları ilin kuzey bölümünde İspir, Oltu, Olur ve Şenkaya ilçelerinde yoğunluk kazanır. Sarıçam, meşe ve ardıç türlerinin baskın olduğu orman alanları, 1900-2000 m yükseltilerinden başlayıp 2600-2700 metrelere kadar çıkabilmektedir. Bu yükselti kademesi potansiyel orman alanlarına karşılık gelmesine rağmen, tahripler sonucunda orman büyük ölçüde ortadan kalkmış ve yerine daha nemli koşullarına adapte olmuş step türleri yerleşmiştir. Orman üst sınırından (2600-2700 m) itibaren başlayan subalpin alpin çayır türleri, dağların zirve kesimlerine kadar izlenmektedir (İnandık,1969:49). İlin doğusu, sularını Aras Irmağı vasıtasıyla Hazar Denizi'ne gönderirken, batı kesimi Fırat Nehri'nin ana kaynaklarından biri olan Karasu aracılığı ile Basra Körfezi'ne ulaştırır. Kuzeydeki sular Tortum ve Oltu çayları ile Çoruh Irmağı'na akıtılarak Karadeniz'e boşaltılır. Burada Erzurum İli'nin hidroğrafyasıyla ilgili önemli bir özelliği ortaya çıkmaktadır. Öyle ki, Çoruh Irmağı ile Karasu'yu ayıran su bölümü çizgilerinin il sınırları içerisinde yer alması, aynı zamanda Atlas Okyanusu ile Hint Okyanusu su bölümü çizgisini oluşturması anlamına gelmektedir. Aynı şekilde Deveboynu geçidi, Hint Okyanusu ile Hazar Denizi (Aras Irmağı havzası) arasındaki su bölümü çizgisini oluşturmaktadır (Tuncel, 2011: 285).

2. DOĞAL ÇEVRE UNSURU TURİSTİK ÇEKİCİLİKLER

Doğal anıtlar veya doğal harikalar olarak adlandırılan yer şekilleri, turizm için zengin kaynak alanları oluşturmaktadırlar. Bu kaynakların kullanımı büyük ölçüde iklimle ilişkilidir. Doğal kaynakların turizm talebine katkısı, bunların turizm sektörünce işlenerek sunulmasının derecesine bağlıdır. Doğal kaynaklardan dağlar, kıyılar, deniz, akarsular, ormanlar, milli parklar, doğal manzaralar vb. turizmde işlenerek, yerli ve yabancı turistlerin istifadelerine

sunulmaktadır. Bu kaynakların çeşitli şekillerdeki bileşimleri, turizmi geliştirmeye yönelik çekici ortamlar oluşturabilirler (Zengin, 2006:32). Başka bir anlatımla, bu değerlerin miktar ve kalitesi turizmin gelişmesini önemli ölçüde etkilemekte ve turistlerin o bölgeyi ziyaret etmeleri için bir çekim gücü oluşturmaktadır. Özellikle korunmuş doğal çekicilikler, yakın dönemde turist eğilimlerinin önemli bir bölümünü meydana getirmiştir. Bu kapsamda doğa yürüyüşleri, dinlenme, macera yaşama, doğayla baş başa kalma, yeni yaşam tarzları vs. gibi çeşitli aktiviteler gerçekleştirilmektedir. Korunmuş doğal çekicilikler açısından değerlendirildiğinde, Erzurum İli'nin kayda değer potansiyele sahip olduğu ve ilin farklı yöreleri dağılmış turistik unsurlardan yılın büyük bölümünde yararlanmanın mümkün olduğu dikkati çekmektedir.

2.1. Peribacaları

Peribacaları jeolojik, jeomorfolojik ve klimatolojik özelliklere bağlı olarak teşekkül etmiş, kurak ve yarı kurak morfo-klimatik yörelere özgü bir aşınım şeklidir. Peribacası oluşumu üzerinde kaya türü, ardalama düzeni, tabakanın eğim durumu, çatlak sistemi önemli etkiye sahiptir (Polat ve Güney,2013:18). Bu özel yeryüzü şekillerine ilin kuzey bölümündeki Narman ve Uzundere ilçelerinde rastlanmaktadır. Narman peribacaları ilçe merkezinin 7 km güneydoğusunda Narman-Pasinler karayolu üzerinde Yanıktepe Mahallesi çevresinde bulunmaktadır. Peribacaları, sahadaki ana materyalin su erozyonu sonucu aşınması ile oluşan oyuntular üzerinde rüzgâr erozyonun da etkisi ile teşekkül etmiştir. Başka bir deyişle, bu oluşumlar Neojen çökellerin su ve rüzgâr erozyonun milyonlarca yıl boyunca işlemesiyle ortaya çıkmıştır (Doğanay 1999:6-11), (Şekil 3). Miltaş, çakıltaş ve kumtaş ardalımalı tortul tabakalar, demirin Fe_2O_3 şeklinde oksitlenmesi nedeniyle kırmızı renkte izlenmektedir. Yöredeki peribacaları, volkanik kökenli Kapadokya'dakilerin aksine tortul kökenli oluşumlardır (Yıldırım, 2010:58-65). Narman peribacaları, bozulmamış doğal yapısıyla turizm aktivitelerine hizmet edebilecek niteliktedir. Bu bağlamda jeopark alanı haline dönüştürülme çalışmalarının da sürdürüldüğü yörede trekking güzergahları yanı sıra kamp alanları belirlenebilir. Narman peribacalarına kış mevsimi de dâhil olmak üzere yıl boyunca erişim mümkündür. İldeki bir diğer peribacası gelişim alanı Uzundere İlçesi'ndeki Tortum Gölü kıyılarıdır. Tortum Gölü çevresindeki peribacaları Balıklı (Zihik) Mahallesi'nde ve gölün doğu kıyısındadır (Şekil 4). Bu oluşumların bulunduğu bu alan Balıklı köylüleri tarafından mezra (Vırçınık mezarası) olarak kullanılmaktadır. Sahadaki oluşumlar heyelanla ya da tabaka başlarından koparak yamaçta duraylılık kazanan iri blokların ince unsurlu kayalar içerisine gömülmesi ve yamacın süpürüldüğü aşınım evresinde badlands sırtında belirmesiyle teşekkül etmişlerdir (Kopar ve Çakır,2012:1023).



Şekil.3. Narman peribacaları



Şekil.4. Tortum Gölü peribacaları

2.2. Mağaralar

Erzurum İli'nde turizm açısından değerlendirilmesi mümkün mağaralar mevcuttur. Bunlardan biri olan Elmalı Mağarası, İspir İlçesi'nde bulunmakta olup, Maden Köprübaşı Beldesi'ne yaklaşık 1.5 km mesafede ve 1300 m yükseltideki Elmalı Mahallesi sınırları içinde yer almaktadır. Mağara İspir kasabasına 17-18 km, Erzurum'a ise 125 km uzaklıktadır. Mağaranın bulunduğu Elmalı Mahallesi'ne, İspir-Erzurum karayolunun Maden köprü kavşağından sola ayrılan 3 km'lik bir yol ile ulaşılmaktadır. Yöre halkı tarafından *Elmalı Çamlı Mağarası* yanı sıra *Zindan Mağarası* olarak da adlandırılan mağara, Bağların Dere vadisinin kuzeybatıya bakan yamacında ve vadi tabanından 200-250 m yukarıda, yaklaşık 1500 m yükseltidedir. Mağaraya mahalleden ulaşım, oldukça dik olan yaklaşık 800 m'lik bir patika ile sağlanmaktadır. Mağara aynı zamanda 1914- 1915 yılları arasında Ermeni zulmünden kaçan yöre sakinleri tarafından sığınak olarak da kullanılmıştır (Url-1). Mağaranın girişinin yerden yüksekliği 4-5 m olup, giriş oldukça dardır. Tavan yüksekliği bazı bölümlerde 20 m'yi bulmaktadır. Mağarada birbiriyle bağlantılı ve paralel uzanışlı iki galeri ve toplam 8 salondan meydana gelen mağarada sığ göller, çok çeşitli damlataşı oluşumları mevcuttur. (Kopar,2008:74-75). 2006 yılında yapılan saha çalışmalarında sarkıt ve dikitlerin önemli bir bölümünün yöre insanları tarafından parçalanmış olduğunu gözlemlenmiştir. İl sınırları içerisindeki bir diğer mağara, Yıldızkaya Köyü Mağarası olup, Olur ilçesine bağlı Yıldızkaya köyü sınırları içerisinde yer almaktadır. Mağarada sarkıt ve dikitler mevcuttur. Mağara girişinin dışarıdan genişliği yaklaşık 7 m olup, yüksekliği ise ortalama 2 m civarındadır. Mağara iki kanal, bir hazine ve odalardan oluşmaktadır. Odalar sarkıt ve dikitler tarafından ayrılmış bölümlerden oluşmaktadır (Bekdemir vd,2004:309-324;Koday,1995:15-35).

Cunni Mağarası ise il sınırları içerisindeki bir başka mağara olup, Karayazı'nın Salyamaç köyünün 7-8 km kuzeydoğusunda, Kazlıbey Dağı'nda 2500 m yükseltide, Karaštepe yaylasının güneydoğusunda yer almaktadır. Çok eski zamanlardan beri kullanılmakta olan mağara aynı zamanda Türk iskân izlerinin tespiti noktasında önemli bir merkez hüviyetine sahiptir. Öyle ki iki bölümden oluşan mağaranın ilk bölümünde Orta Çağa ait bir kilise, diğer bölümde ise 12 Oğuz boyuna ait damga, işaret, tasvir ve resimler yer almaktadır (Ceylan,2002:425), İlin kuzeydoğusundaki Şenkaya İlçesi'de doğal ve insan eliyle oluşturulmuş mağaralar mevcuttur. Bu yapıların detaylı olarak araştırılmaya ihtiyacı bulunmaktadır. Erzurum İli'ndeki mağaralar çoğunlukla kuzey ilçelerde yer almakta olup, özellikle kış aylarında mağaraların turistik amaçlı değerlendirilmesi mümkündür (Şekil 5 - 6).



Şekil.5. Elmalı Mağarası (İspir)



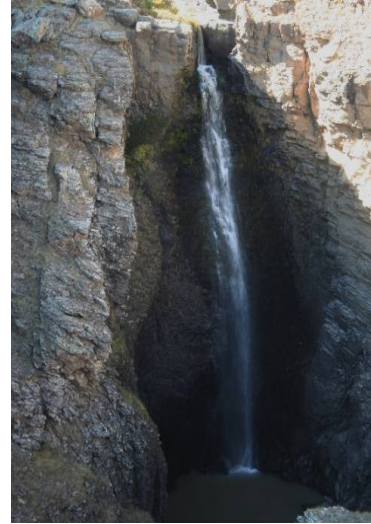
Şekil.6. Şenkaya Mağaraları

2.3. Şelaleler ve Çağlayanlar

Türkiye'nin en önemli şelalelerinden biri olan Tortum Şelalesi, Erzurum İli'nde yer almaktadır. Uzundere İlçesi'ne bağlı Çağlayanlı (Tev) köyü yakınındaki şelale, Tortum Gölü önündeki sed üzerinde oluşmuştur. *Tortum Şelalesi* basamaklı kalker bankları üzerinde yaklaşık 50 (48.5 m) metrelik bir düşme yapmakta olup, dev kazanı pek büyük değildir (İnandık,1965: 80), (Şekil 7). Erzurum'a yaklaşık 100 km mesafedeki şelale, yağışlar ve kar erimesi sonucu su seviyesinin yükseldiği Nisan ayının ortasından, haziran ayı başına kadar akış gösterir. Bazen bu dönemin dışında da şelaleye su verilmektedir. Bu devrede, seyrine doyum olmayan, olağanüstü bir görüntüye sahip olan şelale, geri kalan aylarda Tortum Gölü su seviyesinin düşmesinden dolayı bu özelliğini kaybetmektedir. Aynı zamanda şelale ve çevresi yüksek bir doğa turizm potansiyeline sahiptir. Nitekim gölün su sporları potansiyeli, muhteşem manzarası, kamp turizmi ve trekking potansiyeli turizm bakımından değerlendirilebilecek özelliklerinden sadece bir kaçıdır. Erzurum İli'ndeki çağlayanlardan bir diğerini de Şenkaya ilçesine bağlı Kaynak köyünün 3-4 km güneyindeki Cırcırınardı (Şırşırın ardı) Deresi üzerindeki Şirvaz Çağlayanı'dır. Yörede Şirvaz (Osmanlıca'da yoğun anlamına gelmekte), Şivraz veya Çivraz olarak adlandırılmaktadır. Bu çağlayan 2305-2268 m yükseltiler arasında yer almakta olup, 36.9 m'lik bir düşüşe sahiptir. Erzurum- Kars sınırına yakın bir yerde bulunan çağlayan, Erzurum'a 179 km uzaklıktadır. Erzurum'dan çağlayana ulaşmak için, Erzurum- Gaziler Köyü (Şenkaya) arasındaki 170 km'lik asfalt yol takip edildikten sonra, doğuda önce 3 km'lik yolla Güreşken köyüne, devamında da 2.5 km'lik yol ile Kaynak köyüne ulaşılmaktadır. Bu köyden sonrada güneye yönelen yaklaşık 3.5 km'lik stabilize yolla çağlayana varılmaktadır (Sevindi, 2011: 298), (Şekil 8).



Şekil.7. Tortum Şelalesi



Şekil.8. Şirvaz Çağlayanı

2.4. Akarsular ve Göller

Erzurum İli'ndeki akarsulardan bazıları kano ve rafting, olta balıkçılığı için uygun özellikler taşır. Karasu Irmağı ve Pasinler Çayı, şehrsel alanlara yakınlıkları ve termal kaynaklarla önemli ölçüde kirlendiğinden su sporları açısından önemsizdir. Bununla birlikte Köprükoy İlçe Merkezi'nin doğusunda Aras Nehri vadisi olta balıkçılığı açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Aras Nehri'nde *Cyprinus carpio* (Sazan), *Salmo trutta macrostigma* (Dağ alabalığı), *Squalius cephalus* (Tatlısu kefalı) ve *Capoeta capoeta* (Sıraz balığı) olmak üzere dört

balık türü yaşamaktadır. İli'n kuzey kesimindeki akarsuları toplayan Çoruh Nehri özellikle kano ve rafting ve olta balıkçılığı açısından uygun koşullar taşır. Nitekim Çoruh Nehri'nin Bayburt-Artvin arasında 260 km'lik rafting parkurunda Bayburt-İspir (106 km), İspir-Çamlıkaya (28 km), Çamlıkaya-Tekkale (83 km), Tekkale-Artvin (43 km) olmak üzere dört rota bulunmaktadır. Özellikle Çoruh'un Barhal Çayı ve Oltu Çayı'nı aldıktan sonra debisinin arttığı İspir-Yusufeli arası uluslararası öneme sahiptir. Nitekim dünyanın en iyi kano-rafting parkurlarından olan Çoruh Nehri'nde 1993 yılında 4. Dünya Kano-Rafting Şampiyonası yapılmıştır (Zaman, 2007: 359).

Erzurum İli'nin en önemli doğal gölü olan Tortum Gölü, kuzeydeki Kemerli Dağı'ndan (2770 m) kopan büyük bir kalker kütleinin Tortum Çayı vadisini tıkaması sonucu oluşmuş bir set gölüdür (Lahn,1944:137-142). Seddin meydana gelmesi ile bunun arkasında sular toplanarak vadinin şekline uygun dar ve uzun bir göl teşekkül etmiştir. Gölün uzunluğu 8 km, yüzölçümü 8 km²'dir (Şekil 9). Göl meydana geldikten sonra biriken suların boşalacağı gideğen de teşekkül etmiş ve biraz doğudaki Tev vadisine, buradan da yıkıntının önündeki eski mecraya yönelen bir akıntı başlamıştır. Tortum Şelalesi, göl ile Tev vadisi arasında bulunmaktadır. Rakımı 1010 metre kadar olan göl ile Tev vadisi arasında 100 metreyi geçen bir seviye farkı vardır (İnandık, 1965: 80). Tortum Çayı'nın Uzundere İlçe sınırları dahilinde, Tortum Gölü'nden başka, küçük heyelan gölleri mevcuttur. Bunların hepsine birden Yedigöller (Tortum Gölü, Karagöl, İncegöl, Efendigilin Gölü, Sofigilin Gölü, Nazlıgilin Gölü, Ali Çavuşgilin Gölü) adı verilmiştir (Şekil 10). Bu göller aynı zamanda önemli bir günü birlik rekreasyon alanını oluşturmaktadır. İl sınırları içerisinde bu doğal göllerin yanı sıra DSİ göleti, Çat baraj gölü, Kuzgun Baraj Gölü (10 km²), Palandöken Göleti (22 km²) ve Söylemez Baraj Gölü (14 km²) gibi çok sayıda içme ve sulama amaçlı yapay göller de mevcuttur (Şekil 11-12). Bu göllerin çevreleri rekreasyon alanı olarak değerlendirileceği gibi, kamp ve karavan turizmine de hizmet edebilecek durumdadır. Göller de su sporları ve olta balıkçılığı faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi mümkündür (Şekil 13-14-15).



Şekil.9. Tortum Gölü



Şekil.10. Yedi Göller (Uzundere)

Tortum Çayı'nın kollarından Küçükdere'nin Mescit Dağı ile Tığ dağı arasında arasında kalan su toplama alanındaki buz yalakları içinde de buzul gölleri mevcuttur. Mescit Dağı'ndaki en büyük sirk gölleri de bu kesimdedir. Bunlardan birinin yaklaşık uzunluğu 400 m, genişliği ise 250 m'dir. Bu dağın güneybatısındaki Viranşehir Deresi'nin su toplama alanındaki buzul çanağı içerisinde de dokuz sirk gölü vardır. Ayrıca Koğans ve Keçeçayırı derelerinin 2700 m'nin üstünde kalan su toplama alanlarında da buzul gölleri yer almaktadır.

Bu haliyle Mescit Dağı, göllerin yanı sıra pek çok buzul şekilleri (buzul yalakları, çizikli kayalar, moren setleri, moren depoları) ihtiva eden adeta bir buzul topoğrafya müzesi durumundadır (Tuncel, 2011: 263-265). Buzul göllerinin bir bölümü de güneydeki Bingöl Dağı üzerinde bulunmaktadır. Dördüncü zamana ait buzullarla ilgili olarak oluşan bu göllerin bazıları sirk gölü, bazıları da moren seddi gölleridir.



Şekil.11. Sülüklü Gölü (Oltu)



Şekil.12. Yedigöller (İspir Belediyesi Arşivi)



Şekil.13. Tortum Gölü'nde Kano etkinlikleri (Uzundere Belediyesi Arşivi)



Şekil.14. Rafting etkinlikleri (Uzundere Belediyesi Arşivi)

2.5. Yüzen Adalar

Erzurum İli'nde turizm açısından değerlendirilmesi mümkün olan doğal turistik kaynaklardan biri de Zök Gölü yüzen adalarıdır. Göl, Tortum İlçesi yönetim bölgesinde yer almakta olup, ilçe merkezine 2 km, Erzurum şehrine 49 km uzaklıktadır. Adını eteğinde yer aldığı Zök Dağı'ndan alan göl, biri büyük diğerleri küçük ölçekli altı yüzen adaya ev sahipliği yapmaktadır. Erzurum-Artvin karayoluna oldukça yakın mesafede yer almasına karşın dikkatlerden uzak kalan göl yerine ancak arazi tipi araçlarla ya da yürüyerek ulaşılabilir. Yüzen adalar da Zök Dağı'nın kuzey dokanağında oluşan bir fayın tetiklediği eski bir heyelan ünitesi üzerinde biriken suların oluşturduğu gölde bulunmaktadır (Bulut vd., 2008:216), (Şekil 15). Gölün içinde yüzer durumda biri büyük diğerleri küçük toplam 6 adet kütle bulunmaktadır. Bu kütleler bir ada özelliği taşıdığı için tarafımızdan yüzen ada olarak tanımlanmıştır. Rüzgârın esme yönüne göre hareket eden adalar kıyıya kadar gelebilmekte ya da uzaklaşabilmektedir. Özellikle rüzgârın sert estiği dönemlerde adalar yan yana gelerek kümelenmekte ve tek parça gibi görünmektedir. Adaların üzerinde geniş yapraklı su kamışı (*Typa latifolia*) bitkisi yer almaktadır. Ada hareketi için uzun boylu (1-2,5 m) bu kamışlar adeta birer yelken görevi görmektedir (Bulut vd., 2008:228).

2.6. Diğer Sulakalanlar

Erzurum Ovası'nın merkezi kesimlerinde, Karasu vadisi boyunca morfolojik, topoğrafik ve hidrojeolojik özelliklere bağlı olarak bataklık alanlar gelişmiştir. Bunlardan Müdürge Bataklığı Kösemehmet, Güzelova, Soğucak, Çayırtepe yerleşmeleri arasında yayılış gösterir. Ortalama 1754-1756 metre yükseltiye sahip bataklık, 30.1 km² alan kaplar ve Kösemehmet, Tasmator, Vank, Şimşek, Yayla derelerinin yanı sıra Aygır gölü, Caferoğlupınarı, Tasmator çermiği, Barsane gözesi, Yılanlıpınar, Karapınar kaynak suları ile beslenir. İkinci önemli alan, Karasu Irmağı vadisi boyunca uzanan Karasu Bataklığı'dır. 1755 metre yükseltide yer alan bataklık, Karasu-Kân (26.5 km²), Mülk-Lazoğlu (10.4 km²), Cinisli (10.6 km²) ve Tataradası (4.7 km²) bölümlerinden meydana gelir. Yolgeçti, Umudum, Ortadüzü, Dadaşköy, Çiftlikköy, Mülk ve Çayırca yerleşmeleri arasında uzanan bu bataklık; Dereçayır, Kirinçsuyu ve çok sayıda küçük akarsuların yanı sıra Kırkgözeler, Alibaba pınarları, Paşapınarları gibi çok sayıda kaynakla beslenmektedir. Erzurum Ovası bataklıklarının tarıma kazandırılması amacıyla 1949-1953 yılları arasında drenaj kanalları açılmış ve bataklık sahası kurutulmuştur. Müdürge bataklığının ise drenaj güçlükleri nedeniyle bütünüyle kurutulması mümkün olmamıştır. Gerek Karasu ve gerekse de Müdürge bataklık sahası, kar erimeleri ve yağışların arttığı ilkbahar ayları ile yaz başlarında, geniş sulak alanlara dönüşmektedir (Bulut vd., 2005: 9).

Erzurum Ovası, Akdeniz-Karadeniz ve Doğu Afrika-Batı Asya kuş göç yollarının kesişim koridoru üzerinde yer alır. Dolayısıyla ovanın sulak alanları, her iki göç yolunda hareket eden farklı türlerin konaklama alanı durumundadır. Bu özelliği nedeniyle, Ulusal Sulak Alan Komisyonu'nun 2006 yılı I. Olağan Toplantısı'nda alınan 10-2006/1 nolu kararı ile Erzurum Ovası sulak alan koruma bölgeleri tespit edilmiştir. İki merkezli koruma modelinin öngörüldüğü sahada, *Sulak Alan Koruma Bölgesi* toplam 138.3 km² alan kaplamaktadır. Koruma bölgesinin 116.56 km²'lik bölümü tampon bölge, 10.52 km²'lik kısmı ekolojik etkilenme bölgesi ve 11.22 km²'lik bölümü sulak alan koruma bölgesi olarak belirlenmiştir. Ancak bu koruma bölgelerinin, Erzurum Havalimanı kullanım arazileriyle çakışması ve sahada yürütülmekte olan arazi toplulaştırma uygulamaları nedeniyle daraltılması söz konusudur (Sevindi, 2011: 302-303). Fauna özellikleri bakımından ilin en önemli çekiciliği Erzurum Ovası'ndaki sulak alanlarda görülen kuş türleridir. Bu alanda yapılan çalışmalar neticesinde 2005-2019 yılları arasında 302 kuş türü tespit edilmiştir. Erzurum Ovası barındırdığı kuş türleri açısından Türkiye'nin en önemli kuş gözlemciliği turizm alanlarından biridir.



Şekil.15. Zök Gölü ve yüzen adalar.



Şekil.16. Müdürge Bataklığı (Erzurum Ovası)

2.7. Termal Kaynaklar

Erzurum ili termal kaynaklar bakımından zengin sayılır. Hasankale, Ilıca, Hölenk, Akdağ, Arzutu ve Deliçermik ildeki önemli termal kaynaklardır. Suları sıcak olan kaynaklara ülkemizin çoğu yerinde kaplıca denilmektedir. Bunların Erzurum ilindeki yöresel adı *çermik*, daha az kullanılan şekli ile *çirmik* de denilmektedir. Çermik, çimmeden yani içerisine girilerek banyo yapmaktan gelir. Anlaşıyor ki, daha çok dıştan tedavi yoluyla yararlanılan kaynaklardır (Doğanay,1988-1989:162). Erzurum İli'ndeki termal kaynakların sayısı, yapılan araştırma sonuçlarına göre 170'den fazladır. Bu kaynakların 12'si Aziziye İlçesi ile Yakutiye Metropol İlçeleri'nde, 24'ü Pasinler, 12'si Aşkale, 8'i Horasan ve 86'sı da diğer ilçelerin sınırları içerisinde bulunmaktadır (Doğanay,1985:191). Ancak termal turizm aktivitesine hizmet eden kaynakların en önemlileri Aşkale-Erzurum-Pasinler depresyonu üzerinde, Aziziye (Ilıca), Pasinler ve Köprüköy'ün yanı sıra Çat ve Tekman ilçelerinde yer alır. Bunlardan Ilıca sıcak su kaynakları kaplıca tesisleri, sunduğu hizmet çeşitliliği ve kalitesi ile ilin hatta bölgenin önemli termal alanlarından biri olup, günümüz itibarıyla kaplıcalar Ilıca kasaba yerleşmesinin merkezinde kalmıştır (Şekil 17).

Dumlu ve çevresinde ise mevcut ılıcaların en önemlileri; Akdağ, Kırkgöze, Köşk ve Yeşilyayla köyleri sınırları içerisinde yer almaktadır. Bunlardan Akdağ Çermikleri olarak bilinen Akdağ ılıcaları dört adet olup, yerleşim alanına yaklaşık 1 km, Erzurum Şehri'ne ise 25 km uzaklıktadırlar. Kırkgöze yerleşme alanının 600-700 m batısında Kırmızı Pınar ve Çamur Çermik ile aynı yönde 2 km mesafede ise Paşalı (Ahırcık) Çermiği, 5 km doğusunda ise Keşan Çermiği bulunmaktadır. Kösemehmet köyünün 2 km güneyinde yöre insanları tarafından Huhubibi Gözesi olarak da adlandırılan Kırmızı Göze yer almaktadır. Aynı köyün 2 km kuzeyinde Aygır Gölü Çermiği, Yeşilyayla köyünün 1.5 km kuzeydoğusunda ise Arzutu Çermiği bulunmaktadır (Özey, 1985:69-70). İldeki termal kaynaklardan bir diğeri olan Pasinler'deki kaplıcalar; Hasankale Çayı civarında sıralanmışlardır. Çermik Mahallesi'ndeki bu kaynaklardan güneyde olanına Büyük Kaplıca, kuzeyde olanına Küçük Kaplıca, istasyon mevkiinde olanına Soğuk Çermik denilmektedir. Yörenin bir diğer termal kaynağı ise Pasinler Kale Oteli kaynağıdır. Kaplıcalardan ne zamandan beri yararlanıldığı kesin olarak bilinmemektedir. Ancak bazı kaynaklarda Dulkadiroğulları zamanından beri kullanıldığı ifade edilmekle birlikte Konyalı'ya (1960: 452-455) göre bugünkü Büyük Kaplıca 1390'da yapılmış olup, 1749 ve 1892 yıllarında onarım görmüştür (Şekil 18). Alipaşa Çermiği olarak da adlandırılan Küçük Kaplıca, Büyük Kaplıca'nın 50-60 metre kadar kuzeyinde yer almaktadır. Bunlardan başka Pasinler ilçesinde 100'den fazla kaynak mevcut olup, bunlar içerisinde; Katranlı Kaynağı, Şahbey Pınarı, Pancar Çermiği, Değirmen Çermiği, Gözeler Çermiği, Serçeboğazı Çermiği en fazla bilinenlerdir (Ünal, 2003: 120-130).



Şekil.17. Ilıca termal turizm merkezi (Aziziye Belediyesi Arşivi)



Şekil.18. Pasinler termal turizm merkezi (Pasinler Belediyesi Arşivi)

İl sınırları içerisinde bir diğer kaplıca, Deli Çermik (Köprüköy Kaplıcası) oluşturmaktadır. Bu termal kaynak, Hasankale Çayı'nın bir kolu olan Deliçermik Deresi kenarında yaklaşık 1850 m yükseltiden çıkmaktadır. Köprüköy kasabasının yaklaşık 3 km kadar kuzeyindeki çamurlu termal kaynakları, E-80 karayolu ile Erzurum-Kars demiryoluna 3 km, Pasinler'e 20 km, Horasan'a 28 km ve Erzurum'a ise 58 km mesafededir. Çamurlu kaplıca suları yaklaşık 26 °C sıcaklığa sahiptir. İlde, Çat ilçesi sınırları içerisinde de Hölenk ve Köşeler olarak bilinen termal kaynaklar mevcuttur. Bunlardan Hölenk termal kaynakları Kaplıca Mahallesi'nin güneyinde akış gösteren Komun Deresi vadisindedir. Kaynakların bir kısmı sıcak, bir kısmı ise soğuktur. Kaynaklardan biri köyün batısında olup, yoğun gaz çıkışına izafeten Kokmuşsu olarak adlandırılmıştır (Polat vd.,2005: 634-635). Köşeler termal kaynakları ise Çerme Deresi'nin bir kolu olan Eybek Deresi vadisi doğu yamacındadır. Kaynaklar travertenli sahanın kuzeydoğu ve güneybatı uçlarında birçok noktadan çıkmaktadır. Özellikle de güneybatı kesimde su çıkış noktaları daha fazladır (Polat vd.,2005:635). Aynı şekilde Tekman İlçesi de sıcak su kaynakları açısından önemli potansiyele sahiptir. Bunlardan biri Çimenözü Mahallesi'nin 500 m kuzeyindeki Çimenözü (Kiğı Hamzan) Çermiği adıyla bilinen termal kaynaktır. Kaynak suları Perisuyu deresinin yukarı kesiminde, Büyüksu Deresi'nin oluşturduğu boğazdadır. İlçede bunların dışında değişik sıcaklık ve debideki termal suların yanı sıra madensuyu kaynakları da bulunmaktadır. Bunlar arasında sıcaklığı 25-58 °C arasında değişen Gökoğlan ve Yiğitler termal kaynakları sayılabilir. Meman-Gökoğlan-Kiğı Hamzan jeotermal alanı olarak nitelendirebilecek bu alanda, birçok mineralli su kaynağı da vardır (Polat ve Elmastaş, 2005: 235-237).

3. DOĞAL TURİSTİK KAYNAKLARIN KIŞ TURİZMİNE KATKI POTANSİYELİ

Araştırma sahasının içerisinde bulunduğu bölge gerek kar yağışları ve gerekse de karın yerde kalma süresi açısından, en uzun kış turizm sezonuna sahip bölgedir. Nitekim ülke genelinde kış turizm mevsimi, ilk önce Kasım ayında Palandöken ve Sarıkamış'ta açılmakta ve Nisan sonlarına kadar kesintisiz devam etmektedir (Doğaner,1997:29). Erzurum İli'nde ortalama 4-5 ayın kış turizm için uygun şartlara sahip olması nedeniyle Palandöken Dağı, Konaklı ve Kandilli'de 3 kayak merkezi oluşturulmuştur. Bu merkezlere ek olarak şehir merkezinde kış sporlarına uygun Atlama Kuleleri, Curling, Short Track, Buz Hokeyi ve Buz Pateni salonları da mevcuttur (Url-2). Palandöken kış turizm merkezinin 2018 yılı itibarıyla yatak kapasitesi 2466, mevcut 16 mekanik tesisin kapasitesi ise 24563 kişi/saattir. Bu değerlere göre Palandöken, yatak kapasitesi açısından Türkiye'de ilk sırada, mekanik tesis kapasitesi açısından II.sırada yer almaktadır (Türsab,2018:6). Toplam 9549 yatak ve 92493 kişi/saat mekanik tesis kapasitesine sahip Türkiye'de son birkaç yıldır düşük kar yağışları ve kar örtüsünün kısa sürede ortadan kalkması nedeniyle, özellikle dağ otelleri önemli ölçüde zarar etmiş ve yapay kar yağdırma yatırımlarına yönelmişlerdir. Yapay kar yağdırma sistemi sayesinde turistler kar garantisi veren oteller, Eylül ayından başlayarak kış dönemine yönelik olarak erken rezervasyon yapmaya başlamışlardır (Türsab,2018:5). Bu sorun Erzurum'daki kış turizm merkezleri için de geçerli olup, aynı çözüm yolu takip edilmektedir. Daştan ve arkadaşları (2016:418) tarafından 2015 yılında kış turizm talebini belirlemeye yönelik olarak 531 turiste uygulanan anketten elde edilen bulgulara göre, kış turizmi için Erzurum'u tercih eden turistlerden %71.4'ü ücretli çalışanlardan meydana gelmekte olup, grubun ortalama geliri 4117 tl'dir. Yine aynı grup her şey dâhil sistemiyle tatil yapmakta ve günlük ortalama 81 tl harcamaktadır. İlgili çalışmada kış turizmi gelirlerinin artırılmasına yönelik turistik

faaliyetlerin çeşitlendirilmesi önerisinde bulunulmuştur.

Araştırma sahasındaki kış sporlarının devamı için ek bütçe kalemlerinin ortaya çıkması ve sahaya gelen turistlerin ekonomik profilleri, Erzurum'da kış sporlarına dayalı kış turizminin sürekliliği konusunda projeksiyonların hazırlanmasını zorunlu hale getirmektedir. Kanaatimizce kış mevsimi koşullarının diğer merkezlerden daha uzun olduğu Erzurum'da, doğal turistik kaynakların bir bölümünden sezon boyunca yararlanmak mümkündür (Şekil 21). Kış koşulları altında ulaşım durumu, doğallık, görsel kalite ve konaklama imkânları dikkate alındığında ilin özellikle kuzey ilçelerindeki kaynaklar, daha ılıman iklim koşullarının da etkisiyle ön plana çıkmaktadır. Erzurum Şehri çevresindeki doğal kaynaklar ise kış turizm merkezine olan yakınlıklarıyla önem kazanmaktadır. Genel bir sıralama yapılacak olursa, ildeki şifalı kaplıca kaynakları ilk sıraya yerleşmektedir. Nitekim Ilıca Termal tesisleri, Palandöken Kış Turizm Merkezi'ne 20 km, Nenehatun Termal Tesisleri 22 km, Pasinler Termal Tesisleri ise 43 km mesafededir. Ulaşım olanakları bakımından oldukça avantajlı konumdaki bu tesisler, günübirlik ve uzun süreli konaklamaya uygun alt-üst yapılarıyla, kış turizmi amaçlı olarak yörede bulunan turistlere hizmet edebilecek niteliktedir. Erzurum İli'nde kuş gözlemciliği turizmi ve kuş fotoğrafçılığı açısından önem taşıyan üç önemli alan mevcuttur. Bunlardan Erzurum Bataklıkları'nda bugüne kadar toplam 302 kuş türü tespit edilmiştir. Söz konusu alanda kış turizm sezonunu kapsayan Nisan-Aralık devresinde 213 kuş tür gözlemlenmek mümkündür. Birey sayısı itibarıyla Aralık-Ocak devresinde sahada ördekgiller familyasından *Anas acuta* (Kalkuyruk) ve *Tadorna ferruginea* (angıt) en yoğun izlenen türler olup, 3000-5000 bireyle temsil edilir. Alan özellikle kış aylarında, kar fonlu yırtıcı kuş fotoğrafçılığı açısından önem taşımaktadır. Erzurum İli'ndeki diğer önemli kuş alanlarını Tortum Gölü ve Aşkale Baraj Gölü oluşturmaktadır. Ocak-Şubat devresinde Tortum Gölü'nde günlük 86, Aşkale göletinde 73 tür izlenebilmektedir. Her üç kuş yoğunlaşma alanında izleme istasyonları mevcut olup, bu noktalarda Ocak ve Şubat aylarında sayım yapılmaktadır. Belirlenen üç alanda kış turizm amaçlı olarak sahada bulunanlara günübirlik gözlem yaptırılması mümkündür.

Korunmuş doğası görsel kalitesiyle ön plana çıkan Narman peribacaları, Palandöken kış turizm merkezine 76 km uzaklıktadır. Türkiye'nin en önemli şelalelerinden Tortum Şelalesi kış turizm merkezine 110 km mesafede olup, aynı alanda Tortum Gölü, Yedigöller ve Tortum peribacaları da mevcuttur. Narman peribacaları ile Tortum Gölü rekreasyon alanı arasında yaklaşık 90 km mesafe olup, günübirlik olarak bu özel yerçekillerini bir arada görmek mümkündür. Aralık-Nisan devresinde söz konusu alanlarda sıcaklık ortalamaları Erzurum istasyonundan yüksek olduğu için gerek ulaşım gerekse de konaklama açısından olumsuz bir durum söz konusu değildir. Mağaralar damlama, akma, buharlaşma, durgun su ortamı gibi çökme mekanizmaları nedeniyle oluşan speleotem (mağara oluşumu) adı verilen şekillerin biçim, renk, yoğunluk ve boyutları açısından sunduğu görsellikle turistik faaliyetlere konu olur (Doğaner, 2001: 164). Bu özelliklere sahip Elmalı mağarası, kış turizm merkezine 130 km uzaklıkta olup günübirlik olarak ziyaret edilebilecek konumdadır. Alanda konaklama yapılabilecek nitelikte tesis mevcut olmadığından, gezi rotaları içerisinde değerlendirmekte fayda vardır. Tortum Çayı Havzası'nda 2012-2016 yılları arasında Ocak-Şubat devresinde 15 donmuş şelale ve çağlayan tespit edilmiştir. Bunlardan sadece biri (Uzunkavak) tipik şelale özelliği gösterirken Sarı Gelin, Şehitlersivrisi, Zehrek, Tevin, Çatlakkaya, Bakacak Tepe, Akdağ, İşaret Tepe I-II-III, Vaznat Mezra Dere, Oğlan Dere, Cevizli, Horozgör Dere çağlayan karakterine sahiptir. Bütün bu donmuş şelale ve çağlayanlar, büyüklükleriyle orantılı doğal buz duvarları durumundadır. Yaklaşık 1 ay boyunca varlığını koruyabilen buz duvarları

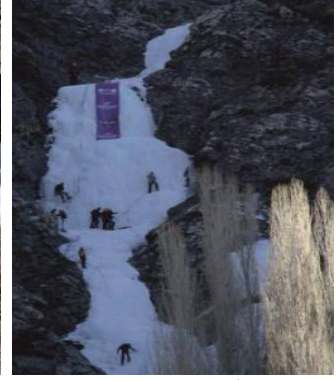
masif ve etli buzlarıyla tırmanışlara oldukça uygun ortamlar sunmaktadır (Kopar ve Çakır, 2016:208; Kopar ve Çakır, 2015:199-204). Buz tırmanışları açısından önem taşıyan donmuş çağlayanlardan, amatör ve profesyonel düzeyde yararlanmak mümkündür (Şekil 19). Yaban hayatı açısından önemli potansiyele sahip Erzurum İli'nde av turizminin geliştirilmesi mümkündür. Yörenin arazi yapısının yanı sıra bitki örtüsü çeşitliliği; çoğu av hayvanının sahada barınmasına olanak tanımaktadır. Erzurum İli genelinde kış sezonu boyunca avlanmaya açık bölgeler mevcut olup, bu alanlarda avcılık turizminin yürütülmesi mümkündür. Yakutiye, Tortum, Narman, Oltu ilçelerindeki avlaklarda *Tosus scrofa* (Yaban domuzu), *Lepus europaeus* (Yabani Tavşan), *Gallinago media* (Büyük suçulluğu), *Limosa limos* (Çamurçulluğu), *Scolopax rusticola* (Çulluk), *Perdix perdix*'in (Çilkeklik), *Alectoris chukar* (Kımalı keklik) ve ördekgiller familyasında 18 türün avı yapılabilir (Şekil 20). Diğer taraftan sahadaki akarsuların önemli bir bölümü doğal kırmızı benekli alabalık ve sazan türleri yönünden zengindir. Bu bağlamda, il akarsularının yanı sıra yan dereler ile başta Tortum Gölü olmak üzere diğer yüksek kesimlerde yer alan göller ile birlikte baraj gölleri ve göletleri, olta balıkçılığına uygundur. Başka bir anlatımla buralarda sportif olta balıkçılığı aktiviteleri gerçekleştirilebilir.

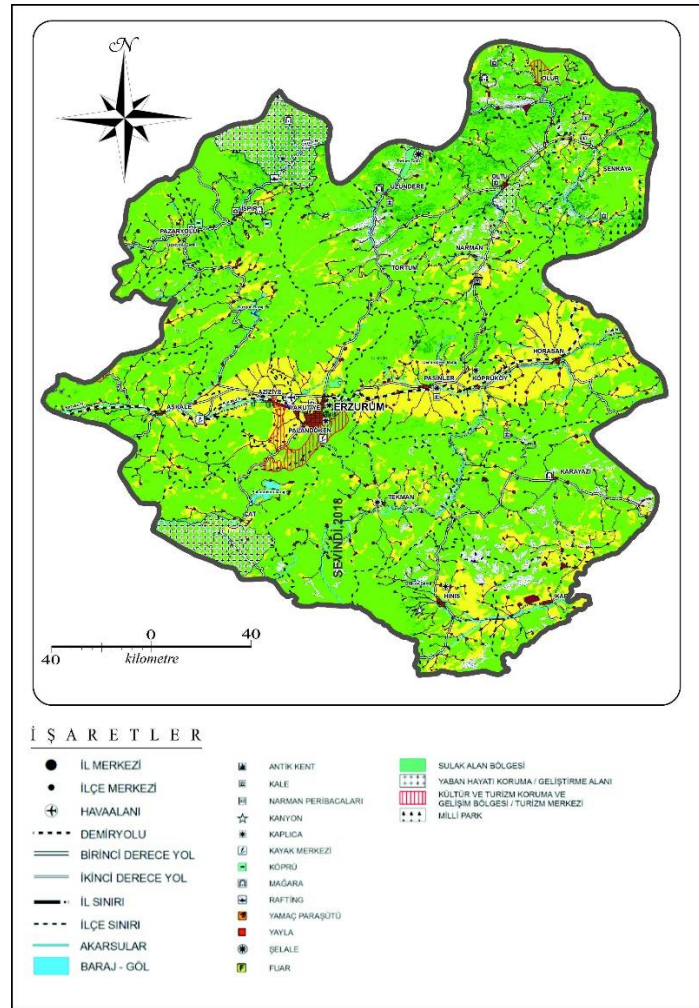


Şekil.19. Av turizmi (Oltu)



Şekil.20. Su Buzu Tırmanışları (İ.Kopar arşivinden)





Şekil.21. Erzurum İli turizm haritası

Erzurum İli fotoğrafla ilgilenenler için de ilginç özelliklere sahiptir. İlin hemen hemen her köşesine yayılmış doğal turistik kaynaklar, fotoğrafçılar için olağanüstü görüntülerle doludur. Bu anlamda yüzen adalar, çağlayan ve şelaleler, mağaralar, peribacaları, heyelan ve buzul gölleri, farklı bitki ve hayvan türlerinin tanıtımı önem taşımaktadır. Bunların dışından kış turizmine yönelik olarak ilde kaya ve buz tırmanış müsabakaları, karlı offroad yarışları, orienteering, atlı kızak yarışlarının düzenlenebileceği çok sayıda parkur kısa sürede hizmete sokulabilir. Kış sezonu boyunca konaklama tesislerinin uygun bölümlerinde belediyelerin, il-ilçe turizm müdürlüklerinin, kulüp ve derneklerin açacakları standlar ile ilin doğal turistik değerlerini sergilemeleri mümkündür. Kurum temsilcileri tanıtımın yanı sıra talep toplama, grup oluşturma ve rota kurma, tarih ve zaman planlama görevlerini üstlenebilir. Özellikle ilçe belediyeleri, kış turizmi amacıyla Erzurum'da bulunan turistlerin ulaşım ihtiyaçlarını uygun maliyetlerle karşılayarak, beldelerinin tanıtımını yapabilir kış sezonunda yerel ekonomiye katkı sağlayabilirler.

KAYNAKÇA

- Albayrak, A. (2013). *Kış Turizmi Turistlerinin Seyahat Motivasyonları*. 14. Ulusal Turizm Kongresi 5-8 Aralık 2014 içinde (s. 144-164). Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayını.
- Altaş, N. T. , Çavuş, A., Zaman, N. (2015). Türkiye'nin Kış Turizm Koridorunda Yeni Bir Kış Turizm Merkezi Konaklı. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 345-365.
- Atalay, İ. (1983). *Türkiye Vejetasyon Coğrafyasına Giriş*. İzmir: Ege Üniv. Edebiyat Fak. Yay. No: 19.
- Atalay, İ.(1978). *Erzurum Ovası ve Çevresinin Jeolojisi ve Jeomorfolojisi*. Ankara: Atatürk Üniv Yay. No: 543, Edebiyat Fakültesi Yay. No: 91, Araştırma Kitapları Serisi No: 81, Sevinç Matbaası.
- Atalay, İ. ve Mortan, K. (2003). *Resimli ve Haritalı Türkiye Bölgesel Coğrafyası (Genişletilmiş 2. Baskı)*. İstanbul: İnkılâp Yayınevi.
- Ayaz, N. ve Apak,Ö.C. (2017). Kış Turizmine Katılan Yerli Turistlerin Seyahat Motivasyonları ve Seyahat Memnuniyetleri, *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (ERZSOSDE)* ÖS-IV: 79-94.
- Bekdemir,Ü. Sever,R. Uzun,A. Elmacı, S. (2004). Yıldızkaya Mağarası. *Doğu Coğrafya Dergisi* Sayı.12,(309-324).
- Bucak,T. ve Yiğit,S. (2018). *Türkiye’de Kış Turizmi Kapsamında Düzenlenen Etkinliklerin Değerlendirilmesi*. Uluslararası Sivas Turizmi Kongresi 23-25 Şubat 2018 içinde (s.136-143). Sivas:
- Bulut, İ. Kopar, İ. Zaman, M. (2008). Karadeniz Bölgesi’ndeki Yüzen Adalara Bir Örnek: Zök Gölü Yüzen Adaları (Tortum-Erzurum). *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* Cilt: 8, Sayı 41, (215-230), Erzurum.
- Ceylan, A. (2002). *Anadolu’daki İlk Türk Yerleşmelerinden Cunni Mağarası*. Ankara: Türkler Ansiklopedisi, Cilt: 6 (425-429).
- Daştan,H. Dudu,N. Çalmaşur,G. (2016). Kış Turizmi Talebi: Erzurum İli Üzerine Bir Uygulama. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 30 2016 Sayı: 2, 403-421.
- Doğanay, H. (1985). *Erzurum’un Turizm Potansiyeli*. Ankara: Türkiye Kalkınma Bankası Turizm Yıllığı, (188-206).
- Doğanay, H. (1988-1989). *Erzurum’un Termal Turizm Potansiyeli*.Ankara: Türkiye Kalkınma Bankası Turizm Yıllığı, (156-173).
- Doğanay, H. (1999). Narman. *Sosyal-Kültür Sanat Dergisi*, Sayı.1 (6-11), Erzurum.
- Doğanay, H.(1987). *Erzurum’da Kayak Sporı Turizmi ve Başlıca Sorunları*. Ankara: Türkiye Kalkınma Bankası Turizm Yıllığı, (36-48).
- Doğanay, H.(1994). *Tortum Çağlayanı Potansiyeli*. Ankara: Türkiye Kalkınma Bankası Turizm Yıllığı, (76-92).
- Doğanay, H.(2001). *Türkiye Turizm Coğrafyası*. Konya: Çizgi Kitapevi.
- Doğanay, H. ve Zaman, S. (2019). *Türkiye Turizm Coğrafyası*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Doğaner, S.(1997). Türkiye’nin Dağlık Alanlarında Kış Turizmini Etkileyen Coğrafi Etmenler. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi*, Sayı.5 (19-44), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fak. Yay. İstanbul.
- İnandık, H. (1965). *Türkiye Gölleri (Morfolojik ve Hidrolojik Özellikleri)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yay. No:1155, Coğrafya Enstitüsü Yay. No: 44, Baha Matbaası.

- Koday,S.(1995). Olur'un Turizm Bakımından Önemi. *Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fak. Edebiyat Bilimleri Araştırma Dergisi*, Cilt.22 (15-35), Erzurum.
- Koday,S.(1998). *Olur un Coğrafi Özelliklerinden Kaynaklanan Başlıca Sorunları ve Çözüm Önerileri*. Erzurum: Geçmişten Geleceğe Oltu ve Çevresi Sempozyumu (1-3 Temmuz 1998), Cilt.1.
- Konyalı, İ.H. (1960). *Abide ve Kitabeleri ile Erzurum*. İstanbul: Ercan Matbaası.
- Kopar, İ. (2008). Elmalı Mağarası (İspir Erzurum). *Fırat üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 18 (71-90).
- Kopar, İ. ve Çakır, Ç.(2016). Tortum Çayı Havzasında (Erzurum-Artvin) 2014 ve 2015 Yıllarında Yapılan Su Buzu Tırmanışları ve Bunun Kış Turizmi Kaynakları Bakımından Değeri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20 (1): 199-224.
- Kopar, İ. ve Çakır, Ç.(2015). Tortum Çayı Havzası'nda (Erzurum-Artvin) Donmuş Şelale-Çağlayan Tırmanışları ve Bunun Kış Turizmi Bakımından Önemi, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 20 (33), 63-90.
- Kopar,İ. ve Çakır,Ç. (2012).*Tortum Gölü (Uzundere-Erzurum) Kıyı Kuşağındaki Badlands Topografyası ve Peribacaları*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü 1. Ulusal Coğrafya Sempozyumu içinde (s.1013-1027), Zafer Matbaası.
- Lahn, E. (1944). Tortum Gölü ve Şelalesi, *Türk Coğrafya Dergisi*, Sayı.5-6, İstanbul.
- Özbay, G. (2018).Alternatif Turizm Politikaları İçerisinde Kış Turizmi: Türkiye'ye Yönelik Swot Analizi. *The Journal of International Lingual, Social and Educational Sciences*, Cilt.4, Sayı.2, 203-213.
- Özçoban, E. (2019). Türkiye'de Kış Turizmi ve Erciyes Kayak Merkezi Üzerine Bir Değerlendirme. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 7 (3), 1606-1625.
- Özdemir, M.(1974). *Erzurum ve Civarında Şifalı Sayılan Suların Fiziko-Kimyasal Analizleri ve Sağlığa Etkili Özellikleri*. Erzurum: Atatürk Üniv Yay. No: 333, Fen Fakültesi Yay. No: 91, Araştırma Serisi No: 30.
- Özey, R. (1985). *Dumlu ve Çevresinin Coğrafi Etüdü*. Yayınlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fak. Coğrafya Bölümü, Erzurum.
- Polat, S. ve Elmastaş, N. (2005). Tekman Kiğı Hamzan (Çimenözü) Termal Su Kaynakları (Erzurum). *Doğu Coğrafya Dergisi*, 14, Konya.
- Polat, S. Ersen, A. Hadimli, H. (2005). *Hölenk Çayı Havzasında Termal Kaynaklar ve Travertenler*. İstanbul: Ulusal Coğrafya Kongresi 29-30 Eylül 2005 içinde (s.631-640). İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi ve Türk Coğrafya Kurumu.
- Polat,S. ve Güney, Y. (2013). Damsa Çayı Vadisinde (Cemil-Şahinefendi Köyleri Arası) Kaya Düşmesi Olayı İle Peribacası Oluşumu Arasındaki İlişki. *Marmara Coğrafya Dergisi* Sayı:28,18-46.
- Sevindi, C. (2011). *Erzurum Ovası Sulak Alanları ve Kuş Türleri*. İstanbul: Bir Şehir Var Yaylada Erzurum, Erzurum İl Özel İdaresi Yayınları: 2, Tanıtma Kitapları: 1, Seçil Ofset.
- Sevindi, C. (2011). *Şirvaz Çağlayanı (Şenkaya-Erzurum)*. İstanbul: Bir Şehir Var Yaylada Erzurum, Erzurum İl Özel İdaresi Yayınları: 2, Tanıtma Kitapları: 1, Seçil Ofset.
- Tuncel, M. (2011). *Erzurum İlinin Coğrafi Özellikleri*. İstanbul: Bir Şehir Var Yaylada Erzurum, Erzurum İl Özel İdaresi Yayınları: 2, Tanıtma Kitapları: 1, Seçil Ofset.
- Ünal, Ç. (1994). *Pasinler İlçesi'nin Coğrafi Etüdü*. Yayınlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Ünal, Ç. (2003). Pasinler Kaplıcalarının Coğrafi etüdü. *Doğu Coğrafya Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 10 (117-134.), Çizgi Kitabevi, Konya.
- Yıldırım, G.(2010). Kırmızı Peri Bacaları. *İstanbul Üniversitesi Bilim Kültür ve Sanat Dergisi*, Sayı:5 (58-65), İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü.

- Zaman, M. (2007). *Doğu Karadeniz Kıyı Dağları'nda Yaylalar ve Yaylacılık*. Erzurum: Atatürk Üniv. Yay. No: 960, Edebiyat Fak. Yay No: 105, Araştırma Serisi No: 75.
- Zengin, B. (2006). *Turizm Coğrafyası: Türkiye Genel ve Bölgeler Turizm Coğrafyası*. Sakarya: Değişim Yayınları.

İnternet Kaynakları

- Haber 3 Sitesi, Elmalı Mağarası ve Ermeni Mezalimi,
Url-1, <http://www.haber3.com/ermenimezalimindenkacantruklerinmagarasi-elmali-haberi-984544h.htm#ixzz2mhC0o5um> Erişim Tarihi, 25.10.2018
- Erzurum İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Kış Turizmi
Url-2, <https://erzurum.ktb.gov.tr/TR-56072/kis-turizmi.html> Erişim Tarihi, 27.10.2018
- Türkiye Seyahat Acentleri Birliği, Kış Turizmi,
http://www.tursab.org.tr/dosya/12196/tursab-kis-turizmi-raporu119314251845-1_12196_3978793.pdf Erişim Tarihi, 15.10.2018
- Ön Türkler, Cunni Mağarası,
<http://onturk.wordpress.com/tag/cunni-magarasi/>. Erişim Tarihi, 29.10.2018
- Fatih Araştırma Sitesi, Cunni Mağarası,
<http://www.fatihler.net/cunni-cinli-deli-magarasi>. Erişim Tarihi, 25.10.2018

Raporlar

- Bulut, İ. Sevindi, C. Kopar, İ. (2005). *Erzurum Bataklıkları Hidroloji, Arazi Kullanımı ve Mülkiyet Durumu Araştırma Raporu*. Ankara: Kuş Araştırmaları Derneği.
- TÜRSAB (2018). *Kış Turizmi Raporu*. Ankara: Türkiye Seyahat Acentaları Birliği

FARKLI PERSPEKTİFLERDEN KIŞ TURİZMİ

Editör:
Doç. Dr. Ahmet ÇAVUŞ

Fotokopi korsan kitaptır.
Korsan kitap emek hırsızlığıdır.
Fotokopi yoluyla emek hırsızlığına
HAYIR!

ISBN 978-605769151-4



PARADİGMA AKADEMİ